Christus in zijn lijden. Deel 2: Christus in den doorgang van zijn lijden

K. Schilder

bron
K. Schilder, *Christus in zijn lijden. Deel 2: Christus in den doorgang van zijn lijden*. J.H. Kok, Kampen 1930

Zie voor verantwoording: https://www.dbnl.org/tekst/schi008chri02_01/colofon.php

Let op: boeken en tijdschriftjaargangen die korter dan 140 jaar geleden verschenen zijn, kunnen auteursrechtelijk beschermd zijn. Welke vormen van gebruik zijn toegestaan voor dit werk of delen ervan, lees je in de gebruiksvoorwaarden.

dbnl digitale bibliotheek voor de Nederlandse letteren

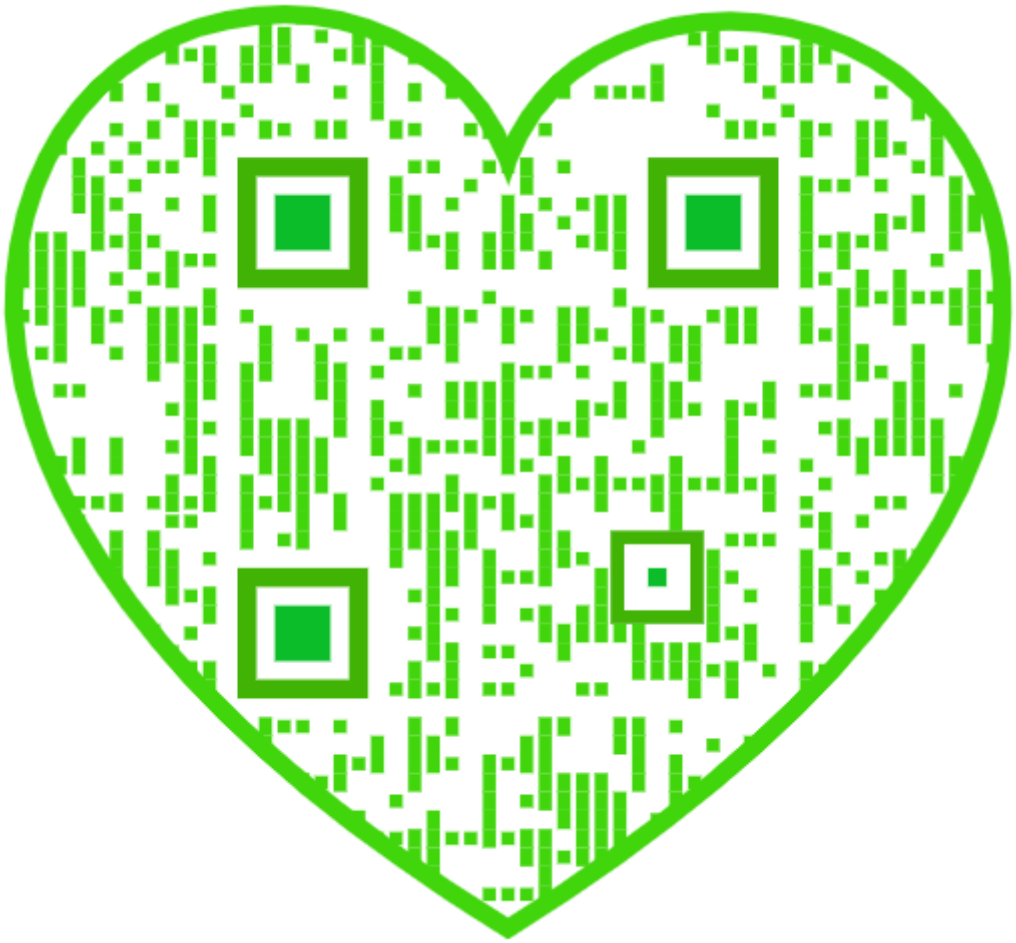

Hoofdstuk I. Christus naar Annas geleid.

> *En zij leidden Hem henen, eerst tot Annas; want hij was de vrouwsvader van Kajàfas, welke deszelven jaars hoogepriester was*.
> JOHANNES 18:13.

GETHSEMANÉ ligt nu achter ons.

Thans komt Christus in aanraking *met den rechter*.

Het evangelie van Christus' lijden gaat dan ook, wanneer het aan *dit* punt toegekomen is, over tot een *tweede* deel. De ontmoeting tusschen den Christus Gods, die in deze wereld het recht krachtens eigen bevoegdheid kan afkondigen, met de ‘rechters’, die Hem oordeelen zullen naar hun van God gegeven bevoegdheid, die ze evenwel schromelijk misbruiken, brengt in Zijn lijden een nieuw element en vormt een zeer scherpen overgang in het verhaal.

Die overgang teekent zich duidelijk af.

Tot aan het einde van Zijn vertoef in Gethsemané is de Christus *vrij* geweest in Zijn bewegingen. Hij kon gaan, waarheen Hij wilde. Hij kon Jeruzalem ingaan, Hij kon het ook ontwijken. Hij kon, aan het eind gekomen, trachten de combinatie van het *begin* weer te vinden, dat schoone begin, dat een tempelreformatie had verbonden met een *bruiloft* en met geur van wijn en sierlijk wonder; of - zich bereiden op die andere combinatie: een tempelreformatie, en die dan uitloopend in den dood. Wat zal het zijn, Christus? Tempel en bruiloftslied, dan wel tempel en begrafenismarsch? Wat zal het zijn, Christus? Tempel en wonderkracht, dan wel tempel en ondergang, ten aanschouwe van krachten-onthoudende, lampen-doovende hemelen?

De vraag werd Christus voorgelegd door de wereld om Hem heen, en vooral door den strijd Zijner werkzame gedachten in Zijn diepe hart. Hij was van alle kanten gebonden *door de wet,* en door den *wil,* den evangelischen. Maar daar waren geen banden, die Hem *lichamelijk* bonden. Er was geen andere overheidsdwang dan die van God. En God ging zich bij het uur *verbergen*.

Doch nu?

Nu treedt de Man van Smarten een nieuwe phase in: Hij komt in banden nu. Ook is daar de *rechter*. De *overheid*. En deze verbergt zich niet; ze dringt zich op. Men laat Christus *niet meer vrij*. Smaad valt op Hem; vernedering en verachting zoeken alle haar wereldsche vormen voor Hem uit. En, de wereld heeft vele vormen te leenen aan wie het *wezen* der vernedering en der verachting zou willen uitdrukking geven.

Dat hiermee Christus' lijden een nieuwen weg, en een engeren, wordt ingeleid, erkent al wie met eerbied Hem gedenkt.

Want in al wat voorafgegaan is, heeft Christus *geheerscht;* en *overwonnen*. Gethsemané bevocht een victorie.

Maar wie onder de menschen heeft dat gezien? Wie heeft bij Hem lofliederen *geloofd,* zelfs ook maar *ondersteld?*

Niet één, niet één.

Nu moet dan ook de Zoon, alsof dit alles niets geweest ware, het proces, dat Hij eerst in Zijn eigen ziel doorleefd heeft, op de *markt* en voor het *tribunaal* der wereld weer beginnen. Het *wezen* van Zijn *zegepraal* is in Hem, maar ook dàt moet in *verberging*. Hij moet voor den Rechter komen. En de rechter is er in naam van God.

Met *tweeërlei* rechter zelfs geeft God Christus te doen. Met den rechter van het *wereldlijk* gezag, maar ook met den drager van het *geestelijk* gezag.

En voor dien laatsten treedt Hij nu het eerst.

Christus wordt geleid naar *Annas;* en Annas behoort tot de *priesterlijke* rechtbank, krachtens traditie en familierelatie.

Dat Christus eerst in aanraking gebracht wordt met de *geestelijke* rechtbank van Zijn eigen volk, behoeft ons niet te verwonderen.

Wel lagen de Joden geboeid in de banden van het romeinsche wereldgezag, maar de Romeinen volgden de tactiek der zéér verlichte despoten: aan de volkeren, over welke zij hadden gezegevierd, stonden zij zooveel mogelijk handhaving van hun oude gebruiken en privileges toe. Met name in het *godsdienstig* leven, liet Rome aan de overwonnenen veelszins de vrije hand. Zoo kon het gebeuren, dat ook het *Sanhedrin,* als rechtscollege in geestelijke zaken, nog groote macht oefende.

Van het Sanhedrin nu was de *hoogepriester* ambtshalve voorzitter. De tegenwoordige functionaris heette Kajàfas. Een bekende figuur was zijn eminente schoonvader. *Annas* heette die.

Deze twee nu, Kajàfas en Annas, zijn door den praedestineerenden God van vóór alle eeuwen beladen met het horribel mandaat, het *eerste* woord te spreken in Christus' rechtsgedingen. Laat hen nu beven om die rechten,.... maar neen, zij hebben het beven nog nooit geleerd. Nooit is een opdracht zóó zwaar geweest, als die van deze twee, toen God hun zeide: *laat toch dezen aanstoot onder uwe hand wezen* (Jesaja 3:6): laat de ingestorte puinhoop[1)] van Israëls verzonken leven onder uwe hoede staan.... Maar nooit zijn geroepenen tot een zwaren last *verder* af geweest van den wanhoopskreet: *ik kan geen heelmeester zijn, zet mij niet tot een overste des volks,* dan deze twee pronkende lieden: Annas en Kajàfas (vgl. Jes. 3:7).

Ze kunnen hun munificium immers wel aan,.... ook in deze laatste dagen? Wie droomt er van laatste dagen? Zoolang Rome nog lastbrieven uitreikt, loopt de wereld niet op haar eind.

Daarom zitten Kajàfas en Annas. En Annas krijgt het eerste woord. Zij zitten in het gericht over den Nazarener.

Want die *moet in den dood*.

En daar moet Annas met Kajàfas bij te pas komen. Wel is waar hebben de Romeinen aan de Joden niet het recht van de *uitvoering* van doodstraffen toegekend, want, altijd formeel, moest de romeinsche stadhouder zijn toestemming verleenen, eer een doodvonnis zou mogen ten uitvoer worden gelegd. Toch heeft het Sanhedrin, en

1) Vertaling Dr J. Ridderbos.

met name de president Kajàfas, een rol te spelen van het grootste gewicht. Bij dit lichaam staat de bevoegdheid, om te oordeelen over geestelijke kwesties, over vraagpunten van godsdienst en van voorvaderlijk recht. En wanneer nu Kajàfas met zijn Sanhedrin aan het van te voren met zorg beraamde plan om zoo te zeggen de *religieuze* ensceneering geeft, dan hebben zij daarbij dit voordeel, dat de romeinsche bevelvoerder zich niet licht verzetten zal tegen een aangevraagd doodvonnis, dat zich op *religieuze* overwegingen kan gronden. Immers, juist in zaken van religie liet het romeinsche gezag de menschen in de provincie graag vrij.

Zoo komt er een hevige spanning over het Sanhedrin, en over zijn diligenten voorzitter Kajàfas. Zij moeten, om zoo te zeggen, den onderbouw verzorgen van het vonnis, dat Pilatus, straks, heeft te bezegelen. Als zij vannacht - want 'het was nacht' - een fout maken, of geen geschikte argumenten kunnen vinden, of indien zij hun aanklachten tegen den nazareenschen revolutionair niet voldoende definiëeren en formuleeren kunnen, dan zal het buitengewoon zwaar zijn, het vonnis toch bekrachtigd te krijgen; vooral nu het een wonderlijken volksheld betreft als dezen Nazarener. Men dient dus alle zeilen bij te zetten, en alle gegevens, waarover te beschikken valt, intijds te verzamelen en te rangschikken.

En het is juist om die reden, dat men Jezus dadelijk brengt voor *Annas,* den schoonvader van Kajàfas.

Dat Annas, ook wel Ananos geheeten, in de eerste plaats Jezus vóór zich 'mocht' zien, kan men nu niet bepaald beredeneeren uit zijn *ambtelijke positie;* want hij was feitelijk geen hoogepriester meer. Wel was Annas met het hoogepriesterlijk ambt bekleed geweest, in de jaren 6-15 na Christus, na zijn aanstelling door Quirinius den landvoogd, maar hij was van zijn waardigheid beroofd door den romeinschen procurator Valerius Gratus. Toen deze in het jaar 15 aan het bewind gekomen was, had hij Ismaël op den hoogepriesterszetel geplaatst. In vlug tempo was deze opgevolgd door Eleasar en door Simon; en toen was Jozef Kajàfas aan het roer gekomen (pl.m. 18-36 n.Ch.). *Officieel* had Annas dus geen

recht, om Jezus in verhoor te nemen, of dat verhoor te laten aanmerken als een wettig onderdeel van de officieele procedure tegen den Nazarener. Wat Annas deed, bleef altijd maar officieus. Hij nam Jezus slechts *voorloopig* in verhoor. Eerst later kwam er een *officieele* zitting van het Sanhedrin, welke wel te onderscheiden is van het voorloopig verhoor, dat Jezus door Annas afgenomen werd.

Hoe het dan kwam, dat Jezus eerst naar Annas gebracht werd? Waarschijnlijk hield Annas verblijf in het huis van Kajàfas. Het is mogelijk, dat Kajàfas en Annas hetzelfde huis bewoond hebben; of dat zij ieder een vleugel van hetzelfde paleis hebben betrokken. Sommigen onderstellen, dat Annas, op de hoogte gesteld met de plannen van Kajàfas, en nieuwsgierig naar den afloop, zich juist voor deze ‘gelegenheid’ naar Kajàfas heeft begeven, om te zien, hoe de expeditie tegen den Nazarener afloopen zou. Onwaarschijnlijk is dat niet, want dit zou dan een gereede verklaring kunnen zijn van het anders toch wel eigenaardige geval, dat de commandant van de romeinsche soldaten toestemming verleende, om Jezus als gevangene voor te leiden bij een *niet-officieel* persoon. Indien Kajàfas en Annas juist nu bij elkaar waren, was daartegen natuurlijk geen bezwaar, en behoefde het niet eens een punt van discussie tusschen de militaire en de geestelijke autoriteiten te wezen.

Dat laatstgenoemden, de theologische heeren, er veel voor voelden, dat hun gevangene eerst voor Annas kwam, laat zich verstaan. Daar was meer dan één reden voor aan te voeren. En eigenlijk ging alles min of meer vanzelf. De bijeenroeping van het Sanhedrin, met zijn ruim zeventig personen, kon niet zoo gauw gebeuren. De officieele zitting moest eerst worden geconvoceerd, en natuurlijk kostte dat tijd. Daarom hebben de personen, die achter de schermen werkten, van de gelegenheid gebruik gemaakt, om in dien tusschentijd Christus voor Annas te brengen, niet voor het officieele verhoor, maar voor een zoogenaamd voor-verhoor. ‘Voordeelen’ bracht deze tactiek zeker. In de eerste plaats kon men den tijd zóó ‘productief maken’; - men vergunne ons hier dit sinistere woord. Voorts, de rijpe ervaring van Annas, die heusch wel meer moeilijke gevallen had moeten behandelen, en die in de kunst van het officieele formules

vinden een zekere routine had, kon Kajàfas ten goede komen in het vinden van punten voor het proces, in het formuleeren van een aanklacht, in het opzij werken van niets ter zake doende détails, en in het aanstonds aansturen op de hoofdzaak. Een advies van den ouden man zou Kajàfas arbeid gemakkelijker maken. Wij krijgen dan ook den indruk, wanneer wij de verschillende gegevens van den bijbel rangschikken, dat in dat voorloopig verhoor Annas en Kajàfas hebben *samengewerkt,* ten einde de komende zitting van het Sanhedrin voor te bereiden. Voor Kajàfas beteekende deze werkwijze, behalve vergemakkelijking van zijn voorzitterstaak, ook een niet te versmaden hulp bij zijn poging, om eventueele bezwaarden in het Sanhedrin zelf - want die waren er - te suggereeren, dat de dood van den Nazarener toch inderdaad *vereischt* was; immers: ook de weleerwaarde Annas had het zelf gezegd.

Bij dit alles komt natuurlijk óók nog, dat Annas ongetwijfeld er een zeker 'genoegen' in vond, Jezus geboeid voor zich te zien. Hij zelf had met instemming gevolgd de verschillende vijandelijkheden, die tegen Jezus ondernomen werden; hij had daaraan trouwens actief deelgenomen. Het was voor den ouden aristocraat een stille vreugde, eindelijk den man voor zich te zien, die bijna - altijd volgens *zijn* logica - een revolutie tegen het priesterlijk gezag ontketend had. De oude aristocraat en Sadduceeër, de 'in den dienst vergrijsde' edelman, kon, als vader van heel een priestergeslacht, als stichter zelfs eener hoogepriesterlijke *dynastie,* kwalijk verkroppen, dat de àl duidelijker wordende populariseering van den naam van Jezus een oorlogsverklaring beteekende van de massa tegen het priestergeslacht. Verachtelijk krullen de lippen van Annas, als hij dat woord in den mond neemt: *de massa,* het *vulgus*. Nu hier eindelijk de ongekroonde koning vóór hem staat, de ongezalfde, die met profetische kracht vloekredenen geslingerd heeft, niet het minst tegen de overheerschende priesterkaste, nu was dit voor den stichter der fungeerende priesterdynastie een lang verbeide afwikkeling van een 'persoonlijk feit' geworden.

Men kan het zich zoo uitnemend indenken.

Zijn priestelijke 'waardigheid' had àl te lang zich moeten

hullen in een waas van voorname onverschilligheid tegenover dat gewriemel van die menschen, die den Nazarener achterna liepen - dat volk van de straat, den 'am-ha-árets. Maar heimelijk had het gekóókt in de ziel van den strammen ouden heer, wien het beschoren was, om zelf hoogepriester te zijn, en daarbij ook nog vader van vijf andere priesters, schoonvader van weer een anderen hoogepriester en grootvader van nòg een hoogepriester te worden. Elke smaadrede, - zoo was Annas' terminologie - die Christus tegen hoogepriesters en volksleiders wierp, was in Annas' oogen een aanranding geweest van de eer der familie. Maar eindelijk staat Jezus voor hem. En nog wel in besloten kring; zoodat de stramme terughouding van het *officieele* optreden niet noodig is. O, het beteekent voor Annas de vervulling van een lang gekoesterden wensch; het is zijn groote voldoening. Het kan wel zijn, dat hij er nog een dankzegging voor over heeft gehad; gaf God hem niet ‘genade en eere?’

Doch voor Christus is het *lijden*.

Dat Zijn ‘proces’ reeds dadelijk begint met een ‘informeele’ handeling, is een onrecht, Hem aangedaan. Het teekent de mentaliteit van hen, die over Hem zullen oordeelen: en het spelt geen goeds.

Maar dat is nog het ergste niet. Veel zwaarder dan deze formeele rechtskrenking is voor Jezus het feit reeds van de *gedwongen* ontmoeting van Hem, den waren Hoogepriester, met dezen vertegenwoordiger van het oude hoogepriesterschap. Annas, die gelijk wij zagen, heel een priesterhuis geopend heeft, vertoont in zijn persoon als het ware den nabloei van het israëlietische hoogepriesterlijke ambt. Meermalen waren de rechten van het Aäronietische geslacht, hoewel door de wet gewaarborgd, vertreden in den loop der jaren. Maar de latere machthebbers ontzagen, zoo veel het hun doenlijk scheen, de privileges van de priesterlijke families.[1)]

Dat Annas vijf zonen, benevens een kleinzoon, en een schoonzoon, tot het hoogepriesterambt had zien komen, terwijl hij het

1) Holtzmann, Neutestamentliche Zeitgeschichte, 1906, S. 162.

ook zelf bekleed had, was eenerzijds wel een openhartige blootlegging van den déplorabelen toestand van de priestergeslachten en hun gekroonde hoofden in het algemeen, want, ware de voorvaderlijke wet nog van kracht geweest, dan zou Annas geen enkelen opvolger hebben gezien, doch tot zijn dood zijn purperen mantel gedragen hebben.[1)] Maar anderzijds - in de gegeven omstandigheden was het toch een groote eer. 'God gaf genade en eere'.... Het was een tijd, waarin de priesters elkaar al te snel opvolgden. Corruptie leidde vroeger vaak tot moord, en tot verwisseling van dynastie. Romeinsche willekeur deed de rest. Dat Annas evenwel zóó lang in zijn eigen geslacht de waardigheid heeft kunnen houden, teekent dan ook wel de achting, die hem, niet zoozeer door het volk, dat van zijn dynastie nog al kwaad gezegd heeft, als wel van de officieele leiders, toegedragen werd. En de dagen waren nog ver, dat het gepeupel zijn zoon, Ananos II, zou durven vermoorden (62 na Chr.).

Ja, de eer was groot.

Onwillekeurig denken wij aan het verhaal van een joodsche vrouw, die *zeven* zonen had, welke allen tot het hoogepriesterlijk ambt waren toegelaten. Daarin mocht zij zulk een groote eer zien, dat haar bewonderaars op haar toepasten de woorden van psalm 45:14: *Des Konings dochter is geheel verheerlijkt inwendig; hare kleeding is van gouden borduursel*. Zulk een euvele tekstaanwending laat ons zien, in welk geestelijk klimaat ook Annas leefde, de man, voor wien velen bleven buigen, en die als vader van de prieterdynastie in zóó hooge eere stond, dat de voor hem bestemde wierook in bijbelteksten werd verpakt.

En zie, nu brengt God onzen Heiland niet voor één van de vele decadente figuren van dien tijd, en Hij plaatst Jezus niet voor den rechterstoel van één dier vele voorbijgaande priesters van klein formaat, gelijk er maar al te veel in die dagen zijn geweest, - acht-en-twintig in amper honderd jaar - maar God plaatst Zijn Zoon tegenover den stichter van een priesterhuis, waarin weer

1) Holtzmann, S. 164.

iets opleeft van de oude waardigheid, den ouden trots en de oude glorie.

En zoo komt, juist op de fijnste manier, aan het licht, dat er een tegenstelling bestaat tusschen het priesterschap, dat naar het *vleesch*, en het priesterschap, dat naar den *Geest* is.

Die tegenstelling is niet waarneembaar voor wie alleen den *buitenkant* der dingen ziet.

Want uitwendig gezien, staat het zóó: in Annas rijpt een nieuwe belofte: hij lijkt veel op een nieuwen scheut uit afgehouwen priestertronk. En wie ziet aan Christus Jezus iets anders dan de tragedie van den gekapten boom?

Maar God ziet anders dan de wereld. Hij stelt de tegenstellingen in hetgeen niet voor oogen is.

O, jawel, een lofspraak, als van psalm 45, - denk aan daareven, - Annas zou voor zichzelf ze niet uit den stijl zien vallen. En naar den Christus, die daar vóór hem staat, zou *hij,* met zijn priesterlogica, geen enkele van de mirregeuren van dien zelfden vijf en veertigsten psalm uit willen laten stroomen. Maar in dit Zijn gewichtig uur oordeelt God anders. In het oog van God staat Christus tegenover een priester, en een priestergeslacht, waarop niet psalm 45, maar psalm 82 van toepassing is: Hoe lang zult gijlieden onrecht oordeelen, en het aangezicht der goddeloozen aannemen? Of ook dat andere woord:

> O gij vergadering, gezeten
> Om recht te doen,
> Spreekt gij het recht?

Doch op zijn Zoon in boeien past de hemel nu reeds toe den rijken inhoud van psalm 45:

> Mijn hart, vervuld met heilsbespiegelingen,
> Zal 't schoonste lied van eenen Koning zingen....
> Bemin'lijk vorst, Uw schoonheid, hoog te loven,
> Gaat al het schoon der menschen ver te boven.

Want in Annas' priesterdynastie moge dan de trots blinken van de priesterkaste, die een eminenten priestervader en -moeder aanwijzen kan als fundatoren van het priesterhuis, - Jezus Christus grijpt vandaag hooger; want Hij wil Priester zijn naar Melchizedeks ordening. Ook Melchizedek immers was priester, zonder priestervader en priestermoeder; hij was dan ook enkel maar zoo'n bliksemslag, direct van boven. Annas ter eener zijde, en Jezus ter anderer zijde, dat is de tegenstelling van een priesterdynastie, die uit het vleesch de normen stelt voor de successie in de bekleeding van een uitzonderingswaardigheid van enkele personen aan den eenen kant, en anderzijds een verborgen priesterwezen, dat de uitdeeling van de priestergenade en de inlijving in het ware priesterschap naar den Geest aan àllen geeft, die ervan weten, door het geloof in den Messias begrepen te zijn. Annas' dynastie, zij redt uit den verloren boedel van Israël en van Aäron wat nog voor haar te redden viel, en pansert het eigen hart toe voor den Geest der profetie, die doet weenen bij de ruïne van Aäron. Zij wil de naaktheid van Aäron wel graag bedekken - mits niet met eigen mantel; zij wil de verlepte meubels van Israëls huis overhuiven met een doek, desnoods van Rome, of van Babel. Maar Christus wil de naaktheid van Aäron dekken met eigen mantel van gerechtigheid, en zoo niet, dan geeft Hij haar prijs aan de oogen van alle Chamieten in de wereld. Hij wil een woning bouwen voor de dragers van Aärons traditie, mits het bestek e voto Aäronis wezen mag. Vinden zij dat te archaistisch - of te revolutionair - dan mogen ze in de koude staan - in het heelal. En het heelal is koud....

De tegenstelling is volkomen. En daarom duurzaam. Het is dan ook geen toeval, dat, lang nog na Golgotha, de dynastie van Annas gewoed heeft tegen de slachtschapen van Christus. Het zwaard van Annas' kinderen óók is rood geverfd met het bloed van Jacobus, den broeder des Heeren.

Zoo grijpt de tegenstelling tusschen den *na*bloei van Aärons verbloede priesterschap[1)], in Annas, en den *òp*bloei van Melchize-

1) Hier enkel bedoeld in traditie-verband; de genealogie is niet bekend.

deks vervulde priesterschap, in Christus, diep in het verleden terug. Ook dringt zij diep in de toekomst in. En daarom laat God, teneinde die tegenstelling aan heel de wereld te toonen, den Priester van Melchizedeks orde geboeid leiden voor den tienden-nemer bij de gratie van Rome-Babel, den ouden strammen Annas.

Ach, Melchizedek, dat gij nu niet meer zegenen kunt.... noch tienden nemen; ach Heere Christus, dat God Uw handen bindt, opdat ze *hier* geen zegen zouden leggen, en geen tiende van een tiende voor U nemen. 'Mein Jesu, was hast du getan; in was für Missetaten bist du geraten?'[1)]

Dus is het drama van de procedure van Jezus ingeleid met een proloog, waarin de korte somma der tragedie reeds duidelijk wordt afgekondigd.

Heeft Annas zelf niet ondervonden, wat het is, te zuchten als Israëls priester onder het geweld van Rome? Hij mag zijn waardigheid ophouden, maar een feit is het toch, dat hij heeft moeten verkroppen, dat een satelliet van *Rome* hem de priesterfunctie eerst opgedragen en later ook weer afgenomen heeft. Dit had Annas moeten leiden tot een nauwkeurige overweging van het tragisch conflict, waarin Israëls priesterschap geworpen was, het conflict van een *geestelijk* ambt, dat onder de macht van *vleeschelijk* geweld gebracht was. Het raadsel van den afgehouwen tronk, dat ging óók Annas aan; het had, om zoo te zeggen, stof moeten zijn voor een levenslange meditatie voor dezen ouden Annas. Het had zijn oogen moeten openen in ieder geval voor de groote eschatologische *beteekenis* van Jezus van Nazareth, die hetzelfde vraagstuk stelde, die het in nog veel vreeselijker vorm van ellende aan den lijve voelde, en het dagelijks in zijn leven demonstreerde, van dat Hij in de kribbe lag.

Maar *dit* ééne heeft Annas op Christus tegen, dat Hij voor het raadsel van den afgehouwen tronk een andere oplossing gaf: de oplossing, niet van uiterlijk geweld, maar van een leven uit den

1) Bekend thema uit de Matthäus-Passion: 'mijn Jezus, wat hebt Gij gedaan, in wat voor euveldaden zijt Gij gekomen?'

Geest. Want zóó vervuld is Annas van zijn eigen mokkend leed, hetwelk zijn trots voornaam verbergen wil, dat hij *voorbij gaat* aan de prediking van dezen Nazarener. Liever laat hij den afgehouwen tronk van David en Aäron in zijn naaktheid en stompe ellende liggen, en tegen den hemel rieken, dan dat hij luisteren zou naar de nieuwe stem uit Nazareth, die toch het *oude* geluid over Israël en zijn priesterdynastie had uitgeroepen.

Daarom is het kleine tafereel van Christus voor Annas een kort begrip van heel het snijdend contrast tusschen vleesch en geest, dat Israël nu binnen enkele etmalen zal splijten in een volk, dat leeft met Abraham uit het geloof, òf sterft aan zijn eigen kanker van ongeloof en verharding.

En het is ook iets anders nog.

Het spreekt ons ook van Aäron, en van Levi, die de stramme knie voor Melchizedek niet hebben *willen* buigen. Aäron heeft geknield voor Melchizedek, en Levi gaf hem tienden, - doch alleen, toen zij nog *in de lendenen* van Abraham besloten waren. Maar nu zij op hun eigen beenen staan, nu zeggen zij tot Melchizedeks anti-type: geef ons de tienden, of - verga.

Want niet allen, die in de lendenen van Abraham zijn, leven uit het *geloof* van Abraham.

Dus, - als God den stoel van het gericht klaar zet, en de gordijnen drapeert, waarachter de zitting van de rechters van Zijn Zoon plaats hebben zal, dan vallen de schaduwen heel diep, en dan wordt alles, wat gebeurt, vol van dramatische kracht en van figuratieve beteekenis. De nalezingen van Aäron en de oogst van Melchizedek komen in de waag der wereld; wie durft wegen?

Annas durft; nu is hij verloren.

Want deze weeg-meester heeft geen verstand van imponderabilia; hij had vergeefs geleefd.

Hoofdstuk II. Christus' apologie voor Annas.

> *De Hoogepriester dan vraagde Jezus van Zijne discipelen, en van Zijne leer. Jezus antwoordde hem:* IK *heb vrijuit gesproken tot de wereld;* IK *heb allen tijd geleerd in de synagoge en in den tempel, waar de Joden van alle plaatsen samenkomen; en in het verborgen heb Ik niets gesproken. Wat ondervraagt gij Mij? Ondervraag degenen, die het gehoord hebben, wat Ik tot hen gesproken heb; zie, dezen weten, wat* IK *gezegd heb*.
> JOHANNES 18:19-21.

ONDER de uitleggers is eenig verschil van meening over de vraag, hoe wij ons het historisch verloop der dingen in den aanvang van het proces van Christus moeten voorstellen. Wanneer Johannes in vers 19 van ons hoofdstuk de mededeeling doet, dat de *hoogepriester* Christus ondervroeg, dan meenen sommigen, dat wij hier te doen hebben met hetzelfde verhoor, als, volgens mededeeling van de andere evangelisten, voor het *Sanhedrin* heeft plaats gevonden onder leiding van *Kajàfas*. Blijkbaar heeft ook de Statenvertaling deze meening aannemelijk geacht, en er de voorkeur aan gegeven, want niettegenstaande vers 24 volgens eenvoudige lezing van den griekschen tekst luiden moest: ‘Annas *zond* Hem gebonden naar Kajàfas’, hebben de Staten-vertalers daarvan gemaakt: ‘Annas *hàd* Hem *gezonden* naar Kajàfas’. Het ligt voor de hand, dat, *indien* deze vertaling juist was, het onmiddellijk voorafgaande bericht omtrent het verhoor voor den hoogepriester niet anders kan zijn dan het *officieele* verhoor in plenaire zitting van het Sanhedrin, onder praesidium van Kajàfas.

Deze meening, die dan nog ook met andere argumentaties ondersteund wordt, heeft echter verschillende bezwaren tegen zich. Wij volstaan, met dit ééne te noemen, dat men zoo een weinig moet plooien met den tekst, en wringen, om deze reconstructie van de chronologische orde eruit af te leiden (denk aan vs. 24, boven aangehaald). Wij sluiten ons dan ook liever bij de gewone lezing van Johannes' bericht aan, zonder, al is 't ook maar in de vertaling, iets te wijzigen, wanneer wij kiezen voor de àndere opvatting, dat het verhoor, waarvan de verzen 19 en 23 spreken, heeft plaats gehad in het huis van Annas, tot wien Christus, gelijk wij reeds gezien hebben, allereerst gebracht was. Wanneer dan ook in vers 19 gezegd wordt, dat de *hoogepriester* Christus ondervroeg, dan kan met dezen titel zoowel Annas, als oud-hoogepriester, als ook Kajàfas, in kwaliteit van functioneerend hoogepriester, bedoeld zijn. Een tweede vraag komt dus naar voren: indien toegegeven is, dat Jezus voor Annas gebracht is, wie is dan de ondervragende hoogepriester van vs. 19? Is het Annas zelf? Of misschien Kajàfas, die dan bij Annas aanwezig was, en in het gesprek zich mengde? Op dit punt doen wij geen keuze tusschen de onderscheiden opvattingen. Want de hoofdzaak, waar het hier om te doen is, ligt wel hierin, dat volgens de bedoeling van het verhaal het verhoor bij Annas een *voorloopig* karakter droeg. Het bedoelde, stof te verzamelen, en gedétailleerde punten van aanklacht te formuleeren, voor de zitting in pleno van het Sanhedrin straks. Waarschijnlijk zijn dan ook de beide priesterlijke autoriteiten, schoonvader en schoonzoon bij dat verhoor aanwezig geweest.

Nu is het teekenend, dat het onderzoek loopt over Christus' *leer*, èn over Zijn *discipelen*.

Of, eigenlijk staat er iets anders. Daar wordt *eerst* gesproken over de *discipelen*, en pas in de *tweede plaats* over de *leer* van Christus.

Het is niet onmogelijk, dat in deze rangschikking *opzet* schuilt; in de taxatie van de priesterlijke familie immers kwam het minder aan op den *inhoud* van hetgeen Christus verkondigde, dan wel op

Zijn *leerlingen*, dus: op den *invloed* van Zijn woorden, het zoogenaamde ‘succes’, dat Hij ermee had. Menschen toch, die in het rijk der waarheid rondfladderen aan den buitenkant, plegen hardnekkig ‘zegen’ met ‘succes’ te verwarren. Voor de wet van het *zaad,* dat in de aarde valt, en in stilte *ontkiemt,* en langzaam, doch zeker, tot een grooten boom wordt, hebben zij minder eerbied, en hun oogen openen zich trager daarvoor, dan voor de wetten van den constructieven bouw, die een huis uit den grond stampt, door *mechanisch* steen op steen te stapelen bij den bouw. Voor een *leer*, die als een *beginsel* doordringt, hebben zij minder vrees, dan voor een wijd vertakte *organisatie*, welke haar leerlingenschaar kleedt in de uniform van den vrijwilligen landstorm van haar Geest, of ook in het vrije burgerpak van de franc-tireurs der waarheid. Hun vraag is niet in de eerste plaats naar den *diepgang*, en het waarheidsgehalte, van een beschouwing of beginsel, doch naar het *getal* van zijn aanhangers of propagandisten. Is het getal groot, dan spreken zij van *succes*, maar over het begrip *zegen*, gelijk dat in den bijbel een geheel eigen inhoud heeft, denken zij nooit na. Wanneer dan de persoon, die een zekere leer verkondigt, en school maakt, om welke reden dan ook, hun ‘onsympathiek’ is, dan hebben zij te meer neiging, om eerst te vragen naar het *aantal* leerlingen, dat hij maakt, en pas in de tweede plaats (als er nog tijd overblijft) naar den *inhoud* van het door hem uitgedragen beginsel.

Hoe het nu verder *bedoeld* moge zijn in onzen tekst, dit is wel zeker, dat inderdaad de manier, waarop het ‘probleem van den Nazarener’ aan de orde gesteld is, tot nu toe, in de conferenties der priesterkaste, volkomen beantwoordt aan de in den tekst gegeven volgorde: men lette *eerst* op de *discipelen*, en eerst *daarna* bekommerde men zich om de *leer* van Jezus. Kajàfas heeft het zelf gezegd: zie, de heele wereld loopt Hem na (12:19). Dit werd dan ook de dwingende, forceerende aanleiding, om nù met geweld in te grijpen.

Daarom vraagt men Jezus eerst naar Zijn *leerlingschap*. De *eerste* vraag, die rechtens Jezus gesteld is, was die naar het *getal*.

Tegenwoordig zou men het geliefkoosde woord van velen in den mond nemen, die daar spreken van: ‘de *organisatie’*. Het blijkt wel, dat de heerschende priesterdynastie, en ook heel de fractie van het Sanhedrin, van de veronderstelling uitging, dat Jezus een zekere *celvorming,* een *kern*formatie bedoelde, en er reeds mee begonnen was. Zij laten het tenminste zóó voorkomen, alsof Hij een leerlingen-schare bezig is te verzamelen, waarover niemand tot op heden de nauwkeurige gegevens registreeren kon. Natuurlijk ligt daarin dan tevens opgesloten een voorzichtige uitspraak van de verstolen verdenking, dat Jezus een geheime leer predikt in een besloten kring, of dat Hij voor het minst maatregelen beraamt, die veel weg hebben van een geheime samenzwering tegen de bestaande macht.

In de vragen, die Annas aan Jezus stelt, ligt dus wel waarlijk een zeker *verwijt*. De ontvangst is al dadelijk in het klimaat der antithese en der antipathie.

Toch zou het kortzichtig zijn, als we niet *meer* daarvan wisten te zeggen. De vraagstelling van Annas moge getuigen van verholen vijandschap, wij mògen niet *alleen* daarop ons blind staren. Misschien lag er in Annas' vragen ook een zekere *nieuwsgierigheid,* mogelijk zelfs een menschelijk-verklaarbare *angst,* al was die dan ook niet toegelaten tot een eerlijke belijdenis.

Neen, wij mogen niet lichtvaardig steenen naar Annas werpen; wij moeten beginnen, in hem een mensch te zien van gelijke beweging als wij. Wij moeten beginnen, ook voor deze grauwe haren, die zonder vrede ten grave bijna dalen, op te staan in het gericht, zooals wij voor elk ander mensch dat doen. Meent gij, dat Annas huichelaar is, meer dan wij het zijn? Meent gij, dat *wij* anders zouden gesproken hebben, dan deze notabel van Jeruzalem het doet?

Ach neen - laat ons de tragedie niet van het tragische ontdoen, door van Kajàfas en Annas en Pilatus en Herodes pure huichelaars te maken, zoo slecht, als onze nette straat ze in geen paar honderd meter kan wijzen. Want men zou daarmee de menschelijke *ziel* niet recht begrepen hebben, en ook zijn eigen zonde niet, die met

Annas mee durft zitten in het gestoelte van de rechters - over Jezus.

Wie eerlijk is, moet Annas zelfs de eere geven, dat hij in zijn verhoor actueel was, en op de hoogte van zijn tijd. Kajàfas heeft niet voor niets den fijnen diplomaat het eerste woord gegeven.

Want - Annas' vraag of Jezus ook in 't *geheim* een leerlingenschool verzamelt, ze is te verklaren uit het *messiaansche beeld,* dat door den kranken geest van Jezus' tijdgenooten spookte.

Wie de messiaansche verwachtingen van de Joden uit Jezus' dagen uit hun geschriften leert kennen, die weet dat een *messiaansch geheim verwacht* werd. Hun christologie - leer omtrent den Messias of Christus - had een zeer interessant hoofdstuk, waarin gehandeld werd over de messiaansche *geheimzinnigheid*. Feitelijk is het zoo, dat de Joden uit de volheid des tijds aan hun Messias het *raadsel wilden* proeven en smaken. De Messias moet op vele vragen antwoorden, maar Hij moge weten, dat zij geen antwoord verlangen, tenzij het op *pikante* wijze worde ingeleid. De ware Messias moet van *onbekende afkomst* zijn; de wezenlijk messiaansche beweging moet *in het duister* worden voorbereid. *Wanneer de Christus komt, zal niemand weten*, *vanwaar Hij komt* (Joh. 7:27). Zeer algemeen leefde de verwachting, dat de Messias, vóór Zijn openlijk optreden, eerst in het donker een tijdlang wegschuilen zou. Een zeker joodsch auteur achtte het *mogelijk,* dat ten tijde, toen hij schreef, de Messias reeds geboren was, en zich ergens ophield; indien dat evenwel zoo wezen mocht, dan was de Messias nog niet bekend geworden, en wist hij ook zelf nog niet, wat zijn toekomstwerk zou zijn; dat alles zou hemzelf en anderen eerst later duidelijk worden. Met andere woorden: *het groote licht kon aan de doorbraak toe zijn, terwijl toch nog niets op zijn verschijning voorbereidde*.

Anderen weer meenden, dat de Messias zich *opzettelijk* verborgen hield *vanwege de zonden van het volk*. Zelfs, dat hij in *Rome* zich ophouden zou, werd mogelijk geacht. Ook kon hij wel uit ‘het *Noorden’* komen. Maar in elk geval *uit de stilte,* de eenzaamheid. De verwachting van het volk vertoonde wel eenige neiging tot de overigens willekeurige meening van latere theologen, die uit Jesaja 7 iets dergelijks meenden te moeten afleiden. Immers ‘boter (dikke

melk) en honig' zou de Messias eten, legde men uit: hij zou dus onder de herders zijn, in de woestijn, ver van de 'stad'; de cultuur zou hem niet beschadigen.

Zoo werd door velen onder Israël uitgezien naar een verborgen Messias, die, wie zou het zeggen, *ineens* zou kunnen verschijnen in den nimbus van paradoxale wonderkracht: een numineus geheim, een clandestiene wapenhandel, die plotseling de arsenalen opent.

O, werp geen steenen op den ouden Annas.... laat dat werk over aan God. Kan het niet zijn - een menschenziel is zoo diep - dat hij nog onbewust rekende met de *mogelijkheid*, dat Jezus was de Messias? Zeg niet, dat dit uitgesloten is, omdat hij Jezus *bond*. Heeft Herodes niet den Dooper vaak heimelijk bezocht in - de gevangenis? Is straks Herodes - weer een andere - ook niet heimelijk bevreesd voor een duister mysterie, dat in den geboeiden Jezus immer schuilen kon? Waarom zou Annas niet ook alzoo kunnen zijn? Een menschenhart *dringt wel zoo veel weg, dat het toch niet verstikken kan*. Ach, onbewust speelde door Annas' brein *misschien* wel de gedachte, dat mogelijk plotseling het *wonder* zou rijzen uit den Nazarener, het lang verwachte wonder.

Met nadruk zeggen wij: *misschien*.

Want mogelijk was 't ook volstrekt niet zoo. Wij weten de ziel van Annas niet te ontleden: God zij zijn ziel bekend.

Wat hebben wij trouwens met de zielsgeheimen van Annas te doen?

Neen - het komt er voor ons op aan, te voldoen aan den eisch der eerlijkheid, en dus te bedenken, dat, formeel genomen, Annas' vraagstelling geheel en al conform de joodsche theologie dier dagen is geweest. Dat zijn verhoor aanstonds komt tot het hart der *messiaansche* kwestie, gelijk het Jodendom ze stelde. En in dit licht bezien, kan ons de vraag niet sterk meer spannen, of misschien de ziel van Annas nog eenigen *angst* verborg achter de strakke *verwijten,* die de priesterlijke aristocraat den geboeiden 'Galileeër' - uit de provincie - in het gelaat slingerde.

Want genoeg is het, te weten, dat het de logica der feiten was, en anders niet, als de rechter nu aan Christus den eisch stelt, zich te verantwoorden over twee dingen:

1°. over Zijn leer (is ze verzegeld of niet, geheim of openbaar, is de boekrol bij Hem open?);

2°. over Zijn discipelen (zijn de menschen van de straat, Zijn gezelschap van ex-kreupelen en van voormalige lammen, van ontslagen tollenaars en gefatsoeneerde zondaars nu Zijn *echte* discipelen, die ongeleerden, of - heeft Hij eigenlijk een andere school?).

Jezus - wie zijt gij?

En nu staat Christus op om van Zijn messiaansche geheim verslag te doen: *Het is er wel, maar het is niet hetgeen zij denken, dat het is of zijn kan*.

Hoor nu de *apologie* van Jezus Christus.

Hij beroept zich erop, dat Hij *nooit in het geheim* gewerkt heeft. Heeft Hij niet gestaan onder de volle zon? In tempel en synagoge heeft Hij dagelijks gepredikt. In den *tempel,* waar de volksleiders zijn, en waar de contrôle zeer scherp is. In de *synagoge,* waar de menschen van de straat in en uit loopen, en waar de deuren tijdens de diensten al evenmin op slot gaan, als in het tempelhuis. In den *tempel,* waar men de breede beginselen laat spreken en waar de rabbi's stoelen gereed zetten voor verkondigers van oude of nieuwe leer en denkwijze. En ook in de *synagoge,* waar men niet zoo zeer nieuwe vraagstukken aansnijdt, als wel op de bestaande leer toepassingen zoekt. Daar is dus, zoo wil Jezus zeggen, variatie genoeg geweest in mijn leermethode. Maar, zoo gaat Hij verder, wáár ik ook was, ik ben *nooit met den rug naar de gemeenschap* gaan staan. Een geheim gezelschap heb ik nooit gewild; een profeet ‘van de *woestijn’* of van ‘de *binnenkamer’* ben ik nooit geweest. Celvorming, die in het bestaande lichaam van kerk, staat en maatschappij met geweld, althans mechanisch, indringt, om er een vreemd beginsel in te dragen, dat straks de bestaande organisatie breken zal, - zulke celvorming strookt niet met de wet van het koninkrijk der hemelen. Niets anders heb ik gedaan, zoo wil Christus zeggen, dan de *zaden,* die God zelf in Israëls akker gelegd heeft, vrijmaken, en zoo tot ontkieming brengen. Met *tweeërlei* zaad heb *Ik* den akker niet bezaaid, dus luidt de apologie van Christus. Ik heb

geen vreemde entstof kunstmatig in het volkslichaam ingedragen, maar onder de open zon heb ik het zaad, dat de God der Waarheid van ouds in Israëls bodem heeft gestrooid, tot ontwikkeling willen brengen. Daarom is elke geheimleer, elke esoterische organisatie, aan mij vreemd. Want ik kom niet om te breken, maar om te vervullen.

Dus loopt Christus' apologie op *déze* vraag uit: *wat ondervraagt gij mij?* Gij vraagt, zoo wil Christus zeggen, *naar den bekenden weg*. Om af te komen van het niets ontziend gericht, dat gij zelf wel in mijn woorden hebt vernomen, gaat gij uit van de onderstelling, alsof ik de taal had gebruikt om mijn eigenlijke gedachten te verbergen. Gij doet, alsof gij niet weet, waar het eigenlijk om gaat; en wanneer gij thans mij vraagt, den sluier op te lichten, dan is dat verzoek wel aangediend als het *gebed* van den *onwetende*, maar dat 'gebed' is eigenlijk niet anders, dan een valsche schijn, die maskeeren moet de *vijandschap* van den *onwillige*. Wat ondervraagt gij mij? Mijn prediking is er zóó ver vandaan geweest, dat zij *geheimleer* brengen zou, dat gij vrijuit ieder, dien gij wilt, tot getuige oproepen kunt, om van den inhoud mijner prediking een 'kort begrip' te krijgen.

Wat is nu de beteekenis van dezen dialoog tusschen Christus en den hoogepriester? Welk verband kan er liggen tusschen deze apologetische rede en heel het lijdensverhaal?

Wij meenen niet mis te tasten, wanneer wij zeggen, dat Christus hier *Zijn messiasschap belijdt*, in den kring *juist* van hen, wier ambtelijk bestaan zijn eigen messiaansche tendenzen volkomen heeft verloochend, en geheel er aan ontgroeid is.

Het *ambt*, dat onder Israël van Godswege ingesteld is, is langzamerhand met den rug naar de menschen gaan staan. Het volk van de straat is in verachting. Priesters vegeteeren op offeraars. De enkeling klautert, als hij kans ziet, naar boven toe, over de ruggen van de massa. De Michalsgeest is gevaren in de colleges der priesters met hun geheime gezelschappen; de luit van David is alleen nog maar een ornament op hun briefpapier, terwijl de

religieuze *dans* van David voor het oog van slaven en slavinnen geheel en al verleerd is.

Tegenover dezen afzonderingswellust nu, die tusschen het ambt en het volk een diepe bedding groef, stelt Christus thans Zijn *messiaansche gehoorzaamheid*. De man van de straat is Hèm nooit vreemd geweest. Hij heeft tusschen de ambtelijke waarde, die Hij bezit, en het volk van schurftige schapen in nood, nooit een *tegenstelling* gezien. Indien Zijn leer een geheim in zich heeft, dat niemand zich eigen maken kan, tenzij wie uit den Geest herboren is, dan is dit geheim nooit gierig geweest. Het was niet anders 'jaloersch', dan God op hetgeen *Gods* is. *Leven* moet nu eenmaal *léven* blijven; en omdat de leer van Christus *lévende* leer is, daarom kan slechts hij, die *leeft* uit den wederbarenden Geest, de leer van Christus met Zijn persoonlijkheid, en in Zijn 'verborgen mensch des harten,' aannemen. Máár, wat voorts de *prediking* van het leven betreft, en het *aanbod* van de levende verborgenheid, - nooit heeft Christus de massa, de veelheid, de gemeenschap geschuwd. Onder sadduceeërs en farizeeërs, en ook onder de priesterkaste, dáár moet ge de menschen zoeken, die de geheime recepten van hun verfijnde boulangerie hebben verzegeld, opdat niemand dan de ingewijde daarvan eten zou of genieten. Genadig hielden zij voor het 'volk des lands' hun apotheek dan open - tot zonsondergang, wel te verstaan, en - op sabbath gesloten. Maar Jezus, schoon Hij van *leven* geen intellectueele leer gemaakt heeft, en ook in Zijn prediking daarom nimmer dood en leven in elkander over laat vloeien, Hij heeft dan toch Zijn aanbod van leer en leven breed en ruim gesteld met een 'ernstige roeping,' die brood reikte en medicijn, - en ze hebben dit toch wel opgemerkt ook, want ze hebben Hem meer dan eens verweten, dat Zijn apotheek ook op sabbath open was en dat Zijn brood te *allen* dage werd geleverd.

'Geleverd,' zeiden ze, want ze wilden den neutralen term. Ze wilden niet zeggen, dat hij het brood *geschonken* had om niet, want dan was het al te duidelijk, dat 'leveren' hier niet 'verkoopen' insloot. Neen, neen, vergeten waren ze het niet.... *waarom* ondervragen ze Hem?

Hier komt de tegenstelling tusschen Christus en Zijn rechters in het volle licht te staan; want Christus scheurt al hun briefjes met neutrale termen stuk. Met nadruk stelt Hij - met vermijding van elke vox media - de tegenstelling zóó: Ik heb in het openbaar tot de wereld gesproken; Ik leerde altijd in de synagoge en in den tempel, waar alle Joden samenkomen; - zij, die mij gehoord hebben weten wat Ik zeide. Dit tot driemaal toe met nadruk vóórop stellen van het woordje 'Ik'[1)] behelst een *verwijt*; want heel ànders dan Jezus deden Zijn rechters. Wat hebben zij uit hun *hart* aan de wereld verkondigd? Alles, waar zij thans op zinnen, bedoelde eigenlijk de menschen er buiten te laten: 'niet op het feest, niet op het feest.' Zij willen den tempel, 'waar alle Joden samen komen,' wel het programma dagelijks laten afwerken van een eeredienst, welks gangen en manipulaties en intervallen iedereen van buiten leeren kan; maar - het groote vraagstuk van de nieuwe dingen, b.v. van de eschatologische verkondiging van den Nazarener, willen zij liefst afhandelen in besloten zitting. Een duister geheim broedt in hun verborgen spreken.

Dit alles is nu in Christus' mond geweest; dus is Hij bezig, reeds in het allereerst begin van Zijn rechtshandel, de goede belijdenis uit te spreken met vrijmoedigheid. Hij brengt, voor deze *geestelijke* rechtbank, dadelijk het *ambt* in geding; want alle ambtsinstelling onder Israël is *messiaansch* in haar bedoeling; het messiaansche vraagstuk is daarom nooit te benaderen zelfs, zonder een zuiver ambts-begrip. Ook hierin is Christus de gehoorzame, die het proces, dat over Hem komt, voor zoo veel het aan Hèm staat, *zuiver* houden wil. In den dag van het groote oordeel - en die 'dag' is er reeds vandaag - moet Annas nooit tot Jezus kunnen zeggen: 'Gij hebt de taal gebruikt om tegenover mij Uw gedachten te verbergen, heb ik U niet met goede reden verweten?' Ook nu nog is de Christus met Zijn medicijn naar Annas gegaan, en vraagt hem: 'Kent gij het recept niet? Het is toch zoo oud en zoo beproefd en - uit uw eigen apotheek, - tenzij gij de apotheek van uwen God *beroofd* hebt.....' -

1) De grieksche tekst spreekt hier zeer duidelijk.

Maar nòg is Christus niet uitgesproken.

De apologie, die Hij geeft, handhaaft niet alleen Zijn *bedoeling*, om tot *allen* met Zijn openbaringswoord te komen, doch ook de *kracht,* die Zijn woord heeft, om *ieder* te bereiken. Hij heeft niet in het verborgen gesproken; dat is het eerste; en dat raakt Zijn bedoeling. Maar voorts: *laat men vragen degenen, die Hem gehoord hebben;* dat is het tweede; en nu gaat het over het *effect*.

Willen wij in de taal der kerk spreken, dan zeggen wij: hier raakt Christus de vraag van de *klaarblijkelijkheid der openbaring*.

Al is Christus' leer een dwaasheid en een ergernis voor elk, die haar *niet gelooft*, gelijk het leven dit altijd is voor den dood, - tòch heeft Christus óók gehandhaafd, dat Hij *Zijn doel bereikt heeft,* toen Hij Zijn prediking *niet* heeft 'ingesteld' op de wet der afzondering, doch er mede zoeken wilde de *gemeenschap*. Christus heeft met affect en met effect gesproken tot de menschen van de straat. En nu moge Annas den schijn aannemen, alsof de boekrol, waarin Christus' *eigenlijke* slagwoorden stonden, zoo grondig verzegeld was, zoodat zelfs de 'schriftkundigen', de schriftgeleerden, er niet in konden lezen; - en ook moge Annas den schijn aannemen, alsof een ondervraging van de menschen van de straat omtrent den inhoud van Jezus' profetie geen resultaat opleveren kon, omdat deze onkundigen, die immers geen schriftkundigen zijn, tòch niet begrijpen, waar het nu eigenlijk wel over loopt in de nazareensche leer; - maar tegenover die dubbele miskenning stelt Christus nu de uitspraak, dat Hij niet eenige geheimleer heeft gebracht, noch ook alleen maar in raadselen heeft gesproken, maar dat Hij Zijn onderwijs in zulken vorm gegoten heeft, dat zelfs de menschen van de straat wel de termen daarvan kunnen noemen, en de samenvatting ervan geven. Want óók in de *vormen* van Zijn leer-onderricht heeft Christus het wezen van Zijn messiaansche roeping trouw erkend. Hij heeft zich aangesloten bij de denkvormen der menschen, gelijk Hij zich ook aansloot aan hun menschelijk bestaan in de vleeschwording des Woords. Hij heeft zich bediend van hun begrippen, hun redeneermethode, hun denktrant, gelijk Hij ook in de vleeschwording zich heeft geassimileerd met 'vleesch en bloed'

en zich genadig heeft gewrongen in al de vormen van ons menschelijk bestaan.

In Christus' leermethode ligt immers heel het geheim besloten van de vleeschwording des Woords? In bondige taal geeft Christus dan ook voor Annas daarvan getuigenis, wanneer Hij spreekt: ‘Ondervraag degenen, die Mij gehoord hebben; zie, *dezen weten*, *wat Ik gezegd heb*. Wie over deze woorden nadenkt, erkent, dat deze epiloog aan het eind van Zijn leven volkomen conform is aan den proloog, waarin Hij als het vleeschgeworden Woord is aangekondigd in de eerste verzen van het eerste hoofdstuk van het Evangelie van Johannes. Christus' onderwijs, gelijk Hij zelf: het is geheel en al *goddelijk* geweest, en ook geheel van *boven*, en dus geheel van de *andere* wereld; maar - het is ook waarachtig, en geheel, *menschelijk* geweest; het kwam in de vormen van *beneden*, en richtte zich naar de behoeften van *déze* wereld. Het Woord heeft onder ons *gewoond*, en Zijn eigen vleeschwording heeft haar wet gehandhaafd, óók in Zijn messiaansche *boodschap*.

Daarom staat heden Christus' apologie als een fakkel van gericht, hoog opgeheven in het huis van Annas en Kajàfas.

Wij denken hier onwillekeurig terug aan Jesaja 29.

Daar spreekt de profeet over het verdwaalde volk en zijn recalcitrante leidslieden. In den grond der zaak zijn ze den profeet vijandig, en sluiten zij hun hart voor de boodschap, die hij brengt. Nu komt, *als een oordeel*, de verblinding over hen. Zij *wilden* eerst niet, daarom *kunnen* ze straks niet meer vat krijgen aan de boodschap, die tot hen komt.

Hoe zal nu de werking van dat verblindings-oordeel wezen?

Als de profeet zich dat effect van het oordeel indenkt, dan speurt hij twee groepen van menschen, die ieder voor zich op eigen manier de zékere werking van het verblindings-oordeel ondergaan, en door hun spreken dat bewijzen. Ze lijken - en dat dringt juist onze gedachten deze richting uit - ze lijken angstig veel op Annas en zijn ondervragend priesterhof.

De *eerste* vorm, waarin het door Jesaja aangewezen oordeel over de geesten komt, wordt fijn geteekend onder het beeld van *schrift*-

kundigen, d.w.z. menschen, die *wel degelijk lezen kunnen*, en dat ook niet graag ontkennen zouden. Zij zeggen echter tot Jesaja: ‘Ik kan niet lezen, wat daar in de profetie staat, want *het boek*, *waarin de profetie vervat is*, *is verzegeld* (vers 11); het ligt dus *niet aan mij*, als deze woorden voor mij verborgen blijven; want *indien* zij maar aan het licht gebracht waren, ik zou ze aanstonds begrijpen. Alleen maar - de *rol is verzegeld*. Het ligt dus niet aan mijn bevatting, en nog veel minder aan mijn goeden wil, o neen, - maar het ligt aan den objectieven bestaansvorm van uw profetisch boek, dat ik er maar nooit achter komen kan, wat erin staat.’

Hoort gij deze kinderen des doods, hoort gij de verslagenen van Gods gericht, zichzelf wel vrij pleiten? Het ligt aan de *objectieve* profetie, als *zij* verdoemd worden! Maar is het niet hetzelfde, als wat heden de schoonvader van Kajàfas Jezus durft verwijten? Hier is de eerste rechter, die Jezus in verhoor neemt. Hoor Jesaja, en zie toe: de laatste Schriftkundige is hier, en de oudste Israëls. En meer dan Jesaja is hier ook.

Maar het eerste woord is: *Uw boek is eigenlijk verzégeld*. Wanneer gij maar eens ronduit spreken wildet, Nazarener, dan zou de zaak mij dadelijk in alle deelen duidelijk zijn. Schriftkundig ben ik, maar - de zegels moeten van uw schriftrol af. Als gij uw rol nu maar ont-vouwt, dan zal ik wel weten, waar het bij u op aankomt. *Ik* kan lezen, maar *gij* moet dan ook uw zegels breken.

Dit is het eerste verwijt: Jesaja en het oude oordeel!

Maar, het is waar, nog van een tweede groep repte Jesaja, de profeet. Er zijn, zegt hij, ook menschen, aan wie het boek der profetie *in handen gegeven* wordt, onverzegeld, opengedaan. *Zij* zeggen echter: ‘Het baat niet, of gij mij al dat boek geeft, want *ik kan niet lezen*. Ik *ben niet schriftkundig*. De *wil* is er wel, en ik sta niet vijandig tegenover uw boek, en in mijn zedelijk bestaan zou ik ook niet eenige verhindering weten, die mij belemmeren zou, den inhoud van dit boek mij eigen te maken, - maar het eenige wat mij hindert is dit: er is een lacune in mijn intellectueele ontwikkeling. Tusschen den profeet en mij, tusschen het

Woord en mijn ziel, ligt geen vijandschap, doch alleen maar een *intellectueel* verschil van *meer* of *minder*' (vers 12).

Deze menschen werpen het dus weer over een anderen boeg. Terwijl de eerstgenoemden de *klaarblijkelijkheid* der profetische openbaring loochenen, daar trekken ZIJ zich niets aan van de prediking, dat de profetie een *kracht* is tot zaligheid. Of Jesaja al proclameert, dat het Woord der openbaring een *hamer* is, en *vuur*, een krachten doend wonder, zij gelooven het niet. Wie nu eenmaal niet 'bij' is, krachtens aanleg of verstandelijke ontwikkeling, die komt met al dat dat profeteeren toch niet verder.

Komt nu dit verwijt van die *tweede* groep van menschen niet overeen met wat Annas tot Jezus zegt? Wat zou de hoogepriester eraan hebben, zoo vraagt hij, of hij al op informatie uitgaat bij de *schare, die de wet niet weet*, om van die 'onkundigen' te vernemen, wat de Nazarener zegt? Die menschen *kunnen toch niet lezen*. Men moet, om Jezus' leer te verstaan, de zaken intellectueel kunnen doorzien. Want volgens deze logica, die zoo aanstonds Jezus gaat vermoorden, is er hier geen kwestie in geding van *leven en dood*, van *vrede met God of vijandschap* tegen Hem, van *vleesch en geest*, van *deze* of de *andere* wereld, doch er is *alleen maar* een zeker *intellectueel* vermogen noodig, om achter Jezus' geheimen te komen.

En zoo gaat aanstonds het rechterlijk debat tegen Jezus de actie openen met de - stellige verzekering, dat de prediking van Christus noch klaarblijkelijk is in haar *objectieve spreken* noch krachtig, wonderdoend, tegenover het *subject*, dat haar *hoort*.

Nu hebben wij het reeds gezegd: dit dubbel *verwijt* is eigenlijk een tweevoudige poging om te ontvluchten aan het goddelijk *oordeel*. Jesaja had immers gezegd, dat zich een *oordeel* van boven zou voltrekken in het niet-verstaan van de woorden der profetie? Alleen maar, dat oordeel wordt *afgewezen* door wie er onder besloten liggen. Zij werpen de schuld - indien er dan schuld is - op God, op de profetie, en van zichzelf schuiven zij het af. - - -

Toen moest Jezus Christus wèl weten, wat Hij antwoorden zou.

Hij moest van het verwijt, dat men Hem voor de voeten wierp, zich volkomen kunnen zuiveren. Want, kon Hij dat niet, dan was *Hijzelf* de oorzaak van het oordeel, het gericht, dat over Israëls leidslieden, volgens Jesaja's aankondiging, hier bezig was te komen.

Doch, hoor: Hij opent nu den mond, en spreekt.

Hij spreekt *twee* kanten uit.

Hij spreekt tot *Annas*, en zegt: Uw verwijten wijs ik rustig af.

Hij spreekt echter ook tot *God*, en zegt: voor dit tastbare oordeel van verblinding en verharding, Heere, mijn God, ben Ik, Uw gezonden Profeet, niet aansprakelijk: Heere, *laat* hun verharding *Mij* niet worden aangerekend, alsof Ik zonde had gekend of gedaan, tegenover hen.

En daarom stelt Christus tegen dit tweevoudig verwijt Zijn dubbelen afweer.

Tegenover het *eerste* verwijt, dat Hij toch zeker Zijn leerboek wel *verzegeld* had, stelt Christus het messiaansche antwoord: *niets hield Ik achter*. Mijn boekrol is geheel opengevouwen. Ware Schriftkundigen, die lezen kùnnen, mogen zich in der eeuwigheid niet beroepen op de *geheimzinnigheid* van mijn profetisch leersysteem, noch ooit op mijn afzonderingswellust, alsof *die* oorzaak ware van hun ongeloof. Indien zij niet weten, wat ik leer, is dat *vijandschap*. De natuurlijke mensch *aanvaardt* niet de dingen, die des Geestes Gods zijn, - en *daarin* ligt zijn gebrek.

En andermaal, tegenover het *tweede* verwijt, dat n.l. de eenvoudigen een zekere *intellectueele* school moeten doorloopen, eer zij kunnen bevatten, wat Jezus wil, stelt Hij vervolgens het feit, dat Hij Zijn trouwe discipelen heeft onder ‘de armen’, de ongeleerden, de blinden, de dooven, het ‘volk des lands’. Geloof is geen kwestie van meer of minder *weten,* doch van *zelfhandhaving* of *verbrijzeling* voor God. De vraag is niet: wat *weet* gij? - *maar*: waar is uw *levenswortel?* Drinkt gij uit den Geest, of uit het vleesch?

Zoo handhaaft Christus in deze besloten zitting ten aanzien van de priesterdynastie uit de volheid des tijds, dat Hij staat in de gemeenschap met Jesaja, en met Jesaja's Zender. Want heden is

het de ‘dag’, dien Jesaja profeteerde (29:18), de *messiaansche dag,* waarop de *dooven* de woorden van Christus vernemen, en de *blinden* Hem zullen zien; de ‘dag’, waarop de *zachtmoedigen* (wier leven dus niet intellectueel bijgewerkt, maar ethisch getransformeerd is) zich verblijden zullen, en zij, die *behoeftig* zijn, die dus eerlijk vragen, in plaats van zich in hun trots te handhaven, het nieuwe licht zien dagen (29:19). Zoo bewijst Christus, dat Hij wel een openbaring geeft, die van boven is, en slechts door weder geborenen (‘van boven’ wedergeborenen!) wordt aanvaard, maar dat anderzijds ieder, die honger heeft, en dorst, en zich *openstelt* voor het Woord, zijn Messias kan ontmoeten in gerechtigheid.

De probleemstelling van Annas is er te allen dage. Ze is er overal. Zelf een uiting van *vijandschap*, dient zij de zonde van een vijandig *hart* aan als de beklagenswaardige onzekerheden van een onmachtig *hoofd*. Maar het waas van leugen wordt door Christus verscheurd. Het oordeel wordt in Zijn woorden gewezen, en - *vervuld*.

En hoe zouden *wij* dit oordeel kunnen ontvlieden?

Ach, wij hooren er dadelijk bij.

Het is een ontroerende gedachte, dat Christus bij den aanvang van Zijn gerechtsgeding dadelijk heeft gehandhaafd Zijn zuiver *messiasschap;* want *daarom* gaat de dialoog tusschen Annas en Jezus ook óns onmiddellijk aan. *Wij,* die dit alles rustig lezen, wij worden nu door Christus van de straat gehaald, en WIJ worden ook voor Annas' stoel geplaatst, en hoor, - Jezus Christus zegt op dit oogenblik tot Annas: *vraag hem nu maar, vraag haar nu maar, wat ik gezegd heb*. O wee, daar gaat Jezus zóó ver, dat Hij voor God *Zijn eigen dood en leven durft afhankelijk stellen van ons antwoord op de vraag van de rechtbank van heel de wereld: wat wil Jezus? wat wil Jezus? wat wil Jezus?*

Neen, zeg nu niet: ik houd mij er buiten. Dat zei Simon ook, Simon Petrus. Ach ja, op hetzelfde oogenblik, dat Jezus zich erop beroemt, dat de eerste de beste houthakker en waterputster van de straat de hoofdzaak zeggen kan van Zijn onderricht, dat zich

immers aan de nederigen conformeerde, staat één van Zijn grooten, één die met Hem geweest is op den berg, en in de paaschzaal, en in Gethsemané, tegenover een waterdraagster en houthakster te zweren: *ik ken hem niet*; de nazarener is voor mij een vreemd geval. Dat kwàm ervan, dat ook Simon Petrus heimelijk dacht: *ik sta er buiten*.

Kom nu voor den dag, menschenkind, wie gij zijt, kom voor den dag, gij die met preeken en met scheurkalenderblaadjes en met stichtelijke boeken overladen zijt. Hoor toe; *dit* is de situatie: Annas, d.w.z. Israël, d.w.z. het vleesch, d.w.z. de natuurlijke wereld, vraagt aan Christus: wie zijt gij, wat doet gij, wat preekt gij? *En Christus zegt, naar u wijzende: vraag het hem*. Hij kan het zeggen, als hij het wil.

Dit is zeer persoonlijk en het is ook zeer ontroerend, want nu worden wij dadelijk in het proces van Jezus betrokken, wij, met alle waterputters en straatventers, die het groote ongeluk gehad hebben - zoo zegt men dat in de taal van het vleesch - verkeerd te hebben in Jeruzalem. Het is *gevaarlijk* in Jeruzalem: men wordt er in het proces gewikkeld. Het groote proces.

Vind nu geen uitvluchten. Zeg bijvoorbeeld niet: ja, ik ben nog niet zoo diep *ingeleid*, vraag het liever aan de ouderen, de wijzeren. Want Christus' betoog, Christus' apologie, *staat of valt juist* met déze werkelijkheid, dat ieder, ook de ongeleerde, zelfs de onbekeerde, toch zóóveel weten kan van Jezus' klaarblijkelijk onderricht, *dat hem alle onschuld is ontnomen*. Zeg nooit in uw hart: ‘het boek is verzegeld’. Of: ‘ik kan niet lezen’.

Is Christus niet een geweldenaar? Men haalt Hèm voor het gerecht en met Zijn eersten volzin haalt Hij u en mij ook voor het gerecht, en in Zijn zaak betrekt Hij ons zoo dadelijk. Het is benauwend: een preek van Jezus gehoord te hebben, dat beteekent: in Zijn proces betrokken te zijn, dat beteekent: gedaagd te worden voor de vierschaar, die het groote wereldgeding, het ééne, tot oplossing brengen moet.

Toch is dat ook weer de *genade*. Hij màg u in Zijn zaak betrekken, want Hij zelf heeft van *uw* zaak de Zijne gemaakt voor

God. En als gij een document zijt van Zijn apologie tegenover Annas, dan zijt gij het ook tegenover Zijn hemelschen Vader. Hier, tegenover Annas, heeft Christus bij voorbaat reeds gezegd, wat Hij eenmaal repeteeren zal in den grooten dag: dat het nooit aan Hem gelegen heeft, indien daar iemand staat buiten de gemeenschap van het leven.

Geef nu antwoord, en zeg aan Annas, en Kajàfas, en aan heel de wereld, dat men bij Christus slechts één ding heeft te doen, dat is: zich overgeven en de apperceptie willen.

Dan zullen wij de groote schifting zien, die, niet door Annas' scherpzinnigheid, maar door Jezus' zuiverheid, reeds aan de deur van de rechtszaal bij den ingang wordt voltrokken.

Dit is de schifting, hieraan kunt gij ze kennen:

Twee menschen kwamen de rechtszaal van den Nazarener binnen om te bidden.

De één trad onverstolen in. Hij hief zijn oogen op naar den hemel, lei de hand op het hart, wees met de andere naar Jezus, en zei, terwijl Annas en Kajàfas instemmend knikten: Vader, daar[1)] is de Nazarener. Zijn boekrol was verzegeld; mijn verstand kon er niet bij. Zijn missie trof bij mij geen doel. Vader, indien Gij door dezen mocht hebben gesproken, vergeef het mij, ik bid het gebed van den onwetende.

De ander, die stil de rechtszaal ingeschoven was, viel ter aarde, zijn oogen in het stof. Vader, kreunde hij, hier[2)] is Hij, die de groote missie heeft voldragen. Zijn boeken gingen open, ik las hun schrift, mijn oogen werden geopend, Hij leerde mij lezen. Groote genade: Hij leerde mij lezen, de rol lag open. Vader, ik heb geloofd, kom mijn ongeloof te hulp. Zijn geven en spreken was krachtig en overwinnend, maar mijn schuld is er nog alle dagen in het nemen en hooren en die schuld is groot.

Twee menschen hadden gebeden in de rechtszaal van Christus Jezus. Achter de wolken werd het vonnis geveld.

Het ‘gebed van den *onwetende*’ werd daar genoemd; de oorlogs-

1) Iste - de aangeklaagde, de vreemde, die bij ons niet hoort, dien ik niet erken.
2) Hic - de mijne, dien ik liefheb.

verklaring, en -handhaving, van den onwillige; en van de toegangsdeur der hooge rechtszaal werd deze ‘bidder’ weggesleurd, opdat hij het heiligdom niet zou verontreinigen. ‘Gij laat geen *bidder staan,*’ zoo zongen de engelen, die hem bonden, en zij zongen het voor God. *Gij* doet hem *gaan* van voor Uw aangezicht, indien hij geen bidder is. Maar *staan* kan aan Uw poort niet één, o God.

En wat den ander betreft, hij was gekomen, gerechtvaardigd uit zijn huis: de engel des Heeren leidde hem door tot het binnenste heiligdom. En reciteerde voor God: Gij laat geen bidder staan; welzalig, dien Gij *doet naderen*.

Want de klaarblijkelijkheid der messiaansche openbaring is het sjibboleth in den titanenstrijd tusschen engelen en duivelen. Zij is het waarmerk van het brood des levens. Zij is de eerste eisch geweest op de dagorde van den Zoon als Missionaris van God. Zonder haar heeft Hij geen vrijgeleide onder engelen, want zij nemen slechts een arm-verzorger aan. En daarom was de klaarblijkelijkheid der messiaansche openbaring de theodicée van God voor Annas door den mensch Jezus Christus, en werd zij natuurlijkerwijze de eerste term in de apologie van Christus, die Hij voor Annas heeft gesproken.

Eens zal Hij op de wolken haar woorden laten begeleiden door het groote orgelwerk van het gericht.

Vraag het hen, die Mij gehoord hebben, - daaronder val ook ik. En ach, dit woord scheurt de schatkameren open van Gods verdervende, zuiverende winden. *Mea res agitur;* ik zie Annas al lang niet meer. Ik hoor Christus Zijn zware orgel bespelen. Hij koppelt al Zijn klavieren en al Zijn registers staan open. Ach - die dag. - -

Hoofdstuk III. Christus oordeelt den vicieuzen cirkel.

> *En als Hij dit zeide, gaf één van de dienaren, die daarbij stond, Jezus eenen kinnebakslag, zeggende: Antwoordt gij alzoo den Hoogepriester?*
>
> *Jezus dan antwoordde hem: Indien Ik kwalijk gesproken heb, betuig van het kwade; en indien wèl, waarom slaat gij Mij?*
> JOHANNES 18:22, 23.

DE apologie van Christus, uitgesproken voor Annas bij de opening van Zijn rechtsgeding, is tot nu toe niet volkomen. Verdiept is zij nog door Christus' antwoord op den demonstratieven kaakslag, die, als een symbool, en een rauwe openbaring van heel de wezenlijke werkelijkheid van dit zondig wereldbestand, daverde door al de luchten, toen Jezus voor den ouden Annas stond. Want Christus is op de wang geslagen. Men heeft Hem zulks gedaan, vóórdat de beschuldigers ook nog maar één formule als punt van aanklacht op papier hadden kunnen zetten. En dan, - de slag is Hem toegediend, niet eens door iemand, die ‘bevoegd’ tot slaan geweest zou zijn, indien n.l. Christus naar de wet veroordeeld zou geweest zijn. Want een ondergeschikte, een dienaar, die de rechtspraak niet te oefenen noch uit te voeren heeft, zóó iemand heeft een slag aan Christus toegebracht.

Hoe het zich heeft toegedragen, weten wij wel ongeveer. Toen Christus aan Annas het antwoord gaf, dat in ons voorgaande hoofdstuk werd vernomen, zette Hij dezen emeritus hoogepriester, evenals ook Kajàfas, indien deze erbij was, in groote verlegenheid. Wilde men Christus beschuldigen van een revolutionair in-

grijpen in de bestaande orde en van de aanwending, althans overweging, van zulke machtsmiddelen en kunstgrepen, als aan *deze* wereld ontleend waren, dan was de ondervraging van diegenen, die direct onder invloed en bereik van Christus' woorden gestaan hadden, een eerste vereischte voor de rechtbank geweest. Getuigen waren in voldoend getal zóó van de straat te halen. Door nu even aan te roeren, dat men dezen eerst aangewezen weg niet ingeslagen is, heeft Christus Annas, om een wereldschen term te gebruiken, ‘schaakmat gezet.’

Nu slaat de vlam van eigenwilligheid van meester op knecht over. Kajàfas en Annas zijn beide in het hart reeds beslist omtrent de vraag, wat zij *doen* willen. Hen houdt alleen maar de kwestie bezig, op welke wijze zij een *rechtsgrond* zullen vinden voor wat zij zich stellig hebben voorgenomen. Daarom is het felle licht, dat Christus over hun zeer informeelen rechtshandel daar in eens laat vallen, voor deze welverzekerden dubbel onaangenaam.

In deze onaangename situatie nu leeft één der assistenten zóó mee met zijn patroon, dat hij het ‘argument’ der domheid en van den haat gebruikt, en Jezus een kaakslag toedient. Men kan ook vertalen: een oorvijg. Zoo men wil, is in geleerde boeken over den aard, en over den juisten naam van dien ruwen slag, heel veel te lezen. Wij vergenoegen ons ditmaal met het enkele weten, dat Christus is geslagen door een bediende, als Hij nog voor Annas stond.

De ruwe daad van dezen assistent wordt door hem ‘gemotiveerd’ met het bitter verwijt, dat Christus ‘op deze *manier*’ den hoogepriester niet beantwoorden mocht. Nu, dat komt wel meer in de wereld voor, dat men, om zich van den *inhoud* van een betoog af te maken, over den *vorm* gaat spreken. Natuurlijk is dat altijd een dwaasheid. Vooral, wanneer het over de vertoogen van den *Christus* gaat. Immers, om uit te maken, of een bepaald betoog in ‘passenden’ vorm gekleed is, moet ik eerst zijn *wezen,* zijn *inhoud* en zijn *doel* kennen, en deze hebben getoetst aan de wet van God. Want er is geen sprake van, dat er éénerlei vorm zou zijn voor alle te spreken woorden in de wereld. Hoe rijker toch de geest is, en hoe sterker iemand is in het aanwijzen van de

onderscheidingen in zijn redevoeringen, en in het verdiepen van het wezen daarvan, des te veelvuldiger zullen de vormen zijn, waarin zijn betoogen en getuigenissen gegeven worden. Als het er op aankomt, moet *ieder* wezen een *nieuwen* vorm hebben. Daarom is de Christus, óók wat de *vormen* en *manieren* van Zijn antwoorden en getuigenissen betreft, *oneindig* rijk, omdat Hij nooit 'model-redevoeringen' houdt. Elke redevoering, elk betoog, elke getuigenis van Hem, wordt slechts éénmaal gehouden. Zijn gesproken woord heeft telkens een eigen wezen, een eigen plaats, in de openbaringsgeschiedenis en ook een eigen doel. De dateering van Zijn brieven bepaalt hun vorm, want elke dag is aan den ander ongelijk. En al Zijn woorden houden Zijn dagen bij.

Om deze reden was het dwaasheid, dat de dienaar van het hoogepriesterlijk paleis de *vorm*-kwestie stelde, om zich zelf, mèt zijn patroon, te ontdoen van de lastige vraag naar den *inhoud* van Jezus' woorden. Men *mag* Jezus nooit vragen: 'antwoordt gij op deze *manier?',* - zoolang men van den *inhoud* Zijner woorden niets te zeggen heeft.

Weer is het nu Christus' majesteit, dat Hij dadelijk het onderzoek naar de *manier* van Zijn spreken terugleidt tot een onderzoek van den *inhoud* van Zijn spreken.

'Indien ik,' zoo zegt Hij, 'kwalijk gesproken heb, getuig dan maar van het kwaad; en, indien ik wèl, indien ik op goede wijze, gesproken heb, waarom slaat gij mij?'

Met dit woord bedoelt Christus niet Zijn spreken van daareven, Zijn antwoord aan den hoogepriester, maar Hij heeft het oog op Zijn spreken, Zijn leermethode, Zijn profetisch onderricht *gedurende heel Zijn publieke werkzaamheid onder Israël*. Christus treedt niet in discussie met dezen gragen bediende over de vormen van Zijn *laatste* woord, maar stelt hier in het midden den *doorloopenden inhoud* van *àl* Zijn redevoeringen te zamen. Indien ik ooit iets kwaads heb geleerd, welnu, gij moogt het zeggen. Ik heb toch gezegd daareven, zoo wil Christus dien man tegenvoeren, ik heb toch gezegd, dat *ieder*, *die mij gehoord heeft*, getuigenis mag geven van mijn leer? Indien gij erbij geweest zijt, welnu spreek dan maar dadelijk. Zeg uw patroon dan, wat gij weet over inhoud en

doel van mijn profetisch onderricht. Begin toch bij het begin. Uw kaakslag is een voorbarigheid. En, kunt gij niet aantoonen, dat in mijn onderricht de waarachtige gehoorzaamheid aan de voor allen bindende wet is opgezegd, wie geeft u dan het recht om mij te slaan?

Tot zoo ver hetgeen gebeurd is in de zaal van Annas.

De vraag komt nu op, of dit alles stof is voor nadere overweging.

Sommigen schijnen te meenen, dat het niet zoo is. Zij doen althans hun best, om de sobere gegevens van het bijbelsche verhaal nog wat op te smukken.

Bekend is, dat Chrysostomus - dat wil zeggen: de man van den ‘gulden mond’ - dit verhaal ‘interessant’ heeft willen maken, door de bewering, dat deze dienstknecht van Annas of Kajàfas familie was van Malchus, den man, die in Gethsemané daar even door Jezus was genezen, en beschermd tegen het onrecht. Dergelijke pogingen, om ‘interessante’ dingen te zeggen van hetgeen zoo zwaar is als de eeuwigheid, mogen een enkele maal meer bij predikers ‘met gulden mond’ op te merken zijn, niet te min blijven zij naar haar wezen arm, en een beleediging van de toch reeds zware openbarings-verkondiging.

Gelijke waardeloosheid is ook kenmerkend voor de bewering van anderen, dat de man, die Christus sloeg, Malchus zelf geweest is. Dit laatste is trouwens alleen te zeggen door hen, die voorbijzien, dat er in den griekschen tekst geheel verschillende namen worden gebruikt voor Malchus en voor dezen laatsten knecht, die Jezus sloeg: Malchus heet immers: *slaaf*, en deze nieuw opkomende assistent heet: *dienaar*.

De man is ons dus niet bekend.

Maar nu verder: laat ons hiervoor oppassen: wij moeten niet, dit verhaal lezende, ons hoofd schudden over dien lompen man. Want als wij dan niet *meer* doen, en al hoofdschuddend overgaan tot de orde van den dag, dan zien wij voorbij, dat de logica van dien overmoedigen mensch ons allen van nature eigen is.

Neen, wij moeten óók dit verhaal terug leiden tot zijn achtergrond. Wanneer wij dien kaakslag beoordeelen, *los van het oogenblik,* en alleen maar van den buitenkant, dan verzinkt hij in het niet

bij al die andere beleedigingen en kwetsuren van ziel en lijf, die hierna nog volgen zullen. Maar indien wij trachten na te gaan, wat op *dit* oogenblik en op *deze* plaats gebeurt tusschen Christus en den man, die Hem slaat, dan is ook deze schijnbaar nietige episode een bizonder onderdeel geworden van dat groote lijdensverhaal, waarin alles een eigen plaats heeft.

Moesten wij nu aanduiden, wat naar onze meening hier de hoofdzaak is, dan zouden wij dit antwoord geven:

Christus is, aanstonds bij den aanvang van Zijn rechts-geding, door den loop der dingen, en ook krachtens het armoedig lot van heel de wereld-orde, met ons allen mee *in den vicieuzen cirkel gekomen,* waaraan ons leven onderworpen is, in machtelooze, en doodelijke, vermoeidheid. Maar Hij, opstaande in Zijn kracht, oordeelt dien vicieuzen cirkel, en, als de meerdere van Simson, begint Hij daarvan te verlossen de wereld en zichzelf. In beginsel komt Hij hier reeds af van het kruis en verlost zich zelven.

En ons.

Hij *begint;* want het proces is zoo juist geopend. En *onze* Simson is niet traag, als eens die andere was.

Hier valt dus eerst nu aan te wijzen, dat er in de wereld, die wij bewonen, een vicieuze cirkel *is*. Dit zouden wij willen aantoonen, deels uit de *feiten van den dag,* deels ook door een verwijzing naar de *wereldbeschouwing,* die de feiten van dezen dag verklaart, en er het licht over werpt.

In de eerste plaats spreken de *feiten* van den hier gepleegden ‘rechtshandel’ zelf hier een duidelijke taal. Wij zouden het zóó kunnen zeggen: *ter plaatse van het gericht, aldaar is goddeloosheid*.[1)] Er is een proces aan den gang. Dat proces moet naar het recht gebeuren. Maar ter plaatse van *de* rechts-handhaving komt *de* rechts-schending. Het was immers niet geoorloofd, dat een dienaar

1) Zie het boek Prediker.

deed, wat slechts den rechter toekomt. De wet verbood uitdrukkelijk, dat een schuldige zou worden *behandeld* als veroordeelde, voordat de aanklacht onderzocht was en getoetst. Wanneer nu hier het onrecht dadelijk gaat zitten op den stoel van het gericht, en de rechts-verkrachting de inleiding vormt van den rechtshandel, dan is de *cirkel,* dien het leven hier trekt, *vicieus*. Zóó komt men nooit uit zijn eigen vraagstukken, en zóó is de terreinscheiding tusschen recht en onrecht een onmogelijkheid geworden.

De straffelooze permissie van den ruwen slag, die Jezus toegebracht wordt, is dan ook eigenlijk een formeele plaatsing van Christus *buiten de rechtssfeer*. Christus wordt feitelijk reeds beschouwd als *exlex,* d.w.z. als één, die staat *buiten de wet*. Nog niet eens is het proces begonnen, nog niet eens dus heeft men de wet aan het woord kunnen doen komen tegen Hem, of Hij wordt reeds geplaatst buiten de wetssfeer en buiten den wetsregel.

Daarom beteekent die kaakslag, nu hij geduld werd door Kajàfas en Annas, een nieuwe *phase in het lijden van Christus*.

Tot nu toe was Hij *ellendig,* maar nu wordt Hij ‘exlex’.

Tusschen den ‘ellendige’ en den ‘exlex’ is verschil.

Ellendig zijn, dat beteekent, dat men niet meer in zijn eigen oorspronkelijke woonplaats is; dat men uit zijn *land* is. Maar de macht, die den ellendige dan drijft uit zijn land, is dan ook geen andere dan de kracht der *wet*. Die *wet* vervolgt hem, die *wet* handhaaft zich tegenover hem, die *wet* legt zich aan hem op. Dus is *ellende,* hoe verschrikkelijk ook, toch iets anders dan de ‘vogelvrijverklaring’, want de ellende *onderstelt* de *wet* en haar geldigheid. De ellendige is wel buiten zijn *land,* maar niet buiten de *wet*.

Maar nu de *exlex?* Ach, die wordt buiten de *wets*sfeer geplaatst. Hij wordt overgegeven aan wie maar toetreden wil; hij wordt vogelvrij verklaard; zijn ellende wordt verdiept tot *vervloeking*.

En dit is nu andermaal de vicieuze cirkel. Hij teekent zich af om den zetel van Annas. Hier zitten de officieele wetshandhavers, en de geroepen wetsdragers, en de getabberde wetsverklaarders van *Israël;* en Israël is, al loopt het op zijn eind, toch nog, volgens Gods oude ordinantie, en naar de ‘bedeeling’ van de tegenwoordige

phase in de openbaringshistorie, het wetdragende volk, de wetverklarende natie bij uitnemendheid. Aan dit volk zijn in het rijk der hemelen tot nu toe de openbaringswetten, en daarbij ook de wetten van die *bizondere* rechtspraak, welker fundamenteele wetsbeginselen aan een *hemelrijk* voegen, toebetrouwd. Zoo mòet alles hier het licht der *wet* doen schijnen. Naar de bedeeling der tijden mòet alles hier de *wet* heendragen naar Christus' 'geval' toe. De *wet* mòet hier den vloer onder Kajàfas' en Annas' stoel heet stoken. Het mòet alles hier blinken van de luchters der volmaakte geboden, die te glanzen staan in het duister eener wetbrekende wereld.

Maar de tragedie van den kaakslag spreekt openhartig: men *kàn* de knoopen van de zonde niet doorhakken, en men *kàn* en *wil* de raadselen van het menschenleven niet beantwoorden naar den openbaringsmaatstaf van Gods van boven afgekondigde wet. En nu volgt men den kortsten weg. Want Hij, die zich aankondigt als wetgever, ja, als uitgedrukt Beeld van den hoogsten Wetgever zelf, en als Afschijnsel van diens legislatieve heerlijkheid, Hij wordt hier als *exlex,* als buiten de wetssfeer staande, geslagen en gehoond. Christus zegt: Ik ben het uitgedrukte beeld van den Wetgever van hemel en aarde. In mij, zoo betuigt Hij, vindt gij een wetsuitdrukking, duizend maal krachtiger en beweeglijker en levendiger, dan de steenen tafelen van Mozes duidelijk waren, wijl geschreven met den vinger Gods. Ik ben de wet, en haar vertolker, en haar vervuller. Doch voordat Kajàfas en Annas hebben kúnnen zeggen, of de wet met Christus strookt, dan wel strijdt, hebben zij 'ter plaatse des gerichts', ter plaatse dus, die aan de *wet* gewijd was, Hem *buiten* de wetssfeer gestooten.

Daarom zeiden wij ook, dat die kaakslag *dreunt* door alle werelden heen. Het is de *laatste zelfverdediging van den verloren mensch:* een knerpende vloek, een ruwe hak met een zwaard op een knoop, dien God in het touw gelegd heeft, het touw van den Verboden Toegang. Het is een verlating van het eigen rechts-ambt in dat ééne uur, toen het ambt juist zich in het uiterste moest laten gelden.

Dit alles is reeds droevig genoeg. Maar het is toch ook weer volkomen *begrijpelijk*. Want de zin van daareven: *ter plaatse van het*

gericht, aldaar is de gerichtsloosheid, kan eigenlijk worden verklaard uit de daarachter liggende waarheid: *ter plaatse van de wetenschap, aldaar is de verblinding;* ter plaatse van het *inzien in* het verborgen *wezen* der dingen is het *aanzien* tegen den *buitenkant* der dingen.

Of, wil men het heel scherp zeggen, ter plaatse van het *in*zien in het *wezen* van den *Messias* (Christus) is een aankijken alleen tegen den *buitenkant* van *Jezus* (den in de historie optredenden mensch).

Want het *recht* draait hier in den vicieuzen cirkel rond, omdat ook de *kennis* dat doet.

Teekenend is dan ook de vraagstelling van den hoogepriester, die wij reeds van andere zijde belichtten. Hij vraagt Jezus, hem informaties te geven aangaande Zijn *discipelen* en Zijn *leer*. M.a.w. *twee* dingen vragen zijn aandacht: ten eerste Christus' *invloed* en ten tweede Christus' *prediking*.

Die vraagt komt evenwel te vroeg.

Want, *eer* ik zuiver spreken kan over de *discipelen* van Jezus en over de *leer,* die Hij brengt, moet ik *eerst* hebben geweten van Zijn verborgen *wezen*. 'Wie ZIJT Gij?' dat is de *eerste* vraag. En nooit mag dáárvan gescheiden worden de tweede vraag: wat *openbaart* Gij mij (de 'leer'); of de *derde:* hoe *overweldigt* Gij anderen of mij (de 'discipelen')? Eerst wanneer ik Christus' *wezen* heb gezien, het zuivere *wezen* van den Messias, het *wezen* van den Menschenzoon, het *wezen* van God, die vleesch geworden is, eerst dán kan ik Zijn *discipelwerving* en Zijn *leer*verbreiding in het rechte licht erkennen. Zoolang ik Christus' discipelwerving en leer alleen van den *buitenkant* bezie, zonder de diepe *verborgenheid* van Zijn *wezen* te gelooven en te kennen, blijf ik staan als een verlegen of parmantige dwaas aan de oppervlakte. Want de buitenkant verklaart den buitenkant niet. 'Jezus' verklaart 'Jezus' niet. Het historisch optreden van Jezus verklaart het historisch optreden van Jezus niet. Hetgeen de *buitenkant* doet zien en tasten, moet belicht worden door het verborgen wezen, de *binnenzijde. Jezus* - de historische verschijning - moet worden verstaan uit *Christus* (het messiaansche wezen, van ouds voorzegd, en uit Gods eeuwigheid gedacht). En de *historische verschijning* van het Woord des

Levens wordt alleen doorgrond in samenhang met de bovenhistorische, eeuwige besluiten van God, uit den raad des vredes, uit de verborgenheid van Zijn drie-eenigheid.

Omdat nu de hoogepriester Annas zijn ‘onderzoek’ *beperkt* tot die twee *buitenkants*-verschijnselen: Jezus' *discipelwerving* en Zijn *‘propaganda’,* daarom blijft de hoogepriester, *hoewel* hij staat op den grond, die door de bizondere openbaring tot ontvangenis van het verborgen wezen van God en den Messias is bereid, daarom blijft hij staan, zeggen wij, *binnen den vicieuzen cirkel* der zuiver natuurlijke kennis en wetenschap. Hij gaat voorbij aan de groote zegening van de bizondere openbaring. Al de Schriften, die toch naar een *verborgen wezen* van den Messias wijzen, gaat hij voorbij. Hij wil Jezus den Nazarener wel bezien in het licht van *zijn eigen* bevroren en versteende theologie, en sadduceesch partijbelang, en joodsche nationaliteitsgedachte, maar hij wil Jezus niet bezien in het licht der *bizondere openbaring*. Tijd wordt uit tijd, buitenkant uit buitenkant, historisch verschijnsel uit historisch verschijnsel verklaard.

En dat is nu de tragedie in de feiten van den dag. Wij zeiden reeds, dat hier Annas reeds als *rechter* den knoop *doorhakt*, inplaats van hem te ontwarren. Dit zelfde valt nu ook te zeggen van Annas als *waarheidzoeker*. Ook als *denkend mensch* hakt hij de knoopen door inplaats van ze te ontwarren naar de wijsheid aller Schriften. Daarom zijn Kajàfas en Annas in denzelfden strik gevallen, die later ook Pilatus ving. Gelijk straks Pilatus van de zonde tegen de *waarheid* (‘wat is waarheid?’) vervalt in de zonde tegen het *recht* (‘wat is recht?’), zoo komen ook nu Israëls priesters vàn de foutieve nadering van het *waarheids*probleem tot de valsche oplossing van het groote *rechts*probleem.

De vicieuze cirkel in de *feiten van den dag*.

En zijn die feiten van den dag nu zooveel krommer dan wat de andere dagen in de wereld brouwen?

Ach neen, - voeg het rechtsgeding van Christus Jezus in het geheel van 's werelds beloop in, en gij komt tot de erkentenis, dat

het in de *wereld niet anders kan*. Jezus, Jezus, - Hij moet te allen dage veroordeeld worden, omdat de wereld van den vicieuzen cirkel niet anders kan. Cirkels en rechte lijnen, zouden ze niet vechten? Het platte vlak der wereldsche ommegangen, en de invaringen van Gods bliksem, zouden ze elkaar niet snijden? Zou er geen twist meer zijn, en geen geheim, dat niemand kan benoemen, tusschen de menschenzonen van den vicieuzen cirkel, en den Menschenzoon van de transcendente openbaringslijn?

Maar hiertoe is Christus in de wereld gekomen, opdat Hij de ronding van den vicieuzen cirkel breken zou.

En wijl Hij hiertoe in de wereld gekomen is, daarom moet ik den ernst van de door Annas geleide sessie leeren verstaan. Dat is te zeggen: ik moet *de feiten van den dag* plaatsen in het groote geheel van de bijbelsche *levens- en wereldbeschouwing*.

Want de feiten van den dag - den nacht - van Annas, laten zich eerst dàn op rechte waarde schatten, wanneer wij ze in verband zetten met de *wereldbeschouwing,* die ons de wezenlijke ellendigheid van den boven gewezen *vicieuzen cirkel* toonen komt en beschrijven. Eerst dàn wordt ons doorzichtig, dat de vicieuze cirkel, waarin wijsheid en recht beide rond-tollen, geen incident van Annas-Kajàfas, doch een symptoom van *alle* bloot natuurlijk leven is.

De vicieuze cirkel, wie zal hem ons leeren? Welke filosoof, welke filosofie, zal het geheim daarvan aan ons ontdekken, en de formules van den vicieuzen cirkel ons leeren?

Dat kan geen wijsbegeerte doen, en geen levensbeschouwing, die uit den mensch is, noch ook een prediker, die van beneden is. Want *al wat menschelijk is,* en al wat van beneden is, dat blijft, voorzoover het niet overwonnen en gezegend is door den God der bizondere *openbaring* en der bizondere *genade,* tezamen in den vicieuzen cirkel besloten. Elke wijsbegeerte, elke ‘theologie’, elke moraal, elk corpus juris, welke *alleen* gebouwd zijn door menschenwijsheid die van beneden is, zij *zijn* en *blijven* natúúrlijk, vleeschelijk. Zij zijn óók in den maalstroom der wereld begrepen; zij zullen steeds

weer den *tijd* verklaren *uit den tijd*, en de *wereld* 'regelen' door de *wereld,* en den rechtshandel vastleggen door degenen, die zelf het recht niet vermogen af te kondigen uit zichzelf. Met andere woorden: elke wereldbeschouwing, die niet uit de bizondere openbaring leeft, is zelf ook begrepen in den noodlottigen vicieuzen cirkel.

Alleen zúlk een wereldbeschouwing zal den vicieuzen cirkel van ons menschelijke leven naar waarde kunnen teekenen, (eigenlijk moeten we zeggen: ontdekken), en ons de bede in het hart geven, dat God ons ervan *verlossen* moge, welke niet van beneden, maar van boven is.

Zulk een wereldbeschouwing nu zingt haar klaagliederen uit in het boek Prediker.

Laat ons daar even bij stilstaan.

Het boek Prediker heeft onder de boeken van het Oude Testament een heel eigen plaats. Het is toch één der laatste boeken van al de Schriften, die samen het Oude Testament vormen. Vroeger is dit door velen ontkend. Men meende, dat Salomo de schrijver van het boek Prediker zou zijn geweest. Was dit juist gezien, dan was de Prediker natuurlijk bij lange na niet één der jongste geschriften van het Oude Testament. In den laatsten tijd dringt evenwel al meer de meening naar voren, dat de Prediker niet van Salomo zelf is, hetgeen trouwens ook, als men den grondtekst maar zuiver leest, nergens in dat boek gezegd wordt. Integendeel, de Prediker is geschreven na Nehemia en Maleachi. Het boek dateert uit den tijd, toen Israëls bloei reeds lang vergaan was, en toen vreemde tirannen trapten op de resten van Israëls trotsch verleden.[1)]

In dit wonderlijke boek is de *vicieuze cirkel* het eentonig thema.

De schrijver heeft gezien, dat Israëls glorie vergaan is. De macht van Salomo is, eerst door diens *epigonen*, en later door de *vijanden* van Israel, vertreden en gebroken, en nu komt Salomo zelf na vele eeuwen uit zijn graf op - want het boek Prediker voert, gebruik makend van een bekende taalfiguur, Salomo sprekende in - om te ver-

1) Zie Dr C. van Gelderen, De boeken der Koningen, eerste deel, J.H. Kok, Kampen 1926. Blz. 241 en 242.

kondigen, dat al wat Salomonisch was, Salomo's wijsheid, en Salomo's macht, en Salomo's cultuur, eigenlijk niets was dan ijdelheid, machtelooze cirkelgang, *zoolang Salomo alleen in tijdelijk licht gezien wordt*. Salomo kan Salomo niet verklaren. Want Salomo heeft wel groote macht bezeten, doch die is nu gebroken. Ook heeft hij groote wijsheid doctrinair afgekondigd, maar zijn denksysteem schijnt door de feiten bespot te worden, andere filosofieën dringen de wereld in. Wetboeken gaf Salomo en een rechtsorde; maar wat is er van gebleven? En dan de Salomonische cultuur! Ook zijn blinkende cultuur heeft al haar hoogrijzende torens één voor één zien slechten. Heel het door Salomo zoo kunstig opgebouwde leven is in den vicieuzen cirkel begrepen; en ach, wat is daartegen te doen? Wie kan het wentelend wiel terug-wringen met sterke vuist? Niet één, die het vermag. Want het rad der *historie* schijnt al maar door te draaien, te draaien, heen en weer, op en neer. *Natuur* en *geschiedenis*, die twee schouwtooneelen der *algemeene* openbaring, verraden niemand het duister geheim der eeuwige, *onbeweeglijke* dingen Gods, zóó, dat de *vrede* daalt in heen-en-weer geworpen harten. Gelijk de *natuur* een groote ómmegang is, een lang-gerekt, onophoudelijk heen-en-weer-proces, zoo is het óók in de *historie* der menschen. Alles keert heen en weer, alles gaat op en neer. De één breekt af, wat de ander begonnen is. Daar is geen leerzaal, daar is geen rechtszaal, daar is geen kunstzaal, daar is ook geen conferentiezaal van oorlog en vrede in heel de wereld, of, hetgeen heden *is*, komt morgen weer. En die schijnbaar eeuwige wederkeer aller dingen is vermoeiend tot den dood toe.

Zoo spreekt de Prediker dus over de *algemeene openbaring*. Hij laat zien, zichzelf en ons, hoe arm de algemeene openbaring is, *zoo lang ze los staat van de bizondere openbaring*.

En dit niet alleen. Naast de algemeene *openbaring* staat ook de algemeene *genade*.

Welnu, de Prediker spreekt ook over de *algemeene genade*, en laat wederom zien, zichzelf en ons, hoe arm die algemeene genade is, *zoo lang ze los staat van de bizondere genade*.

En immer deze twee bespreekt hij: de *natuur* én het bonte, drukke,

historische menschenleven. Ze zijn de beide ‘terreinen’ van de algemeene openbaring en genade. En deze twee terreinen zijn in den vicieuzen cirkel van het keer-weer-proces begrepen, tenzij....

Ja, tenzij?

Tenzij het terrein van de algemeene genade wordt beheerscht door een levende en levenwekkende macht uit de bizondere genade, en tenzij het terrein der algemeene openbaring wordt verlicht door de bizondere, van boven af inslaande, openbaring Gods.

Zoo heeft het boek Prediker in het Oude Testament een prachtige beteekenis. Dit boek beschreit de armoede, de ongenoegzaamheid, der algemeene openbaring, en der gemeene gratie. Dat is de *waarde* van dit boek. De *waarde!* Want het Oude Verbond moet sterven met een kreet van smart om de ongenoegzaamheid der algemeene openbaring, opdat er straks een groote jubel uitbreken kan, als *Christus* in het Nieuwe Testament verschijnt, om zich aan de gevangenen van Gods vicieuzen cirkel te geven, als het groote geschenk der *bizondere openbaring* en *bizondere genade*. Deze was er wel eerder in Israël, maar ze komt in het Nieuwe Testament tot haar vervulling, haar pleroma.

Zoo staat deze Prediker aan de uiterste punt van den klaagmuur van het Oude Testament te weenen. Hij heft zijn bittere klacht nu op. Dit is zijn klacht: buiten het messiaansche licht heeft het *oog* (in de natuur) niet *gezien*, en het *oor* (in de historie) niet *gehoord*, en het hart (in de algemeene levensfilosofie) niet kunnen bedenken het groote geheim van *bondige* wetenschap, *verlossende* sluitrede, *volstrekte* zekerheid en *eeuwig* leven. En eerst als die klacht geslaakt is, en in de tranen van den Prediker de kánon is aangeheven van den treur-zang aller gebondenen van *God,* eerst dan is het de tijd voor het Nieuwe Testament om ons den toren van 's *Heeren* heil te wijzen achter den klaagmuur van het Oude. Eerst dan is het de tijd voor Christus, den hoogsten Profeet, om met zijn zekerheden van boven de onzekerheden van den Salomonischen geest te verdrijven, dien geest, ‘die 't leven bij zich zelven nu niet meer heeft kunnen houden;’ en is het de tijd voor Paulus, om in antwoord op den Prediker naar Christus heen te wijzen, dien gekomen messias. Nu kan Paulus zeggen: hetgeen het *oog*

niet heeft *gezien,* en het *oor* niet heeft *gehoord,* en het *hart* niet heeft *bedacht*, (hetgeen dus uit de algemeene openbaring niet te winnen was) dat heeft God *bereid* voor allen, die Hem lief hebben. Dat groote geheim is niet *ontdekt* door een *wetenschap*, die alleen leeft bij algemeene openbaring, en *daaruit* haar '*sluit*-rede' opbouwt, opklimmend *van beneden naar boven*, maar dat is *geopenbaard, van boven naar beneden*, door de gezaghebbende *aanvangs*-rede van God. Want in den *aanvang, in den beginne*, was het Woord, en dat Woord was bij God, en het Woord was God en dat Woord nu is door eigen souvereine *zelf*mededeeling *vleesch geworden*.

Dit zijn enkele hoofdgedachten van het boek Prediker; dit is het wezen van zijn hunkerend bestaan. En daarom is dit boek, waarin het Oud Verbond, bezwijkend haast, zijn laatsten adem uitblaast, *het boek van den vicieuzen cirkel*. Dáár is het vraagstuk gepeild, dat wij straks hebben aangeduid; ter plaatse van het *gericht* is *goddeloosheid*. En ook dat andere: ter plaatse van de *wetenschap*, daar is de *onverzekerdheid*.

Neen, neen, hier spreekt geen opstandeling, die de vuisten balt tegen het paleis, dat de sleutels bewaart van de bastille. Maar hier spreekt en klaagt een menschenkind, dat zelf zijn aandeel heeft genomen in de ellende van de wereld. Want ook hij weet zich zonder God en buiten den tempel onderworpen aan de wereldwet, dat ter plaatse van het gericht goddeloosheid is, ter plaatse van het wetsbestand de wetteloosheid, ter plaatse, waar de wet haar fakkels moet uitdragen naar de levens-verschijnselen toe, de wegwerking vàn de wet uit de verschijnselen heen.

Neen, neen, de Prediker heeft niet ermee volstaan, te 'constateeren', dat in de rechtszaal de vicieuze cirkel aan te wijzen valt, de cirkel der ijdelheid, binnen welks omtrek alles vruchteloos weer uitkomt, waar het begon, en weer begint, waar het uitkomt. De gruwzame verdienste van den Prediker is, dat hij *heel* het natuurlijk leven, *heel* het niet door de bizondere openbaring gezegende leven, als gevangen onder het juk, onder het noodlot, van den vicieuzen cirkel teekent. Daar is b.v. de *natuur*. De natuur volbrengt overal den ijdelen ommegang, trekt altijd weer den kwaden cirkel. De zon

gaat op en weer onder; wolken zuigen water op en laten het ook weer los; verborgen bronnen stuwen rivieren vol, maar de zee loopt nooit zóó over, dat de bronnen gesmoord worden. Heel het natuurleven is de heen-en-weer-beweging, de cirkel-gang, de doodmakende ommegang. Eenzelfde cirkel, zegt de Prediker, is er ook in het *cultuurleven,* zoo lang dit niet door den *tempel,* de *bizondere openbaring,* de uit God geopenbaarde *bizondere wet* is genezen en verlost. Want wat de één bouwt, breekt de ander af; wat voorgeslachten oprichtten, wordt door nageslachten verwoest. Standen verschuiven, bevelhebbers van vandaag zijn morgen slaven, en die vandaag hun slaven waren, worden morgen de jongste slavendrijvers. Alzoo ligt heel het wereld-leven gebonden in de *wet* van cirkelgang. Wie geeft een leer, die alles met autoriteit onder *één* gezichtspunt verklaart? ‘Wat ons de wijzen als wijsheid verkonden, straks komt er een wijzer, die 't wegredeneert.’ Of, wie geeft een *bindende* moraal? Hetgeen heden recht heet, wordt morgen als onrecht uitgekreten. Deugd en ondeugd, die stuivertje wisselen. O, het leven is de malle-molen, *zoolang het aan zich zelf is overgelaten*. Het draait, en draait, et l' on revient toujours à ses premiers amours. Ook komt men altijd terug bij zijn oude antipathieën. Heden dwarrelen slavenhorden door de orde der patroons heen, en morgen gebeurt het andere geval, - en geen enkele onder alle wereldorden *wint* er eenig pleit voor eeuwig. En gelijk de dienaar van Annas doet wat des rechters is, en Annas op zijn beurt zich met den slaaf en den bediende encanailleert, zoo is nu *heel* de wereld. De wereld wil met eigen riemen roeien, maar zij draait in een cirkel rond en de cirkel is zeer vicieus. ‘Daar is geen priester, die God verklaart, in raadselen wandelt de mensch op aard,’ geen priester althans, die ter schole ging bij natuur en geschiedenis, en bij die twee alleen.

Dit is de nuchtere beschouwing, die uit aanschouwing op rechte wijze den toestand in de ronde gevangenis van dit ons levcn beschrijft.

Gelukkig, de Prediker heeft meer gezegd. Wij komen daar straks op terug.

Maar wanneer wij even stil staan, dan vragen wij ons af: is dit niet het hart van de kwestie? Moet men naar deze dingen niet terug, óók, zoo vaak men spreken wil over den *kaakslag,* die Christus, den grooten uitgestootene van de wet, in het gelaat nu treft? Die kaakslag is demonstratief. En in plaats van uit te varen tegen dien bediende van den ouden Annas, moet gij erkennen, dat hij volkomen past in het systeem van een wereld, die buiten het gezag der bizondere openbaring leven wil.

Want zóó is de toestand: een gesaeculariseerd priester-huis kan ‘de’ wet niet zien, en sluit ze daarom uit; ‘de’ wet en ‘den’ wetgever. Dit is de vicieuze cirkel. Niets weten, en u voordoen als den opperst verzekerde: *de kaakslag.* Dit is de toestand: den wetgever Christus met den aangeklaagden Jezus niet kunnen confronteeren, noch Jezus naar den oppersten wetgever, God, kunnen meten en beoordeelen; en toch aan den minsten dienaar toestaan, zich in den mantel te hullen van den opperst verzekerde. Dit is de wereld: God niet vinden in den mensch Jezus, maar den duivel niettemin in Hem bestraffen; hoewel dit laatste een eeuwige onmogelijkheid is. Want alleen wie *God* onderscheidt, onderscheidt den duivel; alleen de *geestelijke* mensch, zegt Paulus, onderscheidt alle dingen. De geestelijke mensch, die gespijzigd wordt met het brood, waarnaar de Prediker hunkerde. -

Zoo komt de tragedie van den kaakslag Jesu voor het voetlicht, dat God op het wereldtooneel heeft aangestoken. Wanneer het paleis van de geestelijke rechtbank *verwereldlijkt* is, en alle vensters, die op het eeuwig Oosten, op God den wetgever, uitzien, toegemetseld zijn, om slechts vensters te breken in den wand, die naar de *wereld* uitziet, en naar den tijd, dan kan dat rechtspaleis met Christus nooit meer klaar komen. Het begint *Hem* te beschouwen als mensch onder menschen, en Zijn *leer* als theorie onder andere theorieën, en Zijn discipelwerving als verschijnsel onder andere verschijnselen, maar het gelukt niet, Hem waarlijk te verklaren. Het leven verklaart het leven nooit, de natuur verklaart de natuur nooit, de historie legt nooit de historie uit. En deze machteloosheid, die zich niet belijden wil, *hakt straks de knoopen* door, en slaat het Wonder op de wang. Dat is het zwakke gebaar van overwinning

bij den verslagene. Maar het is tevens de tragedie van ons allen. Zóó slaat elk godvergeten hoogepriester, zóó slaat elk god vergeten slaaf, zoo slaat een ieder worstelaar, ernstig of luchthartig, die de wereld verklaren wil uit de wereld zelf, zoo slaan zij allen Jezus op de wang, Jezus en het Wonder, den Raad, den Sterken God, hun Vrede-vorst. *Elk* stelsel, *elke* theorie, *elke* zoogenaamde orthodoxie en ook *elke* ketterij, die niet aan de bizondere openbaring ontleend zijn, *zij zijn de kaakslag* op het gelaat van God, dien eenigen Verklaarder van de wereld, den eenigen Gever en Afkondiger van *de* wet. Het huis van Annas is met het *verstand* van den *hoogst* geplaatste in dit huis niet klaargekomen; maar doet met de *hand* van den *laagst* geplaatste in dat huis intusschen frank en vrij, *alsof* het klaar gekomen is: dit is de kaakslag. En in *dat* huis zijt gij en ben ik geboren, en wonderwèl getogen. Aan ons zelf overgelaten, kenden wij den eenigen wetgever niet. En nu gaan wij Hem uitvinden, of wegredeneeren: dat is de kaakslag. Aan *alle* plaatsen van rechtshandel is in de wereld dat gruwzaam onrecht van den mensch, die niet *gelooft* in God. De kaakslag in het uur van den tegen Christus geopenden ‘rechtshandel’ laat de dwaasheid zien, en den vicieuzen cirkel van alle zonde; van de zonde, die het gebeuren van het schepsel aan den Logos van God onttrokken heeft, en sedert ook nooit logisch meer kan wezen, ach, nimmermeer.

Als deze kaakslag knerpt door de lucht, dan denk ik aan Prediker 1:15: *het kromme kan niet recht gemaakt worden*. Dat is het empirische feit. De kromme lijn, de cirkelgang, wordt door het leven zelf niet veranderd in een rechte lijn van opvaart naar boven. En beving valt over mij, als ik daarnaast lees Prediker 7:13: *aanmerk het werk Góds, want wie kan recht maken, wat Hij krom gemaakt heeft?* O, hier is, hetgeen ik empirisch doorleef, als een onontwijkbaar *lot* voor heel de wereld vastgelegd, omdat *God* zelf de wereld zoo geschapen heeft, dat zij haar eigen raadselen nooit oplossen, haar eigen wetsknoopen nooit ontwarren kan. Als ‘God’ niet ‘Verbondsgod’ wordt, als ‘God’ de ‘Vader’ niet gaat worden, als de Almachtige niet zegt: Ik ben *Jahwe*, als de algemeene openbaring niet met geweld overdonderd wordt door

den spreker der bizondere, dan zal de voorbarigheid van den vermoeiden cirkelganger des tijds den kaakslag immer geven gaan, den kaakslag aan Gods eigen Zoon. Want immers, dit is de tragedie: Annas en Kajàfas komen strompelend achteraan. Zij hebben gezocht, en konden niet vinden. Nu doen zij de daad van den *overmoed*. Zij beginnen te slaan, en hebben nog niets *gewéten* omtrent den Zoon des Menschen.

Zal ik hen veroordeelen?

Neen, ik zal het niet doen.

Want *wie* kan recht maken hetgeen God krom gemaakt heeft? Wie zal in de wereld de rechte lijn van de *zegevierende* waarheid indragen, en de kromme lijn van den cirkelgang breken en rechtbuigen, als God zelf dat niet zal doen? Als God niet zeer genadig is en mij het geheim van zich en van de wereld verklaart, dan zal de heele wereld de handen heffen om God op beide wangen te slaan. En dit zal zijn het vroomst gebaar van het *gebed van den onwetende*. O schrikkelijkst gebed, waarin de vermoeidheid van de wereld zich zelf ontkent, hoewel zij daarin open ligt, klaar en duidelijk voor de oogen van ieder, die geestelijk zou kunnen zien.....

Maar nu - bind gij uw handen, die zooeven Jezus sloegen en zie den Geslagene in de oogen. Hij is uw Heere en uw God.

Dies komt Hij u den vicieuzen cirkel wijzen.

Hoor, hoe Hij zich als Middelaar geopenbaard heeft, juist toen die openbaring noodig was: voor Annas en zijn knecht, die samen sloegen, sloegen naar het Wonderteeken. Christus *antwoordt* aan den man, die Hem sloeg. Indien Ik, zoo spreekt Hij, indien Ik in mijn publieke redevoeringen, in mijn openbaringswerkzaamheid, ooit kwaad gesproken heb, *betuig* dan van het kwade. Maar indien niet, indien gij niets dus tegen mij kunt aanvoeren, *waarom slaat gij mij?*

Hier grijpt Christus direct in het hart van de kwestie. De vicieuze cirkel moraliseert: betoogen of - *slaan*. De Middelaar gebiedt: betuigen of - *hooren*. Heeft de man, die Hem slaat, *critisch ver-*

mogen ten aanzien van den Christus, dien hij zoo dapper wondt? Kan hij *beheerschen* het moeilijk terrein van Christus' leeronderricht? Heeft hij een *maatstaf,* die gezag heeft, en kan hij daaraan *toetsen* al wat Christus heeft gezegd? Als hij dat heeft, laat hem spreken. Wie als rechter optreedt moet zijn eigen rechtsbronnen aan kunnen boren. Maar heeft hij zulk een maatstaf niet, *waarom slaat hij dan?* De slag, dien hij toebracht, is een ongeoorloofde anticipatie. Hij is een armoedige schijn van recht, die het masker moet opschilderen, waar achter zich het gelaat verbergt van den onwetende in dit geding van recht en onrecht.

't Was maar een *vraag,* die Christus stelde; maar in die vraag treedt de *Messias* op, om te bezweren, dat in den rechtshandel, dien de wereld tegen Christus opent, er maar één weg mag ingeslagen worden: dat is de weg van het *schreien* naar en van het *bukken* voor het volstrekte gezag. Wie geen vermogen heeft om de criticus te zijn van den Christus, mag geen enkele daad doen, geen enkele formule zelfs uitspreken, waaraan de onderstelling ten grondslag zou liggen, *dat hij het wèl weet*. Wie niet den eenigen samenhang gevonden heeft tusschen Christus en den Oppersten Wetgever in de hemelen, màg Hem niet voor zijn vierschaar trekken of buiten de wetssfeer werpen. Wie waarlijk onwetend is, moet Christus niet behandelen als een ‘probleem’, dat hij persoonlijk opgelost heeft.

Daarom is de Christus, door in den aanvang van Zijn rechtsgeding den vicieuzen cirkel te wijzen en te richten, de zuivere Middelaar gebleven. Want Hij vangt ons in onze netten, Hij vangt ons in ons eigen garen. Hij bewijst ons, dat de eenige weg, om Christus te ‘beproeven’ is: Hem te gaan gelooven op Zijn gezag. Boven elk discours plaatst Hij de stereotype inleiding: waarom sloegt gij Mij daareven? Ach, Hij maakt zeer verlegen. Maar wat wilt gij anders? Wat wilt gij zonder Zijn *gezag*? Denk U dat volstrekte gezag van Christus evenweg, en gij komt nooit uit uw eigen moeilijkheden, den vicieuzen cirkel - och, och. De dienaar mag niet *slaan*, en de hoogepriester kan ook niet *zegenen*: Jezus van Nazareth ging voorbij. Ging Hij voorbij? Neen - deed Hij het maar, Hij is zeer lastig - voor het

vleesch. Wie, die ooit die inleiding hoorde: waarom sloegt gij Mij, wie kan daarna nog de handen *niet* vouwen tot een gebed? Als ik Christus zien wil, critisch zien wil, los van Zijn eigen gezagspretentie, wat zal ik dan ter wereld nog doen? De kaakslag is een dwaasheid, en een gebed geen wijsheid; en dat waren nu mijn uiterste remedies tot nu toe....

Daarom moet ik Christus toelaten mij te straffen, zooals Hij den dienaar bestraft heeft, die Hem sloeg. Mijn probleem-stelling tast Hij aan in den *wortel*. Want mijn vleesch heeft den Prediker, dat boek Prediker, niet willen aanhooren. De Prediker heeft gezegd, dat het leven zich nooit zelf verklaren kon, en dat een wereldsch rechthuis zijn eigen moraal nooit vast leggen kon, zoolang het niet zich onderwierp aan de bizondere openbaring.

Dit nu heeft mijn vleesch den Prediker nooit willen toegeven.

Want mijn vleesch is trotsch.

Mijn vleesch wil niet weten, dat er in het vleesch geen goed woont.

En daarom doet mijn vleesch, hetgeen des vleesches is: het slaat den Gezalfde, het slaat naar God, terwijl slaan alleen God toekomt, want slaan beteekent een oordeel werpen; het is: jòngsten dag spelen: ludere deum remuneratorem.

Christus, kom mij te hulp. Mijn vleesch, straf het, Heer. Bind Gij mijn handen, dat ze nooit meer slaan, en genees mijn oogen, Heiland, maar bind terwijl mijn handen, want waarachtig, ik zou U slaan en slaan. Mijn familienaam is Malchus, en ik ben bediende van den ouden Annas. Hij was mijn eminente biechtvader, totdat ik U gevangen zag, mijn Heiland.

Ik hoor, wat Hij den dienaar heeft te zeggen, den knecht van Annas. Hij zegt: dwaas, die gij zijt, groote dwaas. Laat gij uw leven in den vicieuzen cirkel nog langer ronddwalen? Begin liever te erkennen, dat er voor gezag gebukt *móét* worden. Het ‘verschijnsel’ van den Nazarener kan niet uit ‘Nazareth’ zijn oplossing krijgen. De Nazarener moet uit den hemel worden verklaard, en uit Zijn eigen diepe hart; de hemel der hemelen kan in dat groote hart. Hij kan er zóó maar in. Bukken voor gezag is de eerste wijsheid, dwaas van Annas! Openbaring aanvaarden,

die van boven is, is het eerste axioma van redelijken godsdienst, betaalde huurling, die tegen den tempel kwalijk riekt!

De *natuur* (dus ook Jezus' eten en drinken, Jezus' leven en sterven) wordt niet verklaard uit de natuur, doch slechts uit *bizondere openbaring*.

En deze spreekt heden in uwe ooren. -

En de *historie* (dus ook Jezus' wonen in Nazareth en prediken in Galilea en gebonden staan in Jeruzalem) wordt niet verklaard uit de historie, maar uit de bizondere openbaring.

En deze spreekt heden in uwe ooren. -

Ook dàt heeft de Prediker geweten.

Want dacht gij soms, dat de Prediker *alleen* maar klagen kon over de natuur en over de geschiedenis? Ach, klagen over den *twijfel* kan men eerst *recht*, en *kanoniek*, uit de geworven *zekerheid* des geloofs. En de ongenoegzaamheid van den vicieuzen cirkel wijst slechts hij, die geklommen is, en eerst *gezet*, op de recht opstijgende baan, die van beneden leidt naar boven. En jammeren over de betrekkelijke armoede van de *algemeene* openbaring kan slechts hij, die leerde juichen over de *bizondere*. Neen, de Prediker is niet de schutspatroon van het gemakkelijke gilde der twijfelaars, die leeren, hoe men Jezus op de kaak kan slaan en niet schuldig daarin zijn. Ook de Prediker heeft gedronken uit de klare wateren der fonteinen van de Opperste Wijsheid.

Toen heeft hij boven de natuur den *tempel* zien rijzen. Hij heeft boven den vicieuzen cirkel van het natuurlijk leven, en van natuurlijke wijsheid, en van natuurlijke rede, zien oprijzen het *gezaghebbend tempelhuis*.

Die tempel *disputeert niet* over zijn gezag, *maar hij legt het op*.

Die tempel *argumenteert* niet met argumenten van beneden het recht van zijn offer-eischenden God, maar hij *legt het offer eenvoudig op*.

Die tempel maakt niet den *mensch* tot maatstaf van goed en kwaad, maar *legt den maatstaf van den tempel Gods eenvoudig op*.

Dat zijn drie artikelen van de grondwet van den tempel.

En de Koning van den tempel heeft die grond wet afgekondigd zonder

eenigen minister-raad. De Koning woont daarboven. Heelemaal boven.

Het *eerste* artikel van Zijn tempel-grondwet luidde: dat de tempel zijn gezag eenvoudig oplegt. Daarom roept hij naar alle kanten: *bewaar uw voet, als gij tot het huis van God ingaat*[1]. Dat beteekent, vrij vertaald: loop voorzichtig, wees niet plomp, regel uw passen niet naar uw lust, bewaar uw *voet*, want hij is gebonden, bewaar uw *hand*, dat zij geen kaakslag geve, want gij zijt gebonden. Bewaar uw voet, bewaar uw hand, houd ook uw tong in toom, want: alle wijsheid begint bij het bukken voor bizondere, gezaghebbende openbaring. De *natuur* leert nooit den voet bewaren: wat komt het erop aan, hoe gij leeft? De geschiedenis bindt evenmin de gewetens: wat is nu goed, en wat is kwaad? Maar de *tempel*, de *tempel*, de bizondere openbaring, die wéét het, die dicteert de wet, en vraagt niet, of ge 't hebben wilt. De *tempel* alleen maakt voorzichtig.

En het *tweede* artikel van de tempel-grondwet was: dat Gods recht om offeranden te vragen, offeranden insteê van kaakslagen, niet beredeneerd wordt uit wetsbeschouwingen, die van beneden zijn. Want de vraag, wat ik doen of laten moet, is slechts te beantwoorden door den oppersten Wetgever zelf in Zijn bizondere openbaring. Daarom zegt de Prediker, en hij hoort het den tempel zelf roepen: *breng geen offer der zotten*[1]. Dat is, vrij vertaald: speel niet ter plaatse van den ernst, en mors niet met offerbloed, want alles, wat gij doet en laat moet alleen worden beheerscht uit bizondere, wetgevende openbaring, De *natuur* en de *geschiedenis* zeggen u: volg uw eigen lusten, offer met de zotten mee: er is geen strikt gebod. Maar de *tempel,* de *tempel,* die bindt de handen en vraagt niet, of ge 't hebben wilt. De *bizondere* openbaring, die leert het het offer der *wijzen*.

En ten *derde*: ook dit was een grondwet van den tempel, dat ik zelf nooit de maatstaf zijn mag van mijn eigen levensregel. Mijn subjectieve meening of neiging is nooit autoriteit uit zich zelf. Daarom zegt de tempel ook: *zeg niet voor het aangezicht van*

1) 4:17.

1) 4:17.

den engel, dat gij u vergist hebt[1], *toen gij een groot offer beloofd hebt en nu maar een klein er voor in de plaats stelt*. Want ook al begint gij dan met *offeren*, al begint gij dus in de *groote* lijnen in elk geval te gehoorzamen, ook dan is nog *in het minst niet* het recht aan u gegeven, om zelf uit te maken wat goed en kwaad is. Niet alleen, *dat* men offeren moet, doch ook *wat* men offeren moet, staat onder de tucht der geboden. *Alles* wordt in den tempel geopenbaard met gezag. Bij den wortel van mijn leven staat dus als het groote axioma: het souvereine gezag! En bij de *aanvangen*, gelijk ook bij alle *vervolg* van mijn doen en laten, geldt datzelfde axioma: het volstrekte gezag!

Hier is de kaakslag, die in Annas' huis den hemel beleedigde, veroordeeld niet met menschelijke termen, van utiliteit of goeden smaak, of natuurlijke liefde, maar uit de *wet van God*.

En naar diezelfde wijsheid van de *tempelrede* van den Prediker, die den *tempel,* zonder eenigen geleidelijken overgang, zóómaar vierkant plaatst in het doffe kennisgebied van natuur en geschiedenis,[2] - naar diezelfde wijsheid nu heeft Christus *getuchtigd* den man, die Hem sloeg.

Doch Hij tuchtigde ter genezing.

Want Hij, die zoo sprak, is tegelijkertijd dezelfde, naar wien de Prediker gehunkerd heeft: *de drager van alle volstrekte souvereiniteit,* en haar verkondiger tevens; de eenige gezaghebber, openbaarder en afkondiger van de ware *tempelwet*. Ja, de Tempel zelf, want God woont in Hem lichamelijk. Sla dezen tempel neer, en binnen drie dagen zal hij wederopgericht zijn.

Christus heeft bij de opening van den rechtshandel tegen Hem zelf, aanstonds Israëls rechters terug-geleid naar het boek Prediker, waarin het Oude Verbond de handen uitstrekte naar dien grooten Gezagvoerder, die het natuurleven plaatsen zal onder hemelsch openbarings-licht; die den ommegang van alle wereldgeschiedenis veranderen zal in de rechte opvaart tot God, of - in een rechte

1) 5:5, ‘dat het een dwaling was,’ dat ge u vergist hebt in de bepaling van de waarde van uw offer, en dat ge nu, zoowel in die eerste belofte, als nu bij de herroeping, uw eigen zin en luimen volgt.
2) Prediker 4:17-5:5, volgens sommigen (met of zonder enkele andere tekstgedeelten) een ‘Zwischenstück.’

nedervaart tot Satan, en die àl ‘Gods’ *kromme* lijnen door de *genade* des ‘Heeren’ *recht* maken zal. Want *God* is in de algemeene, de *Heere* (Jahwe) is in de *bizondere* openbaring, halleluja.

Laat Christus 't ons zeggen: de kaakslag, waarmee de laatste joodsche rechtszitting haar handelingen voorloopig besloot, is de bevestiging van het tragisch conflict in het boek Prediker. Maar het door Christus daarbij gesproken *woord* is de handhaving en de vervulling van de oplossing, die de Prediker gevonden heeft, toen hij niet eenige menschelijke *sluit*rede, maar alleen het Woord, dat *in den beginne* was, recht zag hebben om de waarheid af te kondigen.

Want dit Woord, dat in den beginne was, en bij God was, dat is hier. Geen wonder, dat *dezelfde* evangelist, *Johannes,* die den bekenden proloog schreef over het vleesch geworden Woord, dat de vermoeienis van den oudtestamentischen Prediker tot rust kon brengen, *óók* den kaakslag van den priesterknecht en het bestraffend woord van Christus bij elkander gebracht heeft. Het probleem van dit late wijsheidsboek van het Oude Testament is in den proloog van Johannes' Evangelie opgelost, en Christus heeft *voor die oplossing willen lijden*. Hij geeft Zijn wangen wie Hem slaan in den heden toch wel vicieuzen - kwaaddoenden - cirkel. Al de vermoeienissen van den Prediker zijn op Hem gevallen, de kaakslag maakt Hem door ‘de kwelling van den geest’ ‘zóó moe, dat niemand het zou kunnen uitspreken.’ Houd moed, mijn Heiland, ‘het einde van alle ding is: vrees God, en houd Zijn geboden.’

Neen, vraag nu heusch niet meer, of dit alles voor Christus ook *lijden* was. Was daar geen smart in dezen *arbeid?* Ach neen, het was niet het ergste, dat die kaakslag *lichamelijk* letsel Hem toebracht. Dat is maar weer de buitenkant, al heeft ook die beteekenis voor wie de verborgen zijde van de dingen erkent. Maar hoofdzaak blijft ook nu het *ziele*lijden van den Menschenzoon. Laat ons het zóó mogen zeggen: een kaakslag onder de *Grieken* doet Hem minder pijn dan een kaakslag onder de *Joden*. Want tot nu toe zijn de Grieken *overgelaten* aan het heidendom, aan den vicieuzen cirkel; hun zijn de (bizondere openbarings)woorden Gods niet toe-

betrouwd. Grieken hebben slechts de algemeene openbaring. Maar *Israël is* het volk der bizondere openbaring. Tot Israël kwam de Heilige Schrift, en daarbij ook het boek Prediker. Heel het Oude Verbond besluit met dezen oproep: wacht op den Messias, bewaar uw voet, als gij het huis Gods ingaat, weerhoud uw handen, als gij het beeld Gods ontmoet, en weet het wel, dat de wereld niet verklaard wordt door de wereld; en de buitenkant, nóch van den 'Athener' Solon, nóch van den 'Jeruzalemmer' Salomo, nóch van den 'Nazarener' Jezus, ooit kan verklaard worden door den buitenkant. Beef voor het groote geheim, en begin bij het begin, bij het Woord, dat *in den beginne* was.

Maar *hoewel* Christus het groote einddoel is, waarheen de Prediker hijgend zich strekte, en *hoewel* de aandacht van het stervende Oude Verbond heenwees naar dien verren horizont, waar de Messias eenmaal lichten zou, toch staat hier de Christus geslagen. De duisternis, ook in Zijn volk, heeft den vicieuzen cirkel liever, dan de messiaansche rechte lijn, de openbaringslijn van boven naar beneden. Zij vragen Hem naar discipelen en leer, doch naar Zijn *wezen* vragen zij niet.

Deze vraag is door haar verschrikkelijk tekort dan ook de *ondergang van Israël geworden*. Zij is een verloochening van het verlangen van den Prediker; een gretige aanvaarding van wat hém tot den dood toe gewond heeft; de buitenkant, de empirie, de historische verschijning der dingen, *en niet meer dan die*. O, dat was *lijden* voor Christus: het brood uit den hemel te zijn, waarnaar het Oude Verbond gehongerd had, omdat het raapsel van de natuur niet verzadigen kon tot in eeuwigheid, en, nu Hij op de Toontafel Israëls ligt als het brood uit den hemel, verworpen te worden, omdat niemand *dit* brood wilde bezien in het licht van den hemel. Het kwam alleen in de weegschaal van de aarde, en werd te licht bevonden, zeer licht brood, straks: lokprijs van den dood.

De kaakslag, de kaakslag, dat is de verloochening van den Prediker; en daarom het wederkeeren van den hond naar zijn eigen uitbraaksel. Zóó heeft hij 't zelf gezegd. - - -

Tenslotte, het is, na al wat voorafgegaan is, ijdel spel, precieuze betoogen hier op te zetten over de 'gewichtige' kwestie, of Christus,

door den man, die Hem sloeg te *bestraffen,* wel de *bergrede* heeft toegepast, Zijn eigen rede....

Ja, daar zijn er, die in ernst de vraag zoo stellen. Zij herinneren eraan, dat Christus in die bergrede gesproken heeft: *als iemand u op de rechterwang slaat, keer hem ook de andere toe*. Wel nu, zoo brengen sommigen schuchter in het midden: feitelijk doet Hij zelf dat niet; want in plaats van te zwijgen, houdt Hij een strafrede.

Wie zoo spreekt, vergist zich. Want Christus heeft *juist* de bergrede hier *vervuld*. In de bergrede[1)] is dit de groote grondgedachte, dat in het rijk der hemelen, alles, ook de geringste nietigheid, staat onder de beklemming van een oneindigen ernst. Alles staat onder de wet. *Niets* heeft *géén* beteekenis. En waar nu Christus in de bergrede alles *besluit onder* de vangarmen van de wet, daar willen Kajàfas en Annas en ook die dienaar alles *onttrekken* aan de wet. Zij vinden een 'exlex' uit, ter plaatse waar de hoogste Wetgèver staat. De vicieuze cirkel kleedt den Oppersten Wetgever in den verfomfaaiden 'zak' van den exlex, gelijk ze ook de Opperste Wijsheid te zwerven zendt in het harlekijnspak van den nar, aan wien zich elk te buiten gaat in vroolijkheid. Met andere woorden: *zij* stellen heel den rechtshandel *buiten de grondwet van Christus' bergrede*.

Toen heeft Christus eerst de dingen herleid naar hun zuivere plaats, want Hij kondigt den man, die Hem slaat, aan, dat hij geen spier van zijn getrainde vuisten in werking stellen mag zonder eerst het probleem van volstrekt gezag, van wet en evangelie, van Woord en eeuwigheid, te hebben uitgebroed in zijn verziekten geest.

En als zoo die spontane reactie in ons 'natuurlijk' menschenleven, gelijk die kaakslag ongetwijfeld was, eerst gebracht is onder de belichting van den volstrekten levens-ernst, *dàn* gaat Christus, die *eerst* tegen den hoogen muur van het rijk der hemelen zich zelf met Zijn rechters heeft aangedrukt, den man, die Hem sloeg op de ééne wang, *óók de andere bieden, door hem het recht te geven, van het kwaad te getuigen, als hij dat kan*. 'Indien Ik kwaad gesproken heb, betuig van het kwade.' Hier keert Christus waarlijk de andere

1) In het vervolg komen we er nog op terug. Vraagstukken als van den Prediker en van de bergrede raken Christus' lijden onmiddellijk.

wang toe aan alle rede-verheerlijkers, aan alle boekenschrijvers, die hun pen hanteeren buiten de openbaringssfeer, aan alle theologische faculteiten, die de openbaring hebben vermenschelijkt. Hij zegt: *betuig maar tegen Mij*, mits gij geen enkel woord spreekt, waarin gij niet met God en de eeuwigheid gereed gekomen zijt, En zoo niet, zwijg, buk voor gezag, aanvaard het als eerste grondwet en beproef mij dan daarna, of ik niet altijd blijk, die ik zeg te zijn, aan ieder, die gelooft, *of ik u niet op beide wangen - kussen zal*.

Zoo is Christus' antwoord op den kaakslag een messiaansche zelf-openbaring. Hij ontdekt zich aan de vermoeiden van het Oude Testament, en *verhoort* de gebeden van den Prediker, in wiens geweldig boek de profetie op haar uiterste lag; zij wachtte dan ook op haren uitersten Eerste. Een kaakslag voor Jezus, maar zonder het woord, dat Christus er op volgen laat, die zou het rechthuis van Israël *hebben laten zitten* met de machteloosheid van den Prediker en met het tragisch conflict van den vicieuzen cirkel. Als Jezus *gezwegen* had, dán had Hij ontrouw gepleegd aan Israëls huis, dan had Hij den plicht der dadelijke gehoorzaamheid verzuimd, dan had Hij inderdaad de andere wang *niet* Zijn verwonder toegekeerd. Maar nu Hij het Woord spreekt, het Woord bedient, nu heeft Hij het wèl gedaan, Hij heeft het ons nu voorgedaan. Ook heeft Hij dat in onze plaats gedaan.

O, wonderlijke ontdekking, *ik* ben het van nature, die mij van dezen Gezagvoerder van alle plaats en allen tijd met een kaakslag ontdoe. Elk overhaast gesproken woord, elke sprong uit twijfel in valsche gerustheid, elke vlucht uit de pijn van het absolute naar het verdoovingsmiddel van mijn vervloekte relativisme, het is een kaakslag van mij geweest tegen den Christus, den hoogen drager, den heiligen inhoud tevens, van Gods bizonderste openbaring. Hoe vaak heb ik mijn Heiland niet op de wang geslagen? O wee, - nu komt Hij *mij* de andere wang bieden. Hij werpt zijn lasso om mij heen, dien kwaden cirkel van Zijn verdoemend Woord werpt hij nu om mijn vleesch. Hij zegt tot mij: *Indien ik kwaad heb gesproken, betuig daar dan maar van*. Dit zegt Hij nu aan *mij*. Zijn geduld is zeer affreus, want Hij brengt mij naar de wereld van

Zijn bergrede. In *die* wereld mag ik Hem op beide wangen slaan, indien ik *daar* den lust gevoel, dit heeft Hij met een eed gezworen. Ach, Annas, gij en ik, we staan al naast elkaar, we staan bijna doodgedrukt tegen den Hoogen Muur van het koninkrijk der hemelen. Dáár zal Hij mij Zijn wangen bieden, Hij heeft het vast gezworen. Zijn banden doen mij heel erg zeer, ik kan niet tegen uw verdachte op, Annas. Wat moet ik doen, o Annas, met uw gevangene?

Maar Annas antwoordt niet.

En die hooge muur staat stom.

Nu weet ik maar één ding te doen. Ik ga Hem zéggen, dat ik in die andere wereld, waarin Hij mij de andere wang biedt, en mij het recht geeft, mijn bedenkingen tegen Hem voor te dragen, geen adem halen kan. Ik ga Hem vragen, of Hij mij zelf eerst in die wereld van Hem overdragen wil, mij opnemen in genade, mij overzetten in het rijk van Zijn Geest, mij leeren adem halen in het klimaat der eeuwigheid. En als ik daar de oogen open doe? Ik zal Hem niet beschuldigen, want Hij heeft mij getrokken met koorden der liefde, Hij trok mij naar de plaats, waar ik Zijn wangen raken mocht. Ik zal Hem kussen, Hem, dien mijn ziel bemint. Slaan? Achter mij, razende Satan, wie zou Hem slaan? Ik ga Hem enkel lof zeggen, want het geloof is de vaste grond der dingen, die men hoopt en het bewijs voor de zaken, die men in den vicieuzen cirkel niet ziet. Het vonnis, dat mijn kaakslag trof, heb ik gelezen; het ligt in 1 Cor. 2: de *natuurlijke mensch* onderscheidt niet, hij heeft geen critisch vermogen, om de dingen van den tijd te verklaren uit den tijd, want ze zijn alle krom. Maar de *geestelijke mensch,* die onderscheidt alle dingen, hoewel *hij zelf van niemand onder scheiden wordt*. Dus moet ik van nu aan den kaakslag verduren met mijn Heiland, zoodra Hij mijn handen heeft gebonden, dat zij in niets zouden slaan tegen mijn Heere en mijn God. Maar ik zal al die slagen verduren, ik bied aan Annas beide wangen. Groot zijt gij Heer, en zeer te prijzen en onze handen beven onrustig aan ons, totdat zij rust vinden in Uw banden. Zeelen van liefde, liefde.

Hoofdstuk IV. De vicieuze cirkel oordeelt Christus.

> *En zij leidden Jezus henen tot den Hoogepriester; en bij hem vergaderden al de Overpriesters, en de Ouderlingen en de Schriftgeleerden. En de Overpriesters, en de geheele Raad, zochten getuigenis tegen Jezus, om Hem te dooden, en vonden niet; want velen getuigden valschelijk tegen Hem, en de getuigenissen waren niet eenparig. En eenigen, opstaande, getuigden valschelijk tegen Hem, zeggende: wij hebben hem hooren zeggen: Ik zal dezen tempel, die met handen gemaakt is, afbreken, en in drie dagen eenen anderen, zonder handen gemaakt, bouwen. En ook alzoo was hun getuigenis niet eenparig*.
> MARCUS 14:53 en 55-59

ONS voorgaand hoofdstuk was een uitwerking van deze gedachte, dat de vicieuze cirkel, waarin, naar het woord van den Prediker, heel de wereld gevangen ligt, zoo lang zij den Christus mist, door Christus gewezen en veroordeeld wordt. Het was Zijn recht, het was ook Zijn taak, om dat te doen. Dus komt Hij in de zaal van Annas zichzelf ons presenteeren als de eenige oplossing van alle vraagstukken; een oplossing, welke niet een '*sluit*-rede' is op menschelijke *betoogen*, maar het '*aanvangs*woord', het woord 'van den beginne', uit den geopenbaarden God.

Thans keert het Evangelie de zaak om.

Het laat hierna ons zien, dat de duisternis zichzelve liever heeft dan het licht.

Christus, die den vicieuzen cirkel breken wil, *wordt nu zelf er door gebroken*.

Want wanneer het Sanhedrin vergaderd is, dan is het juist dat eigenwillig vasthouden aan het onoplosbare *raadsel*, dat tegen Christus, den Antwoordgever Gods, den dood komt eischen. Laat ons daarvan iets naders zien: het wordt een droef verhaal van wraak. De wraak van den vicieuzen cirkel.

Jezus is gebracht van Annas naar Kajàfas. Het voor-verhoor van Annas heeft niets ‘opgeleverd.’ Men kon met den Nazarener nog niet klaar komen. Dus ontdoet Annas zich van dezen grooten last; en, hij kan dat te gereeder doen, omdat zijn tijd verstreken is. Zoo komt de Christus voor het Sanhedrin. Dit was, gelijk wij lezen, in zijn *geheel* aanwezig, (Marcus 14:53, 55; Mattheus 26:59). Deze laatste uitdrukking bedoelt echter niet, te zeggen, dat àlle leden, hoofd voor hoofd, present waren; want zij kan ook willen aanduiden, dat van alle *samenstellende colleges* van het Sanhedrin een vertegenwoordiging in voldoende getalsterkte, de zitting bijwoonde. De vergadering komt bijeen in het paleis van Kajàfas. Geen wonder: het was nacht; de poort van den tempelberg was dus gesloten, en daarom kon men niet samenkomen in de officieele vergaderzaal. Het werk der duisternis had haast.

Het was wel een tragische aanblik, toen de vergadering geopend was. Wat men wilde stond reeds vast. Het was reeds door Kajàfas zelf indertijd uitgesproken. Het kwam er *nu* alleen maar op aan, een formeelen *rechtsgrond* te vinden voor zijn vonnis, zoodat men er mee voor den dag kon komen voor God en menschen; zulks pleegt men alzoo te zeggen. Maar dat laatste was juist de moeilijkheid. Het voorloopige verhoor had, nog eens, niets ‘opgeleverd.’ En in denzelfden cirkel van machteloosheid draaide aanvankelijk ook het Sanhedrin rond. Vooral Marcus laat ons duidelijk zien, hoe men *wringen* moet, om toch maar te komen tot een wettigen vorm van aanklacht en veroordeeling. Daaraan werken eerst alle leden van de vergadering; de gemeenschap van al die eerwaarde heeren zoekt tegen Jezus getuigenis. Maar men vindt het niet. Wel waren er valsche getuigen genoeg, maar de één sprak den ander vierkant tegen. Men kon tenminste

tusschen deze kwade getuigenissen geen concordantie scheppen.

Maar eindelijk, hoor, er zijn er een paar, die iets gevonden hebben. Uit de veelheid en de verscheidenheid van de reeds afgelegde getuigenissen komt het onderwerp, dat *zij* ter sprake brengen, in eens scherp geaccentueerd naar voren toe.

Wel is er ook nog tusschen hen innerlijke tegenstrijdigheid inzake de formuleering, en de preciese weergave van hetgeen dan volgens hen Jezus misdaan heeft. Maar, - zóó nauw neemt men het hier niet. Daar is toch een punt van groot gewicht aan de orde gesteld. Het betreft een uitdrukking, die Christus lang geleden gebruikt heeft, toen Hij eens door de Joden werd geïnterpelleerd over Zijn *messiaansche rechten*.

Dit laatste wijst er reeds op, dat *inderdaad* de zaak, die men nu te berde bracht, wel degelijk hier ter tafel mocht komen. Want Christus' messiaansche bevoegdheid *is* ook inderdaad de hoofdzaak, waar het om gaat in elk geding, dat in de wereld vóór of tegen Hem geopend wordt. Men kan dus de ooren spitsen, want nu komt men waarlijk naar de hoofdzaak toe.

Wat hebben zij nu?

Hoor het hen zelf maar zeggen: eenmaal heeft Christus den tempel gezuiverd. Hij vond in het tempelhuis allerlei sjacheraars, die het volk leerden spelen met de offerwet. Valsche gemakzucht had Gods gebod krachteloos gemaakt door karikaturale menschenverloven; ieder had een keurig net - met mazen gekocht. Tempeldeuren droegen overal het woord: ‘vergunning,’ en ter plaatse der gebondenheid was de dispensatie regel. Wèg was de heilige ijver, die Gode geeft wat Gods is; het tempelhuis was in een hol van moordenaren verkeerd.

Toen Christus dat gezien had, was Hij opgestaan. Opgestaan naar het recht van den Messias. Hij had gezegd bij zichzelven - en het was de logica van den *Zoon,* die over *Vaders* huis denkt - dat men het huis van Zijn Vader niet mòcht ontheiligen of profaneeren. Deed men het toch, dan lag er een taak gereed voor den Zoon van den Vader van dit huis. Toen had Christus de

menschen uit Vaders mooi paleis weggegeeseld, hen, die den tempel verontreinigden en wier handel kwalijk riekte tegen den hemel.

Na voltrekking van dit ijver-gericht, waren echter *de autoriteiten* op Jezus afgekomen. Wat-had-hij-durven-doen? Wie-had-hem-gemachtigd? Waar-was-zijn-legimitatiebewijs? Natuurlijk had Jezus dat niet. Tenminste niet van de menschen. Noch de burgerlijke, noch de geestelijke autoriteiten hadden Hem tot dit of eenig ander optreden gemachtigd. Toch hield Jezus vol, dat Hij gemachtigd was. Zijn lastbrief was van Boven.

Dan bleef er maar één uitweg over, dat men n.l. een *teeken* van Hem vroeg. Wanneer Hij als wonderdoener een bepaald teeken zou kunnen uitrichten (over den aard zou dan nog nader te discussieeren zijn) dán zou men de mogelijkheid in rekening kunnen brengen, dat inderdaad Jezus van boven het recht ontvangen had, om de tempelwacht alzóó te betrekken.

Nu heeft Christus die vraag, om een *teeken* te doen, op gepaste wijze beantwoord.

Eenerzijds antwoordt Hij op de vraag der zotten naar hun zotheid. Want Hij slaat een teeken voor, waaraan toch niemand zich wil wagen. Hij zegt immers, dat men dan maar *dezen tempel af moet breken, en in drie dagen zal Hij hem weer opbouwen*.

Natuurlijk wist Christus het wel, dat men den steenen tempel, in welks schaduw dit dispuut gevoerd werd, toch niet zou gaan breken. Inzóóverre is dus Zijn antwoord een buiten debat stellen van het gevraagde teeken. En waarom? Waarom? Omdat Christus slechts een teeken geven wil bij het *Woord*. Een teeken, dat niet na het Woord komt, bekeert er niet één. Een *teeken* kan 'op zichzelf' niemand overtuigen; het komt in de wereld der verschijnselen in, maar wanneer het niet *verklaard* wordt door de profetie der bizondere openbaring, dan is het teeken volkomen gelijk aan elk ander ding, dat in de zichtbare wereld optreedt: het is begrepen in den *vicieuzen cirkelgang* van àlle menschenleven. *Men komt er nooit uit*. Men kan het nooit met zekerheid verklaren, tenzij *vooraf* het hart overmeesterd is, gevangen genomen, overwonnen door het Woord van God. Is dat niet geschied, is er geen *geloof,* dan zal het teeken

ons niets hebben te zeggen, maar blijft het een raadsel, dat de één zóó, de ander weer anders duidt. Een teeken spreekt als teeken hùn slechts toe, die *vooraf, zónder* teeken, alleen door het *Woord,* hebben *geloofd*. Inzooverre is dus Christus' antwoord, bij den tempelmuur gegeven, aan de hooge heeren, die Hem naar Zijn legitimatiepapieren vragen, een zuiver antwoord aan den zot naar zijn zotheid geweest.

Aan den anderen kant echter antwoordde Christus (en dàt staat óók al in de Spreuken) den zot *niet* naar zijn zotheid. D.w.z. Christus geeft geen nieuwe zotheid als antwoord op de andere. Het is Hem hooge ernst. Daar ligt een diepe, verborgen zin, daar ligt hooge, heilige ernst, daar ligt souverein, messiaansch gevoel van eigenwaarde, daar ligt zelfs *oordeel, schifting* tusschen goed en kwaad, tusschen geloof en ongeloof, in het antwoord, dat Hij aan de geestelijke rechercheurs van de geautoriseerde tempelwacht geeft.

Dit laatste wordt ons doorzichtig, wanneer wij bij Christus' antwoord scherp toeluisteren.

Immers, wanneer Hij zegt: ‘breek gerust dezen tempel af en Ik zal hem in drie dagen opbouwen,’ dan is dat een z.g. *raadselspreuk;* in het hebreeuwsch zegt men: *masjaal*.

Zulk een *raadselspreuk* of *masjaal,* is dus een *opzettelijke verberging van de waarheid*. Verberging, - waartoe? *Om ze aan den hoorder te onthouden?* Neen, om tot haar volle ontdekking hem begeerig te maken. De masjaal is niet een *verzoeking*, om den mensch van de waarheid te drijven naar de leugen, doch een *beproeving,* om hem te laten zeggen, wat hij wil: genoegen nemen met een bedekte waarheid, dan wel smeeken om haar volle openbaring. In den masjaal wordt van den staf der waarheid de spits wel niet afgestompt, maar toch wel degelijk bedekt. De masjaal is vooral in *Jezus'* onderwijs een merkwaardige verschijning. Het is in Zijn profetisch onderricht een raadselspreuk, waarin Hij een ‘probleem’ aan de orde stelt, op zóódanige wijze, dat het van alle kanten, hun, die Hij erover aanspreekt, *zeer moet doen,* omdat zij zonder verdere hulp *nooit er uit komen*. Het kan dan blijken, of wie Jezus hooren, ook die verdere hulp *begeeren,* dan wel zich isoleeren in hun hoogmoed.

Zóó stond het ook, om bij dit ééne geval te blijven, met Christus' raadselwoord over tempelafbraak en tempelherbouw.

Wie kwam daar nu eigenlijk achter, wat er precies mee bedoeld werd? Van alle kanten puilde het *raadsel* uit dezen masjaal van Jezus; Zijn rede had haken en oogen.

Om te beginnen: Christus wist toch wel, dat niemand er aan dénken zou, dien tempel af te breken? Indien men trouwens dat sloopwerk zou aanvatten op Zijn bevel, dan zou Hij daarmee zelf iets voor Zijn verantwoording nemen, dat Hij bij ándere gelegenheden duidelijk toonde *niet* te willen: zoo vaak immers heeft Jezus verzekerd, dat Hij geen tempelafbraak begeert. Bovendien is zulk een ‘teeken’, stel, dát men het had aangedurfd, toch eigenlijk volstrekt geen *teeken* meer. Het liep in het dispuut tusschen Christus en de Joden *juist* over de vraag, *of* Jezus in dien steenen tempel ook maar eenig initiatief mocht nemen. Zijn recht daartoe was voor de joodsche tempelwacht ten zeerste disputabel. Stel nu eens, dat men den tempel had afgebroken, zuiver en alleen, om te ‘probeeren’, *of* Jezus den tempel kon restaureeren vóór den volgenden Sabbath, dan zou men getoond hebben, zóó groot crediet te hebben voor Zijn woorden, dat men geen ‘teeken’ als overtuigingsstuk *meer noodig had*. Dan zou dus het teeken niet meer een proefstuk zijn, dat Jezus als beweerde werkmeester van singuliere gaven en van extraordinaire ordening moest afleveren, maar men zou ongemerkt, op die manier, van *probeeren* zijn overgegaan tot vast *vertrouwen;* en dus zou men de verantwoordelijkheid geheel op eigen schouders moeten nemen, al was men ook nog zoo nadrukkelijk *begonnen,* ze op *Jezus* af te schuiven....

Ziet ge wel, hoe men het ook wendt of keert, niemand komt er uit. Dat is zóó sterk en zóó waar, dat *wij er óók niet* uit zouden komen, als wij er bij gestaan hadden. Al hadden wij zelfs den ganschen bijbel ingedronken, en heel de waarheid van de Schriften ingezogen, en Jezus zou niet *zelf* ons afzonderlijk hebben laten *zeggen* - een *toe*-gift bij het Woord - hoe Hij dit één woord bedoelde, dan waren *óók wij* omtrent den verborgen zin van deze raadselspreuk niets wijzer geworden. Alleen dat Hij het gezegd

heeft aan de discipelen, en òns de rechte uitlegging deed weten door de Schriften, alleen *daaraan* danken wij het, dat wij *nu* weten, hoe Christus dit woord bedoelen en door zichzelf vervullen kon. Immers, de tempel, waarvan Hij sprak, is ons gewezen als Zijn eigen *lichaam*. Gelijk de joodsche tempel een huis is, *waarin God woonde,* zóó is vooral Christus' menschelijke natuur *van God vervuld*. De steenen tempel staat stil, en is een onroerend goed van God: een woonplaats, een domein des grooten Konings. Maar Christus is de wandelende tempel. In Hem neemt God Zijn *beweging, komt* tot de wereld, gaat Zich heendragen tot menschen en machten van beneden. Daarom mag Christus heeten: de tempel des Heeren. Dit wist Hij krachtens messiaansch bewustzijn; en *dááraan* ontleende Hij dan ook het recht, om als de *meerdere* tempel de wetten van den minderen tempel af te kondigen, te verklaren en daadwerkelijk toe te passen, ook in de tempelreiniging, die de joodsche machthebbers zoozeer geërgerd had. En het is nu dezen meerderen tempel, dien de Joden breken zullen (als zij hun Heiland kruisigen). Doch Hij zal zelf dien tempel, dit wandelend woonhuis Gods, in drie dagen herstellen, heerlijker dan hij ooit te voren was; ook zal Hij hem transparant maken van de majesteit, die is in de hoogste hemelen; en dat zal wezen in Zijn opstanding van de dooden.

Tot zoover over den verborgen zin van dezen masjaal van Christus.

Keeren wij nu terug naar ons uitgangspunt, en laten we onze gedachten eens even den vrijen natuurlijken loop, dan vragen ook wij verbaasd ons af: hoe ter wereld kan nu deze *masjaal* een *verheven* antwoord heeten? Hoe kan men nu in ernst volhouden, dat Christus aan de zotten onder de Joden in dien masjaal een antwoord geeft, niet naar *hùn* zotheid, maar naar *Zijn* messiaansche wijsheid? Is het wel waar, dat in dezen masjaal de messiaansche majesteit en waardigheid zich ten volle handhaven, indien n.l. de Messias geroepen is, niet tot de groote verberging, doch tot de klaarblijkelijke *openbaring*, en gezonden is, niet voor een verheimelijking, doch voor de onthulling?

Wij zouden hierop willen antwoorden: *de hoogste openbaring*

heeft ook het récht van de diepste verberging. De krachtigste liefde heeft het recht van den sterksten toorn. Wie het meeste geeft, mag ook het meeste nemen. Wie altijd zelf *haast* maakt in Zijn komen tot mij, die heeft ook het recht, mij op te houden, zoolang het Hem goeddunkt.

Dit is het recht van den masjaal, den masjaal, wel te verstaan, van mijnen Heere *Christus*.

Want een masjaal, een raadselspreuk, *zonder Christus*, ach ja, *dàt* is de pijn van den Prediker, dien laten schrijver van het Oude Testament[1)]. Een doodelijke smart, een ruwe aanstoot op mijn rondgang over de terreinen van de kermis der ijdelheid.

Maar de masjaal *in den mond van Christus zelf*, zeker, die is óók wel een stekende pijn, doch dan een pijn, welke de geneesmeester ons oplegt, niet om te dooden, maar om te genezen. Een opwekken - kunstmatig - van den honger, opdat ik roepen zou te rechter tijd om brood.

Laat ons dit even van nabij bezien.

Men moet over den *masjaal*, als één van de zelf-openbaringsmiddelen van den Christus, niet heen glijden. Het pleit eigenlijk niet vóór ons christelijk denken, dat men, sprekende over de openbaringsmiddelen, waarvan zich God bedient, wèl breede verhandelingen schrijft en beschouwingen geeft over den *droom* en over den *diepen slaap*, en over het *gezicht*, en over de *verschijning* of *theofanie*, als even zooveel openbaringsmiddelen van God onder het Oude Testament, en dat men zoo weinig plaats inruimt in zijn gedachten aan den *masjaal van Christus*.

Dit pleit, zeggen wij, niet vóór ons. Want de masjaal *blijft* toch eigenlijk op die manier een groot raadsel. Niet alleen om den inhoud, maar ook reeds door het *feit* van zijn bestaan. Maar als wij dat raadsel laten liggen, dan heeft het ons geoordeeld; want het bedoelt juist, ons wakker te prikken. Waarom, zoo laat het ons

1) Zie de voorgaande hoofdstukken, waarin het boek Prediker ter sprake kwam, in verband met den vicieuzen cirkel, en de ongenoegzaamheid der natuur en de historische verschijnselen tot zelf-verklaring.

vragen, waarom spreekt Christus in bedekking; waarom in raadselspreuken, die geen duidelijke rede van zich geven, doch iedereen maar laten tobben, zonder dat hij ooit er uit komt? Christus is toch de hoogste *Profeet?* Hij is immers in heel de wereld de ééne, die in den meest volstrekten zin de roeping heeft, de taal te gebruiken om Zijn gedachten, *Gods* gedachten, *bekend te maken?* Waarom spreekt *Hij* juist in gelijkenissen, die onverstaanbaar zijn, waarom in raadselspreuken, die niemand houvast geven?

Op deze vragen kan alleen de Christus zelf het antwoord geven.

En Hij heeft dat gegeven.

Hij heeft eens aan Zijn discipelen, toen zij Hem interpelleerden over die opzettelijke verberging van Zijn gedachten in raadselvorm, dit antwoord gegeven, dat Hij dat deed, *gelijk Jesaja dat bedoelde:* Hij deed dat om de gedachten van elks hart te openbaren. Om verharding te demonstreeren, waar ze reeds was, en om bekeering te werken, waar zich een hart tot luisteren zet in gewilligheid tot ontvangst der zuivere woorden Gods.

Zoo ligt er een dubbele taak. *Eenerzijds* is de roeping '*het hart van dit volk vet te maken*'. Let er op, het gaat over *dit* volk. Het vleeschelijke volk, het volk, dat toch reeds een 'vet hart' *heeft*, d.w.z. ongeloovig is. Anderzijds, - er is ook een ander volk, en dàt wil Christus gaarne op Zijn woord gelooven. Het láát de 'vetlaag' van zijn hart - om in de bijbelsche beeldspraak te blijven - wegsmelten, geeft zich onvoorwaardelijk aan Christus over, en ontdekt *dán, naar de maat van zijn geloof,* in Christus niet den gedachten-*verberger,* doch den gedachten-*openbaarder*.

Voor dat tweede volk moet Hij *zelf* de sleutel zijn ter verklaring van alle gelijkenissen. De kinderen van dit geestelijk zaad bekijken de bizonderheden van Zijn onderwijs in het licht van de hoofdzaak, den omtrek zien ze uit het standpunt van het middelpunt van den cirkel der waarheid; het onbekende drijft hen uit naar den Bekende en Beminde; hebben zij 'een' woord, dat als een keisteen op hen weegt, dan gaan zij met dat 'woord' naar HET Woord toe, ja, naar Hem zelf, en bidden: verklaar U nader. En zou Hij hun gebed niet *hooren?* Ja, Hij verhoort hen wel; de verlegen kinderen,

die den Raadsel-meester zelf de oplossing komen vragen, ze hebben hun loon niet weg. Hij geeft hun een nog helderder openbaring, die de vorige raadselen oplost, een openbaring, die den sleutel der wijsheid, van God gesmeed, in hun bevende handen geeft, zoodat de deuren van Gods huis en van het paleis der Opperste Wijsheid er één voor één mee open gaan. Hij heeft hen zeer zwaar aan 't werk gezet door moeizame raadselen, doch hun loon kwam met Hem mee.

Maar nu dat *eerste* volk?

Maar nu dit ongeloovig volk?

Ach, al krijgt het nòg zoo'n helder licht, het heeft toch liever de duisternis. Het is vijand van het licht. De onherboren persoonlijkheid kiest *tégen* Christus en tegen Zijn waarheid, en *ontdoet* zich daarom van alles, wat zij nog heeft verstaan uit Zijn onderricht.

Ook tot die menschen komt nu de masjaal.

Want in de wereld krijgt ieder ten slotte wat hij hebben wil. Indien de honger van den zwaar geplaagden oudtestamentischen Prediker, die immers, bóven den cirkelgang van menschelijke wetenschap en van menschelijk onderzoek uit, den boog der volstrekte, ontwijfelbare waarheid wilde grijpen - indien déze honger door Christus niet gestild wordt, dan is Christus ijdel. Dit is de ééne zijde van de waarheid omtrent Jezus Christus. Maar nu de keerzijde van dezen waarheidspenning: wanneer dan ook het volk, dat Hem ontmoet en hoort, *liever met den Prediker hòngeren wil, dan dat het door Christus' brood verzádigd wordt,* dàn is dit verkiezen van den honger bóven het brood, en van den vicieuzen cirkel bóven de rechte lijn der geopenbaarde waarheid, een gruwelijke zonde, die het oordeel in zich draagt, ja, die Gods oordeel van boven losroept uit zijn schatkameren.

Alzoo komt Christus *met den masjaal* de wereld in. Hij is de raadselwerper. Hij is dat althans *óók*. En ook door die raadselspreuken komt Hij openbaar, als de groote *schifter,* als het goddelijk *gericht*.

Want de masjaal is óók een instrument van het gericht.

Zoovaak Christus in raadselen spreekt, *dwingt* Hij de menschen,

voor den dag te komen gelijk zij zijn. De masjaal schift, zuivert, *haalt uit de menschen wat er in zit*. Immers, de *reactie* op de masjaal-rede, is tweeërlei. Voor *ieder,* die ze aan te hooren krijgt, is zij zonder nadere uitlegging een raadsel. Maar nu is *dit* het verschil:

Iemand, wiens hart waarachtig *hongert* naar de waarheid, en die met den Prediker van het Oude Testament eerlijk *snakt* naar het licht, en ook in de diepte van zijn eenzaam wezen *hoopt* op het goddelijk Woord, dat álle zijne vragen kan beantwoorden en de ziel van den vrager te rusten leggen, - *zóó iemand* zal bij zichzelven zeggen: ik heb hier in mijn handen een slot, dat ik niet openwerken kan; het is een geheimslot. Maar ik weet het: Christus heeft den sleutel. Ik zal zoo dadelijk naar Hem toegaan, en Hem vragen, wat Hij van mij wil; *wélke* prediking Hij voor mij in den masjaal *verborgen* heeft. Dat is de gang van den *discipel,* die smeeken komt: 'verklaar ons de gelijkenis.'

Maar ànderen zijn er, die den tegenover gelegen kant uitgaan met hun verborgen gedachten. Zij ervaren óók, dat zij met Jezus' woorden niet klaar komen. En, *daar zijn zij heimelijk blij mee;* want zij *willen* eigenlijk niet met Hem gereed komen. Zij willen tenminste niet *door Hem* gereed komen met Zijn persoon en leer. En nu *gebruiken* zij het *feit* van Zijn raadselspreken als een *argument* voor de *beëindiging* van hun arbeid in het oplossingzoeken. *Zij keeren den masjaal tegen den Christus zelf,* die hem gaf, want zij vinden het een heerlijk privilege te kunnen zeggen: Hij sprak zoo onduidelijk, ik moest mij zelf wel onderwijzen. Ze vinden het een gansch vervroolijkende ontdekking, te kunnen zeggen: Hij gaf mij een raadsel, d.w.z. hij liet mij in een cirkel ronddraaien, in een dool-hof, waar ik niet uitkwam; dus ben ik *zonder eenige schuld mijner zijds* in mijn eigen vicieuzen cirkel *gebleven*. Zij zijn zóó blij, dat het raadsel hun een zeker excuus geeft, dat zij vergeten, hoe Hij den *draad* in handen geven kan en wil, om uit den vicieuzen gedachtencirkel *uit* te komen! Zij hebben een slot, en het is een geheimslot, en wat *Hem* betreft, Hij gaf den sleutel nog niet af. En daarom nemen zij de vrijheid, op eigen manier aan 't vreemde slot te peuteren en te morrelen, teneinde

alzoo vast te kunnen houden aan hun eigen wijsheid en aan hun eigen valsche wetenschap.

En let op, dan wordt er weer ergens een gebed gedicht: een gebed van den onwetende. Neen, ik noem den naam van Annas niet, en ik noem den naam van Multatuli niet, want hoe zou ik mijzelf hier durven overslaan? Ik weet alleen maar dit: elke masjaal van Jezus *haalt gebeden uit de menschen:* tollenaarsgebeden en verbeten gebeden van ‘onwetenden,’ maar die verschrikkelijk blij zijn, dat ze God kunnen verwijten, dat Hij Zijn *zon* eens heeft verduisterd; *juist toen* hebben *zij* hun been gebroken over een steen des aanstoots!

O ja, indien deze menschen *eerlijk* waren tegenover den Christus, zouden zij Hem *willen* vragen: wat bedoelt Gij, verklaar U nader. Dit moet zelfs *hij* doen, die graag Jezus zou willen veroordeelen als den grooten ijdel-spreker in de wereld. Maar, als men Christus niet zelf Zijn eigen spreuken toestaat te verklaren, dan gebruikt men het raadsel, dat Hij stelt, *ten onrechte* als een ‘*argument*’ voor het blijven in den nacht der onwetendheid. Alle z.g. ‘gebeden van onwetenden,’ ze klagen over den masjaal, maar zijn er heimelijk blij mee; ze noteeren het in hun notitieboekje, dat hun straks te pas zal komen in het jongste gericht: laat God maar wachten.

Dus is het Gods wil-tot-crisis, tot schifting, die den masjaal in de wereld werpt. Het hart wordt er aan openbaar; vriendschap en vijandschap *moeten* zich nu nader verklaren.

En nu de rekening opgemaakt.

Wie zijt gij, menschenkind, wie zijt gij, dichters van gebeden van onwetendheid, wie zijt gij, dat gij den masjaal in 't oordeel brengt tegen den Christus? Wie zijt gij, dat gij om den masjaal Christus' *profetie* durft loochenen? Mag die masjaal u het beven, het sidderen verleeren? Maar neen, - *juist in Christus' mond* is de *masjaal* een ding om voor te beven, een mysterie, waarin de openbaring niet bedekt wordt, alsof zij nimmer openbaar wou wezen, doch een mysterie, waarin de openbaring juist *uitroept,* dat zij heel *duidelijk bekend geworden is*. De masjaal *loochent* niet

de klaarblijkelijkheid van Jezus' onderricht, doch *onderstelt* die juist, en dringt u terug naar het asyl, waar ge te haastig uitgeloopen zijt: het asyl, waar de klare *Profeet* óók als de Goede *Herder* sprak met uw vermoeide ziel een woord te rechter tijd. Indien Christus *alleen* in raadselen sprak, *dán* ware Hij niet het brood uit den hemel; *dan* zou de hongerende ziel van den Prediker bij Hem geen verzadiging ontvangen. Maar nu Hij Zijn masjaal *alléén dáár* spreekt, waar Hij eerst in woord en in daad zichzelven *duidelijk geopenbaard heeft*, en *immer bereid blijft*, elken eerlijken vrager antwoord te geven, *nú* is deze masjaal een *vreeselijk* ding. Want Christus neemt u uit het volle licht van Zijn zon, 's-middags om twaalf uur, éven mee in de donkere kamer, en vraagt dan: gij hebt nu gezien, dat het licht er is; wat wilt gij nu: licht of duisternis? In den masjaal wekt Christus honger, een bewust gevoel van onzekerheid. Ja, een *bewust* gevoel van onzekerheid. En daarom is de masjaal, zelfs de masjaal, nog een uiterste remedie van *genade*, gelijk een schop in de lendenen van den man, die in de sneeuw in den vries-nacht dreigt in te slapen, *genade* is: raakt hij 't bewustzijn kwijt, dan slaapt hij in - *voor goed*. De masjaal is licht. Al wat openbaar maakt, *ook van binnen,* is licht. De één zal om den masjaal vergenoegd terug-keeren naar den *arbeid* van zijn *eigen* ziel, om geld uit te wegen voor hetgeen geen brood is, ziels-arbeid te besteden voor wat toch niet verzadigen kan; en de ànder zal tot het *ware* brood, dat God hem reikt, te meer begeerig zijn. Hij *eet* de rol. Staat er een opschrift op: Masjaal? Raadselspreuk? Niettemin, hij neemt en eet: het zal bitter zijn of zoet of die twee tezamen: maar God zal hem Zijn weg wel leeren....

Dus liggen ook in den masjaal al de schatten der wijsheid en der kennis verborgen. Maar ze lokken, ze lonken. In den masjaal laat Christus ons gevoelen, dat al Zijn duidelijk gesproken antwoorden toch in hun verborgen diepten zóóveel wonderbaarlijkheid bevatten, dat Hij maar éven Zijn profetenmantel binnenst buiten behoeft te keeren, en die profetenmantel blijkt met raadselstof gevoerd. Op het kleed, dat Hij als profeet onder ons draagt, is de naam

van God en van Gods deugden in menschenschrift geborduurd, zelfs de dwazen kunnen niet dwalen; maar de binnenzijde van Zijn verheven kleed is geborduurd met figuren van cherubijnen, of zijn het demonen?.... in elk geval het zijn figuren, die ik niet verstaan kan, en die mij nopen, *heen te gaan*, of anders, Hem *gehéél te vertrouwen,* en Hem te grijpen bij Zijn kleed, daar, waar Hij zich *láát grijpen*. Christus' profetisch onderricht, (waarop Hij zich *eerst* beroepen heeft voor Annas, in het *begin* van Zijn proces), het is klaarblijkelijk; het maakt het verborgene openbaar. Maar Christus' masjaal, (dien Hij *thans* in geding hoort komen voor Kajàfas), die maakt het openbare weer verborgen.

Dus mag de mensch, die de raadselspreuk uit Christus' mond vernomen heeft, maar één daadwerkelijke toepassing er op maken: hij moet den raadselbrief naar Jezus zelf nu brengen, vragende: breek Gij de zegels, lees mij de woorden, openbaar mij den verborgen zin, want zalig is hij, die aan den masjaalspreker Jezus niet geërgerd wordt.

De masjaal verhindert mij, Gods woord tot menschenwoord te maken; en van de zon der waarheid te zeggen: ik heb de formules van haar licht gevonden. De masjaal herinnert mij op de pijnlijkste - maar weldadigste - manier eraan, dat ik het *Woord niet scheiden mag van zijn verheven Spreker*.

Dat is de groote *vermaning* van den masjaal van Jezus.

En deze vermaning lag nu óók opgesloten, en werd óók aangedrongen, in den masjaal, dien Jezus sprak, toen Hij den tempel had gezuiverd. Als men het toen door Hem gesproken, raadselachtig woord *losmaakt van zijn eigen spreker,* en Jezus' uiterlijke *daad* en hoorbaar gesproken *woord weigert* te zien in verband met Zijn innerlijk *wezen* en met Zijn doorloopende openbaring van alle plaatsen en alle tijden, dán kan men van Jezus *alles maken wat men wil:* tempelverwoester óf tempelbouwer, revolutionair óf reformator, breker óf vervuller, toovenaar óf profeet, treiteraar met raadselen óf geneesmeester, die goddelijke antwoorden geeft, familie van de egyptische en grieksche orakels, waar men ook in *raadselen*

spreekt, om te verbergen, dat men niets te openbaren heeft, óf den grooten profeet van Israël, één, die God verzoekt door bravourstukjes van dommen, overmoedigen durf, die een beleediging zijn van den heiligen tempelstijl, óf één, die voor God vreest en beeft, en Gods tempel eert als Gods huis, omdat Hij zelf van God doorwoond is.

Indien de historische verschijning van *Jezus* niet verklaard wordt uit Gods eeuwige idee van *Christus,* dan is *Jezus,* en ook Zijn masjaal, met alle andere wereldmachten en wereldmenschen *begrepen,* passief opgenomen met ons allen mee, in den vicieuzen cirkel, waarover de Prediker geklaagd heeft, tot zijn oogen er bijna blind waren geschreid. Maar Jezus is de Christus. En als *Christus,* dus *in* Zijn ambt, *overeenkomstig* Zijn messiaansche ambt, spreekt Hij Zijn masjaal. De masjaal van *Jezus* kwelt daarom de menschen zoo intensief, omdat die raadselspreuk mede alles onderwerpt aan *Christus*. Elk, die uit diepten hunkert naar God, roept na den masjaal van *Jezus* om het antwoord van *Christus*. Maar wie den honger naar God niet kent, wrijft zich de handen, als hij met den duivel onderhandelt, en als deze hem de formule van buiten leert, die hij straks zeggen moet tot God: ‘als ik verloren ga, is het Uw schuld, Gij spreekt in raadselen, althans de profeet, *dien Gij mij gegeven hebt*.’ Die laatste bijzin is ook door Adam eens gezegd. Sommige van Adams kinderen leeren hem van buiten, hoewel Adam zelf hem haastig heeft herroepen.

Maar nu Gij, mijn Heiland -

Nu Gij, die tweede Adam zijt -

Nu komt Gij, Christus, in Uw eigen netten; nu raakt Gij verward in Uw eigen garen.

O groote nood: de Zoon des menschen komt in Zijn eigen crisis.

Want Hij heeft bij het *begin* van Zijn optreden den masjaal geworpen onder Zijn volk.

Thans, aan het *einde* gekomen, plukt Hij - *is Hij geen Borg?* - Zijn eigen wrange vruchten.

Indien Christus den masjaal niet had geworpen onder de wel-

verzekerde voedsterheeren van den tempel, dan zou Zijn vonnis niet zoo ras tegen Hem uitgesproken zijn. Het Sanhedrin, dat reeds zoo heel lang tevergeefs getobd heeft, om dan toch wat te *vinden,* hád ten slotte *niets* gevonden.

Maar eindelijk vinden zij, die Sanhedristen, den masjaal. En dien heeft Christus zelf daar neergelegd.

Neen, dat is niet zóó bedoeld, alsof wij Christus aansprakelijk konden stellen voor hun verdraaien van Zijn woorden; want deze gruwel blijft voor rekening van de valsche getuigen. Wanneer zij Christus' woorden: ‘breekt *gij* dezen tempel af,’ verdraaien tot die heel andere uitspraak: ‘*Ik* zal den tempel afbreken,’ dan is dat een vervalsching, die geheel voor rekening blijft van de valsche getuigen.

Maar voor het overige zeggen wij: dit alles heeft Christus zelf gedaan. Het blijkt, dat Christus' raadselspreuk lang is bewaard gebleven in de herinnering. Drie jaren lang heeft Hij geleerd; en uit heel dien schat van redevoeringen wordt niet één punt naar voren gebracht, dan juist die één raadselspreuk *van 't allereerst begin*. Zoo heeft Christus, door den masjaal te spreken, reeds in den *aanvang* van Zijn ambtsbediening, zelf Zijn einde naderbij gebracht.

Hij heeft door dien masjaal *geschift*.

En schifting beteekent altijd óók: de zondaren prikkelen. Een Christus, die de *schifting* wil, ontbindt Zijn eigen moordenaren.

Aldus - Hij *heeft* geschift.

Hij heeft de hongerende zielen meer doen hongeren, en toen onder de schaduw van Zijn vleugelen ze bijeen vergaderd, om hun bevend hart te troosten in verzekerdheden. *Zij* hebben hoorende wèl gehoord, en ziende wel wáárlijk gezien, en opmerkende waarachtig verstaan.

Maar in hetzelfde uur, en door den zelfden masjaal, heeft Christus óók de anderen verhard, omdat zij toch reeds hard waren. Het vette hart heeft Hij nog hard gemaakt, en *zij* hebben hoorende *niet* gehoord, en ziende *niet* gezien, en opmerkende *niet* verstaan.

En dit is ook geweest de wil van Jezus. Zoo is 't Zijn *eigen* werk geweest, als hier de masjaal zich tegen Hem keert; de crisis van Openbaring 22:11 is door Zijn eigen raadselspreuk ontbonden,

en àl Zijn dagen zijn *één* dag van lijdelijke èn dadelijke gehoorzaamheid aan God.

Daarom is in het Evangelie de *aanvang* van de zitting van het Sanhedrin een *prachtig harmonisch vervolg* op het *einde* van de voorloopige zitting bij Annas.

Denk het u zelf maar in.

Voor Annas is Christus geëindigd met de blootlegging van den vicieuzen cirkel in de redeneering van de wereld, die het leven verklaren wil uit het leven, en den buitenkant van Jezus uit den buitenkant van Jezus - de historische verschijning, áfgedacht van Christus. Datzelfde gebeurt nu óók voor het *Sanhedrin*. Het raadsel, dat Jezus stelde, is nog voor niemand *opgelost* hier; niettemin dringt men het raadsel uit het raadsel weg, en ‘verklaart’ het onbegrepene door hetgeen men van Hem *wil* begrijpen. Men legt Jezus' raadselen uit aan de hand der kommentaren, die het *vleesch* geschreven heeft. Men is met Jezus niet klaar; maar men werpt Hem desondanks in den maalstroom, in de deining van het leven, dat revolutionairen baart en ook reformatoren, brekers en ook tempelstichters. Zóó gaat men - de groote noodsprong! - Jezus, als ware Hij slechts onderdeel van het wereldgeheel, belichten en verklaren uit de wereld zelf, - alsof die ware begrepen. De voorbarigheid, de brutaliteit van den kaakslag van Annas' bediende, keert, eerst in 't Sanhedrin, en na dien in den strijd der geesten, dagelijks terug. Elk handgeklap van Sanhedristen na deze valsche getuigenis, elke jagende pols van deze oude heeren, die den masjaal tegen Jezus keeren, het is alles een kaakslag tegen Jezus, een aanslag op het hart van den hoogsten Profeet, een spot tegen den Drager van het souvereine gezag, een *voorbijgang van het messiaansche vraagstuk, hoewel het in den masjaal zich aandrong met onvermoeide kracht*.

De ‘episode’ van het in debat brengen van den masjaal van Christus heeft dan ook een *eigen* plaats in het bericht van Christus' lijden.

Annas met zijn voor-verhoor, en Kajàfas' Sanhedrin met zijn

officieel verhoor, ze vullen elkander volkomen aan. Ook bewijzen zij, dat Jezus het in de wereld altijd gedaan heeft.

Toen Christus zich voor Annas had te verantwoorden, begon men te onderstellen, dat Zijn spreken niet duidelijk, maar raadselachtig was. Men ging de klaarblijkelijkheid van Zijn onderwijs voorbij, om Hem de raadselspreuk te kunnen verwijten.

Thans voor Kajàfas keert men de orde om: voorzoover Christus inderdaad in raadselen sprak, wordt het raadsel zóó besproken, alsof het elk volkomen duidelijk was, alsof het ook den simpelste zijn bedoeling doorzichtig had gemaakt.

Heden zegt men tot Christus: Gij preekt niet in de zon, doch in de donkere kamer.

Morgen - neen, ook nog heden - zegt men Hem: Uw donkere kamer is lek; wij hebben er alles van verstaan en begrepen.

Op één dag wordt het *mysterie*, dat in den Christus is, bevestigd en geloochend, al naar het vleesch dit wil.

En zoo heeft Jezus Christus het *altijd* gedaan in deze wereld; en ook altijd bij de rechters in het Sanhedrin.

Vandaar ook, dat de masjaal van Jezus een *beheerschend moment* geworden is in het proces. Niet alleen vraagt de hoogepriester dadelijk een *antwoord* van Jezus op den masjaal (Matth. 26:61; Marc. 14:60), maar ook komt bij het kruis van Golgotha het thema van den masjaal terug (Matth. 27:40; Marc. 15:29). Zelfs *na* Christus' dood en opstanding heeft men den masjaal gekeerd tegen Jezus' discipelen, want ook Stefanus schijnt gevonnist te zijn, doordat het Sanhedrin, te oud om te leeren,[1)] er niet tegen op zag, den masjaal van Christus ook tegen hem te keeren (Hand. 6:11-14).

Laat ons nu bukken voor het souvereine *gezag* van Christus. Heeft Hij de stormen over Zijn *eigen* hoofd ontketend, Hij plaatst *ook òns* in den wervelwind van het wereldproces der schifting tusschen goed en kwaad, tusschen hoorigen en wederhoorigen.

Wij treden met Hem in eenzelfde gericht. De masjaalspreuk ligt op

1) En dat, nadat in vervulling was gekomen de profetie van vs 64, b (zie hoofdstuk VII).

tafel; ze is in Zijn kleed geborduurd; ze is in leer-*stellingen* begrepen, zoodra ge die maar *opendoet*. Dus wordt ook òns hart openbaar. Het zal eens blijken, of wij van Hem vragen willen het antwoord op Zijn eigen raadselen, dan of wij Jezus beoordeelen, bij ons eigen vermeende licht. Niet klaar met Christus zijn en toch doen, alsof men het wel is, dat is het kwaad van het Sanhedrin. Zoo knecht, zoo rechter. Zoo voorloopig verhoor, zoo officieel verhoor.

Wie is niet naar het vleesch met het Sanhedrin verbonden? Ach, ook ons hart hongert van nature liever met den Prediker, dan dat het met Christus' brood verzadigd wordt. Ook wij kiezen van nature den vicieuzen cirkel, en ‘verklaren’ den tijd uit den tijd, en Jezus' uiterlijke tempeldaden uit hetgeen van den tempel en van Jezus *voor oogen* is. Ook deze onze zonde wordt ontdekt in elken masjaal van Christus, die ons te groot en te wonderlijk is. Ten slotte is *elk raadsel,* dat wij van ons afgezet hebben met geweld, elke twijfel, waarmee wij niet tot Christus' gezag gevlucht zijn, een *applaus* voor de valsche getuigen van het Sanhedrin, een liggen aan den verkeerden kant van het strafgericht, dat door den masjaal ontketend is.

Het is te vreezen, dat er in dezen tijd veel van die twijfelaars zijn. Zij prevelen het gebed van den onwetende, en schrijven dat op een waaier, waarmee zij zich koelte toewuiven in de overhitte zaal, waarin de brand staat van het gericht. Met hun gecalligrafeerden waaier flatteeren zij zich tot voor den stoel van hun rechter. Maar hun twijfel is eigenlijk geen twijfel, en de Rechter weet het. Het is de grage uitkomst van hun ongeloof. Zij gaan voorbij aan Jezus' openbaring, en weten het niet, dat Zijn eigen openbaringshoogheid den masjaal tegen hen geworpen heeft, *om Zijn werk aan hen te doen*.

Hier is slechts te kiezen vóór of tegen.

Hier is slechts te gelooven of te verwerpen.

Indien wij erkennen, dat Christus door Zijn masjaal Zijn proces heeft verdiept en beheerscht, dan zullen wij een oog krijgen voor Zijn *lijden*, voor Zijn *majesteit,* voor Zijn *borgtocht*.

Een oog krijgen wij dan voor Zijn *lijden*. Hij heeft de crisis ontketend, en nu komt Hij zelf er in. Hij heeft de vuilen nog vuiler

gemaakt, en de ongerechtigen nog ongerechtiger doen worden, en nu spuit al dat vuil in Zijn gelaat en al dat onrecht slaat tegen Zijn ziel. O, groote nood. Een Christus, die niets zeggen kan, en stil moet zijn tot God! Een Christus, die onder het kaf bedolven wordt, dat Hij zelf uit het koren heeft geschift!

Wij zien ook nu Zijn *majesteit*. Wie zóó het lijden ingaat, en de termen van Zijn vonnis reeds heeft vastgelegd bij den aanvang van Zijn optreden, na de tempelreiniging, dien kan men duizend maal verslaan, Hij zal tienduizend maal weer opstaan. Breek dezen tempel af, hij staat zoo dadelijk overeind. Zeker, *nu* spat nog al het vuil, dat Christus los gewoeld heeft, tegen Zijn zacht gelaat, Zijn kleed, Zijn ziel. Maar in dit lijden ligt zóó groote majesteit, dat het geloof er nu reeds zeker van is, dat Hij *eens*, als de hier doorgebroken crisis geheel voltooid zal zijn (Openb. 22:11), op een rechterstoel zal zitten, zóó hoog en veilig, dat al het losgewoelde vuil, en alle blootgelegde onrecht van de wereld, Hem nimmermeer zal smetten in Zijn heerlijkheid. Dit zal de dag des oordeels zijn; die dag is nog nooit zoo eenvoudig geweest als nu: de nuchtere logica der feiten van nu. -

En eindelijk, wij zien Christus in Zijn *borgtocht*. Zie, heden draagt Hij onze schuld. *Wij* zijn het geweest, die de natuur hebben lief gehad, en den tijd hebben willen genezen met den tijd. *Wij* zijn het persoonlijk, wij één voor èèn, die het *daarom* van de openbaring en van haar klaarblijkelijkheid verworpen hebben, en onze *waaroms* met valsche huichelarij uitschreien, uitsnikken bij God, alleen maar om van Zijn ‘daaroms’ af te komen. Wij maakten van Zijn masjaal - dat speldenkussen - een oorkussen; we trokken er alle spelden uit. *Van deze groote schuld draagt Christus nu de straf*. Hij, die eens den masjaal sprak, niet alsof de zekerheid ontbrak, maar juist *omdat zij haar loon vroeg van de menschen,* Hij hoort thans alle leden van het Sanhedrin, Hij hoort ook u en mij, met gretig haasten roepen, dat wij de waarheid allang ontdekt hebben, dat wij genoeg van Hem afweten, dat wij klaar met Hem gekomen zijn. Dus zweren wij, dat de mensch het probleem van God-in-het-vleesch wel overwinnen kan.

En voor dit valsche roemen in het ‘daarom’ van den trotschen

waan, moet Christus nu zóó zwaar boeten, dat Hij straks zelfs eindigt in Zijn diepste kruiswoord met een: *waarom, waarom, waarom hebt Gij mij verlaten!*

Hier is de wel-*verzekerde*, die een masjaal kan plaatsen op den top van den berg der hoogste wetenschap, zelf weggezonken beneden den voet van Zijn eigen waarheidsberg, en weet niet meer, en weet niet meer. De Spreker van den masjaal wordt straks aan het kruis Zijn eigen slachtoffer. Zijn eigen masjaal, God slaat Hem er mee dood. En de menschen sissen: ha, tempelbreker, wanneer begint de schoone bouw?

Toen snikte Jezus: God, *waarom*? Zijn eigen masjaal had Hem den adem afgesneden.

Dit noemt men: *borgtocht*. De Borg, die eerst Zijn *daarom* uitroept, snikt nu Zijn 'waarom' uit.

Maar nu, geloofd zij God.

De Borg heeft ook in Zijn 'waarom' *zich niet van God afgewend naar zichzelf*. Hij heeft Zijn eigen raadselen slechts op willen lossen *aan de poort van Gods paleis,* en met het oor aan Gods oneindig hart. Dus heeft Christus geleden, ons een voorbeeld nalatende. Een exempel, ook van de zuivere reactie op den masjaal. Breng al uw raadselen Hem, die ze spreekt. *Waarom* - dat moet dadelijk verbonden zijn met: *mijn God*.

Spreek nu voor u zelf: doet nu de masjaal nog iemand zeer - *buiten Jezus?*

Neen, neen; - de pijn van den masjaal is voor niemand, *die gelooft,* een wee des doods, ten doode. Hij is integendeel een opwekking tot de liefde en het leven. De masjaal is voor elk, die zijn Profeet als Borg gevonden heeft, het groote apéritief bij den dagelijks wederkeerenden maaltijd van Christus' profetie, die de zachtmoedigen leidt in den weg, en die den hongerenden altijd brood geeft, maar van het brood niet zat laat worden in der eeuwigheid. Die éénmaal uit Zijn handen at, komt altijd naar Zijn tafel weer, al kruidt Hij Zijn spijzen met bitterheden van den masjaal....

Ofschoon?

Neen, *omdat*. -

Hoofdstuk V. Christus zwijgend voor het Sanhedrin.

> *En de Hoogepriester, opstaande, zeide tot Hem: antwoordt gij niets? Wat getuigen dezen tegen u? Doch Jezus zweeg stil*.
> MATTHEUS 26:62, 63*a*.

DE *hoogste* Profeet heeft het *grondigst* gezwegen voor den *hoogsten* raad, die in de wereld was.

Dat zijn drie overtreffende trappen: de 'hoogste' Profeet, het 'grondigst' zwijgen, de 'hoogste' raad. Wat het laatste betreft: reeds eerder hebben wij er op gewezen,[1)] dat het Sanhedrin, krachtens beschikking van God, den Wetgever der theocratie, in de *geestelijke* rechtssfeer het hoogste rechtscollege is in de wereld. Tegenover Athene als de voedstervrouw der schoonheid, en tegenover Rome als het centrum van de wereldheerschappij, staat Jeruzalem, als de stad van religie, openbaring, geestelijk gezag. En tot op het oogenblik van Christus' apologie toe draagt daarom het Sanhedrin in Jeruzalem de zware verantwoordelijkheid en de hooge eer van het eerste en uiterste rechtscollege in de dingen der religie. Het geestelijk gezag, voorzoover het in de wereld is, vindt daar zijn culminatie-punt. En van ongeordenden, van 'wilde' gezagspretendenten in het geestelijke, zooals b.v. lang geleden zekere Melchizedek was, heeft niemand er meer eenigen last. Wie heeft er nu ooit een Melchizedek redivivus gevonden? Over Melchizedek kan men alleen maar preeken en kommentaren schrijven. Neen, het

1) Zie deel I van dit werk, bl. 48 en vervolgens.

Sanhedrin is *het* adres voor geestelijke verordeningen en critieken.

Zoo is dan hier in waarheid de hoogste *Raad* vergaderd. En in dien hoogsten Raad bevindt zich onze hoogste *Profeet en Leeraar*. De samenvoeging van deze twee, van Raad en Leeraar, zou dus ook laten verwachten, dat tusschen die twee het *spreken* onvermoeid zou zijn. Het hoogste rechtscollege is toch tot spreken geroepen? En de hoogste *Profeet* is immers niet minder tot *spreken* geordend? De hoogste Raad, de hoogste Profeet, - dat geeft toch zeker voor het minst een religie-geprek?

Doch, in plaats van het sterkste *spreken* valt hier het diepste *zwijgen. Jezus zweeg stil*.

Dat Christus in den raad en de vergadering van het Sanhedrin *gezwègen* heeft, wordt door velen verklaard op allerlei gronden. De één zegt, dat Christus, onze Hoogepriester, zweeg uit *berusting*, zooals Aäron eenmaal zweeg voor God, toen Deze hem sloeg. Christus zou in het Sanhedrin enkel en alleen de roede Gods gezien hebben, en dus over het Sanhedrin heenziende, *Gode* hebben gezwegen, *zonder iets aan het Sanhedrin* te zeggen of te geven. De ander meent, dat Jezus zweeg, alleen maar uit protest tegen het onrecht, dat Hem aangedaan werd, toen het Sanhedrin zijn rechtshandel inzette met schending van alle rechtsregelen. Derden zijn er weer, die de meening toegedaan zijn, dat Christus zweeg, omdat verdediging ‘toch niet’ helpen zou. Het sprak voor zichzelf, dat in deze of dergelijke pogingen tot verklaring, een *element* van waarheid ligt.

Niettemin, dit kan de volle verklaring niet zijn. Indien men bij deze dingen *blijft staan*, dan zou men eigenlijk zich straks verwonderen moeten, dat Jezus het zwijgen *niet volhoudt*, maar daarna toch begint te spreken. Wanneer het waar was, dat Christus alleen door te zwijgen op zuivere wijze reageeren kon op het gepleegde onrecht, en - op de plagen, die van Godswege over Hem komen, dan zou daarmede Zijn *spreken* straks feitelijk veroordeeld zijn. Of, had Jezus alleen maar gezwegen, om ‘geen paarlen te werpen voor de zwijnen’, dan zou Zijn spreken een kwistig spelen met

Gods paarlen zijn geweest. Indien Christus alleen, of zelfs maar hoofdzakelijk, door te *zwijgen* voor onze aandacht treedt, als een schoon motief voor een prediking, b.v. over ‘den zwijgenden Profeet, den zwijgenden Priester en den zwijgenden Koning’, dan zou, zoodra dat zwijgen maar even eenzijdig geaccenteerd was, of ten koste van het spreken als Zijn ambtelijke gehoorzaamheid was aangediend, Christus' profetie zijn opgeheven bij Zijn volgend spreken, gelijk ook Zijn priesterschap en koningschap alsdan zouden zijn gestrand op de klip van Zijn gesproken woord. Er is geen gevaarlijker toepassing van het overigens toch al dwaze spreekwoord, dat spreken zilver en zwijgen goud is.

Neen, wij moeten de dingen laten staan *in hun verband*. Natuurlijk erkennen wij den Christus *óók in Zijn zwijgen* als Profeet, Priester en Koning. *Altijd* vervult Hij *àl* Zijn ambten; hetzij Hij spreekt, hetzij Hij zwijgt, Hij doet het al ter eere Gods. Maar indien men Christus' zwijgen recht verstaan wil, dan moet men *letten op het verband* van het evangelisch verhaal. Dan moet bij voorbaat vast staan - geloof is nu eenmaal van vóór-oordeelen vol, - dat Christus' zwijgen op een *bepaald* oogenblik ook wel een *bepaalde* bedoeling hebben mòet in het geheel van dit wonderlijk rechtsgeding.

Wie met dit vooropgezette oordeel zich geduldig en geloovig neerzet bij het lijdensevangelie, dien wordt het geleidelijk wel verklaarbaar, dat Christus nu eens zwijgt, en dan weer spreekt. Het wordt hem ook eenigermate duidelijk, welken zin het heeft dat Christus gezwegen heeft, zoowel voor het *Sanhedrin*, alsook voor *Pilatus* en voor *Herodes*. Zoo iemand stelt van te voren bij zichzelven vast, dat driemaal zwijgen ook drie keer iets anders beteekent, en telkens weer een bepaalde bedoeling hebben moet, al naar gelang Christus Zijn profetischen mond gesloten houdt voor het Sanhedrin, dan wel voor Pilatus of voor Herodes. En alleen door de volle erkenning van de rechtvaardigheid van *dezen* algemeenen uitlegkundigen regel *houdt* de geloovige Schriftonderzoeker zich aan de stellige waarheid, dat, bij den Christus Gods, àl wat Hij doet immer weer een nieuwe, èn zuivere, reactie is, op hetgeen telkens momenteel Hem overkomt.

Daarom mag men ook niet *volstaan* met de bewering, dat Christus door te zwijgen een heilige *berusting* aan den dag gelegd heeft in den wil van God. Een verklaring, die daarbij *blijft staan*, is weer een openbaring van die zelfde schromelijke eenzijdigheid, welke zoo dikwijls ons denken over den Man van Smarten heeft ontsierd en ontheiligd. Wij bedoelen zulk een eenzijdigheid, welke alleen, of althans hoofdzakelijk, acht geeft op Christus' *lijdelijke* gehoorzaamheid *met verwaarloozing van Zijn dadelijke gehoorzaamheid*. Natuurlijk, wanneer men *alleen* maar ziet op Christus' *lijden* in de gehoorzaamheid, op Zijn geduld en zachtmoedigheid, dan heeft men wel genoeg gezegd, als men Christus' zwijgen uitlegt als een uitvloeisel van een stille berusting, welke Gods wil aanvaardt, ook waar die verheven wil Hem leidt naar den dood. Doch Christus heeft *meer* betoond dan de *passieve* gehoorzaamheid. Hij *blijft actief* tot in het laatste toe.

En zóó nu is het ook hier.

Voorzoover Christus *niet* op *verkeerde* wijze spreekt, is Zijn *zwijgen* inderdaad een '*sprekende*' openbaring van het *Lam Gods*, dat Zich willig laat leiden tot de slachtbank.

Maar anderzijds is het zwijgen van Christus in dit verband óók een *daad*. Het is heerschappij. Het is Zijn sterke wil, die hier gangen en wegen van het proces zelf regelt, en op de kritieke oogenblikken van het geding beslissend ingrijpen komt.

Het moge waar zijn, dat Christus in de *berusting* tegenover hetgeen God Hem oplegt de gehoorzaamheid bewijst, dit neemt niet weg, dat Hij nooit het gebod van berusting jegens *God, misbruiken* mag, om te kort te doen aan de *menschen*. Dat wil *in dit verband* zeggen, dat Christus zelfs aan het Sanhedrin *geen onrecht doen mag*. De Hoogste Profeet mag als mensch aan den hoogsten Raad niets onthouden van wat ter zaligheid dien Raad nu noodig is. Al is de Zoon door God gedwongen, plaats te nemen niet in den rechterstoel, maar in den open kring, waarin het Sanhedrin zijn beklaagden voor zich stelt, toch mag Christus niet lijdelijk over Zich laten komen wat komt; want Hij heeft nog een taak tegenover deze vergadering, die gezeten is om recht te doen.

Ware Zijn zwijgen voor het Sanhedrin *alleen* geweest een uiting van *berusting,* en niet ook tevens een *daad,* een terugwringen van het proces naar het zuivere doel, dan was Christus schuldenaar geworden aan Zijn eigen schuldenaars. Dan was de tweede Adam zelf onrechtvaardig geweest in de uitoefening van Zijn ambt.

Wij zoeken dus krachtens ons geloofs-vooroordeel naar de *daad* in Christus' werkeloosheid. Wij zoeken naar het *spreken* in Zijn zwijgen. Wij zoeken naar de *dadelijke* gehoorzaamheid in de lijdelijke.

Daarbij herinneren wij ons, hoe in het voorgaande hoofdstuk gesproken werd over den z.g. *masjaal,* waarvan Christus zich bediend had in Zijn voormalige rede bij den tempel.

Die raadselspreuk was in geding gebracht door valsche getuigen, die de lucht verontreinigden rondom Jezus.

Nu komt Kajàfas Jezus *tekst en uitleg* vragen.

Of - eigenlijk is dit nog niet eens waar.

Hàd hij maar tekst en uitleg gevraagd. Dan zou Jezus hem geantwoord hebben door eerst den zuiveren *tekst* van Zijn masjaal nog eens, op bevel van de overheid, die Hij eerbiedigt, te herhalen.

Maar het verschrikkelijke is, dat Kajàfas, hoewel rechter, *in het geheel niet naar den* '*tekst*' *vraagt*. Hij vraagt alleen, en dan formeel, den *uitleg;* maar of de tekst, gelijk men hem hier gaf, onzeker is of niet, dat laat hem verder koud. Immers, voor het Sanhedrin waren inzake dien 'tekst' *de getuigen niet eenstemmig*. De één gaf den masjaal van Jezus alzóó, de ander aldus weer. De tekst stond nog volstrekt niet vast. Een getrouw rechter zou nu vóór alle dingen eerst den zuiveren tekst hebben willen vaststellen; pas daarna voegt de vraag naar naderen uitleg. Maar wat zal *deze* rechter? Zie, hij stuift al òp, en vraagt verontwaardigd, of de Nazarener maar eens uitleggen wil, wat Hij met dat wonderlijke woord bedoeld heeft. En zonder verder te letten op de onzekerheid van den *tekst* van Jezus' rede, hoopt hij een uitleg te hooren, waaruit een keten van verderf zal zijn te smeden voor dezen raadselspreker.

Dezen uitleg weigert Jezus nu.

Want Christus gaat in Zijn profetisch werk op *eigen* wegen. Indien het Hem behaagt, den masjaal te spreken zonder uitleg, dan is dat Zijn recht. *Het kenmerkende van den masjaal is juist, dat het een tekst is zonder uitleg;* en dat daardoor de menschen, die eerlijk luisteren, en onderzoeken willen, *gedwóngen* worden den letterlijken tekst ongerept te bewaren, omdat anders de uitlegging voor hen hopeloos verloren is. Meent Kajàfas nu waarlijk, dat Christus Zijn eigen teksten *begraaft* onder een *ontijdigen* uitleg? Neen; wèl zal Christus straks den éénen grooten uitleg van Zichzelven geven, die al Zijn redenen in haar kern verklaart, en het geheim er van ontdekt; dat zal zoo straks geschieden, als Hij zegt, en zweert, de ware Messias te zijn. *Maar Zijn masjaal, - dien laat Hij staan;* dat is Zijn recht, omdat hij behoorde tot Zijn *ambt*. Geen overheid zal ooit Hem kunnen dwingen tot verloochening van wat Zijn ambtswerk was.

En dit is nu het element van Christus' *actieve* gehoorzaamheid: *Hij handhaaft Zijn masjaal:* Jezus zweeg stil.

Wat dit in Zijn proces beteekent, kunnen wij misschien het gemakkelijkst ons indenken, wanneer wij een oogenblik ons afvragen, hoe het zou gegaan zijn, als Jezus *niet* gezwegen had, doch in plaats daarvan haarfijn verteld had, wat Hij bedoeld had met Zijn masjaal; dat n.l. Zijn *lichaam* de tempel was, dien de menschen breken zouden, en dien Hij zelf zich in drie dagen weder op zou richten.

Indien Christus op *dit* oogenblik, aan *déze* menschen, dezen volledigen uitleg gegeven had, dan zou Hij ditmaal *geen* woord gesproken hebben te rechter tijd.

Maar de Rechtvaardige Israëls kènt tijd en wijze.

Raadselspreuken, en gelijkenissen, worden, om te beginnen, slechts verklaard aan wie zijn hart begeerig open doet; slechts zùlk een mensch is immers tot hóóren in staat. Maar hier, in de vergadering der Sanhedristen, hier zijn de *on-ontvankelijke* harten. Hier zijn de vogels, die geen zaden pikken op den dorschvloer der gerechtigheid, doch die azen op verdorvenheden.

Bovendien, wat zouden de *gevolgen* zijn geweest, als Jezus nu

voluit, ‘vrij uit’, gesproken had over dit bepaalde onderdeel van Zijn profetische rede? Indien Christus in dit beslissend uur in tegenwoordigheid van al die getuigen naar Zijn eigen *lichaam* had gewezen, en gezegd had: ‘*hier* is de wáre tempel, breekt *dien* maar af, en Ik zal hem in drie dagen restaureeren,’ dan zou Jezus onherroepelijk schade hebben gedaan, zoowel aan het *Sanhedrin,* als aan *zichzelf*.

Over elk van die een enkel woord.

Aan het *Sanhedrin* zou Christus door ontijdige onthulling van den masjaal schade hebben toegebracht.

Want Hij zou dan geprofeteerd hebben, dat het Sanhedrin voorzeker Zijn gezegend lichaam breken zou, en den dood over Hem doen komen. Hij zou getoond hebben, dat dit Hem zelf voor jaren reeds duidelijk was; dat de ijzeren wil van God, die daar boven de wolken zit, het alzoo bestuurd had, en dat het hoog decreet van verkiezing en verwerping, de praedestinatie van dien hoogen God van louter welbehagen, Hem hiertoe van eeuwigheid reeds aangewezen had.

Maar dit zou, in deze plaats en op dit uur, een verkeerde prediking geweest zijn.

Niemand toch heeft met de *verborgen* dingen te maken; slechts de *geopenbaarde* zijn de maatstaf van ons doen en laten. *De verborgen dingen zijn voor den Heere, en de geopenbaarde voor ons en onze kinderen*. En de *geopenbaarde* dingen, de heilige boeken, de profeten samen, ze gaven duidelijk genoeg het richtsnoer aan van handel en wandel, ook voor het Sanhedrin. De openbaring over den Messias was zóó sufficient geweest, dat, *ware zij gehoorzaamd*, Jezus niet zou gekruisigd zijn door de oversten der wereld. Daarom zwijgt Christus over de verborgen dingen; zou Hij wijzer of barmhartiger zijn dan God, die door het Woord onderwijst? Zou dat *barmhartig* zijn geweest, als Christus had gezegd: gij zijt met Mij gepraedestineerd tot deze uwe ure? Ach neen, het is verboden, het zou de hoogste wreedheid zijn, alzóó te spreken, Jeruzalem wordt heden aan *Egypte* gelijk (Op. 11:8). Dat weet de Christus. Welnu, *hoe spreekt God tot Egypte?* Hoor: de Schrift

zegt wel tot farao: ‘hiertoe zijt gij geboren, hiertoe heb Ik u verwekt, opdat Ik in u Mijn *kracht* bewijzen zoude en opdat Mijn *naam verkondigd* worde over de gansche aarde’ (Ex. 9:16, Rom. 9:17). *Maar met dit woord kan elke farao twee kanten uit*. Gods *kracht* kan bewezen worden, *zoowèl* in farao's *opgang, als* in zijn *ondergang;* zoowel in zijn bekeering als in zijn verharding. En Gods *naam* kan over de gansche aarde verkondigd worden, niet alleen over het *graf* van een farao heen, maar ook bij de opneming van een farao in het Vaderhuis. Nooit geeft God aan eenig mensch een profetie van diens toekomstig verderf. Praedestinatie is Gods groote worsteling *tegen* fatalisme, en de verkondiging daarvan is het ook. Want Hij heeft gepraedestineerd *óók* tot *verantwoordelijkheid*. Nooit wordt iemand aangezegd, dat zijn verderf volkomen zeker is, en dat hij ligt onder het onontwijkbaar oordeel der verharding. Dit zou het gepraedestineerde verantwoordelijkheidsbesef afstompen. Dus zou het de praedestinatie *breken*. Ook zou het te kort doen aan de majesteit van God, die in het Woord roept met ‘*ernstige* roeping,’ en daarin elk verantwoordelijk stelt voor eigen doen en laten. Het ware overtreding, ook jegens de *liefde* Gods, die uit te roepen is in de verkondiging van de mogelijkheid van de de bekeering. Christus' profetie, dacht gij, dat die *voorspelling* was? Toekomstvoorspelling? Neen, zij is uitzending van Gods licht. En dit heeft Hij gedaan; in Zijn masjaal heeft 't licht zelfs de nieuwsgierigen *gelokt;* gelijk een wonderbare ster de magiërs lokte naar het vaste *Woord*. De profetie van Jezus Christus is nooit een zekere divinatie; nooit legt ze daarom iemand onder den suggestieven banvloek van volmaakte, eeuwige, gepraedestineerde onvruchtbaarheid, zoolang de God van Christus niet heeft gezegd: uit hem worde geen vrucht meer in der eeuwigheid, en zoolang dit zeggen Gods niet opgenomen is geweest in de groote Rijksafkondigingen, die daar zijn in 't openbare Rijksgericht. De profeteerende Christus plaatst ieder voor zichzelf, en vraagt hem zoo, wat hij nu doet met het Woord van Zijnen God.

En daarom *zegt* Christus *niet* aan het Sanhedrin, dat Gods Raad dit uur heeft uitgekozen, om het lichaam van den Menschenzoon,

dien tempel van den Geest, te breken. De goede Herder ontneemt den kwaden herders niet de kans van de bekeering, door bij voorbaat hen van de onmogelijkheid daarvan verzekering te doen bij God. Wel *wéét* de Christus, dat het Sanhedrin voor Hem, de vervulling van het ware Israël, zijn zal wat eens *Assur* was in de oogen van Jesaja: de *roede,* waarmede *God* slaat, de *zaag,* waarmede God Israëls boomen velt. Maar, dat het Sanhedrin den kwaden Assyriërs-dienst aan den waren, grooten, eenigen Israëliet ververrichten *zál,* dat wordt aan het Sanhedrin niet gepredikt als een *fatum,* waaraan het onderworpen ligt, opdat de Hooge Raad van Assur, gezeten op den stoel van David en van Mozes, *niet* zeggen zou: zijn wij gepraedestineerd, om Assyriërs te zijn? komt, *làát ons dan Assyriërs zijn*. Zal het GODS schuld soms wezen, als ‘de zaag straks pochen gaat tegen dien, die ze trekt?’ Zal het voor *Christus'* rekening komen, als in den oordeelsdag ‘de roede trotsch is, en zich beroemt, tegen dien, die er mee slaat’? (Jesaja 10:15). Neen, neen, dézen roem zal Christus het Sanhedrin niet gunnen; de theodicee van den jongsten dag mag niet op Christus breken. Dies slaat Hij Zijn mantel toe, bedekt Zijn masjaal, legt geen raadselen uit, aan wie ze toch misbruiken, en houdt, - o groote genade, - en houdt ook dit bedorven college aan zijn wettigen naam. Hij zegt niet tot het Sanhedrin: ‘gij zijt gepraedestineerd tot de groote, acute, tempelverwoesting’; doch Hij zegt enkel maar: ‘Ik houd U aan Uw taak: Uw roeping is een tempelwacht te zijn.’ En Hij zegt niet tot Israëls uitgelezen ouden: ‘gij zijt toch Assyriërs, in slagorde tegen den Zoon gesteld in Gods groot heelal,’ neen, Hij houdt hen bij hun naam en zegt dus enkel: ‘gij zijt Israël, daarom wil Ik u zeggen, dat Ik de Messias ben; en weet nu, wat gij met Hem doen wilt.’ En zoo laat Christus de verantwoordelijkheid ten volle rusten op den Hoogen Raad. Hij *gehoorzaamt* den praedestineerenden God in Zijn volstrekte zwijgen: want dit is beven voor den God, die in verkiezing is: God laten doen, *la-ten* doen, wat Gods is. Zoo dwingt Christus Zijn rechters, de verborgen dingen voor den Heere te laten en de geopenbaarde voor zich te nemen.

Daarom is het zwijgen van Christus tegenover het Sanhedrin

een volmaakte openbaring van het *recht*. Neen, neen, Hij wordt niet *graag* het struikelblok, waarover zij gaan vallen. Eén 'onvoorzichtige' uitlating - hoe belachelijk is hier onze arme taal - één voorbarige exegese van den nog niet eens tekst-critisch vastgestelden masjaal, - en Jezus zou buiten Zijn ambt om het Sanhedrin de verdoemenis verkondigd hebben. Dat is te zeggen: Hij zou *buiten Zijn ambt om* een struikelblok geweest zijn op hun weg. Want over de volmaakte zékerheid van zijn eigen praedestinatie tot verdoemenis, komt in de wereld niemand heen. Maar deze zekerheid geeft God dan ook aan niemand.

Nu is het Christus' majesteit geweest, dat Hij op den weg, dien alle menschen en alle duivelen *met struikelblokken bezaaien*, en dien zij *met aanstoots-steenen plaveien,* geen enkel struikelblok aan *eenig* mensch heeft in den weg gelegd.

O hooge majesteit; o groote Christus, eeuwig licht. Uw weg is bezaaid met steenen. Gretige menschenhanden werpen ze voor Uw voet, heete duivelenlist schikt ze voor Uw moeizaam ver-gaan. Eeuwigheidsrecht verbiedt alle engelen tezamen, Uw voeten heden van aanstoot te bewaren.... Niettemin hebt Gij, Christus, met geen enkelen aanstootssteen gespeeld, Gij hebt er niet één gelegd. Gij hebt genoeg gehad, meer dan genoeg, aan Uw ontzaglijk ambt: *gezet* te zijn tot een val en tot een opstanding veler in Israël. Gij waart zóó verzadigd van Uw ambt, dat Gij geen enkel gezapig spel ermee gespeeld hebt in Uw dagen van zonneschijn, noch een vermetel spel in los geworpen woorden, toen stieren en bokken op U aandrongen, de 'wilde beesten' van Jerusalem. Gij hebt *gezucht* onder dit ambt: *gezet* te zijn ook tot een val; - en Gij hebt nooit in 't ambt Uw willekeur gevoed. Die *wàs* er bij U niet. En dus hebt Gij *gezwegen*. Om straks te rechter tijd te spreken. Noch door Uw spreken, noch door Uw zwijgen; noch door een valschen uitleg, noch door een ontijdigen uitleg; noch door tekst en uitleg *tegenover* elkander te plaatsen, noch door tekst en uitleg *uit elkaar* te rukken, hebt Gij mijn Heiland, den steen *gelegd*. Gij *waart* DE steen; en dit was U genoeg, het was U zwarigheid genoeg.

Hierin vindt Gij, genade, Heiland, bij God en bij de engelen. Al

prijzen zij U nog niet in Uw aangezicht, zou er daarom geen *gedenk*boek zijn bij God? Zou dat niet geschreven staan, daarboven, dat Gij, hoewel van rondom de steenen des aanstoots aantreffende, niet één van die achteloos verschopt met Uw voet in de richting van Kajàfas' presidentsstoel, of van één der zeventig stoelen van gericht? Gij hebt Uw rechters recht gedaan.

En door hun recht te doen, hebt Gij hen ook geoordeeld.

Want de masjaal zegt nu tot hen: indien gij den tijd verklaren wilt uit den tijd, en Jezus' woorden wilt ontleden, *zonder die ze spreekt,* wandelt dan in de vlam van het vuur, dat gij ontstoken hebt.

Want de masjaal is de groote *list* van den Profeet van boven: hij laat de *machteloosheid* van alle rede-zonder-openbaring aan den lijve ons gevoelen; en wie dan de weldaad van die pijn nog niet gebruiken wil, door met zijn kranke ommedwalen tot den Geneesmeester van zijn leven nu heen te gaan, die wordt overgelaten aan zichzelf. Alle masjaal roept tot den zachtmoedige, die er maar niet uit kan komen: ‘Wie is onder u den Heere vreezend? hoorend naar de stem van zijn knecht? die in duisternissen wandelt en geen lichtstraal ziet? - hij vertrouwe op den naam des Heeren en steune op zijn God!’ En zoo roept de masjaal den anderen kant uit, tot de lieden, die liever zich zelf handhaven, zelfs als ze in de netten van den masjaal gevangen liggen: ‘Ziet, gij allen, die een vuur doet branden en vlammen ontsteekt! wandelt in den gloed van uw vuur en in de vlammen, die gij ontstoken hebt! Van mijne hand geschiedt u dit; in smart zult gij nederliggen!’[1)]

En heden is dit laatste oordeel door den zwijgenden en verzwijgenden Christus over het Sanhedrin gekomen. Hij laat den masjaal liggen, *waar men er mee wil wezen:* in den vicieuzen cirkel van een ‘wereldsche’ rede, die weigert, van boven genezen te zijn. Want zaligheid zal alle om den masjaal geschreide tranen afwisschen, alle vragen beantwoorden. Maar een onopgeloste masjaal is de aanvang van het *oordeel*.

1) Vertaling Dr J. Ridderbos, Jesaja, II, Kampen, J.H. Kok, bl. 107, 108.

En dit is het oordeel van den zwijgenden Christus over het Jodendom geweest.

Keeren wij terug op onze schreden, dan zien wij nog, dat Christus' zwijgen op dit punt des tijds óók recht doet *aan Hem zelf*.

Neem eens aan, dat Christus zonder omwegen had gezégd, wat Hij precies bedoelde met dien masjaal over den tempel, dien men breken kon, en in drie dagen zien herrijzen. Dan zou Hij zelf de menschen hebben *uitgelokt*[1)], om straks te hoop te loopen naar de plaats, waar Jezus was begraven, en te gaan zien, wat er van dien waarzegger worden zou. Wanneer Jezus zelf, staande voor het Sanhedrin, nadrukkelijk had gezegd: 'Mij moet gij begraven, binnen drie dagen sta Ik toch weer op', dan.... -

Ja, wat dan?

Dan zou de *Profeet* Christus gemeene zaak hebben gemaakt met den fakir, die ook het wonder laat doodloopen in het slop van zijn zelf-ostentatie; dien oosterschen fakir, die met zichzelf en met zijn lichaam spelen laat, niet om met de wonderen te *wérken* tot behoudenis, doch om de kracht daarvan zichzelf tot eigen lof te annexeeren. Had Christus den zwaren last der volledige *verantwoordelijkheid* afgenomen van het Sanhedrin, en had Hij de doorbraak van Zijn opstandingsleven dwars door den gepraedestineerden dood heen geplaatst in de sfeer, waar men naar een wonder *kijken* mag, *zònder* dat men daar persoonlijk bij betrokken is, als bij een alles rakend *gericht* van vrijspraak of verdoemenis, dan zou Christus de majesteit van de profetie hebben geschonden, om ze te verruilen voor de holle ostentatie van een vermogend toovenaar. Dan had Hij zichzelf verwerpelijk gemaakt in de oogen van God. Want Hij moet den dood, de persoonlijke tempelafbraak, volledig *aanvaarden* uit *Gods* hand, doch moet hem nadrukkelijk en ten einde toe *weigeren* uit de handen der menschen. Krachtens den *verborgen* wil heeft

1) Het komt hier aan op de *daad van Christus zelf*. Want *onkundig* van Christus' eigen aankondiging der opstanding waren de joodsche leiders *niet*. Zie Matth. 27:63. Velen denken hierbij aan plaatsen als: Mt. 12:39 v., 16:4; 21:42; 26:61, vgl. 27:40 (Zahn). Anderen denken ook met een 'misschien' aan Joh. 2:19 (Grosheide, Komm.).

Hij tot God te zeggen: breek vrij den tempel van mijn vleesch. Maar den *geopenbaarden* wil heeft Hij te bedienen aan Zijn volk: breekt in der eeuwigheid den tempel van mijn vleesch niet; dat is uw *oordeel,* als gij 't doet! En *daarom* mag Hij door een ontijdige onthulling van den masjaal niet de overheden van Zijn volk verleiden tot een sacrificium oboedientiae tot een vroolijk offerfeest, waarbij de zware lasten der *volledige, oneindige* verantwoordelijkheid in het vuur geworpen worden: wijl Hij nu zelf permissie had gegeven tot Zijn verwonderlijk begrafenisfestijn. Neen, neen - 'de last des Heeren' ligt hier! Had Christus dien last verlicht, *door de aandacht af te leiden van den geopenbaarden naar den verborgen wil,* dan was Hij, die de meerdere van Mozes moest zijn, zich gaan vergezelschappen en vermengen met de egyptische *toovenaars,* die Mozes tegenstonden. Dan was Christus de derde geweest, of eigenlijk de groote eerste, in de onzalige coalitie van Jannes en Jambres, die Mozes tegenstonden en de waarheid (2 Tim. 3:8). Dan was door ZIJNE schuld Jeruzalem geworden tot 'Egypte' (Op. 11:8, vgl. bl. 87). Dan zou Golgotha, die schrikkelijke plaats van *recht* en van heilige *noodzaak,* verlaagd zijn tot een schoone occasie van spel, tot een luchtige invitatie voor een interessant experiment in het laboratorium van Satan, en van God. Dan zou de opstanding van Christus niet geweest zijn de doorbraak van den nieuwtestamentischen Sabbath, die door de schaduwen van Israël heenbreekt, maar dan zou tegen het uur, waarin God Zijn nieuwtestamentische Sabbathsklok te luiden zette, een menigte van *nieuwsgierigen* zijn samengestroomd naar de plaats van Jezus' graf; om eens te zien of inderdaad de fakir uit den dood verrijzen kon. Dan zou Gods heilige Sabbathsvreugde aanstonds besmet zijn geweest door het profanum vulgus, dat echter dàn geciteerd en geïnviteerd ware geweest door Jezus' eigen woord. Kruis en opstanding waren dan *proefnemingen* geworden, inplaats van *gericht*. Ze waren dan in Christus' eigen aankondiging voorgesteld als een steekspel tusschen Geest en Beest, dood en leven; doch niet om een kijkspel te zien, doch om te liggen onder het oordeel, mogen wij den heuvel beklimmen, den heuvel des doods. Indien Christus den masjaal *verklaard* had, zonder het

geloof te eischen, eer Hij de verklaring gaf, wel, de spotkreet: ‘laat ons zien of Elia afkomt’ zou een vervolg hebben genomen in den anderen oproep: ‘laat ons zien, of Elia hem komt halen op zijn vurige wagens.’ En die spotternij ware dan voor een heel klein deel gevallen *onder Christus' eigen verantwoordelijkheid*. Wee hem - een ontijdige exegese van den masjaal kan Hem beschadigen voor de eeuwigheid; - als Hij zelf het *gericht,* den bergrede-druk uit Zijn proces laat verbleeken en zich opheffen, dan zal Zijn werk door Hem zelf van kracht nu zijn beroofd, dan zal Hij mèt ons vergaan. Met Gods bliksemstralen experimenteert men niet; dat moge de Christus niet vergeten.

Geloofd zij God - Hij *kon* het niet vergeten.

En daarom zien wij Christus bezig, te wórstelen om de handhaving van de *heiligheden van Gods Huis*.

Hij laat den masjaal onverklaard staan.

Niet alleen legt Hij daarmede den kinderen der duisternis hun obligatie onder de oogen, die hen *verplicht,* met *al hun open vragen* tot niemand anders dan tot Jezus zelf te gaan; - maar óók zorgt Hij, dat de heilsfeiten, die God nu bereiden gaat, heilig blijven en onbesmet. Want in dit uur schrijdt God door al de luchten heen, om de krachten te ontbinden van wet en evangelie. Het groote heilsfeit staat geboren te worden van den rampzaligen dood en van de volzalige opstanding van Christus uit de dooden. En het is óns een groote vreugd, te weten, dat Christus' zwijgen voor Kajàfas en voor 't Sanhedrin den masjaal *masjaal gelaten heeft*. Geen los daarheen geworpen, ontijdig gesproken woord, heeft den strakken ernst der feiten van des Heeren dag verdoezeld. De lof der zotheid zingt in Christus' redenen zich nimmer uit. En het evangelie biedt zich nooit aan voor een experiment. Jezus Christus handhaaft, voorzooveel het aan Hem ligt, het karakter van de groote *verborgenheid* der godzaligheid: God is geopenbaard in het vleesch, is gerechtvaardigd in den Geest, is gezien van de Engelen, is geloofd in de wereld (1 Tim. 3:16). Uit kracht van dit wezen der *verborgenheid* zal Zijn verrijzenis, de restauratie van den tempel van Zijn lichaam, moeten blijven het *mysterie,* alleen te openbaren door het intransigeerend

Woord. Zij zal haar kuische heiligheid nimmer prostitueeren voor de oogen van een volk, dat van den wonderdoener van Nazareth zijn laatste grootste kunststukje wel eens zou willen komen zien. Al zal die opstanding een wonder van een wereld-bewegende almacht zijn, - toch, of neen, *juist daarom* wordt het niet geprostitueerd voor de oogen van wie uitgegaan zijn.... om een toovenaar te zien. Het wonder komt *met gezag* naar de wereld toe, en vraagt erkenning, enkel en alleen door het gepredikte Woord. Nooit wordt het een *bewijs*stuk, dat God zou willen óverleggen aan den mensch, als 'argument' voor eenige vredesonderhandeling van God met wereldsch ongeloof.

Zoo zien wij wederom den afgrond gapen tusschen kanoniek en apocrief Evangelie. Meermalen wezen wij er op,[1)] dat het apocriefe Evangelie een wellustigen Jezus wonderen laat doen, alleen maar om te pronken. Dáár is het wonder een sensatie-ding, waaraan elk heilsdoel vreemd is; een wonder zonder heiligheid, en zonder noodzaak, een wonder, dat louter *spel* is en geen strakke, vreeselijke ernst. Waarlijk, in de lijn van de *apocriefe* gedachte zou het gelegen hebben, als Christus zichzelf en Zijn wonder van de wonderbaarlijkste tempelrestauratie te pronken had gezet.

Doch Jezus zweeg stil.

Geweldig oogenblik: want hier trekt Christus' hooge zwijgen de absolute scheidslijn tusschen kanonieke en apocriefe evangeliebeschrijving. Het wonder der verrijzenis moge volmaakt in Zijn gedachten zijn; zuiver, sterk en groot moge daarvan bij Hem de wetenschap wezen; nochtans, deze Christus lókt niemand.... met wereldsche reclame[2)]. Paschen wordt geen pronk en praal, maar de groote *rechts*uitkeering aan Hem zelf en aan de wereld. Paschen is geen doel in zichzelf, maar enkel feit van heil en van gericht. O hooge majesteit, o zwijgende Christus, die den masjaal van Uw verrijzenis niet 'verklaart' door een ontijdig spreken als tot vleeschelijken, maar die de raadselspreuk verklaren zult uit de *feiten,* waarin God sprekend en oordeelend komt tot de wereld!

1) Zie het eerste deel van dit boek, blz. 339 v., 421 v. vergelijk bl. 100, v.
2) Vergelijk deel I, bl. 100 en volgende.

O verheven trouw, o doelbewuste Christus, die bij het *begin* van Uw ambtswerk den Satan hebt afgewezen, toen hij U voorstelde, een wonder, dat *verbluft*,[1] den tempel te doen beleven, en die thans wederom den tempelgrond te heilig acht voor een wonder, dat van *boven verbluft*, doch niet van *binnen* wordt *ervaren*.

Het zwijgen van Christus - ja, dat is zoo sober als het kanonieke Evangelie. Het is zoo sereen als de dauw van den klaren ochtendstond. Het *handhaaft den kánon van het volstrekte gezag*, allereerst tegen apocriefe joodsche verbeeldingen, welke den Messias als een éclatanten wonderdoener uit Zijn verborgen hol plots te voorschijn lieten springen;[2] en voorts ook tegen het bengaalsche vuurwerk, dat de zieke verbeelding van de ongeloovige wereld zoo graag ontsteekt, zoo vaak zij een messias gaat ontdekken op eigen wijze; en vooral tegen den dikken mist van mijne zonden, mijn Heere en mijn God.

Breekt nu maar àf dien tempel; een *tempel* is het toch.

Ja, *meer dan de tempel* is hier; hier woont in dezen Christus God; God en de Geest, en niet met mate. Hier is het allerheiligste, hier is het tempelhuis in zijn vervulling.

En, gelijk de oude tempel eenmaal gebouwd is zonder hinderlijk hamergeklop en zonder dreunend geschaaf en getimmer - want een Godshuis was het immers - zoo zal ook Christus den gebroken tempel van Zijn lichaam straks restaureeren zonder profane bijgeluiden en zonder het profanum vulgus uit te noodigen om Zijn heiligheid te besmetten. *Christus heeft, door den masjaal te handhaven, het heilsfeit als zoodanig gered en de heiligheden Gods verhinderd, profaan te worden*. Dit is Zijn groote *actieve* gehoorzaamheids-betooning geweest, in Zijn zwijgen, groot en zeer te prijzen.

Dat is het eerste: *dadelijke,* werkende, gehoorzaamheid.

En zij voert heerschappij. Door te zwijgen, heeft Christus Zijn rechters verhinderd, aan dien masjaal een officieelen term voor het vonnis te ontleenen. Het blijft opmerkelijk, dat Christus' woorden

1) Springen van de tempeltinnen.
2) Zie het hoofdstuk over Christus' apologie voor Annas, bl. 17, v.

over die tempel-afbraak en dien tempel-opbouw, wél terugkeeren in de scheldende woorden van de menigte, en in de spot- en schimptaal, die den gang van het proces af en toe onderbrak, maar dat het *niet* gebruikt is in het *officieele* vonnis van het Sanhedrin.

Dit is van Christus zelf geschied. Hij heeft Zijn rechters gedwongen, naar de hoofdzaak weer te keeren, en zich te werpen op de groote boodschap, die onverbloemd, zonder eenigen schijn of schaduw van een masjaalwoord, is gesproken: dat *Hij n.l. waarlijk is de Messias, de Zoon van den levenden God*.

En nú, nu wij de *activiteit* van Christus *werkzaam* gezien hebben in Zijn zwijgen, *nú eerst* mogen wij spreken over de passiviteit, de *lijdelijkheid* in Zijn gehoorzaamheid. Nu kan ik letten op den Man van Smarten, die zich zwijgend, stemmeloos, geeft in den dood. Ach ja, het was Hem nu eenmaal 'gezet', de raadselspreuk van tempel-afbraak en tempel-herstel, *waar te maken*. Verklaren moest Hij die spreuk, niet door een ontijdig pronkend woord, maar alleen door het te rechter tijd intredend bloedig *feit*.

Dus wordt Hij nu gestraft voor hetgeen geen zonde van Hemzelf toch was. Nu moet Hij Zijn verzekerd spreken over tempelbraak en tempelbouw *waar maken,* door den tempel van Zijn lichaam te *láten* breken, en hem zóó ook weer te bouwen, volledig, van den grond op, van den dood op. En hier aanbidden wij Christus' lijdelijke gehoorzaamheid.

Zwijgen, zwijgen. -

En daarin bukken voor den wil des Vaders.

Zwijgen, zwijgen.

Het *spreken* heeft Hij versmaad, toen dit Zijn dood zou kunnen verhinderen of vervlakken. En het *zwijgen* heeft Hij versmaad, toen het er op aan kwam, te belijden Zijn messiasschap.

En zoo is Hij in spreken *èn* in zwijgen gewillig tot den dood.

Nú is dit zwijgen *berustend* tegenover God. *Nú* staat Hij daar, een lam, stemmeloos voor Zijn scheerders. *Nú* is Hij Aärons meerdere, die, hoewel zonder zonde geslagen, berust in den wil van God, en Zich laat leiden, waar het recht Hem voert. *Nú* is

Hij de zwijgende *Profeet,* die den gruwel afkondigt van de zonde, en de heiligheid van het recht, en de genoegzaamheid van die allereenvuldigste messiaansche zelf-openbaring: ‘Ik ben het.’ *Nú* is Hij de zwijgende *Koning,* die rustig verklaart: ‘Wie Mij nog niet verstaat, wie den masjaal niet heeft doorgrond, die strekke zijn hand naar Mij niet uit.’ *Nú* is Hij ook de zwijgende *Priester*, die Zich gehoorzaam geeft op de wegen van het kruis.

Christus is voor het Sanhedrin verzocht geweest. Zijn eigen raadselspreuk kwam tegen Hem aan; en groot was de verzoeking, zich door een enkel woord te vrijwaren tegen den smadelijken dood. Eén ontijdig woord, en de *idée* reeds van Zijn dood was bij voorbaat in de *blinkende glorie* van het wonderteeken gezet; een wonder, zóó blinkend, dat alle *vernedering* er uit zou weggenomen zijn. Het was Hem een *verzoeking*, even zwaar en groot als de *beproeving* was op den berg van de verheerlijking. Ook op dien berg toch rees de groote vraag, of Christus door een ontijdig spreken, of door een ontijdig zwijgen, af zou gaan van de wegen der volmaakte ambtsbediening.

In deze verzoeking heeft Christus volkomen getriumfeerd.

En die triumf *voegt aan Zijn kruis een nieuwe verschrikking toe*.

Neen, niet alsof Christus *enkel* door het zwijgen verschrikkelijk, ‘numineus,’ zou zijn geweest. Want - en nu voor het laatst - Zijn zwijgen is juist de weg, *om te komen tot het spreken van de hoofdzaak,* straks: ‘Ik zweer u, dat Ik de Messias ben.’

Neen, aan het kruis wordt geen nieuwe verschrikking toegevoegd alleen door de *onduidelijkheid* van den onopgelosten masjaal, doch vooral door de *duidelijkheid,* de sprekende en dwingende kracht, van den zichzelf *openbarenden* Messias.

Jezus zweeg stil, *omdat Hij genoeg gezegd had*.

Straks zal boven dit gemarteld hoofd een opschrift staan: I.N.R.I., Jezus de Nazarener, de Koning der Joden. Dat zal de ‘titel’ zijn, dien Pilatus Hem geeft. De Joden zullen een ànderen ‘titel’ begeeren, een ànder opschrift boven dit in dood gebogen hoofd.

En ieder mensch zal weer een *eigen* ‘titel’, een apart opschrift, bedenken voor den gekruisten Christus.

Maar boven elken ‘titel’, dien het gierig haten van ons vleesch alvast voor het kruis bedenkt, zal altijd weer het *stille verwijt* staan *van den onverklaarden masjaal*.

Jezus gaat het rechthuis uit. Men laat Hem gaan, en iedereen weet: ‘omtrent dezen man hebben wij nog ons onopgeloste raadsel.’ De masjaal is nog niet opgehelderd. De tekst staat niet vast, en de uitleg ook niet. Indien er maar een greintje waarheid zit in de leer van iemand, dat de mensch het niet kan laten, zijn *verborgen* gedachten te verraden, onwillekeurig, door zijn openbare spreken, dan mogen wij veilig zeggen, dat Kajàfas' woord: ‘wat hebben wij nog voor getuigen noodig?’ feitelijk verraadt, dat hij heimelijk voelt, dat met den Nazarener niet naar recht gehandeld is, en dat de onverklaarde masjaal een groote hinder was voor zijn zelfverzekerdheid.

Oordeel nu Kajàfas niet. Belijd veeleer uzelf, dat Christus' sterven in de wolk van een onverklaarden masjaal, het groote vraagteeken plaatst achter het kruis, waaraan gij en ik, door de zonde, die in ons woont, Hem hingen. Elk vonnis, dat het vleesch velt over Jezus, heeft in zichzelf *de verdrongen wetenschap van een onoplosbaar raadsel*. Elk afwijzend woord, gesproken over Christus Jezus, het is te bouder, naarmate *meer* vraagstukken, onopgelost, met geweld verdrongen zijn. Laat ons toezien en vreezen, nu Christus Zijn stil geheim heeft meegenomen naar het graf, hardnekkig in de oogen van menschen, zwijgzaam, duldzaam in de oogen van God. Hij neemt Zijn masjaal nu mee naar het graf. Nu wordt die raadselrede van Christus ons een *bevel:*

> Zoo gij Zijn stem dan heden hoort,
> Geloof Zijn heil- en troostrijk *woord*.
> Verhard U niet, maar laat U leiden.

Want Jezus Christus is de Tempel Gods. Elke tempel heeft zijn *geheimenissen*. De masjaal is *Zijn* geheimenis. Maar Christus' tempel *lééft niet* bij de gratie van zijn eigen duisteren hoek. Van

boven valt er *licht*, en van ter zijde valt er licht, en van binnen schiet het licht, en er is licht *genoeg*, zelfs de dwazen behoeven niet te dwalen. En daar klinkt een stem, terwijl het licht op Hem valt, en aan Hem is: Hij is het, Hij is de Messias, de Zoon van den levenden God.

Want in Gods groote tempelhuis, dat nu gebroken en ras herbouwd zal worden, is niet de *vraag* (die rest na den masjaal) het obstakel voor het *antwoord,* doch is het vooròpgaand en wederkeerend goddelijk *antwoord* het incitament voor de duizend nieuwe *vragen* der zalige zielen, die in alle eeuwigheid roepen zullen: Gij zijt het, Gij zijt het, Gij zijt de Messias, de Zoon des levenden Gods; en omdat Gij het *zijt,* moet Gij het al meer *blijken*; en omdat wij het *weten,* willen wij het eeuwig *onderzoeken*. Gij *hèbt* U zelf verklaard, en *hèbt* ons God verklaard, verklaar U daarom *nader* en verklaar Uwen God daartoe nader en nader. Verklaar U zelf en God; mijn Heiland, tot in alle eeuwigheid.

Dan zwijgt mijn Jezus nooit meer stil. Zijn zwijgen was de werving van Zijn eeuwig recht van spreken. Het *dwong* de pen Zijns Vaders, die in de boeken boven schreef en schreef, toen zwijgend engelen letten.

Hij schreef van Jezus, dat Hij Hem alle spraak zou geven in hemel en op aarde, nu Hij de gehoorzaamheid geleerd had uit hetgeen Hij had geleden, en het spreken uit hetgeen Hij had - gezwegen.

Hoofdstuk VI. Christus zwerende voor het Sanhedrin.

> *En de hoogepriester, antwoordende, zeide tot Hem: Ik bezweer u bij den levenden God, dat gij ons zegt, of gij zijt de Christus, de Zone Gods. Jezus zeide tot hem: gij hebt het gezegd*.
> MATTH. 26:63*b*, 64*a*.

VAN het zwijgen komt de Christus nu tot het spreken.

Gelijk Hij in het zwijgen Zijn *gehoorzaamheid* bewezen heeft, zoo doet Hij het ook in 't spreken. Christus spreekt zelfs met een eed.

De eed nu van den Zoon van God wordt neergelegd hier in de *laatste vergadering*, die het Sanhedrin naar het recht Gods geoorloofd achten mag. Zoodra toch straks de tempelgordijnen zijn gescheurd, zal ook het Sanhedrin van God zijn afgezet.

Daarom is deze vergadering een hoogtepunt van Israëls leven. Men is bijna *bovenop* den hoogen berg van alle Israëls profeten, priesters en koningen tezaam.

In deze *slotzitting* van Israëls Hoogen Raad staat de bloem der wonderlijke natie, die nu, de eeuwen door, haar reis over de wereld volbracht heeft, voor Christus Jezus. En zij vraagt Hem: *wie zijt gij?*

In deze ééne vraag komen alle eeuwen samen, alle lange eeuwen van Abraham af tot op dit oogenblik toe. Zóóveel eeuwen zien op deze vergadering neer. En in deze uiterste bijeenkomst, waarin Israëls leven voor het laatst zich handhaven mag met ambtelijkgeestelijk gezag, en aan de spits van alle volkeren, in deze vergadering, zeggen wij, waarop de einden aller Christus-voorbereidende

eeuwen gekomen zijn, *zweert* Christus met een duren eed, *dat Hij de Messias is, de Zoon van den levenden God*.

Nooit zijn de gordijnen van de vergaderzaal zóó strak gespannen geweest, als in dit uur. Nooit is een woord zóó *op zijn plaats* geweest, als dit laatste woord. Die eed was de ontknooping van een drama, en het drama had vele eeuwen geduurd. Die eed was het groote thema van de fuga der wereldhistorie, en het thema werd geweldigst uitgewerkt; men voelde: het kan niet verder nu, nu moet het orgel zwijgen. Die eed, hij was het laatste accoord van het groote oratorium, dat God gedirigeerd had van Abrahams prologen af, tot deze laatste acte toe, deze slot-acte in de uiterste vergadering van Gods eenig openbaringsvolk, vertegenwoordigd in zijn Hoogen Raad, en aan de spits van alle volkeren gesteld. In *die* vergadering tuimelt de eed van den Zoon van God.

Neen, nooit is een woord zóó op zijn plaats geweest.

Maar van zijn zijde heeft het Sanhedrin dit niet verstaan. Het wist er niet van, hoe zwaar de lucht wel was in zijn eigen vergaderzaal. Het voelde niet, hoe het gewicht van alle eeuwen op zijn vergadering drukte. Het notulenboek had nog ruimte genoeg.

Daarom is, van Kajàfas' zijde gezien, de weg, die hem ertoe brengt, met Jezus Christus in de eedkamer voor God te gaan, vlak menschelijk geweest. 't Was alles heel gewoon werk van beneden.

Kajàfas heeft zich in het hoofd gezet, dat deze mensch nu weg *móet* van de wereld. Nu het oproepen van valsche getuigen niet heeft gebaat, nu de gewenschte eenstemmigheid niet is verkregen, nu tekst noch uitleg is gegeven van wat eerst de reden scheen te kunnen zijn van een veroordeeling van den Christus, - *nú* komt Kajàfas *tot het woord van de uiterste noodzaak;* hij komt tot den *eed;* en hij komt ook tot het probleem van den *Messias*.

Hij komt tot den *eed;* want hij zegt: ik bezweer u.

Hij komt tot het *messiaansche probleem* in zijn uiterste spanning en zijn moeilijkste verwikkeling; want hij vraagt Christus niet, of Hij '*een*' messias is, en ook niet of Hij *een voorlooper* is van *dén* Messias, en ook niet of Hij in sommige punten zich al of niet

conform den Messias ziet loopen, en wandelen, en leven, en denken, en spreken; neen - hij vraagt aan Jezus, of Hij met Zijn gansche persoon, met heel Zijn wezen, met al Zijn denken en doen *de* Messias is, de *eenige*, de *groote,* de *gepraedestineerde*, op wien *alle* wereldwegen uitloopen, en die de *groote* missie draagt.

Dat Kajàfas tot het vragen van den eed nu komt, en ook tot deze vraagstelling, was van zijn kant wel te verstaan.

Wat dien *eed* betreft, hij *moet* er wel toe komen, dien te vergen. Uit menschelijke getuigenissen bleek niets te winnen, en Jezus' rustig zwijgen verhinderde hem, uit Jezus' laatste woorden gif te puren voor een nieuw te formuleeren aanklacht. Daarom maakt hij gebruik van zijn ambtelijke waardigheid als hoogepriester, dus als wettig regeeringspersoon, en vordert Christus een eed af. Die eisch erkent, dat tot nu toe de onzekerheid bestond, en plaatst den Nazarener onder de strakke verbintenis aan de *tegenwoordigheid van God*. Wel was het, laat ons zeggen, een ironisch gebeuren, dat de Zoon van God ditmaal door een mensch geplaatst wordt voor de majesteit van God, maar dit is dan ook de gansch gewone tragische ironie van alle ongeloovig bestaan, hetwelk God citeert voor God, om zelf Zijn citatie te ontgaan en Gods citatierecht te loochenen door het voorbij te gaan.

En voorts, - dat Kajàfas met zijn Sanhedrin thans tot het *messiaansche* probleem in eens overgaat, is óók te verstaan. Er was wel eenige aanleiding, om Jezus te vragen naar de slotsom - wij spreken naar den mensch - naar de slotsom, waartoe Hij kwam bij Zijn zelfbeoordeeling en zelfbeschouwing. Kajàfas had een gereede aanleiding, om te willen weten, of Jezus zich al dan niet *Messias* noemde. Die aanleiding kon Kajàfas vinden in het onmiddellijk voorafgaande dispuut tusschen de valsche getuigen onderling. Want de ‘getuigen’ weken van elkaar af ten aanzien van Christus' woord over den wonderlijken tempelbouw, dien Hij in korten termijn na ‘eventueele’ tempelverwoesting zou durven op zich nemen. Tempelbouw, tempelbouw, - maar had de *profetie* niet als *kenmerkend werk* van den Messias onder meer genoemd, *dat Hij den tempel bouwen zou?* Was er niet gezegd: *alzoo spreekt*

de Heer der Heirscharen, zeggende: Zie, *een man, wiens naam is Spruit, die zal uit zijn plaats spruiten en hij zal des Heeren tempel bouwen. Ja*, *hij zal den tempel des Heeren bouwen en hij zal het sieraad dragen, en hij zal zitten en heerschen op zijn troon en hij zal priester zijn op zijn troon?* (Zach. 6:12, 13). De klank reeds van dit profetisch woord was al doordringend genoeg, om aan dat enkele gegeven, dat Christus zich *tempelbouwer* had genoemd, een toepassing van het vraagrecht vast te knoopen, waarvan Kajàfas zich hier bedient. Is Christus nu messias, officieele *tempelbouwer*, vervulling van de profetie, ja of neen?

Het is niet onmogelijk, dat deze plaats uit Zacharia's profetie inderdaad in Kajàfas' gedachten geweest is. Al staat het niet rechtstreeks in den tekst, toch is het te verstaan, dat tusschen Christus en het Sanhedrin veel meer woorden gewisseld zijn, dan ons tekstverhaal ons uitdrukkelijk mededeelt. Natuurlijk geeft het Evangelie slechts in hoofdtrekken de gebeurtenissen weer; het accent valt telkens op de beslissende factoren. Best mogelijk dus, dat Kajafas zelf wel dien tekst uit Zacharia gememoreerd heeft. Dit ware te meer begrijpelijk, omdat de profetische uitspraak, die wij zoo even citeerden, den Messias doet zien in Zijn *heerlijkheid*. En dit naar twee zijden. Tempelbouw is Zijn werk; dat wil allereerst zeggen, dat Hij in den tempelbouw het *sieraad* van alle leven laat opklimmen *tot Gód*. Uit de *natuurlijke* wereld klimt Hij met ‘het kostelijke’, dat de wereld geeft, òp naar den *God aller genade;* want deze opklimming is het *wezen* van sabbathswerk en tempelbouw. Anderzijds evenwel toont Zacharia ook, dat de Messias het sieraad *zélf* zal dragen. God zal *Hem* sieren, en tooien in vol ornaat; een troon zal God voor Hem gereed zetten; groot zal Hij zijn en heerschen.

En nu is Kajàfas' gedachtengang, en misschien ook wel het schema van zijn redevoering, te volgen.

De ware Messias zal den tempelbouw verrichten, *in heerlijkheid*. *Maar wat zal deze Nazarener?* Kijk toe, de boeien knellen om zijn polsen. Hij heeft noch gedaante noch heerlijkheid. *De Messias van Zacharia's profetie zal een troon bestijgen*. Maar alle tronen

hebben tot nu toe den Nazarener uit hun nabijheid geweerd. *Tusschen het priesterschap en koningschap zal volgens Zach. 6:13 de ware Messias een brug kunnen slaan. Hij zal priesterambt en koningschap in zich verbinden*. Maar heeft deze Nazarener niet alle priesters tegenover zich? Is het niet waar, mijne heeren, zoo vraagt de president, is het niet waar, dat het priesterschap met dezen Nazarener niets heeft uit te staan? Laat Hem nu maar eens zeggen, of Hij inderdaad de man is, die de goddelijke orakels van Zach. 6:12 en 13 op zich durft toepassen, - met *ons* voor oogen.

Nog eens, - wij weten het niet, of deze oudtestamentische uitspraak van Zacharia door Kajàfas rechtstreeks is aangehaald; maar onwaarschijnlijk is het niet. Temeer niet, omdat op deze wijze ook verklaard zou worden, hoe Christus straks zegt, *dat men van nu af aan zal zien, dat Hij toch waarlijk zal zitten op Zijn troon en toch waarlijk de kracht van God, dus de glorie van het 'kóningschap', voor zich ontvangen zal uit de handen van den God aller 'priesters'*.

Hoe het nu voorts met die bizonderheden moge zijn, zèker is toch wel, dat heel Christus' publiek optreden *zelf* de vraag, of Hij al of niet Messias was, heeft moeten opwerpen. Wel is het voorgekomen, dat Christus aan Zijn hoorders en aan de begenadigden, die de myrrhe Zijner liefde nog aan hun kleeren hadden, *verbood* te zeggen, dat Hij de Messias was, - maar in lateren tijd heeft Christus zelf zich ondubbelzinnig als Messias aangeduid. In meer dan één publieke redevoering, die Christus tegenover de Joden heeft uitgesproken, kwam het thema van den waren en den valschen messias scherp en klaar naar voren, en dan zóó, dat Christus zelf zich als den waren Messias aankondigde.

Dus leidden de 'omstandigheden' haast van zelf daarheen, dat Kajàfas plechtig opstond van zijn zetel, en Christus bezwoer bij den levenden God d.w.z. bij den bondsgod Jahweh, dat Hij nu zeggen zou, ronduit en zonder omwegen, of Hij de Christus was, de Zoon van den levenden God.

Toen heeft de Christus Zijn zwijgen gebroken en Kajàfas geantwoord. De verbreking van het zwijgen is nu voor Christus het eenig

passend gehoorzaamheidsbetoon geweest. *Nu moest* Hij spreken.

Maar laat ons niet vergeten, dat dit spreken geen afleiding was voor Zijn geplaagde ziel. Het liet het lijden dóórgaan, het lijden en den arbeid, zoowel in zwijgen als in spreken.

Wat dat laatste betreft, de vraag van Kajàfas en vooral de ambtelijke vordering van den eed was voor Christus een zware vernedering. Feitelijk ligt reeds in die paar woorden: *ik bezweer u,* de felste Christusverloochening, die zich denken laat.

Want de eed is slechts te vorderen, daar waar de eed *geen regel* is.

Maar het *kenmerkende* van Jezus Christus *is* juist, dat van Zijn zijde alle woorden, die Hij spreekt *als een eed zoo zwaar geladen zijn*.

Het is hier de plaats, om even terug te gaan met onze gedachten. Reeds hebben wij enkele malen de *bergrede* van Christus in herinnering gebracht. Daar was goede reden voor, want de bergrede is de afkondiging van de wet van het rijk der hemelen. En om Zijn onverhinderde handhaving van de *absolute* eischen, die in de bergrede zijn gesteld, is Christus ook gekruisigd.

Nu heeft deze bergrede van Christus altijd een mysterie in zich gehad. Zij scheen nooit te passen op onze bestaande wereld. Geen enkele mogelijke of werkelijke vorm van menschelijke *samen*leving scheen plaats te kunnen inruimen voor een *persoonlijk* leven, dat aan de in die rede gestelde normen beantwoordde, laat staan, dat eenige *samenleving* zelf daarvan het spiegelbeeld vertoonen zou. De bergrede lijkt wel de grootste oratorische slag in de lucht; de oratio obliqua bij uitnemendheid. Het lijkt wel een marcheeren met vliegende vaandels en slaande trom in - een slop.

Toch is de bergrede hierin duidelijk, dat zij ons afkondigt het ware leven in het klimaat van 't koninkrijk der hemelen. Zij laat ons zien, hoe Christus de dingen, die er thans zijn, *niet als maatstaf* neemt voor den opbouw van het rijk van vrede en van deugd, maar hoe Hij, omgekeerd, het rijk der hemelen zijn *eigen* wetten laat schrijven en behouden; en hoe dit hemelsch rijk naar zijn verheven prediking alles, wat in den tijd bestaat, wil onderwerpen aan de *absolute* eischen van den verheven Wetgever daarboven.

Zóó, in *dit* redebeleid, kwam dan ook in de bergrede het vraagstuk van den *eed* ter sprake. De Joden van Jezus' dagen waren gewoon, te zweren om de geringste nietigheden. Bij allerlei dingen van den dag, bij het druk beweeg van huis, tuin en keuken, zwoeren zij zonder blikken of blozen de duurste eeden. Maar hierdoor werd de kracht van den eed verbroken, en de scherpe prikkel van de absolute eedzwering afgestompt. D.w.z. men ging den naam van God inlijven in de namen van wat niet-God is; men ging het verslindende wonder uit Gods naam, en het verterende vuur uit Gods huis weg-zweren, in een valsche gewenning aan de vreeselijkheden en de geweldigheden van het rijk der hemelen.

Maar dan komt Christus op in de bergrede. Hij zegt, dat men de dingen moet aanvatten *van den anderen kant*. Men moet niet de eeuwige dingen, Gods naam, Gods wezen, Gods tempelhuis, Gods residentie, Gods werk, naar beneden halen om het te *assimileeren* met het eindige menschenleven en het te *acclimatiseeren* aan de lauwe luchten van den dampkring van alle wereldsche bedrijf. Want de eeuwigheid heeft haar *eigen,* en dus *volstrekte* eischen, onveranderlijk, onverzettelijk. Het absolute hemelrijk heeft zijn *eigen,* en dus *absolute* normen, onveranderlijk, onverzettelijk. En het beginsel der wijsheid is, dat men, insteê van het hemelsche aan het aardsche te assimileeren, en te acclimatiseeren, juist *al wat aardsch is, op laat klimmen tot den volmaakten ernst van het hemelsche en het eeuwige; en dat men zich eraan gewent, te verkeeren en te ademen in het klimaat van God, van de absolute waarheid en den volstrekten levensernst*.

In die lijn voortgaande spreekt Christus dan ook uit: *uw ja zij ja, en uw neen neen*. Dit zegt Hij tegenover het lichtvaardig eedzweren der Joden. Wanneer zij het noodig vinden, bij allerlei dingen van - *in hun eigen oog!* - de geringste beteekenis te gaan zweren, dan bewijzen zij, dat hun leven eigenlijk nog nooit leerde beven voor de tegenwoordigheid van God, dat zij - om een woord van dézen tijd te gebruiken - niet ‘ingesteld’ zijn op de groote Tegenwoordigheid, op de kracht, op de zwijgende immanentie, op het onweerstandelijk doordringen van God en van het rijk der

hemelen. Waarom hebben die joodsche menschen bij alle marktbedrijf, en bij elken veehandel, en bij iedere plechtige of alledaagsche verzekering en verrekening, zoo dadelijk den eed bij de hand? Omdat ze gewoon zijn, hun woorden te spreken *buiten de tegenwoordigheid Gods*. Wie zoo eens voor *een enkelen* keer zegt: *maar nú moet God erbij te pas komen,* die bewijst daarmee, dat hij zijn àndere woorden pleegt te spreken, zonder dat God erbij te pas komt. Dat is óók verkeerd; *maar* - hier is de *grootheid* Gods en de verschrikking van Zijn oordeel althans erkend en ditmaal in rekening gebracht. Maar wie bij *alle* dingen Gods naam aanroept, zonder evenwel onder den druk te staan van God en van Zijn rijk, die leeft doorloopend in overtreding. De *eerste* man zondigt, omdat hij God alleen voor de *uitzonderingsgevallen* 'reserveert'. De tweede man zondigt, omdat hij, schoon God in de *alledaagsche* dingen 'betrekkende', dat doet *zonder vreeze en beven*. Maar in het rijk der hemelen, zoo wil Christus leeren, behoort men te staan naar de *verbintenis* van die twee, voorzoover zij iets goeds hebben. In Gods koninkrijk behoort *elk* ding te staan onder den druk van Gods aanwezigheid (dit moet men van den tweeden man van daareven willen leeren), doch dan moet ook elk ding, dat we in Gods tegenwoordigheid brengen, ons *vervullen met ontzag,* omdat God er in is en ziet en hoort en - oordeelt (en dit kan de eerste man van daar straks ons leeren).

Dit is een prediking, welke de praktijk der Joden veroordeelt als de omgekeerde wereld. Wat de Joden doen, dat is de ontzinking aan de *grondgedachten* van alle goddelijke wetgeving. En, deze onttrekking van het gewone leven aan de absolute eischen van het rijk der hemelen is helaas zóó algemeen onder de Joden, dat ieder bij den ander erop rekent. Heel het joodsche leven is eigenlijk opgezet buiten den hoogen druk van den legislatieven God en van het normgevende hemelrijk.

Maar nu is Christus tegenover dit verwrongen leven openbaar geworden in de bergrede als de worstelende Messias, die het kromme recht wringen moet. Het leven van Zijn volk, dat immers weggezonken was beneden den vloer, waarop de voeten van den Wetgever staan, wil Christus in de bergrede weer op gaan beuren

tot op den bodem, waarop de voeten staan van den wetgevenden God, en waarop men het stille geheimenis ducht van Zijn zwijgzame, maar affreuze tegenwoordigheid. Tot al die drukke menschen, die toch eigenlijk zoo heel gemakkelijk leven, omdat ze niet meer onder hoogspanning staan, zegt nu Christus: *uw ja zij ja en uw neen neen, en wat boven deze is, dat is uit den booze*.

Boven!

Niet: *tegen!*

Alle 'nette' Joden nu, en alle 'brave' menschen, en alle afgepaste burgertypen zeggen doorgaans ordinairlijk: wat *tegen* 'ja' en 'neen' is, *dàt* is uit den booze. *Wanneer het 'ja' moet zijn*, *en men zègt dan 'neen'; òf, wanneer het 'neen' moet zijn en men roept dan 'ja,'* dán vinden die menschen pas, dat de dingen verkeerd gaan. Een apert *òngeloof,* een uitgesproken *ketterij*, een ingaan *tegen* het autoritair vastgestelde, *dáár* begint bij hén de zonde pas.

Maar Christus ziet de dingen anders liggen.

Bij *Hèm begint* het kwaad reeds, als men zijn 'ja' en neen' *onttrekt aan de sfeer der oneindigheid, der eeuwigheid, en van het absolute*. Ons 'ja' en ons 'neen,' ze moeten vol zijn van de eeuwigheid. Ze moeten zóó vol daarvan zijn, dat men *niet meer er bóven uit kan spreken*. De hoogste spanning wordt immers ook niet opgevoerd? En wie zijn 'ja' en 'neen' daarom, eer hij begint te spreken, in zijn gedachtenwereld heeft uitgebroed in worsteling met God, die behoeft niet hard te roepen, en behoeft ook niet met *eeden* te 'werken,' want die mensch *pleegt* te leven onder het absolute gebod, en geeft dus aan zijn 'ja' en 'neen' de permanente kracht van den eed. De groote zonde is niet in de eerste plaats, dat een belofte *gebroken* wordt, maar, dat men het *vraagstuk van geloften doen en geloften schenden opzet buiten de tegenwoordigheid Gods. Dáár* begint de zonde. Immers, op deze manier is de praktische regeling van uitwisseling van geloften tusschen menschen en menschen te vergelijken met een onderlinge *verkeersregeling* in de 'groote stad' van de wereld-maatschappij-tot-nut-van-het-algemeen; en dan zóó, dat de *regelen van dat verkeer* worden ingedacht en vastgesteld *alleen* naar de *behoeften* van het straat-

verkeer der groote stad. De mensch regelt zijn wetgeving naar - den mensch; hij in auto-noom en vraagt in zijn wetgeving niet naar God. Maar in de stad der menschen moet het verkeer geregeld zijn door den opgeheven arm van God, den hoogsten Wetgever. Straatverkeer is nooit gelijkvloers te regelen in de stad Gods, want het is allereerst verkeer van menschen met *God*. De tweede tafel der wet is van de eerste *geen* oogenblik te scheiden. De zonde, zoo wil Christus zeggen, begint niet dán pas, wanneer een *ketterij* indruischt tègen de ware rechtzinnigheid, maar zij is dán reeds ingetreden, als een chronische toestand, wanneer men het vraagstuk van orthodoxie en heterodoxie, van 'ja' en 'neen' zeggen tegenover de geopenbaarde waarheid, *losmaakt van de absolute eischen der eeuwige waarheid Gods*. Niet alleen de ketter is zondaar, maar ook de zoogenaamde orthodoxe, die niet 'gespannen' staat voor God. En doorgaans is die laatste de *eerste* overtreder in Gods huis, - of eigenlijk: alle zonde van den eerstgenoemde *begint* met de zonde van laatstgenoemde. De farizeeërs speuren naar ketterijen, *en ze doen wel;* maar als ze vergeten, hun waarheids- en leugenprobleem op te zetten *midden op* Gods forum, *dan hebben zij bij voorbaat de lucht bedorven* voor hun gunstelingen èn hun verworpelingen te zaam. *Dàt is de eerste en de groote ketterij,* de haeresie van het *hart,* waarvan de uitgangen zijn des levens.

Door deze gedachten te werpen onder Zijn volk heeft de Christus dus den eed buiten werking gesteld, voor zoover het *de vrije gemeenschap van de burgers van het rijk der hemelen in dat hemelrijk zelf* betreft. Het was de krampachtige worsteling van den Messias, om Zijn volk weer op te tillen naar het niveau der theocratie; het was het warm stoken van den vloer, waarop hun voeten dribbelden of dansten.

En aan dit Zijn eigen woord is Christus steeds getrouw geweest.

Hij heeft ál Zijn woorden gezegd onder de open zon, recht naar het hart van God. Hij heeft geen woordenboek van plechtige, statige termen aangelegd, om die te gebruiken bij schoone gelegenheden, teneinde dan verder in 'normale' oogenblikken te spreken in het jargon van den tijd en van de samenleving der menschen, doch

Hij heeft al Zijn woorden gevuld met een inhoud, die oneindig was, zóó zwaar, en met de eeuwigheid geladen, zóó ernstig. Het ‘normale’, dat is *bij Hem* zoo zwaar als die groote ‘abnormaliteit’, die men God noemt of eeuwigheid.

Dus waren al Zijn woorden eeden. Nooit behoefde Christus de hand op den bijbel te leggen voor een inaugureele rede, of voor een plechtige verbintenis, onder eede, - want de bijbel is *in* Zijn hart en spreekt altijd door Zijn mond. Hij bezweert zich elk oogenblik in de *gedachte;* dus heeft Hij de *formule* nooit noodig. Hij is *altijd* in eeden, omdat Hij ook altijd in Eden is. Hij ‘stelt’ zich voortdurend ‘in’ op het paradijs, al is Hij in de woestijn - dit is dan ook Zijn lijden, al de jaren door, - want Hij stelt den Heere gedurig voor zich.

Als gij nu daaraan vasthoudt, dat Christus te allen dage gezworen heeft, zonder de formule daarvan noodig te hebben, dan voelt gij eerst, hoe zeer Kajàfas Hem *vernederd* heeft, door van *Hém* een eed te vergen.

Dit was - wij herhalen het - de brutaalste Christus-verloochening.

Want het was een *miskenning* van het feit, dat Hij *nooit anders* had gesproken, gedacht en gebeden, dan in de tegenwoordigheid van den eeuwigen, van den levenden God.

Voor Christus was dit lijden dan ook bitter als de dood. Het was Zijn *rechter*, die Hem zoo miskende. D.w.z. *die rechter kon Hem niet anders dan veroordeelen. Hij struikelde juist op zijn beste moment: toen hij den eed ging vragen*. Al die woorden van haat en schimp, het spuwen en slaan en stompen, het was *niet zóó erg mis*, als juist de eisch: *zweer mij bij God. Als Messias* heeft Christus toch aan Zijn volk de bergrede gegeven; de fundamenteele bediening des Woords. Hij heeft Zijn volk geplaatst onder den wijden koepel van de eeuwige bogen der waarheid. Maar hier in het Sanhedrin, d.w.z. in de plaats, *waar God zelf Hem plaatst tegenover Zijn wettige overheid,* hier is heel die wijde koepel van de bogen van recht en waarheid Gods schuilgegaan, achter een mooi geschilderd plafond, waarop misschien sterre ‘tjes’ staan geschilderd, en mogelijk wel aanvallige cherubijnen geborduurd zijn

door een eerzaam jeruzalemsch damescomité in de gordijnen, maar waar men zich thuis voelt, ‘chez soi’, en niet bij God, coram Deo. *Ter plaatse van het gericht, aldaar is eerst de God-loosheid*[1] *en van daar straks de goddeloosheid*.

Dat God Zijn Zoon aan zùlk een overheid prijsgeeft, is voor den Auteur der bergrede een droevig lot geweest. Hij, die niet noodig heeft bezworen te worden, wordt nu bezworen met alle marktjoden mee.

Laat ons goed verstaan, dat hier het lijden van Christus voor het Sanhedrin zijn diepsten inslag heeft.

Stel eens even, dat Kajàfas naar dezen Christus humaan gehoord had in voorname rust; droom dan eens even verder, en neem eens aan, dat men Hem *om Zijn door hen gevergden eed* als Messias erkend had, dat Hem al de vuistslagen van straks gespaard gebleven waren, dat men gezegd had: welnu, Gij zijt dan de Messias, en om Uws eeds wil gelooven wij het, - laat ons nu samen eens praten gaan over Israëls toekomst, - *óók dan was Jezus beleedigd, bespot en gehoond en zwaar verdrukt*. Want óók dan had men, door den *eisch* van den eed te stellen, gruwelijk miskend, dat Hij *altijd* in eeden was geweest. Elke ‘beraadslaging’ van zulk een gezelschap met Gods Christus op dezen grondslag, zou in den wortel miskenning zijn gebleven, ongehoorzaamheid, ongeloof.[2]

Maar al is Christus zwaar in lijden, nu Hem de *eisch* van eedzwering gesteld wordt, *niettemin heeft Hij den eed gehoorzaam afgelegd*.

Niet alleen bracht Hem daartoe de van God geëischte eerbied voor de *overheid,* maar ook Zijn eigen directe *messiaansche* plicht.

1) Vandaar, dat het Sanhedrin, door eerst de lasten der *bizondere* openbaring (haar ‘gansch zeer uitnemend eeuwig *gewicht*’) *weg te werken* uit het volks- en rechts-leven, den ‘vicieuzen cirkel’ *moest* vervallen (zie boven), hoewel de bizondere openbaringsgeschiedenis hem reeds in principe had overwonnen (verhouding tusschen algemeene en bizondere openbaring en geschiedenis).

2) De zonde van *ongeloof* kan (b.v. in de *voorbereidingsprediking)* het sterkst worden bestraft, als men den tekst neemt van Kajàfas: *ik bezweer u*. Ter sprake komt dan in de lijn van het bovenstaande het verschil tusschen de eeden, die God *zweert* bij zichzelf, om onzer zwakheid wil (dus krachtens eigen wil, Hebreëerbrief,) en de eeden, die *wij* onzerzijds van Hem *vragen*. (Wie God niet gelooft, heeft Hem tot een leugenaar gemaakt). Ook het vragen van teekenen, het begeeren van zekerheid buiten het Woord om, komt zoo in het rechte licht te staan.

Wat het *eerste* betreft, Christus heeft in het Sanhedrin nog steeds te eerbiedigen: de overheid, de rechtbank in geestelijke zaken. En daarom brengt Hij den eed; want deze is *niet in strijd* met het recht van God. De formule correspondeert met de gedachte; de zonde is bij de rechters, niet bij Hem. Toen de overheid in het college, dat hier vergaderd is, zoo even het recht *schond*, toén heeft Christus geweigerd, zich daaraan te onderwerpen. Zijn *stilzwijgen* was een volmaakte veroordeeling van haar rechtskrenkend werk. Hij liet de overheid niet toe, de door Hem zelf geplaveide openbaringswegen op te breken; denk slechts terug aan wat wij zeiden omtrent den masjaal. Maar anderzijds, indien de overheid Hem een eed vraagt, die Hem gelegenheid geeft *met haar* te gaan staan voor het aangezicht van God, en dan 'de goede belijdenis' met een eed te bevestigen, *dan is Hij bereid*. Niet alleen is daarbij de groote winst, dat Hij nu eindelijk gebracht wordt op de eenige plaats, waar Hij ook zelf staan wil, n.l. onder de pressie van Gods alwetendheid en alomtegenwoordigheid en Gods almachtigheid en heiligheid; - maar bovendien kan Christus, door Zijn spreken en zwijgen alzoo te verdeelen, gelijk Hij héèft gedaan, het Sanhedrin de rechte zelfkennis leeren. En tot een val en opstanding worden, óók in het Sanhedrin; ook in dezen stal zijn *schapen!* Een aangeklaagde, die alleen tot spreken te brengen is, wanneer een eed tusschen hem en zijn rechter staat, spreekt daarmee uit, dat de rest van wat de rechter doet, zoowel in het *stellen* van het vraagstuk, als in het *beantwoorden* daarvan, is gehandeld buiten het gezicht van God. Hij maakt de schuld van den rechter daardoor te grooter.

Doch ook om zich zelf en om Zijn *messiaansche* ambt wil Christus nu wel zweren. Immers, Kajàfas heeft *nú* de ééne groote vraag gesteld, waar het op aankomt in de heele wereld. Hij heeft *gevraagd*, of Jezus *de* Christus is (d.w.z. de Messias,) en of Hij *de* Zoon van *den* waren God is, den *levenden* God.

Alle spreken over *bijzaken*, los van de groote hoofdzaak, is hier in den wortel afgesneden. Het zal nu alleen maar over die *hoofdzaak* kunnen gaan. Niet langer is het de vraag, of Jezus *voorlooper* is in den messiaanschen drom. En ook niet de vraag, of

Hij mogelijk een behoorlijk figuur kan maken, en zich vrijmoedig ophouden kan in dat hoekje van den tempel, waarin de beeldengalerij van profeten en messiaansche typen staat, geeft hier den doorslag. Neen, het groote probleem luidt, of Hij *de eenige* messias is. Is het waar, Nazarener, dat gij de *einden der eeuwen* op ons laat komen? Is het waar, Nazarener, dat gij de tijden *consummeert?* Is het waar, dat God 'voortijds door de profeten, nu in deze laatste tijden tot ons heeft gesproken door u?' *Zijt gij dan de Zoon?*

Indien Christus *nu* gezwegen had, zou Hij verraad hebben gepleegd aan *zich zelf*, als auteur der bergrede; en aan de *wereld,* die Hem ter redding werd overgegeven, en aan den *tijd,* dien Hij heeft te verlossen van de verderfenis of althans van de vermoeienis van den vicieuzen cirkel, en dan uit kracht der eeuwigheid; en vooral aan *God*, die Hem uitzond.

Want Christus heeft nu den vicieuzen cirkel te breken.

Indien Hij *de* Messias is, de laatste, de hoogste, *de* gepraedestineerde, dan wordt met Hem de cirkelloop van den tijd voldragen, en dan klimt in Hem de wereld op, in rechte vaart, tot het niveau der hemelsche, souvereine, trancendent bepaalde verlossing. Indien Hij *de* Messias is, dan zal van dit uur af aan, van het uur af aan, waarin de Messias zich zelf in het midden van alle wereldgeding stelt, de crisis in de wereld tot beslissing zijn gebracht. Dan zal nu het spel, het zeer vermoeiend spel en tegenspel van zegen en van vloek, van geloof en ongeloof, van keer en wederkeer, worden *gebroken* in zijn evenwichts-positie, en zal de wereld van vandaag, de wereld van *gemeene* gratie, in rechte vaart *opstijgen* naar den hemel der volmaakte *bizondere* genade, òf - in rechte vaart *afdalen* naar de hel der opperste berooving, óók van de *minste* gratie.

Kom Christus, spreek nu.

Nú draagt Uw ziel verantwoordelijkheid voor heel de wereld. Het *komt er nú op aan,* Christus, dat Gij spreekt. Uw spreken *nu,* is even gewichtig en even gewoon, en even ongewichtig en even buitengewoon als geboren worden en als sterven, als opstaan van de dooden en als wederkomst ten oordeel. Spreek, Christus, spreek, en zweer een kostelijken eed. Laat zoo maar een van Uw woorden

ter aarde vallen, Christus, doe Gij, mijn God, maar heel gewoon. Daar valt zoo dadelijk een eed uit Uwen mond ter aarde; doe Gij maar heel gewoon, mijn Heiland, dan springen de ramen wel stuk, de ramen en de harten, en al de thermometers, die zij zichzelf en U wel willen aanleggen. Christus, zweer nu maar, het is voor U toch even *gewoon* als een zacht gebaar over een kinderkopje, en als een ademhaling in Uw verheven slaap. Spreek Heiland, met intentie én attentie voor God. God staat daar achter den president. Hij hoort Uw stem, Hij luistert al de dagen. Als Gij *nú* spreekt, Gij, Christus Jezus, en als Gij *tháns* zegt: *Ik zweer, dat Jezus van Nazareth, met of zonder boeien, de geproedestineerde Messias is, en dat dit uur beslist over eeuwig wèl en wee,* - dan *zúlt* Gij den tijd tot consummatie brengen. Dan *zàl* de wereld nooit meer van U af kunnen komen. Dan zal Uw spreken, dat de wereldmenschen inent met de entstof van het eeuwige gericht, de ontbinding zijn van alle boeien, waarin de wereld ligt gevangen. Want och, - die wereld ligt geklemd in de nepen van den vicieuzen levenscirkel. Dood en leven, graf en wieg, ondergang en opgang, recht en onrecht, messias-honger en messias-vervloeking, zij houden elkaar altijd in evenwicht. Maar als nu Jezus van Nazareth den *éénen Christus, en dan onder eede,* in het midden plaatst van àlle wereldgeding, dan zal - dit is het effect ter ééner zijde - dan zal de wereld de maat van haar zonden *vol maken,* en zoo de banden, waarin het jongste gericht nog geklemd ligt, losmaken. Dan zal - ziehier 't effect weer anderzijds - dan zal de overgave van zielen aan God, de aanbidding en het geloof van geroepenen Gods den arbeid van Gods ware kerkvergadering doen groeien tot aan den jongsten dag. Zweer nu Christus, want de ongerechtigheid der Amorieten is tot nu toe niet volkomen (Genesis 15:16); en dan, staat er geen geboorte, geen kerkgeboorte, op de dagorde van den grooten Schepper aller dingen? Zweer nu; tijd rijpt, zeggen de Joden; Uw eed rijpt, zegt uw God.

> Toen opende Jezus den mond en zei twee woorden.
> Hij sprak: gij zegt het; of: gij hebt gezegd.

Dat waren twee kleine woorden, eenvoudig als ja en neen.

Maar die twee simpele woorden hadden óók volgens joodsche beschouwing *in dit verband* de kracht van den eed. Door antwoord te geven op de *vordering* van den eed, *aanvaardde* Christus die vordering zelf, en *zwoer* dus nu, dat Hij Gods Zoon was.

Dit is dan ook geweest de laatste en volgroeide profetische ambtsvervulling van Christus in vernedering ten aanzien van de oversten Zijns volks. In het hoogste uur grijpt Hij nu in den hoogsten raad naar 't hoogste woord, en zoo belijdt Hij nu zich zelf.

Nu deze goede belijdenis bezworen is voor het Sanhedrin en voor Kajàfas, nu is de ambtelijke gehoorzaamheid tot haar *eigen, zichzelf getrouwe,* gewilligheid gekomen, óók in het uur, waarin Kajàfas' eedsvordering Christus verloochende, gelijk wij zágen; en waarin Petrus' kwistige eeden Christus evenzeer verloochenden, gelijk wij nog zúllen zien.

Zoo stelt de Christus tegen de verloochening van Zijn wezen en Zijn werk *door állen,* die Hij hoort, nog deze goede belijdenis over.

Nu eerst is het proces voor Israël tot zijn *dieptepunt* gekomen,

Men is *begonnen* te vragen naar Zijn discipelen en Zijn leer. dus naar Zijn tijdelijke, uitwendige, aardsche verschijning, naar Zijn invloed en naar Zijn prediking. *Thans* wordt gevraagd naar Zijn *wezen*. Die vraag brengt de beslissing; want Zijn wézen verklaart Zijn wérk, en niet de buitenzijde van Zijn werk de binnenzijde van Zijn wezen.

Toen Jezus den eed zwoer bij God, toen zwoer Hij bij zichzelf. Want Hij is God en mensch in één persoon. Hij zwoer dus bij zichzelf. Oók dát is toen geweest *de groote verberging*. Wat de vleeschwording begon, en wat de dood voleindde, dat *vloeide samen in dien éénen eed*, toen de Zoon Gods zwoer - bij zichzelven.

Daarom brengt de eed van Christus niemand verder, *dan wie God in Christus op Zijn woord gelooft*.

God, die zweert bij God, och, die zegt immers maar eenvoudig *ja?* Want Hij *kán* toch niet hooger gaan dan Zijn eigen woord? *Gods ja is ja*, *Gods neen is neen, en wat men boven deze zoeken*

wilde, dat zou wezen uit den booze. God, die bij zichzelf zweert, dat is even simpel als een ja en een neen. Maar het is ook even geweldig, als al wat Gods is. Dit zelfde geldt van al die woorden, die dure en goedkoope woorden Gods. Hoor, Israël, God zweert bij God. De ijdele cirkelgang der wijsheid van beneden, die Jezus heeft 'beoordeeld' naar Zijn discipelen en Zijn leer, de vicieuze cirkel, is verbroken. Maar hij is verbroken door den lumineuzen cirkel, een cirkel wederom, een wonderlijken ommegang: *God appelleert aan God*. Wat zou Hij anders kunnen doen? Het simpelste is het geweldigste en al Zijn geweldigheden zijn simpel als het morgenlicht. Wat zou Jezus anders kunnen doen dan God te doen zweren bij God? Zoo hoog de hemel is boven de aarde, is de cirkelgang van God verhevener dan de cirkelgang der menschen. God zweert bij God, wat heb ik nu eigenlijk nog te beweren in de wereld? Wat is redelijker dan *gezag?*

De grond onder Jezus' voeten brandde wel niet, want er was geen brandende braambosch, doch alleen maar een gebeeldhouwde priesterstoel; en daarop zat een man te pronken, wiens weidsch ornaat een beleediging was van de sterren en van God.

Maar al was de zaal van het Sanhedrin zonder eenige verheffing gebleven, en zonder eenigen glans van brandende braambosschen, niettemin was hier een uur van *hooger* beteekenis, dan dat ándere uur, waarin Mozes eenmaal Jahweh ontmoette.

Toen heeft ook God gezegd, wat wel Zijn naam is; en de geweldigste naam krijgt den simpelsten klank: *ik ben, die ik ben*. Kan het eenvoudiger? En - kan het vernederender? Wat ter wereld zal God ook anders zeggen? *Hij is, die Hij is; en nu is alles uit*.

Gelijk nu zóó aan Mozes God bekend wordt, als Degene, die zich zelf benoemt, en verklaart, en die voor àlle vraagstukken omtrent God ons met een heiligen lach verwijst *naar.... God zelf*, zóó zweert hier God bij God.

Dus is hier alles uit. God heft de zitting op, o God, Hij is al heengegaan. Hij laat geen woord meer toe; Hij verwacht geen woord van mij meer in der eeuwigheid.

Doe de schoenen van uwe voeten, want de plaats, waarop gij staat, is heilig land. God heeft bij God gezworen, God heeft de theologen van professie voor alle vraagstukken omtrent God verwezen naar.... God zelf. Hij is, die Hij is. En nu die vreeselijke naam in de wereld is geworpen, nu rukken de plagen aan over Egypte, nu wordt Israël uitgeleid, nu staan wij allen voor een Roode Zee, een graf voor den eén, een doortocht voor den ander. Ik bedoel: *de* Roode Zee, ik heb me daar zeer vergist.

Gij hebt het gezegd - toen daverde de aarde, en het knetterde op hetzelfde oogenblik in den hemel. De engelen sloegen achteruit, de zaligen hielden van zuchten op.

Want Hij heeft het gezegd. De eed is tusschen Hem en mij. De crisis is er, maar alle thermometers slaan stuk van den hittigen brand, die door de luchten heen slaat. Hij is de Heere. Kwam Hij niet om vuur op aarde te werpen?

Religie is zoo vréése lijk eenvoudig, en daarom kan geen mensch ze aan.

Dat komt nu van dien eedzwerenden Jezus.

Hoofdstuk VII. Christus, den vicieuzen cirkel overwinnend als menschenzoon.

> *Jezus zeide tot hem: Gij hebt het gezegd. Doch ik zeg ulieden: van nu aan zult gij zien den Zoon des menschen, zittende ter rechterhand der kracht Gods, en komende op de wolken des hemels*.
> MATTH. 26:64.

CHRISTUS' spreken en zwijgen, Christus' leeren en doen, Christus' katheder-wijsheid en masjaalrede, Christus' zelfvertooning en zelfverberging, - kortom, al wat van Christus Jezus is, het werd tot nu toe door de menschen, die over Hem oordeelen moesten, heen en weer geworpen, binnen den omtrek van dien cirkel, die uitermate zeer vicieus is, den cirkel van het aardsche, beperkte, door God niet aangeraakte wereldleven, den cirkel der kermis en der kennis der ijdelheid.

Wij zagen Hem, als Messias, dien vicieuzen cirkel *wijzen;*[1] daarna *veroordeelen;*[2] eindelijk zagen wij ook, dat Hij geduldig verdroeg de wraak, die het onherboren leven, dat zijn vicieuzen cirkel tot den dood bemint, op Hem nam, toen Hij den cirkel breken wilde.[3]

Dat was een schoon gezicht: Christus, *Zijn masjaal handhavende* tegenover de vermoeide, maar zelfvoldane flaneurs, die daar hun

1) Indien Ik kwaad gesproken heb, betuig van het kwade, en indien niet, waarom slaat gij mij?
2) Waarom slaat gij mij? Terugleiding tot het *messiaansche* vraagstuk.
3) Handhaving van den masjaal als raadselspreuk, zonder oplossing; zwijgen tegenover de verdraaiïng van den masjaal door de valsche getuigen.

vangdraden spannen tusschen den éénen en den anderen wand van hun vicieuzen levenskring. Ja, het was een recht schoon gezicht: rondom Jezus al die zekere lampen Israëls, en onder hen de Christus, die geen formules geeft, noch van Zijn heldere zonlicht, noch van wat zij voor nazareensche dwaallichtjes houden. Daar staat de Christus, een rustig oordeel. Hij staat daar mèt Zijn raadsel, doch Hij heeft het Boek der Oplossingen in de hand. Waartoe die raadselachtigheid? Opdat ieder, ‘die het leven bij zichzelven nu niet meer heeft kunnen houden’ , uit de engte van den vicieuzen cirkel *naar Hem vluchten zou*. En dan ook, opdat zij, die den ommegang, den vicieuzen ommegang van het natuurlijke leven, *liever hebben* dan de rechte opvaart van den Menschenzoon, en die zich stooten zullen aan ‘de dwaasheid’ van de rechte nedervaart van den Zoon van God, *openbaar zouden worden* als verraders van God, als handhavers van zichzelf.

Dit was, vooreerst, de *zwijgende* Christus.

Maar toen vervolgens -

Daarna heeft Christus toch *gesproken*. Duidelijk en nadrukkelijk gesproken. Hij heeft gezworen een duren eed. Hij zwoer, bij God, dat Hij de Messias is, de rechte inslag van boven, en die ook ter rechter tijd wederom opstijgt van beneden.

Toen Christus zich als Messias beleed, toen heeft Hij heel het vraagstuk, dat in de rechts-zaal van het Sanhedrin verhandeld werd, op zijn juiste plaats gesteld. Want Christus' eed vertoont Zijn rechters hun Messias. En die Messias is Gods openbaring, de allerbizonderste openbaring Gods, van boven uit den hemel in de aarde ingevaren. Hij is ook dezelfde, die *van nu af aan,* uit de *diepten* van verbrijzeling wederom in rechte vaart *opstijgen* zal *naar boven* toe.

In rechte vaart, zonder omwegen; zonder ‘kromme lijn’ dus.

Alzoo trekt Christus, staande binnen den vicieuzen cirkel, de *rechte lijn*. Hij trekt ze van boven naar beneden.

Nu zal de reactie tweeërlei zijn: een van het *ongeloof,* en een van het *geloof*.

Het *ongeloof* zal zeggen: deze mensch is met de misdadigers te

rekenen. Hij trekt een rechte lijn, dwars door de onze heen; dat is een gruwel der verwoesting, staande in de heilige plaats, staande, waar het niet behoort: neem weg, neem weg; die dit leest, die merke daarop; lectori voorts salutem.

Maar het geloof, hoe spreekt nu het geloof?

Het geloof zal juichen: nu Christus de rechte lijn Zijner *bizondere* openbaring, van boven naar beneden, èn van beneden naar boven, *snijden* laat het vloekvlak van den vicieuzen cirkel, nu geneest Hij de wereld, nu redt Hij de menschen, nu staat Hij in het Sanhedrin, een levend *oordeel* wel voor allen, die *uit den wil van het vleesch* wederkeeren zullen naar den vicieuzen cirkel, tot hun verdoemenis; - maar een levend wonder van *genade* voor alle Nicodemussen, die uit den vicieuzen cirkel, die thans Israël ten doode nijpt, uit hun eigen macabere engten vluchten willen tot *Christus,* al moeten zij dan daarbij ook verduren het gezicht op den dooden *Jezus*.

Dat Christus hier inderdaad, door het messias-schap te prediken, den nood van de gevangenen in den vicieuzen cirkel overwint, blijkt ons uit de woorden, die Hij spreekt.

Hoor wat Hij zegt: *van nu aan zult gij zien den Zoon des menschen zittende ter rechterhand der kracht Gods en komende op de wolken des hemels*.

Dit zijn toch wel woorden, die *uit* den stijl van het Sanhedrin vallen. Ze ploffen trouwens als keisteenen in de vergadering. Maar wanneer Christus deze Zijne woorden spreekt, dan grijpt Hij als hoogste Profeet en Uitlegger der woorden Gods, in de profetie van het Oude-Verbond in, en werkt ze naar boven uit. Dit is het woord des Nieuwen Testaments nu - in Zijn bloed.

Dit is wel het *eerste*, wat ons treft: Christus *profeteert*.

En het is weer de majesteit van dezen hoogsten Spreker Gods, dat Hij een woord, dat Zijn *koningschap* spelt, aankondigt in den vorm der oude *profetie*.

Wij mogen dat element van het *profeteeren* in deze rede van Christus voor het Sanhedrin niet vergeten; want dan zouden wij nog minder zijn dan het Sanhedrin. Wanneer immers

straks het Sanhedrin Jezus bespotten en hoonen gaat, dan is dat toch weer iets anders, dan wanneer daarna voor Pilatus de hoon den Christus wondt. Hier voor het Sanhedrin is het juist het *profetisch* ambt, dat bespot wordt. Voor Pilatus' soldaten wordt Jezus als *koning* bespot; denk maar aan rietstok, doornenkroon en karikatuurmantel. Ditzelfde koningschap wordt nu weliswaar ook door de sanhedristen gehoond, wanneer zij Jezus spuwen in het gelaat, en Hem slaan, alsof zij zeggen wilden: is dit nu soms 'van nu aan' uw opvaart met en tot uw God, en, is dit uw aandeel soms in Zijn verheven glorie? Niettemin, dit is de diepste zin van hun verholen hoon toch niet. Allermeest drijven zij den spot met Zijn *profetisch* ambt. Zij gillen en zij grijnzen: '*profeteer* ons, Christus, wie het is die U geslagen heeft.' Hoe duivelsch nu die spotternij ook zijn mag, zij heeft althans nog één 'verdienste': zij toont, dat Israëls leidslieden begrepen hebben, dat Christus *profetisch* stond in den raad der sanhedristen. Wanneer Hij zegt, dat Hij zal komen als de Menschenzoon straks in Zijn heerlijkheid, dan *legt Hij een profetie uit,* die van ouds gegeven was, en doet dat naar Zijn recht van eersten en uitersten uitlegger van de Schriften.

De profetie, die Christus heden in hart en mond heeft, is dan ook te vinden in Daniël 7:13.

Wanneer wij nu dit vers in zijn verband lezen, dan zien wij *dezelfde* gedachten-lijn liggen, die ook in onze voorgaande hoofdstukken telkens gevolgd is: wij hooren n.l. zingen van de overwinning, die de *heilsgeschiedenis* hebben zal over het noodlot van den vicieuzen levens-cirkel der *algemeene geschiedenis*. Wij hooren Daniël spreken van de doorbraak, dwars door den ommegang van het aardsche leven heen, de doorbraak van het messiaansche rijk hier beneden en hier boven.

Het is daarom goed, dat wij eerst den profeet Daniël in enkele forsche lijnen ons de toekomst zien teekenen.

Het zevende hoofdstuk der profetie van Daniël bevat een droomgezicht, dat de profeet ontving in het eerste jaar van Belsazar,

den koning van Babel. Belsazar had, toen zijn koninklijke vader in ballingschap gegaan was, het bewind over het babylonisch wereldrijk gekregen; en - in het eerste jaar nu van het tijdperk van de opgaande zon van Belsazar en Babel - neemt God den geest van Daniël, en toont hem hoe de wirwar, de slag en tégen-slag, de heen-en-weer deining van de machten, die in de wereld regeeren, toch immer weder onderworpen zijn aan de vaste wet van God. Daniël zelf werd door dit grootsch gezicht uitnemend zeer *vertroost*. Hoe zwaar had hij geleden, juist door dat gezicht op die op-en-neer-beweging van het menschelijk leven. Het thema van het boek *De Prediker* werd in zijn ooren daaglijks voorgezongen en door zijn geest fugatisch uitgewerkt. IJdelheid der ijdelheden, al wat beneden is! IJdelheid der ijdelheden, dat moet boven de ruïnes der eeuwen uit de geest van Salomo wel zelf nu klagen. Wat is van Salomo gebleven? Salomo's krachtig rijk, het is vernietigd. De heiden, die in Salomo's dagen eerbiedig opzag naar Israëls grooten koning, had thans zich òp dat rijk van Salomo geworpen, en had de kracht ervan gebroken en al zijn sierlijkheid gedeerd.

Maar toch, geen nood.

Met den dooden Salomo van gister kan de levende profeet van heden niet voor altijd weenen.

Hij ziet den dag van *morgen* rijzen! Hij ziet, hoe dit proces van ‘opgaan, blinken en verzinken,’ *eenmaal gebroken wordt*.

In zijn *eigen* tijd ging dat vermoeiend spel wel door; want nauwelijks is de machthebber, die Israël in boeien sloeg, van dat verwoestend werk teruggekeerd, of hij gaat *zelf* in ballingschap. Het eerste jaar van Belsazar's regeering had dan ook op scherpe wijze de *ijdelheid* van 's levens *cirkel*gang gedemonstreerd.

Doch daar komt nog een andere tijd!

De toekomst is voor den *Messias*.

En nu ontvangt de profeet een visioen, waarin alles, wat beneden is, in hooger licht komt staan.

Hij ziet vier dieren opstijgen, uit de zee.

Let op dat laatste woord: ‘de *zee*.’ Waarom de zee? Wel,

de zee, de zee klotst voort in eindelooze deining; - - -
zij wischt zichzelve af in eeuwige verreining,
en wendt zich altijd om, en keert weer waar zij vliedt.
Zij drukt zichzelve uit in duizenderlei lijning,
en zingt een eeuwig blij en eeuwig klagend lied.[1)]

Dus is de zee wel in bizonderheid een beeld van den vicieuzen cirkel van ons in boeien geslagen leven: 'zij wendt zich altijd om, en keert weer waar zij vliedt; de zee, de zee klotst voort in eindelooze deining.'

En daarom is die zee met haar eindelooze deining, met haar slag en tegenslag, met haar stroom en tegenstroom, beeld van de *volkerenwereld*. Ook in Daniëls profetie komt de zee voor als symbool van die machten, die de volkerenwereld opstuwen, en de cultuurmachten laten opschuiven in een eindeloos heen-en-weerproces.

Uit die volkerenzee nu, ziet Daniël opkomen *vier dieren*.

Die vier dieren zijn symbolen van vier groote machten, vier wereldrijken. Ze zijn: ten eerste het *babylonische* rijk, ten tweede het *medo-perzische* rijk, ten derde het *macedonische* rijk, ten vierde het *romeinsche* rijk.

Deze vier rijken - aldus toont hem de Heere - zullen elkander opvolgen.

Die boodschap is wel zeer tragisch; want er blijkt uit, dat geen enkele van die vier groote machten het wereldbestuur *voleinden* kan, en de zee, de zee, dat groote vlak van onrust, tot rust kan brengen. Het eene dier verslindt het andere. De ééne groote bouwt zijn rijk op de ruïnes van den anderen.

Daar is, om te beginnen - het zijn alle vormen van het *visioen* - daar is het *eerste* dier: een *leeuw met gierenvleugels,* maar die zijn vleugels weer verliezen moet, en straks verandert van een viervoeter in een tweevoeter: treffend beeld alzoo voor de verzwakking van de babylonische macht, die wel begon met vervaarlijke

1) Willem Kloos.

sterkte, doch straks zienderoogen achteruitsloeg. *Het heen-en-weer-proces!*

Vervolgens is daar dat *tweede* dier, 'een *beer* gelijk.' Drie half afgekloven ribben van zijn buitgemaakten tegenstander zijn nog tusschen zijn vraatzuchtige tanden. Ook deze geweldenaar echter, hoewel hij tot den sprong gereed staat, zal straks zijn macht verliezen, en zijn veroveringszucht op niets zien uitloopen. *Het heen-en-weer-proces!*

Dan komt daarna het *derde* dier: een *panter* met vier koppen en vier vleugels. Hij spelt ook weer des levens ommegang; - want het grieksch-macedonische rijk, door dezen panter afgebeeld, wordt straks gesplitst en valt uiteen in vier deelen, vier rijken. *Het heen-en-weer-proces!*

Eindelijk, daar komt het *vierde* dier, waarin het *romeinsche* rijk verzinnebeeld wordt. Met geen enkel ander dier kan men het vergelijken. Dit beest heeft groote ijzeren tanden, en geweldige pooten, en tien hoornen. Evenwel, hoe gevaarlijk het ook moge zijn, het ontkomt al evenmin aan de noodlottige wisselwerking van den vicieuzen cirkel van alle wereldleven. De zee, de zee klotst voort in eindelooze deining, de zee, waarin elk dier zichzelf geworpen ziet. Ook dit vierde dier wordt in de deining heen en weer geworpen. Want te midden van de tien hoornen, rijst nog weer een nieuwe, kleine hoorn op, - en die wil groeien. Om daarvoor ruimte te maken, moeten er van de overige hoornen aanstonds drie worden uitgerukt. *Het heen-en-weer-proces!*

Overal onrust.

Heel de wereld is in een verschuivings-proces begrepen.

En men zou haast wel willen spreken van een *eeuwigen* wederkeer, *tenzij*....

Ja, tenzij?

Tenzij God ingrijpt, en een *andere macht in de wereld* van den vicieuzen cirkel, in de zee der volkeren, in dat afgepaalde kerkhof van elkaar wederzijds verslindende dieren, *invaren laat, die aan al het beweeglijke en veranderlijke van de wereld een einde stelt, door een onbeweeglijke macht, een onbeweeglijk rijk, een onbeweeglijke regeering*.

Wie leert ons de zangen van dat *onbeweeglijk* Koninkrijk?

Geloofd zij *God,* die ons de lofzangen leert, geloofd zij God, die in onze vicieuze cirkels *in den Christus* ingrijpt. God is er, en Hij verschijnt in den Messias blinkend over de zee, de zee, de zee. Zag de profeet in de volkeren-zee alles begrepen in eindelooze deining? Was daar op aarde maar één woord te spreken: wij ontvangen een *beweeglijk* koninkrijk? Maar profeten zien naar boven. Ook Daniël, van God gegrepen, leert zijn doffe oogen de luchten afzòeken. En zie, daar ginds, daar is het. Wie den hemel inziet, komt straks tot de groote extase: *wij ontvangen een onbeweeglijk koninkrijk*. Want daar verschijnt nu op de wolken de eeuwige God. Hij stelt zichzelf nu voor onder het beeld van een Oude van dagen, een eerbiedwaardig grijsaard, die, rustig en zeer hoog verheven boven het heen-en-weer-gewriemel van de volkerenwereld, daar is gezeten op Zijn troon van vuur, in diepe hemelkolken.

Maar deze God is niet een Deus otiosus, die op Zijn stoel geheven zit, en voorts zich niets van de wereld aantrekt; - en deze God is evenmin een ‘Wezen’ , dat alleen maar woont in menschenharten; neen, de God van Daniël, Hij is met de wereld, en met de menschenzee, die zee, die zee, in levend verband en in een duurzaam verbond getreden. Want zulks heeft Hij gedaan ‘door een, die des menschen Zoon gelijk is,’ door eenen wezenlijken *mensch*. Neen, neen, de hemel is niet enkel feest, en ook niet enkel rust. Hemelwanden zijn niet opgetrokken als een afsluitende muur om het hemelsche Rijk, besluitend een lumineuzen cirkel van spel en rei, waarin de zaligheid antwoordt aan de zaligheid, en de rei van engelen antwoordt aan de tegenrei, *zonder dat* die cirkel van zaligheid daar boven *contact* zou zoeken, ter overwinning en ter genezing, met den cirkel van rampzaligheid beneden. O neen, o neen. Want tusschen den Oude van dagen daar boven, en het gewoel van de menschen beneden, staat daar één, die de *Menschenzoon* genoemd wordt. *Hij* mag naderen voor God, frank en vrij; want Hij weet zich Gode gelijk; maar Hij is ook, als *Menschenzoon*, den menschen gelijk. Daarom is Hij de Middelaar, Hij is Messias. Hij legt die levende verbintenis tusschen dien cirkel van

zaligheid boven, en dezen cirkel van rampzaligheid beneden. Neen, neen, de cirkel van zaligheid in den hemel is voor ons, kinderen van beneden *niet vicieus:*

> God is geen Koning, op een troon aan 't pralen,
> met rond hem, eng'len-stoeten, wijd uit zwierend,
> die, diep door gouden loftrompetten gierend,
> één enkel ding steeds aan elkaar herhalen.
> Daarna, bij hellen klinkslag van cymbalen,
> ter rei geschaard, in de ether feesten vierend,
> terwijl Zijn hand, des hemels dans bestierend,
> het al regeert, tot de allerverste palen. -

Want zóó is God niet. En zoo is Zijn hemelcirkel niet. Hij stelt den Menschenzoon ons voor. De cirkel van Zijn zeventig maal zeven zaligheden vaart ter verlossing in den cirkel van onze ellende, den vicieuzen cirkel, en overwint hem. Daarom neemt God den Menschenzoon, kroont Hem met eere, geeft op Zijn hoofd den zegen, legt op Zijn hart de hand, en plaatst Hem, *niet* in het midden van die engelenreien, opdat Hij centrum zijn zou....

Ja, waarvan?

Van een verheven feest daarboven, een feest, waarin de engelen ‘steeds aan elkaar herhalen’ hun spel van lof en tegenlof, van rei en tegenrei, in 't al maar heen-en-weder-keeren van des hemels immanente zaligheden?

Neen, neen.

Die Menschen-zoon, Hij wordt op *aarde* nu gezet. Hij verbindt de wolken, die Gods gloeiende wagens zijn, met de woelige zee van 't doffe leven hier beneden. Hij vaart te Zijner tijd op de wereldrijken in, treedt op den bloedgedrenkten bodem, die schudt en schokt van het oorlogsstampen van de vier vergramde dieren, sticht zich en ons een koninkrijk, welks autoriteit wel van boven is, en waarvan de bloei ook wel pralen zal voor den Oude van dagen, maar dat niettemin zich op aarde, onder de menschen, binnen den vicieuzen cirkel van dit leven handhaven zal. En zoo

zal Hij contact leggen, levend en krachtig en - voor immer, tusschen den Eeuwige daarboven, en de in den tijd gebondenen beneden. Zoo zal Hij verbintenis leggen tusschen de zelfgenoegzaamheden van den cirkel der hemelsche zaligheden, en de ijdele beweging van de wereldmachten hier beneden. Hij zal een onbeweeglijk koninkrijk uit kracht des hemels hier op aarde openbaren. En daartoe wordt Hij nu geautoriseerd door den Oude van dagen, dat is: door God zelf. Met deze Zijne autorisatie treedt Hij op de aarde toe en ontvangt Zijn eer van alle volken, die voor Zijn nieuwe koninkrijk de nieuwe menschen Hem zullen moeten baren.

Hebt gij dit alles nu wel goed vernomen uit de schrift van Daniël?

Indien gij hem ten einde toe hebt aangehoord, dan wordt u 't woord van Daniël VII: 13 een machtige profetie van den *Messias,* die iure suo treedt voor God, die tot de wereld komt met hemelsche autoriteit, en die zoo den vicieuzen cirkel breken zal, door het proces van eindelooze verschuiving, dat de wereldmachten, de vier dieren, die verslinders van elkander, tot machteloosheid doemt, te beëindigen, in de vaste, de onbeweeglijke, de eeuwige, in rechte lijn òpvarende messiaansche gemeenschap. Een gemeenschap, waarin de Messias als Menschenzoon ook hén begrijpt, die in Daniëls profetie zijn aangeduid met den heerlijken naam: ‘De heiligen des Allerhoogsten, die het koningschap ontvangen zullen en in bezit zullen nemen tot in eeuwigheid, ja tot in der eeuwen eeuwigheid’ (vers 18).

Indien gij nu nog kunt, keer dan van Daniëls profetenstoel terug tot Christus, staande voor den rechterstoel.

Heere mijn God, is *hier* de Menschenzoon? Hier, ver van de wagenen Israëls, en buiten het gezicht van al hun ruiteren?

Ja, *hier* staat de Menschenzoon, en alles is tegen Hem, tegen, tegen.

Niettemin - Hij kent zichzelf. En er zingt een lied in Zijn ziel, een heel oud lied. Het is het lied van Daniël, de fuga van den Menschenzoon.

Hoor, Hij begint te reciteeren, Hij slaat het thema aan.

Heden, zoo zegt Hij tot het Sanhedrin, heden is deze profetie in uwe ooren vervuld.

Gelijk Christus, toen Hij de eerste maal in Nazareth predikte, de profetie, ditmaal dan van Jesaja, toepaste op zichzelven, zoo doet Hij thans ook hier.

Dien eersten keer, toen Christus zeide, dat de profetie in Hem vervuld was, heeft Hij er allen nadruk op gelegd, dat Zijn messiaansche zending *liefelijk* was en *vertroostend:* zachtmoedigen komt Hij troosten en ellendigen oprichten.

Maar thans, nu Hij voor de laatste maal de profetie in Israëls vergadering op zich betrekt, en in zichzelf vervullen laat, thans teekent Hij de *geweldigheid* van Zijn messiaansche ambtsvervulling: de *koningsmacht* is bij Hem.

En deze koningsmacht zal zoo dadelijk zich laten zien. *Immers, van nu aan zal men den Menschenzoon zien*.

Van nu aan.

Christus laat het woord der profetie niet in de toekomst hangen, waar de meeste menschen haar zoo veilig opbergen, teneinde haar inhoud vroom en met behoorlijke bezorgdheid over te laten aan hun zeer late nazaten. Neen, Hij betrekt de profetie op ditzelfde eigen oogenblik. *Van nu aan* zal men het zien; want de Zoon des menschen is *hier*. Hij is *nu* bezig tot Zijn diepste diepte te komen, en zal daarin volkomen mensch blijken te zijn. En met alle andere menschenzonen zal Hij heen en weer geworpen worden tusschen de machten van dood en leven, stuk geslagen tegen den harden wand van den vicieuzen cirkelbouw van alle wereldsche bedrijven. Zoo zal Hij in Zijn dood vooreerst de Menschenzoon nu zijn. Maar als Hij tot aller nood en tot aller lijden ingaat, zal Hij daarin een centrale plaats innemen. Hij zal de Vertegenwoordiger zijn, en het Hoofd, en de Drager van al die bedrukten, die met Hem uit de zee der tijden opgekomen zijn.

Dit is Zijn eerste en Zijn groote lot; en het zal *nu dadelijk* gebeuren.

Maar daarom ook vervolgens: als Hij de diepste diepte ingegaan

is, dan zal daarna Hij zelf als Menschenzoon vrijmoedig weder treden voor den Oude van dagen. Opstaan zal Hij krachtens eigen bevoegdheid. Als Menschenzoon, dus in gemeenschap met Zijn menschen en tot hun zaligheid, zal Hij spreken tot God, vrijmoedig de hand op Zijn troon leggen en de kroon begeeren uit de hand van den Oude van dagen, de kroon voor Zijn eigen *menschelijk* hoofd.

En dit zal nu zoo dadelijk geschieden.

Van nu aan!

Als Christus dit woord in den mond neemt, dan legt Hij Zijn hand aan een mijlpaal, dien Hij op Zijnen weg bereikt heeft.

Van nu aan.

Eens heeft Hij 't zóó gezegd: *van nu aan zult gij zien de engelen Gods*, *op- en afdalende op den Zoon des menschen*. Toen Christus zóó sprak, heeft Hij zich als den Menschenzoon in de *diepte* laten zien. De engelen, de ondergeschikten, moesten *naar Hem* komen en voor Hem waken.

Thans, nu de diepteweg bijna ten einde toe is afgeloopen, keert Hij - en dat is Zijn bevoegdheid - de orde om, en wijst er op, dat Hij uitvaart *boven* alle engelen, en als kroondrager vrijmoedig treedt voor God, vóór alle engelen uit.

Van nu aan zult gij het zien.

Toen Christus voor de *eerste* maal dat zeide, toen was Hij onderworpen aan de wet des hemels, die van boven af de engelen rapport laat onderhouden met de aarde beneden. Gods engelen kwamen van boven naar beneden toe, waakten en letten op den Zoon des menschen, en gingen van Hem weer naar boven, en zeiden alles aan God van dit zeer groote Kind van God. Het Kind kon niet voor Vader treden; de *menschen* bonden den Menschenzoon, al bekenden zij Hem geen der dagen. Maar *thans* zal alles anders worden. *Nu* zal de Menschenzoon uit *eigen* macht en bevoegdheid rapport onderhouden met den hemel. Hij zal treden voor Zijn God, en de kracht Gods zal Hem niet verslinden. Hij kan Gods kracht wel áán, omdat zij áán Hem is. Zoo zal Hij van de aarde uit, en in gemeenschap met Zijn *menschen,* rapport met 's Vaders hemel hebben. En *als zoodanig* wederkeeren tot de aarde,

om Zijn Koninkrijk plaats te geven; om de volkerenwereld, die maar niet rusten kan, tot rust te brengen; om een eind te stellen aan haar vermoeiend heen-en-weer-proces, door het vaste wezen van Zijn onbeweeglijk Koninkrijk; en om gericht te oefenen, en uit te komen bij den dag der dagen.

Daarom profeteert Christus dan ook niet alleen van den jongsten oordeelsdag, alsof Hij enkel maar het oog had op dat laatste oogenblik, wanneer Hij wederkomt op hooge wolken. Want van de opstanding af aan tot aan Zijn wederkomst toe, is er een *doorloopend proces* van gerichtsoefening, en van rijksbestel; en alles loopt nu daarin uit op Zijn doorluchten laatsten dag.

Dit heeft de Christus dan gesproken.

Maar nu wordt dit verheven woord tot een bazuinstoot, die tot heel de wereld doordringt.

Zij zullen het zien, ook het Sanhedrin zal het zien, van nu aan zullen zij het zien. Neen, niet, dat zij in het *geloof* zullen zien, en niet, dat zij het als *geestelijke* menschen, op rechte wijze, onderscheiden zullen. Want in de wendingen en werkingen van het onbeweeglijk Koninkrijk, dat komt, zullen zij het ware wezen toch immer nog voorbij zien.

Maar al zullen zij niet weten, van waar de wind komt, zijn *geluid* zullen zij toch hooren.

Den oorsprong van de vier winden van de *aarde* zullen zij wél kunnen noemen; dat zijn dan ook de winden, die daar waaien binnen den kring van het vicieuze cirkelleven der natuur; en het zijn de winden, die Daniël bij name kende, als hij de stormen van de groote volkerenzee verklaart uit het waaien van de *vier winden des hemels,* d.w.z. de winden uit alle vier de hemelstreken (Daniël 7:2-3). Ja zeker, de menschen zullen wél weten, vanwaar vandaag de wind komt, die op aarde waait over de groote wereldzee, en *morgen* zullen zij het voor morgen weten, en elke dag zal voor hun besef genoeg hebben aan zijn eigen wereldsche wetenschap van weer en - winden.

Maar de wind, die *van nu aan* waaien zal uit de diepe schat-

kameren van den hemel, dat zal de *messiaansche* wind zijn.

En *daarvan* hooren zij het geluid wel, maar den oorsprong kennen zij niet.

Niettemin, zijn geluid zúllen zij hooren. De Pinksterstormen zullen waarneembaar zijn; de geestelijke evoluties van de kerk zullen niet stillekens over de wereld heen gaan. *Van nu aan* zullen zij het zien; zelfs *zij* zullen het zien.

Dat waren dus wel *hooge* woorden van den Menschenzoon.

Ze werden het Sanhedrin in het gelaat geslingerd als een *oordeel*. Deze profetie van Christus laat Zijn *majesteit* reeds hierin zien, dat zij zich *niet ondersteunt met eenigen vorm van bewijs*. Nog soberder is hier Christus' zelfgetuigenis, dan toen Hij eens zich uitsprak voor Johannes, Zijn gezant. Wanneer Christus aan den Dooper, die Hem immers toch lief heeft, de verzekering geeft, dat Hij waarlijk de Messias is, dan wijst Hij, om den geschudden en geschokten man te helpen, nog op de teekenen, die Hij gedaan heeft aan blinden, dooven, dooden, armen. Maar nu Hij thans hier voor dit *Sanhedrin* zich als Messias gaat vertoonen, nu wijst Hij *niet* terug in Zijn *verleden*: en legitimeert zich *niet* met eenig teeken. Want een teeken is slechts een teeken voor wie *gelooft*. Souverein wijst Christus enkel op Zijn *toekomst*; en zegt den rechters van Zijn volk, dat Hij Zijn macht zal oefenen, - en daarmee weten zij genoeg. -

Christus spreekt *hier* dan ook anders over Zijn toekomst, dan de menschen vóór een week het hebben gedaan, toen zij n.l. Hem als koning inhaalden in de stad der vaderen. Reeds eerder wezen wij er op,[1)] dat de scharen Christus toen hebben geëerd, om de *krachten,* die Hij gedaan had. Vooral die *krachten,* die zij '*gezien*' hadden, waren de zangstof geweest voor het hosanna, dat Hem toegejubeld was als den Zoon van David. En nu is het waar, dat Christus zelf ook weer dat element van *kracht* in Zijne profetie laat komen; men zal Hem immers zien ter rechterhand van de

1) Zie deel I, blz. 116 v.v.

kracht Gods? Alleen maar, door Zijn messiasschap *te binden aan een kruis (‘van nu aan’)* brengt Hij ook de ergernis in Zijn messiaansche prediking, en maakt ze tastbaar: *van nu aan*.... Zoo aanvaardt Hij voor zichzelf, wat het volk van Hem niet wist, noch kon belijden. Hij aanvaardt de vernedering als den weg ter verhooging; en de dieptelijn als de voorwaarde voor de hoogtelijn. En *al* de vitiositeit van onze wereld-cirkels neemt Hij voor zich aan, om uit de kromme lijn, en boven den cirkel van ons gebonden leven uit, te kunnen dwingen: de rechte lijn van opvaart tot God. ‘Ik vaar op tot mijnen Vader en uwen Vader, broeders, van nu aan vaar ik op. De weg is recht, het is de kortste weg, dien God kon leggen.’

Zoo is het woord van Christus een hooge afwijzing van alle ijdele hosanna-roepers. Hij noodigt al Zijn hosanna-zingers onder den wijnstok van Zijn bloed vooreerst, en onder den vijgeboom van Zijn kruis. Een wijnstok, die een brandend braambosch, een vijgeboom, die een doornstruik is. En door aldus Zijn koningschap te belijden, *als uit den dood te werven*, verzet Hij zich tegen heel de joodsche Messias-verwachting van Zijn dagen. Zouden de Joden niet lachen om dat woord: *van nu aan?* Wat *hen* betreft, *zij* zouden pas dat actueele woord: *van nu aan*, willen spreken, wanneer daar een *sterke* was, die Rome's poorten rammeien kon en vliegende vaandels opsteken boven de woelige wereldzee, zoo dadelijk, wel te verstaan.

Christus echter laat de poort van Rome staan. Hij laat den wachters van die poort zelfs toe, Hem zelven *uit te werpen*. Hij laat den wakers over de poort van Jeruzalem datzelfde toe. Zijn koningschap *wacht* heel bepaald op het vonnis van het Sanhedrin en van Pilatus. *Achter de wolken* ligt immers *Zijn* rechtvaardiging? Dit verwaten Sanhedrin moge al zeggen: hij is een valsche messias, zijn dood is welgevallig in de oogen van den Rechter boven; - Christus stelt er tegenover: Ik ben de ware Messias; mijn dood is de vervulling van mijn messiaansche roeping.

Niet, dat Christus ‘de poort van Rome’ buiten Zijn gezichtskring heeft gelaten.

Integendeel: Daniël heeft het reeds gezegd, dat het onbeweeglijke Koninkrijk van den Menschenzoon aan het tegen elkander instormen van de vier *dieren* een *einde* maken zal.

Dus komt het er nu op aan, voor het vierde beest - van Rome - en voor den Menschenzoon. Christus' koningschap beteekent den ondergang van het romeinsche wereldrijk.

Maar - dat vierde wereldrijk zal ondergaan, *niet* doordat het rijk van den Menschenzoon op aarde zich met de ‘dieren’ conformeert in strijdmanier en in strijdprogram, - maar doordat Hij, als de Menschenzoon, een geestelijke en eschatologische *kracht* op aarde ontbindt, die Zijn Koninkrijk verheffen zal boven al wat ‘vleesch’ is, en in den tijd gebonden. Dit vleeschelijk, wereldsch bestaan is in Rome bezig, zich te tooien met goud. En daarin wordt Rome een type van den blinkenden Anti-christ. Doch het gericht van Christus trekt van boven af op Rome af, *en niet van beneden uit de woelige wereldzee*. De wereldzee zal straks den Anti-christ wèl opschuimen, dien kleinen hoorn uit Daniëls profetie. Maar *van boven* zal Hij door het gericht verdelgd worden, omdat de Menschenzoon, die met ons uit de wereldzee is opgeklommen, toch niet door haar kon worden vastgehouden. De *‘kleine hoorn’* en de *‘kleine scheut’* (Dan. 7:8, Jes. 11:1), de *‘kleine hoorn’* en 't *‘kleine rijsje’* , die *zijn en blijven twee*. De eerste is de Anti-christ; hij kan slechts groeien *onder de andere hoornen,* en op een *niet-afgeslagen* kop, den kop van 't vierde dier van Daniël. Maar de ‘kleine scheut’ , het ‘kleine rijsje’ , dat is de Christus Gods. *Hij* wordt geboren door het *wonder*; want Hij kan bloeien uit een *wèl-afgehouwen* tronk, en uit een *‘dorre’* aarde. *Zijn* bloeien en verschijnen is uit de natuur niet, en uit de historie niet; *en daarom uit den vicieuzen cirkel niet*. En daarom is de *oorsprong* van die ‘kleine scheut’ reeds *waarborg* van de vernietiging van den ‘kleinen hoorn’ , den nabloei van het rijk van Rome. ‘Daarom alzoo *wij* een onbeweeglijk Koninkrijk ontvangen, laat ons de genade vasthouden.’ ‘Want nog eenmaal zal Hij bewegen, niet alleen de aarde, maar ook den hemel.’ ‘Want onze God

is een verterend vuur' - in Zijnen Menschenzoon (Hebr. 12:26-29).

Zoo heeft de Christus dan gesproken.

Hij heeft de dwaasheid volkomen gemaakt en de ergernis oneindig. Want toen Christus repte van Zijn koningschap, dat uit de wolken Gods kracht op aarde zou doen dalen, *van nu aan*, toen kraaide net precies de haan. Vloeken van Petrus knetterden door de lucht. En het woord: *ik ken dien mensch niet*, was het antwoord op het machtige: *van nu aan*.

Niettemin, - van nu aan zál het gebeuren. Door verloochening en vernedering heen, komt Christus tot de glorie van den Menschenzoon, die zich tot subject en tot object stelt van alle christelijke profetie, en die den vloekenden Petrus tot getuige stelt op het Pinksterfeest van de groote krachten der toekomende eeuw.

Laat ons echter niet van dit woord afscheid nemen, voordat wij het oog hebben geopend voor de *volledigheid* van Christus' belijdenis, gesproken voor het Sanhedrin.

Hij heeft den vicieuzen cirkel gebroken door dit Zijn gesproken *woord*. En Hij zal hem wederom overwinnen door Zijn volbrachte*daad*.

Wat Zijn gesproken *woord* betreft: Hij heeft Zijn eed gezworen en gezegd: *Ik ben de Messias*. Hij heeft dat gedaan, om te midden van de getuigenissen en de onderzoekingen en temidden van de fantasieën en critieken, en menschelijke vergelijkingen, die Hem heen en weer werpen tusschen de machten van beneden, zich als *Messias,* 'Vader der eeuwigheid,' aan te kondigen. Zoo heeft Hij Zijn woord, dezen hoogen *dienst des Woords,* in den vicieuzen cirkel van u en mij gesteld, en dien toen *daardoor* overwonnen.

Daar naast treedt evenwel nu ook: het volbrengen van de *daad*, gelijk wij gezien hebben. Want Hij zal de kracht Gods voor Zich aannemen, - en door de kracht Gods triumfeeren over allen wir-war van deze wereld.

Door Zijn *Woord* en door Zijn daad overwint dus Christus den ommegang van deze wereld, de kromme cirkellijn van ons onzekere leven.

En hiermee is het oordeel, gelijk ook de zegen, in de wereld vrij gekomen.

Want de kromme lijn, waarover de *Prediker* zoo vaak en zoo aanhoudend spreekt, ze heeft een *dubbele* functie.

Aan de *ééne* zijde is zij een verhindering voor den *vloek,* die om der zonde wille over de wereld kwam, opdat de vloek maar niet in rechte lijn het leven van de wereld zou afvoeren naar *beneden*, naar den eeuwigen *dood*. In *dit* opzicht is de kromme lijn daarom het uitstel, het oponthoud, voor het strafgericht, dat een gevloekte wereld ter *helle* zou voeren in rechte lijn des *doods*. En in dezen zin valt dus te spreken van de ommegangslijn van de *gemeene gratie,* negatief gesproken als weerhouding van de volmacht en van de volle macht van vloek en dood.

Maar aan den *anderen* kant is de kromme lijn ook weer een uitstel van dàt waarachtig, ongebonden *léven*, dat in rechte lijn *opvaart* tot *God,* en tot de volle, onweerhouden *zaligheid*. Want de ommegangen van ons tijdelijk leven zijn door Gods verlossingswil *ingeschoven* tusschen de eerste zonde en de uit-eindelijke straf. Ze zijn daarom een *moratorium:* een uitstel van de straf, opdat God met ons komen kon tot àf-stel van de straf en doorbraak van genade in den Christus. Die ommegangen worden daarom zóó lang volgehouden en zullen zóó lang duren, totdat het proces des heils, het allerspeciaalste wereldgeding van de bizondere openbaringsgeschiedenis, het ééne doorgaande christologische werk van den *'dag des Heeren'* [1] *voltooid* zal zijn. En *daarna* zal die groote 'dag des Heeren' het nieuwe *leven,* dat nu nog zijn vermogens van zaligheid en glorie niet ten volle kan ontplooien, in *rechte* lijn zien triumfeeren en opvaren, tot zijn volkomen zaligheid. *Daarna; niet eerder*.

Zoo is de vicieuze cirkel, waarover wij nu zóo dikwijls moesten klagen, wel altijd vicieus, want hij zou er niet gekomen zijn zonder de zonde. Ware het kwaad in de wereld niet ingedrongen, de wereld van de *alpha* van Genesis I zou zich langzaam, maar zeker,

1) Zie over het begrip 'dag des Heeren,' deel I, hoofdstuk XVIII.

hebben ontwikkeld tot de *omega* der voleinde dingen. Hierom is de ommegang, die den Prediker *moe* maakt, vicieus, wijl *gevolg* van zonde.

Maar aan den anderen kant roemt in dien vicieuzen cirkel Gods *barmhartigheid* luide tegen het oordeel. Daar zijn worstelingen van *genade* in de vermoeienissen van 's werelds ommegang. De cirkelloop van ons gebonden leven, - hij is een uitstel van den hemel, maar ook van de hel; een oponthoud (krachtens de 'gemeene gratie' èn het 'gemeene oordeel') zoowel voor den eeuwigen dood als voor het eeuwige leven.

En daarom is Christus, als Hij voor het Sanhedrin zichzelf vertoont als overwinnaar van den vicieuzen cirkel, ook zoo vreeselijk en geweldig.

Hij maakt, staande in Zijn eigen plaats, waar Hij wèl behoort[1)], *het oordeel los*, *en ook den zegen*. Zijn handen legt Hij nu aan de deuren van de hel èn van Gods eigen feestelijke zalen. Hier is de Christus wel in het oordeel van de menschen; maar Hij, die zich om onzentwille laat offeren met de gevangenen van den vicieuzen cirkel mee, Hij is tegelijk de Rechter van hemel en van aarde.

Als Jezus spreekt: *van nu aan,* dan is dat kleine woord dan ook de felle openbaring van Zijn volkomen zelfbewustzijn. *Van nu aan zal het dus gebeuren. Het moratorium is opgezegd*.

Van nu aan is ieder mensch gehouden, zijn doen en laten in te richten, *niet* naar de *algemeene,* doch naar de *bizondere* openbaring. En elk profijt trekken van de *gemeene* gratie, zonder een hartelijk roepen om de *bizondere,* is andermaal een werpen van Christus in den door Hem verwonnen vicieuzen cirkel van dit machtelooze leven. Het is positie nemen in den electrischen stoel, waarin Kajàfas heden zichzelf heeft vastgebonden. *Alle moratoria zijn opgezegd: Van nu aan, van nu aan!*

Ja zeker, - *van nu aan* zal men het zien, dat Jezus is de Christus.

1) Vgl. Marcus 13:44.

Ook aan mij moet de wereld ontdekken, dat Christus niet maar is een engel, die daar zalig ‘zweeft’ in de hoogte, en een verge-genoegden blik op aarde werpt, hoog en voornaam, maar koud en zonder redding, doch dat Christus de *Menschenzoon* is, die de oergaven der oorspronkelijke humaniteit in het wezen van Zijn koninkrijk en van Zijn vrije, souvereine, zeltbestand, heeft vrij gemaakt, door de gemeenschap met den levenden God.

Van nu aan is de ommegang van dit vermoeide leven doorbroken. *Van nu aan* is de natuur overwonnen door de genade. *Van nu aan* zullen de dooden rusten van hun rustelooze werk, want de Sabbath brak aan, het heen-en-weer-proces is stil gezet door den Zoon des menschen. De groote arbeid heeft de groote rust. *Van nu aan*.

En van nu aan zal ik den kelk des heils opnemen en Zijn Naam vertellen.

Zijn naam is *Heere*.

En niet slechts: *God*.

Daar is gevraagd, en 't was de stem al weer van den vermoeiden Prediker: ‘Aanmerk het werk *Gods*: want wie kan recht maken, wat Hij krom gemaakt heeft?’

Dat kon er niet één. Dat kan God zelf niet eens. Want God heeft in Zijn groote barmhartigheid de kromme (ommegangs-) lijnen zelf *gemaakt*. Hij heeft - nu vatten we alles samen - tusschen Adams eerste zonde en Adams invaring - *in rechte lijn* - in het rijk van den dood, de *kromme lijn* getrokken, opdat Hij de *geschiedenis* zou doen geboren worden, de geschiedenis van de wisseling van dag en nacht, dood en leven; en in die geschiedenis, die zich inschuift tusschen de verbreking van den paradijsgang van de eerste wereld eenerzijds, *èn* de rechte doorwerking van den vloek aan de andere zijde, maakt God plaats voor den Christus en de heilshistorie. De kromme wegen - ach ze zijn van ons gezichtspunt uit wel vicieus, want ze zijn ongenoegzaam, om hel of hemel nabij te dwingen. Ze kunnen uit zichzelf niet recht gebogen worden, ze houden hel en hemel, de groote door-braak, tegen. Maar van Gods kant gezien, zijn de kromme wegen *lumineus*: de genade-

wil heeft ze ontworpen, om de wereld te behouden in den vrede Christi.

Dus nu:

Aanmerk het werk des *Heeren,* het werk van *Jahwe,* den *Verbonds-God;* den God der bizondere openbaring; - want wie kan recht maken, wat Hij krom gemaakt heeft?

Ik kan dat doen, zoo zegt Hij zelf in dit verheven oogenblik, in den nacht van den Menschenzoon. *Ik kan het, ik alleen. En ik doe het reeds, van nu aan zult gij het zien*, *gij zult uw cirkels doorbroken zien*. Aanmerk het werk weer van Jahwe: want wie kan ooit meer *krom* maken, wat Hij thans *recht* gebogen heeft?

Berg u - de doorbraak komt. Deze bediening des Woords van Jezus Christus voor Kajàfas is van meer dan vulkanische kracht: ze slingert ieder mensch tot voor de poort der hel, of werpt hem vervaarlijk neer voor de poort des hemels.

O Man van smarten, Heer der smarten. Vreugden, die vervaarlijk zijt. Afgronden en een windstoot. Straks *moeten* die gordijnen stuk; alle moratoria, van zegen en van vloek, zijn heden opgezegd.

Hoofdstuk VIII. Christus door zijn volk ten doode verwezen.

> *Toen verscheurde de hoogepriester zijne kleederen, zeggende: Hij heeft God gelasterd. Wat hebben wij nog getuigen van noode? Ziet, nu hebt gij zijn godslastering gehoord: Wat dunkt ulieden? En zij, antwoordende, zeiden: Hij is des doods schuldig*.
> MATTH. 26:65, 66.

CHRISTUS heeft voor het Sanhedrin gezwegen. En toen gesproken. En toen ook *uit*gesproken.

Nu overvalt Hem dus de dood.

Want dit kan *van nu af aan* niet anders. Zijn woord, dat Hij voluit mocht spreken, ontketent den storm der ongebonden, elementaire krachten; en de storm blaast allereerst over Zijn eigen hoofd, want Hij is Menschenzoon. De storm blaast Hem omver. Alle leden van het Sanhedrin staan op in hun vergadering en roepen het uit: Hij moet sterven. Hun roepen was zoo zwaar van Gods tempeesten in het uur van Christus' dienst des Woords. De klok sloeg boven bijna twaalf; zwaar hingen de gewichten.

Het verhaal is kort maar krachtig. Na lang zoeken heeft men zelf nog niets gevonden, dat met schijn van recht een doodvonnis tegen Jezus zou kunnen wettigen. Doch Christus heeft zelf, wat men zocht, doen vinden. Zijn verklaring, dat Hij de *Messias* was, en dat van nu af aan Zijn messiaansche intronisatie volgen zou, heeft aan het Sanhedrin gegeven, wat het zocht, n.l. een duidelijke, welomschreven, door vele getuigen gehoorde, verklaring van den

Nazarener, die als reden kon dienen voor het zoo zeer begeerde vonnis. Daarom staat de hoogepriester op. Hij vraagt zijn medeleden, wat hun nu ervan dunkt. Hebben zij nog meer getuigenissen noodig? Neen, dit ééne is genoeg. De conclusie is gemakkelijk: de Nazarener heeft God gelasterd, Hij is schuldig wegens *blasphemie*.

Wat is dat, deze blasphemie?

Volgens joodsche wetboeken was onder *blasphemie* allerlei te verstaan. De lijst van gevallen zou te lang worden, wilden wij ze alle noemen. In het algemeen gold als godslasteraar iemand, die overmoedige woorden sprak tegen de wet, of 'die zijn handen tegen God uitstrekte.' Godslastering gold als een zwaardere zonde dan afgodendienst, want de godslasteraar zondigde niet alleen tegen de geboden Gods, doch tastte God zelf in Zijn eer aan.

En nu wordt het oordeel van blasphemie tegen Gods Zoon gekeerd.

Nieuw was dit niet.

Reeds eerder is Jezus aangeklaagd van blasphemie, omdat Hij de zonden vergaf aan de menschen, of ook, omdat Hij durfde zeggen: ik en de Vader zijn één. Door zóó te spreken, dus luidde het afwijzende oordeel van de joodsche autoriteiten, nam Jezus voor zich zelf goddelijke privileges aan; want zondevergeving was alleen een prerogatief van God; en voorts, wanneer de Nazareensche mensch zich Gode evengelijk maakt, is ook dat een roof aan Gods eer.

Op gelijke lijn ligt nu ook de verklaring van den hoogepriester, dat Christus in dit oogenblik God gelasterd heeft. Want Jezus heeft verzekerd, dat Hij Zijn heerlijkheid zou ingaan, en straks Zijn plaats zou krijgen aan des Vaders rechterhand; en, dat dit gebeuren zou *van nu af aan*.

Op dat laatste woord: *van nu aan,* moet hier de nadruk vallen.

Want in dit kleine woord drukt Christus duidelijk uit, dat Zijn sterven en Zijn lijden *de weg zijn* tot Zijn intronisatie, daar ginds, boven de wolken.

Dàt de Messias, *wanneer* Hij eens verscheen, Zijn troonsbestijging bij God hébben zóu, dat stond, ook voor de Joden, vast.

Alleen maar, deze plechtige troonsbestijging zou *in het openbaar* gebeuren moeten. Daar moest geheel Gods excellente volk, zelfs heel de wereld, bij aanwezig zijn, om het wonder dan te *zien*. Uitdrukkelijk

moest God daarbij den luiden oproep laten hooren, tot den Messias sprekende: Mijn Vriend, en Mijn Genoot, ga hooger op.

Maar wat Jezus hier voor 't Sanhedrin betuigt, dat klinkt *heel anders*.

Hij wil Messias heeten, en - *van nu aan* hebben Zijn intronisatie. Hij stelt dus deze troonsbestijging onafhankelijk van de wereld der zichtbare dingen. Zóó maar koppelt Hij dat groote, hemelsche feest aan Zijn eigen concrete lijden, Zijn dood en ondergang.

En *dit* is het, wat de logica van mijn heer den hoogepriester blasphemie *moet* noemen; want aldus wordt naar zijn welgefundeerde meening *het vuil der wereld zoo maar geworpen op den troon van God*. Op deze manier, de gedurfde manier van den opstandigen rabbi van Nazareth, wordt het maculeuze leven zonder blikken of blozen vermengd met de immaculate glorie van Gods troon, en wordt het afschrapsel van de wereld zonder eenigen overgang waardig gekeurd den troon Gods te bekleeden. Fij, de nazareensche overmoed! Hier wordt hetgeen de bezem van het Sanhedrin vlijtig wegveegt van voor zijn heilige deur, en uit zijn kosjere straatje weg, geidentificeerd met den beaten oogenlust van 't hemelsch paradijs.

Inderdaad, dit is blasphemie. *Indien* Christus werkelijk is, wat men hier van Jezus zegt, dan *is* ook de bewering van Zijn intronisatie zonder eenigen aanwijsbaren overgang een lastering van den hemel, een uitwisschen van de grenzen tusschen verfoeilijkheid en schoonheid, tusschen wat profaan en heilig heeten moet.[1)]

Dit is dan ook de voornaamste, eigenlijk de eenige, term geweest in de formuleering van het vonnis, gelijk dit door het Sanhedrin gegeven is: blasphemie.

Nu valt het dadelijk ons op, dat Kajàfas op dit oogenblik *anders* spreekt, dan toen hij voor de eerste maal het Sanhedrin opwekte, om Christus tot den dood te leiden. Reeds eerder zagen wij,[2)] dat Kajàfas als president van het Sanhedrin de noodzakelijkheid van Jezus' dood bepleit heeft. Toen echter was de redeneergang anders dan nu. *Toen* luidde de leus: deze ééne moet voor ons allen den

1) Vergelijk Strack-Billerbeck, Kommentar zum N.T., I blz. 1017.
2) Zie deel I blz. 40 v.

dood in, opdat de onrust, die Hij brengt, niet de Romeinen prikkelen moge tot een algeheele vernietiging van onze autoriteit. In dezen redeneergang werd dus de dood van Christus verdedigd op *utiliteits-gronden*. Maar in *dit* oogenblik redeneert het Sanhedrin, Kajàfas voorop, in een andere richting. Heden wordt voor het vonnis van Christus geen utiliteitsgrond, die menschelijk is, maar een *rechtsgrond,* die *goddelijk* is, aangewezen. Eerst is gezegd, dat Jezus' dood *wenschelijk* was, om het lichaam van het joodsche volk gezond te houden, en heette dus Jezus' dood voor de *sociale* eenheid van Gods volk profijtelijk. Nu echter wordt Zijn sterven geacht *noodzakelijk* te zijn voor de *geestelijke* eenheid van God met Zijn volk. Want als deze mensch niet sterft, deze, die God gelasterd heeft, dan zal zijn zonde niet maar het *romeinsche* zwaard, doch den toorn *Gods* over het schuldige volk wakker roepen. Toen men den eersten keer beraadslaagde over den Nazarener, werd geconcludeerd, dat niet zoo zeer de intolerantie van het Sanhedrin Hem uit moest werpen, als dat men moest ontzien de intolerantie van het romeinsche gezag, dat immers geen massale volksbeweging dulden zou. Aan dezen redeneergang lag toen de onderstelling ten grondslag, dat men zelf desnoods nog wel den Nazarener zou kunnen verdragen. Maar *thans*, in deze laatste sessie, beroepen zij zich op de heilige intolerantie van God. De *hemel* verdraagt den godslasteraar niet. En wederom schuift dus het Sanhedrin de aanklacht van intolerantie *van zich af*, door zich op Gods wet te beroepen, Gods wet, die aan de ambtsdragers den dwang oplegt, den lasteraar uit hun midden weg te doen. En evenals in het oude paradijs de mensch de schuld wierp op den ander, en de verantwoordelijkheid ten slotte van de buitenwereld, de slang en de vrouw, afwentelde *op God zelf*, die immers die vrouw gegeven had, zoo wordt ook nu de verantwoordelijkheid eerst geschoven op de buitenwereld (Rome), maar thans wordt God zelf aansprakelijk gesteld voor het vonnis over Zijn Zoon. ‘Hier staan wij; wij kunnen niet anders.’ ‘De nood is ons opgelegd.’

Het is goed hierop acht te geven; want deze kwaad-aardige probleemverschuiving laat ons zien, welk een gruwelijke blas-

phemie - wij keeren de aanklacht om - er ligt in het gebaar van droefheid, waarmee de hoogepriester, Kajàfas, zijn kleederen scheurt.

De hoogepriester, zoo lezen wij, stond op, en scheurde zijn kleederen.

Dit kleeren-scheuren was een teeken van droefheid. Deze symbolische handeling komt in het bijbelsch bericht, en ook daar buiten, herhaaldelijk voor als een zinnebeeldige handeling, waarin droefheid uitgesproken werd over de ellende, die men om zich heen zag.

Nu behoeft men niet epineus te vragen, *welke* kleeren Kajàfas gescheurd heeft, gelijk sommigen de gewoonte van vragen hebben. Want de grondtekst geeft op dit punt niet de minste zekerheid. Aan het officieele priestergewaad behoeft niemand te denken, en nog minder aan het hoogepriesterlijk kleed, want men was niet in den tempel, en daarom was ook niet de officieele tempelkleeding hier voorgeschreven. Van beteekenis is echter het uitpluizen van die bizonderheden niet. Wèl verdient het de opmerkzaamheid, dat het scheuren van de kleederen tot op zekere hoogte, en in bepaalde omstandigheden, aan den priester *verboden* was. In het algemeen mocht de priester geen *rouw bedrijven*. Want de priester houdt niet zijn gelaat naar de aarde gekeerd, doch slaat zijn oogen op naar God. Vandaar dan ook, dat volgens wetsvoorschrift de priester niet weenen mocht of rouw bedrijven over den dood van een privaat persoon. De dood van familie-leden mocht andere menschen beroeren en ophouden, anderen, aan wie een blik in het graf gegund werd, en aan wie een dag van tranen was gelaten, maar de hoogepriester, in het algemeen de priester reeds, moet de persing van zijn ambtelijk bestaan altijd manifesteeren. Gelijk Jesaja, wanneer hem kinderen geboren worden, toch ook dan dadelijk als profeet optreedt, en dit huiselijk, priesterlijk geluk blijkens den naam, dien de kinderen krijgen, onmiddellijk in organisch verband zet met zijn ambtelijke roeping, zoo moest ook de priester, wiens ziel door het ambtsvuur in ijvering voor God ontstoken was, zich niet laten ophouden door een blik in het graf, noch zijn kleederen scheuren,

met profane lieden mee, over een doode in zijn familie. Want alle ambt kondigt het groote ultimatum af: laat de dooden hun dooden begraven, maar gij, die het ambt draagt, kom haastig. Profane menschen nemen een dag eraf voor een begrafenis; en met gescheurde kleederen gaan zij jammerend staan voor de poorten van den sjeool. Maar priesters, zij zijn immers ambtsdragers, hebben hun parcours naar den levenden God. Op weg naar Hem hebben zij de zon in het oog te vatten. Het priesterschap is op weg naar het eeuwig Oosten; dus mag geen dood de priesters ophouden. Gods knechten mogen 'niemand groeten op den weg' , d.w.z. zich niet laten ophouden door de levenden; zouden zij dan zich laten ophouden door de dooden? Neen, wie het priesterschap ziet als een volkomen toewijding van persoon en kracht en gave aan God, en als een heenkeeren tot Hem, dat de hand aan den ploeg doet slaan met een verbod aan het oog om achteruit te zien, die verstaat, dat het priesterambt leeft bij het verbod van kleerscheuren om een doode. Wat aan den *omtrek* van het leven ligt, mag den priester niet ophouden; hij moet zich keeren, immer en immer, naar het *centrum* van de dingen. Niet het incident mag den priester tot rouwbetoon bewegen, want zijn lachen en zijn weenen, zijn kleeren aantrekken en zijn kleeren scheuren, het is alles dienst, opgang tot God; een volhardend dingen naar de centrale waarheid en de centrale gemeenschap met God.

In dit licht bezien[1)], is Kajàfas' gescheurde priesterkleed dan ook niets anders dan de uiterste consequentie van *zijn* groote woorden over *Jezus'* groote woorden. Jezus had gezegd: 'ik ben de Messias; mijn intronisatie zal er nu dadelijk zijn; wie dat niet gelooft, *lastert* God.' Dat was *Jezus'* gróóte woord. En nu komt

1) Wij zijn het eens met de opvatting, die verdedigd wordt door P.G. Groenen, a.w. 261, wanneer hij het verbod van kleerscheuren niet *in het algemeen* aan de priesters gegeven acht. Zie ook Grosheide a.w. 332, 333. Wel meenen sommigen, dat uit Lev. 10:6 en uit Lev. 21:10 af te leiden valt, dat de priester in geen geval zijn kleeren scheuren mag. 'Maar in Lev. 10, 6 is er sprake van een bijzonder geval. Zij mochten n.l. geen rouwteekenen stellen over Nadab en Abiu, die door het vuur des Heeren gedood waren; en in Lev. 21, 10 is gesproken over teekenen van rouw bij den dood van een privaat persoon. Bij andere gelegenheden bestond dat verbod niet, gelijk blijkt uit 1 Mach. 11, 71, en moest niet hier de hoogepriester meer gevoelig wezen voor een godslastering dan een ander?' (Groenen 261).

Kajàfas op zijn beurt met een groot woord, en zegt: *dat is blasphemie*. Als hij vervolgens zijn kleederen scheurt, zegt hij daarmee, dat deze Nazarener, en dit zijn gesproken woord, niet maar een incident aan den buitenkant, niet slechts een malheur aan de periferie van Israëls bestaan is, maar dat het hier gaat om den nervus rerum, om de quintessence van àlle leven en dood, van àlle waarheid en leugen. Wat Jezus, de Nazarener, hier zegt, is niet een voorbijgaand incident, waaraan de hoogepriester voorbij kan gaan, omdat deze boud-spreker van Nazareth toch wel zichzelf en zijn werk naar het kerkhof dragen laat; neen, hij is het groote obstakel voor het werk Gods onder Israël. De Nazarener is de moeite van de kleerscheuring waard, want hij tast het *wezen* aan van Israëls religie: God heeft Zijn pijlkoker in de hand, en schiet naar 't hart van 't Sanhedrin, tenzij het dezen boosdoener wegrape met de goddeloozen.

Door deze symboliek, die helaas ook weer te zeer beheerscht is, en die ongelukkigerwijze onder de ‘fijne gebaren’ te rangschikken valt, de fijnste, die ooit een diplomaat in de wereld zoo goed hebben gestaan, - door deze symboliek stelt Kajàfas dus het probleem van den dag als buitengewoon ernstig voor. De priester, die anders door niets zich mag laten ophouden, wordt inderdaad op dit oogenblik op zijn weg naar het hart des Vaders opgehouden door den Nazarener. Het kleerscheuren wegens blasphemie stelt de kwestie uiterst scherp. Want blasphemie werd volgens joodsche rabbijnen hierom een kleerscheuring waardig gekeurd, omdat indertijd (zie II Kon. 18:37) Eljakim en Sebna en Joah naar Hiskia gekomen zijn met gescheurde kleederen, omdat de rabsjak, d.w.z. de generaaloverste van het leger van Sanherib, den God van Israël gehoond had. Als nu de hoogepriester zijn kleeren scheurt ter oorzaak van de blasphemie van den dag, dan neemt hij voor zich de rol van Hiskia en diens ministers aan, en wordt tegelijk aan den Nazarener het brandmerk opgedrukt: bondgenoot van den rabsjak, lasteraar Israëls, beleediger van den heiligen God bij den heiligen muur van de stede Gods. Ach ach, zoo klaagt hij, dat zulk een kwaad lid in ons volksgeheel kón worden ingelijfd. Ach ach, dat Abraham een dergelijken zoon kón genereeren. Broeders, laat ons doleeren voor

God en vooral in het voordeel van God. Onze gescheurde kleeren zijn voor den Hemel een bewijs, dat de zalf van Israëls goddelijke apotheek te rechter tijd van deze doode vlieg zich wist te zuiveren.

Zoo treedt Kajàfas op als procurator van den hemel en van den grooten Naam. Hij neemt de lasten van zijn volk op eigen schouders, en wat de dood van zijn schoonvader, Annas, niet zou vermogen te doen - de man zit naast hem - wat de dood van zijn eigen vrouw, van zijn kinderen, van zijn broeders niet zou vermogen te doen, dàt vermag *dit* woord van den Nazarener; want Hij heeft God gelasterd. Dus neemt Kajàfas aandeel in het leed van Israël, dat dien nazareenschen gruwel baren kon. En ontkomt tegelijkertijd aan de groote vraag, of Jezus niet centraal den rouw bedrijft in Gods verrukt heelal. Kajàfas scheurt zijn kleeren, want hij neemt deel in de schuld van Israël, dat zulk een donkere vlek op de blanke kleederen van de bruid van God daarboven niet heeft kunnen verhinderen, - zulk een vlek als Jezus is. Zoo overdekt hij met zijn gescheurde kleeren het gescheurde hart van Jezus, opdat het hem toch niet het groote vraagstuk stelle van het aandeel nemen van *God* zelf in *onze* zonde, door Jezus Christus.

Dit laatste is dan ook geweest de *schuld* van Kajàfas:de hoogepriester heeft de hooge priesterlijke gedachte van voldoening en verzoening geheel geëlimineerd. Het is eigenlijk ontstellend, dat in het proces van Jezus Christus Zijn *priesterschap* van de zijde der menschen volkomen wordt voorbijgezien. Het *profetisch* ambt - wij wezen daar reeds op - is al bespot: profeteer ons, wie U geslagen heeft. Het *konings*ambt wordt eveneens opgenomen in de spot-en smaad-redenen van joodsche en romeinsche autoriteiten en niet-autoriteiten: slagen, doornenkroon, rietstaf, purperen mantel. Maar het *priesterschap*, wie let er op het *priesterschap?* Het is Kajàfas niet eens gelukt tot het hart der dingen door te dringen. De man, die als priester zich op laat houden door het ‘verschijnsel’ van Jezus Christus, heeft toch geen oogenblik de groote *priesterwet* in zijn pleiten tegenover Christus voor den geest gehad. Had hij den verborgen zin van Israëls priesterschapsbediening verstaan,

dan zou Christus' dood, Christus' binding, hem hebben kunnen blijken de weg te zijn tot opstanding en tot leven. Maar neen, hij staat buiten zijn eigen priesterproblemen, en daarom spreekt hij het oordeel uit van lastering over Hem, die de dieptelijn van priesterlijken dienst ten einde toe afdalen wil, om de hoogtelijn ook uit zichzelf te kunnen trekken. En dit was toch het *offer*, en dit was toch de *eigen kracht*, en dit was toch de *eigen verdienste* - drie groote themata van Israëls liturgischen zang? Kajàfas, hebt gij niet één uur naar uw eigen klanken kunnen luisteren? Heeft de Nazarener zóó zwaar gezondigd omdat Hij ernst maakt met uw eigen thema's: offer, eigen kracht, eigen verdienste?

Deze voorbijgang van den hoogepriester aan wat *juist de priesterlijke* aandacht had moeten boeien, verhindert ons dan ook, Kajàfas te danken voor zijn overigens scherpe probleemstelling. O, wij zouden haast geneigd zijn, hem om den hals te vallen, omdat hij ten minste deze verdienste heeft, dat hij het probleem van den Nazarener heel scherp stelt. Want inderdaad, wat Christus van zichzelf nu zegt, dat houdt alle priesters op, die overigens door niets zich laten tegenhouden.[1)] Christus' ééne woord: ik ben de Messias, zet alle klokken stil, ook van die priesters, wier klok zelfs voor den dood niet stil wil staan. En dat Kajàfas aan onzen Heere Jezus de hooge eer gegund heeft, dat hij de kleeren om Hem scheurde, en de *utiliteits*-argumenten van eertijds vervangen heeft door het alleruiterste *rechts*-argument, dat zou een groote verdienste zijn geweest, althans in het scherp stellen van het probleem, indien Kajàfas maar het vraagstuk van den Nazarener had verbonden met het diepteprobleem van het *priesterambt*, (verzoening door voldoening, lijden en dood) en indien voorts zijn gescheurde kleeren uiting waren geweest van een gebroken hart. Maar wat het *eerste* betreft, Kajàfas heeft Christus niet eens den tijd gegeven om zich uit te spreken, hij heeft geen oor gehad voor het woord, dat Christus in den dood betalen moest aan Gods recht, dat Zijn

1) Vgl. de unisone passage in Bach's Matthäus-Passion: (er hat gesagt): *ich bin Gottes Sohn*.

ondergang moest zijn de opgang van Zijn volk. Dus is, wat dat *tweede* punt betreft, Kajàfas' kleerscheuren niet geweest een uiting van zijn groote droefheid, maar eigenlijk een verberging van zijn groote blijdschap, de grootste vreugde, die *het vleesch* beroeren kan: de blijdschap van de *zelf handhaving tegenover den priester van eene andere orde*. Kajàfas heeft, mèt zijn kleeren, niet ook zijn *hart* gescheurd. Eigenlijk simuleert hij. In zijn hart is hij immers blij, dat hij een reden heeft, om Jezus te veroordeelen.

Dus blinkt hier Christus' ongerepte majesteit; men kan het probleem - neem nu eens even deze wereldsche terminologie over - men kan het ‘probleem’ van Jezus van Nazareth niet eens in volle scherpte stellen, *tenzij dan door Hem zelf*. Kajàfas' probleemstelling is wel zoo scherp als ‘het vleesch’ kan gaan. Hij spreekt van blasphemie, en hij scheurt zijn kleeren, en hij zegt, dat dit geen ijdel oponthoud is op den weg naar God, den weg van priesteropgang naar den God van Israël. Tot zoover is zijn getuigenis waar. - Maar de volle scherpte van het probleem van Jezus Christus ziet en ondergaat slechts hij, die uit Christus zelf heeft leeren zien en denken en leven. Want *hij* ziet boven de gescheurde kleeren van Kajàfas het gescheurde *hart* van Jezus en weet, dat dit geweest is het groote *oponthoud* van den *Priester* onzer belijdenis, en tegelijkertijd de groote *doortocht* van dien Priester tot onze verlossing en verzoening.

Dus willen wij maar zeggen, dat de scherpte van de vraag van Jezus Christus slechts wordt gezien uit Christus zelf. Die de Priester is, *die* is ook de Profeet.

Wil men hier bij Kajàfas spreken van titanischen hoogmoed, die blasphemie durft noemen, wat niet anders is dan de zelfopenbaring van God in het vleesch, (want wij zoeken den hoogmoed zoo spoedig bij den ander), dan antwoorden wij: ja, hier *is* de titanische hoogmoed, maar die ligt niet in het zeggen, nog minder in het *scherp* zeggen, maar in het *zóó willen* zeggen, in het niet-willen *luisteren* naar God en naar Zijn Christus. Kajàfas heeft niet hierin gezondigd, dat hij bij Christus' zelfverklaring het woord spreekt;

er òp of er ònder, alles of niets, godslastering of godsopenbaring. Maar dat hij bij voorbaat wilde uitkomen, daar, waar hij uitgekomen *is,* dàt was zijn overmoed. Niet het strakke spreken, doch het slappe hooren is de overmoed.

Maar voor het overige zegge nu alles wat adem heeft met Kajàfas mee, dat hier, d.w.z. bij Christus' zelfbelijdenis, de kwestie van de tolerantie is uitgeschakeld. Eerst als deze onzerzijds *uit*geschakeld is, kan ze a parte Dei weer worden *in*geschakeld in het lot van u en mij. Hier past in dezen oogenblik slechts doodvonnis of aanbidding. Eén van beide: Christus is intolerabel, òf Hij alleen is het geheim daarvan, dat wij nog hebben onze tolerantie bij God. Eén van tweeën: Christus is het eject van Gods intolerantie Hem ten kwade, of Gods edict van tolerantie ons ten goede.

En dat heeft Kajàfas wel niet begrepen, want om dat te begrijpen moet men in Christus zijn; maar het uiterste gebaar van zijn vleeschelijk bestaan, n.l. zijn kleerscheuren, heeft daarnaar althans getast.

Doch dat hij tastte in ver-keerden wil, dat is zijn oordeel.

Nu treedt dan ook dit spel van onwaardigheid in de vierschaar van Gods recht.

Nu zien wij God de rechtszaal binnengaan; God treedt nu toe, en scheurt Kajàfas' kleeren. En God treedt andermaal toe, en scheurt het hart van Jezus. En God treedt ten derden male toe, en roept boven het Sanhedrin uit: Hij is des doods schuldig, Hij is des doods waarachtig schuldig.

God, zeiden wij, scheurde Kajàfas' kleeren.

Want o, de hemelsche spot, en o, die verheven ironie!

In de laatste zitting, die het Sanhedrin rechtens beleggen mocht, heeft de hoogepriester zijn kleederen gescheurd. Hij heeft gezegd: quis non fleret?[1)] De man, die nooit den rouw bedrijven kan, die door niets zich op kan laten houden, bedrijft nu *in zijn ambt* den rouw, want *hij kan nu niet verder. De Nazarener is zijn obstakel*.

1) Wie zou niet weenen?

Kajàfas, gij hebt *recht* gesproken, antwoordt nu God. Kajàfas, gij hebt dit woord *tot uw dood* gesproken, dondert God. De priester scheurt zijn kleeren, het rouwbedrijf zet hem momenteel buiten dienst; en God neemt deze probleemstelling aan, door straks de kleeren te scheuren, waarachter Hij zelf onder Israël in diepe schaduwen verborgen was, dat is te zeggen: door het *gordijn* te scheuren in den *tempel,* den voor-hang van het heiligdom der oudtestamentische woningen Gods. Daarmee zal straks het Sanhedrin voor eeuwig zijn ontslagen, de priester-stand voor altijd onttroond, en het rouwkrip gekozen als het uniform behang voor den ten doode nu gewijden tempel. Christus, de hoogepriester, zet alle priesterhanden stil: quis non fleret? 'Loof, loof den Heer mijn ziel, met alle krachten.'

God, zoo zeiden wij, treedt andermaal toe en scheurt het *hart van Jezus*.

Want dat Zijn volk Hem nu ten doode wijst, dat heeft het hart van Jezus uitermate zeer gedaan. Hij was gekomen *tot het zijne en de zijnen hebben Hem niet aangenomen*. O, het is wel waar, dat het vonnis van het Sanhedrin 'feitelijk' nog niet Jezus kon beschadigen, want het Sanhedrin mocht niet Jezus dooden zonder de autorisatie van het romeinsche gezag. Daarom moest het vonnis van het Sanhedrin de bekrachtiging nog krijgen van Pilatus.

Maar dat laatste maakt de smart nog grooter.

Want denk u eens even in, dat de Joden Jezus hadden kunnen vonnissen zonder machtiging van het romeinsche rijk en van den procurator Pilatus, - dan zou het vonnis van het Sanhedrin nog niet beteekend hebben, dat men den Nazarener als een vloek beschouwt voor *héél de wereld*. Daar kunnen gevallen zijn als van een vader, die zijn kind straft binnen de enge muren en volgens de rechtsregelen van het gezinsleven, maar die het kind niet gaarne aan de vloek zou prijs geven van de *buiten*wereld. Zoo kunnen er ook gevallen zijn, waarin de kerk iemand straft naar het recht van de *kerk,* maar zijn naam nog niet wil schrappen uit het boek der *wereld*. En zoo zou het ook kúnnen zijn, dat Israël

den Nazarener wel had willen oordeelen binnen de perken en binnen de muren en binnen de wetsbepalingen van het joodsche volk, maar Hem niet zou hebben willen vloeken voor het front van heel de buitenwereld. Maar zie, wanneer het Sanhedrin een doodvonnis uitspreekt krachtens joodsche wetten en joodsche wets-exegese, en dan daarbij besluit de romeinsche overheid te vragen, haar vonnis te bekrachtigen, dan is dat een verloochening van een kind van Abraham, niet alleen maar tegenover Abraham, maar ook tegenover de heidenwereld.

Daarom is het vonnis van het Sanhedrin, dat genomen werd *in het bewustzijn, dat men Pilatus erin mengen moest,* de sterkste veroordeeling van Christus geweest. Dit vonnis is beslissend voor Christus als kind van Abraham. Het woog als *rechtsdaad zwaarder* dan het vonnis van Pilatus. Pilatus geeft Jezus over met een schouderophaling; Kajàfas geeft Hem over met gescheurde kleeren. Pilatus geeft Hem over met een gebaar, waarbij de hand van den rechter in onschuld gewasschen wordt; Kajàfas zegt: als ik dezen niet offeren mag den Satan, dan wordt al mijn ambtswerk vruchteloos, dan offer ik vergeefs mijn God. Pilatus zegt: misschien is Hij gevaarlijk voor den Staat, misschien, misschien; Kajàfas zegt: gewis is Hij het gevaar voor het heelal, zeker, zeker. Pilatus zegt: zijn dood is utiliteitsmaatregel, ik hoop het, ik zou het wel willen; Kajàfas zegt in het eind: zijn dood is rechtsdaad, rechtsherstel, de wereld kan niet verder, tenzij over zijn dood lichaam, ik durf er wel op zweren, dat dit de waarheid is. Pilatus zegt: de rust van mijn goddelijken *keizer* wordt door zijn dood bewaard; Kajàfas zegt: neem dezen aanstoot weg, want mijn *God* kan zoo geen Sabbath houden; mijn orthodox geloof heeft groot respect voor allen Sabbath Gods. Pilatus geeft Jezus over met de leus: wat *is* waarheid? - Kajàfas geeft Hem over met den uitroep: Zijn dood *handhaaft* de waarheid. Pilatus geeft Jezus over door het overwicht; Kajàfas, naar hij zegt, door bevoegdheid. Pilatus geeft Jezus over in naam van het *menschenrecht* (ius), dat immers ook de utiliteit in de sociale samenleving heeft te zoeken en te bewaren; maar Kajàfas geeft Jezus over krachtens geestelijk, *goddelijk* recht (fas), dat niet

vraagt, ten slotte, hoe men de menschen dienen kan, maar hoe alles opklimt tot de glorie van den volzaligen God. En terwijl Pilatus Jezus overgeeft, alogisch (want wat is waarheid? alleen het nut heeft ons te leiden) daar zweert Kajàfas, dat de Logos, het eeuwige Woord, door wien alle dingen zijn gemaakt, den dood vereischt van dezen Nazarener.

Toen scheurde God het *hart* van Jezus. God had Hem ingebracht in de lendenen van Abraham, had Hem in de wereld gezonden, in de gemeenschap van Abrahams vleesch en bloed. Het hart van Jezus klopte, en moest kloppen, met het hart van Abraham mee. Maar het bloed van Abrabam en zijn ontaard gebroed weigert het bloed van Jezus. De zijnen hebben Hem niet aangenomen. Hij wordt uitgedreven door Zijn eigen bloed; en dat heet nu *de* saneering Israëls, dat zich te zuiveren weet van infectueuze stoffen. Dus rukt God Jezus' hart uit het lichaam Israëls weg, en het doet vreeselijk zeer. Dat *God* tegelijker tijd het hart uit Israëls vleeschelijk lichaam komt rukken, en zoo dit volk vernielen, dat was wel waar, maar het was *geen troost voor Jezus*. Als Hij zich nu getroost had, omdat Zijn ondergang als Abrahams kind de ondergang was van hetgeen in Abraham vleeschelijk was, dan zou dit groote leedvermaak Zijn eerste zonde zijn geweest; en dán was Hij des doods schuldig geweest, niet om onzentwille, maar door Zijn eigen zonde.

Dus blijft Hem enkel lijden. God treedt op Jezus toe en scheurt Zijn hart. Quis non fleret? En ach, in den hemel zegt vader Abraham: Loof, loof den Heer, mijn ziel, met alle krachten. Zijn vleesch is hem nochtans uit 't lijf gerukt; zijn hart en zijn hoofd zijn heden hem vergaan. Maar zijn Te Deum weet niet van rusten. Jezus, Jezus van Nazareth, Abraham, Uw vader, heeft met verheuging verlangd, opdat hij dezen Uwen dag zou zien, en hij heeft hem gezien en is verblijd geweest.... Jezus, Jezus, kunt gij uw eigen woorden aan? Gij hebt het zelf toch eenmaal zóó gezegd?

Maar nu ten derden male: God treedt toe en roept boven het Sanhedrin nu uit: Hij is des doods schuldig.

Want gelijk wij eerst hebben vernomen, en geloofd, dat de kreet van Kajàfas: ‘één voor allen moet sterven,’ niet alleen door Kajàfas, maar *ook door God* werd afgeroepen,[1] *zóó* is het *óók* met Kajàfas' eindconclusie, dat Jezus schuldig is tot den dood. Ook dit woord wordt nu in dit eigen uur in de wereld geworpen door de hel beneden, en door den hemel boven; en beide bedienen zij zich van de tong van Kajàfas, die het *schuldig* in menschentaal heeft uit te spreken. Des doods is Jezus schuldig; volgens den één, omdat Hij God gelasterd heeft (zie daar de ééne kommentaar); volgens den ander, omdat Hij de lastering van anderen op zich geladen heeft (zie daar de tweede kommentaar). Des doods schuldig - dat is weer de ééne leus. Nu zegt de één daarbij: hij heeft de wereld háást in den toorngloed Gods doen vergaan door Zijn onverdraaglijke lastering, doch wij hebben te rechter tijd de wereld gered door Satan het offer voor te werpen van den onwaardigste onder de menschen, opdat Gods toorn gestild zou worden over het schip van staat, dat den rebel heeft uitgeworpen. Maar de ander spreekt: God heeft de wereld gered, door alle schuld van blasphemie op Hem te doen aanloopen, en zoo *Hem* te stellen in de plaats van allen, die door hun zonde God hebben gelasterd en gehoond.

Nooit bleek zóó duidelijk als in dit ontstellend uur, dat de vraag van zonde en van deugd geen kwestie is van smaak, maar van noodzaak, geen vraag van utiliteit, maar van recht, geen interne regeling van sociale samenleving onder de menschen, maar een vraag van verkeer tusschen God en schepsel. Sedert dit hooge uur is het spreken van den mensch niet meer een kwestie van kinderpraat, maar van psalmgezang contra vloek, van doxologie contra blasphemie.

Want het Woord is vleesch geworden en dit Woord *legt zich aan alle dingen op*. Alle woorden van menschen worden naar dat ééne Woord gemeten. Eén van beide: Christus lastert God, òf - al wat niet in Hem begrepen is, lastert God. Maar hoe het zij, - van het Woord, dat in den beginne was, kan na de laatste zitting

1) Zie deel I blz. 52 v.

van het Sanhedrin geen enkel menschen-woord zich immermeer ontdoen. ‘Geen woord valt *ijdellijk* ter aarde.’

Scheurt uwe kleederen, de rouw valt in het heelal. Scheurt uwe kleederen, want wie nog nooit geschreid heeft, komt hier tot zijn crisis. Maar weet het wel, dat de rouw in het *hart* moet liggen, en daarom: scheurt uw hart en niet uw kleeren. Want blasphemie en lofverheffing zijn ten slotte niet een ding van den buitenkant, maar van het verborgen leven. In den beginne was het Woord, en Het heeft onder ons gewoond, en Het wil ook in ons wonen, in ons blijven tot in eeuwigheid. Dus is het *einde* van Kajàfas en van het vleesch: het gescheurde kleed. Maar dat is heel iets anders dan het *begin* van ieder, die in Jezus is begrepen. Diens *aanvang* is het gescheurde hart.

En dat gescheurde hart, God zal het niet verachten. Hij heeft het zeer begeerd, toen Hij het hart van Jezus brak, staande achter den stoel van Kajáfas. God heeft voor óns gescheurde hart de scheur in 't hart van Jezus Christus over gehad: zóóveel was Hem dit waard. O, als Hij één gebroken en verslagen hart verachtte,.... Hij had 't gebroken hart van Zijnen Zoon - dien duren prijs - veracht. En Kajàfas zou een standbeeld hebben verdiend op het kruispunt van de wereldwegen.

Hoofdstuk IX. Christus gehoond op den profetenberg.

> *Toen spogen zij in Zijn aangezicht, en sloegen Hem met vuisten; en anderen gaven Hem kinnebakslagen, zeggende: Profeteer ons, Christus, wie is het, die U geslagen heeft?*
> MATTHEUS 26:67-68.

CHRISTUS, ter dood verwezen, wordt nu aan den hoon prijsgegeven.

Hierin ligt niet alleen de wonde bloot van den tijd, die dapper doet over de onvruchtbaarheid van zijn vicieuzen cirkel, maar hier verneemt men ook de volle, ontstellende waarheid omtrent de zonde van alle leven buiten God.

Want dat is toch wat groots: Christus naar den dood verwezen. Op dit feit van den dag kon slechts één antwoord *goed* zijn: het diepe ontzag, de algeheele verbrijzeling van de rechters, die gedoemd waren, althans uitverkoren en gedwongen, in de plaats van God voor heden te treden. Zoo immers staat het met Israëls rechters? Ach, ze zijn van boven aangesteld. De wil van den levenden God zette hen op den rechterlijken stoel, en gaf hun het hooge bevel: doet de zaak van God, laat Gods stem dreunen uit Uw mond over Israëls vloer. Dit is wel het eerste, dat hen beklemmen moet: sleuteldragers te zijn van God. Want nóg staan zij in hun ambt en nòg steeds drukt op hen de zwarigheid van dit woord: al wat gij op aarde zult binden zal in den hemel gebonden zijn, en al wat gij op aarde zult ontbinden zal in den hemel ontbonden zijn; indien uw binden en ontbinden een zuiver antwoord is op het bevel van God, die u een plaats hier gaf.

En nog een tweede reden was daar nu voor rouwbetoon en voor een staan in hoogen, strakken levensernst. Zij hadden ten doode verwezen; en dat is toch een verschrikkelijk ding. Het is een overgeven van den mensch uit den staat van wording in den staat van het eeuwig, onveranderlijk zijn. Het is een loslaten van den mensch, die nog staat in de wereld der mogelijkheden van het goede, zoodat hij tuimelt in de andere wereld met haar verzekerdheden van het kwade. Het is, iemand onttrekken aan het menschelijk gezicht, dat hem nog hier kan zien als een mogelijk tot den hemel verkorene, en een uitspraak, - althans in *déze* rechtspraak - dat iemand door God niet anders dan verworpen wezen kan.

Deze opperste ernst der dingen had het Sanhedrin moeten grijpen in zijn klammen en klemmen. Naar boven ziende, verkonden zij het onveranderlijke leven, en naar beneden wijzende, bedeelen zij den onveranderlijken dood. Zij geven Christus in Satans handen over, maar zeggen daarbij, dat hun handen, als ze Hem overgeven aan den Satan, zich vooraf bevend hebben gelegd in de hand van God. God geeft dus *door hen* over aan den Satan; en wat hen zelf betreft, ach, zij zijn immers knechten, niets meer dan knechten, die zelf ook niet anders dan door genade leven kunnen.

Indien Israëls rechters hun ambt verstaan hadden, dan zouden de gordijnen zijn neergelaten in de zaal van hun vergadering, voor den rouw over dit doodvonnis, dat God hun afgedwongen had.

Maar nu openbaart zich naakt de waarheid; zij lachen den ernst van het oogenblik weg.

Zij worden de dwazen. Want nauwelijks is het vonnis door Kajàfas uitgesproken, of de spanning wijkt, en de ontspanning neemt haar verhaal in een gruwelijk bedrijf van spot en hoon.

Dat is hun oordeel. Indien het Sanhedrin had gestaan onder den druk van zijn zware ambt, en onder de hoog-spanning van de verbintenis tusschen God en zichzelf, dan zou ook na het moment der beslissing, de zware druk gebleven zijn, want God laat nooit van drukken af.

Maar hetgeen het Sanhedrin beklemd had, dat was niet het aan-

gezicht van God geweest. Geen vinger had op hun wand een duister schrift geschreven, gelijk in 't huis van Belsazar eens was geschied. En dat Gods vinger eens had geschreven de wet op steenen tafelen, ach, dat is toch een *verhaal*, dat is toch Vaderlandsche Geschiedenis? Zulks is nu lang voorbij. Komt, staat nu op, en hebt uw leut aan 't lot van Jozua van Nazareth!

De oude heeren stáán nu op.

Ze hèbben hun leut aan den Nazarener.

Zie, zij spuwen Hem in het gelaat, ten teeken van verachting, een teeken, waarvan de spraak den Joden nog meer bekend is dan gemeenzaam.[1)] Ook slaan zij Jezus met de vuist; en, blijkens de manier, waarop de grondtekst hierover spreekt in de verschillende berichten, hebben zij daarbij Christus niet alleen met de vlakke hand in het gelaat geslagen, maar ook Hem rauwelings gestompt. Dit met de vuist slaan was een teeken van beschimping.[2)] En bij dit alles komt ook het gesproken woord, dat nu Zijn geest en ziel moet striemen. Ze doen Jezus een blinddoek voor de oogen. En dan komen de weleerwaarde heeren, straks ook geëscorteerd door hun steeds vrijmoediger wordende huisknechten en bedienden; ze komen op Jezus af, slaan Hem in het gelaat en vragen dan grinnekend: profeteer nu maar eens, *wie* U daar even zoo ferm geslagen heeft. Zij springen om Jezus heen, en spotten met Zijn profetennaam en profetisch ambt. Zij hebben zoo wel eens vernomen, dat van den Nazarener gezegd is: een groot *Profeet* is onder ons opgestaan, en God heeft Zijn volk bezocht. Eén van de titels, dien hem de volksmond gaf, was: ‘de *Profeet*.’ Hij zelf had trouwens zooeven nog *geprofeteerd* over Zijn toekomst. En van dat alles, van volk en volksprofeet, ontslaan zij zich nu door een caricatuur. De nieuwste profeet moet maar eens aanwijzen, hoe die man heet, die hem daareven op de wang sloeg. Kan hij hem niet zien? Maar profeten zien toch wat een ander niet ziet?

Dat zoo het profetisch ambt genivelleerd wordt tot een zekere voorspellingskunst, en dat van het lichtend werk van Gods profeten

1) Zie Num. 12:14; Deut. 25:9; Jes. 50:6; Job 30:10.
2) Zie Matth. 5:39.

hier alleen maar overgehouden wordt een soort van waarzeggerij, dat *profeteeren* volgens deze armoedige logica niets anders is, dan kleine vlammetjes ontsteken op enkele punten, waar anders nooit de zon kan komen, dat wordt hier niet bedacht, ook niet een oogenblik. Dat zijn klanken uit een andere wereld.

Maar in die andere wereld waakt de Christus zelf; en daarom is ook hierin het lijden voor Hem ontzaglijk geweest.

Want wat Zijn lijden betreft, ook nu weer gaat lichamelijk en geestelijk lijden hand in hand.

Zeker, dat was lichaamssmart: dat stompen en dat slaan.

Maar het was vooral zielepijn.

Want Christus wordt gehoond *op den profetenberg*.

De profetenberg, wat is dat?

Het beeld is klaar genoeg.

Daar was een hooge berg van profetie onder Israël gesticht door God, den Vader der lichten.

En heden staat de Christus op dien berg. Hij staat er bóven op. Alle andere profeten, door wie God tot de vaderen gesproken heeft, stonden ónder Hem, en niemand hunner heeft volkomen gesproken, en niet één van hen duwde den zwaren profetenwagen naar boven toe, tot op den hoogen bergtop der profeten. Wel kwamen zij naar boven, maar niemand onder de voorgaande profeten kon ooit den top bereiken. Op de helling zijn zij geboren, tegen de helling van den berg leunen ook hun graven.

Doch nu staat daar de Christus in het Sanhedrin.

Christus is de *hoogste* Profeet. Gods spreken is in Hem vervuld. In Christus, Zijn Profeet, komt God boven op den berg, God háált den top in Zijn vol-menschelijken Zoon.

Maar nu: terwijl de Christus heden óp den top staat van den profetenberg, er bóven òp, en zooeven nog die volgeladen profetie gesproken heeft, die Hemzelf met Zijn rechters onder de open zon van God geplaatst heeft, en die de plaats, waar Hij staat, verbonden heeft aan den Oude van dagen, en aan het onbeweeglijk koninkrijk van Daniël 7, - nù wordt op 't zelfde oogenblik niet

maar door Romeinen, niet maar door heidenen, maar door de hoogst-geplaatsten van Zijn *eigen* volk, die hooge profetenberg van Israël tot een vlak veld van Moab gemaakt. Zij nemen de spanning er uit weg, ze puffen haastig wat rook, die de zon onderschept; een zon is soms zoo vréése lijk lastig. Ze maken van profetie op den top platte waarzeggingskunst van het diepe dal, het dal van het 'gemeene volcxken'. Op de berghoogte, waarheen vele eeuwen moeizaam zich opgeworsteld hebben, stichten zij hun établissement: een donker waarzeggingshol. En terwijl zij Christus opvorderen om nu het kunstje te verrichten van de naamgeving van den man, die Hem daar net geslagen heeft, daar hebben zij de reine lucht van den top van Gods profetenberg gelijk gemaakt met de bedompte holen van waarzeggers en toovenaars van de vlakte.

Hierom beteekent dan ook *déze* spotternij iets anders, dan wat later in het paleis van Pilatus den Heiland overkomen is, of ook wel op den kruisheuvel.

Zeker, ook na Pilatus' vonnis is Jezus bespot. Men denke maar aan de doornenkroon. En ook voor Herodes is Hij bespot. Men denke slechts aan diens blinkend kleed. Ook nog aan het kruis is Hij bespot. Men denke aan het hoonend roepen om Elia, en aan het misbruik, dat de menschen maakten van den *masjaal* van Jezus, ge weet het wel, toen Hij sprak over den af te breken tempel, dien Hij herstellen zou.

Doch telkens weer heeft die spotternij een *eigen* plaats in het lijdensevangelie.

Eerst is het *Israël*, dat Hem bespot; daarna het *heidendom;* vervolgens de *valsche broeder;* en eindelijk het *gezelschap* van die *allen te zamen*.

Israël het eerst: het Sanhedrin in zijn gemeenschap van rechters en bedienden.

Het *heidendom* daarna: de soldaten van Pilatus, daarin gedragen door Pilatus zelf, de bedienden met hun patroon.

Daarna de *valsche broeder:* Herodes, die immers van Edom, is, van Ezau, den vervolger van Jacob, van oude tijden af.

En ten slotte de *gemeenschap van die allen:* toen aan het kruis, al wat daar stond, den Christus hoonde.

En hierom zeiden wij, dat de hoon, dien Christus te verduren had voor het Sanhedrin, een *eigen* plaats heeft in het lijdens-bericht. Hij staat op den *profetenberg*; en wordt nu *dáár* gedegradeerd door Zijn *eigen* volk; en dit op zulk een wijze, dat de profetie, die in Hem opklom tot haar hoogsten graad van wetenschap, gelijk gemaakt werd met de platte caricatuur-vormen, waarin de *waarzeggerij* haar spel bedrijft met Gods naam en met Gods klare waarheid en met Gods messiaansche profetenmissie.

Of dit voor Christus *lijden* was?

Maar de vraag stellen, is haar beantwoorden.

Wij hebben boven gezien, dat Christus zelf voor het Sanhedrin Zijn *masjaal* onverklaard liet, *juist met de bedoeling*, dat het nooit *Zijn* schuld zou zijn, indien de wereld een spel van nieuwsgierigheid, een entr'acte van haar kermis der ijdelheid, zou maken van Zijn hoog-heilige geheimen.[1)]

Maar hoewel Christus met opzet de heilgeheimen van Zijn messiaansche waardigheid onttrokken heeft, zooveel in Hèm tenminste was, aan het wreede spel van valsche caricaturisten, toch wordt dit lijden Hem niet bespaard: men drijft den spot met Zijn diepen levens-ernst, en van Zijn ambt maakt men een grappig vertoon.

En daarom is de spot, die striemt: profeteer, profeteer, - zóó smartelijk voor den geest van dezen Menschenzoon, als de spijkers het zijn, straks, voor Zijn vleesch.

Dat er op hetzelfde uur ergens *een verloren haan kraaide,* en dat die haan *móest* kraaien, omdat God den bek van het beest openscheurde, teneinde te voldoen aan wat Christus *als Profeet* voor-zegd had aan Simon Petrus, ach, dat begreep er niet één, en dat hoorde er niet één. Toch ware dat hanengekraai wel een voegzaam antwoord geweest op het vulgaire vraag-en-antwoord-spel van 't Sanhedrin; want daarin bleek toch wel, dat Christus over den

1) Zie in dit deel hoofdstuk V, bladz. 87 v.v..

hemel en over een haan van onder den hemel *profeteeren* kon. Had Hij bij voorbaat niet *beschikt* over het kraaien van dien haan? En had Hij deze Zijne profetie over dien haan soms niet gesproken in de verzekerde gemeenschap van den almachtigen God? Zeg, *wat is lichter*: te zeggen: Juda ben Zadok heeft mij daareven geslagen, dan te profeteeren: de haan zal straks gaan kraaien op dat *bepaalde* uur, na dit *bepaalde* woord van dien *bepaalden* mensch? *Wat is lichter,* te weten, wie daar gichelt, of te beschikken over de almachtige en alomtegenwoordige kracht van God, die een hanebek openbreékt *te rechter tijd,* een wonder, grooter dan de komst van een komeet, en niet minder krachtig, dan de zonnestillestand op Jozua's gebed?

Vraag vandaag maar niets, Nazarener. Het is nu de tijd niet meer, de tegensprekers stil te zetten met uw ontwapenende vragen: *wat is lichter?*[1)] Wie let er nu op een haan, die daar ergens kraait? *Het Woord is met U in verberging*.

En, gelijk het hier gaat, zoo is het heden nog in de wereld. Men vraagt een *bewijs,* dat Christus is de Profeet, de waarheid-prediker, het groote licht. En dan *is* daar wel een bewijs; het is vlak bij ons, het is in ons onmiddellijk bereik, - doch er is niemand die er op let. Daar is er van nature ook niet tot één toe. Wie zoekt achter een haan den Wil, den wil van God? En in een haan het Woord?

Nu komt het er op aan, den *Borg* te vinden voor onze ziel.

Want wat baat het ons, of wij de heele wereld als sanhedristisch verdoemen, - en wij vonden Hém niet, die onze verdoemelijkheid voor ons verteert?

Wat baat het ons, of wij al 't Sanhedrin in staat van beschuldiging stellen, en naar mooie, sterke, woorden zoeken om de wanbedrijven van dezen Hoogen Raad aan de kaak te stellen? Kan dat schelden ons zalig maken?

Zijn wij niet veeleer zelf rampzalig, indien wij, op het Sanhedrin onze scheldwoorden werpende, ons zouden verheffen boven spuwers

1) Vergelijk Marcus 2:9, Lucas 5:23.

en spotters, alsof òns ‘vleesch’ anders zou hebben gedaan, dan hun keuze viel?

Neen, neen, *hún* werk is *óók het ónze;* en daarom past het ons niet, het Sanhedrin te plaatsen onder het scherpe licht van ónze critiek, want wij hebben zelf door te gaan onder de critiek, die *God* doet hooren over *alle* vleesch, als Hij verzamelen blaast op de hoogte van den profetenberg. Wie dáárvoor ooren heeft gekregen, die begint te vragen: wijs mij mijn *Borg;* wijs Hem mij, óók in den spot, dien Hij moet dulden op Zijn profetenberg.

Wie dan zijn Borg wil zoeken, vindt Hem, juist in het dragen dier ‘*ontallijke smaadheden*’. Hoor nu nog eenmaal naar het formulier van 's Heeren Heilig Avondmaal: ‘.... waar Hij gebonden werd, opdat Hij ons zou ontbinden; *daarna ontallijke smaadheden geleden heeft, opdat wij nimmermeer te schande zouden worden*’.

Hier wordt de kern der zaak gewezen.

Want Christus, bespot op de hoogvlakte van den berg aller profeten, dus op de plek van den volkomen *ernst* van God en van de engelen, wordt nu gehoond. Dat is te zeggen: Hij wordt geplaatst buiten het klimaat van den ernst, en gekleed in het harlekijnpak, waarin de luim der wereld zijn vrienden, en vooral zijn vijand, steekt.

Wanneer het Sanhedrin Jezus zóó bespotten gaat, dan plaatst het Hem *buiten de wet*. Christus wordt wéér: Christus *exlex,* d.w.z. een Christus, die geplaatst wordt buiten de sfeer, buiten het terrein, buiten de poorten, en buiten de muren van het door Gods verbondskeus ompaalde wetsgebied. Men mag Hem doen al wat men *wil*. Hij vindt geen erkenning als rechtspersoonlijkheid meer onder Israël.

Reeds eerder was Hem dit overkomen, toen, voor Annas, die bediende Hem sloeg.

Maar *nú* doen alzoo ook Zijn *rechters*.

Toen die *knecht* Hem sloeg voor Annas, was dat, officieel gesproken, nog een vergrijp tegen de wet, omdat het vooraf ging aan de formuleering van het vonnis. Maar thans komen de *rechters*

van Jezus op Hem af, en nu, *na hun vonnis,* zeggen zij: ‘gij lasteraar van God en van het hoogst gezag, gij die den walm van uw blasphemie tegen den profetenberg laat slaan, gij wordt door ons geplaatst buiten het recht der wet: u kan, wat ons betreft, een ieder doen naar zijnen wil.’ Filistijn, de Simsons over u!

Een *rechts-daad* is het dus, die Christus plaatst buiten den kring der zedelijke wet. En daaraan beantwoordt nu, in gruwelijke éénheid van stijl, het daarop volgend spel van hoon.

Want spotten, grondig spotten, spotten met de Waarheid, boven op den profetenberg, - wat is dat anders dan het voorwerp van den spot buiten de wetssfeer plaatsen? Wat is het anders dan te zeggen, en met de daad 't gezegde illustreeren, dat boven het object van onze spotternij geen boog van *recht* gespannen staat, en dat de waarheid geen plooi van ernst meer leggen kan op haar gelaat, bij 't aanzien van den man, dien wij bespotten gaan?

Het is een gruwelijke harmonie: aan den éénen kant dat spuwen, slaan en stompen; en aan den anderen kant de spotternij van het *woord:* ‘profeteer ons, profeteer ons, wie gaf daarnet dien flinken klap?’

Hier zijn er twee: de *daad* en het *woord*.

De *daad* der tierende bende *bejegent* Christus *als* den exlex, den buiten de wet staande.

En haar *woord* spreekt uit, dat Hij *is* de exlex, ademende, naar lucht happende, en straks stervende, buiten het gezicht der wet.

Want spot, die *enkel* spot is, de spot, die niet vermengd met tranen is, beteekent: den ernst ontkennen.

Er is in heel de wereld maar één macht, die aan de dingen het karakter geeft van hoogen ernst. Dat is Gods Woord van *wet; die* wet, waardoor God en de wereld van eeuwigheid onderscheiden zijn, maar ook God en de wereld met elkaar in verband gezet zijn overeenkomstig Zijn wil, en naar Zijn souverein behagen; die wet, waardoor tenslotte elk ding zijn eigen plaats heeft in te nemen naar eeuwig welbehagen, en *zin* heeft.

Krachtens deze wet *heeft alles zijn beteekenis. Niets* is, strikt

genomen, een ijdelheid. IJdelheid, - dat is *alleen de fictie;* niet eens *het fingeeren;* - alleen *de afgod;* niet eens *de afgoderij*. Want àlles, wat in de werkelijkheid bestaat, heeft òf de harmonie met de wet bewaard, òf het slaat disharmonisch tegen de prikkels der wet de verzenen, òf het is begrepen in de worsteling van het groote 'ja' of 'neen' voor God en voor de wet en voor het Woord.

Slaat daar nu ergens een aan 't spotten, dan wordt alle spot, die *onvermengde* spot is, een ruw gebaar, dat iemand buiten de *wetsorde* plaatst. Dan wordt de spot een gruwelijke *hoon,* omdat de ontkenning er in ligt van iemands *rechtsbestand* voor God en voor het heel-al. Feitelijk rekent men den man, die onder de spotredenen doorgaat, tot de ijdelheden, en endosseert hem aan de 'afgoden'. Wij weten, dat de *afgoderij* heel wat is in de wereld, doch wij weten ook, dat een *afgod* '*niets is in de wereld*.'

Nu, zóó plaatst de consequente, pure spot zijn lijdend voorwerp onder de drek-goden; de beeldspraak is van den Bijbel zelf. Alle spot, die niet met toorn en liefde is gemengd, en niet der waarheid is ontsproten, zegt tot zijn lijdend voorwerp: *belial, belial,* dat is te zeggen: niets-nut, klaplooper, gij, dwaas vertoon, op wien de hemel niet eens acht geeft, gij stukje on-zin in de wereld, belial, belial![1)]

Zóó roept daar heden 't Sanhedrin tot Christus Jezus, het roept op den profetenberg: *gij* een Messias? *Gij?* Maar gij zijt 'belial', een hol vat, een verdwaalde zeepbel van een of anderen sater, die vacantie nam.

Wij spotten, wij; en men noemt ons weleerwaarden Israëls.

Want weet het: *onze* spot is rechters-luxus: overdaad, maar zin-vol.

Wij zeggen tot u niet: Messias, wees gegroet.

Wij zeggen tot u enkel maar: belial, niets-nut, vergeten gril van den Wil, die overigens een nuttige wereld schiep.

Wij zeggen: belial, en vrágen: *wat gemeenschap heeft Christus (Messias) met belial?*

Alzoo spreekt het Sanhedrin.

En inderdaad: wat gemeenschap is er tusschen Christus en Belial?

1) Vgl. mijn: Tusschen 'ja' en 'neen', Kampen, J.H. Kok, 1929, bl. 35, v.

Paulus kan dat overal zeggen, en altijd. En Gamaliël ook. En Kajàfas. En Nikodemus. En iedereen.

Wij zeiden daareven, dat de consequente, loutere spot, zoodra hij iemand buiten de wetssfeer plaatst, veranderd wordt in *hoon*.

Want - *spot* en *hoon* zijn niet hetzelfde. Tusschen die twee gaapt de afgrond van de *wet*.

Spotternij, *zoolang ze nog met den ernst gemengd is en met de waarheid verband zoekt,* gaat, onbewust of bewust, nog uit van de erkenning van iemands positie binnen den kring der goddelijke wet, waarin hij, mèt ons, nog steeds begrepen is.

Maar *hoon* drijft zijn voorwerp buiten den wetskring, en doet dit ook in vol bewustzijn.

Het komt hier dan ook juist op de juiste onderscheiding aan, zal men verstaan, *in hoeverre de spot zich nog kan verdragen* met Gods heiligheid en recht en liefde, en *in hoeverre* de spotternij, door naar den hoon over te neigen, *den band met Gods recht en wet verbreekt*.

In het algemeen kan men zeggen, dat spotten, op zichzelf genomen, *nog niet behoeft te zijn* verraad tegen God, noch ook tegen den mensch. Spotternij, *die zich stelt op den bodem der werkelijkheid,* pleegt de dingen te noemen bij hun waren naam. Zij krijgt daardoor dikwijls een comisch effect; wat dan echter niet altijd aan de spotternij zelf ligt, omdat het effect *óók* bepaald wordt door de personen, die den spotter hooren of lezen. Soms kan de wending naar het comische in de spotternij ook hieraan liggen, dat het noemen van de dingen bij hun waren naam personen treft, die hun waren naam nog nooit hebben willen weten. Een reus in eigen oogen, dien de spot in schets brengt als dwerg van klein formaat; een profeet, die plechtstatig heiligen ijver pretendeert, maar die door den spot tentoongesteld wordt in den lediggang van zijn geest, en in de traagheid van zijn verstand, dat druk heen en weer dribbelt tusschen zijn vier enge muren, maar geen wedloop ooit onderneemt in de groote arena van den geest; of ook een man, die op het hooge voetstuk gaat staan van den philanthroop,

doch straks tentoongesteld wordt als een kringelaar om eigen dierbaar middelpunt, - zúlke menschen met zúlke ‘malle gevallen,’ zijn onmiddellijk voorwerp van den spot. Zoolang evenwel daarbij de spotternij de waarheid niet verdraait, en ook niet de proporties, die aan den eenen kant vergroot werden, nu aan den anderen kant gaat verkleinen, zóólang kán de spot op zichzelf iets goeds zijn, en met de heiligheid van God zich verdragen. Hij is dan een doorbraak van de waarheid; hij is de scheur, schalks getrokken in het masker van den valschen schijn; hij is alsdan te vergelijken met het kwelwater, dat van onderen door den dijk heen sijpelt; den vasten dijk, die de veilige lage landen van onze knusse zelfverzekerdheid, of van onzen trotschen eigenwaan, beschermen moest tegen de hooge vloeden van nuchterheid, eerlijkheid, waarachtigheid.

Aan de andere zijde kan de spot ook een wapen zijn in de hand van een onwaardige. Dán echter ligt het *niet* aan het wapen van den spot, maar aan de ziel van hem, die dat wapen hanteert, wanneer de spot wonden slaat, die ongeneeslijk zijn, omdat het gif van den spotter koudvuur in die wonden bracht.

Zoo ligt het tenslotte niet aan het wapen van den spot, doch aan de ziel van wie het hanteert.

Als wapen in den geestelijken strijd *behoeft* de spot niet ondeugdelijk te zijn. Trouwens, in den bijbel wordt God zelf als Spotter voorgesteld. De hemel ‘lacht’ om de dwaasheid der menschen; en als de hemel lacht, als God spot, als Hij Zijn hoogen spot drijft met het gekriel van de menschen, dan is dat altijd een heilige ontdekking van de verhulde waarheid, die de wereld maar niet weten wilde.

Wij zwijgen nu van die dingen, omdat zij zijdelings reeds eerder ter sprake kwamen.[1)]

Wil men dus over eenig geval van spotternij een rechtvaardig oordeel vellen, dan is de *eenige* vraag *niet*, of zij de *waarheid* al of niet *spreekt*. Want, het is niet genoeg, dat de spotter de dingen noemt bij hun naam, bij hun verzwegen naam. Het komt er vooral op

1) Zie deel I, hoofdst. XXII, in het bizonder blz. 380 v.v.

aan, of de spot opkomt uit een hart, dat zelf rechtstreeks in verbintenis staat met de waarheid.

Hierin toch ligt het verschil tusschen den *spot* van God en den *hoon* der menschen.

Onder de *menschen* is nooit precies het verschil aan te duiden tusschen *spot* en *hoon;* want zij zijn nooit geheel en al zuiver in het hart. En daarom zal de spot van menschen nooit onvermengd kunnen bestaan. Hij - d.w.z. de menschelijke *spot* - is altijd een gevaar, allermeest voor den spotter zelf. Want hij - de menschelijke *spotter* - spreekt, spottend, dikwijls wel de waarheid; maar als de leugen in zijn eigen hart nog niet geheel verteerd is, dan is hij, *voorzoover* de zonde van zijn hart nog meewerkt aan de geboorte van zijn spotternij, in beginsel gelijk aan den duivel: die spreekt ook *waarheden* over anderen, doch *staat* niet voor zichzelf in de *waarheid*, hetgeen hij trouwens niet begeert, maar verfoeit. Die duivel is het, die de *wet* alleen betrekt op anderen, doch nooit op zichzelf; die dus de *algeheele binding* van alle macht en geschapen wezen aan de wet van God niet *altijd* handhaaft. Hij *gebruikt* de wet naar willekeur; hij speelt, al naar het hem belieft, de *idee* van den wettelooze tegen het *woord* van den Wetgever uit, en doet hetzelfde weer in omgekeerde richting. Dus is *zijn* diabolisch spotten een snerpend zeggen van '*een*' waarheid, maar nimmer een handhaven van *de* waarheid. Hij gaat niet met het lijdend voorwerp van zijn verholen spot onder den boog van 't heilig recht des Heeren staan.

Doch nu de levende God? Bij Hem is de spot altijd meer dan het *zeggen* van de waarheid; hij is óók *handhaving* van de waarheid. Want de spot van God erkent in alle ding de wet, die Hij den mensch en alle schepsel heeft gesteld. Nooit wordt de boog dier wet gedeukt, om iemand, die geschapen is, al is 't de duivel ook, buiten den kring der wet te plaatsen. God *kent dan ook 'den exlex' niet:* ziedaar het groote, oneindige, fundamenteele, verschil tusschen den *spot* van God en den *hoon* van de menschen. Waarom lacht de hemel en waarom spot de hooge God? Omdat Hij tegen allen *valschen* schijn van zonde de *waarheid* van het *wezen* stelt;

doch dat nooit doet, zonder *naast* de tegenstelling van *schijn* en *wezen*, óók *tegelijkertijd* te handhaven, en te verkondigen, de blijvende tegenstelling tusschen *goed* en *kwaad*. De spot van God ziet zijn eigen voorwerp *nooit los van de wet*. Daarom verzadigt Gods spotternij zich dan ook nooit alleen met een meedoogenloos aanwijzen van de *kleine maat* van den man, die zich rekende onder de *grooten*. Menschelijke spot blijft meestal daarbij staan; hij beeldt de dwaasheid uit van den bespotte, maar stelt bij hem, en bij zichzelf, het schuldvraagstuk *niet*. De spot van den mensch wordt in zoo'n geval ontvangen en geboren *buiten het gezicht op den grooten Wetgever,* en *buiten den cirkel van de geopenbaarde wet*. Meermalen ontsnappen, zoowel de bespotte mensch in het oog van den bespotter, alsook de spotter zelf in het oog van God, aan de volstrekte eischen van de wet van God.

En nu is onze bedoeling met dit alles wel doorzichtig.

Want hierop willen wij wijzen: de spotternij van Israël heeft zich tot het *duivelsche* niveau verlaagd, toen zij den Christus, dien Wetgever, die ook zelf de wet draagt in Zijn ingewanden, plaatste buiten de sfeer der wet. *Ecce homo,* zie, de mensch, dat zegt Pilatus. *Ecce exlex,* ziedaar den man, voor wien God geen vinger meer op steenen tafelen zet, noch ooit een notitie over heeft in het boek der gedachtenissen, - dat zeggen de Joden.

En daarmee is hun hoon *diabolisch* geworden. Want zij verleggen de grenzen van den wetskring, om daarmee *zelf te ontsnappen aan de verschrikking van de gedachte, dat dit in der eeuwigheid onmogelijk is*. Zij hanteeren de wet naar hun believen; want wie als heerscher speelt met de wet, stelt zich verdekt op tegen haar pijlen. Wie een ander *buiten* de wet plaatst, gaat zelf er *boven* staan; *alsof hij het kon*.... Het is de uiterste daad van den mensch die zich verdedigt tegen den Oppersten Wetgever, doch niet weten wil, *ook niet voor zichzelf,* dat hij *speelt*, om zich te onttrekken aan den *angst*.

Hierin staat dan ook de spot der Joden tegenover dien van God. Ook God weet van den heiligen lach, maar - als Gód spot, *kent Hij den exlex niet*. Hij *dringt de wet juist áán* bij alle voorwerp

van Zijn verheven spot. Schijnt al de hemel te railleeren met ons déraillement, toch wordt van boven ook, *juist,* in den hoogen lach van God (ps. 2) daarheen gewezen, dat de twee spoor-staven der beide wetstafelen, die God schonk, den wagen van ons leven hadden kúnnen bewaren voor zijn vervaarlijk ongeluk. De spot van God is altijd een aandringen van de wet, een heendringen naar de wet, een indringen met de wet. Hij is, voorzoover hij zich aan ons laat hóóren - de uiterste *remedie:* God zoekt den wetsverkrachter te grijpen ten leven: Hij dringt de wet hem aan, Hij dringt de wet hem op. De spot van God zij een waarschuwend voorspel van het macaber accompagnement, dat alle hemelen geven zullen aan den trotschen waan der zonde, en een donkere profetie van het vergaan, straks, van de verongelukte feestgangers van de tafel der ongerechtigheid, maar tóch - in hetzelfde oogenblik handhaaft God Zijn wet. Hij doet dat nu, en eeuwig. Hij doet dat hier, en overal. Tot in de hel toe laat Hij den galm der wet resoneeren tegen de breede wanden van elke menschenziel, en van de helsche gemeenschap. De spot van God - die is de bewogen handhaving der wet, gelijk de voorbede van Christus die van het evangelie is.

Beneden dezen verheven spot van God blijft dus de spot der menschen, die Christus hoonen op den profetenberg, niet maar staan. Neen, hij gaat zich daar *tegenover* stellen, door de overbuiging naar het satanische.

Aan dezen hoon kleeft alle smet der zonde.

Hij wordt dan ook zelf onmiddellijk weer object van den hoogen spot van God. Want de hoon der menschen, die Christus hier spuwen en stompen, en die Zijn profetisch ambt degradeeren tot een soort van waarzeggerij van de kleinste maat, slaat de waarheid in het aangezicht, noemt Christus niet bij den waren naam, en zwijgt Zijn werk, zoo 't kan, graag dood. Maar vooral: hun spotternij, die *hoon* gaat worden, zet Christus buiten de wetssfeer. Pilatus' soldaten trekken Jezus nog een spotkleed aan, maar Hunne Eminenties van het Sanhedrin vinden den exlex uit, die buiten de wet staat, d.w.z. zij laten Jezus onbekleed zwerven door het heelal. Zij dringen

de wet niet bij Hem aan; zij roepen Hem niet, hoewel hij aartsleugenaar heet, zij roepen Hem niet tot bekeering, zij roepen God niet eenmaal aan; *zij geven Hem niet eens den Satan over*.

Hàdden zij dat nog maar gedaan: Christus aan den Satan overgegeven!

Want - het moge sommigen misschien verwonderen, maar het is toch waar - want: Christus *aan den Satan overgeven* is heel iets anders dan Hem *hoonen*.

Indien Christus in plechtige zitting, onder aanroeping van Gods naam, met inachtneming van alle *uiterste* woorden der wet 'aan den Satan ware overgegeven' door de joodsche autoriteiten, dan zou althans de *geweldigheid* van het doodvonnis daarin erkend zijn. Dan was dat vonnis, met al wat er op volgde, ingelijst gebleven in het groote geheel van strakken ernst, en van eeuwige, oneindig zware, rechtsbedeeling. Dan zouden ziel en geest der rechters bewogen zijn geweest, éven zwaar, en hun aandacht evenzeer geconcentreerd op dood en leven, hel en hemel, Satan en God, wereld en kerk, leugen en waarheid, eeuwig wee en eeuwig wel, absoluut *neen* en absoluut *já,* - als ziel en geest van Paulus dat waren, toen hij, in een bidstond met de gemeente van Corinthe geestelijk en opzettelijk vereenigd was, hoewel in haar vergadering niet tegenwoordig; en toen hij, mét die gemeente tegelijkertijd zijn *gebeds*-energieën uitzendende tot God, den verharden zondaar van de gemeente *overgaf aan den Satan* (1 Corinthe 5). Had zóó het Sanhedrin worstelend den Christus aan den Satan overgegeven, zijn zonde ware minder groot geweest. Dit zou althans geweest zijn een rechterlijke daad, waarbij de mond gestameld had: 'O God, hier staan wij, wij kunnen niet anders, God helpe ons, amen.'

Maar daar is niets van zulk een geesteskamp voor God te speuren bij het Sanhedrin. Zij geven Christus niet aan den Satan over, maar gaan nog verder: zij plaatsen Hem buiten de wet: ze slaan, ze stompen, ze spuwen, ze lachen, ze grinneken, en doen dat te zamen: knechten en heeren vereend.

Hier is de spotternij aan zichzelf ontzonken; hier is de *hoon,* giftig en demonisch. Hier is geen overgave van een veroordeelde

door de rechters aan den Satan, met een bloedend hart, en in naam van God. Hier is geen roepen om de wet, opdat zij aan alle kanten haar hoogen muur optrekken zou rondom deze vergadering van rechters en beklaagde, - maar hier wordt Christus overgegeven aan wie maar wil, Satan mag Hem nemen; en schalksche engelen mogen ook nog wel, indien het hun behagen mocht, een verlepte bloem Hem toewerpen, een restantje van hun hemelsch banket. Het komt er om en bij dien Jezus niet meer op aan. Hij staat buiten de wetssfeer. Geen evangelische genade roept dézen booze ooit meer tot bekeering. Geen leeraar van de wet spreekt ook meer ernstiglijk met Hem, om Hem nog tot een gebed te inspireeren, eer Hij Zijn ziel uitblaast in den dood. Geen vader Israëls spreekt ooit meer tot den Nazarener: ‘mijn zoon, geef God de eer.’

Zoo wordt hun spotternij het tegendeel van den spot van God.

Want gelijk de *toorn* Gods de *keerzijde* is van Zijne *liefde,* en nooit anders is dan de opperste handhaving van Gods hoogste recht, het recht van Zijne liefde met àl haar decreten en met àl haar tendenzen, zoo is ook de *spot* van God niets anders dan de *keerzijde* van Zijn oneindigen *waarheidsdrang,* en daarom handhaving van de waarheid in al haar heiligheden en tendenzen.

Maar in wat de menschen hier Jezus laten overkomen is de liefde niet, en daarom de zuivere toorn ook niet; daar is de waarheid niet in en daarom ook de reine spot niet van God.

> Dus was Jezus zwaar in lijden.
> En moest Hij nochtans zeer in arbeid zijn.

Wij zeiden daar: Christus is zwaar in lijden.

Want de spot rent den profetenberg op, en, boven gekomen, vertoont hij zich als *hoon*.

Hier zijn onsmakelijke, wijl diabolische contrasten. Als ooit van *één* plaats de hoon zich ver moet houden, dan is het van den *profetenberg*. Want de hoon, die het beeld van een ‘exlex’ durft ontwerpen, bekommert zich niet meer om het vinden van de zuivere verhouding, en meet nooit met preciese maat.

Doch anders doet de God der waarheid, de Vader der geesten van alle vleesch, op Zijn profetenberg. Daar plaatst God alles onder de scherpste belichting en leert Hij ons de scherpste *onderscheiding*. Profeten groeien alleen van de onderscheidingen.

Dat nu Israëls rechters, staande op de hoogte van alle profeten, alzóó de waarheid verdoezelen en verdoen, dat is dan ook volgens een simpele, en dus horribele, logica, de rechtmatige ondergang geweest van hun profetisch ambtsrecht. De hoon, die Christus, den hoogsten Profeet, is aangedaan door Israëls mentoren in de slotacte van hun laatste officieele sessie, hij heeft het zelf *verdiend,* dat God het tempelgordijn straks scheurt, hun lastbrieven versnippert voor immer, en den Geest der onderscheiding en der profetie laat invaren in Jeruzalem, hen voorbij, om Hem te zenden met daverend geluid in hart en hoofd van - galileesche visschers. De profetenberg is door zijn eigen laatste zonen voor altijd ontheiligd: het was evenzeer *récht,* als genade, dat God op Zijne hoogten riep de ongezalfden, maar die dragers waren van den zuiveren Geest.

Intusschen, dit proces is voor den Christus zwaar lijden geweest. Want, als de hoon Hem *plaatst buiten de wet,* dan wordt Hij zelf in Zijn ware, verborgen wezen, in den grond van Zijn bestaan, geheel voorbij gezien. De verborgen zin, de verholen logica, de eeuwige Logos in het bestaan van den vleesch geworden Logos, het wordt alles brutaal genegeerd; men weigert daarnaar te tasten, want deze handen kunnen alleen beven als ergens de bliksem *zichtbaar* inslaat, en met daverend geluid. Maar dat Jezus' eigen volk Hem uitwerpt buiten de wetssfeer, is Hem, die de wet draagt in Zijn ingewand, een schrikkelijk lijden geweest.

En toch - het *moést* wel hiertoe komen.

Het móest.

Indien Christus alleen veroordeeld was ‘om *iets,* dat in of aan Hem was’, dan was Hij zelf in Zijn *persoon* niet geweest wat Hij toch worden moest: *de val en de opstanding van velen in Israël*. Want Christus is als levende Persoon nooit van Zijn werk te isoleeren. De *gansche* Christus wordt door ‘het vleesch’ verdoemd, òf - de *gansche* Christus door den Geest aanvaard, en in geloof

omhelsd. Dus was de hoon, op den profetenberg den hoogsten Profeet aangedaan, geen toeval. Juist in dien hoon steekt de Christusontkenning naar de *diepste diepte* af, en *plaatst den Wetgever buiten de wet,* den *Waarheidsverkondiger buiten alle waarheidsproblemen,* en den *Drager van het oordeel buiten de kwesties van ernst en luim. Christus exlex,* - daarop MÓET het in de wereld uitloopen; deze diabolische inventie is de handhaving van de oude dwaasheid der zonde, die eenmaal morrelde aan de deur der woning Gods, en, *in Zijn huis,* de leugen onderstelde in den God der waarheid.

En hierin lag dan ook de scherpe angel in het lijden van Christus: in hetzelfde oogenblik, waarin de hemel lachen moet om de dwaasheid der menschen, die hun Wetgever tot exlex proclameeren, *kan Christus zelf niet mee lachen*. Het klare gezicht, dat God heeft op den hoogen berg aller profeten, dat hooge gezicht *van boven af,* is den *mensch* Christus thans niet mogelijk. De smart golft *van beneden* tegen Hem aan. Het rustpunt in Gethsémané, toen Zijn ironie het evenwichtspunt vond, waarop Zijn tastende ziel zich weer oriënteeren kon, om daarna gesterkt in God, den weg te vervolgen, - daarvan wordt Hij thans weer weggedreven. Zijn lijdensgang is tot het *tweede* bedrijf gekomen; en, onverpoosd gaat de acte voort. Hij vindt geen rustpunt nu, maar de onrust blijft Zijn ziel bekampen. Dezelfde, die in Gethsémané kon triumfeeren in het sterke woord: slaapt nu voort en rust, kàn *nú* niet zeggen: slaat maar toe en spuwt, want de onrust jaagt Hem voort, het oordeel slaat reeds tegen Zijn verzenen; en daarbij: het zijn geen discipelen, maar het zijn vijanden, die Hij hier om Zich heen ziet, en wier onreine adem Hem slaat in het geblinddoekt gelaat.

Doch in dat lijden mag Christus niet passief verzinken.

Zijn lijden moet *arbeid* blijven, en den arbeid ook verduren. Wij zouden Christus' ziels-arbeid onder den Hem aangedanen hoon tweeërlei willen noemen: de arbeid der profetische onderscheiding en ook de arbeid der borgtochtelijke liefde.

Daar is, gelijk gezegd, vooreerst de arbeid, dien Zijn geest verduren moet om de dingen klaar te blijven *onderscheiden*. De blind-

doek mag het oog van Zijn lichaam overdekken, Zijn geest is niet geblinddoekt. Wie zou de oogen van Christus' geest kunnen verblinden? Neen, Hij ziet, Hij onderscheidt, Hij blijft de geestelijke mensch, en daarin behoudt Hij zichzelf en ons. Ze zeggen wel: ‘profeteer, profeteer, profeteer,’ en zij denken wel: hij kan het niet, het gelukt hem niet, het zal vandaag niet gaan, - maar zij weten niet, dat Hij zwaar in arbeid is, *juist* als *Profeet*. Want profeteeren is wat anders, dan een zekere vaardigheid in het uitvinden van de namen van de menschen, die slaan of zegenen, al naar het uitkomt. Profeteeren is *Gods* naam zien, *Gods* naam hooren, *Gods* naam verkondigen, Góds *wezen* klaar onderscheiden en doen onderscheiden.

En in dezen zin heeft Christus geprofeteerd.

Voor *Hem* is in dit bepaalde uur de concrete gave van: te ‘*onderscheiden* het *lichaam des Heeren,*’ zelfs in het bespuwde gelaat van den mensch Jezus.

Profeteer nu Christus: *wie is het die U geslagen heeft?*

Hoor: Hij weet het wel, wie het is, die Hem geslagen heeft.

Zijn antwoord is telkens weer: *God*.

Zijn antwoord is wederom: *God*.

God is het, die Hem geslagen heeft.

En zoo onderscheidt Christus tusschen de krielende Joden den hoogen God, die slaat. Hij heeft Zijn avondmaal nog steeds behouden: Hij onderscheidt het lichaam des Heeren zelfs achter speeksel en zwadder. Geprezen zij, die daar stond aan de tafel der gemeenschap des Nieuwen Verbonds, onderscheidende het lichaam des Heeren. *Hij* drinkt zich ook in Zijn groote verlatenheid geen oordeel, noch eet zich zulk een oordeel. ‘Want dien, die geen zonde gekend heeft, heeft God zonde voor ons gemaakt,’ en God vraagt Hem: ziet Gij Mij niet? Ja, Vader, die in de hemelen zijt, Hij ziet U wel: de blinddoek, die voor Zijn oogen geslagen is, wordt nog een weldaad; want naarmate Hij minder naar buiten kan zien, kan Hij te gereeder zien naar binnen, en Zijn ziel te zoeken zetten naar God.

En *God zien*, dat beteekent: onderscheidingen zien, onderscheidenlijk zien.

God zien, dat wil zeggen: onderscheidingen ontdekken, lijnen trekken, afstanden zien, *op den profetenberg staan,* en *blijven staan*. En dus onderscheidt Christus scherp en duidelijk. Hij arbeidt en arbeidt. Hij worstelt stom, maar krachtig en diep om te blijven onderscheiden. Men wil Hem van den profetenberg weg schelden, doch Hij klimt er op, Hij klimt er boven op.

Ziet Gij het goed, Heere? Onderscheidt Gij het wel scherp? Zie dan toch, om Uws zelfs wille; zie dan toch, opdat ook *wij* niet vergaan met U; zie dan toch, dat de *Rechter* er is, en Hij zoekt U, want Hij zoekt ons.

Ja, Ik weet het nu wel, zoo spreekt Hij zacht, Ik weet het ook wel, zwijg gij maar stil.

Ik hoor het Hem zeggen.

Hij *héέft* onderscheiden tusschen de tweede oorzaak en de eerste. En *ook daarin* is Hij mijn Heiland, mijn Borg, die voor mij betaalt. Laat men mij niet zeggen, dat zijn dragen van den hoon, zijn opvangen van speeksel en zwadder, genoeg is om te betalen. Dat is de *lijdelijke* gehoorzaamheid. Maar daar is ook de *dadelijke* gehoorzaamheid; en door deze heeft de tweede Adam Zijn profetischen geest waakzaam en opmerkzaam gehouden bij God. Adam *hoort* en *ziet* God in het suizen van paradijsgeboomte; de tweede Adam *hoort* en *ziet* God zelfs nog onder het schuifelen en sissen der slangen.

Hij is groot, en *gehoorzaam* in het *onderscheiden* tusschen ‘wortel- en middel-oorzaak.’ Hij weet het wel: die sanhedristen doen het op hun manier, en bedoelen alles ten kwade; maar God heeft het alles beschikt op *Zijne* wijs, en doet en doelt alles ten goede.

Hij onderscheidt: gezegend is daarom Hij, die daar stom profeteert binnen de wanden van Zijn eigen hoogen geest, in den naam des Heeren.

Hij onderscheidt heel scherp de tweede van de eerste oorzaak, den hoon der menschen van den verheven spot van God.

De menschen zeggen: ‘ha, de nietswaardige,’ en zij hebben ongelijk. God zegt: ‘ha, de nietswaardige,’ en Hij heeft groot gelijk.

Want Christus staat *in onze plaats*. ‘Dien, die geen’ onwaarde

‘gekend heeft, heeft God tot’ onwaarde ‘voor ons gemaakt.’

Geloofd zij God; Zijn naar mij gezonden Profeet en Leeraar heeft onderscheiden; geen blinddoek kon Hem in onstuimigen toorn Zijn heilig verstand benemen.

En nu onderscheidt Hij scherp, en mediteert bij zichzelf.

Hij zegt tot Zijn ziel: ‘wacht op den Heer, godvruchte ziel, houd moed; want God plaatst mij buiten de wet, halleluja; God handhaaft dus door mij heen Zijn gansche wet, halleluja, amen.’

Hij zegt zichzelf: ‘dezen *hoonen* Mij wel ten kwade, God *spot* met Mij ten goede. Het is goed, het is genade-goed, o, hooge ernst, verslaande ernst van God....’

Hij vermaant Zijn ziel, en zegt: ‘dezen zijn het wel, die Mij afwerpen van den profetenberg, zonder te vragen, waar Ik neerkom, en dezen geven Mij wel over, als een vogelvrijverklaarde, aan ieder, die Mij maar zou willen dooden; maar God geeft Mij aan niemand over dan aan den *Satan*. Gods Geest, *tegen* hun verdorven geest vergaderd, heeft alreede besloten, mij rechtens over te geven aan den Satan. En God is recht in al Zijn weg en werk. Hij doet, wat Hij doet, met *recht. Hij* doet dat. Al de hemelen spotten, maar ze spotten treurend. O groote nood - als alle hemelen om mijn borgtochtelijken smaad hun ironie bedrijven. Maar Ik kan nog gelooven, Vader, want ik weet, dat onder Uw verheven spot toch nog al Uw raadslagen den “*toorn* vergaderen, als een schat.” Heere, Mijn God, Ik loof U, en ik geloof in het recht van dien spot, die den *toorn* bewaart en ook de *wet*. Ik heb Mijn Rechter gezien. *Ik sta niet buiten de wet,* Ik leef niet buiten den ernst. Dit groote, bange hart klopt *niet voor niets*. Gij hangt Mij niet als een vloek *tusschen* tijd en eeuwigheid, zooals de hooners en de spotters doen, maar Gij hangt Mij, tot een vloek, *in* den *tijd*, geheel daarin, en door den drang der *eeuwigheid*, daardoor volkomen. Heb dank, Vader: de ernst is U en Mij gebleven. Vader, Ik dank U, dat Gij Mij niet buiten den rechtshandel plaatst, want nu kan Ik Mijn volk verlossen, en Uw naam aan deze dronkenen van bloed, en straks van wijn, toch nog vertellen.’ - -

Een Christus, die zóó zwaar nog arbeiden kon, en zóó volkomen

onderscheiden, is ons dan ook als *Borg* en Middelaar gebleven. Hij vindt voor ons verzoening bij God. Hij draagt den spot *in onze plaats*. Den spot van God en den hoon van Satan.

Wij zeiden het met nadruk zoo: *spot* van God, en *hoon* van Satan.

Want *wij* hebben Gods hoogen *spot* verdiend.

Wij zijn de dwergen, die tegen den troon Gods hebben aangeschopt; *wij* bestelden onze dure zevenmijlslaarzen, voor onzen koenen stormloop tegen Gods troonzetel, - en ach, de troon verwrikt niet. *Wij* zijn het, die onzen naam *groot* noemen, en zie, wij zijn zoo klein; die onze zonde noemen *deugd*, en nochtans is zij dwaasheid en haat; die onze listen en leugens uitgeven voor *ernst* en *waarheids*streving, en zie, ze zijn zwadder van adderengebroed. En nu komt daar de spot van God, die ons vernedert met Zijn hoogen lach, en die toch ook daarin nog tot *behoudenis* overkomt; want de spot van God moge vreeselijk zijn, hij *maakt geen mensch tot exlex;* hij snijdt wel door de ziel, maar dan alleen om die gespleten ziel te vereenigen tot de vrees van Gods naam. En eerst, wanneer wij in dit aardsche leven Gods vijanden blijven in den wortel, eerst dan zal de spot van God dien deplorabelen staat voor eeuwig tentoonstellen in de krochten en spleten van een volkomen huis van smarten. Nochtans, - ook dàn nog zal Hij ons nimmer plaatsen buiten de wet, doch haar bestand voor eeuwig over ons handhaven.

Zoo hebben wij dien spot van God verdiend.

Want wij hebben de hel verdiend.

Maar Christus wilde staan in onze plaats. En dat Hij in dien borgtochtelijken gang naar het schouwtooneel van Gods spot de rechte onderscheidingen geen oogenblik kwijt is geraakt, dat werd onze behoudenis. Een Heiland, die Zijn God kan blijven zien, kan ook Zijn volk ontdekken tusschen spuwers en stompers, en ons opnemen in Zijn sterken wil, in den raad van Zijn verlossing, en in de daad, die aan dien raad elk oogenblik nu antwoorden wil.

Daar is evenwel nog meer.

Ook de *hoon van Satan* is door ons verdiend.

Want wij zijn gebracht door de zonde onder den meester van

onze eigen keus. Satan is die meester. Wij, die gemeend hebben, God te kunnen onttrekken aan Zijn eigen rechtshandel, doordat wij zelf, in onze zonde, een rechtshandel tegen Hem openen wilden, wij zijn tot straf daarvoor krachtens het recht van God, aan den Satan overgegeven.

Toen gaf - het was onze wil geweest - toen gaf de spot van God ons over aan den hoon van Satan. In Satan is de spot demonisch. Hij noemt de dingen wel ijzig juist bij den waren naam, en is daarin wel onderscheiden van de menschen, die spottend de waarheid, althans ten deele, verdraaien en den bespotten man nooit bij zijn vòllen, waren naam kunnen noemen; maar toch - Satan houdt zijn eigen geest nooit zuiver. Hoewel zelf onderworpen aan den spot van God, drijft hij niettemin zijn spel van hoon met anderen, die onder het zelfde oordeel liggen. Hoewel zelf verwant aan de zonde, demonstreert hij haar belachelijkheid, en neemt daarin geen einde.

Op dit stramien borduurt de hel nu verder *àl* haar spreuken. Want gelijk Satan den hoon werpt in de hel, zoo is daar ieder mensch, die in de zonde is gedrenkt, een hater van den ander. De één vervloekt den ander, spot met diens leed; de hel wordt zóó volmaakt gedragen door het beginsel der *ont-binding*, dat zij zich troost over den val van ieder, die er komt. Zoo wordt de hel de troostelooze *wéreld* van den hoon, wijl het diepe dal van Gods démissionaire profeten. Wij repten daar van ontslagen profeten: want het klare zien der onderscheidingen, dat komt in ieder mensch terug, zoodra slechts 't ijdel feest van zijnen zonderoes geeindigd is. En dáàrom is de *hoon*, van ieder hellemensch voor elken anderen hellemensch, het duistere bedrijf van het profetendal. Hij is het contra-evangelie van de hel. Een voortdurend weglachen van den ernst der oneindige dingen door het zeer grimmig spel van desperaten hoon. En ook weer in hetzelfde oogenblik een ijdel *pretendeeren* van den érnst, door elke kleine maat te vergelijken bij de groote maat van God.

Nu is het ons een troost, dat Christus *in onze plaats* gehoond is. Op den berg der profeten is Hij beproefd; Hij smaakt er de

helsche verschrikking van het diepe dal aller afgezette profeten, ginds, achter het gordijn des doods. Het Sanhedrin heeft wereld-beteekenis. Het gericht van God maakt zijn laatste leden topzwaar. Toen tuimelden zij aan tegen Jezus Christus. De lach van Satan knerpte, zoodra hun mond maar open ging; *maar Christus Jezus bleef rechtop staan*.

Hij had den spot vernomen en zong een psalm ter eere Gods.

Hij had den hoon verdragen en zong een lied van liefde voor Zijn volk.

En nu dit in de wereld is geweest, nu is niemand meer de exlex. Alles heeft beteekenis. Niemand ontsnapt aan de vangarmen van God, die in elke hand een steenen tafel houdt.

Heere, behoud mij, want ik zou vergaan.

Een stem zegt: ecce homo, gaat uit, Hem tegemoet, ziet op den profetenberg. Daar is een groote levensernst, evangelisch en genadig, in den hoon, die Christus tot den dood toe wondde. Door Zijn striemen is ons genezing geworden en door Zijn hoon ons loon.

Hoofdstuk X. Christus andermaal geisoleerd.

En Simon Petrus volgde Jezus, en een andere discipel; deze discipel nu was den Hoogepriester bekend, en ging met Jezus in des Hoogepriesters zaal.
En Petrus stond buiten aan de deur. De andere discipel dan, die den Hoogepriester bekend was, ging uit en sprak met de deurwaarster, en bracht Petrus in.
De dienstmaagd dan, die de deurwaarster was, zeide tot Petrus: Zijt ook gij niet uit de discipelen van dezen mensch? Hij zeide: Ik ben niet.
En de dienstknechten en de dienaars stonden, hebbende een kolenvuur gemaakt, omdat het koud was, en warmden zich. - - -
En Simon Petrus stond en warmde zich. Zij zeiden tot hem: Zijt ook gij niet uit zijne discipelen? Hij loochende het en zeide: Ik ben niet.
Eén van de dienstknechten des Hoogepriesters, die maagschap was van dengene, dien Petrus het oor afgehouwen had, zeide: Heb ik u niet gezien in den hof met hem?
Petrus dan loochende het wederom: en terstond kraaide de haan. - - -
En hij loochende.... met eenen EED, *zeggende: ik ken den mensch niet.*
En een weinig daarna, die daar stonden, bijkomende, zeiden tot Petrus: waarlijk, gij zijt óók van die, want ook uw spraak maakt u openbaar. Toen begon hij zich te vervloeken en te ZWEREN: *ik ken den mensch niet.*
JOH. 18:15-18, 25-27; MATH. 26:72-74.

HET is van beteekenis, dat wij, eer wij een woord spreken, dat de verloochening van Petrus raakt, eerst met ons zelf te rade gaan over de vraag, *waarover* wij eigenlijk spreken willen.

Misschien is het niet te stout gesproken, wanneer wij zeggen, dat in vele gevallen onze preeken over Petrus' verloochening een pauze maken in de lijdensprediking, welke nog steeds jaarlijks gedurende zeven weken terugkeert. Niet dat men zijn tekstkeuze losmaakt van het lijdensevangelie: want daar wordt niet aan gedacht. Maar zoodra de gedachten van velen aan deze ‘episode’ toekomen, bewegen zij zich maar al te dikwijls langs de glijbaan van een ‘toepasselijke’ meditatie over de *ziel* van Petrus, of ook, ze zetten zich tot de levering van een bijdrage ‘zur Psychologie des Petri’. Men spreekt dan met meewarigheid, of met afschuw, over Petrus' verloocheningsdaad, maakt een ‘toepassing’, waarin de hoorder met Petrus vergeleken wordt, en geeft, al naar gelang het standpunt van den prediker is, zijn conclusies uit de vergelijkende wijsheid, die Petrus' ziel met de dierbare ziel van de hoorders heeft samengebracht en critisch bekeken, die beide te zamen. Daarna wordt over Petrus' berouw gesproken en over zijn tranen, liefst in dichtvorm, en in elk geval lyrisch. En in het beste geval komt men dan nog ook wel even naar Jezus toe, met name om te verhalen, dat Jezus Petrus heeft *aangezien* en dat die ‘*blik*’ van Jezus' oogen de tranen uit die Petrus heeft geperst.

Dat zijn trouwens in dit genre twee geliefkoosde thema's: de *blik*, en de *traan*.

En zoo heeft men dan, in proza of in poëzie, zich trachten op te werken naar het niveau van den dichter Heiman Dullaart, die over den weenenden Petrus dit gezegd heeft:

> Zoo ras de Dagzon daalt langs haar onmeetlijk rond,
> En al de lucht in rouw den avond moet gedoogen,
> Beschreit zij 't gulde licht, gevlucht uit haar vermogen,
> In eenen zilvren dauw, gedruppelt op den gront:
>
> Maar Petrus, door de zonde in zijn gemoed gewond,
> Zach eerst een' tranendauw uit zijn gezicht gevlogen,
> Wanneer de dubble Zon van 's Heilands heilzame oogen
> Op zijnen gruwel scheen, uit haren morgenstond.

O paarlen van de ziel! o dauw van oogsafieren!
Waarmede zich de Boete op voordeel weet te cieren,
Als zij de liefde zelfs om gunstbeloften vrijt:

Wie u dus met natuur in eigenschap ziet strijden,
Moet bij de schemering van 't aartsch begrip belijden,
Dat gij van Gods genade een Hemelsch wonder zijt.

Nu zij aanstonds erkend, dat in deze lyriek aesthetische waarde ligt. Ook zij grif toegegeven, dat in het algemeen groote beteekenis is toe te kennen aan het ontdekken van den samenhang tusschen de oogen van Jezus en de tranen van Petrus. Want óók wij gelooven, dat de heerschappij, die Christus oefende door Zijn oogen, als Hij Petrus aanziet, groot is geweest en heilzaam.

Alleen maar, men vergunne ons de opmerking, dat elke prediking, die zich tot deze dingen *beperkt,* iets *ánders* is dan de verkondiging van den lijdenden Christus. Over de tranen van Petrus, en over de macht van Jezus' oogen, en over het zielsconflict van Jezus' onstuimigen leerling, Simon Petrus, kan men altijd spreken; ook wanneer er geen lijdensweken op den kerkelijken kalender aangegeven staan. Maar wie den *lijdenden Christus* verkondigen wil, moet niet zielkundige fragmenten geven *naar aanleiding van* Petrus' verloochening, want dan preekt hij eigenlijk niet over den lijdenden Christus, doch over eenig onderdeel van de leer des heils, over de orde van het genadeleven in de ziel, en hij *illustreert* zijn betoog met het dramatisch gegeven van de verloochening van Christus door Petrus. Maar dat is iets anders, dan den lijdenden Christus verkondigen. Wie *Hem* wil prediken, die moet zelfs niet tevreden zijn, als hij de dwingende macht van Christus' oogen heeft geteekend, teneinde dan toch maar in zijn meditatie een messiaanschen inslag te verkrijgen. Neen, hij dient *van Christus uit te gaan,* en zich bij voorbaat te binden aan de *vooropgestelde* meening, dat Christus' lijden een *nieuwe phase* ingaat in hetgeen omtrent Petrus ons bericht wordt. En hij moet dan vervolgens, van dit

vooroordeel uitgaande, den weg trachten te vinden, waarlangs de lijdende Christus afsteekt naar dieper gelegen afgronden van ellende, in 't oogenblik van Petrus' vloeken en eeden.

Handelt men zóó niet, dan is de lijdensprediking dien ernstigen naam niet waard. Hoogstens wordt zij dan behandeling van een onderwerp (zeg b.v. de bekeering, of het berouw, of de kracht van God in Christus, als eerste oorzaak in de bekeering), dat men even goed behandelen kan op elken Zondag van het jaar.

Wij binden ons dan ook in vol-bewust vóóroordeel aan het thema der *openbaringsgeschiedenis* in het lijden, wanneer wij voorop stellen, dat Christus in de verloochening van Petrus *dieper is getreden in Zijn isolement*.

Reeds eerder hebben wij gesproken over dat isolement van Christus.

Het was, toen wij in Gethsemané de discipelen zagen vluchten, en toen wij den onbekenden jongeling met achterlating van zijn kleed zich eveneens haastig zagen verwijderen.

De vraag wordt misschien gesteld, of het nu wel *zin* heeft, voor de *tweede* maal dat motief van Christus in Zijn isolement naar voren te brengen.

Zeker, zoo antwoorden wij daarop, dat heeft wel waarlijk zin.

Want het proces der volstrekte vereenzaming van den Zoon des menschen komt over Hem heen in onderscheiden tempo's. Het zal later nogmaals terugkeeren; b.v. als straks de zon haar licht voor Jezus verbergt en als God in het duister van drie uren, welke als drie eeuwigheden zijn, Hem verlaat en prijsgeeft aan den verbloedings-dood en den vereenzamingsdood.

Zóó ver is het *nu* nog niet met Christus gekomen.

Alleen maar, het begint daarheen te komen.

Het proces van Christus' lijden vervolgt zijn tragischen rit.

Toen wij de eerste maal Christus zagen in isolement, was dat in 't *eerste* deel van het lijdensevangelie. Het overkwam Christus aan den *ingang* van Zijn lijden.

Maar nu is Hij tot Zijn *tweede* acte gekomen. Hij is nu in den *doorgang* van Zijn lijden.

En ook in deze *tweede* acte smaakt Hij en proeft Hij de bitterheid van het volstrekte isolement. Zoo wordt Hij voortgedreven naar de *derde* acte straks, ons *derde* deel, als wij Hem zien in 't duister hangen: 't isolement, dat begonnen is in Gethsemané, en verdiept voor Kajàfas, wordt dan in 't lest oneindig in dat derde slotbedrijf van: Christus bij den *uitgang* van Zijn lijden.

En nu is de climax niet meer voorbij te zien. Hij wordt een obsessie.

Want, wat op dit oogenblik geschiedt, dat *moet* nu immers zwaarder zijn te dragen, dan hetgeen over Hem kwam, toen de discipelen vluchtten, en de schuchtere jongeling, die candidaat voor het christelijk drievuldig[1)] ambt, van Hem werd afgetrokken.

Het water wast; de stilte groeit; de eenzaamheid verstrakt zich.

Wij denken hier aan het bekende psalmwoord: *God heeft één ding gesproken, ik heb het tweemaal gehoord*.

Daar ligt in dat woord een zwaar accent. Ons *hooren* is niet als Gods *spreken;* daarom laat God tweemaal *hooren,* waar Hij éénmaal *sprak*.

Wanneer wij, menschen, *tweemaal hóóren* moeten naar Gods éénmaal *gesproken* woord, dan is dat om twee redenen.

De eerste reden is, dat ons zondig bestaan van nature antithetisch staat tegenover het spreken Gods, zoodat een dubbel hooren noodig is om het eenmaal gesprokene te verwerken, om er door overwonnen te worden, om ernaar te hooren, van buiten en van binnen.

Dat *deze* reden bij Christus niet in rekening te brengen is, behoeft voor ons niet meer gezegd te worden; want Hij is zonder zonde.

Doch, gelijk gezegd, er is nog een *tweede* reden, waarom een *dubbel hooren* ons past bij Gods *éénmaal spreken*.

Wij, menschen, moeten *groeien* in het hooren, en *toenemen* in het vermogen en in de daad van hooren. De bedding, waarin de stroom der openbaring wordt voortgedreven, moet in ons subjectief bestaan al dieper worden uitgegraven; en tot de ontvangst van

1) Profeet, priester, koning.

hetgeen God spreekt moeten wij meer en meer worden *toebereid*.

En deze *tweede* reden, dat *groeien,* dat *uitdiepen* van de bedding van den openbaringsstroom, dat *meer en meer ontvankelijk worden,* is óók bij Christus aanwezig, want, - hoewel zondeloos, is Hij toch weer *zuiver mensch*. Men denke maar aan het zinrijke woord, dat Hij gehoorzaamheid heeft *geleerd* uit hetgeen Hij heeft geleden.

En nu keeren wij terug naar ons uitgangspunt.

God heeft éénmaal gesproken tot Christus' ziel: wees eenzaam.

Christus heeft dit woord tweemaal gehoord.

En Hij zal het wederom hooren.

Want die tweede maal, waarin Christus het dreigend woord van Zijn vereenzaming, Zijn isolement, vernam, is geweest in het oogenblik, *toen Petrus Hem met vloeken en eeden verloochende*.

Niet, dat in Simon Petrus nu iets nieuws openbaar werd, dat te voren niet in hem was, of, dat den Meester tevoren onbekend gebleven was. Ach neen, de onreine stroom, die heden opgolft uit Petrus' donkere diepten, heeft ondergronds daar reeds lang gewoeld. De zonde der verloochening van Christus door Petrus, ze was reeds lang in Petrus' ziel ontvangen, eer zij thans werd geboren. En wie zou willen zeggen, dat voor Jezus' bewustzijn er iets *nieuws* gebeurde, toen Petrus Hem verloochende? Had Hijzelf niet bij voorbaat *voorspeld,* hetgeen thans is geschied? Heeft Hij het niet gezegd: eer de haan twee maal zal gekraaid hebben, zult gij mij drie maal verloochenen?

Neen, aan wat er reeds was, aan wat er broeide in de lucht, en in de zwoele harten van menschenkinderen, is op dit oogenblik niets toegevoegd. Jezus zelf ‘wist, wat in den mensch was.’ Hij *wist* ook wel, hetgeen in Simon Petrus was.

Hij *wist* het, Hij *wist* het wel terdege.

Maar de *ervaring,* o wee, de ervaring -

Maar de *ondervinding,* ach ach, de ondervinding -

Maar het *lijden,* o God, het lijden -

Want in de ervaring, in de ondervinding, in het lijden is er voor den Christus wel telkens iets nieuws. Het isolementswoord is door

God eenmaal gesproken; maar thans wordt het door Christus voor de tweede maal gehoord in het moment van Petrus' verloochening. Want tusschen de isolementservaring van de eerste maal (de vlucht der discipelen) en deze isolementservaring van den tweeden keer (Petrus' verloochening) ligt groot verschil.

De eerste maal werd het *thema* afgekondigd: de messiaansche ziel is tot vereenzaming gedoemd. Maar nu, den tweeden keer, wordt dat thema reeds nader *uitgewerkt*. Nu komen de détails op Jezus af, de bizonderheden krijgt Hij nu te proeven en te smaken van dat bitter lot: alleen te staan in Gods wijde wereld.

Denk zelf u maar den nieuwen staat van Christus in.

De eerste maal was Christus' isolement ook wel verschrikkelijk, maar de discipelen, die wegvluchtten, kozen nog niet *tégen* Hem, zij kozen alleen vóór zichzelf, voor hun leven. Zij houden geen kracht tot volle affirmatie, maar niemand hunner deed de negatie. Maar in dit oogenblik, nu Christus voor de tweede maal in de eenzaamheid teruggeworpen wordt, kiest de laatste discipel, wiens zielegolvingen door de ziel van Jezus heenslaan, tégen Hem. Het woord reeds is vijandig: ik ken ‘den mensch’ niet. Kent Simon Bar Jona den naam van Jozua van Nazareth niet zoo precies?

Toen voor de eerste maal Christus voelde, wat isolement beteekent, drong de doodsteek ‘in Zijn vleesch’ om zoo te zeggen. Maar thans, nu Hij wederom van Petrus wordt teruggestooten, in strakke eenzaamheid, is het een doodsteek ‘in Zijn beenderen.’ De beeldspraak is bijbelsch, - en dus doorzichtig genoeg. Zóó doet nu de vertrouwde discipel, de sterke belijder, de intimus van Jezus, hij is het, wien tot tweemaal toe een satanisch woord vergeven is; hem was wel veel vergeven, maar heeft hij nu zoo weinig lief?

De eerste maal vluchten de jongeren wel, maar zij zeggen tenminste niets, hun vlucht is stom. Maar Petrus, hier in tweede instantie Christus vereenzamende, vloekt en zweert, zijn vloeken knetteren, zijn eeden knappen en knerpen door den nacht.

O ja, die vluchtende discipelen van daareven - of is 't al lang geleden? - roepen het uit in hun vlucht: *ik ken Hem wel, menschen, wij kennen Hem wel;* en *daarom vluchten wij ook*. Maar Petrus,

die heden Jezus verloochent, d.w.z. isoleert, zweert: *ik ken Hem niet, menschen, ik ken Hem niet,* en daarom kan ik ook zoo genoeglijk bij het vuur blijven staan.

Toen, de eerste maal, de leerlingen Christus alleen lieten, zeiden zij door de daad van hun verlegen vlucht: wij laten Hem los voor de toekomst, hoewel wij in het verleden met Hem van doen hebben gehad. Maar hier zegt Simon Petrus: ik heb Hem ook niet in het verleden gekend, en Zijn toekomstige vragen raken mij niet, want het zijn mijn vragen niet, het is mijn genre niet, dit nazareensch gedoe.

Den eersten keer isoleeren de discipelen den Meester naar de *ziel;* maar nu, den tweeden keer, geeft Simon Petrus den Meester over aan de smart van de verlatenheid in Zijn ambt en in Zijn ambtsbediening. Hij verlaat Hem naar den *geest*.

Op dat laatste komen wij nog terug; maar wat dunkt u, is het niet waar, dat God Christus' lijden in het korte tijdsverloop, dat tusschen de gevangenneming en de nachtelijke zitting van het Sanhedrin gelegen is, ongemeen en snel verzwaart en verdiept? Als Christus af moet dalen naar een dieper gelegen schacht in den afgrond van vloek en dood, dan wordt - en daarin is de *opzet* van den hemel - dan wordt Simon Petrus rakelings langs Jezus gebracht, en dan moet Petrus zweren *in Jezus' ooren:* wie is die vreemde seigneur? ik ken dien man daar niet.

Mocht ook iemand onze terminologie wat oneerbiedig vinden, dan erkenne hij den plicht, dat wij ons moeten realiseeren, wat een kaakslag is voor Jezus, en wat een doodsteek is in Zijn beenderen, en hoe platvloersch de manier toch wel mòet wezen, waarop een discipel der intimiteit zich kan ontdoen van den gastheer van zijn eerste avondmaal, en van zijn laatste pascha, en van den Man van smarten uit Gethsemané.

Wij zullen niet veel zeggen over de bizonderheden, met name niet over de chronologische orde, waarin de verschillende gebeurtenissen met elkander in verband moeten gestaan hebben. Wat dit laatste betreft, wij mogen, de verschillende gegevens bij

elkander brengende, ons waarschijnlijk, - verder gaan durven wij niet - de dingen zóó voorstellen.

Simon Petrus is eerst in gezelschap van de anderen gevlucht bij de gevangenneming van den Meester. Hij heeft echter, toen de stoet was weggetrokken, niet uit nieuwsgierigheid, maar zeker door de kracht der liefde, en in innerlijken tweespalt, waarbij zijn vlucht hem onvergeeflijk scheen, zich gedrongen gevoeld, den Meester toch weer achterna te gaan. Daarbij vond hij gezelschap van een ander. Wie die ander is, wordt ons niet gezegd. Sommigen vermoeden, dat het Johannes geweest is; maar anderen brengen tegen deze opvatting weer bedenkingen in. Zij meenen, dat er geen enkele grond is voor de onderstelling, dat Johannes met Petrus meegegaan is, doch dat wij bij dien tweeden man, die blijkbaar toegang had in den binnenhof van het hoogepriesterlijk paleis, hebben te denken aan een man van voorname afkomst, die in ruimeren zin tot de aanhangers van Jezus behoorde. Hoe het zij, zeker is, dat het toegangsrecht van dien tweede, die bekend was aan het personeel van het priesterlijk paleis, door dezen gebruikt is om ook Petrus naar binnen te loodsen. Zoo kwam Petrus in den binnenhof van het paleis. Het kan wezen, dat hier moet gedacht worden aan den hof, die de beide vleugels van Kajàfas' paleis aan elkaar verbond, doch het is ook mogelijk, dat die binnenhof de verblijfplaats van Annas aan die van Kajàfas verbonden heeft.

Nu worden de dingen verder ook wel doorzichtig. Terwijl Petrus binnen komt, ziet de portierster hem en vraagt hem, of hij ook soms een van de leerlingen van ‘dien mensch’ is. Petrus ontkent het; maar wanneer zij hem nog eens weer opneemt in het schijnsel van het vuur, dat men, om zich te warmen, aangestoken heeft, houdt zij het vol. Voor Petrus blijft niets anders over dan opnieuw ontkennen. De grond mag hem onder de voeten branden, hij blijft waar hij is. Een oogenblik later komt er weer een lid van het vrouwelijk personeel, die hetzelfde zegt: ook deze was bij Jezus, den Nazarener. Onwillekeurig spant zich de aandacht van de omstanders, en vormt zich hier en daar een groepje menschen, men begint te mompelen. En Petrus mag ontkennen, voor de

tweede maal nu, hij mag wat heen en weer gaan drentelen, om zich een houding te geven en de lastige attentie van de menschen af te leiden, hij heeft niettemin nu voor de tweede maal *verloren*. De haan mag kraaien, maar Petrus blijft, waar hij is; en zweert een eed, om zijn ontkenning te bevestigen.

Maar nog is het eind van Simons verzoekingen niet gekomen. Na verloop van ongeveer een uur, komt er weer iemand op hem af, en deze legt het vuur hem nader aan de schenen, want deze is familie van Malchus, gij weet nog wel, den man, aan wien Petrus in Gethsemané het oor heeft afgehakt. Deze man, misschien wel nieuwsgierig geworden, komt op Petrus af, luistert eens naar zijn manier van spreken, ontdekt, dat hij het dialect van den rasechten Galileër nog niet overwonnen heeft, herinnert zich ook, dat hij dezen zelfden provinciaal heeft gezien in het onzeker licht van fakkels en kaarsen in Gethsemané, en zegt, nú zonder eenige aarzeling: ‘Die man hoort er ook bij. Hij is ook onder de vrienden van den Nazarener.’

Toen kwam het voor Petrus er op aan. Indien hij nu erkennen zou, dat men gelijk had, dan zou een eventueele veroordeeling van Christus hem zelf méé in het verderf storten. Daarom ontkent hij. Hij loochent met sterke woorden. Hij vloekt erbij, en zweert, en zweert met vele, zware eeden.

En op het zelfde oogenblik dringen die eeden en vloeken in de ooren van Jezus.

Want, het is juist het oogenblik, waarin men Christus leidt over den binnenhof heen, hetzij dan om Hem van Annas naar Kajàfas te leiden voor de officieele zitting van het Sanhedrin, hetzij om Jezus van Kajàfas, d.w.z. uit de vergadering van het Sanhedrin zelf, te brengen naar een wachtkamer, waar men Hem opsluiten kon, in afwachting van de komende dingen in den morgen.

Op hetzelfde moment, dat Jezus langs Simon Petrus voorbij gaat, kraait de haan. God opent den mond van het dier, wijl Hij het noodig heeft om het teeken, dat Christus' woord heeft aangewezen, voor Petrus' aandacht te brengen. Dat is de eerste kracht-praestatie in het koninkrijk der hemelen, naar zijn dagorde. Priesters en

ezelinnen, levieten en slangen, sanhedristen en hanen, alle hebben ze hun dagorde in het koninkrijk der hemelen en ze spreken alle naar toerbeurt. En dan is er nog een tweede krachtverrichting in het rijk der hemelen nu: Jezus boort Zijn oogen in die van Petrus. En dat doordringend aanzien van Christus, wiens mond wel zwijgt, maar wiens oogen te meer spreken, het heeft, mèt het teeken van het hanengekraai, plotseling den ban, waarin Simons ziel en geest gevangen lagen, gebroken.

De afschuw breekt zijn hart; al zijn vloeken slaan naar binnen. Een snik, een ondergang, - en Petrus wankelt naar buiten en weent, en weent zoo bitter. Want hij heeft het trouwe hart versmeten, en al zijn wapentuig bezoedeld en zijn blazoenen in een oogenblik vertrapt.

Maar wat zouden wij nu verder nog spreken over Simon Petrus? Niet hem, doch Jezus willen wij zoeken.

Wat heeft de verloochening van Simon Petrus *den Heiland* beteekend, toen Hij op Zijn lijdensweg het pad te loopen kreeg ten einde toe?

Zie, dàt is de vraag, die hier alleen een antwoord waard is.

Wat zouden wij nog langer over *Simon* spreken? Ook Simon *moet naar Jezus terug;* en *wij allen*, wij moeten van de ziel van Simon àf leeren zien, om alleen op den *Christus* te letten.

Want het is, gelijk Heiman Dullaart eens den berouwvollen Simon zelf het boetewoord in den mond legde:

> Wend herwaarts dan den koers, afvallige[1)], en beschouwt
> In mij de grootste schuld, die immer werd bedreven:
> Ziet[2)] ook, hoe minzaam[3)] de Verlosser kan vergeven
> Aan elk bekeerlijk hart, dat in Zijn heil betrouwt.
> Ik voel, ik voel dien ijver groeien,
> Die in mijne adren pleeg te groeien:

1) ‘Zeer sterk onderscheidt P. hier tusschen vleesch en geest, den ouden en den nieuwen mensch, den P., die viel, en den P., die zich weer oprichtte in het geloof’. (Dr J. Wille, Heiman Dullaart, Zeist, Ruys, 1926, bl. 167., van wiens hand ook de volgende noten zijn.
2) Ervaar.
3) Vol liefde.

Dat gaat[1] door nijd, geweld, geweer[2],
Gevaar en dood *naar mijnen Heer,*
Opdat hij, zelfs geboeit, mijn ziele moge ontboeien.

Welnu, als in den nacht van Simon Petrus de terugkeer der gedachten tot Jezus Christus de eenige weg is naar het licht, laat ook *ons* dan nu niet langer de psyche van Simon, maar den Geest van Christus tot ons hooren spreken.

Wat heeft de *Geest der profetie* mij te zeggen, als ik Christus zie staan, verlaten en verloochend?

Hij heeft mij slechts één ding te zeggen: zie, de Man van Smarten!

Hij is de Man van Smarten; maar de blik, dien Hij Petrus in de ziel laat dringen, bewijst ons, dat Hij óók is de Man van opperste *wetenschap*. Hij heeft het wel *gewéten,* toen Simon zijn groote woorden sprak.

Al stond Hij op een afstand, Hij wist het niettemin, Hij wist het àlles.

Toen ervoer Hij het wederom, scherper en bitterder dan in Gethsemané: Hij was het, aan wien de *gemeenschap* niets meer te geven had.

En dit niet alleen.

Wien niets gegeven wordt, die heeft nog maar de armoede van het *negatieve*.

Maar voor Christus in Zijn smart is er de *positieve* gave van dood en ellende. Hem wondt de zonde van Zijn volk dáárom zoo *positief* met haar scherpen angel van dood en vloek, omdat Hij het *weten* moet, *proeven* en *ervaren*, dat het zaad der vrouw, het geestelijk zaad van Abel en van Seth, *uiteenvalt, van Hem afvalt,* hoewel Hij de kroon is van het vrouwenzaad, de Heiland van Abel, dien man der verdrukte onnoozelheid, de groote eindpaal tevens, en het gloriepunt, van het geslacht van Seth.

Ach, op al Zijn *eigen hoogtepunten* wordt de Christus nu verlaten en verloochend.

1) Daar ga ik. Onstuimig wil P. door alles heendringen naar zijn Meester.
2) Wapens.

Van al Zijn *eigen toppen* wordt Hij nu afgeworpen.

Hij stond op den profetenberg, en dáár werd Hij vernederd; hoewel de plaats Zijn *eigen* plaats was; Zijn allereigenst grondgebied.

Zóó staat Hij thans weer op Zijn hoogten, Zijn *eigenst* grondgebied, want Zijn voet is door God geplant op den berg van het Zaad der vrouw. Maar die het naast Hem stond van dat hoogheilig vrouwenzaad, die heeft Hem óok verlaten. Hij heeft nog meer gedaan: hij heeft *verloochend*. Christus Jezus ziet *het zaad der vrouw uiteenvallen,* in het uur der crisis. En Hij mág, Hij kán, Hij wil ook niet, zich *troosten* met de gedachte, dat Hij zelf de Samenbinder is van dat uiteenvallend Zaad der vrouw; want met al de 'overigen van haar zaad' voelt Hij zich één. Het raadsel van Gethsemané keert weer, en wordt verscherpt. Evenals wij toen erkennen moesten[1)], dat Christus zich niet door de gedachte aan het komende leven kan troosten tegen den aanrukkenden dood, evenzoo geldt het ook nu: Hij kan zich *in dit oogenblik* niet troosten met de zekerheid van Zijn toekomstige kracht van samenbinding (die allen tot Hem *trekt)* tegen de presente verlating, het actueele gevoel van isolement. Want Hij moet de Zijnen nu begeeren, *juist in hun* verstootingsdaad. De Christus wete zich met hen allen één. Hij moet hen allen als de met zichzelf vereenden nu *belijden*, voor den Vader; anders zou Hij geen Middelaar meer kunnen zijn *in 't eigen oogenblik*. Geheel afgestooten, moet Hij in volle kracht van liefde hen allen tot zich trekken. Niet beleden voor de menschen, moet Hij nochtans in volle kracht hen allen belijden voor den Vader. Want het *komt Hem nu nog niet toe,* zich te gedragen, als ware het heden de dag al van gericht; die groote dag, waarop Hij, eenmaal, *niet belijden zal, wie Hem niet heeft beleden*. O, de smart van 't ware Vrouwenzaad, dat een scheur ziet trekken in het mystieke lichaam, daar waar Hijzelf als aller Hoofd in 't groote lichaam zich weet ingevoegd ....

O ja, dàt is *vereenzaming: het punt te zijn, vanwaar de verbrokkeling begint*.... de kern te zijn van een proces van dissolutie.

1) Zie deel I blz. 298 v.

Ecce homo, dat is te zeggen: zie Hem hier staan: het groote zaad der vrouw. Zijn ziel wordt in de eenzaamheid gedreven. Door wie? Door Kaïn en zijn helsch gebroed? Ja, ja, - door de vrienden van Kaïn. *Maar ook door de vrienden van Abel!* Want de Groote Abel, d.w.z. de meerdere van Abel, kan slechts in volstrekt isolement behoudenis bewerken voor de kinderen van Zijn geestelijk geslacht. Allen, die met Hem brood aten, ook die met Hem brood begeeren te eten in het koninkrijk Gods hebben ‘de verzenen tegen Hem grootelijks verheven.’ Geen vriendschap steunt haar eigen Werker; geen vrucht voedt ooit haar eigen Wortel.

Zoo heeft dan Jezus' ziel geen ‘*uitspraakplaats*’ meer in de wereld! En naar de ‘*aanspraakplaats*’ van Zijne liefde komt niemand toe. En, kwam er al één, men jaagt mijn Jezus voort, men jaagt Hem voort, opdat die booze Absalom (zoo immers scheldt men Hem?) niet langer de onderdanen van den grooten David der toekomst, dien komenden Messias, op wien de Joden wachten, af zou trekken. Hij mag met niemand zich meer onderhouden. Schrei niet te luid daar buiten, Simon Petrus, schrei niet te hard. - Hij mocht 't eens hooren.... en de priester in Hem mocht eens verlangen, u te troosten in de aanspraakplaats van Zijne liefde.... om het dan nog smartelijker te voelen, dat Hem de handen en de voeten zijn gebonden, dat Hij Zijn troost-recht niet meer oefenen kan. Simon, houd uw geluiden in, - Hij mocht zich eens op willen trekken aan uw verlangende armen, en dan ervaren, dat ook dit Hem is ontzegd. Jezus - Hij heeft geen aansluiting meer in deze wijde wereld. Welke echo weerkaatst nog Zijn stem? Welke klankbodem reageert nog op Zijn geroep? Ach, mijn God, is dan dit Zijn lot, dat Hij de petra der ergernis moet zijn, tegen wien Petrus aan moet loopen in zijn driften? Heere, God, hebt Gij dan zelfs het hart der schapen vetgemaakt, en ‘zendt’ Gij Hem ‘de magerheid der ziel’? Die nochtans weiden wil bij U?

Red zijne ziel, van 't zwaard dier booze benden,
Die schrik'lijk woên, ai, red haar uit hun handen,
Daar zij *eenzaam* ducht 't geweld....[1)]

Maar nog is het einde niet. -

Christus, de eenzame, is door Simon ook geisoleerd in de worsteling van Zijn *ambt*.

Want Simon Petrus heeft met *eeden* tegen Hem gezworen.

En die *eed*, die heeft Hem dit gedaan. Die duur gezworen eed, die heeft den Christus nog veel dieper, *juist als Gods ambtsbe-kleeder*, teruggeworpen in den afgrond, dan al het andere, dat men zou kunnen gaan verhalen van Petrus en van diens verloochening.

Kajàfas zweert.

En Christus zweert.

En ook Petrus zweert.

Men betaalt dus met *gelijke* munt; alleen maar - men betaalt den vijand.

Dat is: men pleegt den roof tegen Christus. Juist het eedzweren van Petrus heeft Hem de smart vergroot, en de kracht van Zijn messiaanschen verlossingswil op de zwaarste proef gesteld.

Laat ons nabij treden, om naar dien eed te hooren.

Daar is een tweeërlei verloochenen. Een loochening *mèt,* en een *zonder* eeden.

En deze twee wegen niet even zwaar. Wanneer Simon Jezus verloochent door een bloote ontkenning, dan is dat een loslaten van de *ziel* van Jezus. Maar als daarbij de *eeden* komen, en de zelfvervloeking, dan wordt, behalve de ziel van den Christus, ook de grondleggende idée van Zijn *ambt* verstooten. In de verloochening, als simpel feit gezien, maakt Simon zich los van het *bestaan* van Jezus. Maar in de verloochening, gelijk zij *met eedzwering* geschiedt, ontkent Petrus het bestaansdoel, de raison d' être, van Jezus Christus.

1) Het woord ‘eenzaam’ is in deze berijming van psalm 22 (gelijk ook in de Statenvertaling) wel niet uit den grondtekst af te leiden, maar op zichzelf heeft het toch een goeden zin.

Want hij zweert.

Over dat eed-zweren zelf spreken wij nu niet meer, omdat wij het reeds eerder gedaan hebben in dit boek.[1)] Wij kunnen hier volstaan met de herinnering, dat in Christus' oogen het *lichtvaardig* zweren beteekent een algeheele zelfonttrekking aan de *mogelijkheid* van ontmoeting, en aan de *sfeer* van gemeenschapsoefening met God. Wie lichtvaardig zweert, heeft zich aan de verschrikking van den naam van God ontworsteld. Wanneer Simon zijn drukke eeden zweert, dan wondt hij Christus' geest duizend maal scherper, dan wanneer hij den Meester verloochend had *zònder* eeden. Want Petrus lacht niet alleen weg de verhevenheid van Jezus' ziel, maar ook het substraat van Christus' *ambtsbediening,* de groote suppositie van al Zijn spreken en denken, Zijn doen en laten. Niet alleen ontdoet Simon Petrus zich van de smarten en vreugden van de ziel van Jezus, maar ook van den diepen levensgrond, van den achtergrond, den ondergrond van Christus' *ambtelijk* bestaan.

En daarom heeft de luchtige eed van Petrus de ooren van Christus moeten bereiken, opdat Christus niet alleen maar in Zijn levens-*functies,* maar ook in Zijn diepsten levens*grond* volmaakt geïsoleerd zou zijn. De *discipel,* die met platten schaterlach, en met knallende eeden en ferme vloeken zich ontdoet van Jezus Christus, onttrekt zich aan het *klimaat,* waarvan de Christus zegt: ‘alleen daarin kan ik leven.’ Simon Petrus, die dappere eedzweerder, hij zet zijn Meester gansch alleen op den berg van Israëls voltooid bestaan. Hij zet hem ook te kijk, op den profetenberg. En op dien berg waait nu de wind van Gods recht tegen den onschuldigen Jezus aan, loeit de orkaan van Satans drift, blaast en sist het vleesch van Israël zijn gif in Jezus' gelaat, - en, ook de laatste discipel, die Hem gevolgd is, isoleert Hem. En dit laatste dan, niet alleen in dezen zin, dat hij Jezus overlaat aan wat er voorts nog komen mag, maar zóó, dat hij Jezus werpt buiten de poort van alle vriendschaps-verkeer. Simon treedt adversatief op tegen de *eerste levensbeweging* van den Christus; hij drijft den spot, in zijn licht-

1) Zie hoofdstuk VI in dit deel, bl. 106 v.

vaardig zweren, met de *simpelheid* van Jezus' godsdienst, die ja *ja* en neen *neen* noemt, en wat *boven* deze twee uitgaat, *afgedacht* zelfs van zijn verderen inhoud, uit den booze acht. Vergeet dat niet: *afgedacht* van zijn verderen inhoud. Al had Simon zijn verkeer met Jezus beleden, dat hij zijn eeden zonder noodzaak zweert, dat hij zich geestelijk warmt aan een vuurtje, dat hij zelf ontstoken heeft, gelijk hij 't ook doet met zijn handen, dat hij de volstrekte koude trotseert en braveert, de koude van Gods wetdragende aan wezigheid, - dàt had den Heiland zelfs dan nog bizonder leed gedaan. Simon verloochent: dat is *iets*. Hij verloochent *met eeden:* dat is alles. Simon *zweert*. Dat is te zeggen: niet alleen wondt hij den Rabbi in de buitenzijde van Zijn werk, niet alleen drijft hij den spot met *iets* van Jezus, maar hij drijft den spot met de wereld, waarin Christus leven, met de lucht, waarin Jezus ademen moet. Hij lacht er om, dat Christus longen heeft, die slechts op Gods hoogvlakten den adem kunnen halen.

Dus is Simons eedzwering voor de ziel van Christus zwaarder geweest, dan een hamerslag straks voor Jezus' lichaam. De valsche eed van Simon lacht hoog en schel om hetgeen voor Christus het eenvoudigst, het uiterste en het eerste is. Nooit wordt een mensch dieper gewond, dan in de loochening en beleediging van zijn allereenvoudigst levensthema en van zijn simpelste levensbeweging, zijn uiterste eerste. Als iemand eens een keer uit zijn *eigen* stijl valt, en de menschen spotten *daarmee,* dan is die spotternij nog een zekere erkenning van de waarde van zijn levensstijl. Maar als van iemand de *stijl zelf* bespot wordt, als men het *schema* van zijn bestaan, zijn eerste groote levensaxioma, hetgeen voor hem vanzelfsprekend is, fel-op veracht en hoont, dan is dàt de kruisiging van zijn geestelijk bestaan. Alzoo heeft Simon zijn Heere Jezus Christus *gekruisigd*. Hij heeft Hem geestelijk gekruisigd, Hem gekruist, gedood en begraven als ambtsdrager bij God, als spreker van dat naieve, en toch weer bewuste, woord: maar menschen, maar Simon, ‘weet gij dan niet, dat Ik moet zijn in de dingen mijns Vaders? Dat spreekt toch vanzelf, dat men vol is van God? Het is toch niet noodig, een eed te zweren, want God schijnt met Zijn zon toch recht u in de oogen?’

Men mag daarom den eed, dien Simon zweert, niet verwaarloozen, om dan voorts alleen op het feit der verloochening te letten.

Want in het zelfde uur, waarin Christus strijdt om de *zuiverheid* der eeden, en om de *mogelijkheid*, om het *uit te houden* in het koninkrijk der permanente eeden, in hetzelfde moment, waarin Hij ambtelijk en als Knecht des Heeren en der overheid den eed zweert voor de ooren van God en van het gerecht, heeft Satan door Simons mond den eed laten vervalschen.

Zoo staan daar in hetzelfde uur twee eedzweerders in het rechthuis van Israël. De Een zweert Zijn eed in gehoorzaamheid, en draagt Zijn levensernst daarin God nadrukkelijk op; de ander zweert den eed uit kracht van den ouden mensch der zonde, en toont daarin, hoe de lucht in de wereld vertroebeld is, hoe het hart des menschen is onttrokken aan de wet van de woning Gods en hoe de mensch, van nature, niet maar Christus verloochenen moet, gelijk Hij in Zijn levensfuncties zich laat zien, doch dat hij Christus' bestaansgrond niet anders kan dan wegspotten en weglachen.

Simon, Simon, wat hebt gij gedaan? Gij hebt drie *incidenten* van leugen gebracht. Maar door te zweren, even ferm als verloopen personeel van verloren priesters van een verzonken volk, daardoor hebt gij de incidenten laten herleiden tot een toestand, de acute verbreking tot een chronischen staat van bederf.

En de menschen moeten het zien en hooren. Gelijk Maria's zalving in heel de wereld moet gedachtenis hebben, alzoo heeft het de Geest beschikt óók van de kwalijk riekende eeden van Simon.

Waarom sticht de Geest aan deze onstichtelijkheden gedachtenis?

Stil, zeg het zóó niet.

Hij wil u *Christus* doen zien, en *Hem* gedachtenis stichten. De Geest wil Christus u doen zien, gelijk Hij al de lijdens-staties van het *Woord,* het woord der berg-rede, *alleen* heeft afgewandeld.

Alleen, volmaakt alleen.

En dat was nu Zijn aangewezen werk.

Want Christus heeft gesproken hetgeen Hij heeft *gezien en gehoord* (vgl. Joh. 3:32). Alzoo heeft niemand nog gesproken, in heel de wereld

niet. Ook in de bergrede sprak Hij, wat Hij *gezien had en gehoord*. Zóó kwam Hij op die eeden, heel vanzelf.

Maar wie een woord spreekt, dat naar inventie en intentie slechts uit hem zelf en uit zijn God, kan zijn, die moet zijn oordeel dragen: tenslotte is het de taak der éénlingen eenzaam te zijn, tenzij zij worden kunnen tot een levendmakenden geest.

En heden wordt dit wonder, waarop wij doelden in die laatste woorden, in den Christus volbracht (vgl. 1 Cor. 15:45).

Maar zonder lijden kan dat niet. Dus moet Hij éénling zijn, *juist in zijn axioma's*.

Dat is het: *eenzaam* ten aanzien van den kruisweg des Woords, ten aanzien van de gansche rede, op den berg gesproken over het Rijk der hemelen.

Sommige menschen denken zoo, dat er een bepaalde tekst in de bergrede op te zoeken is, en dan nog eens een andere tekst, waartegen Simon dan bizonder zou gezondigd hebben; een enkele tekst, die door het vleesch verloochend, en door het onheilig verstand weersproken werd. *Maar het is veel erger:* de *achtergrond* van die bergrede, heel haar substraat, haar schema, haar wezen en haar volle dracht, wordt door het vleesch, en door de zonde verloochend.

En daarom is het, dat Simon verloochent *met eeden*, en dat Christus dien eed *gehoord heeft*, en toen verder moest gaan, *alleen* moest gaan, op het pad, dat slechts geplaveid was met teksten en figuren uit - de bergrede. Hij zegt: zweert ganschelijk niet. Simon, gij zijt zoo ziek, *want gij kunt niet gewoon zijn*. De engelen doen zoo gewoon bij God, Simon, en ik ook. Wij zweren niet, Simon, wat doet gij zeer!

Hebt gij den Man van Smarten *alleen* gezien?

Zaagt gij Hem in Zijn isolement?

Dan moogt gij nu vervolgen: *in Zijn isolement ligt Zijne kracht*. In Zijn gebondenheid doet Hij de krachten.

Zie, men voert Hem van de eene zaal naar de andere. Hij is gebonden. Hij kan niet spreken. Hij kan ook niets doen. De gewone

verkeerswegen tusschen de ziel van Jezus en de ziel van Simon zijn afgesloten door de menschen, die over Jezus rechtspraak oefenen. En Jezus aanvaardt dit feit, en spreekt dus tot Simon niet, en komt ook niet naar hem toe.

Doch daar is nog één taal, die Christus rest te spreken: dat is de taal der *oogen*.

Christus, zich omkeerende, *zag Petrus aan*.

En op hetzelfde oogenblik *kraaide de haan*.

⇏bp;

Dat waren *twee schuddingen* in het rijk der hemelen: dat Jezus' oogen open gingen; en dat die hanebek openging.

Wat dat laatste betreft, wij gaan niet mee met hen, die eigenlijk het kraaien van dien haan ontkennen. Wel beweren zij, dat de uitdrukking: ‘de haan kraait,’ niets anders beteekent dan een gewone, dagelijks gebruikte, tijdsaanduiding; en wel komt dan soms daarbij nog de onbewezen bewering, dat in de stad geen hanen waren; zoodat dus de uitdrukking: ‘en terstond kraaide de haan,’ alleen maar zou willen zeggen, dat het zoo en zoo laat was in den nacht. Evenwel, deze opvatting is onjuist. Trouwens, onze tekst zegt: ‘*terstond* kraaide de haan;’ de beteekenis van dit *terstond* zou te loor gaan, als hier niet letterlijk een haan had gekraaid. Zoo was het trouwens door Jezus bij voorbaat aangekondigd, en zoo geschiedde het ook, op het te voren vastgestelde uur.

Juist hierom nu is dat kraaien van dien haan een afzonderlijk moment geweest op den weg, dien God, *wonderdoende,* langs gaat. Dat die haan *precies op dit oogenblik* kraait, en dat de verwikkeling van het dispuut, waarin Petrus gewikkeld was, *juist op dit moment* haar hoogtepunt bereikte, en dat *juist op dit moment* Christus geleid werd van de ééne plaats naar de andere, en zoo gelegenheid kreeg, Zijn oog te boren in de ziel van Petrus, dat is alles bij elkaar een bizonder samentreffen geweest krachtens schikking van goddelijke voorzienigheid. Zóó gezien, is het kraaien van dien haan, *juist op dit uur*, een *wónder* geweest. God *wilde* dat wonder, en Hij zelf schikte het, om Petrus' ziel daardoor terug te leiden tot haren Heer en God. Want het samentreffen van deze drie

genoemde dingen in het zelfde oogenblik, waarom zou het ‘minder’ wonderbaarlijk wezen, dan - om iets te noemen - het optreden van de ster, die aan de wijzen van het Oosten den weg wijst tot God en tot de kribbe? In het wonder is geen meer of minder; de krachten, die de Roode Zee hebben àf- en ààn doen vloeien, zijn dezelfde, als die op Gods bepaalde uur een hanebek, en een conglomeraat van menschenwoorden, en een worsteling van nieuwen tegen ouden mensch tot hun bestemde actie voeren, hun actie en reactie.

Te meer blijkt het samenvoegen van deze drie momenten in het verhaal een treffend blijk van Gods *voorzienigheid*, wanneer wij bedenken, dat de haan *reeds eerder* had gekraaid, maar toen, *zonder* dat Petrus daardoor tot inkeer was gekomen. *Thans* is er weer die bekende klank van dat beest; en *nu* vaart er ineens door Petrus' bewustzijn een felle schok, en schiet uit het onderbewuste leven van Simon plotseling naar boven de herinnering aan Christus' eigen woorden, gesproken reeds vóór Gethsemané.

Van waar dat contrast in effect tusschen dien eersten en dien tweeden keer, dat de haan kraait? Van waar dat verschil, dat den éénen keer de haan Simon niets zegt, en den tweeden keer alles?

Dat komt alleen van de *dwingende macht van het oog van Jezus*. Christus heeft dat kraaien van dien haan met vreezen en beven *begeerd* - dat is te zeggen: *afgedwongen* zonder eenige oppositie Gods, maar wel in volkomen mede-werking des Zoons - afgedwongen van God; en dat tegelijk met het zien van Zijne oogen. Hij *ziet sterk* op den hemel, en ‘ziet ook sterk’[1)] op Petrus, Zijn zwakken leerling. Wonderlijk loopen hier samen wegen en gangen der *voorzienigheid* van God en der *voor-zichtigheid* van den Menschenzoon. Want nu Christus Zijn oogen op Simon richten kan, nu *werkt Hij*, met volle menschelijkheid, *mee* met dien hoogen God, die daar ginds achter de wolken zit, en die zeer nabij ook is, in Jezus' mond en in Zijn hart. God is het, wiens regeering en onderhouding tezamen vormen de geheimenissen van Zijn

1) *Sterk zien*, een bekende term uit het nieuwtestamentisch grieksch.

voorzienigheid. En Gods voorzienigheid is een *almachtige* en *alom-tegenwoordige* kracht. God is het dus ook, wiens voorzienigheid de oogen van menschen naar Zijn wil opent en sluit; wiens voorzienigheid de deur van hun bewustzijn, hun waak-bewustzijn en hun onder-bewustzijn, opent en sluit naar Zijn zuiver bestel; die de verwikkelingen van het gesprek tusschen Christus en het Sanhedrin, en ook van het dispuut van Petrus met soldaten en dienstboden, op Zijn tijd en wijze tot een soort hoogtepunt laat komen; en die in Zijn verheven trant ook den bek van een beest sluit en opent; opdat alles precies te rechter tijd zijn functie doen zou in het groot heelal. Alles: dienstboden en soldaten, hanen en ezels, slaven en slaafjesmaat, en ook de ziel van mijnen Heere Jezus, die is onder het muit- en moordgespan.

Dit is het ééne, de voorzienigheid Gods, de almachtige en alomtegenwoordige kracht Gods, die daar ook is in den hanebek; en de con-cursus van Jezus, die als knecht der knechten, *voor-zichtig* Zijn wegen zoekt, in Zijn strijden *met* Gods voor-zienigheid *mee*, in Zijn worstelen *op* Gods voor-zienigheid *aan*, in Zijn kampen *naar* Gods voor-zienigheid *toe*.

En dit is dus dat tweede: de *krachtige menschelijkheid* van Jezus Christus. Hij heeft, *knechtelijk*, op Gods voorzienigheid aangeworsteld; nu zal Hij ook met *kracht* van boven worden aangegord. God legt een dwingend vermogen in Zijn vermoeide oogen; Zijn oogen kunnen trekken als koorden van liefde. Want God heeft een opdracht voor Zijn Jezus. God wil even, even maar, Jezus langs Simon heenvoeren. God zal even, even maar, Christus de kans geven, iets, d.w.z. alles, voor Simon te zijn. God zal even, even maar, tusschen Simon en Jezus de mogelijkheid scheppen van menschelijk verkeer. Alleen maar de taal der oogen zal daar kunnen zijn; en, oogen wandelen slechts langs enge paden. Niettemin, - in dat heel kórte oogenblik, en op dat heele smálle pad, moet Christus, wanneer de sneltrein van Gods razende oordeel Hem voorbij voert aan de onrustige ziel van Simon Petrus, àl de krachten van Zijn zuivere menschelijkheid *op de ziel van Simon zetten*, opdat diens bovenbewustzijn weer het geprofeteerde teeken

van den kraaienden haan zou opmerken, en de macht van Satan in hem nu zou gebroken worden. En zóó moet Christus, als zuiver mensch, Zijn oog op Simon richten, en de kracht daarbij oefenen, zóó sterk en geweldig, dat onze povere menschelijke woorden, die daar spreken van telepathie, en suggestie, en geestesdwang, en occupatie, maar een vaag tasten zijn naar deze groote menschelijke werkelijkheid, die in Vorst Messias was, den Menschenzoon.

En - Jezus *héέft* Zijn leerling alzoo aangezien.

Hij heeft, nu Hij een *man* geworden is, zich bewust vereenigd met dien God, die, toen Hij een *kind* nog was, een ster aan den hemel schikte, om wijzen te lokken naar een Koning in de *kribbe*, en die thans een hanebek openbreekt, om Simon weer te lokken naar zijn Koning aan het *kruis*.

Dit was wel groote gehoorzaamheid.

En ook het zware lijden.

Want Christus is in alles ons gelijk, uitgenomen de zonde.

Omdat Hij *in alles ons gelijk is*, zuiver mensch, daarom heeft ook *Zijn* ziel de neiging, zich te concentreeren om haar eigen leed. Ter dood te zijn veroordeeld, en heen te moeten gaan, beroofd van de gemeene gunsten Gods, bespot ook, en gehoond, door de eersten van den staat, dat is voor een mensch, die *zuiver* mensch is, zóó'n groote beproeving, dat hij zou willen zeggen: laat mij nu maar alleen, ik heb genoeg te dragen aan mijn eigen lasten. Maar heden zet God de ziel van Simon Petrus op het vermoeide hart van Jezus. God weet daarvan: lasten leggen, en den dorschenden os muilbanden, opdat hij niet ete alvorens zijn dienst te doen. De Zoon draagt aller lasten, en moet nochtans Zijn oogen ook op Simon zetten, en al Zijn krachten aan hem spillen. Nooit is één telepaath, of één magnetiseur, zóó doodelijk vermoeid geweest, als toen Jezus Zijn wil op Simon zette en al Zijn aandacht op Simon concentreerde, omdat de Vader toch niet voor niets een haan kon laten kraaien? O ja, om de aandacht van Jezus trekt God een cirkel, waarin begrepen zijn engelen en duivelen, hanen en geesten, oude

mensch en nieuwe mensch, gewillige geest en zwak vleesch. En binnen dezen cirkel, die voor de aandacht van den lijdenden Christus wijd genoeg is, heeft nu de Christus Gods te doen het werk der zuivere gehoorzaamheid.

O groote smart, - dood en doodvonnis dragen, en toch nog scheppend en levenwekkend moeten arbeiden aan den geest van Simon. O bitter lijden, - geslagen te worden van al de 'wachters'[1] dezer wereld, en in Zijn stad, en de liefde niettemin op te moeten wekken, waar het niet eens haar zelf meer lust. O bittere nood, - zelf geplaatst te zijn in het groote keerpunt aller tijden, waarin de voorzienigheid Gods haar martelendste raadselen opgeeft, en toch zich bij die voorzienigheid van God te moeten aanpassen, elk oogenblik, om paraat te zijn, zoodra de haan maar kraait, paraat te zijn, om in de engste kloof, waarin Christus een enkel oogenblik Zijn duif, dat is: de ziel van Petrus, zal voorbij schieten, onmiddellijk alle kracht van liefde uit te zenden tot haar behoudenis, opdat uit degenen, die God Hem gegeven heeft, niemand verloren ga. O martelende geboden, - een God te hebben, die al de gegevenen des Vaders van dezen Menschenzoon heeft weggeblazen, en die Hem toch verbiedt, bij zóó groot verlies, kwistig om te gaan ook maar met één van 's Vaders gegevenen, - zelfs, als die gegevene des Vaders met vloeken en zweren zich van den Zoon ontdoet. O ijzeren wet van God, - met God medewerken moeten, en hanen en zielen en geesten veilig aan Hem overlaten in hetzelfde uur, waarin Hij weet van God te zijn verlaten. Is dit geen *lijden* geweest?

Maar, in dat lijden spant de *gehoorzaamheid* van Jezus' ziel haar draden, om zichzelf te houden binnen de perken der geboden. Hemel en aarde werken hier op dit oogenblik samen. De hemel moge mechanisch werken in een hanebek, doch hij laat Jezus op eigen wieken drijven, op eigen verantwoordelijkheid handelen. Welaan, Hij héét den Vader volkomen begrepen en werkt organisch, uit Zijn eigen krachten, op den hemel aan, zoodat Zijn oog te rechter

1) Zinspeling op het Hooglied: de wachters, die de bruid sloegen.

tijd de krachten des eeuwigen levens in de ziel van Simon ontbindt en deze weer letten kan op hanen, duivelen en God.

Nooit is Gods knecht gehoorzamer geweest, dan toen Hij, op eigen verantwoordelijkheid, zich conformeerde aan God, die in het hanekraaien al Zijn obligaties voor Jezus neerlei. Nooit is Jezus grooter geweest in de erkentenis van God; nooit heeft Hij fijner beantwoord aan ‘de tijden en gelegenheden des Vaders’; nooit zullen wij Hem schooner zien in Zijn liefde, dan hier, nu Hij, *geheel geisoleerd,* al Zijn zinnen zet op den gegevene des Vaders en op den Vader zelf.

O, hoe wij dánken kunnen voor het gezicht op dien totaal geisoleerden Christus, danken, óók daarvoor, dat Hij in Zijn *ambt* vereenzaamd is geweest!

Want tot de ambtelijke trouw is slechts die Eéne bekwaam, die het ambt begeert, ook als alle bekoorlijkheid, alle gezel-ligheid (dit woord heeft hier wel een verheven zin) van buiten eraan ontnomen is. Heeft het ambt den Christus niets anders te geven dan de koude eenzaamheid, ontneemt de dienst Hem alles, komt God van Zijne liefde al Zijn rechten vragen, en gunt Hij daarbij Hem de weelde niet eens van een paar trouwe oogen, die danken kunnen en verstaan, moet de Hoeder der schapen Zijn hart op den *Heer* der kudde zetten, zelfs als de schapen de gedaante vertoonen van de bokken, en - kan hij dàn nóg trouw blijven, - .... zie, *dàn* heeft die mensch getoond, het ambt te begeeren om der wille van God alleen. Dit is: *Christus* zijn: van God den Vader verordineerd, met den Heiligen Geest gezalfd.

En zoo heeft Jezus het herderschap aanvaard. Het ambt legt Hem een arbeid op, waarvan de lust, de weelde, nu geheel en al uit de zienlijke dingen is ontvoerd. Zelfs een gebed van Simon blijft er niet over om het geestelijk verkeer te onderhouden met den Meester.

Maar niettemin - de Meester *héέft* het ambt vervuld.

Hij bleef de vaderlijke geschenken van God aan Simon geven. Hij bleef Zijn Geest aan Simon toevoeren.

‘Simon, Simon, goud en zilver heb ik niet, en woorden en gebaren heb ik niet, maar wat ik heb, dat geef ik u: zie sterk op mij. Geest van God, Geest van den Zoon van David, veni creator spiritus, daar ligt er een, die gansch ontbloot is. God, het ambt roept, en ik kom, ik heb mijn vriend niet op den weg gegroet, Vader, ik heb geen vriend nu meer. *Vrienden* zijn weg; nu moet ik *broeders* roepen. Gods *zaad* moet uit mijn bloed nu háást gaan groeien. Neen, ik heb mij met Simon niet gretig afgezonderd, om van Kajàfas àf te zijn, al was 't ook maar een oogenblik, Vader, die in de hemelen zijt. De knecht des Heeren heeft zijn vriend niet op den weg gegroet, hij *is* dóórgeloopen. Hij hàd geen vriend, althans, hij proefde niet den vriend. En de knecht heeft ook den vloeker niet gevloekt; de Heere heeft tot hem gezegd: vloek David en zijn Zoon; de Heere sprak den ban, den ban der groote eenzaamheid. Vader, ik heb mijn vrienden niet gegroet, toen Gij mij riept, en ik heb mijn vloeker niet gevloekt, toen Gij mij lessen leerdet, hoe men den zegen spreiden kan. Ik heb alleen *Uw kind* gezocht, mijn Vader, zoo in 't voorbijgaan, gansch opzettelijk, gansch vanzelf. Ik heb het ambt bediend, mijn Vader, en ik had geen weelde ergens onder den hemel. De weelde is bij U, waar het gezel-schap is, en waar ik nog niet komen mag, tenzij ik drinke van Uw beker. Vader, ik ben in mijn gedachten het *gezelschap* niet ontrouw geworden, ook toen ik hevig leed van één individu. Ik heb Simon aangezien, doch niet vertraagd den loop te voleinden voor de groote gemeente. Kajàfas, hier ben ik al, ik heb niet stil gestaan, toen de overheid mij dwong te loopen.’

Neen, Hij hàd nergens stil gestaan, Hij hàd ook niemand gegroet op den weg.
Toen mocht Hij tranen hebben, tranen van Simon.
Mits - *in geloof*.
Want - Hij mag de tranen van berouw nog niet genieten *in aanschouwing*.
Zijn ure der aanschouwing is nog niet gekomen.
En Petrus, naar BUITEN *gaande, weende bitter*.

God heeft zijn tranen wel in Zijn *eigen* kruik gelegd (psalm 56), maar Hij zorgde met nadruk ervoor, dat zij niet in *Jezus'* flesch vergaderd werden. Want Jezus mag niet anders dan om Simon in *arbeid* zijn; het rusten - dat was voor later, láter. De wind joeg Hem voorbij, de sneltrein raasde voort, het moment was gauw voorbij gevlogen, en Petrus ging *naar buiten* toe; *naar buiten,* - nu ja, omdat hij het zelf zoo wilde, maar óók, omdat God het zoo verlangde; *naar buiten* dirigeerde hem God, opdat de tranen van Simon *geen ontijdige vertroosting zouden zijn voor den Man van Smarten*.

In deze tranen heeft Simon Jezus wel weer gevonden, maar Jezus mag zich daarin *nú* nog niet verblijden. Hij zal het *láter* mogen vragen: Simon, hebt gij Mij lief, Simon, hebt gij Mij lief? Later, later. Maar *nú nog niet*. De dauw, die over Simons ziel nu zegenend trekt, gaat met zijn vertroosting de ziel van Jezus wel voorbij. Hij *weet* wel alle dingen, maar Hij moet *ervaren* alle smart, die in de dingen is.

Petrus, *naar buiten* gaande, weende bitter.

O bittere nood.

Daar is een tijd geweest, dat Jezus zeggen kon: achter mij, Satan.

Dit *moest* Hij zeggen; het behoorde tot Zijn smart.

Nu zou Hij willen roepen: treed voor mij, engel Gods. Maar Hij *mag* het *niet* zeggen; het zou behooren tot Zijn vreugd, en Hem wacht slechts de smart. Zijn roepen vindt geen plaats. Hij gaat nu haastig naar den troosteloozen dood, en Simon mag vooral niet op de plaats zelf weenen.

Nu gaat mijn Jezus weer voorbij. Jezus van Nazareth gaat voorbij. Wie volgt? roept daar een gnuiver.

Doch onder het gaan zet Jezus Zijn hart op God, zuivert de lucht, die door Simons eeden was bedorven, spreekt Zijn *ja* over de eeuwige verkiezing van Simon Bar Jona, Simon, gezegd Petrus, tot de zaligheid en tot het berouw, en zingt zacht het nieuwe lied: Ik kom, o God, om Uwen wil te doen. Laat mij den valschen eed van Simon nu maar boeten. Vader, Gij weet alle dingen, Gij weet, dat ik hem lief heb.

Hoofdstuk XI. Christus naar het diensthuis teruggeleid.

> *Als het nu morgenstond geworden was*, *hebben al de Overpriesters en de Ouderlingen des volks tezamen raad genomen tegen Jezus, dat zij Hem dooden zouden; en Hem gebonden hebbende, leidden zij Hem weg*, *en gaven Hem over aan Pontius Pilatus, den stadhouder*.
> MATTHEUS 27:1-2.

ZOO is dan Christus *tot den dood verwezen*. Het Sanhedrin, in wettige vergadering bijeen, heeft den Heiland der wereld des doods schuldig verklaard. Nu zal men beginnen aan de volgende acte: men zal Hem den wereldlijken rechter uitleveren. De ‘kerk’ dorst wel naar Zijn bloed (in den grondtekst van vs. 1 wordt hier voor het woord ‘volk’ een term gebruikt, die juist Israël als *geestelijke* natie, als *verbonds*volk, als *‘kerk’*-volk wil aanduiden), - de kerk dórst wel naar Zijn bloed, maar het is de *overheid*, die het bloed van Christus alleen *uitdrijven* kan.

En daarom zal men heden opstaan, en tot Pilatus gaan, en tot Pilatus zeggen: Heer, deze heeft gezondigd tegen den hemel, en vooral tegen u. Hij is niet waard een zoon van Abraham genaamd te worden, maak Hem maar minder dan één van Rome's huurlingen. Die zijn toch ongeteld en ongeregistreerd. Ook deze is niet meer in onze registers ingeschreven, hij is een *exlex* ons geworden. Kom ga met ons en schrap als wij.

Onze tekst heeft ons verteld, hoe dat gegaan is.

Eerst is in den vroegen morgenstond - de tijdsaanduiding is nog niet geheel doorzichtig - het Sanhedrin officieel bijeen gekomen,

om Jezus voor het laatst onder het oordeel te leggen, en te beslissen over hetgeen men verder doen zal.

Er is - wij moeten daar even iets van zeggen - er is onder de exegeten veel verschil van meening omtrent de vraag, *waartoe* deze vroege morgenzitting eigenlijk wel heeft moeten dienen. Sommigen meenen, dat men het doodvonnis nog formeel bekrachtigen moest, omdat het - strikt genomen - niet geoorloofd was, op *eén zelfden* dag een doodvonnis ten uitvoer te leggen, als waarop de getuigen waren gehoord. Anderen zijn van oordeel, dat men alleen maar nog even overleggen wilde, hoe men het best zijn plannen zou kunnen volvoeren; want men begreep, niet alleen rekening te moeten houden met de moeilijkheden, die het te hoop loopen van een volksmassa kon veroorzaken, maar ook de onvermijdelijke besprekingen zóó te moeten openen en leiden, als het meest geschikt zou zijn, om den Romein snel en gemakkelijk te winnen voor het goddelooze plan. Het was zaak, duidelijk af te spreken, hoe men de aanklacht stellen zou; wat men spreken en zwijgen moest.

Over de eigenlijke bedoeling van deze morgenzitting zal men wel nooit geheel en al het rechte licht zien opgaan.

Dat is dan ook niet noodig.

Want wat wij weten moeten, is duidelijk genoeg: men is vast besloten, den Nazarener uit den weg te ruimen; en aan dat voornemen wordt nu direct gevolg gegeven, door den gang van het Sanhedrin naar Pilatus toe. Men tracht van hem de officieele toestemming te verkrijgen tot de ten-uitvoer-legging van het doodvonnis tegen Jezus Christus.

Wie en wat daarbij *Pilatus* is, doet voor ons op het oogenblik niet veel ter zake.

Over den persoon van Pilatus, over zijn werk en zijn publieke optreden, en zijn karakter en bestuurs-methode, is al zeer veel geschreven; en, de meeningen zijn ten aanzien van al die vraagpunten nog altijd zeer verdeeld. Noodig is voor òns doel slechts te weten, dat Pilatus hier optreedt als *vertegenwoordiger van*

Rome's gezag. Het wereldrijk heeft hem daar neergezet, het wereldrijk, dat den naam van Rome voert. En dit romeinsche wereldrijk heeft over Israël beschikt naar willekeur. Het heeft Pilatus gedirigeerd naar dit bepaalde onderdeel van de 'provincie Syrië', n.l. Judéa, en het heeft hem onder Gods voorzienigheid over het volk van Israël, en dus ook over de menschelijke, historische verschijning van Jezus Christus, wettelijk gezag verleend, - zoowel militair als civiel gezag. Heel dat romeinsche wereldrijk staat dus achter den persoon van Pontius Pilatus en treedt nu in en door hem op.

De gang van Christus naar Pilatus beteekende dus wel waarlijk *een nieuwe phase* in Zijn lijdensgang.

Wanneer toch Christus voor Pilatus geleid wordt, dan is dat niet maar een goedkoope, bloot formeele bevestiging van het reeds uitgesproken vonnis van Israël; want zóó automatisch liep de kar des doods, waarop Israël zijn Messias zette, toch eigenlijk *niet* naar de plaats van dood en vloek. Neen, Pilatus moest *zelfstandig* over Christus kunnen oordeelen. Naast het *geestelijke* volk, dat Israël heet, heeft nu óók de *wereld*macht, die den naam van Rome voert, over Christus moeten vonnis vellen.

Dit is de droeve gang der dingen nu: Israël keert met zijn eigen Losser naar de wereld, naar het *diensthuis,* naar *Egypteland,* terug.

De gang van Kajàfas' paleis naar Pilatus' huis is de wederkeer geweest naar het verlaten *diensthuis*. Israël, op weg naar 't oude diensthuis, legt zich zijn eigen juk weer aan. Het voert Hem mee, die gezegd heeft: 'Mijn juk is zacht en Mijn last is licht'; en het volk, dat van dezen Last*oplegger* der zachtmoedigheid niet heeft willen weten, voert nu zijn eigen Messias, d.i.: zijn eenigen Lasten*drager,* naar het huis van Rome toe. Wel is het 'juk' van Rome *hard,* en wel is de 'last' van Rome volstrekt niet 'licht', - maar *liever* gaat Israël zijn eigen nek krommen onder den last van Rome, indien dan ook de nek van den Messias van Nazareth gebroken wordt, dan dat het hooren zou naar Hem, wiens noodiging was die tot den lichten last en naar het zachte juk.

Dus gaat nu Israël *den weg naar 't diensthuis op*.

Achter de wolken sloegen de engelen het lied der verlosten aan: *Gij zijt de Heere, die Uw volk uit Egypteland, uit het diensthuis, uitgeleid hebt*. Maar onder het zingen sloeg God een blad van Zijn heilige boeken om, - 't was midden in het boek - en teekende daar aan, *dat Zijn volk het diensthuis weer had opgezocht;* en dat dus een *ander*e gemeenschap nu voortaan voor Hem zou bloeien, een vernieuwde gemeente, die het diensthuis in zijn ware wezen haten zou, en die de rouwklagen over het diensthuis van Egypte, en van Rome, en van èlke vleeschelijke macht, zou verdiepen tot een bitter geween over het diensthuis der *zonde*. Deze andere gemeenschap van het Nieuwe Verbond, *zij* zou nu voortaan heeten de gezegende des Vaders, deelgenoote van een heerlijkheid, en een genade-macht, die haar het diensthuis uitleiden gaat *tot in der eeuwigheid*.

⇏bp;

Want deze tegenstellingen, zij mogen dan al niet duidelijk geweest zijn aan de Joden, zij liggen toch aanstonds in de lijn van heel de bijbelsche openbarings-geschiedenis.

Dit willen wij in het kort trachten aan te toonen, door over drie dingen te spreken.

Ten eerste: over de verhouding van *Israël en Rome*.

Ten tweede: over de verhouding van *Priesters en Rome*.

Ten derde: over de verhouding van *Christus en Rome*.

Wat het *eerste* betreft: wanneer het Sanhedrin, vertegenwoordigend het volk van God, Christus van Kajàfas naar Pilatus voert, om daar bij Pilatus te bedelen, te dwingen, om de vreeselijke ‘gunst’ van Jezus' dood, dan is de *verhouding tusschen dit volk van God, en de romeinsche wereldmacht*, hier allereerst in geding.

Wie nu de lijnen van den ontwikkelingsgang der bizondere openbarings-historie bij het licht der Schrift eenmaal zag liggen, die weet, dat in den Bijbel telkens weer de tegenstelling wordt gepredikt, en gehandhaafd, tusschen het rijk der *bizondere* openbaring en genade, en het andere rijk der wereld, waarin de *algemeene* openbaring en genade zich doet gelden. Sedert de dagen,

waarin Abel stond tegenover *Kaïn,* en het vrouwenzaad tegenover het *slangenzaad,* en Izaäk tegenover *Ismaël,* en Jacob tegenover *Ezau*, en Israël tegenover *Egypte,* en tegenover *Babel,* en ook nu tegenover *Rome,* - heeft de bijbel altijd volgehouden, dat deze contrasten niet geboren zijn uit den vicieuzen cirkelgang van 't bloot natuurlijk leven, noch uit het immer zich weer inzettend spel van kracht en tegenkracht verklaring kunnen vinden, maar dat tusschen die twee het contrast ligt, als gezegd, van vrouwenzaad en slangenzaad, dat is: van *verkiezing en verwerping,* van *vrijmaking en slavernij,* van *eeuwig leven en eeuwigen dood*. Het conflict van slangen- en vrouwenzaad, van dienstknecht en vrije, moge dan voor den geschiedvorscher, die *alleen* maar ‘verstand heeft’ van hetgeen daar *binnen* den omtrek van 's levens vicieuzen cirkel gebeurt, niet meer dan een ‘normaal’ (!) contrast van gewone natuurkrachten en historie-evoluties zijn, niet anders dan een alledaagsche vorm van 't eeuwig blijvend spel van wicht en tegenwicht, een spel van ijzeren logica, waardoor Israël vandaag zijn vijand op den nek springt, en morgen zelf zijn nek onder het vreemde juk moet krommen, - máár: de bijbel teekent ons een andere tegenstelling. Hij legt in de eeuwenoude worsteling tusschen wereldrijk en openbaringsvolk het *messiaansche* element, en ziet de groote crisis erin komen van *verkiezing en verwerping*. Daar loopt een scheidslijn, getrokken door een hand, die uit de eeuwigheid kon schrijven, dwars door de contra-polaire beweging en tegenbeweging van den tijd der menschen heen; en ieder staat aan déze of aan géne zijde van die lijn van separatie.

Daarom was het ook geen valsche inlegkunde, en evenmin een terecht geschuwde vergeestelijkings-wellust, zoo vaak de christelijke uitlegkunde aan het opschrift, dat boven de wet stond, een dieperen en volleren, d.w.z. nieuwtestamentischen uitleg gaf, teneinde den Christus, den Messias, er uit te hooren spreken.

Dat opschrift boven de wet luidt: ‘Ik ben de Heere uw God, die u uit Egypteland, uit het *diensthuis,* uitgeleid heb’.

Wie dit woord nu ‘uitlegt’ *alleen* maar langs de gewone wegen der ‘algemeene’ geschiedvorsching, die vindt hier enkel het contrast

aangegeven tusschen Israël als cultuurmacht en Egypte als andere cultuurgrootheid; en, wat dat *diensthuis* betreft, zoo iemand waardeert Israëls ontvluchting uit de slavernij van Egypte niet meer dan als een gewone, historische, dagelijks wederkeerende werkelijkheid van cultuur-verschuiving en machtsverlegging; een alledaagsch gebeuren, waarbij de verdrukten - overal - zich loswringen uit de boeien, en de tiran - allerwegen - tenslotte zijn eigen zweep in zijn gelaat voelt striemen.

Maar wie den bijbel leest, en hem *gelooft,* die wéét, dat God, toen Hij Israël uitleidde, het *openbaringsvolk* uitleidde. Het volk der geheel *bizondere* openbaring. God haalde *Christus* uit Egypte, toen Hij Zijn Israël er uit bracht! Dat is zóó wezenlijk wáár, en zóó waarachtig ligt *hierin* de verborgen zin van Israëls eigen uittocht uit het diensthuis, dat Israëls exodus uit Egypte niet maar een *analogie* mag heeten van de uitredding van Christus uit de slavernij des doods, of, straks ook van de uitleiding van de christelijke gemeente, van het lichaam dus van Christus, uit het diensthuis der zonde, - maar dat de groote uitleiding van Christus en van Christus' lichaam, uit het diensthuis van zonde en van Satan, het *groote doel* was, *waartoe* Israël aan Satans greep ontrukt werd door God zelf. Feitelijk *begon God reeds* met de uitredding van Christus en van Christus' mystieke lichaam uit het diensthuis der zonde, in dat historisch oogenblik, toen Hij de Israëlieten onder Mozes' geleide uit Egypteland trok.

Israëls uitredding uit het diensthuis van Egypte was dan ook zuiver *christologisch*. Neem den Messias daaruit weg, en alles wordt ijdel van zin. Het wordt zóó ijdel dan, als de vermoeide Prediker van 't Oude Testament de dingen *ijdel* zag binnen den vicieuzen levenscirkel: spel en tegenspel, pool en tegenpool, zet en tegenzet, worp en tegenworp, kracht en tegenkracht, *en dan daarmee uit*.

Beef nu voor dien God, die een ieder geeft wat hij *wil,* wat hij *hardnekkig* wil, wat hij in 's levens diepsten grond *waarachtig* wil. Beef, - en zie toe.

Door en in en met het Sanhedrin heeft ook Israël, dat van Rome ‘handopening’ komt vragen voor het crurifragium van David

- want de Messias heet immers kortweg *David!* - beleden, winst te willen halen uit het groote ongeluk, d.i. uit den ommegang van den vicieuzen cirkel van wereld- en cultuurhistorie. Het heeft geweigerd, te erkennen, dat zijn volkshistorie slechts als waarachtig christologisch te zien valt en te verstaan naar haar verborgen zin. Zoowel in axiologischen als in teleologischen zin heeft Israël zijn eigen eschatologie *geprofaneerd,* door het vraagstuk van 'David' en zijn koninkrijk en zijn 'eeuwige lamp' te beoordeelen en 'op te lossen' onder een andere belichting dan die der bizondere openbaringsgeschiedenis.

En nu het pleit zóó beslecht is, wordt Israël dan ook vrijwillig ingeklemd in den benauwenden wisselgang van zijn eigen natuurlijk leven; de genade verlost het niet meer. Het volk, dat eenmaal het diensthuis van het wereldrijk werd onttogen, *keert nu naar het diensthuis terug*. Het vraagt aan den rechter van het diensthuis der *wereldmacht,* dat hij het beste bloed van Israël door de aarde zal laten verzwelgen. Want Egypte is als vijandige wereldmacht één met Babel en met Rome, gelijk de 'vier dieren' van Daniël uit éénzelfden bodem opklimmen; en de farao van eertijds leeft heden voort in den caesar van het moderne Babylon, hetwelk genaamd is: Rome.

Hier levert dus Israël zijn eigen Eerstgeborene, die tevens zijn groote Eéngeborene is, den jongsten farao uit, en presenteert Hem met een buiging, opdat de farao dezen Eerstgeborene in de groote rivier zou werpen.

Dit is de terugkeer van heel een volk naar het verlaten slavenhuis. Het heeft den vicieuzen cirkel als duurzaam rechtsbestand erkend; dies wordt zijn lot dan ook ironisch geteekend onder het beeld van den hond, die naar zijn eigen uitbraaksel wederkeert, en van een volk, dat in het spel van wereldkrachten en wereldmachten automatisch teruggeleid wordt tot de plaats, vanwaar het zijn loop onder de volkeren begon.

Maar al mag Israël van zijn kant den vicieuzen cirkel kiezen, om zich, nu niet langer als verbondsgemeente van Jahwe, doch als gelijkwaardige cultuurmacht onder alle andere volkeren, tusschen de enge

wanden van den cirkel des natuurlijken levens op te sluiten, God laat zich niet verhinderen, Zijn verbondsgenade tot triumf te brengen en de doorbraak van de rechte lijnen der bizondere genade naar Zijn verzekerd raadsbestel te brengen tot voltooiing. Israël heeft, toen het Christus aan Pilatus overleverde, zichzelf van de vrijheid, die God het had geschonken, in den grond der zaak ontdaan. Want het verstond niet meer, dat de vrijheidsoorlog, dien God voor Israël gewonnen had in Mozes' dagen, in het *wezen geestelijk* was geweest, een *geestelijke* krijg, een uitredding, *eerst* uit het diensthuis der wereldsche *tyrannie,* doch straks óók uit het diensthuis der *zonde,* uit de tyrannie van *Satan*. En nu dit verdwaalde volk het *wezen* van zijn eigen exodus miskent, en het recht van zijn eigen vrijheid verloochent, nu is dit uur, waarin het Christus uitlevert aan ‘Egypte’, een terugslag op den uittocht uit Egypte. Gods volk ontdoet zich van zijn oude privileges. Israël, op weg naar het diensthuis, levert ten aanzien van den Meerdere van Mozes zijn volkspetitionnement in bij de wereldlijke tirannie, en het vraagt opnieuw te mogen eten uit de hand van farao; het vraagt den dood voor Hem, die Mozes heeft vervuld.

Daarom heeft Israël zelf zijn plaats geruimd, het heeft zijn plaats geruimd voor ons, de gemeenschap van het Nieuwe Testament. Het heeft zelf plaats gemaakt in dit ontstellend uur voor de vrijmaking van die nieuwe, mondige, gemeente, die uit alle volkeren saamgebracht is, en die, voor Jezus Christus bukkende, in Hem erkent den Meerdere van Mozes, die ons vrijmaakt van het diensthuis der *zonde* en zóó een plaats ons geeft in 't eeuwig koninkrijk.

Toen Israël dien laatsten dag, den stervensdag van Jezus, des morgens vroeg *op weg ging* naar Pilatus, toen heette dit volk een *geestelijke gemeenschap*, bóven alle andere volken te waardeeren *(lāos* vs. 1). Maar toen men aan het *eind* van den weg naar Pilatus gekomen was, noemde men zich natie *onder andere naties*, met *gelijken* maatstaf als elke andere natie te waardeeren, *(ethnos,* Lukas 23:2).

Een volk, dat zijn schoonen eerenaam dùs prijsgeeft, het gaat den *gang der dooden*. En - zóó heeft Israël, door zich van *lāos* tot

ethnos te ver-vormen, zich *met* de *volkeren* der wereld *(ethnos)* gelijk gemaakt, en zijn plaats zelf ingeruimd voor de *nieuwtestamentische* gemeente, den breeden *lāos* van Gods profeten, priesters en koningen, in Christus Jezus. Want God begraaft niemand; men graaft alleen zijn eigen graf, naar eigen wil.

In de *tweede* plaats, daar valt hier óók te letten op de andere verhouding tusschen de *priesters en Rome*.

Immers, het waren de *priesters*, die in het Sanhedrin den eersten van hun stand als voorzitter ten gerichte hebben zien zitten, den *hoogepriester*.

Wanneer nu deze hoogepriester dien anderen Hoogepriester uitlevert aan de wereldlijke macht, met verzoek, om Hem voor altijd uit het midden weg te doen, dan hooren wij in dien twistenden hoogepriester Kajàfas, den *ouden* Priester *twisten,* twisten tot zelfs voor de poort van Rome toe, dat het de Keizer hooren mag, twisten tegen dien *ànderen, beteren* Hoogepriester, die niet is naar Aärons, doch naar Melchizedeks ordening.

Dit is, al weer voor het besef van wie den bijbel bij zijn eigen licht wil lezen, voor het priesterschap de *ondergang* geweest.

Want wat dit priesterschap betreft, het priesterschap is *altijd* in den twist betrokken geweest. Zonder tucht en twisting, zonder breuk en schisma, zonder ijvering en uitwerping, kan een priesterhuis, en een priesterschap, nu eenmaal niet bestaan in deze wereld van beneden.

Alleen maar, de twist van het priesterschap moet niet door het vleesch, maar door den Geest worden in- en uitgeleid.

Hooren wij nu, *hoe* in den loop van de historie over het twisten van het priesterschap onder Israël geschreven en gesproken is, dan letten wij op *twee* dingen.

Ten *eerste:* op het *sterfbed van Jacob*.

Ten *tweede:* op de *afscheidsrede van Mozes*.

Toen Jacob stierf, heeft hij gesproken over *Levi* (Gen. 49). En stervende heeft Jacob over Levi het hoofd geschud. Want Levi had ‘getwist’. Hij had getwist de twistzaak wel van *vader Jacob,*

maar niet de twistzaak van *Vorst Israël*. Levi had immers, toen Sichem de eer van Dina had geschonden, in Sichem een strafgericht gehouden, waarbij wel de *familie*trots van vader Jacob, en de eer des *bloeds* van de broeders van Dina werd gewroken, doch dit alles dan op vleeschelijke wijze. De twist, dien Levi toen twistte,[1)] was *uit* het vleesch en *voor* het vleesch en *door* en *tot* het vleesch. De vraag werd niet gesteld, of, en hoe, er nog *messiaansch* licht breken kon uit het huis van Jacob naar Sichem toe. Neen, aan het geestelijke, het messiaansche element, dat elken oorlog van Jakobs huis moet heiligen, werd daar in Sichem geen oogenblik gedacht. Men viel zelfs in het andere uiterste. Want Levi ging zóó ver in valschen ijver voor het vleesch, dat hij den spot dreef met een *sacrament,* teeken en zegel van de messiaansche, geestelijke genade. Vroeg hij aan Sichem, en aan de burgers van de stad niet, dat zij zich zouden doen besnijden? Als aan dit schijnbaar vroom verlangen is voldaan, (omdat Levi bedriegelijk beloofd had, dat Sichem na besnijdenis, d.w.z. na ritueelen overgang tot de *geestelijke* gemeenschap van Israël, nu ook zou opgenomen worden in de *bloed*gemeenschap van Jakob), - dàn bewijst Levi, dat hij van al zijn vrome woorden niets heeft gemeend. In plaats van Sichem op te nemen in de gemeenschap van Jakobs bloed en Israëls geest, breekt hij trouweloos den eed, richt een slachting aan onder de burgers van Sichem, drijft alzoo ruw den spot met het sacrament van 's Heeren heiligheid, en toont te twisten, gelijk gezegd is, *uit* het vleesch, en *voor* en *door* het vleesch.

Dat is de *eerste* phase van Levi's onstuimigen toorn in de wereld. Op dat oogenblik ‘kent’ Levi alleen zijn broeders als broeders naar het *vleesch*, en hij ‘kent’ alleen zijn vader en moeder als vader en moeder naar het *vleesch*. In den toenmaligen twist van Levi wordt het geestelijk genadegoed zelfs geprostitueerd in een bloot uiterlijke bescherming van familie-eer en vleeschelijken hoogmoed.

Alzoo was Jacob zuchtende gestorven. Hij zuchtte om den twist van Levi.

1) Men vergunne ons dit hebraisme.

Maar later komt er een ander spreken over den twist van Levi.

Die ander is er één van Levi zelf. 't Is Mozes.

En Mozes, als hij zich bereidt om te gaan sterven, spreekt ook weer over Levi, en ziet hem andermaal als twister, een man van scherpe antithese.

Doch niettemin, *waar vader Jacob vloekte, daar begint Mozes te zegenen*. Jacob en Mozes - de laatste in Deuteronomium 33 - zij hebben beide Levi's toorn tot onderwerp van hun gesprek gemaakt, en van hun laatste afscheidsrede. Maar tegenover Jacob, die den toorn van Levi vloekt, gaat Mozes den toorn van Levi jubelend bezingen. Hij zingt zelfs, over het hoofd van Levi heen, een grooten eerezang tot God, die Levi om zijn heftig toornen heeft verhoogd, en aangenomen; God, die Levi *met* en *òm* zijn gramschap heeft uitgeroepen tot Zijn bizonderen gunsteling.

Klinkt u dat vreemd, dat Mozes zegent, hetgeen Jacob vloekt?

Toch is het zóó de waarheid.

En meen nu niet, dat de twist van Levi in den loop der jaren is ineengezonken, dat de ijvervuren van Levi zouden zijn gebluscht. Neen, Mozes weet wel beter. Mozes erkent ten volle, dat Levi van twisten nòg altijd niet verzadigd is. Hij spreekt ervan, dat Levi nog onlangs, bij den Sinaï, zijn zwaard heeft rood geverfd, om te straffen de aanbidders van het gouden kalf; en dat evenzeer, ook nog onlangs, Levi andermaal getwist heeft, in heftigen toorn, tegen allen, die, in de legerplaats van de verbondsgemeente, een roezig feest van ontucht en van afgoderij gevierd hadden. 't Was in dien duisteren tijd, toen Israël zich aan Baäl-Peor had overgegeven tot de zonde, en toen Pinehas, de priester uit den stam van Levi, zijn handen, die het offer der verzoening anders bedienden, had geslagen aan zijn ongeestelijke broeders.

Daarom, *twister* was Levi nog wel degelijk.

Alleen maar, zijn twist was nu *aan den anderen kant* geboren.

Toen *Jacob* stierf, was *zijn* bezwaar, dat Levi's toorn zoo vleeschelijk was. Hij kende slechts zijn broeders, en zijn vader, naar het *vleesch*; hij zag den kreits van vader Jacob alleen maar in den

vicieuzen cirkel van het *natuurlijk* leven begrepen. *Messiaansch* was *toen* de twist van Levi niet geweest.

Maar als thans *Mozes* op Levi's twisting van onlangs terug ziet, dan bevindt *hij* Levi ánders. Want Levi '*kent' zijn vader en zijn broeders en zijn eigen zonen nu niet meer*. D.w.z. Levi, nu natuurlijk als stam bezien, heeft de twisting omgewend vàn het vleesch náár den Geest. Toen heeft hij *zelfs zijn eigen familie* niet te goed geacht voor het gericht der zuivering, dat den twist van 's Heeren Geest komt voeren tegen Jakobs en ook Levi's vleesch. En Levi, ijverend in Pinehas, heeft niet gevraagd naar den *familieband*, doch heeft gezocht naar de gemeenschap van den Heiligen *Geest*. Ook zijn eigen broeders heeft hij onder het oordeel laten komen. Niet tegen Sichem raast hij, doch tegen de zonde, ook waar ze woont in eigen huis. 'Want het was de tijd, dat het oordeel zou beginnen van het huis van Levi'.... Zóó heeft Levi zich van zijn verleden bekeerd. Hij heeft de betrekkingen van *natuur* en van *vleesch* onderworpen aan die veel hoogere verhouding van Gods Geest. Hij heeft de geboorte gesubordineerd aan de wedergeboorte, den band des bloeds aan den band des verbonds. En zoo heeft hij tegen zijn broeders getwist, om onder hen plaats te maken voor de heiligheid des Heeren, en voor de rechten des verbonds, - dat is: voor den Messias.

Hoe dat zoo kwam? Hoe dat zoo kwam, dat de toorn van Levi van onder Jakobs vloek wist uit te komen en den zegen van Mozes kon verwerven?

Dat kwam zoo: *God zelf had tegen Levi getwist*.

God had Levi beproefd, en tegen hem getwist, aan de wateren van Massa en Meriba. En Mozes' stem stokt in de keel, als hij dááraan denkt. Dáár toch is het geweest, dat God zelf tegen Mozes en Aäron, de twee grootsten van den stam van Levi, getwist heeft.

Het was, toen zij water uit de steenrots - *sloegen*.

Sloegen, zeggen we.

Hun was iets anders *bevólen*. Hun was gezegd, dat zij tot de steenrots *spréken* zouden, toen het volk om water riep, en toen God dat water geven wilde - uit die steenrots. God wilde het

waterwonder laten begeleiden door het *gehoor van het gepredikte Woord*. Het *spréken* van Mozes behóórde ditmaal bij het wonder. Want, of God al *water* geeft, en het *Woord* wordt niet erbij gebracht, wat baat dit aan een dorstend bondsvolk? Het kwam er voor Mozes en Aäron, d.w.z. voor *Levi*, ditmaal secuur op aan; want die steenrots, die water gaf, is immers een verbeelding van *Christus*? (1 Cor. 10). En dáárom moet nu *bij* het wonder, dat het *water* uit de steenrots roept, ook het *Woord* gepredikt worden, opdat Gods *naam* geheiligd worden zou; opdat, dank zij het Woord, waarin die *naam geheiligd* wordt, het wonder niet maar op zou gaan in een watergeschenk, dat verder niet meer de aandacht trok, doch in een *sacramenteele* genade, die voor het volkomen messiaansche genadegeschenk der toekomst het oog weer openen zou, en het volk zoo brengen tot erkenning van de wondere wegen Gods, die in den Messias openbaar wordt onder Israël.

Maar Mozes had *niet* gesproken, en hij, noch Aäron, hadden toen geheiligd den naam des Heeren. D.w.z. *Levi* had in deze zijn twee grootsten, *wederóm* getwist. Zeker, niet tegen Sichem, doch tegen zijn eigen broeders. Maar dan toch weer zóó, dat het vleesch verontreinigde de wegen van den Geest, en dat het vleesch de bronnen stopte van den *Geest*, al gingen de waterbronnen ook open. Levi had door Mozes en Aäron getwist, heftig uitvarende tegen zijn eigen ‘murmureerende’ broeders, doch hij had het wederom gedaan, niet naar geestelijke, maar naar vleeschelijke wetten. Hun felle toorn had zich uitgegoten over de kinderen van Israël, maar zij hadden door hun striemend-scheldend woord, het Woord des *Heeren* verzuimd. De dienst des Woords was gesubstitueerd door den twist van 't eigen ik.

Toen had de Heere zelf tegen Levi getwist, in Mozes en Aäron. Voor de oogen van het gansche volk had God aan deze twee reuzen den toegang tot het land der belofte ontzegd, opdat ieder weten zou, dat God wel een twister wil ontvangen, en dat Hij zelfs aan twisters in Zijn koninkrijk hun vaste aanstelling geeft, maar dat elke twisting aan de *messiaansche* gedachte vrijen doorgang geven moet, en zoo het vleesch den Geest Gods onderwerpen.

Dit oordeel van zijn God nu had Levi, *vreezend en bevend, erkend als heilig en goed*.

Levi, die altijd getwist had, wijl het *vleesch* hem inspireerde, was nu onder de twisting van God *klein* geworden.

En toen Levi eenmaal het roer had omgewend, toen had God ook Levi's lot gekeerd; want Levi, die aan Jakobs sterfbed zijn toorn vervloekt hoort worden, wordt *nu*, door de loutering heen, *als twister bij de gratie Gods* erkend en priesterlijk gezegend. Hij zegt het zelf, de Geest Gods inspireert hem tot zijn lied van twist en vrede, het afscheidslied van Mozes, in wien Levi zingt van Levi's rechten en genadegoed. Want zóó zegt Mozes: *Gods urim en thummim worden Levi toevertrouwd*. Deze steenen, die de priesters in hun kleeding dragen zullen, en met behulp waarvan men den wil des Heeren vragen moet, zij worden Levi toevertrouwd; hij mag voortaan het woord van vloek en zegen, van verwerping en aanneming, van twist en vrede, van ‘ja’ en ‘neen’, van approbatie en reprobatie, onder Israël spreken, priesterlijk en richtend.

Sedert dat uur is het priesterschap beladen met de urim en de thummim. Het heeft den zwaren last, vrede en oorlog te verklaren, ‘ja’ en ‘neen’ te zeggen, te ontbinden en te binden op aarde, en de twisting, de *dia*-krisis, van den Heere God onder het volk Gods uit te dragen.

En Levi?

Ach ja, hij weet het wel, hij heeft die urim en thummim, dat privilege van rechtspraak, alleen te danken aan dit *wonder van genáde,* dat hij, *zèlf staande onder den twist van God,* die Levi's eigen zonde uitzuivert, de twisting Gods in de wereld handhaven mag, teneinde de beslissende spraak van de urim en thummim des Heeren over heel het leven te erkennen en ten uitvoer te leggen.

Keer nu terug naar het uur, waarin men Christus heenleidt naar het diensthuis.

Zie, daar gaat Kajàfas voorop, en achter hem de priesterschap.

Dat is te zeggen: *daar gaat Levi*.

Daar gaat Levi.

Daar gaan de oude priesters, de priesters van de oude generatie van het verheerlijkte verleden.

En zij twisten, en zij twisten. Zij twisten tegen den Nazarener. Zij hebben de urim en thummim geworpen, en zij hebben gezegd: de steenen van Jahwe, ze spreken over Jezus van Nazareth den vloek. Een puren vloek. De vloek is ongemengd. Gods stem spreekt tegen Jezus: *neen*; en er is geen bijklank in dat neen. En Jezus moet nu sterven.

Dus gaan zij samen naar Pilatus toe, de colonne van Levi, en ze zeggen: wij weten het wel, dat gij hem *óók* moet oordeelen, maar in elk geval: naar onze wet, *naar Levi's twist-recht*, moet Hij sterven. De urim en thummim[1)] hebben het onfeilbaar gezegd.

O Levi, Levi, twister tusschen Geest en vleesch!

Als Levi voor de ooren van de wereld, en voor het praetorium van Rome en 'Egypte', den twist voert tegen den Nazarener, dan wordt Levi den hond gelijk, die tot zijn eigen braaksel is weergekeerd. Levi twist en slaat de steenrots, 'en de steenrots was Christus.' En Levi bedient het Woord van God niet meer. Hij handhaaft slechts zijn eigen *vleesch*. Hij kent zijn eigen broeder nu niet meer, tenzij dan - naar het vleesch. Want zijn eigen broeder-Nazarener verwerpende, komt hij bedelend aan de heidenen vragen om een acte van doodvonnis voor - zijn vleeschelijken broeder. En waarom? Omdat hij tegen dien uit Abraham geborene de groote grief heeft, dat Hij het vleesch den Geest wil onderwerpen, en, 't bloed van Levi onrein achtend, dat bloed wil achterstellen bij het *Woord* en bij het oud *verbond*.

Levi '*kent' zijn broeder niet;* doch deze volzin is ditmaal geen lofspraak, gelijk in Mozes' mond diezelfde woorden Levi eenmaal zalig roemden.

Want dat Levi heden Jezus van Nazareth, zijn broeder naar het vleesch, niet erkent, geschiedt niet uit handhaving van den wil des Heeren, maar uit handhaving van zijn eigen vleesches-glorie. Het is Levi's krampachtige worsteling van vleesch en van natuur tegen de prediking van den Nazarener. Levi wil zichzelf behouden.

1) Onnoodig te zeggen, dat dit natuurlijk beeldspraak is in dezen tijd.

Toen dan ook Levi zijn eigen broeder naar het vleesch twistende vóór Pilatus bracht, toen heeft Levi zijn eigen vonnis geteekend: *vervloekt is zijn toorn, want die is heftig*. Als Levi Melchizedeks ordedrager uitwerpt, dan heeft hij zijn ambt voor eeuwig verspeeld. Levi twist tegen zijn *Messias,* weigert den vrijmakenden Geest van Christus, begeert wèl den glans van Mozes, maar niet diens messiaansche verborgenheid. Dus is de gang van Levi's priesters naar het huis van Pilatus een profanatie, andermaal, van den heiligen oorlog, een wegzinken onder zijn eigen bodem.

Zoo is dan Levi van dit uur af aan *ontslagen*. Als Levi bedelend en scheldend de Pilatus-trap opstrompelt, om een doodsbrief te vragen voor den besten zoon van Abraham, dan is daar de groote prostitutie van het heilige, de handhaving (tegenover de burgerschap van het ‘Sichem’ zijner dagen) van den familietrots van ‘Jacobs’ vleesch met volkomen terzijde-stelling van ‘Israëls’ messiaanschen geest. Het is een trappen op het sacrament, een vergooien van het Paaschlam, een bediening des doods: ‘vervloekt is zijn toorn want hij is heftig.’

Sedert dit oogenblik zijn de urim en thummim door Gods eigen hand uit het priesterkleed gehaald *en aan den Zoon gegeven*.

Hem is gegeven alle vloek- en tegenspraak in hemel en op aarde.

Mits op deze groote voorwaarde, dat Hij nu zelf den twist des Heeren tegen zich verdragen zal zonder murmureeren, en sterven gaan buiten Zijn ‘Kanaän’, opdat Hij in Zijn eigen vleesch den vloek drage, die het vleesch verteert en den messiaanschen Geest volkomen vrijmaakt van onder de twisting des Heeren.

Want ‘Melchizedek’ zal Levi wel ontslaan, doch niet, voordat Levi zelf aan het diensthuis zich heeft gemeld. En ‘Melchizedek’ zal de verstrooide schapen van Levi niet verder zegenen met zijnen uitgebreiden pinksterzegen, vóór dat Levi zelf bewezen heeft, slechts *leege handen* te hebben. Of is een bedelaar, die aanklopt aan het diensthuis, om gunst te vragen, in staat, de handen van de armen Gods te vullen?

In de *derde* plaats; óók tusschen Christus en *Rome* zien wij hier de verhouding zich scherp afteekenen.

Want Jezus gaat naar Pilatus toe als de Zoon des menschen. Wij zagen reeds eerder,[1] dat Christus zelf de profetie van Daniël 7:13 in Zijn gedachten had, toen Hij den weg des doods betrad. Hij wist zich Menschenzoon, van boven af gemachtigd, om aan de wereldrijken een einde te stellen, en plaats te maken voor Zijn eigen onbeweeglijk koninkrijk.

Welnu, hier gaat het lichtend toekomstbeeld der profetie van Daniël 7:13 achter de wolken schuil; hier wordt de rol der profetie van den ouden Daniël geworpen op den grooten hoop der ‘evangelische dwaasheid’ en der ‘messiaansche ergernis.’ Is *dit* de Menschenzoon, die de wereldrijken van Daniël zal ter nederwerpen? Ach neen, Hij komt in banden naar Pilatus toe, d.i. Hij komt geboeid naar Rome; en wat zal deze doen aan 't koninkrijk van ijzer en van leem, zooals het Daniël zag? Ook Christus is met Levi aan Rome onderworpen en Rome gaat Hem vertreden ter aarde, - zoo dadelijk zal 't gebeuren.

Zij dan, zij leidden den Menschenzoon van Kajàfas naar den troon van het Beest. Zij dan, zij leidden den Menschenzoon van Kajàfas tot onder de voeten van ijzer en leem, de voeten van het beeld, dat alle wereldmachten saam vertoonde.[2]

Ook dit is dwaasheid en ergernis. 't Is alles even dwaas als het kruis, en even ergerlijk als alle groote verberging van God in deze wereld. Het Woord duikt onder in den stroom van den paradoxalen schijn. De profetie wordt hier belachen, het koningschap, dat onbeweeglijk heet, ziet zijn Koning vertreden op den weg van Kajàfas naar Pilatus.

De weg van het diensthuis.
Het pad der dooden.
De glijbaan van de leugen.
En voor het geloof het doornenpad van dwaasheid en van ergernis.
God zij Zijn ziel genadig.
Maar neen: dit zal God niet vermogen.
God zij mijn ziel genadig; dit zal Hij voortaan wèl vermogen.

1) Zie hoofdstuk VII bladz. 122, v.
2) Zie bl. 124, 125.

Zij dan leidden Jezus van Kajàfas naar het rechthuis. De dooden gaan den Levende begraven. De rechters leveren hun Lastgever uit. De twisters, die den vrede moeten zoeken, twisten tegen den Vorst van hunnen vrede, en ik ben onder hen, in hun verdoemd gezelschap.

Houd mij maar niet meer tegen, ik wil naar Jezus toe, en ik wil Zijn voeten grijpen en Hem kussen en kussen. Als ik dan toch op het pad der dooden ben, dan is er maar één uitkomst. Hij is het leven, en de weg, en ook de waarheid. Hij leidt zichzelf wel van het rechthuis naar het Vaderhuis, van 't diensthuis naar den vrijen troon, en van de twisting, die enkel van den Geest gedreven is, naar het onbeweeglijk koninkrijk, dat onbetwist zijn cirkels eenmaal wijd zal trekken op de nieuwe aarde.

Van nu aan zal ik zien den Zoon des menschen, zittende aan de rechterhand der kracht Gods in de hooge hemelen.

En van nu aan zal ik ook beter de wet des Heeren lezen en verstaan.

Ik zal de tafelen der wet voortaan ter hand nemen, en als ik daarvan aflees die bekende woorden: *Ik ben de Heere, uw God*, *die u uit het diensthuis uitgeleid heb,* dan zal ik dat vertrouwde woord van 't Oude Testament in 't licht van 't Nieuwe lezen gaan.

Ik zal dan spreken tot mijn ziel: let nu op Jezus: ‘Hij is de Heere, uw God, die voor u naar het diensthuis teruggeleid is’.

Dan zal ik tot Hem zelven zeggen: Gij zijt mijn Borg; dit hebt Gij, Heer, voor mij gedaan.

En vervolgens zal Hij wederom mij aanspreken, doch nu in volheid van de openbaring van den nieuwen dag:

Ik ben de Heere uw God, die mijzelf in uw diensthuis ingeleid, en u uit uw diensthuis uitgeleid heb, - en gij, leer nu de dankbaarheid en haren kánon: de wet, de wet, in 't licht van 't evangelie.

Want Mozes ging het diensthuis uit, om plaats te maken voor het Lam, en Zijn *vervulden* dienst.

Hoofdstuk XII. Christus geconfronteerd met den dooden Judas.

> *Toen heeft Judas, die Hem verraden had, ziende, dat Hij veroordeeld was, berouw gehad, en heeft de dertig zilveren penningen den overpriesters en ouderlingen wedergebracht, zeggende: ik heb gezondigd, verradende het onschuldig bloed! Maar zij zeiden: Wat gaat ons dat aan? Gij moogt toezien. - -*
> *En als hij de zilveren penningen in den tempel geworpen had, vertrok hij, en heengaande verworgde hij zichzelven.*
> MATTH. 27:3, 4, 5.

ISRAËL is met zijn eigen Losser teruggekeerd naar het groote diensthuis, en levert Mozes' hoofd en kroon aan Farao uit.

En waarom heeft het dit gedaan?

Omdat het de *vrijheid* haatte?

Neen, omdat het een *andere* vrijheid zocht, dan die, welke Jezus wilde openen.

Een *andere* vrijheid.

En daarom ook een *ander* profeteeren van de vrijheid.

Welnu, men heeft Christus, den profeet der ware vrijheid, kunnen confronteeren met de profeten van die *andere* vrijheid. En, zoo de menschen al verzuimd hebben, die tweeërlei profeten met elkaar te confronteeren, de engelen hebben 't niet verzuimd. Ze hebben ze tegenover elkaar gesteld, en God heeft zelf dat óók gedaan.

Want op eenzelfden dag zijn daar twee profeten van die *àndere* vrijheid mèt Jezus gebracht in het oordeel, geciteerd voor de vierschaar van God en menschen.

De één was: Barabbas, over wien wij nog spreken zullen.

De ander was: Judas Iskarioth, over wien reeds sprake viel.[1)]

Het was een markante tegenstelling. Jezus Christus wil Israël de vrijheid schenken, maar wordt door Zijn volk aan het diensthuis overgegeven. Tegelijkertijd zijn daar die 'àndere' vrijheidshelden, die op den eigen dag van Christus hun vrijheids-ideaal hebben zien komen in het gericht. Op den avond, toen de ziel van Jezus uitging, hield Barabbas een gloeiend feest, en lag het lichaam van Judas Iskarioth ergens verpletterd op den grond. Ze waren dus beiden dood en verslagen, en de engelen zeiden van beiden, dat ze onbegraven dooden waren.

Nu, het feest van Barabbas is dan ook niet compleet zonder den dood van Judas. Want God laat in die beiden zien, dat de valsche vrijheid haar feesten wel aankondigt, doch dat vertwijfeling het einde zijn zal. Barabbas' 'opgeluchte' stemming, en Judas' bittere vertwijfeling, ze worden door de menschen zelden naast elkaar geplaatst, maar in de oogen van God zijn ze slechts phasen van *één en hetzelfde proces*. En boven die twee contrasten, die toch ook weer geen contrasten zijn, heeft God Zijn Zoon in het openbaar ten toon gesteld. Hij sterft den dood, en neemt het leven op hetzelfde uur, waarin Zijn dood de *ware* vrijheid koopt, niet uit het vleesch, doch uit den Geest.

Deze worsteling nu van den Geest der profetie, om in de feiten van dezen duistersten aller Vrijdagen de uitkomst van twee kruistochten, één voor de *ware,* en één voor de *valsche* vrijheid, te doen zien, neemt haar aanvang in den dood van Judas Iskarioth.

En daarom wordt alles ook nu recht vreeselijk. Want het zijn maar *twee* kruistochten geweest, niet drie. Wie er drie van maakt, één van Bar-abbas, één van Judas, en één van Jezus, die vermindert den ernst der dingen. Een tragedie verliest haar tragisch geweld, zoodra zij haar conflicten *vermeerdert*. Twee conflicten doen gruwelijker pijn, dan drie; drie meer dan vier.

Maar *hier* is in het drama van den Vrijdag des doods het tragisch

1) Zie het eerste deel van dit boek, verschillende hoofdstukken.

conflict in de botsing van *tweeërlei* kruis-vaart. Barabbas, de lacher, en Judas, de zelfmoordenaar, staan niet tegenover elkaar, om dan weer zelf een variatie te zijn van Jezus Christus, doch zij zijn, hoewel de ééne lacht, en de ander schreit, met elkander één. Ze hebben beiden gelachen, en plegen ook beiden zelfmoord, in de worsteling om de *valsche* vrijheid.

Doch de vrijheidskamp van den Zoon, *die* is tegenover hen beiden Gods antithese. En dus behoort het tot de roeping van Christus Jezus, het te verdragen, dat God Hem confronteert, niet slechts met Barabbas' schuimenden beker, doch ook met Judas' uitstroomend bloed.

Judas, - wij willen iets van het verhaal zien - Judas heeft na zijn sinister verraad geen rust meer gekend. Hij heeft Jezus zien *overgeven* in de handen der moordenaren, en is, onrustig en geplaagd door zijn geweten, achter Jezus in gedachten blijven aanloopen. Hij heeft, *ook nú,* zich niet gevoegd bij anderen, maar - zóó was immers zijn aard? - al zijn angsten *in zich zelf* opgesloten, om alleen met eigen ziel en eigen geest te rade te gaan. Hij heeft zijn angsten opgekropt, de vraagteekens, die zijn vinger schreef in het was van zijn conscientie, met eigen hand weer weggevlakt, en de uitroepteekens van zijn opgedrongen welverzekerdheid óók, en worstelt nu in bitteren angst tegen de logica der feiten, die hij zelf ontketend heeft.

Want, tenslotte was óók Judas op zijn manier een ‘idealist’. Daarom kón hij het niet màkkelijk hebben. En, toen Judas eenmaal over de crisis heen gekomen was, die in de daad van het verraad haar hoogtepunt genomen had, toen werd hem in eens weer duidelijk, dat, al was dan ook de Judeeër, de idealist, de nationalist, de chauvinist, in hem wakker geworden, toen hij het verraad pleegde, toch *óók geldgierigheid* haar woord had meegesproken in de diepte van zijn ziel.

Want niet altijd kan men zichzelf blanketten, voordat men in den spiegel ziet. Ook Judas kon dat niet: hij werd zichzelf ontdekt, verstandelijk, en voor een deel.

En nu gaat Judas *onderscheiden*.

D.w.z. nu *móet* Judas naar den hemel òf naar de hel.

Nù is Judas dicht bij den dood.

Want als de roes der zonde eindelijk gebroken is, en geen hand den spiegel meer kan weren, om toch maar ons te *verhinderen,* de motieven, die onze eigen ziel gehad heeft voor de daad der zonde, zorgvuldig uit elkaar te houden, en scherp te onderscheiden, - dan kómt eenmaal de pijnlijke zelfherkenning. Dan worden we wakker, en ontdekken, dat we ons hebben blootgewoeld in onzen kwaden roes, in onzen vasten slaap van zonde, en - dat de scherpe lucht van '*Cham*' nog in de kamer hangt. Dan leeren we, noodgedrongen, 'onderscheidenlijk zien', de boeken, 'dat is de conscientiën', worden geopend.

Ook Judas komt thans tot de pijn van 't 'onderscheiden zien'. Tusschen motief en motief ontdekt hij nu verschil. Ineens beseft hij, dat het méér geweest is dan orthodox verlangen van zijn judeesche ziel naar een vleeschelijke vrijheid voor Israël, toen hij gedreven werd tot zijn verraad. Zeker, ook dat koppig vrijheidsideaal moge tegen Jezus Christus hem in verzet gebracht hebben, omdat Jezus daaraan toch maar niet voldeed. Niettemin: - het was óók *geldgierigheid* geweest, die hem de ziel genomen had. Judas kan dat niet langer zichzelf verbergen. De wetenschap, die men bij Satan leert, is *helder* genoeg, zij komt alleen maar altijd te laat, en bekeert het hart niet door en tot de vaderlijke liefde.

En nu komt Judas in de zeef van Satan. Die booze geest overtuigt hem nu van zonde, gerechtigheid en oordeel; maar de Heilige Geest bindt hem niet in hetzelfde oogenblik aan Christus' gerechtigheid, Christus' verdienste en Christus' wègneming van het oordeel. En nu hij zich beleden heeft, dat óók de geldzucht hem gedreven heeft, nu vallen al die mooie argumenten, ontleend aan zijn judeesch orthodoxisme, ineens alle omver. Plotseling ontdekt hij, dat Jezus, die dan wel niet het aardsche vrijheidsrijk kwam stichten, dan toch ook nooit één vrijheidsroep gesmoord heeft. Hij wordt zich nu volkomen bewust, dat in het volhardend spel van oorlog en vrede, zooals Judas het had willen openen, Jezus

was doorgegaan als een ook naar judeesche moraal volmaakt onschuldige, naar ‘karakter’. En nu staat hem de gruwel en de ‘immoraliteit’ van Jezus' dood voor oogen. Alle patriotten moeten, als ze *karakter* hebben, zeggen: maar dat is niet de koninklijke weg, - al wriemelt 't hier dan ook van priesters. Judas belijdt het zich: hij heeft het blazoen van zijn judeesche leuzen bezoedeld met *onschuldig* bloed; dat bloed was door tirannen uitgedreven.

En als hij Jezus daar ziet uitgedreven van de rechtszaal van het Sanhedrin naar het praetorium van Pilatus, dan begrijpt hij het: *er is niets meer aan te doen*. Die bloedvlek gaat nu nooit meer af van zijn ridderlijk blazoen. Ook voor de menschen is Judas niet eerlijk meer.

Nu wegen hem de dertig zilverlingen zwaar in de hand. Hoor, hoe een boeteling pleit, een boeteling, die langs Jezus, doch niet in Christus kwam. Hij gaat naar de overpriesters, werpt hun het geld voor de voeten, belijdt volmondig, dat het bloed van Jezus onschuldig is geweest, en zegt: ik heb gezondigd, verradende onschuldig bloed. Het is de wanhoopskreet van een gebroken mensch, die naar zijn eigen biechtvaders weerkeert, omdat hij er geen andere heeft, maar die toch het respect voor hen verloren heeft.

En wanneer ze dan niets meer te zeggen hebben, dan dat hij toe mag kijken, hoe alles verder gaat met hen en met zijn voormaligen meester, maar dat zij zelf zich voorts van zijn scrupules en muizenissen niets aantrekken, dan staat de biechteling in den nacht, - de ellendeling staat in den nacht.

Het vriest er van rondom.

En niemand dekt hem onder zijn kleed.

God doet het niet, er is Hem trouwens niets gevráágd, - de menschen doen het niet, de biechtvaders evenmin, en Judas' eigen ziel kan ook zichzelf niet meer verwarmen.

Hij verlaat de vaders, die geen goed woord voor hem over hebben, en naar buiten gaande, neen, daar weende hij niet bitterlijk, maar hij slikte zijn tranen in. Dat was zijn zede. Hij is veranderd en toch niet veränderd. Hij gaat nog iedereen voorbij, voorbij, voorbij, een eenzame plek is gauw gevonden en Judas Iskarioth hangt zich op.

Vergelijking van Mattheus' bericht mèt hetgeen geschreven staat in de Handelingen der apostelen doet ons nog zien, dat Judas, die zich aan een boom gehangen heeft, straks niet meer door den tak gehouden worden kon, en toen voorover is gevallen en verpletterd.

Nu kunnen onze gedachten hier weer verschillende kanten uitgaan.

Wij kunnen spreken over *Judas,* en moeizaam, en geduldig, trachten door te dringen in zijn ziel. Breed kunnen wij uitmeten het verschil, dat er ligt tusschen *zijn* berouw, *zijn* betoon van droefheid eenerzijds, èn die geestelijke droefheid, welke overeenkomstig God is, en een onberouwelijke bekeering tot zaligheid werkt anderzijds. Wij kunnen ons verdiepen in het onderscheid tusschen *Petrus*' verloochening en het dáárop gevolgde berouw, dat vruchtbaar was tot zaligheid, *èn Judas*' onvruchtbaren ommekeer in 't zelfde menschen-vlak. Wij kunnen zelfs erop wijzen, dat Judas' *eigen* woorden geen uiting zijn van een waarachtig tot God weerkeerend hart.

Dit alles, zeker, is mogelijk.

Het heeft ook ongetwijfeld zijn goede reden.

Want het *is* waar, dat Judas in zijn manier van spreken en belijden niet de ware boeteling blijkt te zijn. ‘Ik heb gezondigd,’ zegt hij; maar eigenlijk staat er: ik deed een misstap. Maar dit woord is alleen een veroordeeling van een bepaald feit, niet van den boozen wortel, waaruit het opgekomen is, noch van den heelen *toestand* van zijn verloren bestaan. Het is óók waar, dat Judas zijn daad alleen veroordeelt naar menschelijken maatstaf, en niet uit kracht van 't eeuwige recht van God. Het is eveneens waar, dat Judas wel Jezus' bloed onschuldig noemt, maar niet tot dit bloed de toevlucht neemt, omdat het, behalve onschuldig, ook ontschuldigend is, en anderen onschuldig *maakt* - voor God. Het is evenzeer waar, dat Judas wèl komt tot de *menschen,* maar niet tot GOD, dat hij wel te biecht gaat bij zijn betaalmeesters van eertijds, maar niet belijdenis doet bij dien eenigen Betaalmeester van menschelijke schulden, dien ook hij had *moeten* aangrijpen, ook in dit eigen uur, om te begeeren, wat tot zijn vrede diende.

Het is volkomen waar, dat Judas, hoewel hij den mensch Jezus niet meer veroordeelt ten overstaan van het menschelijke recht, toch niet schuilt achter Christus om te bestaan voor de goddelijke rechtspraak, en dat hij, door zijn eigen straf te bepalen, doet wat des rechters is, een overmoed, die ons wel zal vergaan, als wij met God in Christus waarlijk hebben te doen gekregen.

Het is alles, alles waar.

Maar wij *mógen* thans over *die* dingen niet opzettelijk spreken. Het is *niet* de bedoeling, hier te handelen over de wegen van ware en valsche bekeering, van zuiver en van onzuiver berouw, van menschelijke humaniteit tegen goddelijk recht, of wat dies meer zij.

Want wij spreken hier over den *Christus,* over Christus in Zijn lijden, over het *heilsfeit,* gelijk dat zelf zich indraagt in den wirwar der geschiedenis; het heilsfeit, dat, door bizondere openbaring, alleen het naakte wezen der dingen ontdekt en aandringt aan de conscientie.

Als wij *dáárover* willen spreken, dan is er hier geen plaats voor een psychologische verhandeling over Judas en zijn berouw, en zelfs niet voor een theologische; maar dan wordt het de vraag, wat de dood van Judas beteekend heeft voor het heilig feit van dezen dag, voor den dood van Jezus Christus, voor den hemel, voor de heilige geschiedenis.

Trachten wij onze gedachten dáárheen te leiden, dan zien wij Jezus Christus geconfronteerd worden met het lijk van Judas; en ook in deze macabere confrontatie moet Jezus Christus blijken te zijn de Uitverkorene Gods, welriekend door de zalving des Heiligen Geestes, levend, krachtig, en sterk, zoon van David in Zijn onbeweeglijk koninkrijk.

Laat ons trachten dezen kant onze gedachten uit te leiden.

Wie denkt hier niet in eersten aanloop aan de *onzichtbare* wereld? Daar is een weg van geesten, en van zielen; en deze weg loopt dwars door de kronkelwegen der zichtbare wereld heen. Indien wij waarlijk oogen hadden om te zien, dan zou die onzichtbare wereld met al wat haar beweegt en roert, onze aandacht volop hebben,

en wij zouden zien, hoezeer de machten van wat *niet* voor oogen is, zich occupeeren met de wereld, die voor onze oogen is.

Inzonderheid wie de Heilige Schrift in dezen tot zich spreken laat, zet zijn ziel op die geestelijke wereld in de lucht. Hij denkt daarbij onmiddellijk aan de wegen van *engelen* en *zielen,* zielen der *menschen*.

Wat die *engelen* betreft, wij hebben hen reeds meer dan eens zien optreden in het verhaal van Christus' lijden.

Maar zouden wij de *zielen* mogen vergeten, de zielen van *menschen*?

Ach neen, dit ware ontrouw aan den God der openbaring.

Want God heeft zelf ons in het Evangelie een blik gegund in de gisting en beroering, die er door en om het lijden en den dood van Christus in de wereld der *afgescheiden zielen* is ontstaan.

Wie er aan mocht twijfelen, grijpe reeds even vooruit met zijn gedachten naar hetgeen wij nog later breeder hopen te zien[1)], als wij den bijbel zullen hooren spreken over de zielen van de heiligen, die vóór dien tijd gestorven waren, en die weer levend worden op 't oogenblik, dat Jezus sterft om daarna te verschijnen in Jeruzalem (Matth. 27:51-53).

Nog eens: wij willen later afzonderlijk hierover spreken.

Maar thans, in dit verband van Judas' dood, wordt ons een tip reeds van den sluier opgelicht.

Immers, aan den morgen van denzelfden dag, toen God de zielen 's avonds uitzond, de zielen der gestorven heiligen, die in het uur van Christus' dood moesten gaan van den hemel naar de aarde, laat God de ziel van *Judas* voor zich komen in het gericht.

Daar is beroering langs den zielenweg. En de beroering is zeer groot. Geen wonder: want de steen, dien God vandaag in 't water aller werelden werpt, maakt óveral zijn breede kringen.

Het blijkt ook hier.

Er zijn zielen, die naar de aarde moeten uitgaan; zij staan gereed, om hun missie gewillig te voldragen: de missie ter getuigenis van de eertijds zalige dooden. Zij zullen komen; zij zullen zoo dadelijk uitgaan; zij zullen, als de Koning der eere den hemel inkomt, zoo

1) In het voorgenomen derde deel van dit werk: Christus bij den uitgang van Zijn lijden.

aanstonds den hemel uitgaan. Het groote ‘verlies’ van het oogenblik - niet aanwezig te zijn bij de begroeting van de ziel van *Jezus* - hebben zij voor God wel over, wanneer de gehoorzaamheid aan God een boodschap voor den *Christus* van hen vraagt. Of, wat spreken wij voor dwaasheid? Daar is geen sprake toch van eenig verlies? Het woord ‘verlies’ is met dat andere woord: ‘hemelsche zaligheid’ in volkomen strijd. Voor den hemel, en voor de zalige zielen, is de *gehoorzaamheid* de zaligheid; en als de wil Gods hen uitzendt dan is het *doen* van dien wil het groote genot.

Maar nu, terwijl deze zielen zich gereed houden om te keeren naar de aarde, zoodra de ziel van Jezus daarboven zal ingekomen zijn, komt daar in de wereld der geesten, in de wereld der onzienlijke dingen, de *ziel van Judas* in.

En Judas' ziel had bij Jezus' ziel verkeerd, drie jaren lang, de jaren door van Jezus' ambtelijk bestaan.

Toen daverde de aarde, de afgronden werden beroerd, siddering trok door de geestelijke wereld. Judas' ziel ging aan Jezus' ziel vooruit en kwam in het oordeel.

Dit is geweest de transplantatie van de ergernis en de dwaasheid van het kruis in de bovenzinnelijke wereld zelf. Dezelfde hemel, dezelfde God, die Jezus moet *verlaten*, en Hem nu *begint* te verlaten, dezelfde engelen, die door God weerhouden worden van eenigen dienst van hulp aan Jezus' menschelijke ziel, zij allen moeten Judas oordeelen, omdat *hij* Jezus heeft verraden. Verraden en *verlaten*. Die Jezus samen gaan *verlaten*, moeten opstaan in het gericht tegen wie Hem op den grooten dag der hemelsche verlating *óók* heeft verlaten, losgelaten. En de verlating van de ziel van Jezus door den discipel Judas, zij zal het groote oordeel zijn voor Judas, en dat oordeel zal moeten uitgaan van den *hemel* zelf, van *God* en van alle engelen, die er amen, amen op zeggen, en nochtans - doen als hij: den Zoon verlaten, loslaten, grondig en volstrekt.

Hier is de ergernis van het kruis in den hemel tastbaar gemaakt, en de dwaasheid van den Vrijdag tevens, den Vrijdag van den grooten dood. Want Christus wordt tot een ergernis overgegeven op de aarde, en de hemel zelf bestraft hem als zoodanig. Doch

aan de ziel van Judas wordt in het zelfde uur de ergernis des kruises gestraft met den bitteren en smadelijken beker des doods. Daar vaart een groote onrust door alle engelen en hemelsche zielen te zamen, maar als *Judas* binnentreedt in het gericht, dan heeft de hemel dezen laatsten groote van het Oude Verbond, die aan de poorten van het Nieuwe heeft staan bouwen, alleen maar te beoordeelen naar hetgeen in de boeken geschreven staat van het recht en de waarheid Gods, *en niet naar hetgeen voor oogen is*.

O, dat is - zoo men 't woord gebruiken wil - paradoxaal: dat de hemel fiolen van *toorn* in alle handen houdt, om ze uit te gieten, zoo dadelijk, over het hoofd van Jezus Christus, en dat die zelfde hemel, tot de berooide ziel van Judas niettemin met eenen eed betuigt: wie den Heere Jezus niet *liefheeft*, die zij een vervloeking: maranatha....

Er is een groot *geloof* noodig geweest voor de zalige zielen, en voor Gods dappere, trouwe engelen, om aan een *veroordeelden* Judas niet geërgerd te worden. *Geloof* bedoelen wij hier natuurlijk slechts in dézen zin, dat men zich óók in den hemel volmaakt moet binden aan *God* en niet aan *zich zelf;* dat men óók in den hemel zich moet vastklemmen, *niet* aan wat men beleeft in elk bepaalde *oogenblik*, maar aan Gods ééne groote *plan* voor alle toekomst; dat men zich óók hier *niet* moet laten beheerschen door iets anders, dan door den *kenbaar* gemaakten *wil* des Eeuwigen. Oók de hemel heeft - hoewel hij tot de volle maat van de weelde der *aanschouwing* is gekomen, die tot op dit uur te schenken viel - te leven uit *geloof*. Te leven naar het *Woord;* dat *Woord*, dat denzelfden Jezus *vloekt*, dien Judas niet mocht verzuimen te *zegenen* uit Sion.

Als Judas komt voor God, dan moeten al Gods knechten *amen* kunnen zeggen op het vonnis van dien God, die Judas verwerpt omdat hij verworpen heeft, dien God óók verworpen heeft. O, wonderlijke rechtspraak van den hemel! Daar is in de onzichtbare wereld nooit een oogenblik geweest, waarin het goddelijk oordeel over een menschenkind zóó vreemd was, en zoo ‘dwaas’ en ‘ergerlijk’ voor het vleesch, als dit moment van Judas' intrede in het gilde van de klare waarheid, boven.

Zoo men het woord gebruiken wil, dat alles is *paradoxaal;* zoo zeiden wij daar straks.

Maar veel meer dan een *woord* is dat toch eigenlijk niet.

Want, goed bezien, is óók in dit gestrenge oogenblik van Judas' intrede in de geestelijke wereld, de rede, en de spraak, en de gedachte, van den hemel één en ongebroken.

Want, wat heeft eigenlijk de hemel Judas te verwijten? Niet, dat hij Jezus heeft verlaten, dien de hemel ook verliet; maar dat hij den verlaten Jezus niet heeft aangenomen als den *borg* voor eigen ziel. En, dat Judas in den vloek van Jezus Christus niet heeft gezocht de zegening voor en van zichzelf. Als de hemel oordeelt en verlaat, dien Judas ook veroordeelt en verlaten heeft, dan oordeelt de hemel Jezus *als middelaar,* dan oordeelt hij de zonde, de zonde ook van Judas, en van allen in de wereld. Maar Judas heeft Jezus verloochend en verraden en veracht, omdat hij in der eeuwigheid geen middelaar in Hem ontdekken kon.

Dus kan men veilig zeggen, dat het *middelaarschap* van Jezus Christus *nooit sterker als geloofs-inhoud aanvaard is en bezworen door den hemel, dan toen op éénzelfden dag de hemel Judas verwierp en Jezus ook*. De spanning van den duistersten Vrijdag der wereldhistorie is niet alleen op aarde geweest; daar heeft de hemel, die wereld, en engelen, en menschen, en alle dingen, *oordeelt* in de schaduw des Almachtigen, in meegeleefd, ten volle. *In al onze raadselen is de hemel betrokken geweest*. En Vader Abraham, zijn eigen kind, Judas, verwerpende, in het uur, waarin God het heilig kind Jezus gaat verlaten, hij heeft zeer begeerd, het einde van dien dag te zien, en hij heeft het gezien en is verblijd geweest. Het einde van den dag, dat bracht de intrede van de ziel van Jezus in den hemel. Maar Abraham is nooit minder vader des geloofs geweest, dan toen hij, *vóór het einde van dien avond kwam*, den dweper met het vleeschelijk geslacht van Abraham - Judas - van zich stiet, hoewel hij wist, dat Judas' ondergang de aanvang was van heel den ondergang van Abrahams vleeschelijk geslacht. Abraham, Judas verstootende, heeft zijn eigen *(vleeschelijke)* kinderen niet gekend, en is tot de *geestelijke* kinderen, - die uit 't *geloof*

van Abraham zijn - zeer begeerig geweest. Zoo kon hij heden zingen van het offer van den Grooten Izak, van wien geen mes geweerd werd, en tegelijk Judas verwerpen, die het offer van den Grooten Izak *dwaasheid* had geacht, en die het mes van dezen Izak wel had willen weren, indien hij nog gekund had.

Abraham, ook na den dood, de vader der *geloovigen*. Abraham, ook in het uur van Judas, de vader van de kerk des Nieuwen Testaments! Abraham, de vader, die den oudsten zoon - den *werker* en *verdiener* - buiten laat, en met den jongsten, die ontzondigd worden wil, den maaltijd viert, - dit is het heilsfeit, in den hemel mee gevierd. Dit is *geloof*.

Zóó groot geloof is op de *aarde* niet gevonden.

Noch is een zóó volstrekte prediking van den *Middelaar* op aarde ooit vernomen, als hier nu in de vierschaar van het gericht.

En voorts - hier hangen dichte sluiers.

Wij weten niet, of Judas, de oogen opendoende aan den anderen kant, gewenscht heeft, dat *uit de dooden* iemand gaan mocht, om aan zijn broeders hier beneden aan te zeggen, dat Jezus waarlijk is de Christus.

Wij weten het niet, of, wat Christus in de bekende gelijkenis als sterk verlangen van den rijken man doet zien, ook in het hart van Judas heeft geleefd.

Maar - *indien* de bede van dien rijken man in Judas' hart mocht zijn geweest aan de overzijde van dit leven, - *welnu*, dan IS daaraan gevolg gegeven. Want als Judas treedt voor God, dan staan daar inderdaad van vele ontslapen heiligen (Matth. 27:52, 53), de zielen gereed, om tot de aarde uit te gaan, en te verschijnen in de heilige stad en te verkondigen, óók aan de ‘broeders’ van Judas, dat Jezus waarlijk de Christus is.

Niettemin zal de ‘heilige stad’ zich daarom niet bekeeren.

En dit is de groote oordeelsbevestiging geweest.

Judas treedt in de onzienlijke wereld in en ervaart, dat het gezicht op Christus Jezus alleen dàn slechts klaar en zuiver is, wanneer men ziet uit het *Woord*.

Het is daar boven stil geweest, dien dag. Op één dag kwamen

daar *twee* zielen in het oordeel naast den Christus. Daar was de ziel van Judas, en daar was die andere, van den bekeerden moordenaar.

Zij traden samen in het oordeel. De ééne had *veel vóór*.

De andere had *méér tégen*.

Maar tusschen deze beiden spreekt God het gericht, verkondigend, dat Jezus Christus nòch ònder, nòch bóven de wolken uit de *ervaring* wordt gezien, maar dat Hij, *zèlfs in den hemel*, zich zelf slechts uit zich zelf verklaren komt met goddelijk gezag.

Toen Abraham *amen* zei op Gods gericht, dat *tegen* Judas en vóór den moordenaar besliste, toen heeft hij zijn eigen zaad slechts willen vinden uit zijn grooten Zoon, den meerdere van Izak. Dies heeft hij andermaal zijn Izak door zijn geloof gedood, vertrouwende zelfs in 't oordeel over Judas, dat God hem uit de dooden wekken zou, en dat hij 't zaad zou zien, dat Judas niet uit Hém wou verwachten.

Het bericht over den zelfmoord van Judas op den dag van Christus' offerande opent echter nog een ander perspectief voor ons, wanneer wij, in de tweede plaats, letten op de *geschiedenis der bizondere Godsopenbaring*, zooals deze zich tot nu toe had voltrokken.

Wij hebben reeds meer dan één maal gesproken over de plaats, die Christus inneemt in het *huis van David*. Het was Zijn glorie, zoo zagen wij telkens, de groote Zoon te zijn van David en tevens Davids kroon. De davidische geboorte van Christus is door de profetie herhaaldelijk verkondigd, en geprezen.

Daarom zoeken wij geen min of meer toevallige analogieën of parallellen, maar tasten eenvoudig naar den *zin der heilige geschiedenis,* wanneer wij het bericht over den zelfmoord van den verrader van *Davids Zoon* leggen naast den tekst van dat andere bijbelsche verhaal over den zelfmoord van den verrader van *David zelf*.

Wij plaatsen m.a.w. tegenover Judas Iskarioth: *Achitofel*.

Gij kent de historie.

Toen David vluchten moest voor Absalom, zijn eigen zoon, is hij door Achitofel verraden. Door dit verraad heeft juist Achitofel wel den bittersten druppel in Davids lijdensbeker gemengd; want *hij* was toch de man, die met David intiem had samengeleefd, die

den koning raad gegeven had in allerlei dingen, die in den kabinetsraad intieme vriend van David was geweest, en wiens adviezendienst voor David gelijk stond met de weldadigheid van een orakel. Het was deze Achitofel, met wien David 'brood gegeten had', maar die *nu* 'de verzenen tegen hem grootelijks had verheven'. Zoolang Achitofel nog hoopte, dat hij David ten val kón brengen, was hij, met Amasa, de ziel van den opstand van Absalom tegen David geweest. Toen eindelijk het pleit echter in anderen zin beslecht was, en toen het bleek, dat God David *niet* had overgegeven in de hand van Davids vijanden, toen was Achitofel op het gerucht, dat David zegevierend naar Jeruzalem, de residentie, terugkeerde, uit de stad weggetrokken, had de reis naar huis volbracht, had orde op zaken gesteld, en had zich opgehangen.

Dus staan daar, boven de lange gravenreeks van Davids huis, twee galgen opgericht. Eén aan het *begin* van die gravenreeks. En ook één aan het *eind*. Aan het *begin*, sinister boven het graf van *David*, steekt tegen de lucht af de galg van Achitofel. En aan het *eind*, boven het graf van Davids grooten *Zoon*, staat die van Judas.

Tusschen de zelfmoordenaren liggen al Davids prinsen begraven.

Als de *eerste* koningsbegrafenis in het huis van David komt, dan grijnst tegen de celebranten het doode lichaam van Achitofel, die *om Davids wille* zich in den dood gejaagd heeft.

En wanneer het *laatste* graf voor een koning uit het huis van David opengaat, het graf van Jezus, dan wordt wederom het doode lichaam van Judas naast dat graf ten toon gesteld in deze wereld van recht en gerechtigheid, van Judas, die *om Jezus*' *wille* zich in den dood gejaagd heeft, want Jezus was niet, die Hij zijn moest in het oog van Judas.

De eerste konings-vader, de grondlegger van het huis van David, moest sterven met het gezicht op den *verrader,* die zich zelf heeft *opgehangen* uit protest tegen Davids leven; en ook de *laatste* kroondrager van dit huis van David moet nu sterven met het gezicht op een *verrader,* die zich om Zijnentwil heeft *opgehangen*.

Dat is inderdaad somber genoeg; en de omstandigheden zijn in vele punten overeenkomstig en analoog.

Let maar eens op: Achitofel was één van Davids vertrouwden; en Judas één der vertrouwden van Davids Zoon. Achitofel had met David brood gegeten, en Judas met Davids Zoon. Achitofel had in het wijsheidskabinet van David zitting gehad, en Judas in den wijsheidskring, den apostolischen kring, van Davids Zoon. Achitofel had geheuld met de vijanden van David, en Judas deed hetzelfde ten aanzien van Davids Zoon. En eindelijk - Achitofel hing zich op, toen het bleek, dat zijn actie stuk geloopen was op den wil van God, en op de logica der salutarische feiten in het leven van David zelf, en Judas eveneens hangt zich op, wanneer het blijkt, dat zijn verbeten actie stuk geloopen is op den wil van God en op de logica der evangelische feiten in het leven van Davids Zoon.

Overeenkomst is er genoeg, naar men ziet.

En toch is er een ontzaglijk groot verschil.

Het voornaamste, het *wezenlijke*, verschil ligt wel hierin, dat *Achitofel* tegen David *gegronde* verwijten richten kan, omdat David *zelf schuld heeft* bij Achitofel; maar dat Judas aan Jezus Christus *niets verwijten* kan, wijl Jezus, de groote Zoon van David, geen enkele schuld heeft tegenover Judas van Karioth.

Wat het *eerste* betreft: David hàd inderdaad schuld tegenover Achitofel, gelijk trouwens tegenover heel zijn volk. David was niet meer de dienende, theocratische, koning gebleven, maar had zich gelijk gemaakt aan de oostersche despoten van zijn tijd. De koning van Israël werd op het eind een soort van sultan. Dat blijkt voornamelijk in zijn gruwelijke overtreding met Bathseba. Laat Bathseba zelf zoo veel schuld hebben, als ze heeft, het is niettemin van David een schandelijk machtsmisbruik geweest, toen hij Bathseba tot zich komen liet en haar man Uria door list en met schijn van recht in den dood joeg.

Wat Achitofel hier mee te maken had?

Wel, tweeërlei.

In de eerste plaats moet het Achitofel als ernstig adviseur in rijkszaken tegen de borst stuiten, dat David speelde met het bloed van zijn beste en trouwste trawanten (want Uria was niet alleen een goed soldaat voor David geweest, maar was ook lid van

Davids lijfwacht). Het moest Achitofel ook ergeren, dat de koning, die toch niet voor niets in Sauls plaats gekomen was, nu zelf in Sauls zonden viel, en toen trappen dorst op het huwelijksgeluk van een zoon en een dochter van zijn volk. Een koning, die zich zóó liet gaan, en, publiek, zich zóó vergat als David had gedaan, gaf aan zijn volk een heel slecht voorbeeld, en misbruikte 't koningschap voor het plegen van geweld.

Maar bij dit alles kwam nog een tweede factor. Mogen wij met verschillende ernstige bijbel-uitleggers en historie-kenners meegaan in de combinatie van de bijbelsche gegevens, dan is Achitofel *ook als persoon* in het allernauwste verband gezet met den misgreep van David ten aanzien van Uria en Bathseba. Immers, Achitofel was de *grootvader* van Bathseba. Deze toch was een dochter van Eliam, en Eliam was de zoon van Achitofel. Dus was Bathseba Achitofels kleindochter; en het moest voor den strammen, deftigen, hooggeplaatsten grootvader wel een pijnlijke ontdekking zijn, dat de koning, met wien hij zoo vriendschappelijk omging, had gespeeld met het leven en de eer van zijn kleindochter, en dat wel zoo, dat iedereen straks er alles van begrijpen moest. Greep de koning zóó ruw in de familieverhoudingen van zijn eigen hovelingen in? Kon Achitofels rang en intellectueel vermogen niet eens meer een jonge kleindochter beschermen?

Ook nog om een andere reden had Davids zonde met Bathseba de ziel van Achitofel diep gewond. De man van Bathseba heette Uria. En toen Uria zich niet wilde vernederen voor David, door de schanddaad van den koning met zijn eigen naam te dekken, toen was David op de duivelsche gedachte gekomen, Uria uit den weg te ruimen, en daarvoor te gebruiken het zwaard der vijanden: de man moest in de ‘vuurlinie’ aan het front, zooals wij het tegenwoordig zouden zeggen. En de koning bleef in een weelderig paleis.... Saul leek bij zoo'n tyran een prachtfiguur. Maar om op *Uria* terug te komen, deze was een collega van Eliam, den zoon van Achitofel; deze twee krachtige mannen behoorden immers samen tot de lijfwacht van David. Als David nu zijn eigen lijfwacht in den dood joeg, alleen maar om zijn persoonlijke schande te

kunnen dekken, en de ‘oorlogsweduwe’, Bathseba, te kunnen huwen, ach ja, dan was het toch wel klaar als de dag, dat het bloed en de eer zelfs van Davids beste strijders bij David allerminst in tel waren.

Zoo was Achitofel in het diepst van zijn ziel gekrenkt. Wie geeft hem ongelijk? Een familie-schandaal had zijn ouden dag grondig bedorven. Met brutale openhartigheid had David getoond, dat het leven en de eer van zijn allernaaste vertrouwden en helpers hem niet meer heilig waren, wanneer het in zijn despotisme hem zoo uitkwam, daarmede te spelen. Ziehier den tyran, die niet meer theocratisch dient, doch enkel ervan weet, gediend te worden. En wie zich indenkt, hoe diep dit alles invreten moest in de rust van een aristocraat als Achitofel, die dan nog alles opkroppen moest en zwijgen moest voor David, - die is geneigd, Achitofel bij te vallen en Davids psalmen te verdenken.

Men moet het maar eens hebben beleefd....

Waarlijk, Achitofel heeft tegen David heusch *gegronde* bezwaren.

En wanneer straks uit zijn ballingschap in de residentie David terugkeert, en iedereen weet, dat God den tyrannieken weeldeslurper niet aan de schandpaal hangen gaat, doch hem terug leidt naar den troon, dan wordt het Achitofel te machtig. Hij wil met dezen David niet meer leven. Zijn verbeten woede, zijn verdrongen rechtsgevoel en vertrapte familietrots, - het had alles onstuimig om zijn *recht* gevraagd, toen David toog in ballingschap, en het had alles God, den Saul-afzettenden God, gesmeekt: God, zet ook David af, tyrannen en despoten behooren in Uw land, noch in Uw stad, te pronken op een troon. Maar God heeft David *niet* afgezet; Jahwe keert weer met *David!* En nu klaagt Achitofel God aan, hij vloekt tegen het verwerpelijk bestuur, dat zùlke menschen in het leven laat, en hangt zich op - een protest tegen den hemel en tegen David. Een protest tegen den troon daarboven en dien anderen hier beneden. En dat protest bevat enkele waarheden. Het is een uiting van felle, hoewel machtelooze verontwaardiging; daar ligt zelfs iets in van een taaien aristocraat, die liever met David publiek breekt, dan over diens zonden heen te loopen, ter wille van de al te schrale vertroosting, dat hij achter-

kleinzonen verwachten kan, die prinsen van den bloede mogen heeten.

Dit wat Achitofel betreft. -

Kom nu, daarna, van Achitofel naar *Judas*, en van David naar Davids zoon, *Christus. Wat heeft Judas op Jezus aan te merken?*

Ja ja, hij heeft den Zoon van David verraden; want hij heeft gezegd, gelijk Achitofel eens van David klaagde: de konings-titel is bij hem niet veilig, en het koningsambt is bij hem van al te kleinen stijl. Doch daar komt na het verraad de wending naar den anderen kant. Jezus wordt ter dood gebracht. Het gaat met Davids Zoon precies andersom, dan met vader David zelf. David wordt door Achitofel verraden, doch binnenkort ziet Achitofel David tot den troon terugkeeren. Maar Jezus wordt door Judas verraden, en het duurt maar heel kort, of Judas ziet Jezus heengaan naar den onverbiddelijken dood. Dat is de eerste tegenstelling. En nu de andere: terwijl *Achitofel* hardnekkig volhoudt: ik heb verraden *schuldig* bloed, - daar moet *Judas* erkennen: ik heb verraden *onschuldig* bloed. *God* perst *dit* woord uit Judas' mond, en God doet dat, *om de historie van Davids huis te rechtvaardigen in Christus Jesus*. Als Achitofel David overgeeft, dan heeft hij veel te klagen en aan te klagen. Doch wanneer God ten slotte Davids Zoon in den dood overgeeft, nadat Judas Hem *eerst* heeft prijsgegeven, dan heeft Judas, de andere Achitofel, ten slotte *geen enkele klacht* tegen Jezus, Davids Zoon, kunnen handhaven.

En nu?

Is het bijeenbrengen van Achitofel en Judas, is de confrontatie van die twee verraders met den Zoon van David, een te ver gaand onderzoek geweest, of een bij elkaar brengen van wat slechts toevallig parallel loopt?

Niet, voor wie de lijn der profetie zoekt; *niet,* voor wie weet, dat God, voor wien duizend jaren zijn gelijk één enk'le dag, het graf van Achitofel en het graf van Judas *naast* elkaar ziet, en het graf van David en van Jezus ook.

Neen, het toeval spookt tusschen die graven niet, en speelt er evenmin.

God trekt de eeuwen door de lijn van Davids huis, en openbaart

het *wezen* van den strijd, dien alle vleesch zal voeren, immer weer, tegen het vrije welbehagen, dat David en zijn Zoon komt zetten op hun troon. Hij komt aan ieder, die geduld heeft, om het proces Achitofel-David dóór te denken tot zijn uiterste en eerlijkste consequentie in de verhouding Judas-Jezus toe, betoonen, dat de oppositie, die de vijandschap des vleesches tegen de dragers van het Welbehagen, en tegen het Vrouwenzaad voert, wel *aanleiding neemt* in wat het vrouwenzaad misdeed, doch dat het *wezen* der vijandschap ligt in de *zonde,* in den boozen *wil,* in het *ongeloof,* van de vijandigheid zelf. *Neem alle zonde, die David heeft gedaan, uit Davids huis weg, en geef aan David een volkomen Zoon, toch zal 't geslacht van Achitofel weigeren, met David en zijn Zoon te leven*.

De dood van Achitofel neme zijn *aanleiding* in de zonde van David, doch de diepste *oorzaak* ligt bij Achitofel zelf. In zijn muitenden wrevel, die weigert, Gods bestuur te erkennen, wanneer Hij David rechtvaardigt door het *welbehagen* Gods alleen. Achitofel wil met David niet meer leven, omdat hij tegen het *welbehagen Gods* strijdt, omdat hij het Evangelie der vrije genade niet verdraagt, wanneer het David - hoor, hoe die boet'ling schreit - terugleidt naar den troon, met de boodschap, dat God *den goddelooze rechtvaardigt - om niet*.

En zóó verging het nu óók Judas.

God heeft Judas àlle onschuld benomen.

Want Jezus' bloed, het was onschuldig, onschuldig; niets had Jezus aan Judas gedaan. Alle schijn van oostersche despotie was aan Jezus vreemd geweest; het was ten overvloede nog gebleken in de paaschzaal, waar Jezus, d.w.z. Davids Zoon, in de wetenschap, dat Judas Zijn Achitofel wezen zal, toch nog het brood met hem breekt, en Zijn hand tegen hem niet opheft. En dan zwijgen wij nog van dat oor van Malchus, hoewel Judas er toch ook wel bij gestaan heeft, toen Jezus zelfs tegenover dien slaaf geen enkel spel van despotie verdroeg. *En Jezus had zichzelf genoemd: den Zoon van David!*

En hangt Judas zich nu toch nog op?

Ja, heengaande verworgt hij zich.

En waarom doet hij dat? Zegt iemand misschien: dit was uit *zelfbeschuldiging,* uit *zelfvervloeking?* Maar een waarachtige zelfbeschuldiging *is slechts uit Christus*' *Geest*. Neen - in den diepsten grond is er ook hier bij Judas opstand tegen 't *welbehagen Gods,* dat Christus openbaart *op eigen wijs,* dat blaast in Judas' bouwsels, en dat Judas niet doet lachen, doch knarsetanden, als hij de ruïne ziet van den Messias van Gods welbehagen. Want die ruïne is door Jezus zelf voorspeld: maar Judas weigert het geloof, ook in den dood; hij wil geen evangelie - dat den *zondaar, den goddelooze, rechtvaardigt om niet*.

Dus zijn het huis van David en het zaad der vrouw altijd een aanstoot in de wereld. Neem daaruit alle zonde weg, en laat zien, dat *in den grond* tusschen David en Achitofel, tusschen Judas en Jezus, geen ander conflict ligt, dan dat van aanvaarding of verloochening van de wet van verkiezing tegen verwerping, dan nòg, neen, dan vooràl, zullen de kinderen van het vleesch zich tegen het huis van David, vader en Zoon, schrap zetten en knarsetandend gaan in den dood. Achitofel verwijt David: *gij zijt te veel despoot, en hebt groote zonden*. En Judas verwijt Davids Zoon: *gij zijt te weinig despoot, al zijt gij voorts zonder zonden*. Maar samen werpen zij zich in den dood, omdat zij niet dezelfde lucht willen ademen met de uitverkorenen van God, de genooten van David, de genooden van Davids Zoon. De dood der twee verraderszelfmoordenaars is in schijn een protest tegen de *onvruchtbaarheid* van het huis van David, doch is in werkelijkheid een openbaring van hun fel verzet tegen de *verkiezing* Gods, die vruchten draagt uit *dorre* aarde, en tegen het *welbehagen,* dat een koninkrijk stichten gaat, niet naar de gedachten der menschen, doch naar den raad van God. Als Achitofel naast Judas in het graf komt liggen, dan ligt op beider dood gelaat een strak, gramstorig protest tegen het *evangelie van de vrije genade;* die vrije genade, die een onwaardigen David naar den troon terugvoerde, en die Jezus doet zeggen, dat Hij wel koning is, maar dan een koning aan den ànderen kant, dan waar *Judas* koningen zien wil. Een koning van kreupelen en blinden, van armen en verminkten, een koning, niet

met uiterlijk gelaat, maar uit den geest der zachtmoedigheid, gekroond met middelaarseere.

Nu wordt - want God leeft - de dood van Judas voor Christus een vuurbrand; Satan werpt den dooden Judas voor den troon van God, gelijk hij eens het lijk van Achitofel voor de trappen van Gods troon gelegd heeft. De wereld der geesten, de wereld der geesten, - vergeet haar toch niet. Zie, de Satan heeft het onmogelijke gedaan - hij heeft zeer begeerd, Gods liefdegeur te bederven met lijklucht, - in den hemel; hij heeft getwist tegen Jezus; met beroep op Judas' dorren dood. Op één dag is de dood van een *apostel* Judas in 't gericht gebracht met den dood van Jezus - dien Grooten Apostel van God in de wereld. En voor de oogen Gods wordt Christus zelf geconfronteerd met den dooden Judas.

Blijf bij die confrontatie rustig, Heiland, Davids Zoon; - *Gij* hebt dien Judas niet vermoord, Gij hebt hem zelfs niet eens geprikkeld, niets kwaads hebt Gij aan hem gedaan. En dit is ook vandaag in 't boek van God geschreven.

Jezus, Jezus, theodicee van God, apologie van Davids huis! De engelen weten het wel, en het groote boek verhaalt er wel van: Gij hebt tegenover Judas' doode lichaam U niets te verwijten. Het huis van David is door U gezuiverd. Gij hebt àl, wat ‘het vleesch’ tegen David heeft, *in Uzelf geboet*. Toen gingt Gij staan voor de wereld, en vroegt aan de Achitofels: hebt gij nog iets aan te merken?

En ik hoor hen allen tegen U betuigen: ja, *dit* ééne hebben wij tegen U, dat Gij het welbehagen draagt, het welbehagen Gods. Dat is de dwaasheid en de ergernis in Uw bestaan. En wij willen niet onder één dak van sterren met U gaan slapen. Liever drijven wij onszelf dan in den dood.

Dus is de ‘dwaasheid’ en de ‘ergernis’ van Christus' kruis vandaag niet alleen getransplanteerd, - gelijk wij reeds zagen - in de hoogten van den *hemel,* maar ook in de diepten van de *hel*. Op den weg der zielen, die vóór het oordeel komen, is ook de ziel van Judas nu gekomen; de man, die in den hemel zielen heeft, die God danken, om wat Judas hun geschonken heeft in Jezus' naam,

hij vergaat, en Christus werd zijn aanstootssteen. Dit maakt in de geestelijke wereld, in den grooten boog van hemel en van hel, de dwaasheid van het kruis, en zijn verwoede ergernis *aanschouwelijk* als nooit te voren. Als Judas in zijn duisternis verzinkt door het oordeel, dan predikt zijn vergaan ergernis en dwaasheid voor de zielen in den hemel en in de helle-krochten daar beneden.

En dit is dan de *majesteit* van God in hemel en in hel, dat beide zich alleen maar kunnen occupeeren met het *welbehagen Gods;* den Joden wel een ergernis, en den Grieken wel een dwaasheid, maar hun, die gelooven, beide de kracht en wijsheid Gods. Het is de majesteit van Jezus, dat op den dag, *waarop Hij zelf geoordeeld wordt,* hemel en hel *gezien* heeft, hoe *om Christus nochtans alle oordeel komt,* zoo boven als beneden.

Ten slotte is dan ook in Jezus' *ziel* het wonder dit geweest, dat zij volkomen rustig heeft kunnen blijven, toen God Hem confronteerde met Judas' lijk.

Wij mogen aannemen, dat Jezus, die eens Nathanaël zag zitten onder een vijgeboom, en die altijd een klaar gezicht heeft in den doodelijken uitgang van de wegen der zonde, er van *geweten* heeft, dat Judas zich in den dood dreef. Zou Hij van Simon alles hebben geweten, toen deze Hem verloochende, en van Judas niets? Het is niet te gelooven.

Welaan dan, in Zijn onmetelijke droefenis handhaaft Hij toch Zijn eigen blanke oprechtheid, als Hij, *zichzelf* en Zijn conscientie confronteerend met den dooden Judas, *eerlijk Zijn God in de oogen kan zien, nu, en heel den langen lijdensweg verder*.

Daar zijn van die menschen, die met het grootste gemak voor *vreemden* bidden: Vader, vergeef het hun. Maar voor hun naaste omgeving zijn ze een *aanstoot* geweest.

Maar als *Jezus* straks bidden gaat voor de *onbekenden:* Vader, vergeef het hun, dan vloekt dat gebed niet met wat Hij Judas, Zijnen naaste, heeft gedaan; want Hij heeft Judas niets kwaads gedaan.

O ja, daar zijn er, - en ten slotte zijn wij allen zoo - die onmiddellijk al hun mooie gebeden moeten staken en al hun philan-

thropische voorspraak-redenen het zwijgen moeten opleggen, als men hen confronteert met de misère van hun vrouw, hun kind, hun naasten vriend, waaraan zij schuld hebben gehad. Maar als *Jezus,* misschien wel op het uur, waarin Judas te pletter valt, *voorbidder* wordt voor Zijn moordenaren, de onbekenden, en aan de paradijspoort klopt, om toegang voor een man, die naast Hem hing gekruisigd, dan kan de Vader Hem niet afwijzen met een stomme vingerwijzing op Judas' doode lichaam; want Jezus heeft Judas niets kwaads gedaan.

Dit is dan ook Zijn *rechtvaardiging* bij God: Jezus is *enkel middelaar* geweest, en op dat *middelaarschap* is het schip van Judas gestrand.

Nu komt er een heel ver verschiet zich openen.

Achitofel en Judas worden nu niet langer twee sinistere *uitzonderingsgevallen,* waarover fatsoenlijke menschen hun brave hoofd wel mogen schudden. Want zij worden door God begraven, zoo zonder een aparten steen; zoo heel gewoon *naast al die anderen,* die te pletter loopen op de groote ergernis, die in de wereld opgericht is: het middelaarschap naar het *welbehagen Gods*.

En daarom is de confrontatie van Jezus met den dooden Judas niet geweest een rechterlijke *beproeving,* om te zien, of de schaamte geen kleur zal branden op de wangen van *Jezus,* als ware Hij verdacht van halsmisdaad; maar het is geweest een *citatie van u en mij. Wij, wij* moeten voor den dag komen, wij moeten voor de vierschaar Gods die twee naast elkaar zien: een gebroken Jezus en een gebroken Judas, een huis van David, dat vergaan is, en een trawant van Saul, een Achitofel, die maar niet met Gods psalmendichter leven wou. *Wij* moeten bij die confrontatie tegenwoordig zijn, en alle engelen moeten dan terdege op ons letten, hoe wij ons daarbij houden. Ze willen van ons weten, wien wij kiezen, en in wien wij gelooven.

Gelukkig, als onze wang nog kleuren kan van schaamte, dat wij tegen David en tegen Jezus zoo vaak iets hebben ingebracht, hoewel de slotsom wezen moet: onschuldig bloed, onschuldig bloed.

Dan zullen wij verstaan, dat de eenige weg, die ons nog open-

staat na die allersmartelijkste confrontatie van *onze* ziel met Judas' doode lichaam de weg is der ootmoedige gebeden. Er rest maar één mogelijkheid, de kreet, de bede, om *geconfronteerd te worden met het gebroken vleesch en het vergoten bloed van den Zoon van David,* opdat wij niet vergaan zouden in der eeuwigheid, maar ons geloof belijden in den Middelaar Gods en der menschen.

Judas' *dood - de aanvang van Christus*' *Paaschfeest*.

Want de eerste canzonen van den paaschzang zijn vol met termen van het *recht*. En Gods verzen van recht en genade leert men pas scandeeren in de school van 't eeuwig *welbehagen*.

Die scansie is het groote skandalon - maar wat wil men anders op den Vrijdag, die Judas 's morgens en Christus 's avonds heeft gedood? Ik geloof in Jezus Christus, Gods eeniggeboren, Davids hooggeboren Zoon, nederstootend ter helle, maar dan ook zelf nedergedaald ter helle. Judas, Judas, gij hebt Hem niet gewild, maar 't Paaschfeest kon op u niet wachten. De slang heeft op uw graf tegen den tweeden Adam vergeefs gesproken en betuigd: - ze is in paradijzen sterker dan op graven.

Hoofdstuk XIII. Christus' bloed gedachtenis nemend in Jeruzalem.

> *En de Overpriesters, de zilveren penningen nemende, zeiden: Het is niet geoorloofd, ze in de offerkist te leggen, dewijl het een prijs des bloeds is.*
>
> *En tezamen raad genomen hebbende, kochten zij daarmede den akker des pottenbakkers, tot eene begrafenis voor de vreemdelingen. Daarom is die akker genaamd de akker des bloeds, tot op den huidigen dag. Toen is vervuld geworden, hetgeen gesproken is door den profeet feremia, zeggende: En zij hebben de dertig zilveren penningen genomen, de waarde des gewaardeerden van de kinderen Israëls, denwelken zij gewaardeerd hebben, en hebben die gegeven voor den akker des pottenbakkers; volgens hetgeen de Heere mij bevolen heeft.*
> MATTHEUS 27:6-10.

DE geschiedenis van Abrahams erfrecht *begint* bij de graven, en *eindigt* ook weer bij de graven.

Ze *begint* bij de graven. Want toen Abraham voor een flinke som gelds een erfbegrafenis kocht om Sara's lichaam daar te bergen, en later, met zijn geslacht, aldaar een plek te hebben, die in den dood althans hun *eigendom* kon zijn, toen was dat de eerste *worsteling* van Abraham, die vreemdeling was onder de heidenen, om van het *beloofde* land, zooal niet voor zijn leven, dan toch in zijn dood een stuk te bemachtigen.

En nu staat Abrahams zaad bijna aan het *einde*.

Geweldig oogenblik.

Toen Abraham zijn akker kocht, was hij nog zwervende, maar op weg naar zijn vaste erfbezit, het beloofde Kanaän.

En thans, veel eeuwen verder, is Abrahams zaad nòg op zijn plaats van rust. Het woont nòg in het oude Kanaän. Maar het staat gereed, om voortaan te gaan *zwerven* over 't rond der aarde. Nog maar enkele oogenblikken, en het vleeschelijk zaad van Abraham zal zijn *recht* op een plaats in de wereld verloren hebben. Het zal de goddelijke *roeping*, die eerst een grafspelonk, en toen een bloeiend land voor Abrahams zaad geopend heeft door 't souverein behagen, ontrouw geworden zijn, door Abrahams grooten Zoon een graf der eere te weigeren. En daarmee zal 't zijn recht op dat schoone land verloren hebben en verspeeld. Nog maar een korte spanne tijds, en het zaad van Abraham begint zijn trieste, eeuwenlange, vagabondage: de zwerftocht van *den wandelenden Jood*.

En thans, nu Abrahams zaad weer tot een crisispunt gekomen is, thans *eindigt* de historie van zijn erfrecht *wederom bij de graven*.

Dat was in het verloren oogenblik, toen Judas dertig zilverlingen in den tempel wierp. En toen de priesters van hun *eigen* uitgewogen loon wel moesten zeggen: dat is een gruwel in de heilige plaats, liggende waar het niet behoort. En toen zij dan daarna voor 't kwalijk riekend geld, dat geen plaats in den tempel waard was, een *kerkhof* kochten voor de vreemden. Het is het uur van het ontwerp van *Akeldama* geweest, waarin Israëls *erfrecht op een einde liep*.

Wij willen even de historie nagaan, die tot dit oogenblik geleid heeft.

Toen Judas had gemerkt, dat aan Jezus - en aan Judas, niets meer te doen was, was hij den tempel ingesneld, en had het met verraad verdiende geld voor de voeten van de priesters geworpen, zoo maar, open en bloot in het tempelhuis. Want Judas wil zich van het geld ontdoen; de tafel der wisselaars wordt door hem omgestooten, zelfs waar zij *buiten* de tempelmuren was gezet. Het leven heeft geen uitzicht meer voor Judas, en het tractement, dat

hem voor vier maanden[1] gelegenheid gaf op kosten van het Sanhedrin te leven, en hem dus zoo de kans opende, desverlangd om te zien naar een meer passenden werkkring, dan die in de 'verloren Jezus-jaren' voor hem had opengestaan,[2] - dat geld had nu *geen zin* meer, omdat hij het leven niet meer zag als iets, waarvan hij nog wat te wachten en te hopen had.

En toen is Judas zijn eigen weg gegaan; laat ons daar verder nu van zwijgen.

Maar de priesters, en de Schriftgeleerden, en het Sanhedrin, zij zaten met hun eigen geld verlegen. Want daar kleefde bloed aan dat geld. Het was het bloed van Jezus. En intuïtief voelden zij, dat dit geld niet 'kosjer' is. Het is niet gewijd, want het is in den bloedhandel geweest. Het heeft zijn rol gespeeld in een sinister spel van dood en verderf. En daarom *durven* zij dat geld niet tot den tempelschat te voegen. Want de tempel moet geheiligd worden, maar dit geld heeft in een oorlogshandel dienst gedaan. Zou men een geldsom, waaraan het bloed kleeft van eenig menschenkind, gebruiken willen om den tempeldienst daaruit te bekostigen? Zouden tempelwachters de *tafelen der wisselaars* laten staan in 't zuiver heiligdom? Het was er ver vandaan; de Nazarener had zich maar *verbeeld*, dat zij van Gods huis een huis van koophandel wilden maken. Zelfs David, aan wiens handen óók het bloed van anderen kleefde, mocht niet eens een tempel bouwen, vanwege al dat bloed. Dus willen dan ook zij het bloed, dat aan dit geld gekleefd zat, niet voor oogen hebben. Want heilig, heilig, heilig is de Heere Zebaoth, die woont bij Zijn Levieten, en bij Zijn schoone priesters, in een kosjer tempelhuis.

Dus staat het vast: dit geld moet *buiten* 't Godshuis blijven.

Wel is daarvoor niet een apart gebod geschreven, maar - verschillende uitleggers wijzen op plaatsen als Numeri 35:33-34, waar gesproken wordt over bloed, dat het heiligdom verontreinigt,

1) Vgl. deel I, bl. 59.
2) Dit geeft een - eerlijkshalve in rekening te brengen - perspectief in de ziel van Judas: misschien heeft hij het geld willen gebruiken om naar een andere levenspositie rustig te kunnen uitzien.

hoe het ook vergoten is. Ook wijst men ons op Deuteronium 23:18, alwaar gezegd wordt, dat men niet voor hoerenloon of hondenprijs in Gods Huis gaven wijden mag. Al wat in een onzuiveren handel is verdiend, mag nimmer worden besteed voor zuiveren tempeldienst.

Dus moet dat bloedgeld buiten den tempel blijven.

Maar wat dan?

Zal men het geld verdeelen onder gegadigden? Maar het mocht eens kwaad doen; en bovendien, het is toch uit den tempelschat gekomen. Daarom moet het ook voor een *algemeen* doel, een *goed* doel, worden aangewend.

Ten slotte, men vindt er wat op. Na rijp beraad wordt dan besloten, - *wanneer* het gebeurde, weet men niet precies - dat men het bedrag besteden zal voor den aankoop van een stuk grond, dat men gebruiken kon voor den *aanleg van een kerkhof voor de vreemden*.

Uit deze beslissing blijkt, hoe *hoog* eigenlijk de geldsom was, die aan Judas uitgekeerd was. Judas kon er zóóveel weken van leven; en, men kon er zelfs een stuk grond voor koopen, groot genoeg voor een kerkhof.

Dan, hoe dit verder zijn mag, merkwaardig is het, dat de *profetie* wederom *haar plaats zoekt* onder het volk der openbaring, om zich te vervullen op de meest treffende manier.

Immers, wanneer men den akker koopt, dan gaan de joodsche leidslieden van hun kant wel zeer voorzichtig te werk, en bepalen wel, zoo heel zonder erg, de plek, waarop zij beslag zullen leggen voor hun kerkhofplannen; maar intusschen heeft God in dezen krommen handel alles bestuurd met ‘allerbizonderste’ voorzienigheid. Wij lezen, dat zij een akker kochten, die een pottenbakker had toebehoord. Bedoeld is daarmee, dat op hetzelfde stuk grond, dat zij hebben gekocht, iemand, waarschijnlijk een bekende figuur,[1)] van het pottenbakkers-gilde, zijn ambacht had uitgeoefend. De grond lag waarschijnlijk op de zuidoostelijke helling van het z.g.

1) A. Nebe, Die Leidensgeschichte unsers Herrn Jesu Christi nach den vier Evangeliën, II, 1881, S. 15.

Hinnomdal, een plaats, die óók al weer door de profetie geteekend was als een treffend symbool voor de hel, dat groote huis der dooden. -

In den koop van dat bepaalde stuk grond werd nu de profetie vervuld, waarover wij reeds eerder gesproken hebben.[1] Wij zagen toen, dat de profeet Zacharia eenmaal voorspeld had, dat de dertig zilverlingen, waarmee Israël zijn Goeden Herder naar huis gezonden had, moesten worden geworpen voor den pottenbakker, en dat dit beteekende, dat die dertig zilverlingen een onreine prijs waren in de oogen van God. Een onreine prijs, die dan ook naar de plek der onreinen moest worden gebracht.

Het moge waar zijn, dat de tekst, die boven ons hoofdstuk afgedrukt is, niet Zacharia zelf vermeldt, maar een citaat geeft, dat aan Jeremia wordt toegeschreven. Maar, hoe men verder daar over denken wil, dit is wel zeker, dat de evangelist aan de woorden van Zacharia gedacht heeft.[2] En zoo is het niet maar een ‘treffende bizonderheid’, en nog minder stof voor een toch altijd in den grond profaneerende, wijl eigendunkelijke, allegorie, maar een opzettelijk schikken der dingen door God alzoo, dat zelfs in letterlijken zin de profetie in vervulling trad, in volle aanschouwelijkheid van controleerbare, officieel geregistreerde feiten. Hier is een pottenbakker, hij is er letterlijk; en hier is de onreinheid, en die is er letterlijk; want wat is onreiner dan een kerkhof, en dat nog wel voor ‘de vreemden?’ En hier is ook de heilige spot van God. Het geld, waarmee Gods trouwe herdersdiensten ‘getaxeerd’ waren geweest, werd reeds in Zacharia's profetie ironisch bespot als ‘een heerlijke prijs’; - en die zelfde ironie is er nu weer in den aanleg van dat kerkhof. Daarin wordt immers vastgelegd, dat Israël *met zijn eigen bloedgeld geen raad weet;* dat de tempelschat wel

1) Zie hoofdstuk V, deel I, Christus getaxeerd, bl. 67 v.
2) Over deze kwestie bestaan zeer veel verschillende opvattingen. De Kantteekeningen van de Statenvertaling hebben gedacht aan een oplossing der moeilijkheid langs *tekstcritischen* weg. Anderen denken weer aan de mogelijkheid, dat Mattheüs aan verscheidene plaatsen uit Jeremia gedacht heeft, maar de *samenvatting* van al die plaatsen heeft gevonden in de welbekende woorden van Zacharia. Zie verder Grosheide, Kommentaar Mattheüs blz. 339, en ook Groenen, a.w. 306 tot 308, en voorts de kommentaren.

aangesproken werd, om den grooten Tempelbouwer in handen te krijgen ter verwoesting, maar dat vervolgens het herdervertredend volk met zijn dertig zilverlingen geen raad weet; dat het zijn eigen honorarium heen en weer werpt tusschen de geestelijke voorgangers, totdat zij eindelijk ermee terecht komen bij ongepleisterde graven.

Wanneer dan ook uit het geld, dat Judas terug gegeven heeft, een kerkhof wordt bekostigd, en dit kerkhof een bestemming krijgt als begraafplaats voor *de vreemden,* dan moet men hier niet gaan 'vergeestelijken'.

Dit is helaas meer dan eens gebeurd.

'In verband met Mt. 13, 38 waar Christus ter verklaring eener gelijkenis zegt: "de akker is de wereld," wijst men in navolging van enkele (kerk)vaders op hetgeen door het bloed van Christus geschied is ten opzichte der wereld. Door den prijs van zijn bloed werd de akker dezer wereld gekocht, en wel tot een plaats van rust voor ons, die vreemdelingen zijn hier op aarde.'[1)] En Hilarius heeft zelfs in het feit, dat de akker voor 'de vreemden' bestemd was, deze zinnebeeldige beteekenis zien liggen, dat de prijs van Christus' bloed niet aan de Joden, maar aan de *heidenen* ten goede komen zou, voorzoover zij n.l. in Christus hebben leeren gelooven; en evenzoo hebben Chrysostomus en Augustinus in den bloedakker de *kerk* meenen te vinden.[2)]

Wie op die manier, gelijk dat heet, 'vergeestelijken' wil, ziet eigenlijk de kern van heel het gebeuren voorbij.

Want Akeldama is niet een goddelijke profetie over de nieuwtestamentische kerk (die trouwens *nooit* de heidenen 'uitspeelt' tegen de Joden, doch slechts de heidenen invoegt bij de Joden, maar hen dan samen uit den waren wortel Abrahams laat opbloeien); het is, zeggen wij nog eens, geen *profetie* van *God óver* de *kerk,* maar een *protest* van het *Jodendom tegen* de kerk van het Nieuwe Testament.

Wij kunnen zelfs in Akeldama - want zoo werd later de plaats

1) Groenen, a.w. bl. 304-305.
2) Groenen, a.w. 304-305.

genoemd als akker des bloeds, omdat hij voor bloedgeld gekocht was - een protest zien tegen den *Pinkstergeest*.

Want de Pinkstergeest komt straks, door Christus' dood, heidenen en Joden *bij elkaar brengen,* en den '*middelmuur des afscheidsels*' verbreken. Maar de Joden hebben bij voorbaat dien 'middelmuur des afscheidsels' nog eens *heel stevig opgericht*. Het is, alsof zij zich met opzet ontdoen willen van de profetie, en van het oordeel, dat God gesproken had, toen Hij - 't was op den Vrijdag van Jezus' dood - de tempelgordijnen scheurde. In dat gescheurde gordijn immers predikt God, dat er geen heilig plekje meer is, in heel de wereld niet, voor de vertegenwoordigers van het *vleeschelijke* Jodendom. Maar tegelijkertijd pretendeeren zij, die in den tempel hun dertig zilverlingen om en om keeren, met taaie vasthoudendheid de onkreukbaarheid van hun eeuwenoude rechten. Zij leggen een kerkhof aan *voor de vreemden;* dat is te zeggen: zij *roepen de scheiding tusschen Israël en de heidenen nog weer eens krachtig en hevig uit. Hier* moet Israël begraven liggen, en *dáár* een vreemde. *Hier* moet een Abrahams-kind liggen en *dáár* een vreemde. Tusschen Jood en niet-Jood is de onderscheiding zoo sterk mogelijk. De middelmuur van het afscheidsel, die zal in der eeuwigheid *niet* verbroken worden!

Ja, het is zelfs mogelijk, dat hun onderscheidings-wellust zijn cirkels nog nauwer trekt.

Want het woord '*vreemde*', beteekent hier, zoo goed als zeker, niet eens 'de *heidenen*', maar in het algemeen menschen, die niet tot de heilige stad en het heilige volk in engeren zin te rekenen vielen. Misschien moet gedacht worden aan vreemde Joden, die in het buitenland geboren waren, en op de feesten dikwijls de heilige stad kwamen bezoeken. Het is ook mogelijk, dat proselieten hier zijn bedoeld.[1)]

Maar juist als men daaraan denkt, blijkt nog veel sterker, dan indien ruw-weg van *heidenen* sprake was geweest, dat de onderscheidingsen de àfscheidings-wellust bij de Joden zich tot het uiterste hand-

1) Nebe, a.w., 15; Grosheide, Komm.

haafde. De aanleg van een apart kerkhof voor de vreemden handhaaft zoo stellig mogelijk het verschil tusschen Israël en wat niet secuur Israël is, tusschen de ingeborenen des lands, en zelfs van de *stad,* èn degenen, die buiten zijn of geweest zijn.

En daarom is Akeldama een protest, bij voorbaat, tegen de bloeiende gemeenschap, die God om Christus' wille straks op het Pinksterfeest gaat bouwen, - wanneer God immers alle grenzen tusschen Jood en niet-Jood, tusschen ingeborene en vreemde, tusschen ingewijde en proseliet, uitwisschen zal, en de Joden, mèt de heidenen tezamen, roepen zal tot de bekeering in Christus Jezus.

De koop van Akeldama is, onder dit licht bezien, het sterkste illustratieve moment van het *vleeschelijk* denken van Abrahams verloren zonen. Zij zetten zich schrap tegen God, die de gordijnen scheurde, die hun grenzen verlegde, en die hun onderscheidingswellust uit de hoogte belachte. Akeldama is gekocht met het bloedgeld van Judas, en zijn paden zijn geschoffeld met de grimmigheid van Rachel, die haar kinderen beweende, en weigerde getroost te worden, omdat zij niet zijn. Want gelijk die weenende Rachel haar oogen maar niet betten wil, omdat zij Jezus kwalijk neemt, en Hem nooit vergeven zal, dat Hij het ‘vleesch’ van Abraham heeft gedeerd, en de natie niet langer *als natie* heeft aangenomen, zóó wordt ook hier de marche funèbre van Rachel ingezet, wanneer de sanhedristen Akeldama in gaan wijden. Want zij houden vol, op hoop tegen hoop, zij houden vol tot op hun kerkhof toe, dat de kinderen des huizes anderen zijn dan de vreemdelingen, die elders zijn geboren. Zij weigeren te aanvaarden de prediking van den Gekruiste, dat ‘onder *àlle* volk, wie God vreest en gerechtigheid werkt, Gode aangenaam is.’ Het is een protest tegen Jezus, en Zijn vrijmoedigen voorlooper, die eens hun toegeroepen heeft: ‘meent niet te zeggen bij uzelf: wij zijn kinderen Abrahams, want God kan zelfs uit deze steenen Abraham kinderen verwekken.’ Welneen, - zij zijn en blijven kinderen Abrahams en het breede oppervlak van de wijde wereld en van de heilige stad moet zorgvuldig in hoekjes en vakjes verdeeld blijven: *hier* een burger, en *dáár* een vreemde. Barbarendom en Israëlietendom moeten in de wereld wèl onderscheiden

blijven; de vreemde lucht blijft zelfs hangen in een doodshemd.
Akeldama, akker des bloeds. Jongste en meest verouderde kerkhof.

Natuurlijk hebben de Joden, die den raad van Akeldama sloegen, de dingen zóó geen oogenblik gezien. Evenals zij er onbewust van waren, dat de bizonderheden van Zacharia - pottenbakker, dertig zilverlingen, enz. - *letterlijk* in vervulling gingen in hun vreemdsoortigen handel, zoo hebben zij ook *geen oogenblik er besef van gehad*, dat zij, door het bloedgeld van Judas buiten den tempel te houden, zichzelf hebben geplaatst onder het *oordeel* van de oude profetie. De bepaling immers, dat geld, waar bloed aan kleefde, niet in den tempel komen mocht, was wel een uitvloeisel van het *levietisch karakter* der reinheidswetten, maar zij was, op zichzelf genomen, nog géén bewijs, dat zulk geld in *ethischen* zin als onrein gold. '*Levietische*' reinheid of onreinheid is nog wat anders dan '*zedelijke*' reinheid of onreinheid. Wanneer dan ook de jeruzalemsche autoriteiten dat bloedgeld niet in den tempel ontvangen willen, dan willen zij volstrekt niet geacht worden, daarmee beweerd te hebben, dat de bloedstorting, die door dit geld mogelijk is gemaakt, geen godgevallig werk zou wezen. Alleen maar, de *tempel* wil van dergelijke anti-pacifieke donaties niet gediend zijn, zoo redeneeren zij. De tempel is irenisch, en lust daarom geen bloedprijs. Oorlogswerk bouwt geen tempels.

Maar al beroepen zij zich op David, die immers ook geen tempel bouwen mocht met.... bloedhanden, zij waren toch van David ver verwijderd. Davids *handen* schikten wel geen tempelsteenen, doch Davids *hart* en *mond* zong voor den tempel *psalmen,* messiaansche psalmen. Doch déze tempel-curatoren hebben met David wel de bebloede hand, doch niet het messiaansche hart gemeen. De psalmen van David zijn uit hun geest zóó grondig weggegleden, dat zij recht daar tegen in gaan. Den wáren Auteur der psalmen, d.w.z. den grooten Zoon van David, verkoopen zij voor bloedgeld; en hun dertig zilverlingen kunnen slechts op een vreemdelingenkerkhof tot rust komen. Zeker, daar kleeft bloed aan hun handen, doch het is *niet* dat bloed, hetwelk aan *Davids* handen zat, want

Davids handen zijn gedoopt in bloed van Israëls vijanden, maar hun hand is bevlekt met het bloed van Davids *eigen Zoon*.

Akeldama kan dit schandmerk in der eeuwigheid niet uitwisschen. De Joden schrijven hun Rijks-verraad vergeefs in kerkhof-zand. Want nu zij het Rijk verraden, kent het Rijk geen andere *vreemden* meer, dan hen zelf en huns gelijken.

Maar nu, was dat nu geen triumf van God, dat het bloed van Christus ook in Jeruzalem zichzelf '*gedachtenis* heeft *gesticht'?* In den woordenschat der arameesche volkstaal is aan het *bloed van Jezus* plaats bewaard. Toen de officieele tempeltaal weigerde, van het bloed van Gods offerlam een motief van tempelzangen te doen maken, toen heeft God in de taal der kleinen, der ongewijden, aan het bloed van Jezus gedachtenis gesticht. Akeldama, Akeldama, d.w.z. akker van bloed, akker van het groote bloed, akker van het ééne bloed, bloed van Jezus.

Zoo komt God reeds tot den Pinksterzegen. Het bloed van Jezus moge dan door de heilige, hebreeuwsche tempeltaal worden doodgezwegen, maar de *volkstaal,* het arameesche 'dialect', (zooals er eigenlijk staat), vermeldt het bloed van Jezus te allen dage, en brengt het op de markt, en sticht het in de daagsche conversatie zijn gedachtenis.

En het bloed van Jezus *wil* juist naar de conversatie toe; zoo is de pinkstergang van 't bloed van Jezus Christus. Alle offerbloed blijft voor de *tempeltaal* motief; maar 't bloed van 't ware lam komt in het idioom der dagjes-menschen: Akeldama, Akeldama.

Maar dit is niet de nederlaag der openbaring, doch haar verheven gang: als de grooten weigeren, dan mogen de kleinen komen. Als de tempelheeren zeggen: wij verzwijgen dit bloed, dan draagt de volkstaal de herinnering eraan verder. Als de ingeborenen van den huize, door de tempelpoort komende, hooren zeggen: Zwijgt ons over dat bloed, verdoezelt het, en bedekt het, dan zullen de vreemdelingen, die door familie of door een paar schamele kennissen naar Akeldama worden gebracht, onder de poort doorgaan, waarop 'in menschenschrift' van Jezus' bloed geschreven is.

Dit is, zoo men het wil, stof voor een schoone allegorie, omdat de nomenclatuur der spraakmakende gemeente, in het geval van Akeldama, parallel loopt met de feiten van het Pinksterfeest, ja, daarin 't Pinksterfeest reeds bezig is te komen. God heeft het bloed van Christus, dat groote onderwerp van de gesprekken der geheele wereld, reeds overgebracht van het hebreeuwsch naar het arameesch, van de tempel-taal naar dagjesmenschen-keuvel, van de priesterspraak tot het jargon van straatslenteraars, van de officieele geleerdheid naar den officieuzen volkshumor, van Abrahams wettige gloriedragers tot de sprekers in een vreemde taal en de vrijbuiters van het gemengde ras. En God heeft den klank, de stem, van Jezus' ééne bloed *bewaard,* en *vastgelegd* in 't ongeschreven opschrift van het kerkhof *Akeldama*. Het bloed van Jezus komt in gedachtenis bij de dooden èn bij de levenden, bij Akeldama èn bij het Heilig Avondmaal.

En kleinigheden zijn er niet, ter eener noch ter anderer zijde. En 't toeval is er evenmin. Het was de Pinkster-volheid in het *talen*-wonder, dat God de groote werken Gods liet prijzen, *niet* in de officieele taal van Israëls hymne-zingende priesters, doch in de alledaagsche taal der vreemden, die handel dreven, en hun zaken deden in de gemeenspraak aller profane lieden. En in dit groot geheel is *akeldama* niet vergeefs benoemd, ook hierin vervult de God der eeuwen Zijn gedachten.

Daarom is Akeldama ook een *oordeel* over het vleeschelijk Jodendom.

Reeds eerder zagen wij, hoe het volk Israël, door zijn verwerping van den Messias, den weg opging van ‘de dooden, die hun *dooden* begraven’. Maar hier is het nog erger. Hier zijn het de dooden, die de *geroepenen tot het leven* begraven. Want nu Israël zijn eigen Messias kruisigen gaat, komt het aanbod van de zaligheid tot de *‘vreemden’*. Maar terwijl God aan die ‘vreemden’ de rechten toekent van den Sion, daar zeggen de Joden: laat ons de vreemden toch vooral klein houden, zelfs in den dood: Akeldama, Akeldama!

Toen heeft de stem van God klaar en doordringend geprofeteerd.

Want - en nu keeren wij naar ons uitgangspunt terug - de historie van Israël, en van zijn erfrecht, is bij de graven *begonnen,* en is ook bij de graven *geëindigd*.

Herinner u Abraham, die een akker kocht voor grooten prijs, van ‘de zonen Heths’. Tusschen dien Abraham, die zijn plekje koopt voor zijn doode, èn het Sanhedrin, is een groot en een tragisch verschil.

Abraham koopt een graf voor de eigenen, die nog waren onder de vreemden; maar het Sanhedrin koopt een graf voor de vreemden, die er zijn onder de eigenen.

Abraham koopt een graf, omdat hij het beloofde land wel naar de belofte, doch nog niet daadwerkelijk in de praktijk bezit; en het Sanhedrin koopt een graf, zéker, wel onder de pretentie, dat het op het land der vaderen rechten kan doen gelden, en het ook daadwerkelijk in bezit heeft, maar dan toch zóó, dat God verklaart, dat het recht van Israël op Kanaän, en zelfs op Akeldama, die paar vierkante meters in een verschoven hoek, aan dit volk ontnomen is, nu het zijn Christus kruisigt.

Want van Akeldama begint de groote berooving. Van hieruit wordt het Jodendom te zwerven gezonden over de wijde wereld.

Toen Abraham zijn doodenakker kocht, heeft hij hem eerlijk gekocht en betaald; maar wanneer het Sanhedrin zijn doodenakker koopt, is hij door bloedgeld aangeschaft. Het geld, dat Abraham besteedde voor het eerste stuk grond van het beloofde land, was hem door God zelf geschonken. Maar het geld, dat het Sanhedrin betaald heeft voor een vreemdelingen-kerkhof, is aan den tempel ontroofd, en heeft God zelf verkocht, in Zijnen Zoon. Toen Abraham zijn graf kocht, was het zijn geloof, en het was Gods belofte, en het was de messiaansche Geest, die hem, mèt zijn doode Sara, en mèt zijn komend kroost, van de vreemden *onderscheidde,* tot op den dag van Christus toe. En heden koopt het Sanhedrin zijn akker voor de vreemden; het onderscheidt zich weer nadrukkelijk van de vreemden; maar de dag van Abraham is *vervuld,* doch zij zien het niet: zij willen het niet zien. En daarom is het dit keer niet het geloof, maar het ongeloof, niet de belofte, maar de valsch uitgelegde

wet, en niet de Geest van Christus, maar het vleesch, dat hier het zegel zet onder de koopacte van heden, de koopacte, die geteekend is in 't sterfjaar van Jezus Christus. - Abraham hoopte, op hoop tegen hoop, dat hij, die nu nog een *plekje* voor zijn doode *kóópen* moest, koopen voor geld, hetgeen hem toch van God reeds was *beloofd,* eens *eigenaar* van 't rijke *land* zou *worden* door den *zegen*. Maar het Sanhedrin hoopt, op hoop tegen hoop, dat het zich nog onttrekken kan aan het *oordeel;* dat oordeel, hetwelk aan de vreemden de rechten waarborgde van Israël zelf.

Zoo is dan Sara, die vorstin, begraven onder de vreemden, door geloof en hoop en liefde. Maar de vorstelijke Zoon van de vorstelijke Sara, de vrij-makende Zoon van de vrije moeder Sara, wordt heden begraven door ongeloof, en zelfvertering en gruwelijken haat. En *indien* Akeldama er reeds geweest was, toen Jezus stierf, men zou dien Zoon van Sara zelfs *dáár* niet eens neergelegd hebben: Hij hoorde immers bij de gansch vervloekten, en bij de goddeloozen wijst men Hem een plaats toch in Zijn dood? Voor Hèm is Akeldama nòg te mooi. Maar daarom is Akeldama, dat de godsspraak over Israëls grondigen dood heeft àfgeleid langs en over de ‘vreemden,’ tot *ons* gekomen, die immers uit de vreemden zijn. En Akeldama zegt ons: indien gij u niet bekeert, gij zult desgelijks vergaan. Dat is te zeggen: gij zult dan óók zijn onder hen, die als candidaten voor het leven, een graf aan anderen wijzen beneden *ònzen* ‘stand’, - en zie, wij hebben geen stand meer in der eeuwigheid.

Indien dan de taxatieprijs van 't bloed van Jezus Christus - die dertig zilverlingen - is vastgelegd op Akeldama, bij de onreinen, laat ons dan nu de graven der profeten niet gaan bouwen; want het blijkt, dat de keerzijde van dat bij uitstek farizeesche werk is: de aanleg van een akeldama. Jeruzalem, Jeruzalem, gij die steenigt de profeten, die hunne graven bouwt, en gemeenschap hebt met hun vervolgers, gij, die profetengraven bouwt aan d' overkant van Akeldama, maar in dezelfde stad van ‘Sodom en Egypte, alwaar ook onze Heere gekruisigd is’, - Jeruzalem, Jeruzalem! Neen, wij willen uw graven niet langer bezien, doch naar het kruis willen wij zien, en Jezus volgen die naar Pilatus gaat, en Zijn bloed nu

geeft, opdat het in den dorren akker der wereld wonderen van leven en van goede sier zou doen voor allen, die vreemden zijn naar de natuur, maar erfgenamen willen worden door genade.

En voor het oordeel van Akeldama willen wij vreezen.

Want niet voor niets liggen over de wereld, rechts en links, de kerkhoven verspreid langs de steden van de burgers, kerkhoven voor de ‘vreemden’. Het zijn de akeldama's waarop men *Joden* wegdoet; - en niet-Joden wezen het plekje aan, en zeiden: dáár, daar in dien hoek. Vader Abraham, graf van Sara, wagen Israëls en zijne ruiteren!

Akeldama in Jeruzalem - het einde van Sara's graf, en de aanvangsplaats van de zwerftochten van den wandelenden Jood. Vloeken van Arabieren en psalmen der pinkstergemeente en de stage, koppige wind van den Pinksterdag, hebben den verschoven Jood van zijn ongepleisterde graven opgejaagd. -

Want Christus is overal, Hij wandelt ook tusschen de graven der vreemden: Zijn huisgenooten zijn daaronder; en Sara wacht haar veelheid van kinderen *ook uit Akeldama,* straks, in den jongsten dag. Zij weet het wel: dit heeft haar groote Zoon gedaan, haar Wonderkind, dien zij met moeite gebaard heeft en geschoord.

Hoofdstuk XIV. Christus gestooten buiten den kring van het Mozaisch recht.

> *En zij gingen niet in het Rechthuis, opdat zij niet verontreinigd zouden worden, maar opdat zij het Pascha eten mochten*.
> JOHANNES 18:28*b*.

WIE het lijden van Christus verstaan wil, en den vloek, die over Hem kwam, wil proeven met de lippen, die moet telkens weer terug naar de reeds meermalen uitgesproken gedachte, *dat men Christus plaatst buiten de wet*.

De idee van den *Christus exlex* is in het tweede deel van dit boek reeds meermalen naar voren getreden[1)].

Voor *Annas eerst* werd Christus, naar wij zagen, geplaatst buiten den kring van het canonisch recht: want de bediende die den Heiland de kaak sloeg, deed dat tegen alle rechtsorde in. Om zoo te zeggen, Christus werd toen geplaatst buiten den kring van het *civiele* recht.

Daarna zagen wij Christus gehoond op den *profetenberg*. Wij vernamen, dat men Hem sloeg en stompte, en dat de leiders van het volk Hem buiten den kring der *zedelijke* wet hebben geworpen. Voor Jezus was àlles goed genoeg. Men kon Hem doen wat men maar wilde; *geboden* waren niet met het oog op Hèm geschreven. Christus werd geplaatst buiten den kring van de zedelijke wet, van den dekaloog. En natuurlijk werd daarin tevens nog bevestigd, wat

1) Voor het eerst blz. 37, daarna in volgende hoofdstukken.

Hem voor Annas overkomen was, n.l. dat Hij geen recht had op een plaats in het rechtsgebied van de civiele wet.

Niet alleen werd alzoo door den hoon, dien men op Christus laadde na het vonnis van het Sanhedrin, *teruggegrepen* naar wat in de eerste voorloopige rechtszitting, in tegenwoordigheid van Annas, was gebeurd, doch ook werd daarin reeds *vooruitgegrepen* op wat nu verder volgt, wanneer men n.l. er óók toe overgaat, Christus te plaatsen buiten den kring van de *ceremonieele* of *schaduwachtige* wetten.

Eerst daarin is het werk volkomen, en is de profanatie van den *Christus exlex*, althans voor wat *Zijn eigen volk* betreft, uitgeput.

Immers, in dat *drietal* wetsgroepen, de *civiele,* de *zedelijke,* en de *schaduwachtige* wetten, is samen te vatten heel de sacrosancte wetgeving, die God aan Israël gaf. Deze drie vormen tezamen den bundel van wetsvoorschriften, waarlangs God Zijn volk leidde op het messiaansche pad, en waarin Hij Zijn wil en Zijn raad inzake de heilsgeschiedenis onder en door Israël volvoerde.

Indien men nu den Christus, krachtens den vloek, die op Hem last vanwege onze zonde, *móet* maken tot een Christus exlex, indien dus Jezus Christus *geheel en al buiten de wet* moet komen te staan, dan is Zijn lijden en Zijn vervloeking *tot op heden niet voltooid*.

Het is niet genoeg, dat men Christus buiten de bescherming plaatst van de burgerlijke of zedelijke wet. De toespitsing van deze daad van uitdrijving van den Nazarener buiten het wetsgebied moest nog op één bepaald punt komen: men moest Hem n.l. óók werpen buiten den cirkel der *mozaïsche, ceremonieele, schaduwachtige* wetten. Dán eerst zou, voorzoover het aan Israël lag, de vloek *volkomen* zijn gemaakt. Dan eerst zouden Mozes en de Profeten, de wet en de geschriften, *héél* de legislatieve arbeid van het Oude Verbond, *héél* de inspiratie van den Heiligen Geest, gelijk die tot nu toe in het Oude Verbond zich uitgestort had, *opstaan tegen Christus in het gericht*, tegen Christus, die immers tot *zonde* wordt gemaakt, een *vloek* geworden zijnde voor ons. Dán eerst, als Jezus, ook in het uiterlijk waarneembare, in openbaar conflict

zou zijn gebracht, en getoond, met héél den dienst der schaduwen van het Oude Verbond, dán eerst zou Hij, die Nazarener werd geheeten, geheel en al geëxcommuniceerd zijn door het Oude Verbond, en zou men *in den naam van alle* '*schaduwen' het* '*lichaam' hebben vervloekt*. Dán eerst zou men, in naam van het messiaansche beeld, Hèm hebben uitgeworpen, die dóór het beeld werd aangewezen. Dán eerst zouden Mozes, die de wet der schaduwen gaf, en óók Elia, die de wet der schaduwen aan luie priesters, en aan onwetende profeten, en aan vadsige koningen, weer had ingescherpt, plechtig opgeroepen zijn door het volk van Israël, *om te getuigen in het gericht tegen den Nazarener*. Dán eerst zou door de joodsche natie in haar onwetendheid, maar niettemin in volkomen verantwoordelijkheid, het *tegenbeeld* zijn opgehangen van hetgeen Christus overkomen was op den berg der verheerlijking.

Jawel, daar gaat het om: een tegenbeeld moet Satan vinden van wat geschied is op den berg van de verheerlijking.

Want op dien berg kwamen in den aanvang van het lijdens-evangelie, Mozes en Elia, als gezondenen van God, en zeggen het Jezus aan, dat Hij sterven moet in Jeruzalem, maar dat Hij daarin vervullen zal het zuivere wezen van het waarachtig levenswerk van Elia en van Mozes. Binnen den kring der wet hebben zij daardoor nadrukkelijk Christus toen *in*gehaald; Christus, die van hun wetswerk oorsprong is, en middelaar, en doel, en 't groote, evangelische geheim.

Maar zou de Christus *ongehinderd* hemelweelde hebben kunnen drinken in den doortocht naar Zijn lijden?

Dit ware Hem te veel. Al Zijn vreugden zal Hij moeten boeten; al Zijn feesten zal God veranderen in rouw.

Dies moet Hij 't feest nu wel bezuren van 't samenzijn met Mozes en Elia, die hunnen wetskring om *Hem* trokken, zeggende: *Gij hoort daarbinnen*. Mozes en Elia moeten Hem nadrukkelijk nu *daarbuiten* sluiten, zeggende: onze wetten, zij werpen u uit, *gij hoort er buiten*. Neen, neen, zij zullen het zelf niet doen. Het Sanhedrin zal het doen. Maar in en door het Sanhedrin zal *God het doen,* de God van Mozes en Elia. Gelijk *door Pilatus God zelf* straks overgeeft aan 't kruis, zoo maakt *door 't Sanhedrin* God

zelf Zijn Christus tot een *Christus exlex:* God zelf is Hem tot vijand nu geworden, en plaatst Hem buiten *àl* de wetten Israëls. Heeft Judas verraden? Heeft Simon verloochend? Ach, dat is tot daaraan toe: *Mozes* gaat heden Jezus verloochenen: God laat door Mozes Jezus excommuniceeren: is hij geen Borg?

Nu luister: dàn eerst kan de Christus volkomen zijn geplaagd door het duister tegenbeeld van het lichtend tafereel op den verheerlijkingsberg, wanneer het volk van Israël, en 't Sanhedrin, Mozes en Elia *oproept in het gericht tegen den Nazarener*.

En dàn moeten deze twee wederom, doch ditmaal naar de onverbiddelijke logica van het *vleesch,* waaraan de Rechter boven 't zegel hecht in haar *conclusie,* Jezus zeggen, dat Hij sterven moet in Jeruzalem. Reeds eerder hebben zij dit één Jezus aangezegd; thans moet het wederom geschieden. Maar ze *vullen de boodschap nu aan*. Sterven in Jeruzalem, ja; maar dan: *buiten de poort!* Ze moeten Hem aanzeggen, dat hun wetskring Hem niet langer in zichzelf besluiten kan; dat Hij als een paria wordt *uitgestooten* buiten de gemeenschap van den ritus Israëls, dat Hij het verborgen troostgeheim der wet niet schijnt te wezen, dat Hij tot zonde is gemaakt, en dus gerekend wordt tot de gemeenschap der onheiligen, wier wezen indruischt tegen de wet. Hij moet door Mozes en Elia gerekend worden als het groote struikelblok, dat aan de doorbraak van de evangelische genade in den weg staat, die genade, waarnaar Mozes, zoowel als Elia, zich hebben uitgestrekt.

En eerst, als *dit* gebeurd zal zijn, en óók de *ceremonieele* wetskring Jezus van Nazareth zal hebben uitgedreven, roepende van dezen: onrein, onrein, - eerst dàn zal àlles, wat in het Oude Testament geschreven staat, en héél de openbaringswet, door het vleesch, d.i. door het ongeloof, doch daarin ook door God den Rechter, zijn opgeroepen in het gericht tegen Jezus van Nazareth.

Zulks moet Hem heden overkomen: onrein, onrein! God gaat nu Mozes zenden achter Satan, die al de legislatieven van Jahwe komt mobiliseeren tegen Christus, en Hem komt excommuniceeren. En excommunicatie is: den uitgestootene den *Satan overgeven*.

Zóó bedoelen de Joden het wel niet (bl. 171), *maar zóó bedoelt Gód het wel*. Hij *dóet* het ook door hen.

Dit is dan ook de klemmende beteekenis van hetgeen in ons verhaal door den fijn-voelenden Johannes aangeteekend wordt.

Neen, we vinden in onzen tekst niet maar een kleine bizonderheid, die alleen *chronologische* beteekenis heeft - hoewel daarover zich reeds tientallen schrijvers het hoofd gebroken hebben -, wanneer daar opgeteekend wordt, dat de heele vergadering van het Sanhedrin opstond, maar zorgvuldig er voor waakte, het rechthuis niet te betreden, *om niet verontreinigd te worden,* zulks dan weer met het oog op het Paaschfeest. Integendeel, - het is een zuivere historische *aanvulling* van al wat in het voorgaande gezegd is, en het geeft een dogmatische *afronding* aan dat duistere gegeven van den *vloek,* dien God, door de ongeestelijke, joodsche uitlegging van het Oude Verbond heen, komt werpen tegen den Heiland van het Nieuwe.

Wij zullen ons dan ook niet lang ophouden met de zooeven reeds gememoreerde *chronologische* kwestie, die zooveel pennen in beweging bracht; de aard van dit boek verbiedt ons dat.

Genoeg zij te vermelden, dat sommigen beweerd hebben, een *tegenstrijdigheid* te moeten zien tusschen de berichten van de andere evangelisten en deze, in den boven ons hoofdstuk gedrukten tekst vervatte, chronologische notitie van Johannes. Zij meenen, dat volgens de *andere* evangelisten het *eten van het Pascha* reeds voorbij gegaan was in den vroegen morgen van den dag, waarop men Jezus uitleverde aan Pilatus, maar dat *Johannes* het ‘eten van het Pascha’ nog als *toekomstig* voorstelt: een punt op het officieele feestprogramma, dat dus *nog* aan de orde te stellen viel. Johannes immers teekent aan, dat de Joden niet het praetorium van Pilatus betreden wilden. Waarom niet? Omdat zoo'n betreding van het huis van een *heiden* hen ritueel verontreinigen zou. En dat willen zij tot elken prijs voorkomen, teneinde het Pascha met gerust geweten te kunnen eten.

Zou het nu waar zijn, dat de uitdrukking: ‘*het Pascha eten*’,

alleen maar zien kan op het eten van het *eigenlijke* paaschlam, dàn zou inderdaad de chronologische orde der dingen door Johannes ànders zijn voorgesteld dan door de andere evangelisten.

Anderen hebben echter het ingebrachte bezwaar, terecht, afgewezen.

Zij wezen er op, dat de uitdrukking '*het Pascha eten*' te gebruiken is 'in engeren en in ruimeren zin'. Mocht al oorspronkelijk deze term speciaal gebruikelijk zijn geweest als een aanduiding van de eigenlijke viering van het Pascha, waarbij immers als centraal-acte van de feestelijke liturgie het lam gegeten werd, - later werd, zooals uit verscheiden bronnen is af te leiden, dezélfde terminologie óók aangewend voor de daarna volgende feestelijkheden van het Paaschfeest, dat immers nog lang niet voorbij was, wanneer het lam gegeten was. Ook voor de volgende feestdagen gold de eisch van levietische reinheid. Wie daarom het feest vieren wilde, en het in zijn geheel wilde bijwonen, en met de andere feestgangers afsluiten, moest de ritueele reinheid streng en voorzichtig bewaren, gedurende al de dagen, die door wet en gewoonterecht voor het feest waren gereserveerd.

Zoo is er dus geen sprake van eenigen strijd tusschen de evangelisten; de eenheid tusschen hun onderscheiden chronologische gegevens behoeft door niemand te worden betwist.

Onze gedachten gaan dan ook een anderen kant uit, wanneer wij lezen van de scrupules, die de Joden halt laten houden vóór de trappen van het rechthuis.

We krijgen hier een gezicht in het tragisch conflict tusschen de joodsche *veruitwendiging* van wet en openbaring, en de zuiver messiaansche, *geestelijke* vervulling daarvan.

Hoe arm, en ook weer hoe echt menschelijk, openbaren zich hier de Joden. Zij zijn zóó bang, dat ze het Pascha niet zouden mogen eten om een verontreiniging, die hun mocht overkomen, als zij het huis van een heiden betraden, dat zij Jezus wel heenleiden *naar* Pilatus, maar zelf het praetorium niet betreden, om in hun feestdagencyclus niet te worden gemolesteerd.

Goedkoope spotternij zou hier gemakkelijk te vinden tegenstellingen uit kunnen werken tusschen de uitbundige zonde, die

de Joden aandurven éénerzijds, en de precisiteit, waarmede zij hun dagen ‘kosjer’ houden, anderzijds. Daar is inderdaad reden, om te denken aan Christus' woord over hen, die de mug uitzijgen (uitziften), en den kemel doorzwelgen. Ja, wij gaan nog verder, en erkennen, dat nooit zóó scherp het contrast tusschen deze twee, de uitgezifte mug en den doorgezwolgen kemel, te zien geweest is, als op dit eigen oogenblik. Christus wordt in hoon en smaad en door het gruwelijkste onrecht aan den dood nu overgegeven, en tegelijk wordt de letter van de wet, zelfs nog door menschengeboden aangevuld, précair gehandhaafd.

Toch zou het niet goed zijn, die snijdende tegenstelling spottenderwijze uit te werken, en dan hooghartig over de dwazen van den dag het hoofd te schudden. Zóó heeft Jezus ook nooit gedaan. Hier is iets ánders dan ‘kleinzieligheid’; want het Farizeïsme loopt ook nu langs de onverbiddelijke, strenge wegen van zijn eigen consequente logica.

Daar is vooreerst de *veruitwendiging van den godsdienst*. Van alle wetten, die God aan Israël gaf, is Christus de *zin* geweest, het groote *doel*. Niemand heeft ooit den sleutel ter verklaring van de wet in handen gekregen, tenzij hij haar geestelijk verstond, en op den Christus duidde, en tenzij hij de wetgeving zag, als een afzonderlijk moment, en een aparte phase, in de beweging der bizondere heilsgeschiedenis, waarin God, al de voorgaande eeuwen door, den Christus zocht, en naar Hem wees. Maar het Jodendom heeft den sleutel der wet, dien God in handen had gegeven, weggeworpen. Het heeft de wet veruitwendigd, door de wet te laten opgaan in *wet,* en het *evangelisch* licht niet toe te staan, zijn beeld, het beeld van den armen, ongewapenden, zachtmoedigen Messias, te projecteeren op het doek, dat in de klammen van de wet geklemd zat. En toen men eenmaal de wet had verklaard buiten het gezicht op Christus Jezus, die met *genade* komen moest, toen ging men de ‘schaduwen’ *losmaken* van het ‘lichaam’, de typen van den anti-type, de ceremoniën van den Geest, het paaschlam van den Christus, de ritueele reinheid van de wedergeboorte, de priesters van hun Opperpriester, de verbondsgemeenschap Israëls van de andere verbondsgemeenschap der nieuwtestamentische bedeeling,

het vleesch van Abraham (zijn natuurlijk vaderschap) van diens gelóóf (zijn geestelijk vaderschap).

Nu is het *déze* verdwaalde logica van een verkeerde Schriftaanwending, welke zich laat kennen in de uitwerping van den Christus, met pijnlijk-preciese handhaving van de letter der wet. Zij laat de kinderen der zonde nog immer in den waan, dat zij Gode een dienst doen door niet een heidensch voorhof in te komen, waar het gezuurde deeg zou zijn op den dag der ongezuurde brooden.

In de tweede plaats is hier de tragiek van de *zelfhandhaving*, die Gods geboden, eenmaal principieel misverstaan, aanvulde met *menschelijke* inzettingen.

Wanneer men eenmaal aan den *geestelijken* inhoud der wet ontzonken is, en dus geen behoefte meer heeft om door den uitwendigen, maar aanvankelijk nog *transparanten,* muur der uiterlijke ceremoniën met een door den Geest verlicht oog heen te dringen, dan ontwaakt de ijver aan den verkeerden kant, om dien muur, die eerst nog transparant was, sterker te maken, dichter, steviger, opdat hij in der eeuwigheid niet zou worden afgebroken, noch ineen zou storten.

En zóó is het gekomen, dat de Joden Gods gebod hebben ‘aangevuld,’ dat wil ten slotte zeggen: krachteloos gemaakt, door menscheninzettingen.

Immers, het verbod van betreding van een heidensch huis, op straffe van wettische onreinheid, stond feitelijk in heel de *wet* nergens te lezen[1)]. Wel was in Deuteronomium 16:4 gezegd, dat de Joden in eigen huis in den Pascha-tijd gedurende zeven dagen geen zuurdeeg mochten hebben, maar hetgeen daar verboden wordt, is wat anders dan een huis van een heiden te mijden, omdat daar zuurdeeg aanwezig was. De bepaling, die door de Joden zoo angstvallig ontzien wordt, was door Rabbijnen en Schriftgeleerden toegevoegd aan de geschriften der kanonieke boeken. Dergelijke geboden behoorden tot die menschen-inzettingen, welke Christus in

1) Zie Strack-Billerbeck, Kommentar zum N.T. aus Talmud und Midrasch, deel II, Excurs zum Todestag Jesu, D, 2, bladz. 838.

den strijd tegen Farizeïsme en Schriftgeleerdendom nadrukkelijk heeft afgewezen. Het waren de wetsuitleggingen van de Schriftgeleerden, zooals wij die b.v. kennen uit de misjna, waarin een verbod, als waarop hier gezinspeeld wordt, werd gegeven. Niet de Auteur der wet, doch haar valsche interpreten, de Rabbijnen, waren voor zulke 'wetsuitlegging' verantwoordelijk. - Want 'waarlijk, ook hier toont de hooge God zich barmhartiger dan de kerkistische Jood. De Rabbijnen hadden de scheiding, die door God tijdelijk bedoeld was, noodeloos verscherpt. Nooit had de wet uitdrukkelijk de aanraking met den heiden, of zijn huis, volstrekt veroordeeld. Alleen de gemeenschapsoefening, het maken van een *verbond* met de heidenen, had God verboden. Wanneer de Joden weigeren in Pilatus' rechthuis te gaan, "opdat zij niet verontreinigd zouden worden" (Joh. 18:28), openbaren zij zich slechts als erbarmelijke slaven van een despotisch formalisme.'[1)]

Wie durft nu deze Joden als muggenzifters afwijzen, op zoodanige wijze, dat hij daarin *heel* hun optreden zou wanen voldoende te hebben gekarakteriseerd? Het is alle eeuwen door eenzelfde tragisch verloop geweest: zoodra de liturgische mensch in de stad Gods den muur der schaduwen en der zienlijke dingen niet meer doorzichtig ziet, vervalt hij noodwendig in het wellustig uitspinnen van menschelijke geboden en voorschriften. En ook in dit opzicht overkomt den Jood, die het praetorium vermijdt, niets anders dan iedereen, die den christologischen zin der Schriften niet heeft opgemerkt.

Nog een derde factor wrocht dit tragisch verloop der dingen. Niet alleen handhaven de Joden zich naar *buiten* als joodsche natie tegenover het heidendom, wanneer zij het praetorium, waar de procurator thans verblijf houdt, vermijden, - maar ook naar *binnen,* in den kring der joodsche gemeente zelf, willen de priesters en sanhedristen vooral hun eerepositie als *bevoorrechte* kaste op het mooie feest bewaren. Want *zelfs indien zij het huis van den heiden betreden hadden,* zou de kans op actieve deelneming

1) Dr B. Wielenga, Van Jeruzalem naar Rome, deel I, bladz. 456, Kampen, J.H. Kok.

aan de feestviering, voor zoover die nog op het programma stond, hun niet ontnomen zijn; ze zouden alleen maar hun *eerepositie* hebben moeten afstaan voor deze gelegenheid. Immers, gedurende het Pascha werd met bizonderen nadruk de zorg voor levietische reinheid opgelegd als een hoog gebod. Iederen dag werden b.v. de straten geveegd. En wanneer men aan het feestmaal zat, moest de liturgisch reine van den liturgisch onreine goed en degelijk onderscheiden blijven. Liep men op die mooi geveegde straat, dan mochten zij, die liturgisch rein waren *midden* op den weg loopen, maar wie liturgisch onrein was, moest den buitenkant van de straat houden; hij had te wandelen, om een teekenend woord van het volk te gebruiken, 'op de kleine steentjes' (men vergeve het anachronisme). Moest men de poort door, dan was er een *aparte, hoog* gelegen doorgang voor hen, die in wettischen zin rein waren, maar de anderen, die het niet waren, moesten het *beneden*-pad kiezen.[1)]

Natuurlijk kwam het er nu voor het besef van de joodsche 'autoriteiten' zeer sterk op aan, dat *zij* althans *midden* op straat konden loopen, en dat *zij*, komende door de poort, hun passage mochten nemen over de trap van de kosjere menschen. Zoo zien wij hier den verbizonderingswellust van den joodschen kastegeest zich op den dag van Christus' dood tot het uiterste toe handhaven; de joodsche voorgangers willen, om geen prijs, het privilege missen van hun parmantige processie, als van God gekroonden, *midden* op de heirwegen van de stad, en *boven* door de poort, die men voor hen 'verhoogen moet'.

Dit is dan ook op den dag van Christus' dood de smartelijke ironie, waarin de strijd tusschen vleesch en Geest door den Bijbel geteekend wordt. De rechters van Jezus handhaven met pijnlijke accuratesse hun passage-recht, dwars over de straat, in het middengedeelte. Maar Jezus wordt, als de onreine, goed genoeg geacht voor het onreine huis van den heidenschen procurator. De joodsche rechters, de epigonen van Mozes en Aäron en Salomo, en van al

1) Gustaf Dalman, Orte und Wege Jesu, 3e Auflage, Gütersloh, 1924, 299.

de profeten, zij zorgen niet te verliezen hun vrijbiljet voor de passage dóór de poort, *boven* aan, langs den weg der reinen. Maar Christus laten zij werpen *buiten* de poort, als den gevloekte. Ja, dat was óók Christus' lijden: Zijn volk 'levert Hem af' vóór de deur van Pilatus, maar houdt zelf zijn handen zuiver tegenover den heiden. Dit volk - Zijn *eigen* volk, geeft nu zijn sanctie aan een methode van 'uitlegging' der wet, die haar in haar tegendeel verkeert. Een caricatuur slechts blijft er over; het Woord is van zijn Spreker grondig losgemaakt, de schaduw van het lichaam de letter van den geest.

Met bewuste *handhaving* van de *scheidslijn* tusschen het profane gebied van het heidendom en het heilig domein van Israël, wordt Christus *óver* die grenslijn gestooten. Geen grenzen-*wisscher* kon zóó smadelijk Hem bejegenen, als hier de geestelijke grens*wacht* heeft bestaan. En hoewel alle schaduwen van de wet om Hem geroepen hebben, daar wordt Hij, in naam van dien schaduwendienst, uitgeworpen, en als een misgeboorte van Gods vruchtbaar volk uit de gemeenschap van den tempel ruw verstooten.

Het past ons hier niet, op Joden af te geven. Want ieder, die aan de drievoudige kwaal mocht laboreeren van veruitwendiging, Schriftverdraaiing, en zelfhandhaving, is met de Joden in den wortel één, al zou hij zelfs de kracht niet hebben, om, zooals de Joden, de perverse logica van eigen zonde te demonstreeren.

Wij hebben slechts één ding te doen: onze handen uit te strekken naar den *Borg* van onze zielen. Hij heeft zich laten vervloeken door *àl wat wet is, in onze plaats*. En door dat vloek-lijden te ondergaan met volkomen scherpte van waarneming, en in gehoorzaamheid aan Zijn hemelschen, d.i. volmaakt gestrengen, Rechter, is Hij ingegaan tot de groote zelf-verberging, die het messiaansche lijden permanent verhindert, zich te laten verdoffen en verdooven. En zóó, in die verberging, komt Hij zelf, in Zijne sterke liefde, openbaar voor het geloof. De zichtbare muur der uitwendige schaduwen en teekenen, tegen welken muur de Joden al meer stuttende steenen hadden aangemetseld, wordt toch weer transparant, voor

wie gelooft; want Christus' groote Licht straalt daar van binnen uit naar buiten toe. En Jezus verdraagt het daarom wel, dat men Hem werpt achter de poort der heidenen, waarvóór men zelf blijft staan. Hij verdraagt het wel, dat men Hem afzondert met de barbaren. Want Hij heeft groote plannen. Straks zal Hij uit den hemel aan Simon-Petrus een gezicht doen zien: er komt een laken uit den hemel, waarin ‘reine’ en ‘onreine’ dieren tegelijkertijd tot spijs zouden geboden worden, (Handelingen 10). En daardoor zal dan blijken, dat de Borg, die het verdragen heeft, dat men Hem afscheidde met de ‘secte’ der barbaren, die barbaren met de geloovige Joden overplant in een nieuwe gemeenschap, de universeele wereld-eenheid van de nieuwe messiaansche menschheid, die alle vleeschelijke paaschlam-eters tot een - secte maakt. Christus, weggeschoven achter de gordijnen van een heidenhuis, verwerft op 't zelfde oogenblik het recht, om de gordijnen te gaan scheuren van den tempel; om den middelmuur van het afscheidsel te verbreken, en om ook aan barbaren van eertijds, aan onreine paria's, aan verlaten heidenen, de *gemeenschap te schenken met den Messias van de Schriften*. Dus was het uur, toen Mozes' wetten Christus uitstootten, van *wereldvernieuwende beteekenis*. Sedert dit uur is de groote roep niet langer: scheidt u af van de voorhoven der *heidenen*, doch: scheidt u af van het wezen der *zonde*. Zeker, het oogenblik was schismatiek: de wet-houders van Mozes scheidden zich af van den Christus. Ze plaatsten hem buiten hun gemeenschap. En dat die gemeenschap toen verdorren moest, dàt is voor niemand een troost. Maar iets anders kan ons troosten: dat *God* door de Joden heen dit schisma zelf heeft voltrokken: hun ten kwade, doch hun, die van Christus zijn, ten goede, opdat zij bloeien mochten uit hun zuiv'ren wortel. God heeft met eigen hand den Christus buiten den kring der wet gestooten, ja, God zelf hield de Joden terug *vóór den drempel* van Pilatus' huis, en liet hen daar halt houden. Want *heel de wet* moet eischen tegen Jezus Christus, opdat straks heel die *wet* zou instemmen met het *Evangelie*.

Wie den brief van Paulus aan de Galaten gelezen heeft, die verstaat het wel, waarom de Joden het rechthuis hebben vermeden,

waarin zij Christus hebben geworpen. Zóó immers kon er in den Bijbel plaats open komen voor het woord: '*Christus heeft ons verlost van den vloek der wet, een vloek geworden zijnde voor ons*', en: 'wanneer de volheid des tijds gekomen is, heeft God Zijnen Zoon uitgezonden, geworden uit eene vrouw, *geworden onder de Wet, opdat Hij degenen, die onder de Wet waren, verlossen zou,* en opdat wij de aanneming tot kinderen verkrijgen zouden. En overmits gij kinderen zijt, zoo heeft God den Geest Zijns Zoons uitgezonden in uwe harten, die roept: Abba, Vader! Zoo dan, *gij* zijt *niet meer een dienstknecht*, maar een zoon; en indien gij een zoon zijt, zoo zijt gij ook een erfgenaam Gods door Christus.' '*Staat dan in de vrijheid*, met welke Christus ons vrij gemaakt heeft, en wordt niet wederom met het juk der dienstbaarheid bevangen.' 'Christus is u ijdel geworden, die door de Wet gerechtvaardigd wil worden; gij zijt van de genade vervallen; want wij verwachten door den Geest uit het geloof, de hoop der rechtvaardigheid; want in Christus Jezus heeft noch besnijdenis eenige kracht, noch voorhuid, maar het geloof, door de liefde werkende.' 'Want in Christus Jezus heeft noch besnijdenis eenige kracht, noch voorhuid, maar een nieuw schepsel. En zoovelen als er naar dezen regel zullen wandelen, over dezelve zal zijn vrede en barmhartigheid; - en over het Israël Gods.'

Zoo dan laat ons feestvieren in den voorhof der heidenen, in het praetorium van Pilatus; want daar zijn wij *geboren*. Maar deze plek was voor *God* goed genoeg, om er ons door Christus' Geest te doen worden *wedergeboren*. Laat ons feestvieren in den voorhof der heidenen, want ook ons Pascha is *dáár* geslacht, hetwelk is Christus Jezus. Het is geslacht aan *dezen* kant van den drempel, die ons van Abrahams diensthuis-zoekers scheidt. O ironie: de Joden zoeken 't diensthuis, maar pretendeeren hun reinheid door het diensthuis onrein te noemen en het te vermijden. Nu kunnen zij geen feest meer houden: het huis, dat zij niet missen kunnen, is hun 't verboden huis: wie kan zóó immer feestvieren? Doch wat ons betreft: wij worden 't diensthuis uitgeleid, en 't Vaderhuis is rein. Zoo dan, laat ons feestvieren, niet in den ouden zuurdeesem, noch in den zuurdeesem der kwaadheid en der boosheid,

maar in de ongezuurde brooden der oprechtheid en der waarheid.

Want het bericht van Christus' excommunicatie door de wethouders van Mozes is het van God geschreven formulier van onze wederopneming door Christus Jezus onzen Heere. God heeft dat formulier geschreven, en onze als melaatsche, als onreine gescholden Hoogepriester, heeft 't onszelf gelezen: hij is de reine Liturg van God in 't binnenst heiligdom, waar Hij Zijn barbarenbuit heeft ingebracht. Een gansch zeer groote heirschare, bij Mozes niet verworpen.

Hoofdstuk XV. Christus uitgeheven boven den kring van het Mozaisch recht.

> *Pilatus dan ging tot hen uit, en zeide: Wat beschuldiging brengt gij tegen dezen mensch? Zij antwoordden, en zeiden tot hem: Indien deze geen kwaaddoener ware, zoo zouden wij hem u niet overgeleverd hebben. Pilatus dan zeide tot hen: neemt gij hem, en oordeelt hem naar uwe wet. De Joden dan zeiden tot hem: Het is ons niet geoorloofd, iemand te dooden. Opdat het woord van Jezus vervuld werd, dat Hij gezegd had, beteekenende, hoedanigen dood Hij sterven zoude*.
> JOHANNES 18:29-32.

AL wat in heel de kromme wereld door menschen ooit ten kwade wordt gedacht, dat wordt door God ten goede straks gewend. Gelijk het den broeders van Jozef aangezegd wordt, zoo wordt het ook heden afgekondigd, door den Meerdere van Jozef, aan al zijn broederen: gijlieden hebt dit alles mij ten kwade gedacht, doch de Heere heeft het ten goede gekeerd. Een reden te meer voor Hem, om tot hen, die om hun zonden Hem niet naderen durven, troostelijk te spreken: vreest niet, want ik ben waarlijk in de plaats van God (vgl. Gen. 50:19).

Men voelt, waar wij heen willen: wij doelen op de harmonie, de eenheid van gedachte, tusschen het voorgaande hoofdstuk en dit tegenwoordige.

In het voorgaande hoofdstuk hebben wij gezien, dat men Christus plaatst *buiten* den kring van Mozes. Die nauwe kring, hij is te heilig

voor den profaansten aller Nazareners: werpt hem uit, sluit hem uit!

Maar tegelijkertijd doet God een ànder werk aan Zijnen Zoon, God, door Wien diezelfde Zoon *verhoogd* wordt *bóven* den al te engen kring van Mozes' wet en wetsbedeeling. ‘Hij staat er *buiten’,* zeggen de Joden; ‘Hij komt er *bóven’,* antwoordt God. Wie buiten werpt, *vernedert,* wie boven uit doet gaan, *verhoogt*. Alzoo heeft God Zijn Zoon *verhoogd* in 't uur van Zijn vernedering. De schaduw van het kruis valt wel reeds over den Zoon des menschen; maar ook daarin wordt Hij openbaar als de *verhoogde,* verhoogd, óók door den dood des kruises, verhoogd, straks, boven alle hemelen, opdat een ieder, die gelooft, niet verloren ga, maar het eeuwige leven in Hem hebbe.

Want deze Nazarener, spreekt nu God, *kón* in den engen cirkel van Mozes niet besloten blijven. Want gelijk Mozes de slang verhoogd heeft, nu ja, in een woestijn, waar nog geen anderen aanwezig waren dan een verflenste joodsche natie, alzoo moet de Zoon des menschen verhoogd worden, neen, niet in een woestijn, waar een smalle gemeente hokt, maar voor het front der *wereld,* verhoogd aan het kruis, verhoogd boven alle hemelen. Dit heeft Hij zelf gezegd, beteekenende, *hoedanigen dood Hij sterven zou* (Johannes 12:32, 33, vgl. 3:14). Dit woord wordt nu bezegeld door God, als Hij de historie van het samentreffen van Joden en Romeinen zóó schikt en richt, dat het woord van Zijn Zoon vervuld wordt, ‘beteekenende, *hoedanigen* dood Hij sterven zoude’.

Den gang van het verhaal behoeven wij niet in den breede na te gaan. Toen de secure Joden Jezus kwamen overleveren aan den rechter, doch zich voorzichtig opstelden vóór het praetorium van Pilatus, zonder naar binnen te durven gaan, toen wist Pilatus al wel spoedig, waar het hun om te doen was. Hij kwam hun tegemoet; de rechter kwam naar de aanklagers toe. Hij stond niet op zijn stuk, en eischte niet hooghartig, dat men maar naar hèm toekomen zou, als men iets van hem wilde. Neen, als goed diplomaat, die zijn instructies kent, sluit hij zich aan bij de usanties van de koloniale politiek van Rome, dat aan zijn officieele vertegenwoordigers

voorschreef, de fijne puntjes in de religie der overwonnen volkeren niet noodeloos voorbij te zien, doch er voorzichtig mee te rekenen. Daarom is Pilatus niet te goed, of hij komt naar buiten toe, en vraagt, wat men nu eigenlijk wil.

Toch was dat al dadelijk een droeve inzet van den dag. Pilatus ontziet 'Mozes', en respecteert dien bepaalden vorm van religie, die 'Jodendom' heet; - want dat is zijn staatsmans-kunst. Maar in hetzelfde oogenblik verzuimt Pilatus te zoeken naar het *wezen* der religie. Hij zal zoo aanstonds vragen: *wat is waarheid?* 'Mozes' mag zijn plaatsje in de wereld houden, voorzoover hij Rome niet te kort doet; maar Christus zal heden geen plaats kunnen krijgen, want Hij komt den verborgen zin van Mozes ontdekken, Hij is gekomen om het wezen van den cultus uit zijn oude 'vormen' te openbaren en vrij te maken, - en dit kost Hem vandaag zijn leven. -

Een droeve inzet was 't dus wèl van Pilatus' duistersten dag: alle religies ontzien, behalve dan 'de' religie. Alle religies erkennen, maar naar Hem, die het wezen der religie is, niet vragen, doch met een: 'wat is waarheid?' zich van Hem ontdoen,.... o, Pilatus!

Maar voor het zóóver met Pilatus kwam, wrong hij zich eerst in vele bochten.

Hij toont aanvankelijk eenige geneigdheid, om de 'kwestie', waarover men hem heden interpelleert, terug te wijzen naar het officieele Jodendom zelf. Niet, dat hij zich onbevoegd verklaart; maar eigenlijk zijn joodsche religie-kwesties hem te gering. Daarom zegt hij tot de Joden, dat zij maar eens moeten zeggen, wat dan het eigenlijke punt van beschuldiging is. Dit was niet maar een bloot formeele vraag, die bedoelde, den rechtshandel te openen, want zelfs vóórdat hem precies gezegd is, welk bezwaar de Joden inbrengen tegen Jezus, is Pilatus reeds geneigd, de zaak van Jezus naar de Joden terug te wijzen. Neen, als Pilatus naar de formule der beschuldiging vraagt, dan is dat, gelijk achteraf blijkt, een poging, om zich van dit geding af te maken.

De Joden echter willen dien kant niet uit. Alles hebben zij er op gezet, dat Jezus als *staatsmisdadiger* zal veroordeeld worden.

Niet voor niets hebben zij 's morgens in alle vroegte een zitting met het oog *juist dáárop*, belegd.

Want, wat dit laatste betreft, wij weten immers, dat de ochtendzitting van het Sanhedrin (Mattheüs 27:1, Markus 15:1*a* en Lukas 22:66) juist daartoe belegd is, dat men een weg zou kunnen vinden, om het in het Sanhedrin uitgesproken doodvonnis zoo tactisch mogelijk uitgevoerd te krijgen. Men zocht naar de geschiktste methode, om Jezus door Pilatus als staatsmisdadiger te kunnen doen veroordeelen. Niet enkel een conflict met de wet van *Mozes*, of met de theologie van het Jodendom, willen de Joden als casus belli zien naar voren geschoven. Voor den wagen der joodsche theologen - dit begrepen ze heel goed - zou Pilatus zich niet laten spannen. Trouwens, al zou hij er ook toe te brengen zijn, Jezus over te geven om kwesties van joodsche theologie, dan zou toch *de verantwoordelijkheid op de joodsche leiders blijven rusten*. En, wie weet hoe het *vólk* erop zou reageeren, indien *alleen op gezag van zijn geestelijke leiders*, de Nazarener werd uitgeleverd? Dat volk zou misschien vandaag of morgen zeggen: waarom hebt gij dat gedaan? Men kon nooit weten, hoe de ‘mentaliteit’ der massa zou kunnen omslaan. Daarom vinden de Joden het voorzichtiger, de groote *beslissing* in Pilatus' handen te laten blijven. Een afdoend argument, dat voor iedereen den vloekdood van den Nazarener zou moeten wettigen, zou door de romeinsche macht zèlf moeten worden aangewezen, en officieel naar voren gebracht.

Zoo wordt het duidelijk, waarom de Joden niet zoo maar in eens aan Pilatus willen zeggen, wat de definitieve conclusie was van de officieele zitting, waarin Jezus was gevonnist door Kajàfas. Het officieele vonnis had geconcludeerd, dat Jezus schuldig stond aan blasphémie. Maar blasphémie is een *theologisch* kwestie, - en, wat maalt Pilatus om theologie?

Neen, men moet het over een anderen boeg werpen, en Pilatus voorzichtig een anderen kant uit leiden: Jezus moet wegens beleediging van de majesteit, niet van God, maar van den *Keizer,* worden veroordeeld.

Let nu op hun tactiek: ze geven op Pilatus' vraag geen recht-

streeksch antwoord, en reiken ook geen papier over, waarop de conclusie van Kajàfas' vonnis kort en krachtig is gemeld, maar ze ontduiken de kwestie nog even. Zij zeggen: indien deze geen boosdoener was (en blijkbaar bedoelen zij hiermee, dat Jezus boosdoener is vooral ook naar de begrippen van het romeinsche *staatsrecht*), dan zouden wij Hem tot u niet gebracht hebben. Het is, alsof zij zeggen willen: onderzoek de zaak wel ter dege, dan zult gij wel zien, dat hier inderdaad een overtreder is van die wet, welke gij zelf als romeinsche zaakgelastigde hebt te beschermen en te handhaven.

En nu begint het loven en bieden, dat heel dezen duisteren dag kenmerken zal, al dadelijk bij de eerste ontmoeting. Pilatus, bang genoeg om in voetangels en klemmen zich te laten vangen, zegt tot de Joden, *dat zij Jezus wel mogen nemen en Hem oordeelen naar hun wet*.

Dat is niet een ironisch gezegde, waarin de hooghartige Romein, min of meer ‘treiterend’, die joodsche dribbelaars om zijn stoel heeft willen hoonen, om hen te laten voelen, dat zij zonder hem toch niets konden beginnen, - neen, hij meent het serieus, want hij wil graag van deze zaak afkomen. Hij geeft den Joden desverlangd volmacht, om naar hun eigen rechtspraktijk Jezus te vonnissen, en hem een eventueel door de joodsche wet geëischt dood-vonnis ter teekening voor te leggen. Van eenig afstand-doen van zijn officieele bevoegdheid is dus geen sprake - dit zou hem trouwens duur te staan kunnen komen - maar hij wil de langdradige procedure aan het Sanhedrin zelf overlaten; dit rechtscollege mag dan volgens eigen usantie het delict omschrijven en ook *den aard der straf* bepalen; hij kan dan later zien, of een eventueel vonnis te bekrachtigen zou zijn[1)].

Maar juist die volmacht is voor de Joden op het oogenblik een

1) Deze opvatting ondervangt de bezwaren, die sommigen inbrengen tegen een opvatting van Pilatus' woord als *ernstig* bedoeld; vermijdt de moeilijk te handhaven oplossing, volgens welke Pilatus sarcastisch zou gesproken hebben, en klopt ook met het tekstgegeven, inzake den *aard* van Christus' terdoodbrenging. Hadden de Joden op eigen verantwoordelijkheid Jezus moeten vonnissen, dan ware de *steeniging* besloten, en door Pilatus officieel toegelaten. Zie hierover dan weer het vervolg van dit hoofdstuk.

allesbehalve begeerlijk privilege. Immers, indien zij zoo makkelijk eigen wegen mogen gaan, terwijl dan officieel de romeinsche macht zich vergenoegt met een ‘fiat’, dan zou heel hun, in de ochtendzitting opgestelde, werkprogram, ter zijde gesteld zijn niet alleen, maar dan was ook het plan, waarover zij reeds weken lang gebroed hadden, feitelijk mislukt. Niet maar van vanmorgen af, maar reeds geruimen tijd hadden zij het er op toegelegd, datJezus *met de romeinsche macht in conflict* gebracht moest worden. Dit blijkt duidelijk uit Lukas 20:19 en 20. De daar verstrekte mededeeling bewijst, dat reeds lang geleden de joodsche leiders begrepen hadden, uiterst voorzichtig te moeten zijn *met het oog op het volk*. De vraag, of Jezus uit God was, dan wel uit den Satan, zou wel eens erg lastig kunnen worden. Daarom ‘namen’ zij toen reeds ‘Hem waar’; d.w.z. zij lieten spionnen om Jezus heen schuifelen, in de stille hoop, dat die Hem in Zijn redenen vangen zouden, teneinde Hem zoo aan de heerschappij en de macht van den *stadhouder* over te kunnen leveren. Zou nu hun toeleg van zooveel maanden in één moment door een hoog gebaar van Pilatus mislukken? Ach neen, dat willen zij niet. De ‘royale’ daad van den romeinschen bewindvoerder is voor deze serviele naturen al te bezwarend. Zij willen Jezus niet op eigen gezag verwerpen, en dringen daarom aan op een formeel disciplinair onderzoek tegen Jezus, opdat Hij toch vooral onder het romeinsche juk zou sterven.

En daarom, even formeel als Pilatus hun permissie gaf, antwoorden zij, dat het hun niet geoorloofd is, iemand te dooden. Zij zetten zich schrap, en plaatsen zich, diplomatiek, op het strikt formeele standpunt. De vergelijking tusschen hun houding in dit oogenblik, en hun later optreden tegen Stefanus, die immers wèl gesteenigd werd door de Joden, laat duidelijk zien, dat er van *zedelijken* ernst op dit punt geen sprake was.

Loven en bieden, - wringen en wroeten, - het is alles kleingeestig genoeg.

En toch, - - -

Toch is ook hierin de wijsheid en de raad en de hoogheid van

God. Want, zoo wordt er door Johannes aan toegevoegd: dit alles is nu gebeurd, *opdat het woord van Jezus vervuld zou worden, dat Hij gezegd had, beteekenende*, HOEDANIGEN *dood Hij sterven zou*.

Hoedanigen dood....

Hier raakt weer het incident van hun menschelijke *berekening* den vasten bodem en het wel geordend plan van de goddelijke *profetie*.

Want nu valt al dadelijk, in het eerste treffen tusschen de Joden en Pilatus de schaduw van het *kruis* over de hallen van het praetorium heen. En God zelf is het, die de zon der profetie, en het lijden van Christus, en het gewriemel van Joden en Romeinen, in zùlk een onderling verband plaatst, dat inderdaad den schaduw van het *kruis* vallen móet over deze plaats.

Want het ging hier in den raadslag Gods om de bepaalde *manier* van Christus' dood.

Neem eens even aan, dat inderdaad Jezus gedood zou zijn zonder directe inmenging van de romeinsche macht, vertegenwoordigd door Pilatus.

Dan zou Jezus *gesteenigd* zijn, maar niet *gekruisigd*.

De *steeniging* immers was de joodsche vorm van executie; de kruisiging evenwel de romeinsche manier van ter-dood-brenging.

En nu gaat het in den hemel, bij God, om deze vraag, of Jezus door de steenen van de bastaarden van Mozes, dan wel door de spijkers van de trawanten van het rasechte Beest der wereld, - Rome - in den dood zal worden gezonden. Het gaat er over, of de dood van Jezus enkel maar wezen zal een besloten acte *binnen* de enge wanden van het huis van Mozes, waarin dan de bastaarden van Mozes zullen opstaan tegen den trouwen Interpreet en Vervuller van Mozes, - dan wel: of de dood van Christus, die den ganschen hemel vervullen en in beslag nemen zal, ook de gansche *aarde,* de *heidenen* niet buitengesloten, zal beroeren. Het loopt over deze vraag, of de koperen slang opgericht zal worden alleen maar in het enge gezichtsveld van benepen en verlepte Joden, dan wel of de koperen slang, gelijk zij thans haar tegenbeeld vindt in den Zoon des menschen, verhoogd zal worden aan den

horizont van *àlle* tijden, en van *àlle* volken, en van *àlle* menschen. Of de dood van Jezus zal bijven de daad van een secte - de Joden zijn immers *secte* op hetzelfde oogenblik, waarop zij hun Koning-Messias dooden - dan wel een vonnis van *heel de wereld,* het universum van Joden en *barbaren*. God kan de barbaren niet missen; *alle* vleesch moet den Zoon doorsteken.

Hier, waar een *scharnier* te leggen valt aan de deur van Gods huis van recht, hier grijpt God rechtstreeks in, en stuurt den onwaardigen handel, die tusschen Pilatus en lastige sanhedristen op utiliteitsgronden - beiderzijds - van egoïsme gevoerd wordt, huns ondanks *naar het van Hem gestelde doel*.

Want Jezus zal wel sterven, maar - Hij zal *alleen* sterven op de van *Gód* gewezen *manier*. Hij moet '*verhoogd*' worden, opdat *ieder* Hem kan zien. En Zijn kruis moet staan, niet in de donkere schaduw van een joodschen tempel, of van een rabbijnsch leerhuis, maar onder de open zon van *wereld,* en wereld-politiek, op het kruispunt der heirbanen, waar de volkeren samentreffen.

Dit is dan ook de zin van 't woord van onzen tekst, wanneer hij zegt, dat Jezus' eigen woord nog moest vervuld worden; Zijn woord betreffende de *manier,* de *wijze,* van Zijn dood.

De openbaringsgedachte, die God hier in Zijn Woord heeft meegedeeld, komt wel naar ons toe, zoodra wij maar de mededeeling van onzen tekst in verband zetten met wat *reeds eerder* in het Evangelie ons vermeld wordt.

Daar zijn toch enkele uitspraken van Christus zelf, welke in dezelfde richting wijzen, als hier Johannes doet. Ieder denkt hier onwillekeurig aan Johannes 3:14 en 15: *gelijk Mozes de slang in de woestijn verhoogd heeft, alzoo moet de Zoon des menschen verhoogd worden; opdat een iegelijk, die in Hem gelooft, niet verderve, maar het eeuwige leven hebbe*.

Of ook aan Johannes 12:31*a*, 32 en 33, waar Jezus zegt: *nu is het oordeel dezer wereld; en Ik, zoo wanneer Ik van de aarde zal verhoogd zijn, zal ze allen tot Mij trekken; en dit zeide Hij, beteekenende, hoedanigen dood Hij sterven zou*.

In verband daarmede valt ook licht op Mattheus 20:18-19: *ziet, wij gaan op naar Jeruzalem, en de Zoon des menschen zal den Overpriesters en Schriftgeleerden overgeleverd worden, en zij zullen Hem ter dood veroordeelen; en zij zullen Hem den heidenen overleveren,.... en ten derde dage zal Hij weder opstaan* (vergelijk Markus 10:33-34, Lukas 18:32-33).

Zet men nu deze losse uitspraken in onderling verband, (gelijk dat de roeping is van al de Schrift-getrouwe exegese), dan ziet men, dat de *manier,* de *wijze,* van Jezus' dood niet maar een toevallige ‘speling van het lot’, of een locale of historische bizonderheid is, die men ook zou kunen missen, maar dat ze nadrukkelijk *beantwoordt aan den raad van God,* en aan de logica der feiten, zooals deze door de historie der bizondere openbaring zijn geschikt en geordend. Jezus mòcht en kòn niet *gesteenigd* worden door de Joden, binnen de wanden van het mozaïsch recht, want Hij wil *verhoogd* worden.

Verhoogd....

D.w.z. Hij moet *publicatie* hebben. Wéreld-publicatie. Hij moet een universeel teeken zijn. Het notulenboek van een verstervend Sanhedrin is Hem te klein, Zijn naam moet, mèt Zijn proces, in de annalen van het *wereldrijk* geschreven staan. Men moet Hem kunnen zien van *àlle* kanten; Hij wil ‘verhoogd zijn van de *aarde’,* in een uur van *wereld*-crisis; want Hij raakt toch ‘een *iegelijk*’? Zou Hij dan niet naar de *heidenen* moeten?[1)] ‘*Verhooging* aan het *kruis’,* - dat is een zinrijke heilsterm. Deze wijze van spreken geeft *eenerzijds* uitdrukking aan het feit, dat wie gekruist is, *opgeheven* wordt van de aarde, en boven de hoofden der toeschouwers uit ten toon gesteld wordt, een ‘schouwspel’ voor de oogen van wie zien wil; een vrij plastische uitbeelding dus van deze manier van sterven. *Anderzijds* gaat deze heilsterm boven het plastisch beelden uit; want de idée van ‘verhooging’ wordt nu verder uitgewerkt in *theo-ogischen* zin. De verhooging, de publieke manifestatie, van den *gekruiszgden* Jezus moge immers een daad

1) Vergelijk de geciteerde teksten.

van de *menschen* zijn, een oordeels-daad van wie Hem vloeken; doch daarin en daardoor wordt zij tegelijker-tijd een verhoogingsdaad van God, den *God* aller werelden: *Hij* is het òòk, en is het zelfs het *eerst,* die Zijn gekruisten Zoon laat zien aan heel de wereld. Gelijk Mozes de koperen slang op een stang verhoogd heeft, juist met het doel, dat *heel een volk,* heel een *gemeenschap* van 'in doodsband geknelden', die slang zou kunnen *zien;* en gelijk die slang van Mozes moet uitblinken (een 'blinkend teeken') boven de witte tentjes van ten doode gegrepenen, ja zelfs boven de gordijnen uit van den tabernakel, waar achter God wel woonde, doch in verberging, - zóó moet Jezus Christus vandaag *verhoogd* worden, in het openbaar tentoongesteld (Colossensen 2:14, 15), voor aller oog publiek tentoongesteld, want Hij is teeken van verlossing, die *ieder* raakt in crisis van dood; een teeken, waarnaar God heenwijst bóven de desolate woningen van de kinderen des doods, en bóven den verdorven en verlaten tempel uit.

Zoo is dus de *verhooging* van den Christus aan het kruis wel in de eerste plaats een aanwijzing van de *wereld-beteekenis* van het kruis. Daar is geen steenen tempel, waarin men God besluiten kan, daar is dus ook geen enkele tempelruimte, binnen welks muren men God, als Hij in menschelijke natuur sterven komt, besluiten kan. Mozes' recht verdoet en verstoot den Christus, zooals wij in ons voorgaand hoofdstuk zagen. *Maar dat was eigenlijk Zijn eigen werk:* Hij wilde niet sterven in een isolatie-cel, in den sectarischen hoek, waar de societeit van Mozes, wij bedoelen die van 'het vleesch', oud en verouderd, nabij de verdwijning was. Neen, daar is geen enkele secte-cirkel, geen enkele sector van den wereldcrikel, binnen welks nauwe grenzen men Jezus kan verdoen, en in de anonieme diepten van den dood doen varen. Wordt Hij *buiten* den cirkel van Mozes geworpen, dan blijkt Hij daarin juist verheerlijkt; Hij bereikt daarin Zijn eigen doel. Want boven de enge grensgebieden, die de passer van God of Satan in het verleden heeft afgeteekend, wil Hij voor eeuwig uitgaan, een teeken voor de gansche wereld.

En deze gedachten-cyclus leidt ons vanzelf nog hooger op. Nog

in andere richting wordt de eigenaardige terminologie over Christus' '*verhooging* aan het kruis' uitgewerkt.

Vàn de idée van wereld-manifestatie schrijdt de Bijbel n.l. verder, tót de idée van verhooging *boven de áárde in hemelsche heerlijkheid*. Heeft Christus in Johannes 3:14 Zijn kruis als wereldteeken laten zien, in Johannes 12:32 laat Hij het zien als den *aanvang* van Zijn *blijvende* verhooging, want: via crucis, via lucis; de weg van de wereld-beheersching, zelfs in den dood, is tegelijk de weg van de wereld-overwinning tot in het leven. In Johannes 3:14 laat Jezus zichzelf aan ons zien als het teeken van de koperen slang, maar dan in *vervulling*. Die geconsummeerde koperen slang staat niet in een slopje, aan rechter- of linkerkant van mijn straatje, maar ze staat hoog opgericht als een *wéreld*-teeken aan het einde van mijn *horizont*.

Maar dan verder: wat aan het einde van mijn horizont staat, dat *vloeit* - om bij het beeld te blijven - voor mijn waarneming *over in den hémel* van Gods heerlijkheid. Aan den horizont vloeien aarde en hemel ineen; daar beurt alles, wat boven de aarde rijst, zijn kruin zóó in den hemel. En zoo komt Jezus ook van Johannes 3:14 naar Johannes 12:32. Dáár staat inderdaad Zijn kruis, voor wie het schouwt in het geloof, niet alleen, eschatologisch gesproken, aan het uiterste van mijn horizont, maar reikt het ook, axiologisch gesproken, als teeken van overwinning tot in den hoogen hemel. Het is de aanvang van opstanding, van hemelvaart, van verheffing aan Gods rechterhand, van wederkomst en oordeel.

Dus heeft de hooge God, die de wijzen vangt in hun arglistigheid, het loven en bieden van bange Joden en van voorzichtige Romeinen, bestuurd naar Zijnen wil. God zelf haalt Jezus weg uit den al te engen kring van Mozes. Laat de Joden Hem uitwerpen, gelijk wij zagen in het voorgaande hoofdstuk, - het kón niet anders, want Jezus Christus was al lang getreden, gegroeid, *buiten* de nauwe wanden van hun mozaïsch recht. De stroom des heils kon niet worden besloten als een particulier fonteintje van intieme geneugten in de heilige hallen van Mozes. Christus *móest* den

tempel van Mozes uitbreken, en aan het uiterste van den wijden horizont van Mozes' antieke rechtsgebieden staan. Alle demagogen van Israël zeggen: *werpt Hem buiten*. God zegt: *Hij is er al boven*. En al wat zij, die excommunicanten, ten kwade denken tot het uiterste der vernedering, dat keert God ten goede; Hij maakt er den aanvang der verhooging van.

Zoo valt over dat toch wel kromme gebeuren in die marchandage tusschen Joden en Romeinen hemelsch licht.

'Komt tot zijn schijnsel, alle volken, en gij, mijn ziele, bid het aan.'

Want de Joden hebben hun eigen lot bezegeld. Zij drijven Jezus buiten het kabinet van Mozes, maar leiden Hem huns ondanks, naar de plaats, *waar Hij zijn moest:* want Hij wil wezen op den wijden wereld-akker van Romeinen en van Grieken en van Klein-Aziaten, en van Europeërs, en van Batavieren, en straks van Soemba en Java en van heel den wijden Archipel. Zij brengen Jezus naar het zijne, want het zijne is de wereld. Zij drijven Jezus uit naar Zijn profanum vulgus. Geloofd zij God, nu is het Hem om ons te doen, om ons, de zonen der Bataven, want wij zijn het profanum vulgus, en we hebben goed begrepen, dat de Gebondene Zijn binders leidde. Het gezagsgebied van Pilatus heeft het 'gemeene volk' mèt Jezus onder éénen boog en onder één aspect vereenigd, zulks door den wil des Heeren. Wist gij het niet, dat Hij moest zijn in de deelen Zijner broeders? Hij moest *verhoogd* worden, zelfs de 'vergelegenen aan de zee' zullen zien en verzadigd zijn.

Dit alles was van God. Onze jaartallen-wijsheid, van de lagere school, pleegt te beginnen met de komst der Batavieren in ons land, en pleegt te vervolgen met de invasie van de Romeinen, die de Bataven overweldigden. Maar de achtergrond, óók van deze vaderlandsche historie, ligt in het rijk des Geestes; - en niemand kan daarover zuiver spreken, tenzij hij Johannes 18:29-32 heeft verstaan: de Joden brengen daar Jezus uit naar het terrein van Romeinen.... en Bataven. Straks wordt het praetorium van Pilatus een knooppunt van de wereld-macht, gelijk zij, alle eeuwen door,

zich zal ont-dekken in alle vormen van het rijk van wereldsche cultuur en van ongoddelijke wereld-eenheid.

En wie de dingen zóó gezien heeft, - en dit *is* toch de lijn der profetie, die Rome bindt aan Babel, en den Keizer aan den Antichrist, en den stoel van Pilatus aan de volkeren-zee van Openbaring 13 - die heeft nu óók verstaan dat die parmantige Joden, die binders van mijn Heere Jezus, zelf loopen in de touwen van God. Zij brengen Jezus uit, dat is, den Christus, naar het terrein, waarboven eens de Anti-christ zal rijzen; de Anti-christ, die óók straks staan zal aan het einde van den wereld-horizont, die óók zal zeggen: ik ben de menschen-zoon, *en ik moet verhoogd worden,* verhoogd, verhoogd. En die daartoe zal spreken: ik zal zoo dadelijk in den hemel stijgen, maar *ik* volbreng dat *zónder kruis* en *zónder vernedering,* en *zónder hellevaart* in deze mijne *kracht!*

Nu danken wij U, Heere des hemels en der aarde, dat Gij de Joden hebt gedwongen, om Jezus te brengen op Zijn *eigen* plaats. Wij danken U, Vader van alle volkeren, dat Gij de Pinksterboodschap hebt gefundeerd óók in dit onwaardig spel van menschen. Wij danken U, dat Gij de zending hebt beveiligd, toen Gij de Joden hebt verhinderd, Pilatus toe te geven, toen hij van Jezus zich wilde ontdoen. Leer ons voor U beven, Vader, want ieder, die nog heden Jezus uitwerpt buiten eigen kleinen cirkel, brengt Jezus op Zijn ruime plaats. Want Jezus is te zien slechts als verhoogde boven àlle cirkels, Hij die daar valt en zit, die daar hangt en troont boven den kloot der aarde. Het oordeel is geen privatissimum, doch het is universeel. En zóó eerst wordt het zóó persoonlijk als - het leven en als God. En de genade desgelijks. -

Wij danken -

En dan, wij danken óók nog voor iets anders. Licht, licht in dezen krommen handel! Het licht der hemelvaart van Jezus Christus en van Zijn uiterste verhooging, dat speelt óók reeds door dezen nacht van zonden en van secten heen. Want nu Christus *verhoogd* moet worden, en nu de *wijze* van Zijn dood, hoezeer ook van den vloek vervuld, toch een wereld-teeken van dien dood zal maken, uitschrijding van den Christus *bóven* den vicieuzen cirkel der tijde-

lijke en aardsche beperkingen uit, nu is de Heiland groot in Zijn oneindige kracht. Zie, Hij wordt overgeleverd aan het profane heidendom; maar hierin annexeert Hij als Menschenzoon, de gansche schare van Gods uitverkorenen. Hij wordt de Kurios, de *Heer*. Hij raakt met de uiterste punt van Zijn met doornen gekroonde hoofd den hemel - aan den horizont - nu trekt Hij alle engelen naar zich toe. Hij wordt de Kurios. Hij wordt verhoogd aan 's Vaders rechterhand, en hierin legt Hij weer Zijn hand op dat groote domein van heel den kosmos, dat men slechts besturen kan van den hoogsten troon af. Hij wordt de Kurios; Hij zal, gestooten, uitgestooten, allen tot zich trekken. Uitgestooten - weg van Mozes' centrum. Allen trekken - Hij is het centrum van Zijn eigen rijk. Jesaja, Jesaja, ze binden de getuigenis over Hem toe, maar Hij verzegelt Zijn onderwijzing onder Zijn *leerlingen*. Hij trekt ze, roept ze uit het niet.

Want alzoo lief heeft God de wereld gehad, dat Hij Zijn eeniggeboren Zoon gegeven heeft, opdat een iegelijk, die van de slang gebeten is, en met den dood nu worstelt, zou kunnen zien naar het hoogste punt van het kruis van Jezus, en, niet door een wondergeloof, maar door een zaligmakend geloof, in dien verhoogden Christus eeuwig leven vinden moge.

Daar zijn van die knooppunten in het bijbelsche verhaal, die niemand mag voorbij zien.

Eén van die knooppunten is in onzen tekst gegeven.

Want als de Joden tot Pilatus zeggen: wij mogen Hem niet dooden, beslecht gij Zijn zaak op het terrein van uw gevestigd wereld-rijk, dan is daarin het Pinksterfeest gered, en de zending van mijn kerk, en de zegepraal van het Rijk der hemelen, en de triump van den Geest over het Beest, en de universeele beteekenis van den strijd der laatste getuigen[1)], die profeteeren zullen in het geestelijke Sodom en Egypte, en ook de wederkomst ten oordeel. Want gelijk de bliksem niet besloten worden kan binnen eenigen cirkel van Mozes of een ander, maar schijnt van Oost tot West,

1) Openbaring XI.

en vervult den ganschen hemel, alzoo zal ook de toekomst van den Zoon des menschen zijn. Hij zelf heeft heden aangeteekend, en láten aanteekenen, in Gods heelal, met *hoedanigen* dood Hij sterven zoude. Zijn dood was niet een besogne van een secte, zoomin de bliksem Gods het is. En al wie Jezus, den universeelen Menschenzoon, excommuniceert, waaraan zou Hij anders vervallen zijn dan aan - de *secte?*

Maar ik geloof een heilige algemeene christelijke *kerk*. Waarom? Om vele dingen. Doch ook om dit: hij heeft geleden onder *Pontius Pilatus*. Ik hoop er aan te denken Zondagavond, in de kerk.

Hoofdstuk XVI. Christus verklaagd op den koningsberg.

> *En zij begonnen Hem te beschuldigen, zeggende: Wij hebben bevonden, dat deze het volk verkeert, en verbiedt den Keizer schattingen te geven, zeggende, dat hijzelf Christus de Koning is.*
> LUKAS 23:2.

ZOO moest dan alles, wat geschiedde, daarheen leiden, dat Christus *aan het kruis verhoogd* zou worden.

Maar dan komt nu de vraag, langs *hoedanige* wegen en gangen God den Christus leidt tot *zoodanigen* dood. Hoe gaat dat al nu zóó, dat inderdaad het *kruis* het eindpunt wordt?

Het antwoord kan kort zijn. Om Christus Jezus naar het kruis te brengen, heeft God Christus *laten verklaagd worden op den koningsberg*. Hij wordt tegen den *keizer* overgesteld. En de keizer heeft spijkers en balken. De keizer beschermt zijn kroon en zijn bokaal rondom met kruisen. Dus port de Satan den keizer aan, dat hij zijn kruis hanteere. Dus port de Heere ook den keizer aan, dat hij een kruis hanteere. Want ook nu geldt het wel weer, dat de *menschen* het doen, en dat het *menschen* zijn, die Christus slaan met den stok van Zijn beweerde koningschap, maar niettemin is het boven hen allen toch weer *God zelf*, die *in* en *dóór* die menschen Zijn wil volbrengt, en die de dingen alzoo stuurt en leidt, dat Zijn bepaalde doel bereikt wordt. Dit doel nu was het *kruis*. En de *verhooging* aan dat kruis.

Volgen wij eerst den redeneergang der *menschen*.

Wat doen, wat verzinnen de joodsche machthebbers?

Het ligt in de lijn van al het voorgaande, dat de Joden van hun kant, in hun aanklacht tegen Christus, het element van 't *koningschap* naar voren brengen. Wel hebben zij, toen zij in hun *eigen* vergadering bijeen waren, Christus van *blasphémie* beschuldigd, en Hem als *profeet* bespot en gehoond, maar op dit oogenblik doen zij een ander geluid hooren. Daar was wel goede reden voor, - op hun standpunt. Immers, wat zullen zij bij Pilatus beginnen met een aanklacht wegens *blasphémie?*

Blasphémie, zeker, zeker, dat is een heel erg delict. Maar er is in dit geval een heel groot nadeel: blasphémie, dat is een kwaad, tegen den *naam van Jahwe* bedreven. En ongelukkigerwijs staat die *naam van Jahwe* slechts op de *eerste* tafel van Israëls wet geschreven.

En de dingen van die *eerste* tafel, nu ja, die worden in de wereld gauw genoeg door den geest der tolerantie aan den god van elke natie door de machthebbers cadeau gedaan. Welk volk heeft niet een ‘eerste’ en een ‘tweede’ tafel? De ‘eerste’ raakt ‘slechts’ de religie; de ‘tweede’ - die brengt op beganen grond, *daar* is meer in de *praktijk* mee te beginnen. Zoo redeneeren doorgaans de usurpatoren in de wereld; en zoo spreekt in elk geval ook *Rome*. Indien de Joden zeggen, dat Jezus zondigt tegen het *derde* gebod van de wet van Jahwe, dan zal Pilatus naar hen kwalijk hooren. Het derde gebod gaat immers ‘maar’ over den naam van Jahwe. En voor den naam van den god aller Joden heeft Pilatus zoo geen zorgen. Dat is maar theologie, Joden-theologie, wel te verstaan.

Maar wat dan? Geen blasphémie; dan soms de *profetie*?

Ach neen.

Indien zij Christus als *profeet* naar voren schuiven, als profeet in eigen oogen, en Hem *daarom* in staat van beschuldiging stellen, dan zal ook *dat* op Pilatus weinig indruk maken. Profeten zijn van die echt onschadelijke lieden, zoolang zij althans wolken drapeeren. Zij worden dán pas *gevaarlijk,* als zij hun handen leggen aan de gordijnen van konings-paleizen, of van een wereldsch tribunaal, om die te schikken en te plooien, te openen of te sluiten.

Neen, neen, óók de beweerde profetie van den Nazarener kan *geen* punt van aanklacht wezen. Zoolang men die beide punten van aanklacht, die het Sanhedrin ten slotte overhield, n.l. *blasphémie,* en *profetie* van den Nazarener, in debat brengt voor Pilatus, *en daarbij blijft,* is de actie van het Sanhedrin, wil men: hun politiek van dezen dag, reeds dadelijk tot mislukking gedoemd.

Neen, neen, men moet de dingen wat *concreter* maken.

Men moet *van de eerste naar de tweede wets-tafel toe*.

Want zoo gemakkelijk als de *eerste* tafel der wet aan God en goden door Rome wordt cadeau gedaan, zoo secuur handhaaft de mensch zijn bij de *tweede* wetstafel omschreven *rechten*, gelijk hij ze ziet en voor zichzelf begeert.

En dat voornamelijk, als de geboden van de *tweede* tafel van die der *eerste* zijn *geisoleerd*. Men begrijpt het wel: de zaak van Jezus moet ten overstaan van *Pilatus heel ànders* worden opgezet, dan voor het Sanhedrin geschied is.

Dus wordt, *in plaats van het derde gebod, het vijfde gesteld* en vooropgeschoven, door deze wapendragers van de wet des Heeren. Het *derde* gebod spreekt over den naam des Heeren, en tegen den naam des Heeren heet Jezus te hebben gelasterd; maar dat laat Pilatus koud. Doch nu, - het *vijfde* gebod handelt over het *gezag*; dat vijfde gebod plaatst den Menschenzoon in een zekere verhouding tegenover de *overheid*. En ‘overheid’ - *dàt* is een woord, waarvan Pitatus wèl verstand heeft. Vooral dan weer, als men dat eerste wetswoord van de *tweede* tafel ('t artikel van de overheid) *isoleert* van de *eerste* wetstafel; want Pilatus acht zich overheidspersoon, niet bij de gratie van den Oppersten Wetgever aller Joden, hun God Jahwe, die de eerste tafel van de wet van Mozes met Zijn vinger heeft geschreven, en die dan ook over geen enkelen naam van eenigen keizer of een anderen gezaghebber ook maar één letter schrijft, *tenzij dan eerst Zijn vinger éigen naam geschreven heeft,* - doch Pilatus wil wezen: overheidspersoon bij de gratie van den zich zelf genoegzamen mensch, van het machtige Rome, van den theomorfen caesar.

Als daarom Jezus van Nazareth en Zijn geding Pilatus aan zal

gaan, dan is er geen profijtelijker middel, om in kort geding Pilatus tegen Jezus in actie te krijgen, dan déze beschuldiging: *dat Jezus opkomt tegen het overheidsgezag, tegen de souvereiniteit van den keizer aller romeinsche onderdanen*.

Toen dan ook eenmaal de zaak van den Nazarener was overgebracht van de eerste naar de tweede tafel van de wet, was de formule gauw gevonden. 'Deze,' zoo zeggen zij, 'verbiedt den keizer schatting te geven.' En waarom verbiedt Hij dat? 'Omdat hij zelf zegt "Christus", d.w.z. "een Koning" te zijn.'

Deze naar den vorm zorgvuldig gestelde aanklacht is volkomen *passend in het raam van heel het overleg van 't Sanhedrin*. Toen eenmaal Christus' zaak was overgebracht van de eerste naar de tweede tafel der wet, toen *móesten* de Joden wel vervallen tot dezen vorm van 'interpretatie' van het begrip *Messias*.

Toen Jezus' *messiasschap* in het *Sanhedrin* ter sprake was gekomen, toen was het uitgewerkt ten aanzien van déze twee begrippen: *naam Gods* en *profetie*.

Maar nu het er op aankomt, de messias-gedachte en haar consequenties, haar pragmatische beteekenis, concreet te maken voor *Pilatus*' rechtshandel, nu werkt het Sanhedrin datzelfde messiasschap uit ten aanzien van die beide andere punten: de *naam van den keizer* en het *koningschap*.

Zoo werd de Drager van de hoogste majesteit beschuldigd wegens majesteitsschennis; en Hij, die door het hoogste gezag in de wereld uitgezonden is, en ook daarmee bekleed, wordt als gezagsverbreker aan den wereldlijken rechter overgegeven door Zijn eigen volk. De Messias wordt als *staatsgevaarlijk* aangediend. Let wel: de Messias, *niet eens, zooals hij in Jezus van Nazareth verschenen is*, doch '*de Messias*' *naar de idée*. 'Hij zegt, dat hij Messias is,' zoo spreken zij; en voegen dan daar aan toe: 'dat involveert, dat hij zich *koning* noemt; en nu moet gij maar weten, wat u verder te doen staat, gij man van Rome, vriend van Caesar!'

Dit laatste mag men niet voorbijzien: Israël speculeert, uit haat tegen Jezus van Nazareth, op het machtsbewustzijn van den

romeinschen staats-beambte, en ziet er niet tegen op, om in den kamp tegen dezen *drager* van de messiaansche idée, die idee *zelf* te verloochenen.

Hier is de onschuld, alle onschuld, weggenomen. Hier blijkt, klaar als de dag, dat niet een intellectueele fout, doch de zedelijke dood den Heiland heeft overgeleverd in handen van het heidendom. Hier zijn geen Saulussen, die tegen *Jezus* woeden, maar dan met hooghouding der *idée* van den Messias, want deze Joden verkoopen thans *den Messias,* afgedacht van elken openbaringsvorm, waarin Hij mocht verschijnen. Een Messias wil koning zijn - dus: is Hij staats-gevaarlijk! Weg met Hem, neem weg; neem weg!

Waren hier zeloten aan het werk?

Ach neen: het zijn politici, die *weten wat ze doen*. Zij *blijven,* formeel genoeg, *bij hun punt van uitgang:* immers in de officieele zitting van het Sanhedrin, was Jezus als gewaande *Messias* inderdaad veroordeeld. Maar nu zij voor Pilatus staan, nu werken zij het gegeven van zooeven uit, niet in hun eigen trant (in *theologischen* zin), doch in Pilatus' trant, d.w.z. in *politieke* richting. Zij werpen het nu over den politieken boeg: Jezus is staats-gevaarlijk.

En nu komen zij aan met hun bewijzen.

Om te beginnen, slaan zij direct den *formeelen* toon aan. Zij zeggen tot Pilatus: *wij hebben bevonden,* d.w.z. officieel hebben wij na een wetsverhoor *geconstateerd,* wij hebben op goede gronden eindelijk in ons vonnis *vastgelegd,* dat deze mensch een staatsmisdadiger is.

Dit laatste wordt dan weer betoogd op onderscheidene gronden.

Het feit, dat Jezus zich als Messias, en dus als koning, heeft gepresenteerd, heeft tweeërlei gevolg gehad: *ten eerste,* dat Jezus het volk in onrust brengt (‘het volk verkeert’); en *ten tweede,* dat Hij verhindert, den keizer schatting te geven. Jezus - zoo klagen ze - staat met zijn messiaansche pretentie aan de geregelde opbrengst van de belastingen in den weg; en het verdient hier even de aandacht, dat de Joden niet maar zeggen, dat Jezus in het algemeen de menschen ontevreden maakt over die belasting, maar dat Zijn optreden metter*daad* een *verhindering* is geworden bij de inning der belastingen.

Dat waren voorzeker ernstige dingen, die Pilatus rechtstreeks aangingen. Met hoe fijne geslepenheid de val gezet is, blijkt wel hieruit, dat de Joden, wanneer ze zeggen: *deze verkeert het volk,* voor het woord *volk,* blijkens den griekschen tekst, een term gebruiken, waardoor Israël niet als *geestelijke, godsdienstige* gemeenschap, ver verheven boven alle andere volken, wordt aangeduid, doch enkel maar als een *staatkundig* volksgeheel, dat zijn plaats inneemt onder ieder ander volk, en onder elke andere natie, waarover Rome den scepter voert.[1)] Tegenover Pilatus willen zij zich graag vernederen, en zij leven zich geheel en al in in de rol van de provincie van Rome. Zij zijn maar een politieke geheelheid, zij hebben eenvoudig een plaats onder het romeinsche gezag. Zij berusten daar graag in, zoo geven ze voor. Want nu ze den Messias ‘an sich’ verloochenen, verkoopen ze ook zichzelf. En nu komen zij klagen, dat Jezus het volk onrustig maakt, en de regelmatige inning van belastingen in den weg staat; de mooie provincie loopt gevaar, ach ach, mijnheer de keizer....

En wie nu, geestelijk ziende, een oog heeft voor hetgeen daar roert in 't Rijk der hemelen, die weet nu wel, dat in den loop der dingen, en hun ver-loop, de *smart van Christus* groot geweest is.

De smart van Christus groot.

Maar niettemin: *zóó wilde God.* In den krommen menschen-handel voltrekt zich toch de *raad van God*.

Ook hierop willen wij letten.

Wij zeiden daar, dat Christus is verklaagd op Zijnen *koningsberg*.

Dat is een beeldspraak, die - men voelt het zelf onmiddellijk - terugslaat op de andere, die ons reeds eerder er toe bracht, naar Christus heen te wijzen, staande op den *profetenberg*.[2)]

Immers, het staat met Christus' *koningschap,* gelijk ook met Zijn *profetie:* Hij is niet de *eerste* koning, doch de *pleromatische* koning Israëls.

1) Vgl. Nebe, a.w. II, 37, 435.
2) Vgl. het hoofdstuk: Christus, gehoond op den profetenberg, bl. 159.

Niet de eerste koning: er zijn vóór Christus veel koningen geweest over het volk van God.

Wel de pleromatische koning: want het theocratisch koningschap kreeg in den Christus zijn pleroma, zijn *vervulling*. Hij heeft de wet van 't koningsambt in den van God gestichten messiaanschen Staat in zich *geheel* vervuld. Hij heeft het *ware wezen,* de *pure essentie,* van 't konings-ambt in Zijn Messias-werk geheel en al in zuiverheid bewaard, en aan dat latente wezen de passende openbarings-vormen gegeven, zóó getrouw, dat Hij de konings-wet *vol-draagt,* en ook volkomen *uitdrukt*.

Hierom staat Christus op den *berg* van Israëls koningschap. Hij staat er *bóven op*.

Alleen maar - niemand, die het ziet met vleeschelijke oogen.

Want het behoort tot Christus' lijden en gehoorzaamheid, dat het *hoogtepunt,* zooals de taal der *engelen* het zou noemen, een *dieptepunt* is in de taal der *menschen,* der niet-geloovende menschen, - wel te verstaan.

Het koningschap toch is voor wie slechts zien kan hetgeen ‘voor oogen’ is, een ambt ‘met *uiterlijk gelaat*’. De koning is voor hem de man, ‘dien men van verre *zien* kan’; één der hebreeuwsche namen voor den koning legt op dat *uiterlijk*-voor-oogen-zijn zelfs vollen nadruk.[1)]

Maar onder Israël, het *openbaringsvolk,* heeft God, de Souverein der koningen, toch àndere dingen, en hoogere, en ‘met de zaligheid gemengd’, gesproken over den koning en zijn ambt. Want in den messiaanschen, theocratischen staat, ligt het *wezen* van den koning juist in dat, wat *niet* ‘voor oogen’ is. Die uiterlijke glorie - een kroon, een troon, een diadeem, een paleis, een groot getal - die uiterlijke glorie, dat is de *bolster* slechts. Maar het geloofsmysterie, de messiaansche verborgenheid, de openbarings-inhoud, die den koning type maakt van den Messias, *die* alle zijn het ware wezen, de in den bolster opgesloten *vrucht*.

Vandaar ook, dat de geschiedenis van Israëls koningschap, en

1) ‘Nagîd’, stam n-g-d.

van het huis van David in 't bizonder, niet goed geschreven worden kan, zonder een *vooropgesteld* in rekening willen brengen van deze dingen. Ziet men den koning aan met oogen van 'het vleesch', dan is de koning de *uitverkorene,* de *gracieuze,* de *rijke,* de *zwaargewapende*. Maar plaatst men hem in 't licht van 't theocratisch woord en werk-program, dan is de koning de *zwaar-beladene* (hij komt niet om gediend te *worden,* doch om te *dienen),* dan wordt hij de *benauwde* onder de benauwden, de *arme* en *ongewapende,* van wien de profeet Zacharia heeft gezegd 'zeer heerelijke dingen', dat is: zeer *armelijke* dingen.[1)]

Met andere woorden: moet 'het *vleesch*' een epos dichten van den Hoogsten Koning op den koningsberg, dan zullen daar in zwaren cadans de *oorlogs*verzen ronken: dan wordt een beeld ontworpen van een koning, die zijn armée vooropgaat, die zijn krijgslieden telt bij duizenden, die op de hoogte staat van *wereld-lijke* grootheid. De 'koningsberg' is *dáár* een ontwerp van aardsche dimensie en mensuur. Maar omgekeerd: zoovaak de *Geest* Zijn psalmen moet gaan zingen over den Hoogsten Koning, staande op den berg van alle koningen te zaam, *dan* wordt de groote *verborgenheid* geopenbaard; dan blijkt het, dat de Koning der geconsummeerde konings-kracht op Zijn *theocratisch* hoogtepunt slechts komen kan, indien Hij op hetzelfde oogenblik in 't *dieptepunt* kan treden, *kán* en *wil:* het diepte-punt naar wereldlijke visie. Arm, ongewapend, dienaar, zwaarbeladene. Niet, dat de Koning daarbij *blijven* zal: want *van nu aan,* - van dat dieptepunt aan - zal men Hem zien - wij hoorden dat reeds zeggen[2)] - in Zijne *kracht,* en zal Hij die kracht ook naar buiten *openbaren* in werken van *geweld*, van onweerstaanbaarheid. Doch *eerst* moet Hij het koningschap in 't diepe *dal* der uiterste verbrijzeling beleven; want eerst vandaar begint Hem Zijn victorie. Het hoogtepunt - dat is het dieptepunt, o ja, daar is het weer: de ergernis, de dwaasheid.

Het loopt er dus maar over, of dat lijden, die ont-kleeding, die

1) Vgl. het *eerste deel:* Christus aan den ingang van Zijn lijden, bl. 121 v. 129 v.
2) Deel II, blz. 121, v.

ontwapening van den Koning in de diepte wordt *erkend* als Zijn pleroma, ja dan neen.

Wie de openbarings-wet in dezen heeft *aanvaard* - die weet, dat de pleromatische Vorst van Israël Zijn *hoogtepunt* zal hebben daar, waar de wereld zegt: Hij ligt geworpen in het *dal* der uiterste gebondenheid.

Maar wie ze *niet* aanvaardt, die reserveert een plaats in het dieptepunt der nederigheid, in het diepe dal van dienstbaarheid en naaktheid *alleen maar* voor de *slaven,* en wijst zoo'n slaaf een graf voorts aan den *anderen* kant van de helden-vorsten uit het rijk van David. En inmiddels smelt hij het ijzer voor den krijgswagen, en het goud voor den diadeem, van *zijn* verkoren vorst.

Nu hebben al de eeuwen door deze twee lijnen elkaar gekruist.

Van de dagen van David af tot die van Davids Zoon toe heeft de één het hoogtepunt, het top-punt van den pleromatischen Davidide gezocht, daar, waar de *wereld* een hoogtepunt ziet en erkent. Dat is de *eerste lijn*. Maar de ander zoekt het in de diepte van den dienst, de overgave, de dofheid, omdat de *Geest* de diepte noemt: de hoogte. Dat is de *tweede lijn*.

De *eerste* lijn volgt Saul, wanneer hij autonoom wil wezen en bloed gaat drinken van Gods trouwe priesters, of spiesen werpt tegen de van God en van het *Woord* geroepenen; spiesen of scheldwoorden. Diezelfde *eerste* lijn - de lijn des vleesches - volgde David, toen hij 't volk wou *tellen*, d.w.z. zich *meten* wilde met de vorsten van het *wereldsche* bedrijf en van de *wereldsche* statuur; toen hij zich ‘meten’ wilde, en ook *vergelijken*, met den wereldlijken maatstaf: zóóveel soldaten, zóóveel wagens, zóóveel arsenalen, zóóveel onderdanen. Diezelfde *eerste* lijn volgden daarna allen, in en buiten Davids huis, die Israëls koningskroon opgewogen hebben, naar het goud-volume, tegen andere koningskronen van de aziatische ‘groot-machten’ hunner dagen. Zij allen hebben Israël, die bruid Gods, geschonden met hun oogen, en den theocratischen koning gedegradeerd; hij *moest* een *vriend* zijn van den Bruidegom der bruid, een vriend dus van den Heere Zelf; een vriend, die àl

zijn eer stelt hierin, dat de Bruidegom de bruid heeft en de vriend eerbiedig kan terugtreden: gekomen, immers, om te dienen en niet om gediend te worden? Maar de *vriend* van den Bruidegom wordt zóó diens vijand: hij rooft de bruid voor zich, nadat hij haar geschonden heeft.[1)]

Maar die *tweede* lijn, de betere, de lijn des Geestes en der heils geschiedenis, *die* is gevolgd door Samuël en de profeten; en ook door David, als hij psalmen zingt van den Koning, den Koning der eere, die in de wereld komt, arm, en nochtans van genade vol, door David, als hij tranen schreit op Ornans dorschvloer, en als hij nooit meer offeren wil, tenzij het offer *dienst* is van hemzelf.

En zie, nu snijden in dit oogenblik van duisterste ellende die beide lijnen hier elkander.

En Jezus Christus staat in 't snijpunt van die wegen, en moet Zijn weg bewaren, rein ten einde toe. Wentel Uw koningsweg op den Heere, Christus, en *vraag vandaag niet, of 'Hij 't maken zal'*.[2)]

Misschien zegt iemand: *maar dit was reeds eerder zoo*. Het is toch in deze zelfde lijdensweek reeds eerder zóó gekomen, dat de lijn des vleesches en die des Geestes, ook waar zij 't koningschap ontwerpen en lastbrieven daarvoor schrijven, elkaar ontmoetten in vijandigheid.

Dit is volkomen juist; wij spraken er reeds over.[3)] Het conflict was er geweest bij den koninklijken intocht van Christus in Jeruzalem.

Alleen maar: *toen en nu zijn niet gelijk*.

Toen was het Christus zelf, die Zijn initiatief mocht nemen, en die met eigen zuivere verkondiging der boodschap van den waren Koning der zachtmoedigheid mocht evangeliseeren onder Zijn verdwaalde en verdwaasde volk.

Maar *heden* - dit boek kwam immers tot zijn *tweede* deel? - heden is het een *gebonden* Jezus, terecht staande voor de *overheid*. Het vrije woord is hem ontnomen.

1) Vgl. voor deze beeldspraak Joh. 3:29.
2) Vgl. Psalm 37:5.
3) Zie het eerste deel, het hoofdstuk: Christus ingehaald en misduid.

Neen, *toen* en *nu* zijn niet gelijk.

Toen was het Christus zelf, die 't kluwen *kon* en *moest* ontwarren, het kluwen der gedachten van het 'vleeschelijke' volk. Had Hij dat *niet* gedaan, dan zou Hij zelf de verantwoordelijkheid hebben moeten dragen voor de haeresie, die heden Hem aan 't kruishout hangt.

Maar *heden* is 't probleem voor Christus ingewikkelder: Hij *ziet* het kluwen der dwaze gedachten van al die menschen, Hij mag het niet in doffe berusting laten voor wat het is, maar *moet* straks voor Pilatus, actief in Zijn gehoorzaamheid, de zuivere lijn weer trekken, in 't spreken over Zijn koningschap, de zuivere lijn der profetie. Doch dit moet Hij dan ook weer aldus doen, dat niettemin het kluwen Hem *omstrikt houdt*, en Hij ten offer valt, in de botsing van den Geest en 't vleesch, die elk het koningschap uitbeelden op een eigen wijs. -

Ja, Christus, het is zwáár klimmen op den *berg* van alle koningen van 't theocratische rijk. Gij zijt zóó diep in 't *dal* der nederheid afgestooten, dat Gij thans zelfs Uw *recht van initiatief* moet prijsgeven, alsof niet *dat* bij uitstek des konings glorie was. Weet Gij het nog wel, Christus, hoe zalig dat voor U was, Uw *recht van initiatief* te mogen gebruiken, toen Gij - ach ach, 't is nog maar zoo kort geleden, een luttel aantal dagen slechts - toen Gij de kranken tot U komen liet en met de miserabelen van Jeruzalem Uw koningsfeest - het feest der armoe en van den ongewapenden vrede - hebt gevierd?[1)] Weet Gij het nog? Maar hoe zoudt Gij het kùnnen vergeten zijn? Gij àl-gedenker! Welnu, indien Gij het nog weet, proef Gij dan *nu,* smaak nu en proef, o Jezus Christus, nu, op den top van Israëls koningen, hoe *bitter* het is, in het *dal* der onderdanigheid, der uiterste gebondenheid, tot zelfs in het spreken toe: *Gij hebt Uw recht van initiatief niet meer.* Uw problemen zelfstandig *aan de orde stellen* - dat is nu wel voorbij, o Evangelist van Jeruzalem!

Ja, ja, het is voorbij, voorbij. Ons *tweede* deel ziet Christus in een anderen rechts-staat dan ons *eerste*. En zoo men wil: - hier

1) Zie het eerste deel: Tusschen kinderspel en wereldprofetie, bl. 141.

is ook bouwstof voor de kerk en voor haar dogmatiek. Christus staat op den koningsberg - doch *juist daar* staat Hij in statu servi: in slavengestalte; neen, neen, nog erger: in slaven*staat*. In *rechts*positie van den slaaf. De botsing van Zijn Geestes-profetie tegen de karikaturisten van Zijn ware koningschap *ging van Hem zelven uit*, toen Hij Zijn intocht nam in 't koninklijk Jeruzalem; en daarom spraken wij dan ook zoo lang, en zoo wel-lustig, over den 'omhaal', dien Hij maakte, Zijn breeden omslag![1)] O ja, de daad, de *daad*, Vader in de hemelen: de wellust van de *daad*! Maar heden is er lijden; en de daad, het recht van daad, is bij de schenders van Gods heiligen profetenberg; zij komen heden óók den *koningsberg* ontwijden, mijn Heere en mijn God. Vader, Heldenvader, Koningverwekker, waarom gaat Gij mij verlaten? Het is hier donker, Vader, op den top van Davids koningshuis, zoo donker als in 't dieptepunt van 't duisterst dal. De zon is weg, behalve dan de Zon der waarheid en van 't goddelijke recht! En noemt Gij dit de *lampe* Davids? Is dit Uw schijnsel, Heldenvader?

Toen sprak een diepe stem van binnen in het hart van Jezus: op den berg des Heeren zal het *voorzien* worden, maar op den berg van 's Heeren *koningen* moet het eerst *volbracht* worden. Buk, buk dieper! Gij hebt geen recht van initiatief!

Gij hebt alleen te wachten, Christus: Uw *degradatie*.

Zij is het eenig passende geschenk, *juist* op den top van Israëls *konings*berg, verdrukte Knecht der knechten! Wist Gij het dan soms niet, dat Gij geklommen zijt tot die hoogte, waar het woord *vervuld* wordt, *dat de Koning in de theocratie niet komt om gediend te worden, doch om te dienen?* Ja toch - Gij weet dat wel! En nu: neem aan! Neem aan Uw koningsdienst. Zijt Gij nu de *Profeet*? Dan moet Gij zeggen: *Waarom*: Gij moet *niet-weter* zijn, vrager, vrager! Zijt Gij nu *Priester*? Handenvuller? Dan moet Gij *offer* zijn: de gansch vernielde, gansch ontledigde. Zijt Gij de *Koning*? Dan moet Gij slaaf nu zijn; zonder recht van initiatief

1) Vgl. het eerste deel: Christus' noodzakelijke 'omhaal'.

zelfs in de wereld. Want *alle* hoogtepunt is in de *ambtsbediening* dieptepunt - anders heeft God vergeefs de theocratie geschapen! -

Alzoo: uw dieptepunt. De gradatie van den koningsberg komt tot haar passende geschenk: de degradatie.

De degradatie!

En daarom leeren wij nu bevend inzien in de volmaakte wet van Christus op den koningsberg: *daarom* MOEST Hij dan ook van de eerste tafel van Gods wet naar de tweede tafel worden teruggebracht.

Hij mocht ook deze pijn niet missen; dit wreed gevoel behoorde óók nog tot Zijn lijden. Zóó is de de-gradatie eerst volkomen!

De tocht van Christus *uit* het Sanhedrin *naar* Pilatus was maar kort; maar er is op dien korten weg Hem heel wat overkomen.

Toen Hij de zaal van het Sanhedrin werd uitgeleid, toen gold Hij nog als delinquent tegen de EERSTE tafel van de wet. O groote eer, die Hem geschiedt: Hij is toch zóó belangrijk nog, dat de *eerste* tafel van de wet tegen Hem roept en eischt. Blasphémie, het *derde* gebod, - en dan de Naam *des Heeren!* Hij heeft tegen *Jahwe* gezondigd.

Maar toen Hij aankwam bij Pilatus, toen was Hij ineens - mocht Hij Zijn ooren zelf gelooven? - heel wat *on*belangrijker geworden. En dat in 't moeizaam stijgen op Zijn verheven koningsberg! Hij was nu enkel maar een delinquent tegen de TWEEDE tafel. Majesteitsschennis, het *vijfde* gebod, - en dan de naam des *keizers!* Hij heeft tegen *Caesar* gezondigd!

Nu weet, dat men het zwaarst beleedigt, wie *onbelangrijk* wordt gescholden.

Zóó wordt mijn Heiland nu tot in den grond *beleedigd*. Van den *hoon,* Hem aangedaan op den profetenberg, komt men tot de *negatie:* men *negeert* Hem straks in Zijn volstrekten ambtsdienst in het koninkrijk der waarheid.[1)]

En op den weg *vàn* den *hoon tòt* de *negatie* ligt altijd de degradatie. Het is alles een gruwelijke harmonie, een machtige conceptie van den Satan, groot in de inventie.

1) Zie hoofdstuk XVIII, Christus genegeerd op den Konings- en Profetenberg.

Maar wij willen op den berg aller koningen niet eindigen met te wijzen naar den *Satan*.

God is hier, de Zalver van de koningen op Zijnen heiligen berg.

Nu, dit is òòk van God geweest, òòk dit: dat Christus gaandeweg, en ongemerkt, werd afgevoerd van 't hooge plan naar 't lagere, van de eerste wetstafel naar de tweede.

Want *zóó* eerst wordt Hij grondig weggedaan: hetgeen dan ook een *slaaf* gebeuren moet. Geef Gode wat Gods is, den keizer wat des keizers is, den slaaf hetgeen der slaven is. Der slaven: meervoud? Ja, ja, een slaaf is geen individu, hij is een brok van een of andere *massa* perditionis.

Zóó eerst wordt Christus grondig weggedaan: o kerk, 'beween uw zonden groot'; de koningsberg heeft zijnen *slaaf* gezien.

Dan, - zóó eerst wordt aan Christus de wet der groote *verberging* volbracht.

Want Hij, die van de wet Auteur is, en Bezorger, Hij wordt in naam der wet gedegradeerd. En Caesar is het einde van de wet wel, naar het schijnt. Want een gebed vervult de lucht: Dominè, salvum fac imperatorem nostrum: o God, bescherm den keizer; wij, zonen Abrahams, wij willen hem geen zeer doen met de messiaansche hoop! Hoe stond het er ook al weer van *Christus,* die het einde was der wet? Ach, de letter is zoo ver en vreemd in dezen dag!

Ja, Hij is nu onder de wet der groote verberging!

Want als men Hem van de eerste naar de tweede wets-tafel brengt, om Hem en Zijn 'geval' *daaronder* te rubriceeren, dan wordt verborgen, grondig weg-gedaan, de groote werkelijkheid, dat ALLE geboden Hem beurtelings zegenen en vloeken; dat Hij de BEIDE tafelen om-spant en met zichzelf verbonden houdt. De *gansche* wet! Men kan nog beter tegen Christus tieren en razen, dan Hem minder 'belang-rijk' te noemen. Maar ja, - dat komt er van, als men bij Hem gaat meten en vergelijken....

Christus voor Pilatus.

Een nieuwe phase.

En wij zien weer terug.

Toen hij daar stond voor 't *Sanhedrin,* toen begon men met de *eerste* wetstafel; maar het einde was: de hoon, en de exlex. Christus - gehoond op den profetenberg. ‘Profeteer ons Christus, wie sloeg u daar?’

En nu Hij staat hier voor *Pilatus,* nu begint men met de *tweede* wetstafel; doch het eind zal wederom zijn; de hoon, en de exlex. Christus - gehóónd op den koningsberg. Doornenkroon, purperen mantel, rietstok. ‘Wees gegroet, gij koning der Joden’....

Zoo moet de Heiland *wederom* den eere-berg der schanden gaan bestijgen en tot een exlex worden.

En Hij nam zichzelven waar.

Hij kon niet anders.

Hij nam zichzelven en Zijn menschen waar.

En Hij bevond, dat Hij zoo in een enkel uur al sterk gedegradeerd was. Er was al veel gebeurd, sedert die haan gekraaid had. Hij was gezonken tot het peil van zondaren tegen den *staat*. Een gekroond hoofd, daarginds in Rome, kwam over Hem. De keizer. Er waren vrouwen en bloemen bij dien man; en hij lag op kussens en zag toe, - een danseres. Er stond een wijnkan voor hem. Hij lachte - wellustig.

O, 't hanengekraai. - Misdadiger te heeten tegen Gods *heelal* - wat is dat nog een wijde *zaligheid* tegenover dit van *nú:* misdadiger tegen dien *man* daar in dat Rome.... O Sanhedrin, met uw aanklacht van crimen laesae *M*aiestatis, schennis van 's *Heeren M*ajesteit; - maar *nú* is daar Pilatus, met zijn crimen laesae *m*aiestatis, de aanklacht van *m*ajesteitsschennis, zonder hoofdletter. De keizer heet beleedigd.... Degradatie, snelle afloop als der wateren.

Maar hoor, - nu dankt Hij Zijnen Vader, dat *alles* in de wereld een hoofdletter heeft, alles, als God er over is. De bergrede! Ook de keizer is overheid. En overheid beteekent: God. Verdwaasde Joden - *gij krijgt Hem van de eerste tafel toch niet af*.... Hij is zichzelf; en, die de bergrede heeft gesproken, zou die zich laten meten en doen degradeeren? Hij staat op Zijn verheven bergen en

blijft zichzelf wel, halleluja, amen. Ave Caesar, moriturus te salutat, in naam des Vaders en des ongeschapen Zoons en des Heiligen Geestes, amen. Gij moogt uw hoofdletter houden, keizer, Keizer; Jezus aanvaardt het wel: er is een crimen laesae Maiestatis. Er is de Overheid. Want het vijfde gebod, dat is niet denkbaar zonder de eerste tafel. De Schrift kan niet gebroken worden. En dit te weten, daardoor heeft Hij ons behouden. Hij tilt de slaven op Zijn koninklijke hoogten.

Hoofdstuk XVII. Christus' apologie inzake zijn koningschap.

> *Pilatus dan ging wederom in het Rechthuis, en riep Jezus, en zeide tot Hem: Zijt Gij de Koning der Joden? Jezus antwoordde hem: Zegt gij dit van uzelven, of hebben anderen het u van Mij gezegd? Pilatus antwoordde: Ben ik een Jood? Uw volk en de overpriesters hebben U aan mij overgeleverd; wat hebt Gij gedaan? Jezus antwoordde: Mijn koninkrijk is niet van deze wereld. Indien Mijn koninkrijk van deze wereld ware, zoo zouden Mijne dienaars gestreden hebben, opdat Ik den Joden niet ware overgeleverd; maar nu is Mijn koninkrijk niet van hier. Pilatus dan zeide tot Hem: Zijt gij dan een koning? Jezus antwoordde: Gij zegt, dat Ik een koning ben. Hiertoe ben Ik geboren, en hiertoe ben Ik in de wereld gekomen, opdat Ik der waar heid getuigenis geven zou. Een iegelijk, die uit de waarheid is, hoort Mijne stem.*
> JOHANNES 18:33-37.

ZOO was dan Christus uitgeleverd aan Pilatus. De ‘kleine scheut’ aan den ‘kleinen hoorn’; want Pilatus is - gelijk wij reeds gezien hebben,[1)] - representant van Rome, en Rome is in de profetie niet slechts een geografische of staatkundige benaming, maar Rome is het rijk, waaruit de ‘kleine hoorn’, de Antichrist, zal groeien. Ook hierbij komt dan Rome slechts in aanmerking, *niet* als staatkundige bestuurseenheid, doch als ongeestelijk wereldrijk. Onder de spanning van de profetie van Daniël[2)] staat hier alles.

Maar nu verder -

1) Vgl. bl. 209 v.v.
2) Vgl. bl. 122 v.v.

Pilatus heeft zich willen ontdoen van den aangeklaagde, - maar het is hem niet gelukt. Hij *moest* wel luisteren.

Want daar waren twee beschuldigingen ingebracht tegen Jezus: ten eerste, dat Hij het volk onrustig maakte; vervolgens, dat Hij verhinderde, den keizer belasting te geven. -

Dit waren twee dingen, die den stadhouder dadelijk dwongen zijn aandacht te geven aan dit officieel aan de orde gestelde geval.

Immers, in de *eerste* plaats wilde de keizerlijke macht zooveel mogelijk *rust* in de provincie. Al weten wij, dat het romeinsche bestuur, zooveel het mogelijk was, aan de win-gewesten het volledige beleven van de eigen landelijke religie toeliet, toch werd het niet geduld, wanneer een of andere secte of zeloot in den storm eener religieuze beweging het volk zou meesleuren en opzweepen tot een, voor de politieke rust gevaarlijken, revival, of hoe het dan ook heeten wilde. Jezus, of een ander, mocht ten slotte denken en droomen wat zij wilden, want ‘wat was waarheid?’; - maar Hij mocht niet Zijn gedachten zóó propageeren, of er zùlk een wending aan geven, dat er in de gelederen onrust zou komen. De feesten van den caesar lieten zich niet gauw verstoren.

En dan kwam daarbij vervolgens nog dat *tweede* punt, dat, volgens de aanklagers, Jezus daadwerkelijk verzet pleegde, althans, de *oorzaak* was, dat anderen ertoe kwamen, daadwerkelijk verzet te plegen tegen de regelmatige belasting-inning! Ook over dit punt kan Pilatus zóó maar niet heenloopen, want het raakt inderdaad in directen zin de waardigheid, het prestige, van het romeinsche gezag. Wanneer de Joden Jezus beschuldigen, dat Hij aan den keizer onthoudt wat hem wettig toekomt, dan liegen zij wel; want toen indertijd, tengevolge van een ondergrondsche, farizeesche, actie tegen Jezus eenige herodianen Hem de vraag hadden voorgelegd, als gold het een zuiver academische kwestie, of men als orthodox Israëliet den keizer schatting opbrengen mocht, dan wel of men, ‘met den vromen Hiskia’ aan alle ‘Babel’-tirannen de schatting moest weigeren in den naam des Heeren, toen had Jezus geantwoord, dat men het ‘probleem van den *keizer*’ niet moest ter hand nemen zonder eerst met hoofd en hart *God* recht te doen. Wie God het Zijne

gaf, zou voorts met den keizer geen moeite hebben, maar ook hém het zijne geven. Jezus had dus dadelijk achter de incidenteele politieke kwestie het *religieuze* vraagstuk gesteld, en gezegd, dat alle revolutie tegen den caesar dan ook inderdaad *revolutie* was, zoolang men niet begon met in het centrum van zijn denken en doen den God van Israël te erkennen. Maar hoewel de Joden dit weten, toch leggen zij Pilatus de vraag voor, of hij óók niet meent, dat wie zich als *koning* presenteert, den keizer te na komt? Zij plaatsen het koningschap van Christus, gelijk Hij het in Zijn messiaansche zelf-aankondiging heeft geproclameerd, niet in het licht van de profetie en van Jezus' eigen leer en publieke daad, maar zetten het onder het zoeklicht van Pilatus zelf. Zij *weten*, dat het koningschap van den Messias door Jezus heel *ànders* bedoeld is, en gezien wordt, dan wanneer men Zijn proclamaties legt onder de beslagen bril van den romeinschen stadhouder, die immers bij het woord ‘koningschap’ niet denkt aan theocratie, maar aan ‘Zijne Majesteit den Keizer’ en diens politieke wereldmacht. En zonder nu Pilatus te verzoeken, zijn bril af te zetten en eerst secuur te vragen, wàt Jezus dan *bedoelde* met Zijn koningschap, laten zij het voorkomen, alsof Jezus den koningstitel exegetiseert op de wijze van 't romeinsche staatsrecht, en zeggen tot Pilatus: doe uw plicht jegens uw patroon in Rome.

Pilatus was nu wel gedwóngen, Jezus in verhoor te nemen. Vooral, als hij aan het verleden dacht. De kwestie toch, die heden opgeworpen werd, was reeds eerder onder het joodsche volk publiek aan de orde gesteld. In de dagen, toen Jezus een knaap nog was, en zoo ongeveer voor het eerst mocht meegaan naar den tempel met de bedevaarten, was er ook eens groot tumult geweest; het was veroorzaakt door het optreden van zekeren ‘Judas den Galileër’, zoon van Ezechias. Deze Judas, van wien wij ook lezen in Handelingen 5:37, was de leider van een opstand geworden, waarvan de inzet was geweest: weigering van opbrengst der belastingen. Toen Quirinius in het gebied van Judéa de eigenlijke registratie ter hand nam, ten behoeve van het romeinsche belastingstelsel, had deze Judas uit Galilea zich aan het hoofd van de

opstandelingen gesteld, had in de omgeving van Sepphoris in Galiléa een groote massa op de been gebracht, had zijn volgelingen bewapend met voorraden uit het koninklijk arsenaal, en heel Galilea in onrust gebracht. Men vertelde zelfs, dat hij naar de koningskroon had gestaan. Bij dien opstand was een bekende farizeër, met name Sadduk, aan zijn zijde gaan staan. In naam van de voorvaderlijke religie, en met een beroep op Israëls aloude messiaansche verwachtingen, hadden die twee de revolutie gepredikt. Wel was hun 'succes' gering gebleven - de beweging werd al spoedig in bloed gesmoord, - maar toch had hun kortstondige actie diep in het volksleven ingegrepen. Geen wonder dus, dat het romeinsche gezag na dien roerigen tijd, zich nog meer schrap had gezet tegen elke, uit religieus motief opgezette, agitatie, die in haar gevolgen zou kunnen nadeelig zijn voor het romeinsche gezag[1)]. Daar was trouwens goede reden voor; want de opstand van Judas den Galileër, had zelfs nog indirect den stoot gegeven voor een nieuwe partij, die zich onder de farizeërs had afgeteekend, de z.g.n. partij der *zeloten*, d.w.z. ijveraars. Hun leuze was: niet lijdelijk afwachten, maár, zoodra men de kans schoon zou zien, metter*daad* ingrijpen tegen het gehate, romeinsche gezag.[2)]

Denk nu maar niet langer aan de Joden hier, en stap maar eens heen over het feit, dat zij zelf wel gewoon waren, te disputeeren over de vraag, óf Israël verplicht was, belasting op te brengen, alsmede over dat andere feit, dat de zeloten onder de farizeërs ten slotte zelf wel heel graag zouden *willen* doen, wat men hier met veel misbaar als halsmisdaad Jezus voor de voeten werpt. Wanneer wij toch aan *die* dingen onze aandacht geven, blijft er slechts een gevoel van groot verdriet over zooveel onwaarachtigheid; maar, dan komen we niet verder.

Neen, laat ons liever op *Pilatus* letten.

Toen Jezus tot hem werd gebracht onder zoo zware beschuldiging, móest hij wel de ooren spitsen, en zich met 'bet geval' inlaten.

1) Zie Schürer, Geschichte des Jüdischen Volkes, 3 und 4 Auflage, 1901, deel I, bladz. 420-421, bladz. 486.
2) Schürer a.w. 486.

De herinnering aan Judas den Galileër was wel geschikt, om den stadhouder onrustig te maken. Daar werkten - ondergronds dikwijls - in dit volk inderdaad geheimzinnige factoren; een uitbarsting was elk oogenblik mogelijk. Bovendien, de figuur van Judas van Galilea leek zoo op het eerste gezicht toch wel eenigszins op dezen Jezus van Nazareth. Judas was uit *Galiléa* afkomstig geweest, en had den opstand geleid in *Judéa*.[1] En, merkwaardig genoeg, ook deze Jezus wàs uit Galiléa, maar wérkte in Judéa. Was de gelijkenis toevallig? Of.... och neen, Pilatus weet het nog niet, maar in elk geval: de naam van Jezus komt al op een *tweetal*. Thans is het Judas-Jezus: het *eerste* tweetal, waarop Zijn naam voorkomt. Een oogenblik later is het Bar-Abbas-Jezus: het *tweede* tweetal, waarop Hij voorkomt. En zij, die deze sinistere 'tweetallen' aanbieden, verklaren rustig die namen gelijkwaardig. Voor Pilatus was het inderdaad een moeilijk geval. Dat leelijke geval van dien Judas uit Galiléa was toch officieel geregistreerd. Telkens weer broeide er iets van onrust en opstand in het joodsche volk, Pilatus verheelt het zich niet. En zoo zien wij geleidelijk in het proces van Jezus het vraagstuk van Zijn *koningschap* in geding komen. Dit geeft dan ook dieper perspectief aan de hierna volgende tafereelen, waarbij Christus tegenover Bar-Abbas geplaatst wordt, en waarbij de soldaten den spot drijven met den belastingroover uit Galilea, den gewaanden koning uit Nazareth. Het geeft ook dieper perspectief aan den droeven afloop van het proces, tot in het opschrift, dat boven Jezus' hoofd straks 'prijkt', toe: Jezus, de Nazarener, de *koning* der Joden.
-

Dit alles bedenkende, kunnen wij ook beter begrijpen, hoe Pilatus het verhoor van Jezus opent, en hoe Christus op de vragen van dezen rechter antwoord geeft.

Pilatus gaat naar binnen en stelt Jezus de vraag: 'Zijt gij dan de koning der Joden?'

Let nu op, op welke wijze Christus hem antwoordt. Hij vraagt

1) Schürer a.w. 526-527.

Pilatus: ‘zegt gij dit van uzelven, of hebben anderen u dit van Mij gezegd’?

Door deze enkele vraag grijpt Jezus dadelijk naar het hart der dingen, naar de waarheid, en dringt Pilatus haar gekwetste majesteit ter overweging aan. Die ééne vraag rukt de suggestieve leugens, waarin de joodsche aanklagers tot nu toe het geval ‘ingewikkeld’ hebben, uiteen, en roept Pilatus tot bezinning: hij moet de exegese van het begrip ‘koningschap’ van den aangeklaagde zelf beginnen te vragen. Indien toch Jezus koning was, in den zin, waarin de Joden thans dat beweerde koningschap aan Pilatus voorspiegelen, dan zou Pilatus toch reeds lang daarvan gehoord hebben? Was de Nazarener waarlijk staats-gevaarlijk, en een oproermaker, en ging hij werkelijk met het air van den rebel staan tusschen de belasting opbrengende burgers en den belasting eischenden keizer, dan zou Jezus toch al lang met naam en toenaam den stadhouder bekend geweest zijn? En dan zou Pilatus toch immers wel eerder, en dan op eigen initiatief, de vraag aan de orde gesteld hebben, wat die galileesche Josua met dat ‘koningschap’ nu wel bedoelde? Och, de stadhouder weet het zelf maar al te goed, dat *ànderen* hem ‘dit van Jezus hebben gezegd’. Indien hij nu een eerlijk mensch is, dan moet hij bij de beantwoording van de vraag, of Jezus' koningschap àl of niet *gevaarlijk* is, zich *niet* laten leiden door de suggestieve woorden van de aanklagers, maar Jezus *zelf* laten zeggen, wat Zijn koningschap bedoelt.

De scherpe terechtwijzing van dezen rechter door den onbevreesden beklaagde, heeft de consciëntie van Pilatus geraakt. Wrevelig antwoordt hij Jezus: ‘ben ik een Jood’? De trotsche Romein erkent, dat achter het vraagstuk van Jezus' ‘koningschap’ wel een zuiver joodsch-religieus probleem zal liggen, maar constateert bij voorbaat, dat het volk van Jezus zelf, met name de overpriesters, Jezus hebben uitgeleverd, en dat hij daarom ambtshalve vraagt, wat Jezus gedaan heeft.

En nu zien we Christus wederom in Zijn zelfontsluiting.

Hij erkent de overheid, ook in Pilatus. Hij geeft dus den keizer, wat des keizers is; maar, tevens Gode gevende wat Gods is, belijdt

Hij de waarheid, en doet de goede belijdenis voor Pontius Pilatus, de goede belijdenis inzake Zijn koningschap.

Dadelijk snijdt Jezus nu heel de aanklachtenreeks van Zijn belagers af door het enkele, principieel voorop gestelde woord: '*Mijn rijk is niet van deze wereld*.'

Mijn rijk *is* er wel, zegt Jezus. Hij doet geen moeite, om het woord 'koningschap' te vermijden, of den term 'koninkrijk' te ontgaan. Neen, Hij neemt dit voor Hem zoo 'gevaarlijke' woord wel voor Zijn rekening.

Maar anderzijds spreekt Jezus ook uit, dat Zijn koningschap *niet* van *déze* wereld is. Het rijk, dat Hij bedoelt, is een rijk der hemelen. Het wil niet revolutionair ingrijpen op de bestaande wereldorde; want het draagt eigen wezen in *eigen* vorm. Het vormt een geestelijke gemeenschap van huisgenooten Gods; en al bindt dat hemelrijk zijn burgers aan een wet, die op heel het menschelijk leven inwerkt, en daarin door-werkt, toch is zijn wezen iets anders dan politiek of staatkundig wereldgouvernement. Dit hemelsch koninkrijk zal daarom de kwestie van het al of niet opbrengen van belasting aan den romeinschen keizer nooit ofte nimmer willen aanvatten van den buitenkant; het kan daarom nooit met een acute revolutie eenige staatsorde bedreigen. Het koningschap van Christus is *niet* van déze wereld. Het koningschap, dat de *zelóten* zoeken - ge weet nog wel, die boven vermeld werden - is wèl van deze wereld; doch *Christus'* rijk komt langs geestelijke wegen, en is dus nooit zionistisch, of welk ander woord eenige politieke organisatie zou willen kiezen. Christus' koninkrijk wil geen revolutie tegen eenige bepaalde staatsorde, doch brengt reformatie van alle bestaande ordeningen; het komt niet op met een zwaard van scherpe snede, maar het heeft het tweesnijdend zwaard van de waarheid in de hand.

Dat dit niet maar een algemeene frase is, die toch voor Pilatus' besef pernicieus genoeg zou kunnen wezen, omdat althans in haar *consequenties* de idée der revolutie er praktisch in opgesloten kon liggen, dat bewijst Jezus nu verder, met een sprekende herinnering aan de laatste gebeurtenissen. Hebben Zijn dienaren, die het dichtst

bij Hem stonden, die Zijn gedachten als 't ware ingedronken moeten hebben - indien n.l. Jezus een revolutionair was -, die ook Zijn bevel hebben gehoorzaamd in Gethsémané zoo even, hebben die dienaren soms een strijd gevoerd? Hebben zij wapengeweld gekozen? Ooit een opstand uitgelokt? Wel neen; zooeven nog in Gethsémané, toen er één was, die met mes en zwaard ‘argumenteeren’ wilde, heeft Jezus zelf dezen zwaarddrager afgewezen, en het oor van wie door hem gekwetst was, onmiddellijk gehecht. Dit is toch wel een bewijs, dat Christus' koningschap en koninkrijk zich *niet* bevestigen willen met aardsche machtsmiddelen, en zich niet inschuiven laten in een zuiver *wereldsch* schema, maar dat, integendeel, Zijn koninkrijk van de andere wereld is, ook al komt het actueel naar de bestaande wereld toe, om zich daarin uit te werken.

Pilatus hoort Jezus aan.

En, al begrijpt hij alles niet, toch heeft hij dit wel onthouden, dat in elk geval Jezus zich ‘koning’ noemde. ‘Zijt gij dan toch een koning?’ zoo vraagt hij.

Die vraag, in dezen vorm gesteld, laat ons reeds dadelijk zien, dat het toch Christus is, die het proces beheerscht tot nu toe.

Toen voor de *eerste* maal Pilatus tot Jezus kwam, vroeg hij met verbazing in zijn stem: ‘Zijt Gij de Koning van de Joden?’ Toen leek het hem een uiterst vreemd geval, dat iemand zooals die gebondene, die daar voor hem stond, den titel zou voeren van ‘Joden-koning’. De volle nadruk viel toen op de aanspraak: *gij?*

Maar thans, nu Pilatus begrepen heeft, dat op een of andere wijze deze Koning niet naar uitwendigen maatstaf wil beoordeeld worden, ook niet in Zijn koningschap, *nú* blijft de vraag over: dus, gij zijt dan toch op een of andere wijze koning? We komen dus met deze tweede vraag dichter bij het doel; want de stilzwijgende erkenning ligt er aan ten grondslag, dat Jezus' koningschap, hoe dan ook, toch wel *iets anders* beteekenen zal, dan in den regel onder het woord ‘koning’ en ‘koningschap’ verstaan wordt.

Pilatus komt dus dichter naar het eigenlijke doel; Christus heeft hem gedwongen.

En nu staat Christus op in Zijn volle lengte. Hij heeft Pilatus genoopt, niet te oordeelen naar hetgeen anderen zeggen, maar zelfstandig - als rechter - de vraag naar den zin van Jezus' koningschap onder de oogen te zien. Nu zal Christus dan ook spreken. Hoor: ‘Het is, gelijk gij zegt, ik *bèn* inderdaad een koning; doch een koning, *niet* over eenig rijk van vleeschelijke macht, of van zichtbare gewelds-triumfen, maar over het rijk der *waarheid*.’ Mijn koninkrijk is een *waarheids*gemeenschap; het is niet een rijk, dat leven wil van het ‘recht van den sterkste’, maar het wil wezen de rijksgemeenschap, waarin zich openbaart de sterkte van het recht. Het wil zijn *werkelijkheden* nooit zien, tenzij conform de *waarheid* Gods. Het versmaadt wereldsch geweld, verft geen zwaarden rood, het usurpeert niet, en neemt geen belasting in klinkende munt, waarom het dan ook nooit een belasting-vraagstuk opwerpt, zuiver en alleen als politieke en nationale kwestie. Want het begeert slechts onderdanen, die het rijk toebehooren in de gemeenschap der *waarheid*. Het romeinsche wereldrijk, dat Pilatus hier heeft gedirigeerd, is een usurpeerende macht; of men uit zijn beginselen leeft of niet, het slaat zijn netten om iedereen, die maar een prooi kan zijn voor het romeinsch geweld. Het vordert belasting, óók van de wederhoorigen; de dreiging van de opgeheven, ijzeren vuist ondersteunt den eisch van de geopende, belasting-vragende, hand van dit vermetel wereldrijk.

Maar in het rijk van *Christus* moet iemand *uit de waarheid* zijn, zal hij zijn burgerrecht er hebben. Die uit de *waarheid* zijn, die hooren Jezus' stem; want zij zijn gansch inwendig verzekerd van Zijn eeuwig heerschers-recht. En zoo vormt zich dat rijk van Christus' waarheid, maar zijn schema is dat van de ándere wereld; en van eenige ‘andere’ wereld heeft Pilatus niet gedroomd. Hoewel de komst van Christus' rijk zich onder de oogen van Pilatus voltrekt, het zal door hem toch niet worden opgemerkt; want Pilatus, - die is niet uit de waarheid.

Alzoo heeft Christus de goede belijdenis omtrent Zijn koningschap voor Pilatus beleden. Voor deze *wereldlijke* rechtbank volgt Hij

nu gelijke gedragslijn, als zooeven voor de geestelijke rechtbank: Hij *zwijgt,* wanneer het spreken Hem door Zijn *eigen* rijkswet verboden is, maar spreekt, wanneer het om Gods wille van Hem verlangd wordt. *Gij zegt het,* - dát is de *belijdenis,* ingegeven door Zijn dadelijke gehoorzaamheid. En daarin geeft Hij God het Zijne, en den keizer ook. Hij laat het zich welgevallen, dat Hij, hoewel *Wetgéver* in het rijk der waarheid, heden door het recht der waarheid geplaatst wordt *ónder* de wet, en mitsdien ook onder de macht der wereldlijke overheid. God heeft Hem dit alzoo bevolen. God doet Hem bukken voor de overheid. Ja zeker, wat die dienaren betreft, zij hebben den strijd niet mogen voeren; maar dat is slechts het *negatieve;* en bovendien het zijn de *dienaren* slechts. Maar heden komt tot *Christus,* die de Koning *zélf* is in Zijn waarheidsrijk, de *positieve* eisch, om niet slechts den strijd tegen de overheid te vermijden, maar het gezag der overheid bewust te *erkennen* en te *handhaven,* ook waar het Hem komt werpen 'in het stof des doods'.

Daarom is in dat ééne woord: *gij zegt het,* of: *het is, zooals gij zegt,* - óók onze zaligheid. Hier is de Knecht des Heeren, die de wetten van Zijn tijd eerbiedigt, die de overheid erkent, die de waarheid getuigenis geeft, die Zijn gevaarlijk woord - gevaarlijk voor Hem zelf - niet verzwijgt, en zoo als Tweede Adam in de wereld, *gelijk Hij ze vindt,*[1] dienstknecht wil zijn, en onderworpen, om zoo te klimmen op de hoogte van Zijn koninkrijk. En eerst in dezen ondergang vanwege de waarheid, zal Hij triumfen hebben, en, wederom vanwege de waarheid, die triumfen vieren in alle vormen van gezag, die in de wereld ooit te denken zullen zijn. -

Voor ons geloof heeft deze belijdenis van Christus omtrent zijn koningschap dan ook goede boodschap. -

Want in deze Zijn belijdenis, dat Hij Koning is in het Rijk der waarheid, heeft de Christus zich, *óók voor Pilatus* (gelijk zooeven voor het Sanhedrin), *beleden als Messias*.

Neen, niet, dat Hij het woord 'messias' zelf gebruikt heeft.

1) Hierover later nog.

Want in het woordenboek van den *heiden* Philatus heeft dat woord geen plaats. Het is een woord van *Israël*.

Maar Christus komt nu tot Pilatus óver. Hij vertolkt het groote geheim van Israël aan dezen Romein *in diens eigen taal*. Christus gaat tot Pilatus' *eigen begrippenwereld* in, en bedient zich van diens *eigen voorstellingen,* om zoo door een *parafrase* van het israëlietische begrip 'messias' den Romein te doen gevoelen, welke inhoud in dit woord besloten lag.

Verder gaan kan Christus heden niet. Het uur der Pinkster-*zending* is nog niet geslagen; het zal eerst de Geest van Pinkster zijn, die straks voluit, en *tot bekeering,* in de taal van het heidendom spreken zal de groote werken Gods, de werken Gods in Christus. Het zal de Geest van Christus zijn, de Pinkstergeest, die straks de taal der heidenen kneden zal, en *overwinnen,* om ook daarin den messiaanschen Raad van God wonderdadig en onweerstandelijk te gaan verkondigen.

Neen, niet om Pilatus te bekeeren, spreekt Christus hier een woord, dat parafrase is op den term Messias-Koning. Bekeeren, heidenen bekeeren, dat is een werk van God. Eerst moet de Christus aan Zijn *volk*, zich hebben toegewijd. -

Maar Hij wil Pilatus, die *rechter* over Hem is, als rechter mogelijkheid bieden, te oordeelen. En dus geeft Christus van den Messias-naam *die* omschrijving, welke aan de termen van het romeinsche staatsrecht zich zoo nauw mogelijk aansluit. Opdat Pilatus weten moge, of inderdaad dat staatsrecht hier den dood komt eischen, ja dan neen.

En dit is nu de *berusting* van den Christus.

Hij kán - zoo Hij dit wil - Hij kàn Pilatus met de oogen *dwingen,* gelijk Hij Simon Petrus heeft gedaan. Hij kán hem suggereeren, gevangen nemen met Zijn oogen, en hun geweld. Hij kán hem lam slaan, biologeeren, achteruit doen treden, - wie denkt niet aan Gethsémané? - Hij kan dit alles, zoo Hij wil, door het *overwicht van Zijn gave menschelijkheid*. Dus, kan de Christus, stel, dat Hij zulks wil, zwijgen tegenover Pilatus, hem overlaten

aan den Satan, en zich met geweld, met overmacht van sterke menschelijkheid, van dezen rechter bevrijden. Die Lazarus uit het graf dwingt, kan Pilatus wel achter zijn gordijnen dwingen, waar zijn vrouw hem adviseeren zal: blijf af, van dezen mensch.

Maar Christus doet het niet. Hij is enkel: gehoorzaam.

Hij biologeert niet, en suggereert niet, en dwingt ook niet bij God om de bekeering van Pilatus, alsof het reeds het uur nu was, om het brood van de kinderen - o, wàt een kinderen! - den heidenen, dien 'honden', voor te werpen.

Neen, Hij spreekt Zijn rechter toe, en doet dien rechter recht.

Een raadselspreuk - een masjaal - spreekt Christus daarom heden niet. Want de masjaal past slechts op dat terrein der bizondere openbaring, waar óók de openbaring zelf haar *klaarblijkelijke woord gesproken heeft*. De masjaal - waarover wij reeds herhaaldelijk handelden hier[1] - kan slechts gesproken worden onder *Israël,* onder de vigueur van het *Sanhedrin*. Maar onder de *heidenen,* onder *Pilatus*' dak, is een masjaal tot nu toe gansch ongeoorloofd, want de heidenen hebben den Raad van God tot zaligheid nog niet hooren verkondigen tot hun zaligheid.

Dus - *geen masjaal*, geen raadselwoord.

Maar *óók geen zwijgen*, dat den heiden houdt buiten de geheimen Israëls. Hij is de *rechter,* deze heiden; en dus zal Christus hem zóóveel moeten verklaren, als hij, de heiden-rechter, kan bevatten.

Dit is, van Christus' zijde: zien in het gebod.

En het is wederom: 'blind zijn'[2] in de toekomst.

Want - dit is van het bovenstaande de keerzijde - ook al geeft Christus zùlk een parafrase van den term 'Messias', welke *zoo dicht mogelijk* naar de bevattingsmogelijkheid van Pilatus zich neerbuigt, - geheel en al begrijpen wat de Christus wil, en geheel en al verzekerd zijn, dat tusschen Jezus, die genaamd wordt Christus, èn Pilatus' grooten keizer, geen conflict aanwezig is, - dat zal Pilatus niet vermogen.

1) Hoofdstuk IV, en volgende.
2) 'Blind zijn' - hier natuurlijk in den zin: niet op zijpaden gaan terwille van de gevolgen.

Want tenslotte blijft het verstand van den heiden, zoolang hij niet *overwonnen* is door den Geest van Christus, *vreemd* tegenover de geheimen van den Messias Gods. Meent iemand soms, dat een 'verklaring' van de openbarings-begrippen, een 'verklaring', die zich bedient van den, in het heidendom *aanwezigen,* woorden- en gedachten-schat, aan den Christus houvast geeft? Maar dit is immers mogelijk, *alleen* door de *overwinning* van het *hart,* van het valsche *denken,* en van *heel de persoonlijkheid,* door den Geest van Christus?

En hierom brengt Pilatus het niet verder dan tot gissen, tasten, raden - een *indruk*. Raadselen *blijven* er voor hem.

'Koning', - dat is voor zijn begrip toch altijd zoo iets als: 'geweldenaar', usurpator, machtswellusteling. Zóó zag het Oosten nu eenmaal den 'koning', waar en wie hij voorts ook was. De 'koningstitel' had nu eenmaal altijd den bijklank van *heerscher, despoot, geweldenaar;* iemand, die niet dient, maar enkel gediend *wordt*.

En wel scheen er voor Pilatus veel reden tot ongerustheid weggenomen door de toevoeging, dat *slechts wie 'uit de waarheid is*', den geboeiden 'koning' daar vóór hem, volgt, - immers, het bleek een *religieuze* verhouding, waarin deze 'koning' tot zijn onderdanen wilde staan - maar, *ook dàt kon Pilatus niet geheel en al gerust stellen*. Immers, *juist in de dagen,* waarin Christus door Pilatus werd geoordeeld - en dit is geen toeval - werd de keizer, die ook 'koning' heette, *als god vereerd*. Het keizer-koningschap gold als een *religieus* verschijnsel; de titel 'koning' had niet alleen in Jeruzalem, doch óók in Rome, *religieuze* beteekenis. En in betrekkelijken zin wilde *iedere* 'koning', *iedere* 'keizer' van die dagen, zeggen: *een iegelijk, die uit de waarheid is, die hoort mijn stem*.

Juist in zoo'n wereld heeft God den Zoon geopenbaard en voor het gericht gesteld. Er is geen toeval in de wereld. Als ooit de ingewikkelde verhoudingen van de samenleving, en de religieuze, en politieke constellatie, iemand hebben kunnen laten verlegen worden bij *elke* 'exegese' van het begrip 'koning' - *dan was het wel de tijd, waarin Pilatus leefde*. Wel had zijn keizer - Tiberius - 'strenger dan Augustus positie genomen tegen de goddelijke

vereering van den *levenden* vorst', maar: 'wat echter wèl *officieel* tot *algemeene erkenning* kwam, was de *cultus* van den gestorven en *bij senaatsbesluit tot godheid verklaarden keizer*.... Deze vergoddelijking bij senaatsbesluit is.... een gevolg van de *Romeinsche* gewoonte om *alle contact met de bovennatuurlijke dingen naar officieel vastgestelde regels te doen geschieden*.'[1)]

Hoe ter wereld zou Pilatus nu een 'zuiver' begrip krijgen van de bedoelingen van dezen 'koning'? Of van de 'portée' van zijn ambt? Een koning, die religieus despoot wil wezen,.... *maar die is er in Rome ook:* en juist de regeering van *Tiberius,* Pilatus' wreeden en lastigen patroon, heeft over de religieuze beteekenis van het koningschap officieele besluiten genomen.... Neen, gemakkelijk was het niet.

En nu hebben wij te bukken voor het bestel van God. Hij heeft den Zoon de goede belijdenis van 't messiaansche koningschap laten afleggen, *juist in dezen tijd*. De koninklijke titel van Christus *móest* wel den gedachtencyclus en het politieke en religieuze denk-schema van de wereld van Rome en van het heidendom raken. En het is goed zoo. Want inderdaad, de Christus raakt alles, niets laat hij ongemoeid. Hij zou het zelfs niet eens *zóó* willen zeggen. -

En nu wij zóó de dingen zien, nú kunnen wij te dieper indringen in de liefde en de majesteit van Christus, die *gewéten heeft,* dat in Pilatus' oor de 'koningstitel' móest gevaarlijk schijnen, al was het dan niet *direct,* dan toch in de *consequenties,* die Pilatus in vage verte kon vermoeden; Christus, die ook gewéten heeft, dat de vooropstelling van het '*religieus*' karakter van Zijn koningschap het conflict niet kon verzachten, noch verdoezelen. Nu verstaan wij, dat Christus, de goede belijdenis afleggende voor Pilatus, *gehoorzaam* is geweest. Hij heeft zijn aanspraken laten gelden, Hij heeft het universeel en wereldveroverend karakter van Zijn heerschappij *niet verborgen,* doch in Zijn zelfbelijdenis Gode gegeven wat Gods was, en den keizer wat des keizers was.

Het eerste, - want Hij heeft *juist* geëxegetiseerd.

1) Dr J. de Zwaan, Jezus, Paulus en Rome, Amsterdam, 1927, bl. 171.

Het tweede, - want Hij heeft in 's keizers *eigen taal* geëxegetiseerd.

En toen *wist* Hij het wel: dat was voor Hem de dood.

Maar Hij had niets verzwegen, en ook niet door geweld den stadhouder terzij geschoven: Hij had de aanspraken op den troon der *wéreld,* en op den titel van het volstrekte koningschap, dat, *juist wijl het religieus is,* de *geheele wéreld* raakt, volledig laten gelden. Had Hij het zelf niet zóó beschikt, dat in de '*volheid van den tijd*' - dien Hij als Logos zelf gekozen had! - de keizer, onder wien Hij zich stelde, Zijn eigen koningschap als *religieus,* èn als *wéreld-aangelegenheid,* zou prediken? Maar hoe zou Hij dan nu zich van zichzelf ontdoen? Hoe zou Hij zichzelf nu rekenen bij de dingen, die den keizer aller volken niet raken? Neen, Christus' koningschap is niet, met een 'beroep' op zijn religieus karakter, weggeslopen naar de sloppen en stegen, of naar de woestijnen en de binnenkameren, maar het heeft zich gehandhaafd als het koningschap, dat gansch de wereld aanraakt, juist door zijn religie, door zijn *waarheid*.

Heel de wereld.

Alle koninkrijken.

'*Een iegelijk,* die uit de waarheid is,' dat is internationale taal.

Eens heeft de Christus, in de woestijn, den Satan, die hem '*alle koninkrijken*' toonde, afgewezen; *niet,* omdat Hij niet naar alle koninkrijken dorsten zou, maar omdat Hij ze niet verwerven wilde, langs eenigen weg, van God verboden.

Maar thans is Zijn nader antwoord aan den Satan hier gegeven.

Aan den éénen kant staat Tiberius, de keizer, Rome, het beest, de 'koning', wiens titel religieus is, èn - een wereld-teeken. En de verwaten uitspraak: een iegelijk, die uit de waarheid is, die hoort mijn stem.

En aan den anderen kant staat daar de Christus, de Messias, het Pinksterfeest, de Geest, de 'Koning', wiens titel religieus is. En de nederige, wijl verdedigende, en verklarende, uitspraak: een iegelijk, die uit de waarheid is, hoort Mijne stem.

Wij danken U zeer, Heere Jezus. Gij hebt Uw kruis op U genomen, maar nadrukkelijk Uw wéreld-aanspraken gehandhaafd. Dies hebt

Gij, het kruis op U nemende, Uw Pinksterfeest gered. Uw antwoord rechtvaardigt en verklaart zich aan de overzijde van dit kwade drietal dagen: er komen straks vlammen, en tongen van vuur, en een windstoot in Jeruzalem, en een stem, die zegt, diep in het hart, diep in het hart straks ook van Tiberius' onderdanen, dat Gij de Koning zijt, en dat een iegelijk, die uit de waarheid is, Uw stem wel hoort. Dat zal de stem zijn van den onweerstandelijken Pinkstergeest.

Gij hebt, als menschenzoon, den Logos niet vergeten, want Gij hebt de '*volheid des tijds*' verstaan en den zwaren loop der *vervulde* tijden bij-gehouden. En dit hebt Gij gedaan door aan Pilatus te zeggen, wat Gij zeggen moest, en door Uw parafrase van het koningschap te geven in de *taal* van Tiberius, maar dan met getrouwe bewaring van de *idée* van God. Ach, Heiland, Uw verheven spreken,.... het maakt in de acta Pilati plaats voor de Acta, de Handelingen, der Apostelen, ik wil zeggen: de Handelingen van den Heiligen Geest.

Satan, bedenk dit wel: Christus heeft achter Pilatus Tiberius gezien, en Hij zag alle koninkrijken. Hij komt Tiberius zéker molesteeren, want wat is breeder dan de waarheid? Een ieder, die uit de waarheid *is,* ja, dat klinkt persoonlijk, dat klinkt individueel, dat klinkt 'smal' genoeg, dat riekt naar 't woordenboek van de smalle gemeente. Dat riekt naar uit-verkiezing zelf. Maar overigens: de *waarheid,* is er eenig woord meer universeel?

Pas op, Pilatus, Hij heeft volstrekt nog niet gezegd, dat Hij zoo ongevaarlijk is. Want: wat is waarheid? In elk geval: een lastig en vervaarlijk ding, en inter-nationaal. Pas op, Pilatus: Hij gaat 'de heele wereld beschrijven', - er is een oecumenisch woord gevallen, daareven, in 't praetorium.

Hoofdstuk XVIII. Christus genegeerd op den konings- en profetenberg.

Pilatus zeide tot Hem: Wat is waarheid!
JOHANNES 18:38*a*.

CHRISTUS wordt in de wereld *gehoond* op den profeten- en den koningsberg, òf - Hij wordt, mét Zijn hoogen berg van alle ambtsbediening, *genegeerd*. Tusschen deze twee wankelt het vleesch te allen dage: tusschen hoon - of negatie.

Ook in Zijn proces is dat duidelijk gebleken.

Wij hebben reeds eerder gezien, hoe voor Kajàfas Christus *gehoond* wordt op den profetenberg.

En nu vandaag bevinden wij, voor Pilatus, dat Hij *genegeerd* wordt, staande als Profeet op den berg aller profetie, en als Koning op den berg der koningen Israëls.

Hoon, en - *negatie*.

Neen, meen nu niet, dat wij een *tegenstelling* zouden stellen tusschen wat Kajàfas met zijn *hoonend* gezelschap doet, en wat Pilatus met zijn persoonlijke *negatie* verricht.

Want ‘het vleesch’ is in den grond zichzelf altijd gelijk; de hoon is met de negatie in den wortel één.

Dit blijkt ook in hetgeen wij tot nu toe gezien hebben. Toen Kajàfas Jezus Christus op den profetenberg liet *hoonen,* toen was daaraan *vooraf gegaan* een totaal *voorbijzien,* een volstrekt *negeeren*, van Zijn positie op den berg van alle profetie. Men herinnert zich toch immers nog, hoe Kajàfas, door Christus een *eed af te vergen*,

ons eigenlijk bleek te zondigen tegen Christus door de *negatie?* Aan Kajàfas' nadrukkelijken eisch, dat Jezus tegenover hem den *eed* zou zweren, lag ten grondslag, gelijk wij zagen, de veronderstelling, dat Jezus, hoewel van God vervuld en zwaar geladen, toch eigenlijk *buiten* de sfeer van den *ernst*, en buiten het besef van *Gods* aanwezigheid zou leven.[1)] Bij Kajàfas was dus ook de *negatie* vooropgegaan aan den *hoon*.

Welnu, in Pilatus volgt 'het vleesch' *denzelfden* weg. Thans hooren wij Pilatus zeggen: *wat is waarheid?* Dat is de *negatie;* hij stelt Christus *buiten* den kring der serieus te nemen menschen. Indien toch de waarheid *niet te vinden is*, indien de ware kennis Gods niet te verkrijgen is, wel, dan is haar hoogste 'Profeet' tegelijk de vermakelijkste en beklagenswaardigste *ledigganger* op de kermis van 's werelds ijdelheid. De negatie.... Maar van de negatie komt straks ook al Pilatus, met zijn gezelschap, tot den hoon; want het eind is, dat de vraag: *'wat is waarheid?'* die andere vraag inspireert: *'wat is recht?'* En als Pilatus dát heeft gevraagd, geeft hij Jezus over tot den dood. Wat er toen gevolgd is, weet ieder: het is de *hoon*, den Christus aangedaan op den berg aller *koningen*. Er volgt nog een spottooneel van een gewaanden koning, met purperen mantel, doornenkroon, en rietstok getooid door grinnikende soldaten.

Dit is dan ook de bevestiging van de aloude waarheid, die immer weerkeert in de wereld.

Het behoort tot den vasten inhoud van ons geloof, dat Christus altijd in de wereld bij *voorbaat* moet veroordeeld worden door 'het vleesch,' verworpen door wie uit het vleesch geboren zijn, en niet uit den Geest. Daar is, gelijk Paulus gezegd heeft, de oude strijd tusschen 'vleesch' en 'Geest'; het vleesch kan niet aanvaarden, niet eens áánvatten, hetgeen des Geestes Gods is.

En omdat deze algemeene wet van permanenten krijg tusschen vleesch en Geest waarheid is, daarom moet zij ook ten stelligste,

1) Vgl. wat we opmerkten op bladz. 106-112.

en zoo nadrukkelijk mogelijk, zich handhaven *in het rechtsgeding van Christus*. Dáár immers teekent de scheidslijn tusschen vleesch en Geest zich zoo duidelijk af, als het maar mogelijk is. En zoo wordt het verklaarbaar, dat Pilatus juist in den *aanpak,* in het aanvatten van dit verschrikkelijk rechtsgeding, *principieel* is feil gegaan. Pilatus heeft *niet alleen* door zijn vrees voor de Joden, of door persoonlijke lafheid, of door een zekere traagheid, of door zijn verkeerde conclusies, omtrent wezen en bedoeling van Christus' koningschap in 't rijk der waarheid, Jezus prijs gegeven aan den willekeur der Joden; maar hij heeft, door zijn vraag: ‘wat is waarheid?’ getoond, dat hij *in den wortel* vreemd stond aan het leven van Christus Jezus, en aan Zijn ambt en aan Zijn geestelijk bestaan. Hij kwam tot de *negatie:* want de natuurlijke mensch aanvaardt niet, krijgt niet eens vat, aan de dingen, die van Gods Geest zijn (1 Cor. 2).

Onze tekst heeft ons verhaald, dat Christus, voor Pilatus staande, getuigenis heeft gegeven van Zijn koninkrijk. Zijn *rijk* was een rijk der *waarheid*. Macht en waarheid werken in Zijn koninkrijk met elkander samen, op elkander aan. Door de macht, het koningschap, staat Christus op den *koningsberg*. En door machthebber in het rijk der *waarheid* te zijn, staat Christus op den *profetenberg*. De toppen van die *beide* bergen liet Christus samenvallen, door te spreken van Zijn ‘rijk’ van ‘waarheid’. Dit was Zijn laatste woord geweest: dat Hij gekomen was, om aan de waarheid getuigenis te geven en onderdanen (die ‘Zijn stem volgen’) zich te werven. Hij wil geen koningsdaad verrichten, die *tegenover* den profetenwil en de profetenroeping staan zou, of daar *buitenom* zou gaan; neen, geen enkele daad van Zijn koningschap wil Hij, als is 't ook maar een oogenblik, *losmaken* van Zijn profetenwerk.

Op deze stellige verbintenis van koningschap en waarheidsverkondiging, van konings- en profetenberg, antwoordt Pilatus nu met een schouderophaling: ‘*wat is waarheid?*’

Over den subjectieven zin van deze woorden is al heel veel geschreven. Bij het zoeken van den achtergrond, waaruit een vraag als deze opkomt, redeneert de één zóó, de ander zùs. De één vindt,

dat Pilatus hier het beeld vertoont van een eerlijken waarheidzoeker, die wel graag wil weten, wàt en wáár de waarheid is, en haar colleges geeft, maar die, bij het zoeken, nog niet tot het *vinden* is kunnen komen, en nu zijn wanhoop uitschreit of verbijt in de benauwde vraag: '*wat is waarheid?*' Anderen zeggen: neen, zóó ernstig is Pilatus' woord niet bedoeld, in de verste verte niet! Het is meer de scepticus, althans de onverschillige en ongeduldige, die hier zijn vraag stelt, en die met een lichte schouderophaling smaalt: 'wat is waarheid?' Volgens deze opvatting is Pilatus niet meer dan een koude, onverschillige, hooge Romein, die van dat gedweep van Joden over waarheidskwesties, en dus ook van den waarheidsdrang van dezen Nazarener, of hoe die man dan verder heeten mag, niets wil weten: het loont hem de moeite niet.

Zoo zoekt de een achter Pilatus' vraag een zwaar-filosofische worsteling, als ware Pilatus een wijsgeer, een nipper althans aan alle bekers, die de filosofen hadden uitgereikt in zijne dagen; en anderen meenen, dat de vraag van Pilatus met filosofie niets te maken heeft, maar dat hij eenvoudig, als de trotsche, zakelijke, nuchtere bewindvoerder, dat zoeken naar waarheid als ijdel tijdverdrijf belacht.

Het lijkt ons niet noodig, in dit opzicht een keus te doen, tusschen de verschillende meeningen. Want daartoe zou men eigenlijk van Pilatus meer moeten weten, dan wij, eerlijk gesproken, weten kunnen. Wel krijgt men den *indruk*, dat van diepen, zedelijken ernst, hetzij dan in Pilatus' worsteling om de waarheid, hetzij dan in een eventueele (bewuste) loochening van de *kenbaarheid* der waarheid, kwalijk kan gesproken worden. Immers, als hij zóó ernstig was geweest, zou hij dan zoo maar dadelijk na die vraag, het gesprek hebben *afgebroken,* en de Joden hebben opgezocht, om van zijn eersten indruk verslag te doen?

Wij weten het dus niet precies, hoe het met Pilatus staat.

Wij hebben het trouwens *niet noodig,* om van Pilatus, en zijn intellectueele ontwikkeling, en den stand van zijn geestesworsteling, zoo nauwkeurig op de hoogte gesteld te worden. Het komt er niet op aan, of wij den geest van Pilatus proeven kunnen, maar, *of wij*

Christus kunnen zien, gelijk Hij door God wordt uitgestooten in deze sfeer van volstrekte *ongeloovigheid,* waarin het ‘vleesch’ den ‘Geest’ in den wortel weigert te aanvaarden.

En, zóó gezien, is Pilatus met zijn vraag: ‘wat is waarheid?’, voor ons een duidelijke aanwijzing van de *zwarigheid van Christus' lijden,* en van de *absolute miskenning*, waaraan Hij wordt prijs gegeven.

Want, of nu Pilatus een ernstig mensch, dan wel een luchthartige dwaas, of hij nu een nobel zoeker is, dan wel een isegrim, of hij nu de vraag, wat waarheid is, als conclusie stelt van jarenlang getob en gezoek, dan wel als afweer van alle tobben en zoeken: voor ons is dit alles niet van eenig belang, omdat wij dit ééne weten, dat in elk geval door dit woord Christus is *genegeerd op* den berg van Zijn ambtelijk bestaan, den berg van 't theocratisch koningschap en van de messiaansche profetie. Pilatus *negeert* dien berg, èn Hem, die er boven op staat. En daarom lacht hij, of schreit hij, - dat is ons om het even - om *ieder*, die zegt een profetenberg, en een konings-berg te *zien*; om *ieder*, die op weg gaat om den messiaanschen ambtsberg te bestijgen; om ieder, die zou zeggen, dat hij is geklommen tot den top. Pilatus met zijn vraag ‘wat is waarheid?’, noemt *ijdelheid* alle zoeken, dat *uitgaat van het gevonden hebben*. Hij miskent de werkelijkheid van een *openbaring*, die met gezag *van boven* komt, en die al onze *nieuwe* vragen *bindt* aan het eens gegeven antwoord Gods, en daaruit doet geboren worden. Of hij nu Christus beschouwt als een zuivere bloem van Israëls eigen tuin, dan wel als een schadelijke woekerplant in den hof der wereldsche cultuur, in ieder geval is *dit* toch wel doorzichtig, dat hij *in den wortel* vreemd staat aan het ambtelijk bestaan van Christus, den Profeet en Koning Gods. Pilatus gaat voorbij aan Christus, en aan de *idée* zelfs van Zijn ambt. Zijn ambt *bestaat niet*, volgens hem; het is een waan, een ijdelheid.

De conclusie ligt nu voor de hand. Indien er geen waarheid is, of indien de waarheid zich niet aan den mond van Christus volmaakt gebonden heeft, dan is Christus' koningschap in 't rijk der waarheid een dwaasheid, een fictie, een onding. Christus heeft Zijn

profetie aan het koningschap gebonden, en omgekeerd: Hij heeft het koningschap gebonden aan de profetie. En dat is nu Zijn ‘ongeluk’ - bij Pilatus. Een koningschap, dat zich los zou gemaakt hebben van den vasten greep der waarheid, dat zou Pilatus' *tolerantie* misschien *geduld* hebben, gelet op de ‘schrale resultaten’, die het tot nu toe had kunnen ‘boeken’. Of, zoo Pilatus het al niet geduld zou hebben, hij zou het, uit erkenning van het gevaarlijk element, dat er in school of schuilen kon, terwille van den keizer hebben *tegengestaan*. Maar een koningschap, dat zijn glorie stelt in de *handhaving* van de *waarheid,* is voor Pilatus even *onwezenlijk* als de waarheidshandhaving zelf. ‘*Wat is waarheid?*’ zoo vraagt hij; en die vraag *miskent* onzen hoogsten Profeet en eeuwigen Koning. Nu *moet* daar volgen de andere vraag: ‘wat is recht?’ tegenover dezen Profeet en Koning.

Derhalve is in het *dieptepunt* van smaad en vernedering, waarin Christus thans voor den wereldlijken rechter neergestooten wordt, een droeve *overeenkomst* met dat andere dieptepunt, toen Kajàfas, de geestelijke rechter, tot Christus zeide: ik bezweer u bij den levenden God, dat gij mij de waarheid zegt.

Want, hoezeer Kajàfas' hartstochtelijke uitroep: ‘*ik bezweer u*,’ hemelsbreed verschillen mag van Pilatus' schouderophalend gebaar: ‘*wat is waarheid?*’ - voor Christus beteekent het eerste een dieptepunt in het proces voor den *geestelijken* rechter, en het tweede een dieptepunt in het proces voor den *wereldlijken* rechter.

En nu, als men zich afwendt van de *psychologie*, ‘van’ Kajàfas en ‘van’ Pilatus, maar zich bekeert tot de *theologie* van Christus; m.a.w. als men eens ophoudt Kajàfas' ziel te bestudeeren, en Pilatus' ziel te analyseeren, maar eenvoudig vraagt, wat *Christus*, onze *Borg* en *Middelaar,* hier in Zijn lijden ondervindt, juist dàn krijgt men een oog voor de ijzingwekkende, door God zoo logisch geconstrueerde parallelie tusschen de dieptepunten en de dieptewegen van Christus' proces voor den geestelijken en voor den wereldlijken rechter.

Toen *Kajàfas* Christus een eed afvergde, toen was dat, naar wij

zagen, een verloochening van Christus' duurzaam *zijn bij God*, van Christus' duurzaam toeven, waken, bidden op den profetenberg; m.a.w. de negatie.

En thans, nu *Pilatus* vraagt: ‘wat is waarheid?’ is dat *weer* een verloochening van Christus' duurzaam *zijn bij God*, van Christus' duurzaam toeven, waken, bidden op den konings- en profetenberg; m.a.w. de negatie, andermaal. -

Kajàfas en Pilatus, ze zijn wel twee, ze zijn volmaakt verschillend. De één komt van het Oosten, de ander van het Westen. De één is op den berg van *Jeruzalem* gezeten, de ander komt van de toppen van *Rome*. De één draagt de priestertoga, de ander de romeinsche tunica. De eerste zalft zijn hoofd met *tempel*-ingrediënten, de ander doet het met de sieraden van het *paleis*. De één gaat gebukt onder de lasten van geleerde folianten, de ander bekijkt zijn ferme zwaard, en zoekt zijn paar'len uit, en ook zijn gouden ringen. De één simuleert den grooten *ernst*, en wringt zich in duizend bochten, om eindelijk dan te komen tot zijn punt van groote rust, wanneer hij Christus maar tot den dood verwijzen kan naar het eerst beraamde plan; en de ander begint met volmaakte *rust* en koude evenwichtigheid, en komt eerst later tot het zich wringen in duizend bochten, en tot de spanning en onrust, die zijn dag heden hebben bezwaard, haast tot den dood.

Welk een volmaakt tegenovergestelde typen.

Wat een groote afstand.

Maar niettemin, *als zij bij Jezus Christus komen*, dan *gaan* zij *beiden uit* van de negatie. Dat is hun droeve overeenkomst; ‘het vleesch’ is éénerlei in aller Welt tenslotte. De één moge dan een onweer Gods gelijken, en op Jezus aanstormen met den hartstochtelijken eisch: *zweer* nu waarachtig een getrouwen *eed;* en de ander moge sissen, zoo tusschen de tanden door: och, och, wat is toch waarheid, man, houd toch op, - maar beiden *beginnen*, in hun aanvang, met *negatie;* want het vleesch heeft geen aanvat aan de dingen, die des Geestes Gods zijn.

Zoo gaat Kajàfas uit van de hypothese, dat Christus van den profetenberg, van den ernst der dingen, van het verterend vuur

der waarheid, niets begrepen heeft. God en het verterend vuur, die zijn bij Jezus niet. Men moet Hem met geweld gaan sleepen naar de vierschaar Gods, waar men een duren eed kan doen. *Het verterend vuur, dat is bij Jezus niet*.

En zoo zegt óók Pilatus, als Jezus zijnerzijds verklaart te wonen bij een al-verterend vuur: daar *is* geen vuur, dat de wereld òpteert en verbrandt: m.a.w. *het verterend vuur*, *dat is bij Jezus niet*.

Kajàfas zegt: gij zijt niet de Messias, gij zijt zoo maar een doodgewone Jood, die met een eed ‘er bij gebracht moet worden’, dat er in deze wereld nog zoo iets is als een klimaat van eeuwigheid.

En Pilatus, precies van den anderen kant uit redeneerende, voegt Jezus toe: gij zijt de Messias niet, want het is dwaasheid, te zeggen, dat er een klimaat is van eeuwigheid, waarin wij menschen zouden kunnen ademhalen; gij zijt zoo maar een doodgewone Jood, één onder al die krielende duizenden.

Kajàfas zegt tot Jezus: gij zijt een man van de vlakte; en Pilatus zegt het zelfde, en negeert Christus' zelfverkondiging als één, die staat op den berg van alle profeten en van de groote gemeenschap der koningen.

Kajàfas, met zijn eedvordering, ziet Christus staan buiten den cirkel van de *aangedrongen* waarheid Gods, en verwijt zulks Jezus. En Pilatus zegt: daar *is* geen cirkel van een *aangedrongen* waarheid Gods, kom wees toch wijzer en vermoei u niet met hetgeen u te hoog, en mij te onwezenlijk is.

Maar beiden gaan den Heer voorbij, voorbij. - En Hij heeft dit wel diep in 't hart geweten. Zijn verberging was Hem niet verborgen: den Logos zijn al zijn diepten van eeuwigheid bekend. Hij is de Vreemde hier op aard; de negatie is Zijn ziel weer krachtig aangezegd, opdat Hij slechts uit God en uit zich zelf de redenen zou nemen voor de groote affirmatie van God en van Zijn uitverkoren broeders.

Aldus is Christus van Pilatus' zijde ook in den ijdelen cirkel van het menschen-leven, rustig, en nuchter-zakelijk, neergezet. Op zijn plaats gezet, noteert Pilatus' geest. Dat Christus dien ijdelen cirkel

bréken kwam, hij kon het niet gelooven, en ging er aan voorbij, voorbij.

Daar is in hetzelfde jaar, waarin dit boek geschreven is, - 1929 - een college geweest van rechts-geleerden van joodsche origine, die de vraag hebben opgeworpen, of het geen tijd werd, om het proces van Jezus van Nazareth te herzien en eindelijk te erkennen, dat het Sanhedrin Hem onrecht had gedaan. Het joodsche geweten moest nog eens onbevooroordeeld den Nazarener en zijn 'geval' aan zich voorbij doen gaan.

Gelijke kwestie ware ook op te werpen voor hen, die studie maken van het staatsrecht bij de *Romeinen*.

Maar, al zóu ook te eeniger tijd het joodsche volk, of eenige joodsche gemeenschap, volmondig erkennen, dat Kajàfas zonder noodzaak '*Jezus*' - den historischen persoon - overgegeven had, en dat Pilatus zonder dwingende reden hetzelfde had gedaan, - zoo iets is volstrekt niet onmogelijk - de '*Christus*' zou toch, des ondanks, als balling door de wereld *blijven* gaan. Wie '*Jezus*' vrij rondloopen laat in deze kromme wereld, omdat Hij ongevaarlijk is, of, omdat de waarheid toch niet door Hem wordt beschadigd, of, omdat de vrome en traditiegetrouwe eeden van het volk Israël door Hem in het wezen van Zijn verlangend hart niet zijn geschonden, doch dan voor het overige '*Christus*' niet erkent als staande op den profeten- en koningsberg, en als *grondlegger* ván dien berg, *die heeft Hem nog verloochend*. Verloochend, en naar het wezen *genegeerd*. Het komt in de wereld niet aan op een conclusie, die *ons denken* langs zijn *eigen* wegen vindt, maar op het '*aanvatten*' van het voorafgaande *bevel*, dat langs de wegen van den God der *openbaring* naar ons komt, en ons sommeert: hoort Hem, hoort Hem. Christus wil niet met ons *onderhandelen* over de vraag, wat waarheid is, en wat het leven is, en wie God is, maar Hij wil Zijn waarheid en Zijn leven en Zijn God *opleggen* met het hoogst denkbare *gezag*. Zoowel de 'spanning' van de vragen van *Kajàfas*, als de 'spanning-loosheid' van de vragen van *Pilatus,* zij gaan beide Hem voorbij, want zij staan buiten de mogelijkheid van de aanvaarding van den *Christus,* in Zijn ambt. Hij zelf wil

met den zwaren inhoud van Zijn woorden ons vervullen, en *zóó* de spanning in ons leggen van het rijk der hemelen, dat zich nooit laat nivelleeren met een rijk van macht of meening hier beneden.

Wij laten Pilatus zijn hooghartige vragen, gelijk wij Kajàfas zich op laten winden. Wij willen naar *Jezus* gaan, en zien, hoe zwaar *Hij wordt vernederd*. Want nu Pilatus den ganschen konings- en profetenberg negeert, nu kan, van dit moment af aan, het geding van Jezus Christus *niet meer langs rechte banen worden geleid*. Het is het 'noodlot' nu van Christus Jezus, het is de noodzaak nu voor onzen Borg en Heiland, dat Hij *van den aanvang* af ten doode is verwezen.

En dit heeft Hij gevoeld, zoo diep en smartelijk als het immer mogelijk was. Jezus heeft van ouds *geweten*, doch Hij heeft nu *ervaren,* dat, toen Pilatus zei: wat is waarheid, en tegelijk den rug aan Jezus toekeerde, nu alles in den wortel was en bleef bedorven.

En toen Hij smartelijk ervoer, mensch van gelijke beweging als wij, dat van dezen rechter niets meer te hopen viel, toen stond Hij voor de zwaarste taak, dien rechter toch nog ieder oogenblik het zijne te geven, en eveneens aan God te geven al wat straks Gods zou blijken. Dit is verheven majesteit geweest: Pilatus zien als den volslagen blinde, en als een speelbal van zijn eigen vrees, en nochtans God te eeren als den Vader der geesten, die het oog geschapen heeft, en op wien alle oogen hebben te zien; die den Geest uitzendt, opdat al wat knecht is, van den Geest vervuld, Hem zoeken zou zonder pauze. - Het was zwaar zoeken: God zoeken onder het muitgespan. Het was een zware dag: het rechthuis van Zijn Vader zien verworden tot een moordenaarschol, en zelfs geen touwtjes mogen draaien tusschen de vingers, die eens den tempel hebben schoongeveegd met een geesel van touwtjes. -

Hoofdstuk XIX. Christus zwijgend voor Pilatus.

> *En als hij dat gezegd had, ging hij wederom uit tot de Joden, en zeide tot hen: Ik vind geen schuld in Hem*.
> JOHANNES 18:38*b*.

> *En zij hielden te sterker aan*, *zeggende: Hij beroert het volk*, *leerende door geheel Judéa, begonnen hebbende van Galiléa tot hier toe*.
> LUKAS 23:5.

> *En als Hij van de overpriesters en de ouderlingen beschuldigd werd, antwoordde Hij niets. Toen zeide Pilatus tot Hem: Hoort gij niet, hoe vele zaken zij tegen u getuigen? Maar Hij antwoordde hem niet op een eenig woord; alzoo dat de stadhouder zich zeer verwonderde*.
> MATTHEUS 27:12-14.

ONS voorgaande hoofdstuk is geëindigd met de opmerking, dat Christus, toen Hij eenmaal wist, dat van Pilatus geen rechtshandhaving te wachten viel, nu voor de zware taak stond, zich van dien rechter af te wenden, en Zijn zaak over te geven in de hand van dien God, die rechtvaardig oordeelt, en die niettemin, of laat ons in geloofstaal zeggen: juist *daarom*, tégen Jezus Christus was, en Hem verlaten ging.

Nu moeten wij echter verder. De vraag dringt zich aan ons op met onafwijsbare kracht: op welke wijze de Christus dan alzoo Zijn roeping ten aanzien van God heeft vervuld.

Het antwoord daarop luidt: *Christus sweeg stil*. Hij heeft eerst gezwegen voor Kajàfas; en alzoo zwijgt Hij ook thans voor Pilatus.

Wat Pilatus betreft, toen hij van Christus vernomen had, dat

deze een koninkrijk als het Zijne erkende, dat niet een menschelijk-wereldsche machtsorganisatie, maar een woonplaats en een werkplaats voor de waarheid wilde zijn, toen was voor het besef van Pilatus daarmede althans *dit* ééne met zekerheid te concludeeren, dat van dezen gebonden Jood toch geen *onmiddellijk* gevaar voor den staat te duchten was. Al was het - wij verwijzen hier naar het slot van hoofdstuk XVII - in het afgetrokkene nog mogelijk, dat de *doorwerking* van de beginselen, welke die dan ook mochten zijn, van dezen vreemdsoortigen 'koning', in de *toekomst* voor den staat brekende kracht konden hebben, - wat het *héden* betreft, beteekende hij toch niet een acuut gevaar, omdat de molens van 'de waarheid' altijd *langzaam* malen. En veel verder dan het *heden* zag Pilatus niet: het geval was moeilijk genoeg, en kon hij er àfkomen, dan zou het 'zijn tijd' wel 'uitzingen'. Want och, de procurator van Rome, vooral één, gelijk Pilatus is, een decadente figuur, en dan vooral in Pilatus' tijd, een decadenten tijd, bekommerde zich maar weinig om de *toekomst* van zijn keizerrijk. Het zou 'zijn tijd' wel uitduren. Voor het naaste oogenblik zou deze mensch, deze meester-droomer, voor den actieven romeinschen staat, die bij daglicht pleegt te werken en - te straffen, geen enkel acuut gevaar kunnen zijn.

Daarom keert Pilatus, die zich bruusk van Jezus heeft afgewend met de vraag: 'wat is waarheid?', vrij ongeduldig terug naar de Joden, die dezen gevangene hadden uitgeleverd, en stelt hen in kennis met zijn voorloopige conclusie: *ik vind geen schuld in hem*.

Daarmede was nog niet definitief gezegd, dat volgens Pilatus Jezus ook inderdaad onschuldig *was*. Neen, zóó onvoorzichtig is Pilatus niet. Door hem wordt alleen nog maar verklaard, dat hij in zijn rechterlijk onderzoek nog geen schuld ontdekt had. Pilatus 'houdt zich op de vlakte,' en spreekt daarom enkel negatief: hij heeft de schuld niet kunnen constateeren. Tegenover de officieele formule van de joodsche aanklagers: *'wij hebben gevonden',* - stelt Pilatus nu, even formeel, zijn voorloopige conclusie: *'ik bevind'*.

De scherpe ooren van de gespannen toeluisterende, joodsche autoriteiten hebben evenwel gauw genoeg opgemerkt, dat, hoe

formeel de aanvankelijke conclusie ook werd ingeleid, niettemin de uitspraak nog maar *voorloopig* was, en vooral: zuiver *negatief*. Met andere woorden: zij hebben dadelijk de situatie overzien. Zij begrijpen, dat Pilatus zich wel tegen hen schrap zet, maar dat hij nog niet de deur voor hen heeft dicht geworpen.

Dadelijk komen de joodsche overpriesters en schriftgeleerden van deze casus-positie gebruik maken. Ze dringen op, en wringen hun voet in de opening van de deur, die nog niet was dichtgeworpen. Neen, neen, zóó gemakkelijk gaat dat heden niet; zij zullen Pilatus nog wel nader spreken, en beginnen daar al dadelijk mee.

Nu dienen zij, tegenover Pilatus' *negatieve* conclusie, een heel lange reeks van heftige, en in *positieven* vorm gestelde beschuldigingen tegen Jezus in. Hoe, zoo zeggen zij tot Pilatus, kunt gij geen schuld in hem constateeren? Meent gij, dat hij niet meer zou wezen dan een ongevaarlijke dweper, iemand, die met zijn theologischen kijk op de dingen, en met zijn godsdienstig verlangen, en met zijn waarheids-profetie de kwesties van romeinsche wereldpolitiek en staatsbestuur totaal voorbij gaat? Maar dan kunnen wij u anders inlichten.

En nu beginnen zij.

In de stellige hoop, dat zij den ongewissen stadhouder, wiens politiek reeds vaker vrij onzeker bleek te zijn, en die al meermalen toegegeven heeft, als men hem maar niet zijn eerste luimen liet volgen, ook nu wel kunnen spannen voor hun wagen, - beginnen zij hun beschuldigingen tegen Jezus nog breeder uit te meten, dan tot nu toe is geschied. Dat zij daarbij hun eerste klachten handhaven, en dus het proces over den *politieken* boeg *blijven* werpen, is wel te verstaan; want als zij nu met een *ander* requisitoir voor den dag gekomen waren, dan zou hun booze opzet te doorzichtig zijn geweest, en zouden zij hun zaak groote ‘schade’ gedaan hebben. Al handhaven zij daarom de oude punten van aanklacht, toch gaan zij nu met dubbele kracht die reeds eerder ingediende aanklachten verscherpen. ‘Vele dingen,’ zoo lezen wij, brengen zij nu tegen Jezus in. Zij noemen bizonderheden, zij geven détails; misschien brengen zij wel ter sprake het verhaal van de

gebeurtenissen van ongeveer een week geleden, toen Jezus in de stad was binnen gekomen *als een koning*. En, dat zij àlles er op zetten, om zoo scherp mogelijk het beweerde delict van den profeet van Nazareth voor te stellen, bewijst zelfs hun *woordenkeus*. Voorzichtig laten zij nu doorschemeren, dat niet alleen maar het feit te constateeren valt, dat Jezus staatsgevaarlijk is, maar dat Zijn 'beweging' haar steun vindt in een massa-suggestie, die het *volk* als *israëlietische,* d.w.z. *religieuze*, gemeenschap in haar ban gegrepen heeft, en dreigt te electriseeren.[1)] Bovendien wordt de eerst in het algemeen gestelde aanklacht, dat Jezus het volk verleidde, nu verschérpt tot de beschuldiging, dat Hij de menschen *ophitste*. Zoo wordt Pilatus opnieuw voor de vraag geplaatst, of hij toch vooral dit 'geval' grondig onderzoeken wil; want de veiligheid van den staat mag toch niet gevaar loopen met zijn hoogst eigen bewilliging?

En Christus?

Wanneer men Hem beschuldigt van zóóveel ernstige zonden tegen de romeinsche staatsorde en zóóveel aanslagen op de burgerlijke rust, dan komt Pilatus naar Hem toe, en vraagt Hem, zich nader nog te verklaren.

Doch Jezus zweeg stil.

Het schijnt, dat Pilatus Jezus naar buiten gebracht heeft, naar het gemengde gezelschap, dat daar voor het praetorium was saâmgebracht, en dat hij Jezus daar, in tegenwoordigheid van Zijn beschuldigers, heeft gevraagd, op al die punten van aanklacht gedétailleerd te antwoorden. Hij vraagt ten minste Jezus, of Hij niet 'hoort, wat dezen tegen Hem zeggen.'

Doch Jezus zweeg stil.

Waaróm zweeg Hij zoo stil?

Velen zeggen: Jezus zweeg maar, want spreken had Hem toch

1) Wij zagen boven, Hoofdstuk XI, bladz. 215, dat ze eerst het woord *ethnos* gebruiken, en niet het woord *laos,* voor 'volk'. *Ditmaal* wordt het woord *laos* wèl gebruikt, vergel. Nebe, a.w. 56.

niet ‘geholpen’. De uitvoerigste apologetische rede zou toch niets hebben veranderd aan de gezindheid van de Joden, noch aan de conclusie van Pilatus. En waar, volgens menschelijke berekening, toch elk nuttig effect aan eenig spreken ter verantwoording bij voorbaat te ontzeggen viel, vond Jezus het, volgens deze redeneering, maar beter, in het geheel niet te spreken.

Wij kunnen echter deze ‘verklaring’ van het zwijgen van Christus moeilijk aanvaarden. Zelfs maakt zij ons een weinig kregel.

Want wat is dat nu? Mag men dergelijke platvloersche overwegingen in het hart van Christus denken?

Is dat dan soms de regel bij Christus, dat Hij alleen die dingen doet, waarvan Hij, *naar menschen-maatstaf,* effect kan wachten, of ‘succes’? Maar Zijn gansche leven, heel Zijn profetie, al wat Hij doet en getuigt en spreekt en leert, is immers altijd weer opnieuw geweest een ingaan tegen den stroom, een trachten, een jagen, naar hetgeen *menschelijker-wijze* onmogelijk en dwaas is? Christus, die de bergrede sprak, die den eisch in de wereld werpt, volmaakt te zijn gelijk God in den hemel volmaakt is, die een voortdurende antithese legt tusschen wat in menschenoogen nuttig is èn wat noodzakelijk is bij God, - zou die van het woord hebben afgezien, omdat spreken toch niet ‘menschelijk-voordeelig’ was?

De vraag stellen is reeds haar beantwoorden: Christus is permanente werker van wat menschen noemen: onbegonnen werk.

Neen, wij keeren het om: *juist omdat* thans een eventueel nader afdalen in bizonderheden *zoo heel veel had kunnen zijn* en zoo *heel gemakkelijk had kunnen dienen,* om dien Vrijdag *totaal anders te doen eindigen, dan hij inderdaad geëindigd is, - juist dáárom zwijgt Jezus*. Zijn ure is *nú wèl* gekomen, Zijn ure n.l. om te sterven. En daarom wil Hij niet door eenig spreken, dat zich door *iets anders* dan door Zijn *ambtsbesef* zou laten inspireeren, van het kruis afhouden, en Zijn ure, nu ze gekomen is, uitstellen of afstellen.

Of is het niet waar, dat, *juist menschelijkerwijs gesproken*, een spreken, nú, en in dit oogenblik, en over *déze* nieuwe bizonderheden, Christus heel veel had kunnen geven, en Hem heel sterk had kunnen helpen in het ombuigen van den gang van

het proces, in déze richting, dat Hij niet, en althans niet *op dezen dag*, ten offer vallen zou.

Laat ons zelf maar verder nadenken. Laat ons eens even aannemen, dat Christus nu inderdaad min of meer uitvoerig ingegaan was op al die détails in het betoog, dat men nu heftig tegen Hem inbrengt, wat zou er dan geschied zijn? Dan zou Christus voor het minst Pilatus hebben kunnen verlegen maken. Dan zou Hij Zijn rechter hebben kunnen *dwingen* tot een nader, gedétailleerd, onderzoek, dat in elk geval niemand dien rechter kwalijk nemen kon. Integendeel, stel dat Pilatus het had bevolen, dan zou die ambtelijke precisiteit de rapporten over zijn gevoerd beheer, stellig gunstig hebben beinvloed. In elk geval had Christus, door nu te spreken uit den óvervloed van Zijn volmaakte wetenschap en van Zijn oneindig waarheidsverlangen, het vonnis kunnen doen *uitstellen*. Al miste Hij het romeinsche burgerrecht, - zoodat Hem niet, als Paulus later, hooger beroep openstond, - *uitstel* was toch in elk geval mogelijk.

Zelfs kunnen wij veilig zeggen, dat hier een verzoeking voor Christus lag, een satanische *verzoeking* om wél te spreken, omdat inderdaad spreken menschelijkerwijs heel veel ‘gegeven’ zou hebben. Niet ter verandering van de gezindheid van de joodsche aanklagers, maar wél om den rechter Pilatus te nopen tot uiterste voorzichtigheid.

Wij spreken hier van een duivelsche *verzoeking*. En dat met goede reden. Indien toch Christus zich laat verleiden tot spreken over hetgeen de *Joden* aan de orde stellen, en dit, terwijl Hij *weet,* dat de groote hoofdzaak, die *Hij zélf* aan de orde stelde, door Pilatus grondig is *genegeerd,*[1] dan zou Hij daardoor *zonde* plegen tegen het koninkrijk der waarheid, waarvan Hij zelf het Hoofd is, en de Vorst, en de hoeksteen, straks ook het bouwoffer en het fundament.

Daar waren hier twee mogelijkheden van overtreding.

De *eerste* mogelijkheid was, dat Christus gezwegen had van hetgeen Hij in Zijn *goede belijdenis móest* getuigen. In *déze* zonde is de tweede Adam echter niet gevallen, want Hij *hééft* Pilatus

1) Zie ons vorig hoofdstuk.

gezegd, dat Hij *inderdaad* de koning van het rijk der waarheid is.

Intusschen, nog een *tweede* zonde lag voor de deur, menschelijk gesproken. Wij hebben het oog op de mogelijkheid, dat Christus, ook al hàd Hij eenmaal de *hoofdzaak,* waar het over liep, rondweg genoemd, nu *verder haar verzwijgen zou,* en de majesteit der waarheid zou beleedigen, door haar te doen negeeren, en inmiddels zich over *bijzaken* uit te spreken.

Nu, - ook aan déze zonde ontkomt de Christus, dank zij de zuivere werking van Zijn zondelooze ziel. Hij, die aangeklaagd is van majesteitsschennis, heeft ze niet gepleegd; tegen den keizer niet, *maar ook tegen zichzelven niet*. Tegen het rijk der wereldsche overheid bracht Hij niets kwaads in, maar Zijn *eigen* rijk laat Hij óók niet beleedigen. En allerminst doet Hij dat zelf. De waarheid, die aan Zijn koninkrijk het wezen geeft, wil nimmer worden genegeerd. Christus mag dan in slavernij gebracht zijn, en in boeien staan, Hij *handhaaft zich toch als koning* in Zijn eigen waarheidsrijk, en laat zich niet op zijpaden dringen, zoolang de heirbanen, waarop Hij Pilatus, met zichzelf, geplaatst heeft in Zijn voorafgaande belijdenis, niet worden betreden, maar frivool worden genegeerd. Wat baat het ons, wat recht hebben wij, welk recht heeft zelfs de *Christus,* om ook maar één enkele bijzaak los te maken van de hoofdzaak, of eenige bizonderheid in het terrein der waarheid te scheiden van de algemeene waarheid? Wie geeft den Zoon het recht, iets van Zijn daden, spreken, leeren, in bespreking te geven of te nemen, zoolang niet eerst de *wezenlijke, essentiëele* grond-gedachte, welke al Zijn bizonder spreken en doen en leeren *beheerschen*, eerlijk in overweging is genomen? Indien Christus goed gevonden had, dat men de grondgedachten van Zijn waarheidsrijk en van Zijn rijkswaarheid *ambtshalve(!)* negeerde, en toch, ook al weer ambtshalve, op bizonderheden inging, dan zou Hij zelf van de heirbaan, die God Hem aanbevolen had, zijn afgeweken, om de zigzag-lijn te volgen van een vijandschap, die uit eigen verdorven wil, en naar eigen blind gezicht, Hem dringen wil in elken uithoek, waaruit zij voor haar vleesch haar winst behalen

wil. Neen, - zóó mogen zij doen, die de desperado-politiek volgen van ‘wie het leven bij zichzelven niet kan houden’, doch de majesteit van den eeuwigen Koning in het rijk der waarheid is een andere. Hij wil Pilatus álles zeggen, en ook den Joden álles zeggen, maar *niet, wanneer men Hem afrukt van den profetenberg,* of Hem aldaar negeert. Hij kàn ook niets meer zeggen, dat in Gods oog effect heeft voor God en voor het rijk der waarheid: dat eenige doel van den sprekenden Christus. Neen, Hij kàn niet. - Want niets van Jezus kan ooit in zuiver licht gezien worden, tenzij dat openbarings-licht erover valle, waarnaar Pilatus niet eens zoeken wil.

En daarom was het *gehoorzaamheid aan God,* dat Christus zwijgt voor Pilatus en nu ook zwijgt tegenover de Joden. Dat zwijgen was geen niets-doen, en het was ook geen reactie, en het was nog minder negatief verzet, of revolutie, maar het was *gehoorzaamheid*. Het was de trouw van den Profeet aan wie Hem zond. Want die Hem zond heeft Hem gezegd, dat Hij geen enkel woord of werk ooit scheiden mag van het centrale woord, en van het eenheidswerk, waartoe Hij is gezonden in de wereld. En zóó getrouw is onze hoogste Profeet, niet alleen maar aan den *inhoud,* maar ook aan de zuivere *methode* van Zijn spreken en getuigen, dat Hij geen woord aan menschen kwijt wil, die met Hem spreken willen over de objectieve ‘détails’ van Zijn getuigen, leeren en verschijnen, maar met voorbijgang van de ééne, alles beheerschende, verborgene *idée,* waaruit dit alles opkomt. Christus blijft getrouw, ook aan de methodiek, die God gesteld heeft in het koninkrijk der waarheid, al zou het ook Zijn leven Hem kosten.

Zoo is dan het zwijgen van Christus voor Pilatus een *daad* van uiterste en krachtige gehoorzaamheid. De *profeet* en de *koning* zwoegt en zweet, en verdeelt Zijn spreken en Zijn zwijgen aldus, dat de *priester* in Hem komen kan tot het bepaalde offer, het avondoffer op den goeden, Goeden, Vrijdag. Hij heeft Zijn dood niet afgeweerd door een goedkoope, en menschelijkerwijs ‘profijtelijke’, verandering van het schema Zijner getuigenis, maar Hij heeft

het offer voor Zijn God aanvaard, juist, wijl Hij trouw bleef aan de methodiek van Zijn profetische getuigenis.

En hierdoor heeft de Christus den verzoeker afgeslagen, en Zijn rijk van waarheid behouden. Hij heeft den valschen schijn geen oogenblik gewild, ook voor zichzelven niet.

Denk u eens even in, dat Christus niet gezwegen, maar gesproken had, en punctueel geantwoord op al de vragen, die de Joden hebben opgeworpen. En denk u dan eens verder in, dat Hij door zulk een apologie, die Hem inderdaad makkelijk genoeg gevallen zou zijn, zich had *onttrokken* aan het vonnis, dat Hij met Zijn woorden hàd kunnen verhinderen, - hoe zou dan de positie zijn geweest van Christus in al de dagen, waarin Hij voortaan op de wereld toefde (wij spreken nu naar den mensch)?

Hierop is slechts één antwoord mogelijk. Indien Christus zich had laten vrij-spreken op grond van deze overweging, dat een profeet-van-waarheid voor het romeinsche rijk geen gevaar beteekende, althans geen gevaar, in den zin, waarin Pilatus en de keizer dat bedoelen, dan zou de Christus de *leugen* hebben getolereerd, en daarvan gebruik gemaakt hebben, om Zijn dagen te verlengen.

Want Christus Jezus is voor het romeinsche wereldrijk *wel degelijk een 'gevaar', juist* in den zin, waarin de keizer en Pilatus dit bedòelen. Hij is de ondergang voor dat wereldrijk, dat rijk van anti-christelijke tendenzen, het bestiale rijk, waarin het 'Beest' van de Openbaring van Johannes reeds naar de idée is ontvangen, en waaruit het - volgens apokalyptisch gezicht - straks ook geboren wordt. Christus' rijk komt wel 'zonder uiterlijk gelaat' in de wereld, en Hij zelf is wel als koning 'arm en ongewapend' binnengekomen in Jeruzalem, maar in Zijn werk en wezen ligt toch een kracht, die Rome zal ontbinden. De *sámenbinding,* die door den Geest van Christus wordt gewrocht, brengt ook *óntbinding* in de gelederen van het Beest, dat is van 't zondig wereldrijk. De *wedergeboorte,* die Christus, eerst in zielen, daarna in de kerk, de oecumenische kerk, die nieuwe wéreld, werkt, kan slechts vechten

tegen alles, wat enkel leeft uit *geboorte* van de natuur, en mitsdien doortrokken is van de zonde en de menschelijke eigenwilligheid. Al komt Christus niet *van den buitenkant* de koninkrijken van de wereld breken, en al rammeit Hij geen enkele poort van een of andere wereldstad, Hij doet toch *iets ánders,* want Hij *werkt van binnen uit*. Hij werkt in menschenzielen een ander leven, onwederstandelijk. Hij knoopt in menschenharten de draden van een hemelrijk. Dat hemelrijk schrijft zijn adagiums niet maar ‘in de wolken’, doch in de harten. Het vaart de wereld door. Het komt weliswaar van bovenaf, maar trekt zeker door naar de wereld daar beneden, om daarop *in* te werken, en in die bestaande wereld alle dingen nieuw te maken. Het koninkrijk van Christus *is* wel niet *van hier,* zooals Hij zelf het ons gezegd heeft, doch het *komt* wel degelijk *hier*.

Er is dus *wel degelijk* ‘gevaar’ voor Rome.

Christus' koninkrijk wordt weliswaar door Pilatus, dien scepticus, (practisch of theoretisch), gezien als een paradoxale inslag; het moge door Jezus dan misschien - Pilatus weet dat zoo niet - gevaarlijk bedoeld zijn, maar het brengt in elk geval practisch het keizerrijk geen schade toe, gelijk hij meent. Wat zou dat abstracte, onzichtbare, nazareensche waarheidsrijk nu kunnen beginnen in de nuchtere *werkelijkheid* van Rome's staatsverband en van Pilatus' praetorium? Immers niets?

Maar wij, die Christus' woorden uit Zijn mond gehoord hebben, wij denken er anders over.

Wij weten, dat Christus' koninkrijk, *juist omdat* het van bovenaf naar de wereld toe komt, niet door revolutie, maar door reformatie, niet door bloote cultuurkrachten, doch door regeneratie uit Gods Geest, aan het uiterlijk gelaat der wereld een zoodanige verandering heeft opgelegd, dat daarmee het vleesch, en het Beest, en de cultuur, die zich der zonde dienstbaar stelt, geen oogenblik vrede hebben kan. Het rijk van Christus is geen ‘ongevaarlijke’, paradoxale inslag, dien men alleen maar waarnemen kan, wanneer men in de geestelijke wereld staat, en wolken-schrift kan lezen. *Juist omdat* het rijk van Christus zijn tegenspraken en zijn aanspraken hand-

haaft *in* elke bestaande orde, en *tegenover* elke bestaande orde, die zich der zonde dienstbaar stelt, en *juist omdat* dat rijk in de zichtbare menschheid naar een *andere* menschheid zoekt, en een *eigen* schema oplegt aan de natuurlijke en historische orde van de geschapen wereld, *daarom* zal de zichtbare doorwerking van het rijk van Christus inderdaad van binnen uit straks 'schade' toebrengen aan alle rijk, dat wereld is. 'Schade' - volgens de logica van alle *vleesch*.

Dit wetende, heeft Christus zich geen oogenblik - zonder meer - willen *vrijpleiten* van de aanklachten van de Joden, die er op wezen, dat de bestaande orde door Jezus veranderd werd. Door zùlk een pleitrede zou Christus hebben *gelogen*.

De joodsche aanklagers liegen zèlf, als zij Pilatus suggereeren, dat Christus *revolutie* pleegt, dat Hij *geweld,* en vuur en zwaard, gebruikt; want tegenover *die* suggestieve leugen staat de groote waarheid, dat Christus slechts met *reformatie* komt, en met regeneratie; met het vuur van den Heiligen *Geest,* en met het zwaard van het hart-verwinnend *Woord*. Zij liegen óók, wanneer zij zeggen, dat Christus *tégen* den keizer is; want ten slotte is Hij *vóór* den keizer, en voor ieder, die maar belijden wil, en zoeken, hetgeen tot zijnen vrede dient. Oók liegen de Joden, wanneer zij Pilatus de idée opdringen, dat Christus *zichzelf* als *einddoel* stelde van Zijn ongebroken woord-oppositie tegen het rijk der wereld. Want immers, Christus heeft Zijn werk *vàn God* steeds uit doen gaan, en zal ook *tót God* het altijd laten wederkeeren.

Tot zoover hebben de Joden van Christus enkel onwaarheid gezegd.

Maar indien Christus nu alleen hun onwaarheden had tegengesproken, en, gebruik makende van dit overstelpende afweermateriaal, voorts *gezwegen* had van dat nooit te loochenen feit, dat Hij toch inderdaad aan het gelaat der aarde *alles* komt veranderen, en ook in de voormalige geschiedenis van het wereldrijk komt stellen een alles vernieuwende heerschappij, dan zou Christus door de wereld heengegaan zijn, wel met een *vrijgeleide van Rome,* maar als verstooten *balling van God*. Dan zou Hij van

Pilatus een vrijbrief hebben gekregen, maar van Zijn *God* zijn neergebliksemd. Dan was Hij geen *Koning* over de wereld geworden, maar een *bedelaar,* die een vrijbrief voor enkele dagen van leven afgetroggeld had uit Rome's hand, maar dan ten koste van het recht Zijns Gods. Dan zou de opperste Profeet in het rijk der waarheid verzwégen hebben de profetie van Daniël, die immers duidelijk had gezegd, dat de steen van den Messias de wereldrijken zou vernietigen, en het titanenbeeld van aardsche wereldmacht versplinteren?

Maar wat dunkt u nu zelf: zou Jezus een Heiland voor ons kunnen zijn, een Koning in het rijk der waarheid, wanneer wij van Hem wisten, dat Hij voor het *Sanhedrin* de profetie van Daniël (denk aan Zijn eigen spreken over den Menschenzoon) met nadruk *had naar voren gebracht,*[1)] doch voor *Pilatus diezelfde* profetie listig zou hebben *dood gezwegen?* Neen, ónze groote Simson knipt Zijn haren niet, en sjachert niet met Zijn geheimen. Zijn spreken bleek gehoorzaamheid. Zijn zwijgen is het nu ook. Want Zijn zwijgen is positieve *heerschappij,* het is *offerande,* het is *gehoorzaamheid*, omdat het *handhaaft* heel de profetie, omdat het weigert elke gunst van Rome, die slechts te werven viel ten koste van de openhartige erkenning van het axioma, dat Hij heeft gesproken: *mijn rijk is een koninkrijk der waarheid*. Mijn rijk is *koninkrijk* der *waarheid*. Maar op *beide termen* valt het volle accent: en Jezus wil niet op het woord *waarheid* zóó den klemtoon leggen, dat Pilatus het andere woord - *koninkrijk* - vergeten zou. Het rijk van Christus is wel niet *ván* deze wereld, maar het is toch wel degelijk *in* deze wereld. Een ieder, die uit de waarheid is, hoort Zijne stem.

Waarlijk, dat is ‘staatsgevaarlijk’.

Want in de lijn van dezen zin ligt Constantijn de Groote, die het romeinsche keizerrijk, naar het inzicht van het Beest van Rome, een kwaden dag heeft toegebracht. Constantijn, van wien sommigen denken, dat Christus Zijn rijksbevel voor hem in de *wolken* schreef, maar van wien allen gelooven, dat Christus het in zijn *hart*

1) Zie in dit deel, bladz. 122 v.v.

geschreven heeft. In de wolken schrijven - dat is betrekkelijk ongevaarlijk, Pilatus. Maar wacht u voor wie schrijven kan op tafelen van het *hart!*

Het lijdt dan ook geen twijfel, voor wie het bovenstaande als juist erkent, dat Christus voor Pilatus, gelijk ook voor Kajàfas, in spreken en zwijgen *precies hetzelfde doet, hetzelfde* huis der waarheid bouwt, en zijn *eigen* stijl ten volle handhaaft.

Voor wie geen moeite doet, om deze dingen na te denken, is het een schijnbaar *tegenstrijdig* ding, dat Christus *eerst* zegt: Ik ben gekomen om de waarheid *getuigenis* te geven,.... en een paar minuten later *geen enkel woord* van getuigenis meer spreekt, maar *zwijgt*, hardnekkig *zwijgt*.

Tegenover de *eerste* groep van menschen, die Jezus' zwijgen - gelijk wij boven zagen - goed praten willen met vlakke menschelijke redeneeringen (die hierop neerkomen, dat Christus toch geen *menschelijk nut* van spreken meer verwachtte), moeten wij ons niet *alleen* teweerstellen.

Wij moeten ons óók verzetten tegen een *andere* groep van bijbellezers; tegen hen namelijk, die het zwijgen van Christus voor Pilatus zien als een *afbuiging* van de lijn, die Hij *eerst* getrokken heeft, toen Hij het Zijn *roeping* noemde, het *doel* van heel Zijn zending: *getuigenis te geven aan de waarheid*.

Want *niet ondanks* die roeping, maar *juist door* die roeping zwijgt heden weer de Christus.

Ach ja, wij denken vaak, dat ‘getuigen’ is een opeenstapeling van woorden, dat ‘getuigenis geven’ hetzelfde is als ons zenuwachtig dribbelen, heen en weer, tusschen de rappe sprekers en zwijgers in de wereld.

Maar in den grond der zaak is *getuigenis geven aan de waarheid* een volstandig terugwringen van de *bijzaak* naar de *hoofdzaak,* van de dingen der *periferie* naar het *centrum*. Getuigenis geven aan de waarheid, dat kan zelfs zijn een *weigering* van een verder woord, als men dat van ons vraagt ten koste van de zuivere *methode*, die God aan Zijn getuigen stelt in hun getuigenis. De

waarheid getuigenis geven is iets anders, dan de waarheid *uitputten*. Het is óók iets anders, dan de waarheid verbizonderen, en zoo haar kleed verdobbelen of in stukken snijden. De waarheid getuigenis geven, dat is Christus volgen, die Zijn thema, waarin immers alles besloten ligt, eens voor altijd afkondigt, en die ons nu verbiedt, ook maar één enkel onderdeel, één enkel punt van Zijn breede, volle prediking, te scheiden van de grond-gedachte, die in dit thema ligt besloten.

Bezien wij de zaak zóó, dán zeggen ook wij - maar nu in *ánderen* zin, dan hierboven door anderen werd bedoeld -: wat zou het Jezus *gebaat* hebben, indien Hij nu al gesproken had? Zijn waarheid is immers niet een verzameling van intellectueele spreuken of redenen, die men op losse blaadjes uitgeven kan, om er een dagspreuk van te maken. Zijn waarheid is een levensbeginsel, een *kracht,* ze is een éénheid. Men is er in, òf, men is er niet in. Daar moet een principieele wedergeboorte zijn, een overweldigende inbeslag-neming van heel de persoonlijkheid, door het *thema,* dat Hij afgekondigd heeft, een centrale vernieuwing van oog en hart, principieel en radicaal, door den Geest der waarheid zelf. Wat *baat* het daarom Christus, of Hij Zijn intocht in Jeruzalem als een voor Pilatus' stoel toch ongevaarlijk bedrijf ‘verklaart’, en of Hij al den vinger legt bij de paragrafen van het *romeinsche* corpus juris, of zèlfs bij den tekst van Israëls eigen profeten, zulks alles dan, om te bewijzen, dat Hij tegen geen enkel wetsartikel in overtreding is geweest? Men kan dan alleen Zijn intocht in de stad, en àl Zijn koningswoorden, en al Zijn koningsdaden in het *rechte* licht bezien, wanneer men het ééne woord van Zijn volstrekt bevel, en de summiere convocatie tot de beneficiën van Zijn Rijk, gansch *inwendig,* gansch *van binnen* heeft gehoord door een *‘gansch inwendige roeping’,* en *aan Zijn voeten ligt*.

Dus heeft Christus aan Zijn *Vader* recht gedaan.

Zijn Vader is: de God der *waarheid*. En haar gaf Hij compleet getuigenis, door spreken en door zwijgen.

Hij heeft ook aan *Pilatus* recht gedaan. Want ook Pilatus mag niet struikelen over Christus, tenzij het dan zijn eigen schuld is. Wie zich herinnert, wat wij gezegd hebben in hoofdstuk IV en V over den masjaal van Christus, *dien Hij onverklaard heeft gelaten*[1] *voor het Sanhedrin,* en dan nog weet, op welken grond wij meenden te moeten zeggen, dat Christus door een *ontijdige* verklaring van Zijn masjaal het Sanhedrin tot zonde zou gebracht hebben, en Zijn eigen rijk beschadigd hebben[2] - die kan nu ook verstaan, waarom tot op zekere hoogte *hetzelfde geldt ten aanzien van de verhouding*, *waarin Christus staat tot Pilatus*. Neem eens aan, dat Christus aan Pilatus uitvoerig had gezegd, dat Zijn koningschap slechts door Zijn *dood* aan het kruis zou kùnnen krachten doen, dan zou óók Pilatus van zijn lastige verantwoordelijkheid zijn ontheven, dan zou Pilatus door Christus als het ware *uitgenoodigd* zijn, zich te beroepen, *niet* op de openbare rechtsorde, welke God in Zijn gemeene gratie ook aan Rome nog gelaten heeft, maar op de *verborgen dingen* des Heeren, welke Gods bizondere genade, zèlfs voor Israël, verzwegen heeft. Dan zou Christus met Zijn *koningschap* hetzelfde spel van bederf gespeeld hebben, als wij indertijd hebben aangewezen als noodwendig gevolg van een ontijdige verklaring van Jezus' masjaal, voor zoover het Zijn *profetie* betreft.

Neen, Christus' koningschap móet wel *door den dood heen* tot zijn zegepraal komen, maar Christus zelf zal dit koningschap niet prostitueeren, door bij voorbaat Pilatus - om zoo te zeggen - te inviteeren tot een ‘proefneming’ met den gevangen Galileër, een ‘proefneming’, die ‘dan wel eens zou willen zien’, of Jezus al dan niet zou opstaan in Zijn koninklijke *kracht*. Ook voor Pilatus geldt het, dat deze zwijgende Koning aan het *experiment* geen plaats geeft in den besloten kring van Gods heilig recht en strakke waarheid.

Zoo eindigen wij dan met een gezicht op de schrikkelijke harmonie, die er ligt, tusschen de rechtszitting van Kajàfas en die van Pilatus.

1) Zie bladz. 86, v. van dit deel.
2) Bladz. 88, 92.

In ons voorgaande hoofdstuk[1)] hebben wij gezegd, dat er twee *dieptepunten* waren in den rechtshandel van Kajàfas en dien van Pilatus. Het was het dieptepunt, waarin de rechters beiden weggezonken zijn, reeds aan den aanvang van hun rechtsgeding.

Maar de parallelie is hiermede nog niet voltooid.

Naast die tweeërlei dieptepunten, waarin de mensch van zijn kant zinkt, is er ook een tweeërlei *hoogtepunt*, waarin de Christus, uit *eigen* kracht en souvereiniteit, blinkend voor ons staat. Want het hoogtepunt van den verheven Man van Smarten, waarheen Hij alles in de rechtszitting van Kajàfas op liet klimmen, was dit: *de zwijgende Christus handhaafde Zijn masjaal*, en Zijn gelijkenissen.

En ditzelfde doet Hij heden in de vierschaar van Pilatus. *Ook daar zwijgt Jezus stil*. Voor zoover dit wederom zwijgen van Christus opnieuw een zwijgen is tegenover de *Joden*, behoeft daaraan geen woord meer toegevoegd te worden: ieder voelt, dat Christus hier Zijn eenmaal tegenover hen aangenomen houding heeft gehandhaafd, en Zijn masjaal nóg immer niet verklaren wil. En wat voorts *Pilatus* betreft: tegenover hem handhaaft de Christus ook de groote *verborgenheid* van Zijn wezen en Zijn werk.

Want alzoo was de wet der transcendente openbaring van den Koning in het rijk der waarheid. Hij komt van boven, en - Hij *zegt* het. Hij werkt onweerstaanbaar *in* op hetgeen beneden is, en - Hij *zegt* het. In al Zijn *spreken* is de transcendentie van Zijn wezen en Zijn werk grondig en eerlijk verklaard. En datzelfde doet Hij in Zijn *zwijgen*. Het spreekt Zijn transcendentie uit, het is *angstwekkend* zwijgen. Niet één van al Zijn transcendente wonderen laat Hij het hart uitsnijden, door ook maar een schilfer of een spaander van den boom der kennis los te maken van dien boom der kennis *zelf*.

En alleen zóó, door die volstrekte handhaving in spreken èn zwijgen van Zijn *transcendentie* in de openbarings*komst,* heeft Hij de *immanentie* van de openbarings*genade* voor ons kunnen behouden. De boom des *levens,* die genadeboom, moet blijven

1) Zie bladz. 330.

wortelen, voor ónze oogen, *niet* in den akker van dit aardsche leven, niet in den aangelegden kruidhof van onze valsche rede, niet in den besloten tuin van 's werelds vicieuzen cirkel, maar in den eeuwigen bodem, welken de oneindige God der openbaring souverein heeft opengewerkt voor den bloei der overwinnende waarheid.

Zoo heeft de Christus den tijd verhinderd, zich den dood te drinken aan de troebele bronnen van menschelijke ‘rede’; en dat is reeds Zijn immanente genade. En Hij heeft de wereld van den vicieuzen cirkel toch in staat gesteld, te zoeken en te vinden in deze ónze wereld de door God geopende fonteinen der geopenbaarde waarheid, om daar het *leven* uit te drinken; en dit is wederom de immanente genade van dien sprekenden en zwijgenden Openbaringsgetuige: Jezus Christus. Wij willen Hem zien, in *spreken* èn in *zwijgen*, geheel *zichzelf* getrouw, en geheel Zijn *God* getrouw, en geheel Zijn *volk* getrouw. In spreken én in zwijgen is Hij de ééne, de onbewogene, wiens werk is in der eeuwigheid.

En toen de Christus had gezwegen, óók voor Pilatus, toen schreef God boven in de boeken, dat Hij Hem àl het oordeel geven zou. De Koning van het rijk der waarheid had met Zijn kroon geen oogenblik *gespeeld;* dies kon Hij Zijn kroon nu van het hoofd zich laten rukken in volkomen *ernst*. Een koning, die met zijn kroon speelt, die werpt zijn kroon ter aarde *zonder eenig nut*. Maar die het *spel* met koningskronen nalaat, en den ernst bewaart, in spreken en in *zwijgen,* die kan de kroon verliezen in oneindigheid: het zal hem nimmer schaden; hij heeft zich zelf behouden in gerechtigheid.

De zwijgende Christus heeft de kroon als eergeschenk der wereldsche tolerantie afgeslagen. Toen kwam de intolerantie van alle werelden, en sloeg Zijn kroon Hem van het hoofd. Het slaan was met geweld, en God sloeg boven al.

Daar stond Hij, in den nacht, verlaten: het ongekroonde hoofd.

Maar alzoo was de wet der waarheid: dus bleef Hij koning in het rijk der waarheid. Een ieder die uit de waarheid is, hoort Zijne stem, al zingt ze ook een lied - in dezen nàcht, - een klaagzang over 't ongekroonde hoofd.

Hoofdstuk XX. Christus voor Herodes: Israël voor Ezau.

> *Als nu Pilaius van Galiléa hoorde, vraagde hij, of die mensch een Galileër was. En verstaande, dat Hij uit het gebied van Herodes was, zond hij Hem heen tot Herodes, die ook zelf in die dagen binnen Jeruzalem was*.
>
> LUKAS 23:6-7.

DE rechtspraak over Christus Jezus was nu reeds in verschillende handen geweest. Hij ging van Annas naar Kajàfas, van Kajàfas naar Pilatus. En heden leidt men Hem verder, - van Pilatus naar Herodes. En, nog is het einde niet.

Is dit een toeval?

Neen, het is geen toeval, maar de wijze raad van God, en ook het hooge recht van God.

Want *àl wat in de wereld is*, moet over Christus den dood uitroepen. *Elke* vorm van menschelijke samenleving, *èlke* groepeering van het wereldleven, *èlke* modus vivendi, moet tot den Christus zeggen: ga uit en sterf.

En daarom komt Hij voor Annas èn voor Kajàfas, voor het oude èn voor het jonge geslacht van Israël. En daarom komt Hij voor Pilatus, den vertegenwoordiger van Rome, d.i. de *wéreld*macht, én ook voor Herodes, den valschen *broeder*. Want Herodes is de Idumeër, d.i. men moet hem zien in de lijn van *Edom*, en hem zoo in den geest verbinden aan *Ezau*.

Wanneer dus Christus voor Herodes komt, dan komt *Jacob*, die genaamd wordt *Israël*, in het gericht voor *Ezau*. Indien de stem

van *Ezau* zou ontbreken in het slotkoor van al de krachtige zangmeesters in het oratorium des doods, die zich straks zetten aan Christus' graf, zonder tranen, grijnzend en hoonend, dan zou het oordeel van de wereld en van het vleesch over dezen Verkorene Gods niet volkomen zijn geweest.

Wij weten de historie.

Pilatus heeft gehoord, dat Christus in Galiléa Zijn werkzaamheid begonnen is; dit is hem daareven nog gezegd door de aanklagers van het Sanhedrin. 'Wie zich in groote verlegenheid bevindt, heeft scherpe ooren'[1], en zoo is het ook met Pilatus. Hij bevònd zich inderdaad in verlegenheid. En daarom was hij uitbundig blij, dat de afkomst van dezen aangeklaagde uit Galiléa, hem, Pilatus, gelegenheid bood, zich van dit moeilijke geval volgens de letter van het recht te ontdoen. Nauwkeurig informeert hij nog eens, of het inderdaad wáár is, dat Jezus uit Galiléa gekomen is, althans dáár onder rechtsverband staat. Wanneer het dan blijkt, dat inderdaad de Nazarener krachtens zijn woonplaats en zijn werkterrein, die immers beide gedurende geruimen tijd in Galiléa vielen, officieel als Galileër valt aan te merken, dan neemt Pilatus het besluit, in dit wonderlijke proces *Herodes* te gaan betrekken.

Herodes - d.w.z. Herodes Antipas - was een tetrarch, een 'viervorst' over Galiléa en Peréa, al droeg hij dan ook, niet zoozeer officieel als wel officieus, den koningstitel.

Nu was er een bepaling, dat men een aangeklaagde op *drie* plaatsen kon laten terecht staan: hetzij daar, waar hij *geboren* was; òf daar, waar hij *woonde*, of ook, waar hij zijn *misdrijf* had gepleegd. Volgens deze gewoonte-bepaling was er dus zelfs meer dan één term te vinden, om in het geding van Jezus den tetrarch van Galiléa te betrekken. Waar nu Pilatus zelf zoo héél gráág dien kant uit wil, besluit hij, Christus te laten voorleiden bij Herodes, die juist in Jeruzalem verblijf houdt, terwille van het Paaschfeest, dat hij met de Joden vieren wil. Op deze manier kan Pilatus de ver-

1) Nebe, a.w. bladz. 59.

antwoordelijkheid, zooal niet van zich afschuiven, dan toch met dien ander deelen.

Zoo komt dan Jezus voor Herodes.

Wij zeiden reeds, dat wij daarin zien een andere parallelie: *Christus* komt voor *Herodes*, d.w.z. *Jacob-Israël* komt voor *Ezau* te staan.

Christus-Jacob.

Herodes-Ezau.

Dat zijn dus parallellen.

Zijn ze willekeurig?

Och, er is door heel wat denkers en schrijvers reeds in gelijken zin gesproken. Meermalen reeds is Herodes met Ezau in verband gezet, en Christus met Jacob-Israël.

En daar is wel een goede reden voor.

De naam Herodes is ons wel bekend. De bijbel schrijft dien naam nooit zonder een rouwrand. De Herodessen behoorden allen tot een beruchte familie, die van *idumeesche* afkomst was. Wanneer men nu weet, dat 'idumeesch' hetzelfde is als 'edomietisch', en dan daarbij in aanmerking neemt, dat de naam *Edom* gelijk is aan den naam *Ezau,* dan is al gauw te bemerken, waarom de gedachten der theologen reeds lang geleden zijn heengeleid vàn Herodes náár Ezau; en ook, waarom het contrast: Jezus-Herodes, wordt herleid tot dat andere contrast: Jacob-Ezau.

Nu zouden wij de waarheid te kort doen, indien wij verzwegen, wat *tégen* deze methode van overweging van het lijdens-evangelie, en tegen dit zoeken van parallellen is in te brengen, voor wie al te nuchter denken wil. Daar zijn er, die eigenlijk wat bleekjes glimlachen bij elke poging, om achter het conflict tusschen Jezus en Herodes terug te grijpen naar die oude broederveete tusschen Jacob en Ezau. Hoevele eeuwen - ge hoort die wijze menschen al - was dat al niet geleden: dat Jacob en Ezau hadden getwist over hun eerstgeboorterecht? En dan bovendien: wie kan *bewijzen*, dat Herodes de Idumeër, zoo ge wilt, de Edomiet, inderdaad een 'afstammeling' is van Ezau? De volkeren van het Oude Testament

zijn immers alle door elkaar geworpen? Niet alleen is hun genealogie onzeker, maar ook zijn er in den loop der eeuwen vele volkssaamhoorigheden door elkander heen geloopen; en daarom is er geen sprake van, dat men precies kan zeggen, dat *dit* of *dát* volk uit een bepaalden stamvader is. Op deze manier hoort men dan soms nuchter, droog-wetenschappelijk, redeneeren.

En dan volgen de afwerende argumenten elkaar snel op.

Om te beginnen: Herodes behoort een geslacht toe, dat vermoedelijk afkomstig is uit Askalon. Het geslacht der Herodessen is dus afkomstig van de *Filistijnen;* en nu is het toch wel heel moeilijk, den genealogischen samenhang tusschen de Filistijnen en Ezau aan te wijzen?, - zoo redeneert de één. En dan vervolgt de ander, en merkt heel geleerd op: maar die Edomieten,.... zeker, het moge waar zijn, dat Ezau om verscheidene redenen den naam Edom krijgt, maar de bijbel zelf wijst reeds uit, dat de Edomieten *lang niet allen* als wezenlijke kinderen van Ezau aan te merken zijn, - al worden dan ‘zonen van Ezau’ onder hen opgenomen. En een derde vraagt onze opmerkzaamheid hiervoor, dat b.v. Amalek óók op sommige bijbelplaatsen aan Edom wordt verbonden, (zoodat dan ook de strijd tusschen Amalek en Israël door velen als een nawerking en een door-werking wordt gezien van het oude Ezau-Jacob-conflict) maar - zoo gaan ze dan verder - maar: dezelfde bijbel bewijst ons, dat er óók van ‘Amalekieten’ gesproken wordt, die met Ezau en zijn bloed niets hebben uit te staan.

En wanneer dan zoo al die argumenten nuchter-zakelijk u zijn voorgelegd, dan vraagt men u, of het nu niet al te ver gezocht is, wanneer men Christus' ontmoeting met Herodes zóó diep ophalen wil, dat men tenslotte terecht komt bij het conflict van Jacob en Ezau?

Wij zouden willen zeggen: dat alles weet de bijbel ook wel, - zwijg gij maar stil.

Juist het feit, dat de bijbel *zelf* ons al de gegevens aan de hand doet, die men boven hoorde in het midden brengen, moest hen, die zich van deze argumenten tegen de traditioneele herleiding van

Herodes tot Ezau bedienen, wat voorzichtig maken. Want wanneer de terugleiding *vàn* hetgeen op dit eigen oogenblik tusschen Jezus en Herodes gebeurt - *tòt* het Jacob-Ezau-conflict, zuiver en alleen zou zijn een vrucht van menschelijke allegorie, of van willekeurige parallelkunst, *dàn* zou inderdaad tegen het zóó diep ophalen van de draden der geschiedenis zeer ernstig moeten geprotesteerd worden.

Maar het is duidelijk, dat niet de menschen zelf, maar de *Schrift,* niet slechts in dit bepaalde oogenblijk, maar eigenlijk al de eeuwen door, in de historische ontwikkeling van den strijd tusschen Israël ter eener, en de Edomieten of Idumeërs ter anderer zijde, een herleving ziet, beter gezegd: een voortzetting, en een *uit*werking, van het oude conflict tusschen Jacob en Ezau.

En dit is voorwaar geen wonder.

Want de bijbel is niet gewoon, in het afteekenen van de openbaringswegen van den *Geest,* zich te *binden* aan de banden van het *bloed*, alsof de openbaringsvlakken van den *Geest* precies samen zouden vallen met de terreinen van het *bloed*, of zich zouden laten inperken door de natuurlijke grenzen van het *vleesch*. Neen, natuurlijke geboorte, en vleesch en bloed, zetten niet de terreinen af voor den Geest van verkiezing en verwerping, doch het omgekeerde is juist aanwezig: de God, die daar is in de antithese van verkiezing en verwerping, van geloof en ongeloof, van Geest en vleesch, van vrouwenzaad en slangenzaad, die God zet de terreinen af van vleesch en bloed. Hij laat in de kruisende wegen van de natuurlijke levensverhoudingen de gangen lezen van den Geest, en maakt alle natuurlijk leven tot een operatie-terrein van den Geest: men kan de antithesen van daar straks er alle in terugvinden, *niet* als men den Geest uit de natuur, doch als men de natuur uit den Geest verklaart.

Omdat nu de zooeven aangewezen antithese in de historische personen van *Jacob* en *Ezau* een historische, gepraedestineerde, in alle volgende eeuwen wederkeerende uitwerking heeft gevonden, daarom moet diezelfde antithese ook door hun geslachten heenloopen. Daarom moeten zich in de ontwikkeling, straks, van stammen en volkeren groepeeringen afteekenen, naar *dezelfde* wet van

antithese, als die ook heeft gewerkt in Jacob den verkorene, en Ezau den verworpene. Daar moet komen een antithese van: Jacob en het zijne eenerzijds, en: Ezau met het zijne anderzijds.

De bijbel weet het dan ook zelf wel, dat onder den verzamelnaam 'Amalek' niet *alleen* zonen van Ezau begrepen zijn, en dat van den anderen naam '*Edom*' hetzelfde geldt. Maar diezelfde bijbel weet ook, dat er een kiezen is: vóór òf tégen. Dat er dus ook in de geslachten is een geestesgemeenschap, ten goede of ten kwade, een ingaan tot de gemeenschap van het vrouwenzaad, of een ingaan tot de gemeenschap van het slangenzaad.

En juist omdat de bijbel den profetischen Geest ziet werken in de geschiedenis en Hem daar hoort getuigen, juist daarom laat de bijbel het bestek van den ontwikkelingsgang van den Geest niet ontwerpen met de pen des bloeds, maar omgekeerd teekent hij de wegen van het vleesch af met de pen, die van den Geest gevoerd wordt. Zoo is nu eenmaal de 'overmoed' - zoo zegt de nuchtere mensch dat - van de profetie. Het vleesch heerscht niet over den Geest, evolutionistisch gesproken, maar de Geest heerscht over het vleesch, openbarings-gewijze gesproken. En daarom groepeert zich tegen Israël de 'verzameling van Ezau', in den *ruimsten* zin des woords genomen. Onder den naam *Ezau* of *Edom* vat de bijbel al die volkeren samen, die in den loop der geschiedenis naar Ezau toegeloopen zijn, of zich met Ezau verzwagerd hebben, of zich met Ezau hebben gecoaliseerd tegen het Israël Gods. Als de bijbel al die volksgemeenschappen of -fragmenten samenvat onder den algemeenen Ezau-naam, dan is dat niet een *genealogische* feil, maar een *profetische* onfeilbaarheid.

Zoo is het dan ook krachtens den Geest der profetie een zuivere visie op den loop der dingen geweest, wanneer in Israëls historiografie, ten deele zelfs nog in de *apocriefe,*[1] en ten volle in de *kanonieke,* het conflict, dat God gesteld heeft in Jacob en Ezau, *telkens weer* aangewezen wordt als door-loopende in de volgende geslachten.

Het zou ons te ver voeren, indien wij al de momenten van die

1) Want ook daar liggen 'resten' van de geopenbaarde waarheid verspreid.

eeuwenoude worsteling tusschen Jacob-Israël en Edom-Ezau wilden nagaan om de parallel te vinden tusschen de worsteling der navolgende geslachten èn den ouden strijd van Jacob en Ezau zèlf.

Maar het is genoeg, alleen maar te herinneren aan den strijd van Amalek tegen Israël; aan de worsteling van de Midianieten, die ook onder de rubriek van 'Edom' vallen, tegen Israël; aan den strijd van Doëg tegen David; aan de worsteling van Hadad tegen den troon van David; aan de revoluties, telkens weer, van Edom tegen de davidische heerschappij; aan de profetie van Jesaja, die van Ezau's gebergte, Seïr, een benauwde stem de vraag hoort stellen, wanneer toch de nacht een einde neemt, waarop de profeet aan de bergbewoners van Edom zeggen moet, dat de nacht voor hen nog *niet* geëindigd is; en ook aan de zeer merkwaardige worsteling tusschen Haman en Mordechai.

Wat dit laatste betreft: Haman wordt in het boek Esther aangeduid als een *Agagiet*. Nu is ook 'Agag' met 'Edom' in verband te brengen. De Amalekieten hebben een tijdlang onder een koningshuis gestaan, welks leden allen officieel den gemeenschappelijken titel *Agag* voerden. Dus is óók weer de worsteling tusschen Haman den 'Agagiet', en Mordechai te zien als een opleving, en dan wel een zeer scherp geaccentueerde, van de oude antithese Israël-Ezau, waarbij dan Amalek, die immers tot de Edom-groep gerekend wordt, de historische verbindingsschakel is. Dit is zoo duidelijk, dat zoowel in de apocriefe als in de kanonieke boeken de bittere strijd tusschen Haman en Mordechai in het licht dier oude, ééne, antithese gesteld wordt. In de apocriefe litteratuur wordt de grimmige haat tusschen den Agagiet Haman en den Jood Mordechai geteekend als een *drakengevecht;* met andere woorden: de worsteling tusschen die twee krijgt daar gigantische afmetingen; van het kleine plan van menschelijke afgunst en jaloezie wordt ze afgebracht, en herleid tot het breede plan van den eeuwenouden strijd tusschen de grootmachten, die in de wereld zijn. En spreekt de bijbel zelf, het kanonieke boek Esther, soms anders? Neen, dit boek opent gelijke perspectieven. In dat kleine boek Esther wordt Israëls koningschap wel geteekend als *naar het vleesch* ten onder gegaan en bezweken,

- maar zie: wanneer de afgehouwen tronk van Israëls koningschap, van Jacobs schoone erfenis daar schijnt te staan, eenzaam, onvruchtbaar, tweemaal verstorven, dán ontdekt God de wonderlijke leidingen van Zijn allerbizonderste voorzienigheid. Want de geest van Ezau-Agag-Haman kan wel trachten, Jacob te knevelen, maar het zal hem niet gelukken. Mordechai, die het vleesch van 'Jacob' en den geest van 'Israël' draagt, triumfeert straks boven Haman, d.i. boven Ezau. Het eerstgeboorterecht van Jacob moge door Ezau telkens weer worden opgevorderd, en het moge schijnbaar ook geheel aan Ezau weer vervallen, het zal toch, langs de wegen van geloof en bekeering, en in een geestelijke worsteling tot behoud van het zuivere wezen van het vrouwenzaad, aan de kinderen van Jacob-Israël verblijven tot in eeuwigheid.

Mits in den Messias.

Hiermee komt dan ook overeen, wat eens Bileam gezegd heeft. Toen deze voor Balak profeteeren moest, toen heeft hij, actueel als profeten zijn (ook profeten tegen wil en dank!) den strijd, waarin Israël gewikkeld was, gezien in de concrete vormen van zijn eigen tijd. De aanval immers van Amalek op Israëls oprukkend leger was nog maar heel kort geleden. Toen had 'Agag' - nu als verzamelnaam van Amaleks koningen te verstaan - tegen Israël het zwaard geheven. Dat wil, nog dieper opgevat, zeggen: Ezau had van Jacob zijn eerstgeboorterecht weer los willen worstelen. Want 'Ezau' kan het nooit verkroppen, dat hij aan Jacob zijn eerstgeboorterecht heeft weggegeven. De transactie tusschen Jacob en Ezau, waarbij Jacob het eerstgeboorterecht verwierf, is door Ezau altijd betreurd, en de profetische geschiedbeschrijving wordt niet moe, te teekenen, hoe in de worsteling van Israël tegen 'groot-Edom' altijd weer opleeft de oude veete tusschen Jacob en zijn broeder Ezau.

En waarover twisten die twee?

Het antwoord is reeds gegeven: ze twisten *over het eerstgeboorterecht*. Het kwam Jacob toe door het verkiezend welbehagen Gods; doch Ezau gunt het Jacob nooit.

En hoor, als straks de Geest der profetie heenvaart door Bileam,

dan verkondigt deze: *Israëls koningschap zal verheven zijn boven Agag*.

Was dat geen machtige profetie?

Daar lag nu, ergens in de diepte, een vrij ordeloos troepje Israëlieten, zwervers nog, berooide ballingen, zonder vast staatsverband, en zonder vaste woonplaats. Niettemin ziet Bileam dit berooide zwerverstroepje uitgroeien straks tot een *volk* met welgeordend staatsverband: het ontvangt straks een *koning*. En dat koningschap van Israëls toekomst zal *boven Agag*, d.w.z. boven Amalek, boven Edom, *boven Ezau*, verre uit gaan.

> Hoe Edom tegen hem zich kant',
> Gods hand, Gods onweêrstaanb're hand,
> Zal hem bekleên met schaamte en schand'.
> Maar eeuwig bloeit de gloriekroon
> Op 't hoofd van Jacobs grooten Zoon.

Dus is de profetie van Bileam ook aldus te lezen: in de toekomst zal het geslacht van Jacob - *dank zij zijn eschatologischen Koning* - den eerstgeboortezegen boven Ezau bezitten en tegenover hem *handhaven*.

Dit waren nu maar enkele momenten uit den eeuwen-ouden strijd tusschen Jacob en Ezau; - maar ze zijn genoeg om ons te doen zien, wat, in profetisch licht beschouwd, de bizondere openbaringshistorie ons te zeggen heeft, wanneer Christus gebracht wordt voor Herodes.

Als Christus voor Herodes komt, dan treedt de vervuller van *Jacob* voor de vervulling van *Ezau*.

Neen, hier is geen spel van allegorie, noch bloote typiek, maar hier is de uitgang van verkiezing en verwerping. Wie achter het conflict van Jacob-Ezau de antithese ziet van verkiezing en verwerping, *die* heeft den alleen passenden sleutel ter verklaring voor den strijd van Jacob en Ezau in handen. Ziet men in het samentreffen van Ezau-Jacob en van Herodes-Jezus *alleen* maar een

chronologischen samenhang, och, dan is het gedachten-spel veel te goedkoop, van wie boven Christus en Herodes de schaduw hangen ziet van Jacob en van Ezau. Maar erkennen wij - naar den regel des geloofs - dat God, dat de Logos, de dingen, welke chronologisch achter elkander aankomen, *van den aanvang* reeds geschikt heeft en geplooid naar den wil van Gods verkiezing en verwerping, ja, dat de Logos en de Geest al wat de historie baart tot schouwtooneel en werkterrein gekozen heeft voor de wet van verkiezing en verwerping, dán dunkt het ons een tragisch onverstand, als iemand in het samentreffen van Herodes en van Christus in één ontmoetingsveld *niet* vinden zou de vervulling van de oude samenscholing en het samentreffen van Jacob en van Ezau. Wat *doet* Jacob in de wereld, als het God in Jacob niet te doen is om den *Christus*? Jacobs eenige *recht* op het leven is slechts in *Christus* hem gegeven. Hem baart de schoot van het vrouwenzaad, *alleen* maar met dat doel, dat in en door hem heen de *Christus* zou verschijnen.

Zoo drijft de Logos, *in* den Christus, Jacob in het gericht voor Ezau.

En Jacobs groote Zoon staat voor den epigoon van Ezau gebonden en geboeid.

De in de vleeschwording des Woords gegeven verberging van *God* in den *mensch* Christus Jezus, trekt nu haar consequenties. Ze werkt zich nader uit nu in de *verberging* van Jacobs erfrecht, van zijn eerstgeboorte-recht, in den mensch Christus Jezus. Niet alleen God, maar ook het vrouwenzaad, en het erfrecht van vader Jacob, en zijn eerstgeboorte-zegen, en de Geest der uitverkiezing, en het Woord des welbehagens, en de roeping uit den vrijen wil van God, - het gaat alles schuil achter Jezus' menschheid, - die in banden is, en aan Ezau onderworpen. De wind schiet onder de gordijnen van de tent, waar Jacob eens met Ezau onderhandelde over 't eerstgeboorte-recht; de pinnen worden losgerukt; en o wee, Jacob staat met leege handen onder den open hemel: hij heeft niets meer zijn erfenis te noemen. *En nu moet er wat gebeuren met dien Jacob*. Gelijk toch eenmaal Jacob bevend wachten moest op

de komst van Ezau, toen hij zijn eerstgeboorte-recht verspeeld had, en gelijk hij dat eererecht slechts herwinnen kon in een *worsteling met God*, bij Pniël, *zóó staat nu Christus gebonden voor Herodes en draagt de lasten van Zijn vader Jacob*, en kan Zijn eerstgeboorterecht slechts winnen door de *worsteling met God*. Kom, Vader, strijd nu tegen Hem: veni pugnator spiritus. Vader, werp Jacob nu vervaarlijk neer: Hij moet Zijn Pniël hebben en van God bevochten zijn. Verruk Hem meer dan de heup, God der geschiedenis: vermorzel nu Zijn verzenen, want Hij is Jacob zonder rechten. En Ezau *heerscht* nu in Herodes. Doch Jacob is, in Christus Jezus, arm en berooid, geboeid, veracht. En Christus-Jacob heeft geen rechten in de wereld. Hij komt voor Edom nu te staan, en wacht: is Ezau's komst met vrede? Ach, Ezau is zoo zwaargewapend. En exlex is de Christus. De Christus staat voor Edom, en kijk, de wangen branden nog van den kaakslag van Annas' dienaar: *waar is Zijn eerstgeboorte-recht?* Hij komt voor Edom, en zie, Zijn gelaat is nog bespuwd, Zijn rug draagt nog de slagen van het Sanhedrin, want *Hij is de exlex: waar is Zijn eerstgeboorte-recht?* Hij is verworpen uit den kring van Mozes, en wordt tusschen den heiden, Pontius Pilatus, en den valschen broeder, den antithese-broeder, Edom, heen en weer geschoven: *waar is Zijn eerstgeboorte-recht?* Ach, alle hemelen roepen tegen Hem, o neen, ‘daar is geen spraak of oord, daar is geen volk bekend, dat, zelfs aan 's werelds end,’ Zijn bittere klacht niet *smoort*. De wereld werpt Hem uit. De broeders werpen Hem uit. De valsche broeder werpt Hem straks uit. Jacob, waar is uw eerstgeboorte-recht?

Dan, Jacob komt voor Ezau.

Hebt gij het nu gezien, dat *hier* eerst vader *Jacob* zijn rechten krijgen kan van *Israël?* De droom van den ouden Jacob in *Bethel* - dat troostelijk gezicht op den Jacobsladder - en de angst van vader Jacob in *Pniël*, waar hij worstelt met God, en ook de glorieuze uitgang van Jacob zelf uit Pniël, vanwaar hij immers heengaat als overwinnaar, het is alles slechts *proleptisch* geweest: dat is te zeggen: het heeft *vooruit gegrepen op dit ontzaglijk uur*, *het uur van Jacobs Zoon*.

Nu eerst, in Christus, wordt Jacob waarlijk *gestraft*.

Hij wordt gestraft in Christus, zijn pleromatischen Zoon.

Hij wordt gestraft, vandaag, om al zijn zonden, omdat hij heeft *den roof gepleegd*. Den roof gepleegd, toen hij de vrucht der uitverkiezing wilde grijpen, niet in de tucht des Geestes, maar in het gieren van het vleesch. Den roof gepleegd - toen hij stinkend verderf, en profanatie, en vleeschelijken wirwar, bracht op de zuivere wegen van Gods vrijen wil, van Gods souverein behagen, van Gods vrije uitverkiezing. En wel heeft God in Jacob de vrije verkiezing gehandhaafd, omdat God niet anders kon, wijl Jacob uitverkoren was in Christus, die nog komen moest, - maar Jacob moest dan ook onder het oordeel door; de drager van het eerstgeboorterecht *moet* als zoodanig in de wereld komen zonder uiterlijk gelaat, een dwaasheid en een ergernis, een schaterlach voor Ezau, die het vleesch alleen naar het vleesch kan zien, omdat hij leeft uit den vicieuzen cirkel van zijn door 't vleesch getermineerd bestaan.

Nu, Jacob *is* hier gansch ontkleed.

Wij vinden U zeer schoon, Gij, Man van smarten, wij vinden U zeer schoon.

Want Gij komt dragen Jacobs lasten.

Dies hebt Gij nu gedaante, noch ook heerlijkheid. Uw bespogen gelaat, Uw gedeukte hoofd, Uw vernederde lichaam, het is alles de hinkende heup van Jacob, maar het is - o goddelijke genade - Jacobs hinkende heup, *onttrokken aan den ijdelen cirkelgang*, die vader Jacob en zijn verdwaald geslacht heen-en-weer smeet, zóó-veel eeuwen lang, in den *nimmer eindigenden* strijd tegen Ezau, Edom, Amalek, Midian, Doëg, Haman, Bileam. - Want nu, o groote Zoon van Jacob, nu moet Gij in den *volstrekten* dood. De *cirkelgang* van den strijd van Jacob tegen Ezau zal heden zijn doorbroken: het gaat er òp of er *onder*, maar in elk geval, de slag zal vandaag *beslissend* zijn. En Ezau moet het zien, dat God U heden straft; hij zelf mag het zwaard over U, o groote Zoon van Israël, thans heffen.

Want Ezau moet het weten, *dat Jacob niet verkoren is om Jacobs*

wil. Hij moet het weten dat Jacob is verkoren uit louter welbehagen, en dat God Jacobs zonden *alle* straft in Jezus Christus, Jacobs Zoon en Heer. Ja, Ezau moet het zien, dat dit geen frase is, want verkiezing uit het puúrste welbehagen beteekent alleen maar dit, dat God *geen enkele reden nam uit Jacob zelf*, om hem te kiezen. Dies moet vandaag al wat van Jacob is in den volkomen dood. Dies moet vandaag de hemel en de aarde hiervan getuige zijn, dat Jacob niets in eigen handen en uit eigen krachten meer overhouden kan. De hinkende heup, waarmee Jacob zijn weg naar 't erfland is begonnen, ze was de aanvang van Christus' lijdensgeschiedenis; want Jacob en Christus zijn één. Dies *moet* die lijdensgeschiedenis vandaag haar vervolg krijgen in de vermorzelde verzenen, waarmee Jacob in Christus zijn loop voleindigen zal.

En Ezau *móet* het heden zien, dat uitverkoren zijn hetzelfde is, als: *zwaar beladen zijn*.

Daarom *mág* Ezau over den grooten Zoon van Jacob - om welken Zoon het God te doen reeds was in de tent, waar Jacob linzen kookte en waar Ezau ze slurpte - het zwaard nu heffen, en hij mag Hem ook wel dooden. Want al te lang heeft Ezau het vergeten, dat God Zijn Jacob roept tot zegen, ja, maar óók tot *dienst*. De uitverkorene, - dat is een eeretitel; maar die eeretitel is ook te vertalen met dien anderen naam: *de zwaar-beladene*. En dit is een vertaling, een zuivere parafrase, van dien eeretitel der verkorenen, welke te weinig in den zin van Jacob is geweest, en die ook door Ezau nooit verstaan is, en die ook vandaag nog door het vleeschelijk kroost van Jacob niet wordt begrepen noch begeerd. Roepen niet alle Joden: wij zijn het *uitverkoren* volk? En is er ook maar één, die nu concludeert: *wij zijn daarom het zwaar beladen volk,* want verkiezing is roeping, voorrecht is taak, mogen is moeten, Gabe is Aufgabe? Ach neen, er is er niet één. Jacob pronkt in zijn *Christus verklagende zonen* nog altijd met zijn *vleesch*.

Maar onder al de kinderen Jacobs is er die Eéne, die het wel verstaat, dat verkiezing óók beteekent: *dienst, verplichting, last des Heeren*.

Die ééne is de Christus, de groote Zoon van Jacob.

Dus moet Hij worstelen met God; Hij moet Zijn Pniël hebben. Want Pniël is de plaats, waar *geestelijk* geworsteld wordt om de gaven der verkiezing.

En zoo komt Pniël *in Herodes' huis*.

Het mysterie van Pniël speelt zich af in de rechtszaal van Herodes; dáár vindt het zijn ontknooping, en komt het tot rust.

Toen daar een Pniël bij den Jabbok was, toen streed God wel tegen Jacob, maar Ezau stond nog van *verre*. Dat was *genade* van God, die Jacob *eerst* met *Gód* liet klaar komen, voordat Hij hem met *Ezau* in het gereede bracht.

Maar thans staat in 't paleis van Herodes Antipas Ezau *vlak vóór Jacob*. En wederom strijdt God met Jacob in den Christus, omdat deze tot vloek gemaakt is, om Jacobs zonde. Maar vandaag wordt de wet van Pniël nog zwaarder te verstaan, dan eertijds bij den Jabbok. Want in het uur van Christus, staande voor Herodes-Ezau, begon God niet *zelf* te slaan, te wonden, want God is heden *vreeselijk in het zwijgen*. God laat enkel maar *Herodes* slaan; dat is te zeggen: *God laat Ezau slaan*. En Ezau scheldt, en Ezau schimpt, en Ezau grijnst, en Ezau zal het zwaard der tong niet in de scheede steken.

En nu is dit de groote taak van Christus, dat Hij, als de uiterste Zoon van vader Jacob, in Zijn geest *zóó volmaakt met God zal bezig zijn, en zóó volkomen theocentrisch zien zal, en ook leven,* dat hij *achter Herodes God zelf ziet staan;* dat Hij *in Herodes' rechterlijk woord God zelf zal hooren spreken,* en dat Hij dus *in de slagen van Ezau,* die hem de heup verwondt, en hem de verzenen vermorzelt, *voelen zal de hand van God,* die slaat, die wondt, die verzenen vermorzelt.

Pniël, Pniël, groote genade! Hier zie ik Jacob krimpen, hier zie ik Jezus beven.

Pniël, Pniël, slagen van *God*, groote genade! Het is mij beter, het is U beter, Jacobs Zoon, in *Gods* handen te vallen, dan in *menschenhanden*.

In Pniël, Jacob, sloeg u *God;* dat was de groote genade! Liever van God, dan van Ezau geslagen, is 't niet, vader Jacob? Maar *van-*

daag verbergt zich God, en laat *Herodes* slaan, en toeslaan, en God zegt tot U, gij Zoon van Jacob, dat Gij zwijgen moet voor Uw rechter, want in de slagen van Herodes-Ezau slaat nu naar U - *Uw God*. In deze prachtige paleiszaal, waar de zonde stinkt, en waar de walm van ongerechtigheid U slaat in 't blank gezicht, *dáár* moet Gij Pniël nu beleven, en tot *God* gaan zeggen: Ik zal zwijgen, Mijn mond wil Ik niet open doen, maar Ik laat U niet gaan, tenzij gij mij zegent; Ik zal U nooit loslaten, tenzij gij mij een Paaschzaal bereidt, een eerstgeboorte uit de dooden....

De allegorie is sprekend genoeg..., dunkt u ook niet?

En toch, nog zijn we niet naar het dieptepunt gekomen.... In Christus' lijden is het *zwaarte*punt, hèt *diepte*punt in de verborgenheid, dat *God zichzelf nu slaat,* dat God *zichzelf* nu straft, dat God *zichzelf* bekampt.

Welnu, heden is ook dit mysterie voor uw oogen.

Want wie wàs het eigenlijk wel, wie wàs dat toch, die daar in Pniël Jacob heeft geslagen aan de heup, en met hem streed tot aan den morgen toe?

Maar wie zou 't anders zijn geweest, dan de *Logos*, het eeuwige *Woord*, de *Zoon*, gelijk Hij, óók reeds vóór de vleeschwording, onder de kinderen der bizondere openbaring verschijnt en werkt? Ja, het was de Tweede Persoon der Heilige Drieëenheid, die Jacob heeft geslagen en verwond in het donker uur van Pniël.

Hij sloeg naar Jacobs vleesch, om den Geest van Israël uit Jacob vrij te maken.

Maar nu moet dan de Zoon Zijn eigen pak gaan dragen.

Want als Hij heden voor Jacob in de plaats treedt, dan moet Hij naar Ezau komen, en zeggen: sla mij toch, sla mij toch.... En in Herodes-Ezau moet Hij *God* nu zien, die, rechterlijk, Hem slaat. Dus moet Hij *slaan nu naar zichzelf, - God slaat naar God*.

Neen, dat is niet te ver gezocht, want deze dingen liggen vlak nabij, in *al* wat Christus, lijdend, doet. Gelijk in Jezus Christus de priester en het offer samenvalt, zoo moet ook in Hem samenvallen de Slaande Rechter en het geslagen vleesch. Gelijk in Christus de

offeraar zichzelf ten offer geeft, zoo wordt de nacht van Pniël dáár alleen vervuld, waar de Zoon zichzelf de slagen toebrengt, die Hij Jacob eens heeft toegebracht.

Dit is de groote blijdschap, en de groote angst. Het is de verheven majesteit, waarin God zelf aan zich betaalt, en de slagen, die Hij eenmaal toebracht aan het vleesch van Jacob, aan zichzelf heeft toegedacht. Want Jacob is alleen verwekt, en daarom ook alleen geslagen, omdat hij draagt den Christus in zijn lendenen. De geslagen heup, de verplette hiel, Jacob, Christus, Ezau en Jacob, en Herodes en de groote God, en 't eeuwig welbehagen, en de groote boog, waaronder alles is begrepen, wat leeft en ademhaalt, ik neem het alles bij één, - want het Woord is vleesch geworden, en de vleeschwording des Woords is het eenige verklarings-principe van alle geschiedenis in deze wereld.

Buk daarom diep, menschenkind, voor het mysterie der verlossing, die in Christus Jezus is. God is in verberging, hoogtepunt is dieptepunt, ambtelijke bergbeklimming is hetzelfde als neerknielen, onderaan, in het martelaarsdal; zeg zelf - als deze ònzin voor de onherboren rede nu Gods wijsheid is, verbaast het u dan nog, dat Israëls koningschap verheven is boven Agag, juist toen het er door vernederd werd? Ach, Mordechai moet aan de galg; ik wil zeggen: Mordechai's Middelaar moet aan het hout der schande. Eerst dan zal Haman, die uit Ezau is, voor Christus' schimmel loopen, en het roode paard van Ezau's oorlogswaan in den zegetocht van Christus' witte paard van overwinning.

Wie wilde het intermezzo van Herodes missen? Al de draden der geschiedenis komen daar samen.

Hoofdstuk XXI. Christus zwijgend voor Herodes en gehoond in het martelaarsdal.

> *En als Herodes Jezus zag, werd hij zeer verblijd: want hij was van over lang begeerig geweest, Hem te zien, omdat hij veel van Hem hoorde, en hoopte, eenig teeken te zien, dat van Hem gedaan zou worden. En hij vraagde Hem met vele woorden; doch Hij antwoordde hem niets. En de overpriesters en de schriftgeleerden stonden, en beschuldigden Hem heftiglijk. En Herodes, met zijne krijgslieden, Hem veracht en bespot hebbende, deed Hem een blinkend kleed aan, en zond Hem weder tot Pilatus. En op denzelfden dag werden Pilatus en Herodes vrienden met elkander; want zij waren te voren in vijandschap tegen elkander*.
> LUKAS 23:8-12.

HOOGTEPUNTEN, zoo besloten wij ons voorgaand hoofdstuk, zijn voor den Christus diepte-punten. Als Hij *bóven* òp den konings- en profetenberg staat, dan is Hij op het *toppunt* van Zijn heerlijkheid; en dat valt samen nu met het *dieptepunt* der vernedering.

Dit wordt dan ook aanschouwelijk in Christus' ontmoeting met Herodes. Hij staat op Zijn hoogten; op den berg van Jacobs eerstgeboortezegen. Dat moet dus - volgens de logica van de vleeschwording des Woords - ook beteekenen, dat Christus ingaat in het martelaarsdal, met hoon en spot beladen. Zóó wint Hij slechts Zijn glorie voor het *geloof*.

In raadselen spreken wij voor dat *geloof* dan ook hier niet.

Wanneer toch Christus voor Herodes geleid wordt, dan treedt Hij in het martelarendal. Herodes Antipas, de Edomiet, heeft - wij komen nog hierop terug - langen tijd gevreesd, dat Jezus niemand anders wezen zou dan de vermoorde, maar sedert uit den dood verrezen Dooper. Voor zijn verstolen angst is Jezus dus een tot het leven teruggeleide *martelaar*. De Dooper is zelfs de *grootste* martelaar van het Oude Testament; ‘onder degenen die van vrouwen geboren zijn, is niemand meerder dan hij’; met deze woorden heeft Christus zelf de plaats van Johannes den Dooper aangewezen ten aanzien van den breeden kring van het Oude Testament. Wanneer dus die aan het einde van Israëls klaagmuur geslachte Dooper nog rondspookt door de verbeelding van Herodes Antipas - bedorven koningen laboreeren bijna altijd aan een zieke verbeelding - dan ziet Herodes Christus binnenkomen, om zoo te zeggen, in de wolk der bloedgetuigen. *Is hij het nu, of is hij het niet?* Herodes weet het niet, maar in elk geval: om Jezus hangt de wolk van alle bloedgetuigen, de rookende damp van hun vergoten bloed. Als Jezus binnenkomt in Herodes' paleis, dan rekent die rechter met de mogelijkheid, dat in dien Jezus daar vóór hem, de geest van den Dooper waart, en opnieuw zich in de wereld een weg zoekt, een pad van louter geheimzinnigheid, maar in elk geval tot Herodes' verderf.

En nu is *dit* hetgeen ons beroert, en den Christus lijden doet: Herodes heeft Christus een plaats gewezen in het diepe dal der martelaren; bloed zag hij, en den rook van martelaren-zielen proefde hij aan Jezus, - en toch: *óók in dat gevreesde martelarendal* wordt Christus gehoond door Herodes. Als ‘eventueele’ martelaar komt Hij Herodes' paleis binnen, doch als drager van een spotkleed wordt Hij straks eruit geleid.[1)] Dat is te zeggen: *in gemeenschap met al Zijn martelaren en bloedgetuigen*, en in een diepe eenheid met heel het bloedend zaad der vrouw, gaat hier de Christus in tot hoon en tot verachting.

1) Het sterkste bewijs - tot op dit oogenblik - van de waarheid, dat, al stond iemand van de dooden op - gelijk Herodes van Johannes onderstelt - men zich zonder het Woord en den Geest niet zou bekeeren. Later nog sterker bewijs: Mt. 27:53.

Mijn God, wat hebt Gij Hem gedaan?

Daar is nog ééne kans voor Jezus, om iets te zijn in de oogen van 'de wereld': dat is de kroon der martelaren. Die kroon bekoort zoowel degenen, die met Pilatus vragen: wat is nu waarheid, als hen, die met het Sanhedrin zouden zeggen: Hij is, theoretisch althans gesproken, des doods schuldig. Als Jezus enkel *martelaar* is, och, dan heeft Hij nog wel een goede kans in deze wereld. Maar als nu de kroon der martelaren niet eens het hoofd van Jezus kan beveiligen tegen zwadder en venijn, dan is Zijn laatste kans in deze wereld Hem ontgaan.

Neen, ook die wolk van rookend martelarenbloed zal Jezus niet beveiligen.

Want hoe, of waar, Christus ooit in de wereld binnentreedt in eenig huis van *zonde* en van *leugen*, of Hij er nu binnenkomt als Bergbeklimmer boven alle profeten en koningen, dan wel als Dalbewoner, die met de martelaren 'in het stof des doods gelegd' wordt, - het maakt toch geen verschil: Hij heeft het altijd gedaan in deze wereld en zal den rondedans des doods nimmer kunnen ontgaan.

Wij hebben reeds gezien, *hoe* Christus voorgeleid is bij Herodes.

Deze nieuwe phase in Zijn lijdensgeding vormt in het verhaal van het lijden een merkwaardigen inslag. Voor het *Sanhedrin* heeft Jezus te kampen gehad tegen de valsche, vleeschelijke exegese, die het onherboren hart van het messiasschap gegeven heeft. Staat Hij voor *Pilatus*, dan komt Hij tegenover het *ongeloof* te staan. En nu Hij heden voor *Herodes* moet verschijnen, nu is daar het *bijgeloof,* dat zijn matte glansen over Christus werpt.

Wat dit bijgeloof betreft, de bijbel spreekt er van, dat Herodes Antipas,[1)] die thans den Heiland vóór zich ziet, reeds heel lang worstelde met de vraag, wie Jezus was, die Nazarener.

1) In het voorgaand hoofdstuk werd Herodes gezien als typisch vertegenwoordiger van Ezau. Maar er is ook - en daarom volgt nu afzonderlijk nog *dit* hoofdstuk - plaats voor de nadere overweging, die Herodes als *persoon* tegenover Christus ziet staan.

Achter deze vraag, die den koning kwelde, lag een lange lijdenshistorie.

Indertijd had deze zelfde vorst Johannes den Dooper laten vermoorden.

Ten deele was die moord te verklaren geweest uit valsche schaamte, omdat Herodes niet den moed had, de ‘gunst’ te weigeren, die zijn dochter Salomé van hem vroeg, toen zij gedanst had op het feest van 's konings jaardag, en toen de koning haar na den dans beloofd had, te zullen geven, wat zij maar zou willen vragen. Toen had Salomé, door haar moeder aangehitst, het hoofd van den Dooper gevraagd. Ten deele ook had die moord op den Dooper, waarvan het plan immers uitgebroed was in het brein van Salomé's moeder, Herodias, ook politieke beteekenis gehad. De voorafgaande gevangenzetting van den Dooper bewijst dat wel. Zoo was dan Johannes in den kerker onthoofd, en de danspartij van 's konings verjaardag was met deze slotacte afgeloopen geweest.

Na dien tijd had echter Herodes zich nooit meer rustig gevoeld.

Geen wonder.

Want, reeds vóórdat de Dooper was onthoofd, had Herodes veel met hem te doen. In stilte erkende hij, dat de Dooper, al was hij dan gevangen gezet, geen misdadiger was, maar een heilig, en rechtvaardig mensch, een profeet, die zijn testimonia in orde had. Vandaar dan ook, dat Herodes gedurende den tijd, dat de Dooper gevangen gehouden werd, hem meer dan eens bezocht, zoo heel in stilte, en veel met den Dooper sprak. Die eenzame gesprekken tusschen den zwakken vorst met zijn geplaagde geweten, en den stillen getuige Gods hadden op de ziel van Herodes diepen indruk gemaakt. Hoe graag zou hij geweigerd hebben, aan het ‘verzoek’ van de luchthartige danseres, die het hoofd van den gehaten man gevraagd had, te voldoen. Maar hij dúrfde niet. Hij dúrfde niet, terwille van de menschen, die erbij stonden, en die vernomen hadden, dat hij een *onbepaalde* toezegging aan Salomé had gedaan. Maar is het dan wonder, dat de onrust, die zijn geplaagde geweten reeds vóór den ergerlijken moord verteerd had, hem ook ná dien tijd bleef vervolgen?

Och neen, dat is zoo heel begrijpelijk. Wij lezen dan ook, dat na dien tijd de gedachte aan den Dooper Herodes Antipas niet losgelaten heeft. Een geplaagd geweten, een bijgeloovige gedachte, een onderdrukte angst, een gesmoorde gewetensstem, een niet al te heldere conclusie, omtrent de vraag, hoe het met de dooden na den dood zou gaan (dit was een academisch twistpunt tusschen veel partijen van die dagen), en nog zoo heel veel meer, het werkte ten slotte alles samen, om de ziel van Herodes te verontrusten. Heimelijk vreesde hij, dat die Dooper wel eens zou kunnen terug keeren.

En toen straks Jezus van Nazareth het land doorging, krachten doende, en toen Hij een prediking bracht, die in al haar gestrengheid aan den vroegeren oproep tot bekeering, gelijk die van den Dooper uitgegaan was, sterk herinnerde, en toen Jezus, evenals indertijd de Dooper, hoog noch laag ontzag, toen voelde de koning intuïtief, dat de lijn van den Dooper niet was afgebroken in het duistere kerkerhol, waar zijn hoofd gevallen was, maar dat de lijn van zijn profetisch werk was voortgezet in het optreden van Jezus van Nazareth.

En deze gedachte liet hem sedert niet meer los: een geplaagd geweten vindt geen gemakkelijke rust.

Vandaar dan ook, dat Herodes telkens in den wonderdoener Jezus den onthoofden Dooper meent terug te vinden. Den éénen keer verwerpt hij die gedachte (Lukas 9:9) maar een volgende maal kàn hij zich toch maar niet ontworstelen aan dien benauwenden indruk (Mattheüs 14:1-2, Markus 6:14-16).

En zoo trok Jezus door het gebied van Herodes Antipas rond als een vaag begrepen mysterie. Trouwens, het was niet Herodes alleen, die vagelijk vermoedde, dat de vermoorde Dooper wel eens zou kunnen zijn weergekeerd in de gedaante van den Nazarener; want het waren er zeer *velen*, die datzelfde geloofden, of die althans de mogelijkheid aannamen, dat de Dooper in elk geval op de een of andere manier tot de wereld was weergekeerd, hetzij dan in den profeet van Nazareth, of in een ander (Lucas 9:7). Zoo werd Jezus door zeer velen aangezien als een verborgen geheimenis,

als een nevelvlek uit de andere wereld, als een mogelijke wraakengel; Jezus' goede werken, en predikende woorden, waren alle tezamen duistere dreigementen voor den koning, en voor het hof. Maar vooral voor Herodes zelf, - dien armen Herodes, tegen wien het wrekend oordeel straks zou kunnen losbreken, onverwacht.

Hiermee was evenwel de historie nog niet eens afgeloopen geweest.

Wij lezen, dat later, toen Jezus weer in Galiléa was, enkele farizeërs naar Hem toekwamen, om Jezus, quasi-vriendschappelijk, te waarschuwen, dat Herodes Hem wilde dooden; zij gaven Jezus dan ook den raad, zich maar spoedig uit het gebied van den koning te verwijderen.

Uit het zeer eigenaardig antwoord, dat Jezus aan deze ‘vriendelijke’ adviseurs gaf, blijkt, dat die farizeërs waarheid en leugen door elkaar mengden. Waarheid was inderdaad, dat zij graag wilden, dat Jezus maar uit het gebied van Herodes weg zou gaan. Maar het was *niet* waar, dat Herodes Jezus wilde *dooden*. Hij zou dat niet *dúrven*. Wel was de koning *báng* voor Jezus' invloed: de dreigende onweerswolk kwam naderbij, en de koning wist niet, wat hij er van denken moest. Blijkbaar had hij dan ook met deze farizeërs van daareven een *afspraak* gemaakt, om te trachten, op deze manier, door intimidatie, zich van Jezus te ontdoen. Ook daarin had Herodes dan weer een nieuw blijk gegeven van die mengeling van hoop en vrees, die zijn ziel zoo lang reeds had beroerd, zoo vaak hij dacht aan Jezus-èn-den-Dooper. Er groeide in zijn ziel een stil, maar sterk verlangen, om dien merkwaardigen Jezus toch eens van nabij te kunnen bezien. Aan den éénen kant schrok hij terug voor een ontmoeting: het dreigende onweer mocht eens losbarsten, en uit het lichaam van den Nazarener mocht eens de geest van den vermoorden Dooper tegen den koning-moordenaar aanslaan, zijn hand mocht Herodes eens naar de keel grijpen.... Maar, aan den ánderen kant wilde de koning toch ook zooveel mogelijk *zekerheid* hebben. Die *ángst* moest weg; het kon toch zoo niet blijven met zijn geplaagd geweten?

Nu wordt het ons wel duidelijk, waarom Herodes als een kind zoo blij is, nu vandaag Pilatus Jezus *naar hém* verwijst. De

onverwachte gelegenheid voor een ontmoeting *is* er eindelijk. Wat de koning zelf niet dorst forceeren, was hem nu in eens van buitenaf, en zonder eenig toedoen zijnerzijds, ópgedrongen. De vraag, waarop hij zelf geen antwoord geven dorst - met Jezus spreken of Hem ontloopen - was nu in eens beantwoord.

En, de *manier*, waarop Jezus vóór den koning gebracht was, had al dadelijk veel van den angst bij den koning weggenomen. Kwam Jezus niet in boeien? Was Hij niet machteloos?

Neen, niet dat de koning meent, dat alle gevaar nu al bezworen is; bijgeloof zal niet op een paar boeien breken. Maar toch, het eerste gevaar leek wel bezworen. Zoolang de Nazarener daar gebonden staat, zal het spook des doods den koning niet naar de keel vliegen. Dus was Herodes zeer verblijd, toen hij Jezus zag.

Te meer wordt dit begrijpelijk, omdat het laatste woord, dat Jezus indirect met hem gewisseld had, hem nog altijd dwars zat. Wij bedoelen het antwoord, dat Jezus gegeven had aan die farizeërs van daar straks.

Op hun vriendelijke aanmaning, om toch maar uit Herodes' gebied weg te gaan, had Jezus hun geantwoord: ‘gaat heen en zegt dien vos: zie ik drijf duivelen uit, en volbreng genezingen, heden, en morgen en op den derden dag word ik voleindigd. En het is bovendien noodig, dat ik heden en morgen en den volgenden dag op reis ben, omdat het toch niet aangaat, dat een profeet gedood wordt buiten Jeruzalem.’ Met deze boodschap had Jezus Zijn interpellanten weg gezonden.

Maar de verheven ironie, die in dat woord gelegen had, had den koning nog lang het leven moeilijk gemaakt.

Daar sprak toch in dit antwoord van Jezus een geestelijke meerderheid, die den koning het hoofd zwaar genoeg maakte. De Nazarener toonde, niet bang te zijn. Dit vooreerst.

En bovendien: *wat beteekende eigenlijk Zijn woord?* Het leek wel een soort *raadselspreuk;* het had dan ook bedenkelijk veel weg van een *masjaal*, zoo'n opzettelijke raadselrede, waarover wij reeds meer dan eens hier in dit boek gesproken hebben. Wat *bedoelde* Jezus met de uitspraak: op den derden dag word ik ‘*vol-*

eindigd'? Wilde dat zeggen, dat Hij over enkele dagen met Zijn werk *klaar gekomen* zou zijn? Of beteekende het een verborgen zinspeling op Zijn *dood?* En, *wanneer* dat laatste het geval mocht zijn, wilde Jezus dan den koning soms hoonen door de uitspraak, dat deze Hem wel dooden kan, maar dat die dood Jezus toch niet zal beschadigen; dat Hij toch Zijn *eigen* werk op Zijn *eigen* manier wel tot voltooiing brengen zal; dat Zijn dood *voleinding* wezen zou? En dan die laatste zin, dat Jezus eerst Zijn werkprogramma naar *eigen* plan voltooien wilde, en af wou werken, en dat de koning Hem *daarna* wel krijgen kon, als hij het zoo verkoos, mits dan maar in.... *Jeruzalem?* Wat moest dat nu wel beteekenen? Het gebeurt niet, *het geeft geen pas*, zoo sprak Jezus, dat een profeet gedood wordt *buiten Jeruzalem*.... Wil Hij daarmee zeggen, dat Hij in Jeruzalem wel sterven wil, en laat Hij uitkomen, dat Hij weet, dat het daarop uitloopen zal? Wil Jezus aan Herodes zeggen, dat Hij, als de kroon aller profeten, staande op den profetenberg, dan ook het lot der profeten aanvaardt, die immers over het algemeen door het volk niet begrepen zijn, en dan ook één voor één, letterlijk of figuurlijk, zijn omgebracht? Och, och, - als Jezus zegt: ik ga naar Jeruzalem, naar de stad, die het privilege houdt van profeten-moord, dan schijnt Hij zelf wel reeds te *rekenen* op een plaats in het martelaarsdal. Maar dan is in elk geval deze uitspraak, die men haast cynisch zou willen noemen, een uitdaging van den onderdaan uit Nazareth aan Zijne Majesteit den Koning.

Het was inderdaad zwaar genoeg, uit dit woord wijs te worden.

Wij meenen dit dan ook ernstig.

Wij aarzelen niet, in dit ironisch woord van Jezus een soort *masjaal* te zien.

Wel niet een algemeene raadselrede, zooals die Jezus' *gewone profetie* begeleidde, maar dan toch wel een raadselspreuk met een *bepaald adres*.

En hoe meer wij er over nadenken, hoe fijner en vernielender de ironie van Christus ons blijkt te zijn. Want Herodes heeft van zijn kant reeds *gevreesd*, dat Jezus *inderdaad* een plaats gehad had in het dal der martelaren; - herinner u den Dooper slechts.

En hoor, - nu schijnt Jezus, die kenner van de harten, *zich aan te sluiten bij de eigen onrustige gedachten van den verdwaasden koning*, en in Zijn welgekozen, puntige, woorden zich opzettelijk in dezelfde lijn te bewegen. Hij schijnt zoo heel stillekens te reageeren op de heimelijke angsten van Herodes. Zou Hij dan toch die Dooper wezen? En weet die man dan alles?

Ach ja, het was toch wel verheven majesteit.

Aan den eenen kant weersprak Jezus niet de waarheid van wat de koning vreesde, maar kleedde Zijn woorden zóó in, dat ze hem - den koning - nieuwe stof gaven voor zijn angstige gedachten. En aan den anderen kant liet Jezus toch ook weer zien, dat Hij geheel vrij Zijn eigen wegen kiest, en als Hij in de stad der profetenmoorders binnen komen zal, Zijn intrede daar niet zal doen als een verlegen, schuwe candidaat voor het *martelaarschap,* maar als een *koning*, die Zijn eigen dagorde volgt, en zich door dezen *vos* niet op laat houden.

Vraag nu maar niet, welken indruk deze laatste boodschap, die Christus Herodes liet overbrengen, op den koning heeft moeten maken. Hij zal wel het gevoel hebben gehad van een nederlaag: hij kon niet op tegen de verheven ironie van den Christus; diens geestelijk overwicht woog Herodes al te zwaar.

Evenwel, het was geen kwestie van *zedelijk overwicht alleen*.

Christus stond niet als mensch, doch als *profeet,* als *Godsopenbaarder,* tegenover Herodes.

En, óók in de netten van dien *openbaringsgetuige* Jezus Christus was Herodes gevangen genomen. Christus had den koning gevangen in Zijn masjaal, Zijn opzettelijke raadselspreuk, geadresseerd aan '*dien vos*'.

Wij spreken van een *masjaal,* niet zonder reden, dunkt ons.

De masjaal wordt immers gekenmerkt door twee elementen:

a) er is een verberging der waarheid, -

b) er is toch een heendringen, dóór het raadsel, naar de waarheid.

Beide elementen nu vallen te herkennen in Christus' antwoord aan 'dien vos'.

Eénerzijds had Christus opzettelijk het *raadsel* in Zijn woord gelegd. Wij spraken daar boven reeds over, en zwijgen dus nu daarover.

Anderzijds echter had Christus toch ook weer Herodes gedrongen, als 't ware *geperst,* tot het *zoeken* van de tot nu toe hem verborgen gebleven waarheid, omtrent den Nazarener. Door Jeruzalem als de stad van den officieelen profetenmoord aan te duiden, en door ronduit - de hovelingen zeiden: cru - te verklaren, dat Herodes, *indien* hij dan den Nazarener, in wien de Dooper allicht stak, uit den weg ruimen wilde, *dan maar wachten moest, tot zij beiden in Jeruzalem, dat groote profetengraf, zouden zijn,* had Jezus den koning duidelijk een wenk gegeven. Hij had hem klaar doen beseffen, dat de Nazarener voor het oogenblik geen vervolging duchtte van de zijde van Herodes, maar ook, dat Hij niettemin op een doorbraak van de vijandschap tegen Zijn eigen levenswerk *rekende*. Christus had niet verzwegen, dat een vervolging op leven en dood niet alleen lag in de consequenties van Herodes' eigen leven, maar ook de kroon zou zetten op de martelaars-ellende, die *al* de eeuwen door over de profeten Gods gekomen was. Door Zijn antwoord, dat *Jeruzalem* als plaats van profetenmoord aanwees, en door in Jeruzalem Herodes af te wachten, had Jezus zich ingevoegd in de gemeenschap van alle martelaren. Hij toonde, Herodes te doorzien, en hem te kennen als ras-echten Edomiet, hater van het ware zaad van Jacob-Israël. Ook dit was voor Herodes een pijnlijke afstraffing geweest; te meer, waar hij zijn best deed, om bij de Joden als een vroom, traditie-getrouw vorst, erkend te worden. Men denke slechts aan zijn tempelrestauraties, aan zijn (lateren) strijd tegen Pilatus' godsdienstige vrijbuiterijen, en ook nu weer aan zijn komst naar Jeruzalem, om heel behoorlijk Paaschfeest te vieren, met alle orthodoxe Joden mee; de man wou wel graag populair wezen, als 't zoo uitkwam.

Zoo hàd Christus Herodes in Zijn openbarings-netten gevangen.

Toen is Herodes met een angstig hart naar de stad gekomen. Wat moet hij doen? Zijn bijgeloof wijst hem geen weg. Integendeel, bijgeloof maakt altijd het spoor bijster. De bijgeloovige mensch

kan geen enkelen wegwijzer *lézen* zelfs. Wat moet Herodes doen in die stad? Zich aan haar leven conformeeren? En, door het feestlied mee aan te stemmen, de zuchtingen der gedoode profeten in dit ‘officieele’ martelaarsdal overstemmen? Of moest hij de stad het oordeel aanzeggen: had de Nazarener niet terecht gesproken over den profetenmoord, die hier usantie was?

En dan straks op het feest zelf: wat moet de koning *dáár* doen? De stad is vol van den Nazarener: het gerucht van Zijn koninklijken intocht is natuurlijk ook aan Herodes bekend geworden. Zij *zijn* dus samen in de buurt van elkaar: Herodes en de nazareensche wonderdoener, dat vraagteeken van Herodes' laatste jaren, dat geheimschrift op de muren van zijn feestzaal geschreven; geheimschrift voorzeker, maar dat wel zoo iets scheen te beteekenen als mene, mene, tekel.... Wat zal Herodes op het *feest* toch doen? Zal hij een conflict met den Nazarener *vermijden,* en op het feest zoo stillekens zijn gang gaan, zóó stil, als een *koning* dat maar kan? Of zal hij trachten, den Nazarener in handen te krijgen, en zal de viervorst van Galilea en Iturea zijn groote woorden nu ook waar maken? De farizeën waren de afspraak vast niet vergeten: ze zouden wel eens uitzien, of hij den Nazarener ‘stond’ - nu deze gekomen was, - gedùrfd hàd - in de stad van de profetenmoorden!

Ach neen, gemakkelijk had Herodes het niet.

Er waren te veel oogen, die naar hem loerden. Oogen van farizeërs, en vooral - dat oog van Johannes den Dooper.

Maar zie, in eens hakt God Herodes' touwen en knoopen door.

Daar staat de Nazarener plotseling vóór hem.

Een verrassing was het zeker wèl; want de gevangenneming was in stilte geschied, en de gebeurtenissen hadden elkander verbijsterend snel opgevolgd.

Is het wonder, dat Herodes verblijd is? Om nòg even op die blijdschap terug te komen: sommigen zeggen, dat Herodes alleen maar hierom zoo blij was, dat Pilatus hem de *eer* gunde van meê te mogen spreken in het proces. Anderen zijn van oordeel, dat

Herodes' vreugde zoo groot was, omdat hij nu de kans kreeg, Jezus te dooden. Derden weer meenen, dat Herodes' geplaagde geweten zich nu wel verblijden moest, omdat die groote, benauwende, onzekerheid, die hem het leven zoo moeilijk had gemaakt, nu eindelijk dan toch zou plaats maken voor een duidelijk antwoord op de groote vraag van zijn laatste maanden, of die man daar nu inderdaad de Dooper was, dan wel een gewoon mensch van vleesch en bloed.

Drie meeningen dus.

Moeten wij nu tusschen deze drie meeningen *kiezen?*

Wij meenen: *neen*.

Het één is van het ander niet te scheiden. Een zielsconflict is altijd gecompliceerd. Eenerzijds zal Herodes opgesprongen zijn van vreugde, omdat hij nu eindelijk zijn òngeformuleerde vraag - want men schaamt zich toch altijd wat voor zijn *bijgeloof* - op ongedachte wijze kan hooren beantwoorden; tenminste, daar rekent hij wel op. Anderzijds zal het voor den vorst, die toch al last had van een schromelijk tekort aan zelfverzekerdheid, (waaraan dan die man, daar vóór hem, immers zooveel 'schuld' had) een groote voldoening zijn geweest, dat er van officieele zijde - door Pilatus - met hem gerekend werd. En ten slotte is het voor den geplaagden vorst een heerlijkheid, te zien, dat de man, dien hij zoo vreesde, afhankelijk van hem is.

Maar de *onzekerheid* domineert toch.

Boven het oplaaiend gevoel van *vreugde* gaat toch nog uit het gevoel van blijvende *onzekerheid*. Daar is nog altijd dat *vraagteeken*, en dat duistere geheimschrift; - zijn letters worden zoo groot haast als Herodes zelf. Het vraagteeken en het geheimschrift; ze zijn hier in de zaal gebracht.

En nu openbaart Herodes zich in zijn ware gedaante. *Hij vraagt een teeken*. En dat is *zijn* ware gedaante. Hij vraagt een teeken.

Geloof moge eerst naar het *Woord* vragen, *bijgeloof* dwingt gaarne om een *teeken*.

Dus, een *teeken* wil Herodes zien van Jezus. Een teeken. Een wonderdaad. Een wonderding. En uit het *antwoord,* dat straks de

Nazarener geven zal op de vraag, of hij een teeken doen *kan,* ja dan neen, zal nader moeten *blijken,* of hij de gevreesde man is, al of niet.

De koning vraagt een teeken. En onwillekeurig hoopt hij, daarin zekerheid te krijgen ter zake van de identiteit van dezen raadselvollen mensch.

Daar ligt pardoes de vraag: doe een *teeken*.[1)]

Natuurlijk heeft die vraag om een teeken de *spanning* in de zaal doen stijgen.

Eenerzijds is daar Herodes. Met geweld begeert hij een wonderteeken te zien: de strijd van zijn laatste maanden geeft aan zijn heet begeeren een te sterkeren drang.

Anderzijds zijn daar Jezus' aanklagers, de hoogepriesters en de schriftgeleerden. *Zij,* van hún kant, willen *geen* teeken van Christus zien. Stel u voor, dat de Nazarener *nú* werkelijk een teeken deed, - dat zou maar 'onnoodig' den tijd in beslag nemen. En het zou bovenal *hun 'kansen' verzwakken,* want de Nazarener zou er in aanzien door stijgen. Zoolang de teekenen van den Nazarener nog maar alleen aan 'volksverhalen' stof gaven, vinden zij het zoo erg niet. Die verhalen zijn toch - nu ja - van 't *volk*. Maar een teeken, *hier in de zaal,* dat zou niet zoo makkelijk uit de aandacht weg te zetten zijn. Hebben zij zelf niet voor het Sanhedrin zorgvuldig elke vraag naar een teeken vermeden?

Ja, de spanning groeit; er zit 'atmosfeer' in de zaal.

Zoo staan daar tegenover elkaar: Herodes en de joodsche autoriteiten. De één wil een teeken van Jezus hebben; de anderen willen het met alle geweld voorkomen. De één vráágt, hardop, om zijn teeken; de anderen zoeken hun kracht, daar-tegenover, in heftige, permanente beschuldigingen: het trommelvuur van hun snerpende aanklachten wil Herodes verhinderen te vragen om, en Jezus verhinderen de aandacht te vragen vóór: een plechtig teeken.

En Jezus zelf?

1) Wel staat dat er niet met zooveel woorden, maar er blijkt zeer veel gesproken te zijn: de *begeerte* van den koning kwam zoo vanzelf naar voren.

Wat doet Hij?

Laat ons het zoo mogen zeggen: Hij *ziet* de verzoeking, *máár:* Hij *overwint* haar.

Een verzoeking *wàs* er inderdaad voor Christus.

Wel voor de *derde* maal tijdens het proces was er een verzoeking.

Indien Christus voor het *Sanhedrin* Zijn masjaal verklaard had, zou Hij de lieden van die vergadering in groote verlegenheid gebracht hebben, en Zijn doodsdag hebben kunnen uitstellen; maar buiten Gods recht en waarheid om.[1)] De eerste verzoeking.

Indien Hij, zoo-even nog, voor *Pilatus* Zijn ambtelijk en persoonlijk *geheim* ontdekt had, ook waar Pilatus over de brandende vraag naar het *wezen* van den Christus was heen geloopen (met zijn vraag: wat is waarheid?) - dan zou Christus óók Pilatus in groote verlegenheid gebracht hebben en het proces gedwongen hebben en Zijn doodsdag hebben uitgesteld; maar weder buiten Gods recht en waarheid om! De tweede verzoeking.[2)]

Indien, op ditzelfde oogenblik, voor *Herodes,* de Christus een teeken zou doen op verlangen van den vorst, dan zou Hij alweer het proces hebben beheerscht, en Zijn doodsdag hebben uitgesteld; maar ook dat dan weer buiten Gods recht en waarheid om! De derde verzoeking.

Maar voor het *Sanhedrin* overwint Christus in de *eerste* verzoeking: Jezus zweeg de eerste maal stil.

En voor *Pilatus* overwint Christus in de *tweede* verzoeking: Jezus zweeg voor de tweede maal stil.

En voor *Herodes* overwint Christus nu in de *derde* verzoeking: *Jezus zweeg voor de derde maal stil*.

Ja, een verzoeking wàs het wel waarlijk.

Denk u zelf dat maar even in.

Hoe gemakkelijk - ja, ja, wij spreken nu ‘naar den mensch’ - hoe gemakkelijk viel het Christus, hier, door een suggestief teeken,

1) Zie dit deel, hoofdstuk V, in het bizonder bladz. 98 v.v.
2) Zie dit deel, bladz. 339 v.

of door een drukke redeneering, Zijn eigen, van den Vader aangewezen lot, menschelijkerwijs gesproken, te ontkomen, althans de beslissing te verschuiven tot *later*.

In de *eerste* plaats: Christus kon gebruik hebben gemaakt van het principe der tirannen: *verdeel en heersch*. Was dat geen prachtige gelegenheid, om een wig te drijven tusschen Herodes en de schriftgeleerden? De één wilde een teeken, de anderen wilden het in het geheel niet. En Herodes, die zoo dikwijls - ook nu nog weer door het Paaschfeest te gaan vieren - den Joden in het gevlei kwam, had toch óók meer dan eens hen tot op het bitterste geprikkeld en geërgerd. Iedereen wist dat: en Christus zelf wel in de eerste plaats. Wat was nu gemakkelijker, dan op dit oogenblik Herodes uit te spelen tegen de schriftgeleerden? Zou Jezus maar geen teeken doen? Ach, het leven is toch zoet, *Hij is mensch van gelijke beweging als wij*.

Dan, - in de tweede plaats: de gelegenheid voor Jezus was zoo gunstig, óók als wij letten op *de ziel van Herodes*. Als ooit iemand - ja, ja, wij spreken heusch alweer ‘naar den mensch’ - als ooit iemand *‘ontvankelijk’* is geweest voor een goeden *‘indruk’,* die hem althans in het kwaad *remmen* zou, *dan was het thans Herodes*. Een strijd van maanden en jaren kan een menschen-ziel toch zoo murw maken. *Indien* Jezus nu eens werkelijk de Dooper was, wie weet....? Maar Herodes zelf wist het dan wel, dat de Dooper een ‘heilig en rechtvaardig’ mensch was. En daarom: zoolang hij de *mogelijkheid* in rekening brengt, dat de Dooper inderdaad in Jezus is weergekeerd, *zòòlang* acht hij het dus óók van Christus, die daar vóór hem staat, *mogelijk,* dat Hij ‘heilig en rechtvaardig’ is. En zou één enkel blinkend teeken hem in die gedachte niet ongemeen versterken? Was de Nazarener een hemelbode? Een wraakengel? Of misschien nog een memorandum van Gods uiterste lankmoedigheid? Een hemelgezant, wiens komst dan toch met vrede was? Eén, die wel een streng gelaat vertoonde, maar toch geen *wil* had tot *verdoemenis?* Dit wandelend mysterie, - viel er nog iets van te hopen? Och Jezus, Jezus, help dan toch. Herodes zal U dánken, als Gij hem van zijn kwaal verlost. Hij zal zijn stoel wat gemakkelijker verschuiven, daar boven de zerk van dien vermaledijden Dooper,

dien goeden en heiligen, maar lastigen man. Hij zal er alles voor over hebben, Pilatus tot andere gedachten te brengen. Hij zal een breuk met de schriftgeleerden en de overpriesters desnoods verdragen, *als zijn gewetensconflict vandaag tot rust kan komen*. Doe nu een teeken, Christus!

Doch Jezus zweeg stil.

En weer aanbidden wij hier *meer* dan Zijn *lijdelijke* gehoorzaamheid, die rust in 's Vaders welbehagen.

Even sterk aanbidden wij Christus' *dadelijke* gehoorzaamheid in Zijn zwijgen, ook voor Herodes.

Jezus *kent* de verzoeking.

En overwint haar, met een zuivere reactie, ook nu, op al wat Hem in dit leven ontmoet.

Ja, ja, - Hij weet het wel: een teeken, menschelijkerwijs gesproken, kán Hem het leven redden. O Christus, Christus, Gij hebt *anderen* verlost door Uw teekenen, verlos nu *Uzelf*. Gij hebt door Uw teekenen en wonderen zoovelen iets gegeven; moogt Gij niet één keer Uzelf iets *geven,* nu, in den grooten nood? Christus, kroon van Mozes, vorst van Aäron, maak van dien staf daar een slang, steek Uw hand - laat even losmaken! - steek Uw hand in den boezem, laat ze melaatsch worden en weer gezond, laat de amandelstok bloeien; ‘doe een teeken U ten goede, dat Uw haters, in hun woede, mogen zien, hoe, tot hun spijt, God U troost en U bevrijdt’....

Doch Jezus zweeg stil.

Hij antwoordde niet op één enkel woord.

Hij doet geen teeken, want Hij is *juist meer dan Mozes*. ‘Meer dan Mozes zijn’ - men kan dat op twee manieren uitleggen.

De *Satan* is er met *zijn* eigen exegese. Hij zegt tot Jezus: *indien* gij waarlijk meer dan Mozes zijt, *doe dan ook een gróóter teeken* dan Mozes deed.

God echter is er ook; Hij heeft een andere exegese van het messiaansch beroep: meer dan Mozes zijn. God zegt: *omdat* Gij meer dan Mozes zijt, *voegt U vandaag geen teeken*. Want Mozes deed zijn teeken, om het diensthuis *uit* te komen. Met zijn *volk,* ja

zeker; *maar hij óók zelf!* Maar Christus is meer dan Mozes. Hij doet geen teeken nu, en dat, opdat Zijn volk het diensthuis *uit* zal komen, waar Hij, de Christus zelf, heel *alleen*, moest IN*gaan* en verslonden worden.

Dàt is nu: meer dan Mozes zijn. Een teeken *weigeren*, wanneer het Hem *zelf* iets *geven* zou; teneinde alleen *die* teekenen te doen, die aan de *ánderen*, de bedrukten en benauwden, iets kunnen *schenken* van den vrede Gods, en van de kracht der zaligheid!

Neen, Christus wéét het wel: als Hij *nu* een teeken doet, hier voor dézen mensch, dan ware dàt op dit moment Zijn zonde.

Want Christus, de *mensch* Christus, is de Opperste *Heer* der teekenen niet, hoe vaak Hij ook Zijn wonderen heeft verricht. Zijn taak is: *knecht* des Heeren nu te zijn.

En de *knecht* mag met de teekenen, met de *krachten* van het rijk van Zijnen Zender, nimmer *spelen* durven.

Maar indien de Christus *op dit oogenblik* een teeken had gedaan, een teeken dat Hem *niet bevolen was*, dan zou Hij hebben *gespeeld* met de krachten der toekomende eeuw.

De teekenen, die Christus doet, moeten een *doel* hebben, *niet* in Hem *zèlf*, want Hij is *knecht*, maar *in Zijn God*. De teekenen, die Hij verricht, moeten een *verlossingskracht* openbaren, maar dan niet voor Hem *zèlf*, maar voor het *volk*, waartoe Hij is *gezonden*.

En als nu Christus een teeken had gedaan, *alleen maar*, om te pronken tegen Herodes, of om *zichzelf te bevrijden* uit dezen wirwar van dood en van vloek, dan was Hij *zelf* gaan staan in het *middenpunt;* d.w.z. Hij had Zijn GOD daaruit verdrongen. Dan was Hij zelf gaan staan aan het *eindpunt* van Zijn wegen, om nu *zichzelven* te genezen van den dood, en onze krankheden van zich af te schuiven; d.w.z. Hij had Zijn VOLK verdrongen.

Daarom doet Hij *géén* teeken. Het zou de *zondeval* geweest zijn voor den Christus Gods. Hij zal Zijn hand niet strekken naar den boom des levens, eer het Gods tijd is: Hij eet geen vrucht, die God Hem weigert, in der eeuwigheid.

Dit is zóó volkomen waar, dat men, verder gaande, veilig zeggen kan: Christus *kon* geen teeken doen. Want om een teeken te doen,

heeft Hij *geloof* noodig. Geloof in de gemeenschap met God, op dit bepaalde uur, en voor dit bepaalde doel. Zoo dikwijls in een bepaald geval dat geloof *niet* in Hem aanwezig is, kàn Hij niet.

En zulk een geval is hier.

Christus *gelooft* niet, dat hier een teeken Hem mogelijk is. Want het zou louter en alleen *Hemzelf* immers dienen? Maar Hij weet, dat *Hij* niet zijn mag het *einddoel* van de krachten, die God uitzendt in de wereld. Daarom *kón* Christus hier geen teeken doen. Wanneer wij zeggen: Hij *wilde* het niet, dan is dat volkomen waar. En als wij daarbij zeggen: Hij *kón* het niet, dan is dat de keerzijde van die volkomen waarheid.

Daarom is het oogenblik waarin Christus Herodes een teeken *weigert*, éven geweldig, als hetgeen in de *woestijn* gebeurde, bij den *aanvang* van Christus' ambtelijk optreden.

Het *schijnt* zóó enkel maar een intermezzo - dit verhoor van Christus voor Herodes, niet veel gewichtiger dan een losse inval van Pilatus, die graag rust had, en dus een ander er voor spande.

Evenwel, - Christus' verblijf in Herodes' huis is niet minder dan een tegenhanger van Zijn verzoeking in de woestijn.

Aan het *begin*, in de woestijn, en aan het *eind*, hier voor Herodes, heeft Satan Christus *tot een buitenambtelijk teeken willen verleiden*.

En de parallellen zijn gemakkelijk aan te wijzen.

Toen in de *woestijn* Satan Christus uitnoodigde, een teeken te doen, liep het over de vraag, of Christus al dan niet een teeken zou willen verrichten in *besloten ruimte*; zoo maar in een *woestijn*, met als toeschouwers *alleen*: Satan en Jezus Christus. Het *doel* van dit teeken zou dan zijn, dat Christus *zichzelf* zou dienen met *wonderbrood*, los van de gunst en buiten de gemeenschap van God; want God had Hem te hongeren gezet. Gelijke strekking had toen ook de volgende verzoeking in de woestijn, waarbij de Satan Christus aanmaande, *van de tempeltinnen af te springen*. Al zou dit teeken niet even nadrukkelijk als het voorgaande gebleven zijn *in besloten kring,* (want de tempel was immers publiek), toch zou

Christus óók door dit teeken zichzelf gediend hebben. Hij zou den moeilijken weg van Zijn zelfopenbaring als Messias, eigenmachtig *verkort* hebben, met voorbijgang van het lijden. Dit verbluffend teeken zou niet Zijn God, noch ook Gods volk gediend hebben, doch *zelfdienst* zijn gebleven. En zoo zou volgens satanische voorspiegeling de weg van den Knecht des Heeren in rechte lijn gevoerd hebben naar de wereldheerschappij: 'al de koninkrijken zal ik u geven.'

De zelfde booze instigatie van satanische verzoeking komt nu hier terug. Een teeken *in besloten kring*, zou Jezus dat niet even willen doen? Herodes en Jezus kunnen desnoods in des konings kabinet wel even gaan, - zij beiden alleen. Of, als het zóó intiem niet behoeft, wil Jezus dan niet eens een wonderteeken doen in den wat ruimeren, maar toch ook nog besloten kring van Herodes met de schriftgeleerden en overpriesters? Laat hem wel bedenken: in beide gevallen zal zulk een teeken den Nazarener, den aangeklaagde, *zelf* dienen, het zal hem kunnen helpen, om vrij te komen. Nu ja, zoo'n wonderteeken zal dan ditmaal niet in directen zin tot *God* gekeerd zijn, noch tot *Gods volk*, en, nu ja, het zal dan ook geen teeken zijn met strikt *evangelische* bedoeling, een zegen-houdend wonder voor de armen en ellendigen; - maar die heeft Christus al zoo vaak gezegend. Het gaat nu om *Hem zelf!* Laat Hem een teeken doen; het is, zooal niet de weg tot wereldheerschappij, dan toch al vast de weg tot levensverlenging; het kruis zal wijken misschien....

Is het aanbod niet verleidelijk, Heere Jezus?

Doch Jezus zweeg stil.

Hij zal Zijn teeken *niet* doen in een *besloten kring*, doch enkel langs de *doortochts*-wegen van Gods kerk-formeerend *heil*. De Christus doet geen teeken in een *slop*, doch alleen daar, waar de weg voor *God* is vlak en effen gemaakt, de heirweg, waar God Zijn *volk* in liefde zoekt. En nimmer is de knecht zichzelf ten doel. Dus weigert Christus het gevraagde teeken.

Nu, Christus handhaaft Gij die keus?

Gij zijt vandaag voor Ezau gekomen; in u staat Jacob voor Ezau. Waar blijft nu, Christus, *Uw eerstgeboorterecht?*

Een teeken doen, de krachten der natuur vermeesteren, beschikken over de krachten van het rijk der hemelen, behoort dat soms niet tot de uiterste triumfen van het eerstgeboorterecht op 't erf van Gods genadeverbond? Kom, Christus, werf Uw eerstgeboorterecht, en óefen het uit, en laat het blinkend zien....

Doch Jezus zweeg stil.

Want Hij is Jacob niet, maar Hij is Israël. Hij *boet* nu Jacobs zonden. Want Jacob is *wel* bezweken voor de verzoeking van den Satan. Toen hij zijn eerstgeboorterecht van Ezau aftroggelde, - nog eenmaal komen we erop terug - toen *greep* hij naar de *belofte*, maar *vergreep* zich aan de *geboden*; hij rukte den eerstgeboorte-*zegen* en den eerstgeboorte-*plicht* uiteen, en stelde *zichzelf* tot doel van Gods verheven beloften, in plaats van God zelf. *Hij wilde den omweg van het lijden niet,* op zijn doortocht naar de heerlijkheid. Toen werd Jacob, waar hij *prins* genaamd was, in het zelfde uur een *bedelaar;* bedelen moest hij om zijn leven - bij Ezau. Hij vluchtte op het eigen oogenblik, en *kocht* later de gunst van Ezau met de helft van zijn kapitaal; hij sloot den koop althans in zijn ziel.

Zie nu den Christus staan voor Ezau. *Hij* stelt niet *zichzelf*, doch God als doel, van leven en van - werken. Hij *bedelt* niet bij ‘Ezau’ om een dag leven. Hij kwanselt niet, en Hij sjachert niet in het huis van God. Meent iemand, dat die taal hier oneerbiedig wordt, dan bedenke hij, dat de *profetie* zelf één van haar toppen heeft bereikt, als zij het woord kan spreken: daar zal geen Kanaäniet, d.w.z. geen sjacheraar, geen kramer, meer zijn in het huis des Heeren, (Zacharia 14:21). En dit is muziek in profetenooren. Want met ‘sjacheren’ is de historie van Israël begonnen; denk aan de listen van Jacob, aan den verkoop van 't eerstgeboorterecht door Ezau, en aan zoo heel veel meer. De geestelijke goederen zijn zoo vaak geworpen op de markt der onwaardigen[1)]. Maar vandaag wordt die Ezau's-geest, en dat Jacobs-bedrog door Christus geheel en al *verzoend* en *uitgewezen*. Christus, die een teeken weigert, heeft Zijn eerstgeboorterecht verworven door te

1) Vgl. dit deel bladz. 62.

blijven in de geboden. Door deze weigering heeft Hij Zijn tempelreiniging, die de ‘sjacheraars’ uit Gods Huis wegwierp, niet alleen gehandhaafd, maar ook Zijn recht op paaschfeest zich verworven, en de krachten der toekomende eeuw aan zich verbonden. Door *nu* de krachten der natuur niet te misbruiken voor een eigenwillig teeken, heeft Hij de heerschappij over de krachten van alle natuurleven veroverd. Hij heeft zijn loon geworven: straks krijgt Hij alle macht in hemel en op aarde. Bij Hem zal de *kracht* van den eerstgeboortezegen, met het *recht* volkomen saamgebonden zijn. O, Jacob, hier alleen komt gij tot rust.

Dus treedt de vastheid van den stijl van Christus' zuiver recht ook nu weer ons voor oogen.

Zijn zwijgen is, nu voor de *derde* maal, de *handhaving van den masjaal,* van de hooge *verborgenheid*. En deze wil-tot-verberging beroept zich weder op hetfeit van de klaar blijkelijkheid van Zijne openbaring.[1)]

Toen Christus Herodes die wonderlijke boodschap liet overbrengen, het laatste woord, dat Hij den koning vóór dit uur had toegevoegd: *‘ik moet heden en morgen reizen, en ten derde dage word Ik voleindigd,’* - toen was deze masjaal nóg rijker dan de eerste, dien Christus tot de Joden heeft gesproken bij den tempel; gij weet nog wel: over den afbraak van den tempel, dien Hij in drie dagen weer herstellen zou.

Want die *eerste* masjaal legde den nadruk op den weder-*opbouw* van Christus' lichaam: in drie dagen zal Hij den tempel *herstellen*.

Maar deze *tweede* masjaal hier, tot Herodes gericht, spreekt voluit van Zijn *vernedering,* van Zijn *dood;* profeten worden immers alleen gedood in Jeruzalem? - en de Christus weet zich onder hen.

Zoo had Herodes Christus zien treden, zelfbewust, in het *martelaarsdal*.

Maar het *raadsel* was toch wel gebleven.

Door *naast elkaar* te zetten de dubbele uitspraak, *eenerzijds,* dat Christus op het profetenlot wacht: de vervolging (‘ik zal niet sterven buiten Jeruzalem’) en *anderzijds,* dat Hij Zijn *eigen* werk

1) Vgl. dit deel, bladz. 71/72. Om al te breede herhaling te voorkomen, stippen wij hier slechts aan, wat bij Christus' eerste masjaal-handhaving breeder werd ontwikkeld.

langs *eigen* wegen afronden ging en zich door niemand storen liet (‘ik word voleindigd’), - door deze *beide* gedachten, zeggen wij, *naast* elkaar te plaatsen, had Christus Herodes een moeilijk raadsel opgegeven. Maar dit niet alleen. Hij had Herodes - precies zooals indertijd de Joden - gedwongen voor den dag te komen; zijn hart te openbaren. Wat wil Herodes? Misbruik maken van den masjaal, door zich er over heen te zetten, onverschillig, brutaal? Of zal hij, verlegen en beschaamd, *vluchten naar het Woord*? Zal hij Jezus hoonen, of, juist omdat hij den masjaal niet verklaren kan, Hem nu *vragen* naar het geheim van Zijne zending?

Ja, ook Herodes is in de netten van den raadsel-spreker Gods gevangen: hij *moet* nu openbaar worden.

En hij *is* het geworden.

Straks blijkt het, dat Herodes *niet wil;* dat ook hij weer parmantig heenstapt over dat struikelblok van den masjaal. Dat hij wel een *teeken* vraagt, het onbekende, doch om van het *Woord* - het bekende - zich te ontdoen.

Toen heeft Christus *ook tegenover hem den masjaal gehandhaafd*.

En alles, wat wij bóven daarvan gezegd hebben,[1)] geldt nu ook hier. Want Christus heeft *Herodes* recht gedaan, Hij heeft *zichzelf* nu recht gedaan, en God den *Heere* bovenal. De sleutel ter verklaring van den masjaal, (die profetendood profeten-voleinding noemde) lag in deze wetenschap, dat Jezus' voleinding, Zijn volmaakte bloei, *juist* lag in de *martelaarskroon,* in Zijn ondergang achter heel het bloedend vrouwenzaad aan. Maar Christus heeft den sleutel aan Herodes niet gegeven. De masjaal is onverklaard gebleven. Herodes is enkel maar gewezen naar het *Woord* van God en naar het *eerstgeboorterecht* van Jacob-Israël, en dit was hem genoeg. Ja - van hooge *éénheid* is de stijl van Christus. Hij zwijgt tot driemaal toe - en blijft zichzelf volmaakt *gelijk*.

Daar is meer. Niet alleen handhaaft Christus Zijn masjaal, maar ook Zijn *ironie*.

1) In hoofdstuk V: Christus zwijgend voor het Sanhedrin.

Zijn stijl blijft niet alleen *dezelfde,* maar Hij blijft in Zijn stijl ook altijd *schoon;* de schoonste onder de menschenkinderen.

Wij noemden boven Christus' woord aan ‘dien vos’ *ironisch*.

En van de ironie van Christus zeiden wij reeds eerder, dat zij een *rustpunt* beteekent in den strijd van Zijn gedachten.[1)]

Welnu, datzelfde geldt ook van dat fijne, ironische woord, waarmede Hij dien ‘vos’ Herodes onverrichter zake tot zichzelf had laten inkeeren: het was een *rust-stand* in Christus' zwaar-geladen leven.

Vraagt iemand nu, of Christus, - die waarachtige *mensch* - nadat Hij onder *drie* rechters is gemarteld, Zijn *rust-stand* nog behouden kon, dan is het antwoord: *ja!* Christus is voor Kajàfas geweest, en voor Pilatus, en voor Herodes, - en, hoewel de spanning nog nergens zóó sterk was als voor Herodes, waar de kansen om te leven, te leven - wij spreken naar den mensch - voor het grijpen lagen, daar heeft de Christus met Zijn zuiver geweten, Zijn rust-positie *volkomen bewaard,* ook tegenover het geplaagde geweten van Herodes, dat Hij geheel doorzag.

Dit is *verpletterende* majesteit: want, zoo denkt daar iemand bij zich zelf: zóó rustig kan nu Jezus zijn, óók zelfs bij *mijn* geplaagde geweten. Wijs is, wie alzoo denkt.

Maar het is *ook reddende* majesteit. Want bedenk het wel: Christus is nu *aan het eind* van Zijn *verhooren* gekomen. Na dit uur wordt Hij *niet meer verhoord,* ook door Pilatus niet.[2)] Dat is Zijn eigen wil geweest; en de bewaring van de ironie, waarmee Hij Herodes aangesproken had en thans *liet zitten,* bewijst ons, dat Hij groot is in den wil tot offer. Hij heeft het hout zelf al geschikt: nu reeds. En als Hij straks wordt weggevoerd uit Herodes' paleis - en niet meer in verhoor genomen wordt *in alle eeuwigheid* - want zóó voelt Hij het aan - dan zegt Zijn ziel, *rustig,* tot God: Vader, het hout is geschikt; ik geloof, dat alles goed ligt. Ik heb den Satan voor Herodes geen vat op mij gegeven, Vader, het is mij nóg mogelijk geweest, U te zien. Ik dank U, Vader!

En wij - wat rest ons anders dan *aanbidding?*

1) Vergel. deel I bladz. 379, 380 v.
2) De vraag ‘vanwaar zijt gij’ (waarover later) is geen verhoor.

Wie na *drie* verhooren voor *drie* rechters nòg Zijn *ironie kan handhaven,* die kan het rustpunt op den profetenberg doen samenvallen met het dieptepunt van het martelaarsdal.

Door Zijn ironie, d.w.z. Zijn meerderheid van geest en ziel, in rust-stand te bewaren voor Herodes, heeft Christus in dit uur, *achteruit* grijpende, gehandhaafd Zijn verheven woord van Gethsémané: Slaapt nu voort en rust[1)]; en heeft Hij, *vooruit* grijpende, zich het recht gewonnen, om straks tot weenende vrouwen te zeggen: weent niet over mij, maar over uzelve en over uw kinderen.

Intusschen, ironie van profeten, gehandhaafd tegen koningen, wordt met den dood betaald.

En daarom zal de Christus Zijn straf ook niet ontgaan.

Hij heeft, om zoo te zeggen, Zijn 'laatste kans' laten voorbijgaan, Zijn laatste kans was geweest, zich vast te klemmen aan de onrust van Herodes, en aan de verdeeldheid tusschen hem en de schriftgeleerden.

Toen Jezus die kans niet greep, toen was het pleit al ras beslecht.

Herodes voelt zich geprikkeld, en vernederd. Dat vraagteeken daar voor hem *wil* maar geen uitroepteeken worden. Dat wandelende mysterie wil zich maar niet ontdekken. En die vervloekte *'Jacob'* weigert al maar door te *bedelen* bij 'Ezau'.

Nu komt Herodes over zijn 'doode punt' heen; hij 'grijpt nu eenen moed'.

Hij komt over zijn onzekerheden heen, naar de wet van alle zondaren: zijn verstand is nog niet klaar gekomen, niet ééne vraag nog is voor hem beantwoord, - maar hij *doet* toch maar, *alsof* hij het antwoord heeft, *alsof* hij alles ervan weet, en gaat nu zijn *angst verdringen,* door een spottooneel te arrangeeren. Daar hadden de koningen in dien tijd trouwens veel verstand van; zij leefden vrij dicht bij de tooneelspelers van hun tijd, vooral, wanneer ze met Rome in contact bleven staan, zooals Herodes Antipas, die trouwens in z'n mooie residentie zulke luxe-artikelen als een

1) Zie deel I bladz. 375, v.

schouwburg niet vergeten had. Hij, met zijn heele hofhouding, met zijn gevolg, - want zóó schijnt het woord van den grondtekst[1] te moeten vertaald worden - begint Jezus nu te hoonen en te bespotten. Als eventueele martelaar in Herodes' eigen oogen is Jezus in de zaal binnengekomen; en als waarschijnlijken martelaar heeft Christus zichzelf ‘dien vos’ reeds aangekondigd; maar Herodes, die deze martelaars-candidatuur uit Christus' eigen mond als Hem bekend vernomen heeft, wil Hem toch niet als *martelaar* laten gaan: de zonde verandert altijd haar eigen probleemstellingen. Daarom wil hij Jezus niet *wonden,* en niet *veroordeelen*, hij spreekt ook niet eens ‘ernstiglijk’ tegen Hem, hij schrijft ook geen doodvonnis tegen Hem. Hij gaat Hem enkel *hoonen*.

Toen kreeg Christus, - en dat was zijn lot, - de diepste, de laagste plaats in het martelaarsdal. Hij werd minder dan alle anderen, die erin terneergeslagen waren.

Want de *martelaar* wordt nog geslagen in naam van de wet. Maar de *exlex* - wij zagen dat nu reeds herhaalde malen - wordt gestooten *buiten* de wet. En daarom vereenigt Herodes zich met het Sanhedrin, en maakt den Christus tot een *Christus exlex,* tot een, die staat buiten de wet. Hij arrangeert een spel van hoon, dat in duivelsche vinding en in wreed sarcasme niet onderdoet voor dat van het Sanhedrin. En wanneer hij met zijn hovelingen joelend om den Christus heen en weer schuift, dan wordt straks Christus met een *blinkend kleed* getooid. Een blinkend kleed; want zoo staat het er eigenlijk. Sommigen meenen, dat het woord blinkend, glanzend, niets zegt omtrent de *kleur* van het kleed, dat dus evengoed rood of wit, of van een andere kleur geweest kan zijn. Maar anderen, en die waarschijnlijk wel met goede redenen, meenen toch, dat hier een *wit* kleed bedoeld is, wit-glanzend.

Maar wat wil dat blinkend kleed?

Velen hebben vermoed, dat het door Herodes bedoeld is als een karikatuur van de zoogenaamde toga candida, waarin dan, volgens romeinsche gewoonte, zij werden gestoken, die zich als candidaat

1) Onze Statenvertaling heeft (waarschijnlijk ten onrechte): *Krijgsknechten*.

presenteerden voor een of ander staatsambt. Is deze opvatting juist, dan zou dus Christus door Herodes belachelijk zijn gemaakt als een *candidaat* voor het koningschap; natuurlijk ligt dan hierachter de beschuldiging van de overpriesters, dat Christus koning had willen heeten en zijn.

Intusschen is het zeer onwaarschijnlijk, dat Herodes aan deze romeinsche zede zoo dadelijk gedacht heeft, althans, zich *hier*, in *deze* omgeving zich erbij heeft aangesloten. In Jeruzalem bestond de toga candida voor zulke gevallen niet. De Joden zouden dus de satire van zoo'n toga candida niet verstaan. De opvatting, dat Herodes Jezus als kroon-*pretendent* bespotten wilde, zal dus wel af te wijzen zijn. Niet als *pretendent* naar de koningskroon, doch als karikatuur-*koning* heeft Herodes Christus willen hoonen. Het was een vorstelijk gewaad, waarin hij Jezus stak.

Hier zien wij den *aard der zonde,* en tegelijkertijd grijpen wij den *zin van Christus' lijden* in Zijn *borgtocht*.

Den *aard der zonde* zien wij hier.

Want Herodes is *begonnen,* met zijn *eigen* vraagstukken aan de orde te stellen, toen Jezus bij hem kwam. Maar Herodes *eindigde,* met zich àan te sluiten bij de aanklachten en de probleemstelling van de priesterpartij en van de schriftgeleerden. Toen Jezus *binnen kwam*, stelde Herodes zijn onderzoek op *dit* punt in, of Jezus misschien was een verborgen *profeet*. Thans, nu de zitting *opgeheven* wordt, stelt hij zich aan, alsof hij er zeker van is, dat Jezus is een gewaande *koning*.

Zoo is in een enkel oogenblik Herodes *over al zijn eigen vragen heengestapt*. En heeft hij zich blootgegeven in de naakte armoede van zijn verblind verstand, en zijn verdorven wil. Toen Jezus bij hem *kwàm,* dacht hij: gij zijt misschien een *nevelvlek;* ik begrijp u zoo niet. Nu hij Jezus *weg-zendt*, geeft hij Hem na: Gij zijt in uw eigen oogen een *zon,* maar ik noem u *duisternis*. - Toen Jezus *binnen kwam,* dacht hij *'een'* hemelbode, dat kàn. Nu hij Hem *weg-zendt,* zegt hij: gij heet *'de'* hemelbode, maar dat kan

niet. - Aanvankelijk zag hij in Christus *'een' mysterie;* maar ten *slotte loochent* hij in Hem *'het'* mysterie. - Herodes *begon* met erkenning van de *mogelijkheid*, dat Christus was *'een'* reïncarnatie van een *mensch,* in dit geval den Dooper. Maar aan het *eind* van zijn zitting gekomen, zet hij zich parmantig heen, over de prediking, dat Christus waarlijk was *'de'* incarnatie van den *levenden Gód*.[1] En terwijl Herodes in Christus *eerst 'een' wraak*engel vermoedde, daar gaat hij *thàns* Hem hoonen, om zich àf te maken van de boodschap, dat Christus *'de'* engel is, van liefde zeker, en van genade, maar ook van Gods volkómen wraak.

Ach ja, dat is de mensch. Ik denk nu zoo, dat de Heilige Geest, die aan alles denkt, ook aan Herodes Antipas gedacht heeft, toen Hij den evangelist het woord liet schrijven, dat men zich niet bekeeren zal, al kwam een doode weer. Want Herodes heeft met dat vraagstuk zich vermoeid, God weet hoe lang. Maar *dit* was nu het einde van zijn meditatie en tentatie.

Ach ja, dat is de mensch: een teeken wil hij zien, om zekerheid te winnen; en komt het niet, dan schudt hij al zijn vragen van zich af, en sluit zijn oogen zelfs voor de mogelijkheid, waarvan hij eerst dacht, dat zij misschien een aanvang reeds had genomen van haar werkelijkheid. Ach ja:

> Herodes *leeft nog,* en hij spot,
> De koning, met zijn Heer en God.[2]

Maar wat hebben wij er aan, Herodes' zonde te zien? Zij is ook de onze. En daarom moeten wij van Herodes en ons zelf afzien, om onzen *Borg* te vinden.

Hij is hier: onze Borg en Middelaar.

Hij is hier in Zijn martelaarsdal. Want Hij lijdt den hoon, en

1) De vele en heftige beschuldigingen van de priesters etc. zullen wel niet verzwegen hebben, wat Christus voor het Sanhedrin beleden heeft: de Zoon te zijn van den levenden God.
2) Guido Gezelle.

wordt vernederd als de *Christus exlex*. Zie Hem hier wegzinken tot benéden alle martelaren; zie Hem een lot nu ondergaan, dat duizend maal érger is dan dat van Johannes den Dooper.

Erger. -

Want de Dooper is althans nog gedood door het zwaard, en gevangen gehouden *als een gevaarlijk mensch*. Hij is zelfs *serieus* behandeld door den koning, die hem herhaaldelijk bezocht, en met hem spreken wilde.

Maar zooveel ernst is met den *Christus niet* gemaakt. Voor Hém is enkel spot en hoon. Men *bagatelliseert* Hem. Hij zinkt ónder den Dooper weg; want beter is een gevangenis, en een grimmige vrouw, en een verlegen vorst, dan de *hoon* van heel een hofhouding. O ja, dat was Zijn lijden. Nooit is Hem zóó duidelijk gepredikt, dat *zelfs de idée* van den Messias zóó *volkomen* in *veràchting* is. Hier was de man, die in heel het proces het meest 'ontvankelijk' leek voor de prediking van de Groote Verborgenheid; maar ook deze mensch *ontdoet* zich van den Christus, zoodra de messiaansche boodschap op zijn geweten aandringt. Dit wil voor Christus zeggen, dat zelfs de kroon der martelaren, welke kroon Herodes op Zijn hoofd zag staan, toen Jezus binnenkwam, Hem geen brevet van aanbeveling zijn zal bij de wereld, zoolang Zijn Geest niet komt, om het hart te *overwinnen* door Zijn onweerstandelijke kracht. En om dat hart te winnen voor de waarheid, dat Christus geen martelaar is, al is Hij in het dal der martelaren gehoond. Want in de diepte van dat dal heeft Hij hen allen ook *gedragen;* Hij was niet langer toen als hunner één, doch werd hun *Borg*, hun aller *Heer en Hoofd*.

Ook in dit alles eeren wij nu *Gods bestel*.

Herodes heeft gehoond en gespot, maar *het is bij den hoon gebleven*. Hij mocht geen *doodvonnis schrijven*. Hij mocht het niet van God. Diezelfde God, die eerst verhinderd heeft,[1)] dat Christus in den engen sectehoek van Mozes' laatste Joden besloten en gedood

1) Vergelijk deel II, bl. 284 v.

werd, Hij heeft thans óók verhinderd, dat Jezus zou gedood worden binnen den al te kleinen wetscirkel van *Galilea*, het 'viervorstendom', waarover Antipas den scepter zwaaide. Herodes *mòcht* de zaak van Christus niet 'àfhandelen'. Want Christus moet bepaald naar *Rome* toe, naar het rijk, dat de *heele wereld* liet beschrijven. Pilatus, en Rome, en de keizer d.w.z. de *wéreld*, komen niet van Christus af. Niet binnen de enge wanden van Galiléa, en niet voor de smalle deur van Ezau-Herodes, doch voor de breede poort van Rome en van het wéreld-tribunaal moet Christus worden tot een teeken gesteld. De koperen slang moet verhoogd worden voor aller oogen (vergel. bladz. 286). Want Christus blijft de wéreld aangaan. Dezelfde God, die Hem verheven heeft en uitgeheven boven den cirkel van *Mozes*-Jacob, heeft Hem óók uitgetild, boven den kreits van *Ezau*.

En daarom MÓEST Herodes Christus *terug zenden naar Pilatus*.

Die twee mogen dan vandaag ook wel vrienden worden; ook daarin blijkt, dat de haat tegen den Christus, en tegen het eerstgeboorterecht van Jacob-Israël, den valschen broeder (Ezau), met Sodom en Egypte d.i. Rome en het wereldrijk,[1)] verbindt. Herodes en Pilatus worden vrienden; dat is heel goed; want daardoor blijkt, dat Herodes' vriendschap met de Joden en met *Mozes*, wiens paaschfeest hij nadrukkelijk wil vieren, breekt op Jezus van Nazareth. Hij viert het feest der Joden, maar bedankt den *heiden* voor 't fijne paaschgenot. Ja, heden blijkt het groote, ééne, albeheerschend schisma in de wereld niet afhankelijk te zijn, noch afgeteekend te worden door de fluctuaties van de natuurlijke geboorte, of door de cultuurproblemen en hun verloop, of door eenige macht, die louter van den ommegang van 't leven hier beneden verklaard kan worden, *máár:* door de antithese van het vrouwenzaad en het slangenzaad, van de verkiezing en de verwerping, van Christus of Antichrist, geloof en ongeloof.

Zoo gaat dan Christus met Zijn blinkend kleed Herodes' paleis straks uit.

1) Vgl. Openbaring 11.

Zijn koningskroon èn Zijn martelaarskroon, ze zijn voor God den Heere neergelegd op de hoogste plaats boven alle profeten en koningen, *èn* in de diepste spelonken van alle martelaren. En het vrouwenzaad wordt, met die *dubbele* kroon gesierd, nu voor het laatst door de breede poort van het wéreldrijk door God zelf heengeleid.

O Koning in Uw blinkend kleed, Gij draagt een spotkleed voor het oog van alle wereldmachten. En nu, zóó is het goed. Want zoo kunt Gij het witte kleed, dat God U eenmaal toewijst voor het oog van alle menschen, dragen. Als koningskroon en martelarenkroon bij U identisch zijn, dan is het witte kleed van Uw volmaakten hoon ook 't witte kleed van Uw voldongen eere. Gij komt op Patmos straks wel weer. En Patmos is 't terrein van Rome. En daar op Patmos zult Gij straks een *wit kleed* dragen, waarin Gij heerschappij voert over de wereld. Ik hoor Herodes zeggen: ‘daar gaat hij, de koning met zijn witte kleed’. Ik hoor de engelen zingen: ‘wij zien Hem reeds met eer en heerlijkheid gekroond’. En alle martelaren wachten op hun blinkend kleed, en op den oproep tot het groot geduld.[1)] Zij wachten op het uur van Patmos, waarin Johannes U zal zien als Zoon des menschen in Uw blinkend kleed. Hier is, o kerk, de Zoon des menschen, gelijk Johannes Hem gezien heeft en geteekend:

> In lang gewaad, de borst met gouden band
> omsnoerd. Als witte wolle en witte sneeuw
> was 't haar des hoofds; zijn blik een vlammend vuur;
> en blinkend brons, in de oven als geblaakt,
> zóó was zijn voet; en zijne stem de stem
> van vele waat'ren.... Zijne linkerhand
> hief zeven starren op. Uit zijnen mond
> stak 't scherp en dubbelsnijdend zwaard.... De Zon,
> die 't schittert, in heur middagkracht gelijk,
> was zijn gelaat....[2)]

1) Openbaring 6:11; vgl. 1:13, 14.
2) Louis Couperus, Fragmenten uit Johannes' Apocalyps (Williswinde).

Maar Heiland, Gij zult *eerst* aan God betalen moeten. Gij zult Uw blinkend spotkleed moeten zien, en denken aan Uw blinkende gedaante op den berg der metamorfose.[1] En dan moet Gij die *dubbele,* witte kleeding zien om dit Uw eigen lichaam. Dan zult Gij, Heer, U zelf belijden, dat het schijnt, alsof de Heere God Uw blinkend kleed - daar boven op dien berg - heeft laten *verdobbelen* onder engelen of saters, - maakt dat wel zooveel verschil in deze wereld?

Maar ik vraag niet meer: Zijn oog ziet mij daar aan, alsof Hij tot mij zeggen wil: achter Mij, satan.

Ik geloof het al, Heere - ik geloof, dat Gij den hemel en zijn vreemden handel wel begrijpt. Ik geloof, dat Gij wel het gezicht op kleedverdobbelende soldaten verdragen zult, zoo straks. Heere, ik geloof, dat er in de heele wereld niet gedobbeld wordt tusschen boven en beneden, kom mijne ongeloovigheid te hulp. - -

Hij gaat nu weg, Hij gaat zich roeren in het martelarendal. Maar alle zielen onder 't altaar zullen moeten belijden, dat Hij Johannes den Dooper niet in den steek gelaten heeft. Hij heeft dien dooden vriend des Bruidegoms niet vergeten; de Bruidegom heeft dezen vriend beleden voor Herodes en den Vader. Dat is wat groots: daar zijn er, die 't gedenken aan een doode de grootste liefdedaad hebben genoemd[2]. Hij heeft geen teeken op het graf van den Dooper gedaan, om Herodes daardoor vrij te maken van de drukkende memorie aan den Dooper, en dan zichzelven door dit teeken los te wringen uit de vingers van den dood, die Hem toebeet: geen teeken? - goed, straks zult gij bij den Dooper zijn; zoo gaat dat in het martelarendal, - - het past toch immers niet, dat een profeet zou sterven buiten Jeruzalem?

En nu:

> Herodes leeft nog en hij spot,
> De koning, met zijn Heer en God.
> Aan ons dan, Christ'nen, op te staan!
> De glorie Christi gaat ons aan!

1) Vgl. deel I, bladz. 72 v.
2) Kierkegaard.

Hoofdstuk XXII.
Christus Jezus, de volmaakte exlex.

> *En als Pilatus de Overpriesters, en de Oversten, en het volk bijeen geroepen had, zeide hij tot hen: Gij hebt dezen mensch tot mij gebracht, als één, die het volk afkeerig maakt; en ziet, ik heb (hem) in uwe tegenwoordigheid ondervraagd, en heb in dezen mensch geene schuld gevonden van hetgeen, daar gij hem mede beschuldigt. Ja, ook Herodes niet: want ik heb ulieden tot hem gezonden; en ziet, er is van hem niets gedaan, dat des doods waardig is. Zoo zal ik hem dan kastijden en loslaten.*
> LUKAS 23:13-16.

ZOO is dan Christus met Zijn blinkend kleed van Herodes terug gezonden naar Pilatus. Herodes is *niet klaar* gekomen met de ingebrachte aanklachten. Hij heeft, denk aan zijn spel van hoon - hij heeft *wèl* tot *God* gezegd, dat hij met dezen mensch van Nazareth nu verder geen moeite meer hebben zou; - *máár*: hij heeft zich wèl gewacht, om aan *Pilatus* een verklaring over te leggen van gelijken inhoud. Hij heeft wèl ruw durven doen met Jezus in de wereld der geestelijke dingen, waar alleen *engelen* en zoo toezien, naar men wil, maar hij heeft niet durven *concludeeren* op officieel *papier van den staat*. Staatspapieren komen, weet ge, onder de oogen van *menschen*; die zijn gevaarlijker dan engelen. En op *zulk* staatspapier heeft Herodes niet durven schrijven: deze is schuldig; noch: deze is onschuldig. Hij eindigt voor de *menschen* met een: non liquet: ik weet het niet. Met Christus klaar komen, dat kan men van nature makkelijker voor God, dan voor de menschen. Moest Herodes zijn conclusie geven in de termen van

het burgerlijk wetboek, of naar de regelen van het fungeerende staatsrecht, dan zou hij een formule dienen te schrijven, die onder contrôle valt; en die contrôle begeert hij niet. Hij is, *wèl* voor *eigen* geweten, maar *niet* voor het *'volks*-geweten' met Jezus klaar gekomen. En daarom zendt hij Hem terug *zonder* eenig advies, noch van vrijlating, noch van veroordeeling. Zelf heeft hij van zijn recht, om dit 'geval' uit Galiléa te behandelen, en tot beslissing te brengen, geen gebruik gemaakt.

Dus staat Christus weer voor Pilatus.

Wat zal er nu gebeuren? De beslissing kan toch niet langer wachten?

Het antwoord op die vraag is gauw gegeven: het is de *Christus-exlex*.

Dit *wás* Hij reeds eerder.

Maar *nú* wordt Hij dat *volkómen*.

De gang der dingen was alzóó.

Pilatus heeft in de voorgaande acten van het proces reeds een principieele fout gemaakt. Hij heeft n.l. reeds officieel verklaard, geen schuld te vinden in Jezus; maar is toch voortgegaan, met handelingen, die op deze verklaring niet klopten.

Dit wreekt zich nu.

Want nu hij eenmaal Herodes in de zaak gemengd heeft, zonder het gehoopte resultaat, moet hij zélf tot beslissing komen; en het geval is nu nog pijnlijker.

Geeft hij Jezus nu vrij, dan zal de informeele handeling, die hij reeds voor zijn rekening genomen heeft, hem als verwijt kúnnen worden aangerekend, en zijn positie verzwakken, stel eens, dat die lastige Joden het in hun hoofd mochten halen, hem bij de hoogere macht aan te klagen. Aan den anderen kant - indien hij Christus aan den dood nu maar, zonder verdere formaliteiten, overgeeft, dan staat hij voor de moeilijkheid, dat hij zelf eerst officieel verklaard heeft, daarvoor nog geen rechtstermen te hebben gevonden; terwijl dan bovendien zijn eigen geweten nog eenigszins voor dezen krassen maatregel terugschrikt.

Misschien komt wel als derde zwarigheid in zijn overweging nog een zekere onbestemde *vrees voor het volk*. Pilatus wist wel, dat er onder het volk zeer velen waren, die den Nazarener hoog schatten, en uitbundig vereerden. Zooal niet de aanklacht van de farizeërs zelf hem ronduit gezegd had, dat inderdaad Christus op het volk grooten invloed oefende, dan was toch ook nog het gerucht van Jezus' intocht in Jeruzalem, enkele dagen geleden, wel een bewijs te meer voor diens suggestieve inwerking op de volksziel. Een doodvonnis, dat op zóó luchtige gronden zou worden uitgesproken, kon Pilatus ook met het volk in conflict brengen. Tegenover de kansen om met de *leiders* in vrede voort te leven, stonden de àndere kansen, om met de *volksmassa* moeite te krijgen. Niet, dat Pilatus daar zoo heel bang voor was - hij heeft meer dan eens het volk getart en geplaagd - maar ten slotte, wat dóet men, als men, vóór alle dingen, *rust* hebben wil? Wat doet Pilatus, als de diepgang van het aanhangig conflict over de *waarheid,* zooals het hem ook onder meer is aangekondigd, hem ten eenenmale ontgaat? Wie de vraag voorop stelt: *wat is waarheid?* die moet straks óók vervallen - wij zeiden dat reeds - in de andere vraag: *wat is recht?*

Nu, deze tweede vraag *wórdt* dan ook al dadelijk gesteld.

In zijn verwarring roept Pilatus nog eens samen het heele gezelschap. Niet alleen wil hij nog eens spreken met de *volksleiders,* die dan de eigenlijke aanklagers waren, maar hij wil ook het *volk* zelf in deze netelige kwestie betrekken. Uitdrukkelijk staat in onzen tekst vermeld, dat hij het volk, de massa, die intusschen nieuwsgierig te hoop geloopen was, en op den uitslag wachtte, in zijn laatste onderhandeling heeft betrokken. Hij beroept zich er op, dat hij toch voor ieders oog en oor duidelijk heeft gehandeld over en met dezen aangeklaagde. Pilatus, die immers reeds eerder Christus uit het praetorium naar buiten gebracht heeft[1)], hij heeft Hem daar ondervraagd in tegenwoordigheid van de menschen, die bij Hem waren; en laat nu niet na, daarvan gebruik te maken. Bizonderlijk

1) Zie bladz. 338.

beroept hij zich op dát moment in het verhoor, waarin de rechtszaak met ópen deuren was behandeld. Hij recapituleert den gang der onderhandelingen, en constateert nog eens nadrukkelijk, dat, óók als hij de aanklacht in haar allerscherpsten vorm zou stellen, haar onhoudbaarheid toch wel gebleken was. Tenminste, - want zóó klinkt het nog wat zachter en voorzichtiger: - dat op de aanklacht een duidelijke *bewijs*voering was gevolgd, dàt moest hij ontkennen. Gij hebt, zoo zegt hij tot de massa, gij hebt dezen mensch tot mij gebracht, als één, die het volk afkeerig maakt. Men lette er op, dat Pilatus de aanklacht, die in vers 2 van ons teksthoofdstuk nog in eenigszins zachteren vorm gesteld was, expres aldus in dien *verscherpten* vorm herhaalt. In vers 2 was nog maar gezegd, dat Jezus het volk *verkeerde;* d.w.z. dat Hij het volk onrustig maakte, dat Hij de gemoederen in beweging bracht, en dat Hij problemen aan de orde stelde, die wel eens gevaarlijk konden zijn voor de volksrust. Maar *nú* wordt ervan gesproken, dat volgens de aanklacht Jezus het volk *afkeert;* dat is toch wel scherper nog gezegd. Immers, in dát woord ligt opgesloten, dat Jezus *metterdaad revolutie* preekt, en ook reeds een aanvang eener revolutionaire beweging veroorzaakt heeft. Natuurlijk grondt Pilatus de keuze van dit scherpe woord op de nadere uitwerking van de aanklacht, gelijk deze langzamerhand in de onderscheidene debatten gegeven was. In den loop der discussies had de beschuldiging al scherper vorm aangenomen.

Welnu, zoo wil Pilatus zeggen, ook wanneer ik aan uw aanklacht den geprononceerden vorm geef, waarin zij het scherpst gesteld wordt, ook dàn kan ik niet zijn schuld bewijzen; dat hij daar revolutie gemaakt heeft, is mij in geenen deele bekend.

En Herodes, zoo vervolgt hij, verkeert in het zelfde geval.

Ik heb Herodes over de zaak laten oordeelen[1)]. Maar het einde van die historie was, dat *óók Herodes* niet een vonnis heeft geveld;

1) Er is hier verschil over de vraag, hoe men vers 15 moet lezen. Onze Statenvertaling heeft: ik heb ulieden tot hem gezonden; maar er zijn ook handschriften, die een andere lezing geven, b.v. ik heb hem (Jezus) tot hem (Herodes) gezonden; of ook: hij (Herodes) heeft hem (Jezus) tot ons gezonden. De vraag, welke lezing oorspronkelijk is, raakt niet den gang van ons betoog, en blijft dus verder rusten.

noch ook mij uitdrukkelijk heeft verklaard, een vonnis gerechtvaardigd te achten; laat staan een doodvonnis. En - zoo gaat Pilatus verder - zegt dat niet veel? Ik voor mij weet zoo alleen wat er gebeurd is in *Jeruzalem,* en in de naaste omgeving van *Judéa*. Het zou dus kúnnen zijn, dat de aangeklaagde man in *Galiléa,* waar Herodes over de verschillende gegevens beschikt, zich anders heeft gedragen dan hier in de hoofdstad, of in deze provincie. Maar óók Herodes heeft hem niet des doods schuldig gekeurd. Wanneer het nu waar was, dat de beklaag de in Galiléa onrust had gestookt, of revolutionaire woelingen op touw gezet had, dan zou Herodes dat toch niet hebben kunnen laten passeeren. En dus is mijn conclusie, dat er door hem niets kwaads gedaan is; althans geen kwaad, dat de *doodstraf* heeft verdiend.

Wanneer Pilatus nu een rechter was geweest, die zijn ambt verstaan had, en de eischen ervan had beleefd, dan was het hiermede onherroepelijk uit geweest, althans wat Jezus betreft.

Christus zou dan zijn vrijgelaten, voor het minst, bij *gebrek aan bewijs*.

Maar nu komt het verschrikkelijke: Pilatus eindigt de actie *nog niet*.

Hij gaat nog verder, en zegt, om daarmee alle partijen te bevredigen: *nu zal ik hem kastijden, en loslaten*.

Ik zal hem *kastijden,* zegt Pilatus.

Let wel, dit zegt nog *niets,* omtrent den *aard* van de kastijding, die hij Jezus toegedacht heeft. Men behoeft niet te denken, dat hiermede de geeseling zelf reeds bedoeld is, zooals die later op Jezus is toegepast. Het woord, dat Pilatus gebruikt voor ‘kastijden’, is zoo algemeen mogelijk. Het kan een lichte kastijding zijn, en ook een zware; maar daarover laat Pilatus zich nog niet uit. Slechts dit is duidelijk, dat hij Jezus een *gevoelige les* wil geven. Natuurlijk ook een pijnlijke les; en ook wel op zulk een manier, dat Jezus als volksleider Zijn leven lang verder onmogelijk gemaakt wordt. En dan moet daarmee de zaak maar uit zijn.

Wie listigheid bewonderen wil, of de geslepenheid, waarmede

een mensch, zelfs in groote verlegenheid, kan handelen, vindt hier stof te over.

Immers, deze voorslag van Pilatus had ‘op zijn standpunt’ veel vóór. Als hij Jezus kastijden liet, zou het prestige van de volks-*leiders* gered zijn; de blamage van een vergeefschen gang van de leden van Israëls hoogste rechtbank naar Pilatus zou hun bespaard zijn. Voor het *volk* was bovendien dan wel de invloed van Jezus vrijwel gebroken; en diegenen onder het volk, die Jezus wèlgezind waren, zouden althans niet Pilatus kunnen verwijten, dat hij Hem, dien rechtvaardige, ter dood gebracht had.

Niettemin, de voorslag van Pilatus is goddeloos.

Want Pilatus' bemiddelingsgedachte stelt Jezus, *en dan nu officieel*, en ook *definitief*, buiten de wet. Al zou de ‘kastijding’ ook maar in één enkelen geeselslag, of zelfs maar in een publieke berisping bestaan hebben, - ook de minste tuchtigingsmaatregel zou staan buiten het officieele recht, en louter en alleen op Jezus toegepast zijn ter wille van Pilatus en ter wille van de Joden. *Zij* moeten gered worden, zich handhaven; en Jezus moet - hoe dan ook - aan *dit* doel dienstbaar worden gemaakt.

Hierom brengt dit moment in Christus' lijdensgang ons weer naar een nieuwen mijlpaal.

Immers, de idée van den Christus exlex, van den buiten de wet gestelden Christus, is reeds herhaalde malen voor onze aandacht gekomen. Eerst geschiedde dat voor Annas, toen de dienaar - met consent van den rechter - Christus sloeg.

Later zagen wij den Christus een exlex worden, toen het Sanhedrin Hem hoonde.

Vervolgens heeft ook Herodes Christus als den exlex beleedigd, door Hem te bespotten en dat blinkend kleed Hem aan te doen.

Maar thans wordt die tortuur volkomen. Ook voor Pilatus, d.w.z. voor het romeinsche recht, en voor het staatsverband van het officieele wereldrijk, wordt Christus tot exlex *uitgeroepen*....? Welneen, dat gaat - naar den aard - zoo maar. Proclamaties kosten nog papier, maar de exlex komt niet op papier voor; over

zoo iemand schrijven alleen eventueel de Geest van God, en wat visscherlui, en mogelijk een apostaat van Gamaliël.

Omdat nu wij, die Christus als *Borg* willen zien, in die idée van den Christus exlex geen *gril* van menschen slechts erkennen, maar haar in verband zetten met de door *Gods* eigen recht op Hem als Middelaar toegepaste straf, daarom mogen *juist wij* aan dit moment niet voorbij gaan.

Het verdient het volle accent.

Want, hoe verder Pilatus handelen, en wát hij verder verzinnen moge: zoolang hij dit woord van daareven niet principieel herroept, is hij over de brug heen gegaan, en blijft Christus officieel gestooten buiten de wetsorde.

En Pilatus heeft *niet* herroepen.

Zoo is dan onze Heiland door alle wetten uitgestooten, en voor heel de wereld vogelvrij verklaard.

Hij is de exlex bij de *Joden*, d.w.z. voor Abraham en voor Mozes.

Hij is de exlex voor *Ezau*, d.w.z. voor den valschen broeder.

Hij is ook nu ten slotte de exlex voor *Rome,* voor het corpus iuris van het wereldrijk, voor de godlooze cultuur, voor de macht en het rijk van het Beest.

Roep tegen Jezus Christus op *àlle* wetten, de bestaande en de denkbare, de profane en de heilige, de religieuze en de cultureele, de utiliteitswetten en de goddelijke geboden, de consilia evangelica en humana, de verordeningen van fas (goddelijk recht) en die van ius (menschelijk recht), - daar is *geen wet* in heel de wereld, geen wet in de idée of in de werkelijkheid, of zij zegt tot Christus: ik ken u niet, van waar gij zijt; ik heb u nooit gekend, ga uit, en wees gij onder de gevloekten. Ook de laatste, tegelijk de breedste, rechtskring, waarin Christus ten slotte werd terug-geduwd (die van Rome) heeft nu definitief gezegd: met hém daar heeft de wet niets meer te doen, hij staat er buiten.

Hier is Jezus niet alleen als *Christus* een exlex, d.w.z. als Messias, zooals Hij voor het Sanhedrin zichzelf verklaarde, maar oòk als *Jezus,* als de historische figuur, als staatsburger van Rome,

als ingeschrevene in den burgerlijken stand van het wereldrijk, is Hij de exlex nu geworden. Dus is hier *Jézus Chrístus,* officieel, en definitief, de uitgeslotene van de wet.

Dit noemt men in Gods woordenboeken: vloek; voor zoover althans de vloek, van menschen uitgesproken, een uitspraak formuleeren kan, en daaraan uitwerking kan geven. En in den vloek der menschen vaart tevens die van God uit tegen Zijnen Zoon.[1)]

Zoo is dan deze goddelooze voorslag van Pilatus een bitterste ervaring van Christus' geestelijk lijden. De geeselslagen, die nog volgen zullen, zullen Hem niet zóó kùnnen wonden als déze voorslag, die Hem nu ook voor 't allerlaatste rechtsgebied, tot exlex maakt.

Zeker, Christus heeft dit alles *geweten*.

Maar, ook nu herhalen[2)] wij: al *wist* Hij het, nú komt bij het weten de *ervaring*.

En de *ervaring* beteekent een nieuwe pijn voor den Man van smarten. Het zwaartepunt ligt niet in de formeele overgave straks van Christus aan den dood; maar het ligt hier in de officieele plaatsing van Christus buiten de wet. De rest is daaruit logisch voortgevloeid.

Voor ons, die het verhaal van Jezus' smarten met angst en beving en met eerbied, lezen, blijft nu slechts over de groote schaamte.

Want Christus, die *als Borg* door alle wetten is geëxcommuniceerd, is daarin *tweede Adam*.

Zijn excommunicatie verbeeldt de onze. Hier staat de overheid, àlle overheid, alle dénkbare overheid, hier staat alle gezag, hier is ook *Gods* gezag, en het houdt het uitgetrokken zwaard, en zegt tot den verloren zondaar: ga uit, daar is voor u geen plaats meer, nergens. Wetten schrijven - dat gebeurt zonder eenig gezicht op uw verlorenheid.

Het uitgetrokken zwaard - dat heeft ook eens den *eersten* Adam nagewezen.

Het was, toen hij het oude paradijs werd uitgedreven.

1) Over de verhouding van Gods recht èn dat der menschen ten aanzien van den Christus exlex spreken wij in deel III, hoofdstuk I.
2) Evenals wij dit deden in hoofdstuk X: ‘Christus andermaal geisoleerd’, bl. 186/7.

Maar heden is de smart, de vloek, nog erger.

Want toen de eerste mensch uit het Paradijs verjaagd was, toen werd zijn pad toch nog beschenen door de zon van Gods ontferming. Hij trok de wijde wereld in, doch vóór hem lag een breede historie van vele eeuwen, waarin hij wel den vloek der zonde lijden moest, doch waarin de gemeene gratie[1)] den vloek zou temperen, en nog een leven aan hem geven, dat dragelijk zou zijn, ook door de *wetsorde*. De eerste Adam, hoewel uit zijn paradijs verjaagd, gaat nog onder bescherming van een evangelische kracht, een Messias-zoekende goddelijke liefde, welke immer weer temperen zal den vloek door de kracht en den wil van den God aller genade. Hij krijgt dan ook een groot geschenk in zijn verloren land: het geschenk van natuurlijke wetsorde en conserveerende rechtsbedeeling.

Maar de instelling van die algemeene historie, die door de algemeene genade ons menschelijk leven nog zijn bestaans- en ontwikkelingsmogelijkheden liet, *heeft dan ook gewacht op dit verschrikkelijke uur, waarin de tweede Adam volkomen exlex worden zou*.

Toen *Kaïn* zijn 'teeken' kreeg, het teeken, dat hem de zekerheid schonk, dat *hèm* geen bandeloosheid kon verscheuren, en dat *hij* nimmer tot een exlex worden kon, toen heeft *zélfs Kaïn* van *dit* uur van Christus' lijden de vruchten mogen plukken; en Kaïn heeft niet eens het leven uit den Christus Gods voor zich begeerd.

Nu, zie dan toe.

Wie *heden* over deze wereld treedt, die moge toezien.

Want, of ook al het Kaïnsteeken ons beschermen zou, - de vraag is, of wij waarlijk door den Christus exlex zijn *verlost*, en *ingedragen in den wetskring der genade*.

Zoo niet: de Christus exlex laat ons duidelijk zien, wat eenmaal van den mensch zal worden, die Hem niet als zijn Heiland heeft gekozen.

Want onmiddellijk achter de poort van het andere leven staat de duivel klaar om den mensch, die Christus exlex wilde laten zijn en blijven, te doen gevoelen, wat zijn verdorven keuze is geweest.

1) Zie bladz. 136 v.

En wel zal in de hel de exlex *niet bestaan,*[1] (want God laat zich ook in deze wereld van den uitersten dood als *Wetshandhaver* gelden), - maar niettemin, men zal zich ginds toch eeuwig als zijn *eigen* en als aller *menschen* exlex *voelen*. De rechts-orde van de *menschen* zal hen ginds niet meer erkennen. En wijl de zonde hier op aarde de *menschelijke* wetsorde heeft aangegrepen, om zich van de *goddelijke* wets-orde te ontdoen, daarom zal het kruis der gedachten in de hel voor eeuwig hierin zijn gelegen - dat God den verloren mensch geen wet meer geeft te stellen naar zijn *eigen* meening, en hem *alleen* te maken geeft met de wet van dien God, dien hij voor eeuwig niet begeert.

Van *Gods* zijde is de exlex ginds dus niet; maar van 's *menschen* zijde is hij er volkomen. Zijn *eigen* wetten verloochenen hem: dit zal zijn kwelling zijn; zijn eigen wetten belachen hem in 't aangezicht.

En hiermee zal de Satan zijn verslagenen dan eeuwig kwellen. In den afgrond van zonde en dood kent God den exlex wel niet in de *werkelijkheid,* maar de *Sátan* zal om de *idée* van den exlex eeuwig grijnzen. Hij zal zijn spot en hoon den mensch, dien *exlex van zichzelf,* vlak in zijn mistroostig gezicht blijven werpen.

Want niet voor niets heeft Pilatus, die laatste spreker van alle rechtbank van beneden, Christus tot den exlex gedegrageerd. De tweede Adam is door de bastaarden van den eersten Adam geplaatst buiten de privileges, die *Kaïn* zelfs gelaten zijn.

Dit zal het Openbaar Ministerie in den hemel boven niet vergeten in der eeuwigheid. Beef, menschenkind, want het Openbaar Ministerie en de Rechter concludeeren hier boven gelijk; want zij zijn één. *Uitspraak* en *eisch* zijn in den jongsten dag volkomen gelijk, en ondersteunen elkaar voor eeuwig.

'Kastijding' is bij God een zégen, en dan vrucht van de 'loslating', die *Christus* voor ons pleitte, - òf zij is een 'kastijding met *straffingen* om de ongerechtigheid'.

Tusschen *twee* vonnissen valt de keus: het vonnis van *vrijspraak*

1) Vgl. bladz. 168.

luidt over ons: ‘Zoo zal ik u dan kastijden, omdat ik u losgelaten heb, spreekt de Heere’; en het vonnis van *verwerping* spreekt: ‘Zoo zal ik u dan kastijden, en nimmer meer loslaten, zegt de Heere, de Almachtige.’ Kastijden is in het ééne geval naar de wet der *genade,* in het andere naar de wet van *vloek* en dood.

Christus exlex - dat is: de wereld onderstboven gekeerd. ‘Zeg nu niet in uw hart: wie zal in Gods wetskring *klimmen,* dat zelve is: Christus uit de dooden *opbrengen,* en uit Pilatus' handen redden.’ Maar Heer, wie is de man, die dat zal doen? Zullen *wij* uit Pilatus' handen redden, dien *Gij* niet redt? Neen - wij vermogen niet.

Troost, troost mijn volk, spreekt nu mijn God: nabij u is de wet, in uwen mond en in uw hart. De wet is ons nabij gebracht in 't evangelie van den Christus exlex. En hoor, - dit is het Woord, dat onder ons verkondigd is.

Hoofdstuk XXIII.
Christus exlex en zijn vergeten hoofdstuk.

> *En hij moest hun op het feest één loslaten*.
> LUCAS 23:17.

> *Doch gij hebt eene gewoonte, dat ik u op het pascha éénen loslate. Wilt gij dan, dat ik u den koning der Joden loslate?*
> JOHANNES 19:39.

SATAN wéét zijn tijden wel. Hij kiest ze met groote zorgvuldigheid. Hij wéét ze bizonder goed.

Bewonder hèm deswege niet, zonder allereerst en allermeest *Gód* te verheerlijken.

Want, dat *Satan* zijn tijden en gelegenheden wèl te kiezen weet, dat overkomt hem slechts, omdat hij heeft gewoond bij *God;* omdat hij van zijn Schepper is vervuld met groote gaven, en van den verheven stijl des hemels wel zòòveel heeft onthouden, dat óók nog in zijn eigen satanisch werk een *stijl* wordt uitgewerkt van opperste, verbijsterende, regelmaat.

Bewonder Satans stijl niet. Bewonder den stijl van *Gód,* en: *huiver* dan voor de ijselijke regelmatigheid van al wat een satanisch wezen heeft.

Want dàt de Satan stijl-vol werk verricht, dat komt *tenslotte* hiervan, dat hij zich werpt op het werk van *God*. GOD legt in *Zijn* verheven werk zijn goddelijken stijl, en *dááraan is de Satan immer weer gebònden*.

Dit zal ons moeten blijken, als wij nu verder indringen in de lijdensgeschiedenis van onzen Heere Jezus Christus.

Wij hebben in het voorgaand hoofdstuk gezien, dat Christus, die reeds eerder als exlex is bejegend, nu *volkómen* exlex is geworden.

Nu zou de vraag te stellen zijn: *en waarom dan juist nú?* Waarom valt *juist op dit moment* de volmaakte en definitieve uitwerking van de idée van den Christus exlex?

Het antwoord, dat wij hierop vinden - alleen door ons geloofs-vóór-oordeel - luidt aldus:

a. er was een *vergeten hoofdstuk* in heel het proces van Christus tot nu toe geweest: dat is het *priesterambt* van Christus;
b. dat 'vergeten hoofdstuk' komt nu *éven naar voren,* het komt even, éven maar, om een hoekje gluren;
c. maar *vóórdat de idée zelfs van het priesterschap* van Christus ook maar in bespreking komt, is Hij de exlex *algeheel* geworden. Zijn *priesterschap,* Zijn offerande, al wat in Hem verzoenen wil, dat is dus geheel en al besproken, *zelfs naar de idée, buiten de sfeer der wet*;
d. hierin zijn *wij* verootmoedigd, is de *wereld* geoordeeld, en is de *Man van Smarten,* de Hoogepriester onzer belijdenis, op het diepst vernederd.

Laat ons zien, wat hiervan valt te zeggen.

Vergeet het niet: hier spreekt vóór-oordeel; maar wie wil gelooven, en zich zijn vóór-oordeel schamen?

A. Wat dus onze eerste, boven uitgesproken gedachte betreft: het is toch wel merkwaardig, dat van Christus' messiasschap tot nu toe *wèl* het *profetisch* ambt, en *óók* wel het *koninklijk* ambt in discussie is gekomen, maar, *dat Zijn priesterschap totaal verzwegen is gebleven*. Dat priesterambt wordt evenmin in het *Sanhedrin,* als voor *Pilatus* of *Herodes,* of later in den *kruistitel* - het opschrift boven het kruis - naar voren gebracht.

Wèl wordt het priesterschap van Christus door *heel de Schrift* genoemd als *wézenlijk* tot het messiaansche ambtswerk behoorende; en wel is óók het priesterschap door heel den gang van het Oude Verbond, als messiaansch in wezen en in strekking, gehandhaafd.

Maar het treedt hier, in Christus' *rechtsgeding,* geheel en al in de verberging. Het is door allen *dood-gezwegen*.

Dit was niet zonder groote oorzaak. Want zóó heeft het *God* gewild; en zóó hebben het óók de *menschen* gewild.

Dat was daar een vrij mistroostig woord: *ook de menschen,* zoo zeiden wij, waren er de schuld van, dat het priesterschap van Christus geheel en al werd genegeerd in het rechtsgeding van Jezus.

Is dat een abuis? Is het onkunde? Is het een al te gemakkelijk verwijt, dat wij zooveel eeuwen later, wel wat goedkoop, kunnen inbrengen tegen de moordenaren van den Heiland?

Wij meenen: neen.

Indien deze zelfde Joden, die zich zoo gaarne Schrift-geleerden noemen, hun eigen Schriften gekend hadden, indien zij de profetie, waarop Christus zelf herhaaldelijk heengewezen heeft, en die - ook in dit boek bleek het - telkens en telkens weer voor den dag komt in de laatste week van Christus' leven op aarde in vernedering, gekend hadden, ermee geworsteld hadden, indien zij zóó precies de profetie hadden nagerekend, en met den vinger haar letter gevolgd hadden, als zij in andere gevallen pleegden te doen, en b.v. ook gedaan hadden, toen de oostersche wijzen het hof van Herodes voor de vraag plaatsten, waar de Messias wel zou moeten geboren worden, volgens de voorspelling der profetie, indien zij, zeg ik, dit alles gedaan hadden, wat toch in hun eigen lijn gelegen zou hebben, dan zouden zij, reeds uit een oogpunt van menschelijke, burgerlijke eerlijkheid, het *priesterschap niet hebben mogen scheiden van het koningschap* in het geding tegen den Heiland.

Immers:

a. zij wisten, dat Jezus zich koning noemde;
b. ze wisten ook, dat Hij Zijn koningschap afleidde uit Zijn Messias-schap;
c. maar dan moesten zij ook weten, en bedenken, en zéggen, dat volgens hun heilige Schriften de messiaansche *koning* met den messiaanschen *priester* op het nauwst verbonden zou wezen.

Want, wat dit laatste betreft, heeft - om maar bij dien éénen profeet te blijven - heeft de profeet Zacharia niet ronduit gezegd,

dat tusschen het eschatologisch-messiaansche *koningschap* en het evenzeer eschatologisch-messiaansche *priesterschap* een nauwe verbintenis, een vredes-verbond, een ambtelijke unie zou bestaan? Lees Zacharia 6. Daar vindt ge Israëls toekomst-verwachting geteekend. God geeft een aanschouwelijke voorstelling erbij. Jozua, de hooge*priester*, krijgt daar een *kroon*, zoo'n *kónings*-ornament, op het hoofd.

Let wel: een *priester met de koningskroon* staat daar.

Géén koning met de priester-muts.

Dit *laatste*: een koningshoofd, dat zich tooit met de priestermuts, - dat is het ideaal van het *heidendom* dier dagen. Daar kan Pilatus ook wel zoo wat bij. Want - herhaaldelijk wezen we reeds in die richting - de neiging van het Rome van Pilatus' dagen ging juist dien kant uit. Het priesterschap werd daar *onderworpen* aan het wereldlijk gezag. De keizer was ambtshalve ook pontifex maximus: hij gaf den tempeldienst zijn schoonste momenten, hij was de opperste gezagvoerder ook in de dingen der religie.

Maar vierkant hiertegenover stond de toekomstverwachting van *Israël. Dáár* wenkte aan het eind van den horizont het ideaal van: den priester, die de koningskroon droeg. Zeker, het koninklijk ambt zou onder Israël wel *blijven*: gezag waarborgt vrijheid, mits het gezag rechtvaardig is en zachtmoedig; en daarom zal gezag in den messiaanschen staat niet kunnen worden gemist.... Maar - die *konings*kroon drukt een *priester*hoofd, en dat priester*hoofd*, hetwelk de priesterlijke *hand* zijn bevelen laat uitvoeren, is één met een priester*hart*. Het gezag - dit wil de profeet maar zeggen, - zal niet tyranniek, niet usurpeerend, niet onder den voet loopend, niet geweld-dadig zijn, maar het zal heerschen in liefde, en in dienstbaarheid van vrije overgave.

En dit priesterlijk gezag, deze verbintenis van konings- en van priester-ambt, gelijk ze in Jozua reeds aanvankelijk is uitgebeeld, dat zal ten volle uit-gewerkt zijn in den komenden Messias.

In dien Messias zal dan weer het koningschap van *David* zijn behouden.

In den messiaanschen heilstijd toch zal tusschen *koning* (wereld-

lijk gezag) en *priester* (geestelijk gezag) geen nijd, geen concurrentie, geen oorlog wezen, maar de vrede zal tusschen die beiden staan, de vrede zal ze saam verbinden. Priester en koning, genade en cultuur, dienende liefde en heerschappij, verzoeningsdienst en beschermingsdienst, verbintenis met God en een plaats op de aarde, - dat zijn telkens dingen, die in den messiaanschen tijd *samengaan*.

Hierin zal *David*, en *zijn* koningschap, behouden zijn, zoo zeiden we.

Immers, voor Zacharia's oog was David weg. Zacharia profeteert na de ballingschap; hij staat dus bij de *ruïne* van David. David heeft niets meer te vertellen in de wereld. Davids huis heeft geen enkel recht meer om heere-diensten te vragen van de menschen. David doet geen groote sprongen meer. De laatste koning uit Davids huis is in ballingschap gegaan, een blinde stakker, onttroond voor goed; en zijn prinsen zijn gedood voor zijn oogen; dat was het laatste, dat die oogen mochten zien; daarna zijn ze maar uitgestoken door den vijand. David, die *wórdt* dus niet meer gediend, die kan enkel maar *dienen*, dienen, dienen.

Maar daarom is de geweldige greep van Zacharia's profetie ook zoo *bij uitstek eschatologisch*. Toen Davids huis zóóver gezonken was, dat het enkel *maar* meer *dienen* kon, toen was het voor het besef van de wereldsche menschen met David *gedaan*. Maar Gods koninkrijk en Gods Woord hadden toen nog *wérk* voor David. De *priester* wordt immers aan den *koning* verbonden? Dus wordt degene, die *dient,* verbonden aan dengene, die gediend *wordt;* de *liefde,* de neerbuigende liefde, wordt gehuwd aan het *gezag;* dus wordt niet alleen genâ van *waarheid* (de profeet) blij ontmoet, maar ook de vrede met een kus van *konings*recht gegroet. Dus is David *tóch* gered; *dienen*, dat is voor den messiaanschen Volheidskoning geen vreemd ding, maar gansch *natuurlijk!* Gelijk een priester met de armen, en de ongewapenden, arm en ongewapend is, alzoo is het de *koning* ook, de koning, die met den priester der messiaansche eeuw immers saamgesmolten is?

Zoo heeft dus Zacharia's profetie het messiaansche koningschap aan het messiaansche priesterschap rechtstreeks verbonden.

En dit is niet voor niets geschreven.

Want sedert dàt woord gesproken is, mag men van niemand, wie het ook is, *die zich als Messias aankondigt,* zeggen, dat hij *koning* is, *of men moet terwille van de Schriften tot hem zeggen: als gij dan kóning zijt, in messiaanschen zin*, *wel, dan moet gij ook priester wezen*. Want anders klopt het niet.

Indien dus de Joden het vandaag *ernstig meenen* met hun *eigen* Schrift-geleerdheid, dan mag, nu het *koningschap* geen vergeten hoofdstuk gebleken is in de zaak van Jezus, *óók* het *priesterschap geen vergeten hoofdstuk zijn*. Als de schriftgeleerden even precies de profetie doorzoeken, als toen Herodes van de wijzen uit het Oosten bezoek kreeg indertijd, - dan moeten ze Jezus als het ware tàrten, dan maar eens met Zijn *priesterschap* voor den dag te komen.

Den *profeet* hèbben ze reeds gehoond; en dat dan in verband met Christus' zelfaankondiging: ik ben de *Messias*.

Den *kóning* hebben ze óók zien hoonen, en mee-gehoond, zoo even voor Herodes; en dat al weer in verband met Jezus' zelfaankondiging: ik ben de *Messias*. Zoo hebben ze Hem trouwens ook bij Pilatus aangediend.

Komt, schriftgeleerde heeren, waar blijft ge nu met het *priesterambt?* Komt, menschen allemaal, die hier zijt saamgestroomd, waar blijft ge nu met den *priester?* Het thema van het priesterschap is nog niet aan de orde gesteld; wie zal ermee beginnen?

Maar er is er *niet één, die over dit thema begint. Ze laten het àllen liggen*.

Ten deele is dit *vijandschap*. Reeds eerder spraken we ervan, dat de joodsche natie de profetie van Zacharia niet wilde. Toen Christus intocht nam in de stad van David, arm en ongewapend, toen verstond men Hem niet. Maar men *wilde* het ook niet verstaan. De onwil leerde leven buiten de Schrift, omdat het booze hart de Schriften verdraait naar eigen wil, en slechts aanneemt, wat in de lijn van *eigen* denken ligt.

Deels echter - en we denken hier vooral aan de schare - is er ook grove onkunde, *onverstand*. De profetie van Zacharia stond ook zoo mijlen ver àf van wat de joodsche trots, de Judas-theologie, het chauvinisme van den joodschen geest, verwachtte, - en van zijn leiders hoorde.

En in zóóverre kunnen wij dan ook spreken van het '*vergeten* hoofdstuk': het *priesterschap* was dat vergeten hoofdstuk. Leiders en voorgangers hadden dit hoofdstuk eerst verwaarloosd, weggedacht met de valsche keuze van het hart, dat maar geen koning wilde, die zoo ongewapend, en zoo arm als een priester wezen zou, - en het einde was geweest, dat het *verwaarloosde* hoofdstuk het *vergeten* hoofdstuk was geworden.

Daarom is het voor den Christus een benauwend uur.

Zijn groote, tot de profeten wakende, ziel heeft het even benauwd, als toen Hij Jeruzalem introk. Tóen werd door het opdringende volk ook de koning van den priester gescheiden: men wilde Hem als geweldenaar, als één, die *wórdt* gediend, doch niet als één, die gezag aan nederigheid, aan ongewapenden, onbezoldigden, priesterdienst verbond.

Datzelfde gebeurt hier.

Och, er is - naar den buitenkant gerekend, - wel een heel groot verschil tusschen *dit* oogenblik, en dat *ándere*, bij den intocht in Jeruzalem. *Tóen* een drukke menigte, een groet van menschen, een kus van de zon. Nu banden, zwijgen, stilte, broeiing van de lucht.

Maar de koning wordt van den priester *wéér* gescheiden: men vloekt weer tegen een koning, die *nederig* is. Het is tenslotte *nu* hetzelfde als *toen*.

En Christus vóelt zich ambtelijk uiteengerukt: zijn ingewanden doen Hem daarvan zeer, want dáár draagt Hij de wet en de profeten. Want Hij zelf - Hij zelf *doorleeft* de eenheid, de fusie, van priester en koning, in dit eigen uur. Jozua, de oude Jozua, die was er eens geweest. En *weer is hier de Jozua:* zóó heet Hij zelf: Jezus, Jozua. En deze Jozua weet zich in Zacharia's lijn: Hij heeft *ook dáárom* zoo grondig gezwegen voor het Sanhedrin, en

voor Pilatus, en voor Herodes, omdat Hij niet gescheiden wilde worden van het priesterschap, toen men Hem profeten-besef en konings-pretentie verweet.

Hij weet het evenwel, diep en klaar: de scharen *moeten kiezen*.

Gij zegt - want ge kent het verhaal zoo best van buiten: ja, ja, ze moesten kiezen tusschen *Bar-Abbas* en *Jezus?*

Zeker, tusschen die twee moesten ze kiezen.

Maar vergeet niet: die keuze, straks, dat tweetal, straks, dat maakt maar *aanschouwelijk*, waar het hier over loopt. Doch, óók al was er mijlen in den omtrek geen Bar-Abbas te zien geweest, *dan toch hadden de menschen moeten kiezen*. Kiezen tusschen de officieele priesters, die heden Jezus beschuldigen, eenerzijds, en Jezus anderzijds. Kiezen tusschen den *priester-koning* in het rijk des Geestes èn den *keizer-priester* in het rijk van 't Beest.

Want waar de koning Jezus Zijn koningschap aan de priesterlijke idée van liefde en zachtmoedigen dienst - tot in zelf-offerande toe - verbindt, daar hebben de *priesters*, die tegen Hem te krijschen staan, hun priesterziel *verkocht* aan de kónings-kroon van den keizer ginds in Rome, aan den usurpator, die heden trappen komt op den nek van Joden, en - op hun heilige rol. De rol des boeks, waarin van den priester-koning is geschreven.

De overpriesters, wat maalden die om David nog?

Laat Zacharia's abstracte woord - profeten kunnen zoo hinderlijk abstract zijn, echte meester-droomers! - laat Zacharia's abstracte woord den toekomst-priester in ballingschap zenden achter David aan, - de priesters van Pilatus' dagen weten daar niets van: in ballingschap te gaan. Zij konden daar niet bij, dat uit een afgehouwen tronk nog iets te hopen viel, nog wel een dubbele bloei van priester- en van koning-schap. Zij hadden de toekomst van het priesterschap losgemaakt van het lot van David; dien onttakelden vorst hadden zij zijn afscheid gegeven; men kan niet *altijd* grafdichten schrijven. Ze bukken vandaag voor den keizer; dat is wat anders dan een priestermet-koningsembleem. Want de keizer is kóning-met-priesterembleem. Zoo iets als Saul geweest was, en waartegen Samuël getoornd had en waarom Jahwe Saul had af-ge-zet, hem substitueerende door,

David. Maar met uw verlof: dat is al lang geleden. Daartoe is het historie. En zou historie profeteeren?

Zoo hadden de priesters van Jahwe in Israël geweigerd, zich met David te vernederen en in die vernedering te wachten op den komenden Messias-van-zachtmoedigheid.

En nu vandaag verkoopen ze hun ziel aan den geweldenaar van Rome. ‘Leert van hém: want *hij* is nederig noch zacht-moedig!’

Hun priesterdienst is daarmee een willig werktuig in de hand van het wereldlijk geweld geworden. Nog liever bukken zij zich onder Rome's geweld voor een *tijd*, dan voor *altijd* de *kroon* te binden aan een *priester*, die met David in ballingschap moest gaan en *blijven*, omdat zijn begrafenis naar het vleesch conditie heette voor zijn opstanding naar den geest. Ze hadden eens voor goed *geweigerd*, met David in het graf te gaan; d.w.z. ze hadden zich, voor goed, *los gemaakt van Davids huis*. Met *uiterlijk gelaat* vertoonden zij zich aan de wereld en werkten onder auspiciën van èlken koning, èlken usurpator, die hun een sierlijk leven liet, en dan nog een offermes. Het priesterschap was van de staatsmacht een willig werktuig geworden. De geestelijk-messiaansche *worsteling* van het ambt onder Israël, dat in zijn drievoudige geleding (koning, profeet en priester), den strijd te voeren had gehad van geest tegen vleesch, en van de bewaring van zijn verborgen zin tegen de verzoeking van het komen met een uiterlijk gelaat, die strijd was door dit priesterschap voor altijd opgegeven.

En wat zullen zij nu anders doen in het uur van Davids Zoon, *dan wat zij David hebben gedaan*? Ze kunnen een priesterschap, dat zoekt naar Davids graf, en de *kroon* bindt aan een ongewapenden Jozua, *enkel maar negeeren*: het vergeten hoofdstuk!

Dies kan ook Jezus Christus slechts geloochend worden - door Zijn eigen schriftgeleerden.

Want Hij *is* immers de Jozua van Zacharia's profetie? Hij zal vandaag Zijn priesterschap handhaven, door niet slechts een offerande te *geven,* maar *de* offerande te *zijn*. Dit nu is de grootste dwaasheid, en de grootste ergernis voor alle priesters, die de

idée van een David-van-den-afgehouwen-tronk niet meer verdragen. Dat een priester zelf *offerande wordt*, dat is in den *volstrekten* zin des woords een algeheele onttrekking van het priesterschap aan de wet van 't vleesch, dat altijd komt met ‘uiterlijk gelaat’; een volkomen ingaan tot de duistere wet van-den-afgehouwen-tronk. Neen, de priesters van Israël kunnen het niet verdragen, dat *Jezus* ‘priester’ heeten zou; want de idée van een priesterwet, die den priester zelf als offerande laat vergaan, is ‘in hun hart nooit opgeklommen.’ Derhalve rukken zij den ‘priester’ en den ‘koning’ *uit elkaar*. Ze hebben Jezus den Nazarener in de zichtbare wereld als *profeet* en *koning* op zien treden tegen de bestaande orde, doch hebben van Zijn *priesterschap geen vaag vermoeden zelfs*. Het blijft volkomen vreemd aan hun gedachtenwereld, dat de dood van den Nazarener de *vervulling* juist moet zijn van Zijn priesterlijke daad: *offer* te zijn, en niet slechts offeraar.

Trouwens, niet alleen de logica der menschen, maar ook de wil van Christus zelf hield hier Zijn priesterschap in de groote verberging. Het geheim van Zijn ware priesterschap laat zich geen oogenblik profaneeren, evenmin als Zijn profetisch en Zijn koninklijk ambt. Hij is geheel, met *al* Zijn ambtswerk, een *mysterie*.

Voor Pilatus is Hij *profeet*, die niet met ‘uiterlijk gelaat’, kan komen, want tegen de vraag van Pilatus: *wat is waarheid?,* stelt Hij geen logisch betoog van menschelijke wijsheid over: en als het Sanhedrin Hem hoont op den profetenberg, dan rest Hem slechts het zwijgen. Zijn profetie is niet van déze wereld; ook zij aanvaardt, gelijk Hij zelf, de wet van den afgehouwen tronk.

Zoo staat het óók met Christus' koningschap. Mijn koninkrijk, moet Jezus zeggen, is niet van deze wereld. Mijn dienaars hebben niet gestreden, d.w.z. zij komen niet met uiterlijk gelaat; Mijn koningschap aanvaardt - gelijk Ik zelf, de wet van den afgehouwen tronk.

En wanneer aldus de Christus als *profeet* èn *koning* tot den nood van David, zijn verdánen vader ingaat, en mèt hem gaat in ballingschap, dan komt de Christus *óók* als priester, naar diezelfde wet van opbloei-uit-den-afgehouwen-tronk, Zijn *priester*schap vervullen. Ook als priester gaat Hij in tot de verberging, de vernedering.

Het vergeten hoofdstuk - waarom zou Hij het hier ter sprake brengen? De andere hoofdstukken zijn weersproken; en wie heeft iets aan een *fragment* uit het boek van Christus' ambten?

Zoo is dan Christus' priesterschap totaal verzwegen, *juist* in dat ééne tijdsgewricht, waarin voldoening en verzoening losgewrongen werden door de groote, priesterlijke smart. Het volk, dat in duisternis zat, en dat geen priesters kende, tenzij dan als gewillige trawanten van valsche profeten en usurpeerende koningen, het kon over *Melchizedeks* priesterschap niet eens een *probleemstellend* woord beginnen te spreken. Christus als hooge*priester* naar Melchizedeks orde is de groote onbekende gebleven; en als de onbekende x staat Hij daar tusschen de satellieten van Rome, die in naam van Aäron den *keizer* provoceeren, om Davids *Koning* om te brengen; verkochte zielen, die den loochenaar van àlle vaderlijke profetie, dien Pontius Pilatus, met zijn: 'wat is waarheid?', inviteeren om den *Profeet* van Davids messiaansche psalmen te zenden in den dood. Hij kòn niet anders dan de Onbekende voor hen zijn. Wilde Hij ééns de welbekende en de welbeminde wezen van Zijn vòlk, dan moest héden Zijn priesterschap de offerwet volkomen gaan volbrengen: dan worde het geheel verzwegen, juist in den middag, den heeten middag, van Gods recht. *Dit* was óók: offerande. Dit was ook: zelfvernietiging. Dit gansch verzwegen zijn, was óók de aanvaarding van den afgehouwen tronk.

Dus is de Christus, op den middag van des Heeren grooten dag, als Priester volmaakt verzwegen....

Volmaakt dood-gezwegen....

Volmaakt in den dood gezwegen....

Maar nu: zoo is Gods heilige orde.

Het Sanhedrin spreekt over Zijn *profetie; doch Jezus zweeg stil*.

Pilatus tobt over Christus' *koningschap: doch Jezus zweeg stil*.

En allen zwijgen over Zijn priesterschap, - *doch Jezus zweeg stil*, want het vleesch ziet Hem niet, en het bloed kent Hem niet. God, geopenbaard in het vleesch, moet eerst *gezien* slechts worden door de *engelen*; eerst daarna wordt Hij *geloofd* in de wereld (2 Tim.

3:16). Dat is nu eenmaal de ergernis, die Aäron bespaard gebleven is: een *verzwegen priester*. Ja, Aäron, maar hier is dan ook een andere orde: hier is de Priester naar Melchizedeks wijze.

En Melchizedek houdt in de wereld nooit processie.

Want Melchizedeks lot, dat is: het isolement.

Profeten der valschheid mogen een statige rij vormen, en zich incorporeeren in den eerestoet, die de toogdagen vult van de celebriteiten van het koningschap van wereldsche allures (waarom zij dan ook bij Jesaja heeten: profeten van den *staart*); en priesters van *Aäron*, of van zijns gelijken, mogen een processie organiseeren, omdat zij als erfgenamen van elkander van vader op zoon hun ambt kunnen overdragen; en een koning van wereldsch ornaat moge heenstuiven over Davids graf naar de verre toekomst der promiscuiteit van Babel, Rome, Jeruzalem en Athene, - doch onder die allen is de *eenling* Melchizedek. Zonder vader. Zonder moeder. Zonder erflaters. Zonder zoon, die zijne priesterkleeding dragen kan na zijnen dood. De groote eenling, die allen zichzelven staat of valt.

Zoodat wij dan maar zeggen willen, dat Christus' priesterschap verzwegen is voor geestelijke en voor wereldsche rechtbanken, dewijl Hij de smarten had te dragen van Melchizedek, dien grooten eenling in de drukke, bonte wereld. Want Melchizedek is erg arm. Hij zou allang vergeten zijn, als hij niet eens een zekeren Abraham had ontmoet, of liever, zekeren Levi, die nog in Abrahams lendenen was besloten. Voorts was hij gansch vergeten.

En Jezus Christus deelt zijn lot. De menigte groeit, maar iedere nieuwe bezoeker op dat plein daar, beteekent schrikkelijker vereenzaming. En Jezus-Melchizedek *weet* nog méér vergéters in hun lendenen besloten....

Zijn vergeten hoofdstuk ligt voor Hem: o, als er maar eens iemand tegen fulmimeeren ging.

Maar neen - zij zwijgen. Ze hebben 't over den kop (dien aanzienlijken *koning* en *keizer*) en over den staart (den *profeet,* die valschheid leert), maar wat daar tusschen ligt - nu ja, dat wordt vergeten.

B. Maar nu - wij spraken boven van een tweede gedachte, dat

n.l. *toch dat vergeten hoofdstuk van Christus' lijdensevangelie hier nog even om den hoek komt gluren*. Dat kwam zoo door een zekeren Bar-Abbas.

Laat ons maar even zien.

Het *priesterschap*, waarvan wij spraken, onderhoudt den dienst der *barmhartigheid* onder Israël. Het is het ambt, waarin God de liefde en de verzoening haren blijvenden 'dienst' geeft.

Die dienst der verzoening komt voornamelijk uit in de *offeranden*.

Toch zou het oppervlakkig zijn, als wij dat priesterschap *alleen* maar zagen functioneeren in de offerande, gelijk zij elken dag, op bepaalde tijden, en naar vaste regels, gebracht werd. Want de priesterlijke liefdedienst, het ambt der uitstraling van de barmhartigheid Gods, was door *heel* Israëls leven heen getrokken. De Liefde Gods zong niet alleen in den *tempel* boven den nood der offerdieren uit; neen, zij stond op de hoeken en pleinen der *stad* haar hooge tonen te zingen. Zij doortrok ook het *natuurlijk* leven met haar wierookgeuren. Het hoofdthema van het priesterschap, de vrijmakende liefde n.l. van den verzoenden God, keert b.v. ook terug in de instelling van het *jubel*jaar, waarover wij reeds vroeger gesproken hebben[1)]. Het is er eveneens in den cyclus van Israëls heilige feesten, als Paaschfeest, Groote Verzoendag enz. De liefde der verzoening, de verhooring van het priesterlijk smeeken om den vrede, zij blinkt in *heel* de wetgeving van het theocratisch volk. Ook in de burgerlijke wetgeving, die trouwens van Israëls religieuze positie, en van zijn ceremonieelen dienst geen oogenblik te *scheiden* valt, al is zij dan ook daarvan *onderscheiden*.

Welnu, diezelfde idée van de overwinnende liefde en barmhartigheid van God, welke Israëls leven toesprak in al die bovengenoemde gewoonten en instellingen, werd óók geopenbaard in de gewoonte, waarvan de tekst *nu* melding maakt: *dat op het Paaschfeest aan het volk de gunst verleend werd van de vrijlating van een gevangene*.

Onze tekst vermeldt ons, dat Pilatus, naar een vaste gewoonte,

1) Zie deel I, bladz. 400, 412, 427.

zich min of meer verplicht kon rekenen, op het feest iemand los te laten. *Op het feest*, - dat wil blijkens het tekstverband, en ook volgens de lezing van Johannes 18:39 zeggen: op *dit bepaalde* feest, nl. op het *Paaschfeest*. Niet op *elk* feest werd iemand amnestie verleend, maar speciaal op het *Paaschfeest*. Het volk stond blijkbaar heel beslist op dit door de gewoonte geijkte recht. Blijkbaar was de bepaling al van tamelijk ouden datum, en werd ze door het volk op hoogen prijs gesteld. Dat hierin een speciaal romeinsche gewoonte moet gezien worden, die door de Romeinen zou ingevoerd zijn, zonder verband te houden met de joodsche gedachtenwereld zelf, - dat valt niet aan te nemen. Trouwens, dat zou ook strijden met Pilatus' uitspraak: *gijlieden* hebt de gewoonte, dat ik *u* op het Paaschfeest éénen loslaat. Neen, wij staan hier blijkbaar voor een uit Israëls *eigen* leven opkomende usantie, die gedragen werd door *speciaal* joodsche gedachten, en waarin een diepgeworteld verlangen, en een vastgegroeide overtuiging van het joodsche volk *zelf*, tot uiting kwam.

Nu is het merkwaardig, dat wij in de geschriften der rabbijnen, in den Talmud en in aanverwante geschriften, over deze gewoonte zoo ongeveer niets lezen[1)]. Daaruit volgt dus wel, dat wij hier niet te maken hebben met één van die vele ‘menschen-inzettingen’, waaronder, naar Christus' eigen woord, de joodsche farizeërs Gods gebod hadden begraven, maar met een rechts-usantie, die heel diep wortelde in Israëls *eigen* religieus besef. Velen vermoeden, dat deze usantie is opgekomen in den tijd der Makkabeeën, - toen Israël vocht om zijn geestelijk-religieuze vrijheid. Hoe dit zij, naar alle waarschijnlijkheid zocht men in de praktijk van die jaarlijksche amnestie uitwerking te geven aan de bijbelsche ver-

1) De bekende kommentaar van Strack-Billerbeck, die het Nieuwe Testament belichten wil uit Talmud en Midrasch, zegt zelf, in overeenstemming met Schürer, dat de gewoonte, volgens welke de procurator van Judéa op het Paaschfeest een gevangene moest loslaten, natuurlijk wel moest rusten op een speciale machtiging van den keizer, - maar voegt er aan toe, dat voor deze gewoonte voorts geen nader historisch bewijs of een verklarende notitie uit de joodsche literatuur zelf aan te geven is. Dit spreekt toch wel sterk ons toe, - temeer waar deze kommentaar uit alle mogelijke hoeken en gaten van de rabbijnsche literatuur analogieën en parallelle plaatsen ons weet voor te zetten; schier bij elk nieuwtestamentisch tekstgegeven.

kondiging, die in het algemeen de *vrijheid* over de *verdrukten Israëls* uitroept. De boodschap van de liefde, waarin God heel Zijn uitverkoren volk omvat, had ook over het lot der slaven, en in het algemeen over de gebondenen Israëls, over alle Abrahams ongelukkigen, evangelisch licht geworpen. Niet alleen was de instelling van het *jubeljaar* daarvoor een krachtig bewijs, maar ook veel andere kleine trekjes van Israëls volksleven herinneren aan de liefde Gods, die alle gebondenen overschaduwt: onder Israël. En al die dingen - te veel om te noemen - zijn even zoo vele vingerwijzingen, dat in de gewoonte van de amnestie op Paschen een reminiscentie aan het eigenlijke *Paaschfeit* te erkennen valt.[1)] Men herinnere zich de uitspraak in Deuteronomium 5, waar aan het Sabbaths-gebod (dat in Exodus 20 de instelling van den rustdag fundeert op *Góds eigen rust* op den zevenden dag na de schepping) nog een nadere verklaring wordt gegeven. Dáár wordt namelijk verband gelegd tusschen Israëls rustdag, die den zwaren en harden arbeid van de dagen der week brak eenerzijds, en de *algeheele vrijlating van het volk zelf uit den slavendienst van Egypte*. Ook beval de wet, dat Israël de slaven op zijn tijd weer vrij moest laten, om daarmede te herinneren aan het feit, dat het volk zelf eenmaal in slavendienst in Egypte geweest was, en zelf daaruit ook verlost was. Het licht der genade speelde over heel het veld van het natuurlijk en maatschappelijk leven: zelfs de *dorschende ossen* stonden bij Israël onder de zon der genade (Deut. 25:4, vgl. 1 Cor. 9:9).

Dit alles in aanmerking nemende, mogen we veilig verband zoeken tusschen de hoofdgedachte van het Paaschfeest, n.l. de verlossing van het volk uit den dwang van Egypte, en de verzoening van het volk door het bloed van het Paaschlam, aan den éénen kant, en de uitleiding van een gevangene, *juist op het Paaschfeest,* aan den anderen kant. Was niet de profetie - denk aan Jesaja, en aan Jezus' eerste preek - vól van de gedachte, dat de

1) Nebe, a.w. 84, herinnert aan de historie, die ons verhaald wordt in 1 Samuel 14:24 v. Misschien is daarin een zekere analogie te vinden: het volk verzoekt Saul, den blijden dag van Israëls verlossing niet te bederven door Jonathan te straffen; maar in elk geval is dit dan maar een zwakke analogie.

messiaansche dag, waarop in het afgetrokkene dan toch heel Israël hoopte, ook *aan de gevangenen zòu geven opening der gevangenis?* En hadden aan de uitleiding uit het diensthuis van Egypte niet altijd weer Israëls droomen zich gehecht? Was die exodus uit den egyptischen kerker niet de inzet van heel zijn toekomst-verwachting? Op welke *wijze* dan voorts die gewoonte van de paasch-amnestie haar legalisatie kreeg, kan ons vrij koud laten. Voor ons is *dit* de hoofdzaak, dat Israëls nationale gevoel, en zijn onder den druk der tirannie telkens weer oplevende vrijheidsdrang, deze gewoonte, toen zij eenmaal bestond, vanzelf heeft móeten plaatsen in het licht van Israëls eigen vrijheidsdroom: Paaschfeest vervuld, eenmaal, in Israëls volkomen vrijheid. -

Zoo werd zoo'n vrijgelatene van het Paaschfeest vanzelf een volksheld, een feestnummer van het joodsche chiliasme. In dien éénen man, die jaar op jaar, juist op het Paaschfeest, de gevangenisdeur zich zag ontsloten, werd als het ware saamgevat heel het zuchtende volk, dat eenmaal, zooals hij, de oude vrijheid weer heroveren zou. Die ééne man werd symbool van Israëls gansche toekomst. Die ééne daad van amnestie werd in de heete verbeelding der massa gesublimeerd tot de feestelijke advents-gave eener algeheele doorbraak van het messiaansche tijdperk, dat eenmaal àl Gods gevangenen uit het diensthuis der tirannen uitleiden zou. Een lustig Paaschvuur van verzoening en van vrijheid verlichtte hem het pad tusschen gevangenis en tempel.

Wel, is het nu niet waar, wat wij straks gezegd hebben, dat dus op dit moment, nu het paaschprogramma aan de orde stelt het bekende punt van de jaarlijksche amnestie, *het priesterlijk element even om den hoek komt gluren?*

Dat is - wij weten het - een zeer matte uitdrukking.

Maar opzettelijk zeggen wij het zóó.

Het zou immers inlegkunde zijn, en een willekeurige verwringing van de historische gegevens, die wij hebben, en die tenslotte zeer gering zijn, indien wij als zekerheid aannamen, dat het volk heel de Paaschgedachte, en heel de Paasch-realiteit, in zijn bewustzijn

vastkoppelde aan de zede van vrijlating van een gevangene op het Paaschfeest. Wij mogen niet *méér* zeggen, dan wij kunnen weten. En fantasie ontheiligt elke plek, waar Jezus staat in het gericht. Och, men moet zich maar eens indenken, hoe uiterst zelden door de *massa* op haar groote feesten *bewust* contact gelegd wordt tusschen de *vòrmen* van haar feest *èn* de oorspronkelijke idée, waaruit het feest geboren is. In die opdringende massa, die nu met veel geblaat haar vrijgelatene komt opeischen, zien wij heusch geen verzameling van oprechte Paaschfeestvierders. Het zijn hier allen geen worstelaars met Israëls theologie en eschatologie; hun vrijheidskreet, hun roep om opening van de gevangenis, hun vordering van den Paaschheld, is wel wat rauw; de engelen vonden 't een knerpend geluid. -

Maar ten slotte: wat hindert ons dat, of het *volk* al weinig heeft verstaan van de pure Paasch-idée in de ceremonie van de Paaschamnestie? Of het *volk* er al weinig of niets van begrijpt, doet hier weinig ter zake. Het is maar de groote vraag, wat *Christus* ervan verstaan heeft. Welke gedachten bij *Hèm* opgewekt werden, zoo vaak *Hij* op het Paaschfeest een gevangene ziet wederkeeren in de vrijheid.

Welnu, dit heeft voor ons volkomen zekerheid, dat Christus, die immers altijd leeft uit de Schrift, telkens, en óók nu, verband gelegd heeft tusschen het vreugdefeit van den dag en heel de vrijheidsverkondiging van het Oude Testament. Christus, die Zijn *eerste* ambtelijke preek onder Zijn volk heeft gegeven, door *op te slaan Jesaja 61:1,* waar van de *opening der gevangenis* gesproken wordt *als het groote feestpunt van den messiaanschen dag,* HIJ heeft voorzeker heel bewust verband gelegd tusschen dit punt van 't paaschprogram èn heel den dienst der liefde Gods, gelijk die onder Israël door de wet afgeschaduwd, en door het Woord verkondigd werd. Zou Hij Zijn eigen, eerste preek vergeten, nu Hij aan 't eind tot zwijgen is gedoemd? Ach neen - al Zijn preeken slaan naar binnen. En ook al de zuchten van Jesaja, en heel de lyriek der dichters Gods en Israëls, en de diepe overwinnings-idée van uitgang in vrijheid voor Gods geplaagde volk, het slaat alles

en alles naar binnen. Jezus zweeg stil: maar Hij luistert, zwaar en diep. Hij ausculteert aan 't corpus prophetarum. Voor Christus' rijk besef komt de priesterlijke idée van verzoening en van vrede niet maar *om den hoek gluren*, gelijk voor het volk, maar ze *zingt zich uit* in Zijn door-luchten geest.

Hoe daarbij alles zich heeft toegedragen bij die *menschen,* ja, dat is ons nog niet recht duidelijk.

Twee mogelijkheden zijn er.

Het kan - ziedaar de *eerste* mogelijkheid - het kan zijn, dat Pilatus *zèlf op de gedachte gekomen is,* te profiteeren van de boven aangeduide Paasch-usantie, en zich *voorgenomen* heeft, Jezus voor te stellen als candidaat-voor-de-vrijlating. Zoo heel erg onwaarschijnlijk is dat niet. Pilatus was immers in de benauwdheid gebracht. Misschien heeft hij de tamelijk lange pauze, - in den tijd van Jezus' verhoor bij Herodes - gebruikt, om nog eens kalm zijn gedachten te laten gaan over zijn aan te nemen houding, *voor het geval, dat Herodes Jezus niet zou willen oordeelen of vrijspreken,* maar het geding aan Pilatus ter afdoening zou overlaten. In dien tijd kan in Pilatus' geest de gedachte wel gerijpt zijn, het volk het ‘aanbod’ te doen van een ferme *kastijding* van Jezus, waarna men Hem dan verder ongemoeid zou moeten laten. Zulk een voorslag zou immers te meer aannemelijk zijn, wanneer Pilatus Jezus' eventueele vrijlating officieel in verband kon zetten met de gewoonte van elk jaar, boven besproken. Zulk een ‘oplossing’ was vrij ongedwongen, en kon misschien wel Zijn vijanden bevredigen. Als Jezus eerst publiek gekastijd werd, en *daarna* losgelaten, dan zou Hij vrijwel algeheel onmogelijk zijn gemaakt. Dan zou Hij levenslang blijven liggen onder dit odium, dat Hij dan toch maar straf verdiende, en nu ja, net door een toevallige omstandigheid aan den rechter, en aan den dood ontkomen was. Zóó zou vrijwel iedereen zijn zin kunnen krijgen, en Pilatus was dan van de moeilijkheden àf.

Is zóó Pilatus' gedachtengang geweest, dan heeft hij eigener beweging het voorstel, om Jezus te kastijden en daarna los te laten,

opzettelijk in verband gezet met de usantieele amnestie van den Paaschdag.

Er is echter nog een tweede mogelijkheid. Het kan ook zijn, dat eigenlijk heel *toevallig* Pilatus' gedachte dezen kant uitgeleid is. Wij krijgen den indruk, n.l. dat, midden onder de bedrijven van Pilatus' procedure, daar ineens een volksoploop aan kwam zetten, die zich door een deputatie meldde, met het verzoek, de amnestie van den dag te verleenen.[1)] Sommigen meenen dan weer, dat deze volksmenigte dan dadelijk den naam van *Bar-Abbas* genoemd heeft, maar dit is niet noodzakelijk. Wel is het meer dan waarschijnlijk, dat er onder de menigte velen waren, die aanstonds *Jezus* de schoone kans wilden gunnen, de velen, die Jezus als volksheld of als geliefd profeet bleven vereeren[2)]. En nu is het mogelijk, dat Pilatus, die daar ineens zich aan dien eisch van amnestie hoorde herinneren, op den inval gekomen is, van dit geval te profiteeren, door *Jezus* als candidaat voor te dragen.

Hoe dit zij, daar wordt geroepen. Er wordt om den Paaschheld geroepen. Zeg het maar zoo voorzichtig mogelijk: de idée van het *priesterschap,* de idée van vrijheid en verzoening, komt éven om den hoek gluren.

Maar voor Christus ligt in het zelfde uur heel de Schrift open. Daar is die duizend-koppige menigte, die vraagt om haren held. Hoevelen onder die allen zullen het zijn, die deze Paaschpetitie in verband zetten met heel de profetie? Hoevelen zullen nog wankelen, als zij beslissen moeten, *wien* zij zullen vragen? En dan

1) Deze constructie der feiten berust op een zeer waarschijnlijke lezing van den tekst van Markus 15:8. Onze Statenvertaling heeft daar staan: en de schare riep uit; maar men kan óók lezen: en de schare kwam op. Deze lezing van den tekst geeft dus de voorstelling, dat zich in eens het volk melden kwam.

2) Dat aan Bar-Abbas door de massa onmiddellijk en unaniem gedacht werd, wordt waarschijnlijk geacht door Dr J.A.C. van Leeuwen, Het Evangelie naar Markus, Korte verklaring van de Heilige Schrift, Kampen, J.H. Kok, bladz. 195. Evenwel dunkt ons daar geen genoegzame grond voor, en uit de door ons - zie vorige noot - gevolgde lezing behoeft het niet te volgen. Wanneer het waar zou zijn, dat al dadelijk alleen om Bar-Abbas geroepen zou zijn, dan was het toch niet noodig geweest, dat de volksleiders straks de schare *bewerkten,* om toch vooral te kiezen tegen Jezus, en vóór Bar-Abbas. Vermoedelijk kwamen sommigen de amnestie vragen, nog zonder een bepaalden candidaat op het oog te hebben, wilden anderen Bar-Abbas voorstellen, en derden den Nazarener. -

ten slotte, hoevelen, *zèlfs* onder hen, die aan *Jezus* de gunst hebben toegedacht, zullen dit doen, omdat zij den *Priester* in Hem zien, den uitersten Drager van Gods barmhartigheid, waardoor Hij zoekt Zijn zuchtend volk?

Het zullen er maar enkelen zijn.

En zelfs die weinigen zullen zich nog vergissen.

Want het is heden de dag van de wonderlijke, paradoxale ontmoeting van schijn en wezen.

Stel eens, dat Christus was vrijgelaten geweest, op Paschen, als drager van Gods liefde, als priester der verzoening, dan zou Hij zelf *miskend* zijn in Zijn priesterschap. Want Christus moet vandaag de groote amnestie niet als een *gunst* voor *zich ontvángen,* maar als een *recht* voor *ánderen verwérven*. Hij moet geen object zijn van amnestie, doch haar verdienende oorzaak. Deze zelfde dag is het groote *einddoel* geweest van alle schaduwachtige wetten, hij legt alleen den rèchts-grondslag onder Israëls vrijheidsbepalingen, doch kan dan ook alleen door Christus in den dood te geven, en Hem de amnestie radicaal te *ontzeggen,* opening der gevangenis geven aan de geboeiden Abrahams.

Dit is dus, Christus. Uw vergeten hoofdstuk: Uw priesterlijke bediening. Uw schoone eereambt, dat Gij vandaag vervullen zult in de nedervaart ter helle, en in de volkomen offerande, het wordt totaal voorbij gezien. Gij staat heden op den berg, ja zeker, van de koningen en van de profeten, en *óók van alle priesters*. Maar allen, die over U recht spreken, of voor U komen bedelen, zij hebben Uw priesterambt volmaakt vergeten. Gij zijt gehoond als koning, bespot als profeet, genegeerd als koning en profeet, - maar nog is er een andere kwelling van Uw verheven geest: het priesterschap, dat vergeten hoofdstuk, dat niettemin den heelen dag in Uwe ziel geweest is, het komt nu *éven* naar voren toe, een glimp, meer niet; een tipje van een schaduwbeeld, meer niet. Maar ook dàn nog moet Gij Uzelf belijden, dat die massa met haar petitionnement doof en blind is voor Uw priesterlijken dienst, en dat men U voorbij gaat, *juist* in Uw verzoenend offer. Jezus, proeft Gij het wel? De priesterlijke *zon* gaat op; en een menigte van

duizend koppen draait krampachtig het nachtpitje op; als dàt zou uitgaan, dan was àlles weg. Priester-negatie! Het priesterambt geeft heden zijn grootste geschenk: Gods ware Paasch-*brood*; maar Israël vecht om een kruimeltje, dat de honden - de heidenen! - onder de tafel der kinderen lieten liggen! Priester-negatie! De Priesterliefde vult haar vaten met wijn, maar Abrahams kinderen roepen Pilatus - Caesar: och, bevochtig het uiterste van onze tong met een droppel water! Priester-negatie! En *zelfs de besten* onder deze massa, die nog iets in de verte ervan begrepen zouden hebben, hoe de amnestie van Paschen verband houdt met de ware idée van 't theocratischmessiaansche priesterschap, ze kunnen slechts twee kanten uit:

indien zij hun schriftuurlijke gedachten zuiver volhouden, dan *kùnnen* zij voor U, Heiland, niet vragen om de gunst van dezen dag, want alle priesterschap zou stranden op de amnestie van Christus Jezus;

òf, indien zij, door de liefde voor ‘Jezus’ gedreven, voor U vragen de vrijlating uit de banden, dan heeft hun liefde U wel in Uw historische verschijning geëerd, maar U in Uw *ambt* - als ‘Christus’ - genegeerd. Dat is te zeggen: dan hebben ze U levend verscheurd: want Jezus wil van Christus niet gescheiden zijn!

De dag is ironisch genoeg: o, hij doet zoo zeer.

Ja zeker, het is moeilijk, Christus, voor allen, die U vreezen en beminnen. Het is hun zwaar genoeg, op dezen dag *in de liefde niet te struikelen*. Wanneer hun liefde zegt: laat mijn Jezus los, maak Hem tot een symbool van Israëls toekomenden vrijheidsdag, dan *negeeren zij U op Uwen priesterberg*, en doen - zooals Pilatus deed. En omgekeerd - indien zij *niet* U voor de gunst voordragen bij den rechter, dan stemmen zij *vóór* Bar-Abbas, of vóór een ánder, doch stemmen *tegen* U, en jagen U in elk geval den dood in. Heere, wie wordt er nog wijs uit den wir-war der zonde? Gij staat, mijn Heiland, op een verschrikkelijk tweetal: niet vóór U stemmen beteekent tégen U stemmen, en wèl voor U stemmen, dat beteekent: U verloochenen.... Ach ja, dit tweetal is ook door Pilatus uitgevonden buiten het gezicht van de wet, en dáárom ook buiten het gezicht op het evangelie. We komen er

niet uit, Heere, tenzij Gij zelf alle stembriefjes van de tafel blaast, en ons doet zeggen: Welzalig, dien *Gij* hebt verkoren....

Want *wij* komen er niet uit.

C. Maar nu verder. - *Waarom* komen wij er niet uit?

Wel, het is een verschrikkelijke ontdekking, dat ook de allergeringste priester-idée, gelijk zij in den Christus haar vervulling vindt, doch in de Paasch-amnestie haar schaduw neemt, door Pilatus slechts in bespreking gegeven *kan* worden, *nadat de Christus geheel en al een exlex is geworden*.

Het is, als wij *daaraan* denken, niet eens de vraag meer, hoeveel de *menschen* begrijpen van het priesterlijk element in de amnestie-usantie. En het is óók niet de vraag meer, hoeveel de liefde voor *Jezus,* bij de schare, al of niet begrepen heeft van de idée van *Christus,* den waren Hoogepriester. Want *élke* beschouwing over het priesterschap, voor zoover zij aan Christus of aan Bar-Abbas, of aan welken anderen vrijgelaten boef ook, verbonden is, *is nu geheel en al buiten het schema en buiten de orde en buiten het recht van de wet gesteld*. Christus is de exlex. En onverschillig, of men Zijn priesterschap ten volle doorziet, of slechts een glimp er van vernomen heeft: er is niets meer aan te doen: Pilatus heeft Hem eenmaal vogelvrij gegeven, en *het vergeten hoofdstuk van Christus' priesterliefde komt nooit meer op zijn plaats te staan*. Of Hij nu verder in den dood gaat, dan wel blijft leven, of men Hem op een tweetal plaatst voor amnestie, dan wel Hem daar buiten laat, *Hij zal van nu af aan Zijn priesterdienst geheel alleen vervullen moeten*. Hij wordt door niets en niemand in de wereld gesteund. Ook al zou men Hem straks ontboeien op grond van het Paaschfeest, en dus van Hem zeggen: deze mensch vertoont het schaduwbeeld van de belofte der priesterlijke verzoening en vrijmaking Israëls, - het baat Hem niet: Hij kan, *zelfs niet als schaduw,* laat staan als vervulling van de schaduwen, zich ergens presenteeren: want Hij is de exlex, *vóórdat* Hij op het tweetal komt. Hij is de exlex voor de gansche wereld.[1)] Vóórdat Hij zelfs

1) Zie bladz. 404.

een priesterlijk *embleem* kan worden als vrijgelatene van Paschen. Wat zal *die* Priester ooit op aarde nog beginnen? *In Zijn ambt* is Hij in 't uiterste isolement, ook als Priester. *Zelfs de idée* van 't priesterschap kan, als ze in *Hèm* zou worden uitgewerkt in haren *zwaksten vorm* - een vrijgelaten delinquent - *nooit om erkenning vragen* volgens menschenwetten: Hij is exlex, volkomen exlex, uitgeworpen, geëxcommuniceerd door aller menschen ordening. Gods liefde staat hier volgens uw en mijn gezicht machteloos. De liefde van Zijn *vòlk* kan Hem nu niets meer geven. Al wat zij van den rechter nu nog voor Hém zou willen vragen, dat zou Hem enkel maar beleedigen, - omdat de vraag slechts *toegelaten* is, op *beding* van de erkenning, dat Christus *is* de exlex. Wie Hem het leven heden op *die* conditie gunt, beleedigt Hem, negeert Hem, hoont Hem *óók zelf* op Zijnen priesterberg. En wie aan Jezus' ziel vandaag nu geen geweld *laat* doen, die doet zijn *eigen* ziel geweld.

Het is een martelende ironie, waarin ons God verward heeft.

En er is maar één mogelijkheid meer, om Christus niet te beleedigen met onze ‘liefde’, dat is: te *zwijgen,* zooals Hij gezwegen heeft, en zich met Christus in te laten, niet naar eenige wet van menschen, niet binnen den cirkel van eenige menschenwet, doch Hem, en ook onszelf, te betrekken *louter en alleen* in de gemeenschap en binnen den rechtskring van de wet van *God,* die wet van eeuwig recht, en van een openbaringsliefde, die van boven is. Heere, ik heb geen plaats voor Hem, en *zelfs met mijn armzaligste schaduwbeelden* kan ik bij Hem niets beginnen naar *mijn* gezicht en naar *mijn* wetten. Heere God, ik zie geen kans, Hem en Zijn schaduwbeelden thuis te brengen in de wereld.... Heere, Hij is de exlex, en als Gij de schaduwen niet heden *zèlf* vervult, dan zwijgen alle tempels, Heer.

D. Dit alles is dan ook wel zeer geschikt om *ons te verootmoedigen*.

Want menschelijke liefde en ‘sympathie’ voor Jezus bleek vandaag aan Hem niets meer te kunnen doen. Wie heden vóór ‘Jezus’ stemt, kiest tégen ‘Christus’, zagen wij. Hij wil den Hoogsten

Priester - dien opper-donateur, doen leven van een heidenfooi, en voorts Zijn offer gansch vergeten.

Raakt dit ook òns nog?

Ja.

Het vergeten hoofdstuk van Christus' priesterschap wordt óók zoo vaak *door óns* vergeten. Dat in het proces van Jezus *wèl* de *profeet,* en wèl de *koning,* de aandacht heeft gewonnen, maar de *priester* niet, - dat is niet alleen de fout van die rechters daar, maar dikwijls *ook van ons*. Er zijn er nog zoovelen, bij wie de priesterdienst van Christus het vergeten hoofdstuk is. Zij willen als profeet en koning Hem nog wel aannemen, maar als priester verwerpen ze Hem. Hem en Zijn schaduwbeelden. Hun denken, hun doen, hun levenskeus, hun levenswet wijdt Hem als *priester* nimmer aandacht.

Ik hoor iemand zeggen: dat zijn de *vrijzinnigen. Maar wij zijn de rechtzinnigen:* wij weten alles van borgtocht en van zoenoffer; bij ons is het *priesterschap* geen vergeten hoofdstuk!

Maar ik ben er zoo zeker niet van.

Ik ben er zoo zeker niet van, dat de priester bij u op zijn plaats komt.

Want waarom zegt gij, rechtzinnigen, soms niet zonder eenigen wel-lust in uw stem, dat ‘de waereld’ den Priester uwer belijdenis niet wil, omdat de *priester* haar *vernedert,* omdat de verlossing door *genade*, door voldoening haar vernedert?

Maar meent gij dan, dat Christus als *profeet* en *koning* NIET vernedert? Dat Hij in *die* beide ambten ons *niet* kruisigt, en *niet doodt?*

Maar als gij *deze* tegenstelling maakt tusschen de ambten van den Christus, dan rukt gij Hem ook uiteen! Dan zijn wij gelijk aan de wereld hier voor Pilatus, die over den koning en den profeet meent te kunnen spreken los van zijn priesterschap, alsof die van elkaar te scheiden vielen! Neen - in *àl* Zijn ambten is Hij val èn opstanding, *exlex* vàn het *vleesch, wet*-gever van *zichzelf! Dezelfde* vernedering, die Christus als *priester* ons oplegt, verbrijzelt ons *óók* in Zijn *profetische* en in Zijn *koninklijke* werkzaamheden. Als *Profeet* moet Hij ons eerst *ontledigd* hebben van de leugen, ons leugenaars genoemd hebben, eer Hij *één* waarheidswoord aan

ons kwijt kan. Als *Koning* moet Hij ons eerst met *slaven* en *rebellen* hebben vernederd, eer Hij één mirredruppel van Zijn koningshand op ons kan laten vallen. Ja, het is óók in onze eigen gedachten nog zoo vaak een groote fout, dat wij het ons *vernéderend* element alléén maar zien in Christus' *priesterschap*. In *àl* Zijn ambten kan Hij ons slechts door de vernedering heen verhoogen. Niet slechts als priester, maar óók als profeet en ook als koning is Christus *ergernis en dwaasheid*. Een theologie, die *alleen* maar in Christus' priesterschap de vernedering ziet, ze moge haar orthodoxie bezwéren, toch staat ze feitelijk op dezelfde lijn als Pilatus, en het Sanhedrin, en heel dit arme Jodenvolk. Ook deze drie hebben Christus' priesterschap volmaakt voorbij gezien. Waardoor? Omdat ze den dwazen waan gevoed hebben, dat Jezus van Nazareth *wél* het *profetendom*, en *wél* het *koningschap* aangaat, maar dat men zijn *priesterschap* wel kan verzwijgen.

De Joden, - ze hebben Christus als *profeet* in *verhoor* genomen, en hem *eerst ná het verhoor* als profeet tot exlex gemaakt.

En Herodes en Pilatus - ze hebben Christus als *koning* in *verhoor* genomen, en hem eerst *ná dat verhoor* als koning tot exlex gemaakt.

Maar de gansche vergadering van deze tyrannen - ze heeft Christus als *priester geen oogenblik in verhoor genomen*, doch Hem maar *dadelijk* tot exlex gemaakt. De Verhoorder, de Vervuller, de Voorbidder van alle priestergebeden *was al buiten* de wet gezet, toen, vlak in Zijn nabijheid, de laatste kinderen Abrahams hun póoverste bedelaarsgebed kwamen doen, en bij dien ‘hond’ Pilatus kwamen bedelen om een paaschbroodje voor één van Abrahams mismaakte kinderen, Bar-Abbas, of Jezus, dat doet er nu niet meer toe....

O Heere, hoe hebt Gij mij - want ik ben onder hen geweest - hoe hebt Gij mij vernederd, toen Gij mijn oogen dáárvoor openbraakt. Ik heb mijn vernedering niet gewild. En daarom heb ik den priester niet geacht, hoewel ik meende, met den koning en den profeet nog wel gereed te zullen komen.

Bewaar mijn kerk, en ook mijzelf, voor deze ketterij in den grond:

dat ik meenen zou, dat Christus als profeet en koning, als waarheidsverkondiger en leidsman van mijn leven, mij *minder* komt vernederen, dan Hij als priester doet. Heere, eerst wanneer de *gansche* Christus mij *geheel* verbrijzelt, eerst dàn zal de gerichtshandel van het vleesch tegen Christus door U in de vierschaar van mijn conscientie zijn weersproken, tot het mij blijkt zóó dwaas te zijn als - de omgekeerde wereld.

Daar is reden tot verootmoediging, ook voor de orthodoxe kerk. Zij komt Pilatus' en der Joden fout nog niet altijd te boven.[1)]

Doch voorts: ook de *wereld* wordt op dezen dag *geoordeeld*.

Heel de wereld.

Door Christus' priesterschap te negeeren, en over de andere ambten druk te doen, heeft zij Hem zwaar beleedigd, Hem als *Messias* uit elkaar gerukt. Hier vallen zoowel Rome als Israël en Ezau, hier vallen àllen onder het oordeel. De wereld heeft Hem tot exlex gemaakt, *eer* Hij zou kunnen zeggen: *ik* ben het paaschlam, en - mag ik mijn *eerste preek* nog eens overdoen, nu aan het eind, mijn eerste preek over de amnestie der gevangenen Gods?[2)] Satan heeft daarbij geschaterd, - omdat de *barmhartigheid* van God, die Israël de gevangenis opent, *niet eens aan het woord kon komen,* toen Christus voor Pilatus stond, en priester wilde zijn. En *Israël*, och ja, het wilde het diensthuis uit, en riep om zijn vrijgelatene, die den vrijheidsdroom van Israël tot gretig begeerd symbool zou strekken. Maar het had vooraf zijn eigen Losser in het diensthuis teruggeleid; we spraken er reeds van.[3)] Dit dwaze volk heeft de brandende vraag, of Jezus Christus *object,* dan wel *auteur* van Israëls vrijheden zou zijn, besproken *buiten* het schema van zijn eigen wetten, en buiten de gemeenschap aan de Schrift; toen was het verongelukt. Bar-Abbas - nu als type - ook. Men heeft te laat aan hem gedacht.

1) Ook al, omdat ze minder naar het *schema* van haar denken, dan naar den *inhoud* heeft gezocht.
2) Vgl. bladz. 426.
3) Hoofdstuk XI van dit deel.

Wie beeft er voor dit ongeluk? Voor dit vernietigend oordeel? Slechts hij zal 't zijn, die de priesterlijke liefde van Christus Jezus zich laat verkondigen door de *wet van Gód,* en door die *alleen*.

En voor den Man van smarten is de vernedering zóó groot geweest, als dit maar bij de menschen kon. Dat Zijn priesterlijke liefde in het uur van Zijn werving en vervulling van Israëls priesterlijke privilegiën (waarvoor *Hij* heden Zijn bloed kwam geven) geen enkel wettig woord over Zijn priesterschap noch over Israëls privileges kon spreken, dat is Zijn stomme vernedering geweest. Men heeft Hem uit elkaar getrokken: *slechts in die smart vindt Hij zich zelf terug*. Zijn priesterhart lijdt zwaar; maar de *profeet* in Hem niet minder: o God, is *dit* het resultaat van mijne *eerste* preek? En de *koning* is ook vernederd: Bar-Abbas, die rebel is meer dan Hij: want Bar-Abbas is nog niet buiten de wet gesteld. Zoo'n gevangenis is tenminste nog een huis van *ernst*....

O Christus, met de doornenkroon, - wij zien de doornen reeds om Uw slapen. Wij zien, dat in de heele wereld geen denksysteem, geen leervorm, ooit bedacht is, om de priesterlijke storting van Uw bloed ook maar in bespreking te nemen op regelmatige wijze. Uw *vergeten hoofdstuk* is slechts buiten de wet van Kaïn, en van Ezau, en van Mozes, en van Augustus, te bespreken.

Waaruit ken ik mijn ellendigheid?

Uit de wet van God.

Niet uit mijn eigen wetten?

Neen, want die zwijgen Hem dood; dat is de grootste ellende, en niemand neemt het ter harte. Christus exlex, de borgtocht is door geene wet van beneden verklaard.

Maar dat men U zóó vergeten kan, Heiland, en dat Uw bloedstorting *bij voorbaat* is gescheiden van de feesten van Bar-Abbas, en van de wet van Mozes, en van het forum van Rome, dat is vandaag Uw bitter brood geweest. Uw bloed stroomt uit, en daar is geen enkel wereldsch boek van recht, dat daarop letten kon dan het recht van *Gód alleen*.

Dit noemt de Geest van Christus later: in de gestaltenis van

eenen slaaf te zijn. De slaaf is exlex; is hij dat niet meer, dan heet hij anders. Alzoo, dit heet dus slavernij. Dit is dus Zijn ontlediging, Zijn ergernis en dwaasheid.

Pilatus heeft Mozes ontzien[1] 's morgens vroeg. En ook nog tegen den middag.[2] Hij heeft de schaduwen ontzien, maar voor het *lichaam* had hij zoo geen oog. Nu, het is dan ook verschrikkelijk on-regelmatig in deze van wetten opgepropte wereld.

1) Bladz. 280 v.v.
2) Bladz. 522, 523.

Hoofdstuk XXIV. Christus op het tweetal.

> *En zij hadden toen eenen welbekenden gevangene, genaamd Bar-Abbas. Als zij dan vergaderd waren, zeide Pilatus tot hen: Welken wilt gij, dat ik u zal loslaten: Bar-Abbas, of Jezus, die genaamd wordt Christus? Want hij wist, dat zij Hem door nijdigheid overgeleverd hadden.*
> MATTHEUS 27:16-18.

DE zonde valt altijd uit haar eigen rol. Zij kan niet anders. Want zij is de dwaasheid zelve: de lof der zotheid wordt in het spel der zonde daarom immer weer bezongen.

Dit geldt wel allermeest voor het proces, dat de wereld tegen Gods eigen Zoon geopend heeft. In dat proces is de logica, mèt het recht, volkomen zoek. Niet alleen is dit rechtsgeding van de zijde der menschen een gruwel van ongerechtigheid, maar het is óók de *dwaasheid,* en die gekroond.

In zooverre is dan ook hetgeen wij hier opmerken, zooal niet een *tegenspraak,* dan toch een *aanvulling* van hetgeen gezegd werd in het begin van het voorgaande hoofdstuk.

In dat voorgaande hoofdstuk hebben wij n.l. gezegd, dat *Satan zijn juisten tijd wel kent,* dat hij dien tijd ook *wèl* gebruikt, en dat hij een zekeren horribelen stijl weet te volgen in al zijn duistere werken; óók in dat duister werk van de verdoemenis van Jezus Christus.

Dit houden wij vol. Wij mógen er niets van af doen, omdat, gelijk reeds gezegd werd, het satanische zinnen en verzinnen steeds weer gedwongen is, zich aan te passen bij het vaste bestek van Gods geordend plan. De *slooper* van het paleis - of die het gaarne

wezen wil - kan zich nu eenmaal niet losmaken van het door den *bouwer* gevolgd bestek.

Zoolang wij daarom in den wirwar van Jezus' rechtsgeding letten op de structuur van het werk, dat de *onzichtbare* wereld daarin doet, zoowel in het *goddelijk* recht, als in het *duivelsch* onrecht, is er voor ons niets anders te ontdekken, dan een verbijsterende *logica,* een verheven vertoon van *consequentie*, een logisch ingedacht *systeem* van dood en vloek, en van grondig verderf.

Evenwel, de hemel en de hel slaan als *onzichtbare* machten dwars door de *zichtbare* wereld heen.

En die *zichtbare* wereld is bezet met kromme menschen, dwaze peuteraars, scharrelaars en sjacheraars en dribbelaars om den stoel van God, en om den troon, den opgeverfden houten troon, waarop de vorst der duisternis te pronken zit.

En in die *menschen* zit nu heelemaal geen stijl.

Hun zonde komt niet aan het *satanische* systeem toe, maar is een stuurloos drijven, en dus een uit den koers drijven, op de meren, die, tusschen hun gezicht-benemende bergen, de diepe afgronden bedekken. Daarop zijn ze te spelevaren gegaan. *Zij* hebben *géén* systeem in hun werk, en begrijpen dan ook het satanische plan en systeem niet. Waarom niet? Omdat zij *God* niet kennen. *Kenden zij Gód*, - in het *geloof!* - dán zouden zij iets van Satans stijl verstaan hebben, omdat, gelijk wij reeds zeiden, Satan zich aansluit bij het werk en het systeem van God, voor zoover hij dat kent of vermoedt, of het zich uit aanschouwing kan herinneren. Maar God kennen zij niet, en, ja, de Satan zelf verraadt hun zijn gedachten niet. *Hij* leert zijn jongeren niet van den weg, dien hij voornemens is te gaan. Komt hij niet als als een engel des lichts? En is zijn parousie geen ap-ousie, d.w.z. is zijn verschijning geen verbèrging van zijn wezenlijken zin? Neen, wie van Satan leeren moet, zal van hèm zijn wegen niet leeren; slechts in de school van *God* is er een psalm, die zegt:

> Wie Hem nederig valt te voet,
> *Zal van Hem zijn wegen leeren*.

Zoo kan het zijn, dat de menschen, die in Satans hand gewillige werktuigen zijn, niet weten, dat door hun *dwaasheden* heen zich een *plan* van hel èn hemel saam volstrekt. Zoo kan het ook gebeuren, dat *zij* voortdurend *uit* hun rol vallen; dat zij hun eigen consequenties telkens weer verloochenen, en stuurloos tusschen de hooge bergwanden, waartusschen hun diepe meren besloten liggen, heen en weer drijven, tot een verraderlijke rukwind van tusschen die bergtoppen schiet - het einde.

Zoo ging het heden ook Pilatus.

Wij zagen, dat hij, door zijn voorslag, om Christus te *kastijden,* en Hem dan maar los te laten, dezen tot *exlex* gemaakt heeft.

Indien van dit schrikkelijke kwaad Pilatus nu de *consequentie* had willen trekken, *dan zou Christus nooit op een tweetal hebben kunnen komen*. En allerminst met *Bar-Abbas*, van wien reeds in het voorgaande hoofdstuk gesproken werd.

Immers, de exlex moet in de wereld een *uitzondering* zijn, gesteld al, dat men hem als zoodanig proclameeren wil. Hij is immers buiten de wet geworpen, en prijs gegeven aan elks willekeur?

Zal dit gebaar nu *zin* hebben, en zal de *zin* van deze daad den mensch, die ze doet, zelf *duidelijk* zijn, dan *moet* degene, die de daad bedrijft, haar consequenties aandurven. En een der eerste consequenties is, dat de exlex - wie het dan ook zij - in geen enkel opzicht met een ander, die *niet* exlex is verklaard, op een tweetal is te plaatsen, alsof men die beiden nog kon *vergelijken* met elkander.

Doch Pilatus heeft dat heden wel gedaan. Hij plaatst Christus op een tweetal, en formuleert het aldus: *Bar-Abbas òf Jezus*, die genaamd wordt Messias.

Was dit nu nog gebeurd *vóórdat* de Christus tot den exlex was geproclameerd, dan was het, van Pilatus' kant althans gezien, zóó erg en ergerlijk niet geweest. Want Bar-Abbas was tot nu toe *niet geplaatst buiten de wet*. Integendeel, *hij* was juist naar de regelen van de wet behandeld en gestraft. Was nu Jezus nog niet door Pilatus buiten de rechtswetten en -plichten gesteld, *dàn* zou

een tweetal: Bar-Abbas-Jezus, althans *menschelijkerwijs* gesproken, nog eenigszins zin gehad hebben.

Maar Pilatus doet de dingen anders.

Bar-Abbas is naar de wet behandeld. Hij was een oproermaker; Petrus noemt hem later een moordenaar. De *wet* der overheid heeft dien man geoordeeld; de *wet* houdt hem gevangen; en als hij vandaag de gevangenpoort uitgaat, dan zal *zelfs dat* nog zijn *overeenkomstig de wet;* men denke slechts aan hetgeen het voorgaande hoofdstuk ons liet zien.

Maar Jezus *is* exlex geworden; en - *nadat* dit gebeurd is, komt Hij met Bar-Abbas op een tweetal.

Is dit niet Pilatus' *inconsequentie?* Is dat niet de lof der zotheid? Hier worden, óók op Pilatus' eigen standpunt, twee *ongelijksoortigen* op een tweetal geplaatst, *alsòf* zij gelijksoortig waren.

Wij deinzen zelfs niet terug voor de uitspraak, dat reeds volgens *menschelijk* recht, en ook volgens Pilatus' *eigen,* voorafgaande uitspraak, de *naast*-elkaar-stelling, de *co*-ordinatie, van Bar-Abbas en den Nazarener, *voor Bar-Abbas een vernedering was*.

Let ook op deze bizonderheid, hoe kras de uitspraak ook schijnt te wezen.

Gewoonlijk zeggen wij: wat wordt *Jezus* hier vernederd! Sommigen zouden zelfs Bar-Abbas willen *feliciteeren,* zij denken zoo: die man is uit den drek *verhoogd*. Zelfs zijn er ernstige uitleggers, die zich te buiten gaan aan een onwaardig spel van *allegorie,* dat sinds oude tijden - vermoedelijk bij gebrek aan gedachten - Bar-Abbas heeft voorgesteld als een *symbool van den zondaar*, die door Christus' *borgtochtelijk* werk in vrijheid wordt gesteld. Dit allegorisch gegeven wordt dan verder in veel stichtelijke redenen nader uitgewerkt. In dezen vorm: Jezus gaat naar den dood, Bar-Abbas keert naar het leven terug, en zóó moeten wij allen Bar-Abbassen worden, die door Jezus' stervensgang aan den dood ontsnappen, en in het leven worden teruggeleid, halleluja, dat zij zoo.

Maar zulk een allegorie is toch wel in strijd met den Bijbel.

Ten eerste: Bar-Abbas is door Christus als borg volstrekt niet vrijgelaten. Christus' gansche heiligheid heeft *tegen* deze vrijlating

geprotesteerd. Als Christus straks Bar-Abbas ziet uitgaan in vrijheid, dan heeft Hij voor dezen man bij God niet gepleit, en voor dezen man Zijn bloed niet gegeven. Wij spreken nu natuurlijk over Bar-Abbas, gelijk hij in de geschiedenis optreedt; voorts mogen de verborgen dingen blijven voor den Heere. Bovendien: wij mogen wat Pilatus, tegen alle rechtsorde in, bestaan durft, niet overdragen op de besluiten van Gods welbehagen, dat den goddelooze rechtvaardigt om Christus' wil.

Neen, laat ons het omgekeerd zeggen: op Pilatus' standpunt, en zelfs op algemeen-menschelijk standpunt, is het tweetal Bar-Abbas-Jezus, *óók voor eerstgenoemde*, een vernedering. Want Bar-Abbas was bij de menschen *niet* de exlex, en Christus wel. Dat beteekent dus: hier wordt een voor de menschenwet onvolwaardige gesteld *naast* een welhaast volwaardige, een rechtelooze *naast* een rechthebber, een man, dien men niet meer ernstig neemt, *naast* een man, wiens geval secuur door de wet bekeken werd en wordt. Dit wonderlijkste, grilligste tweetal, zou voor Bar-Abbas eerst dàn zijn *vernederend* karakter verloren hebben, wanneer Pilatus vooraf had *teruggenomen* den goddeloozen voorslag, om Christus, hoewel onschuldig, te *kastijden* en 'dan maar' los te laten, m.a.w. wanneer Pilatus den rechtshandel weer *van den grond* af had opgebouwd, en dan alleen volgens de strikte logica van zijn eigen menschelijk recht. Maar nu hij dit *niet* gedaan heeft, nu is óók voor Bar-Abbas dit dubbel-tal een pijnlijke vernedering.

Daar zijn, gelijk wij boven reeds hebben gezien[1)], nog niet zoo lang geleden, enkele nobel-voelende voorgangers van het joodsche volk geweest, die den voorslag hebben gedaan, het proces van Jezus te herzien, en, bleek dat noodig, hem te ontdoen van het odium, dat door zijn volk op hem geladen is. Welnu, wij zeggen het in vollen ernst: indien deze commissie voor rechtsherstel, stel, dat zij aan het werk toog, haar werk volkomen wilde doen zijn, dan moest zij *ook het proces van Bar-Abbas herzien*. Hij heeft óók *recht op eerherstel*. Want het gaat in zijn proces heden

1) Zie bladz. 333.

niet om de vraag, hoe *God* over Jezus denkt, maar volgens welke *menschelijke* rechtstermen Hij is losgelaten. En deze rechtstermen waren zóó vernederend voor Hem, dat Bar-Abbas, indien hij zedelijk hoog gestaan had, op dit tweetal niet zou hebben willen staan; hij had zijn vrijlating, als gevolg van een keuze uit *dit* tweetal, niet moeten willen.

Waarom wij dit zoo zeggen?

Maar waarom anders, dan om op den staat van Christus' vernedering te wijzen?

Eerst als wij op deze dingen - nuchter, doch vaak vergeten - den vollen nadruk leggen, eerst dàn krijgen wij een inzicht in de verbijsterende logica van hemel en van hel. Dan eerst zien wij, hoe schandelijk en hoe diep de Christus is *vernederd*. Hij, die als exlex in de wereld staat, *is nu voor iedereen een schande. Dit* is het wat Jesaja zegt: geen gedaante had Hij, noch heerlijkheid. *Dit* is het wat Jesaja andermaal zegt: Hij was de onwaardigste onder de menschen. *Dit* is de aanvang van de nederdaling ter helle: de Knecht des Heeren was minder dan de minste menschen, voor ieder een blamage. Abel wordt een schande - zelfs voor Kaïn; ja, dat is benauwende logica.

Dit is dan ook de groote *verberging*.

God gaat hier in verberging: Jezus is, ook als exlex, de Zoon van God.

Daar slaat hier een geest van waanzin over de menschen. En de keel van ieder, die zichzelven kent, wordt dicht geknepen bij de gedachte, dat *wij* Bar-Abbas hadden kùnnen zijn; dat *wij* met - Jezus op een tweetal hadden kunnen staan; en dat *wij* dan, naar menschenrecht, heusch naar menschenrecht, hadden kúnnen zeggen: *spaar mij die vernedering*. Wie hier zijn keel niet dichtknijpen voelt, die kent zichzelf niet. Maar wie over deze dingen in geloofsgehoorzaamheid bevend nadenkt, die belijdt zijn God, dat de zonde de groote on-zin in de wereld is, dat zij de wereld onderst boven zet, dat zij mij zelf onderst boven keert, hoewel - helaas - nooit binnenst buiten. Die zegt tot God: Vader, ze moeten mij kiezen boven Jezus, help mij, Vader, aan die eere ga ik te gronde. Bar-

Abbas deelt zijn paaschbrood met mij, hij dringt het mij op en zegt: tast toe, het is ook kost voor u. Maar ik eet mij den dood aan zijn paaschbrood, Heere, geef mij manna. Die deze dingen eenmaal heeft gezien, die vraagt zijn God, dat hij dit dwaze, dit menschelijke, al te menschelijke tweetal, *van den grond af*[1] moge verfoeien, en dat hij Christus slechts moge zien als den Eéne, *die alle vergelijking belacht,* en die *met niemand te vergelijken is*.

Dan eerst hoort hij een stem van boven naar beneden roepen: *met wien dan zult gij Hem vergelijken, dien Hij gelijk zij, spreekt God, èn Satan?* Dan eerst voelen wij, hoe de groote verberging van het wezen en de eer van God, welke verberging thans in dit dood'lijk tweetal de *consequentie trok uit de wet van de vleeschwording des Woords,* hier éven dwaas en ergerlijk is, en éven ongerijmd voor het vleesch, als het *gánsche* Evangelie. De ‘dwaasheid’ wordt niet pas ‘gekroond’ als Bar-Abbas 's avonds de gevangenis *uitgaat,* onderwijl Christus strompelt onder het kruis, maar de dwaasheid greep reeds haar kroon, *toen het tweetal werd geformuleerd: Jezus of Bar-Abbas*. Want dunkt u van dit ferme tal? - deel de stembriefjes maar uit. Wat dunkt u, vrije menschen, wat dunkt u, kinderen Abrahams?

Met opzet hebben wij de dingen zóó gezegd.

Want naar onze meening valt hierop de *nadruk*.

Niet, dat de verdere bizonderheden geen beteekenis hebben.

Maar zij komen pas op hun plaats, als men déze dingen eerst aan de orde stelt. Daar zijn voor het overige bizonderheden genoeg, die hier de aandacht vragen.

In de eerste plaats spant de figuur van Pilatus de aandacht. Deze man met zijn weifelend beleid, heeft, door den uitweg te zoeken, dien wij hem thans zien inslaan, voor de laatste maal getracht, zich te ontdoen van Jezus, doch zich in 't zelfde oogenblik geheel en al gevangen gegeven aan de macht der Joden. Hij kan van nu af aan niet meer terug.

1) Van den grond af; anders is het altijd te laat.

Maar dan is voorts de persoon van Bar-Abbas ook geheimzinnig genoeg.

Wij weten niet veel van hem, dan dat hij een moord begaan had, en dat die moord was bedreven ter gelegenheid van een *oproer* in de stad. Sommigen meenen, dat bij voorbaat af te wijzen is de gedachte, dat Bar-Abbas een rol gespeeld zou hebben in de telkens oplaaiende vijandschap der Joden tegen het romeinsche volk; want, zoo zeggen zij dan, het zou voor Pilatus toch wel bezwarend zijn geweest, als hij iemand, die tegen Rome apert gestreden had, nu als candidaat voor vrijlating presenteerde.

Wij meenen evenwel, dat dit niet juist geredeneerd is. Niet alleen kwijt Pilatus in het algemeen zich niet zoo streng van zijn plicht; maar ook het feit, dat *Jezus zelf* was aangeklaagd van *staatsvijandige* actie, zegt al genoeg. De vergelijking van Jezus (na *deze* beschuldiging) met Bar-Abbas maakt het juist waarschijnlijk, dat ook Bar-Abbas als rebel tegen het romeinsche gezag zal zijn gevonnist. Pilatus wil immers vandaag met alle geweld de Joden te vriend houden? Welnu, - de naast-elkaar-stelling van Jezus en Bar-Abbas zou te gereeder aan den volkswensch tegemoet komen, en aan den brullenden leeuw van het joodsche chauvinisme althans een lokspijs, die zijn honger voorloopig stilde, toewerpen, indien óók Bar-Abbas op een of andere wijze betrokken was geweest in een anti-romeinsche beweging, gelijk zulks van Jezus was gezegd.

Intusschen, wij mogen niet meer als zekerheid aanduiden, dan inderdaad zeker *is*. Met eenigen schijn van zekerheid is hier niet te spreken.

Dat is evenwel ook niet noodig.

Want zoodra Bar-Abbas maar achter de gevangenispoort gesloten was, werd hij tóch in de oogen van het volk in zekeren zin een *held*. Helden-reputaties zijn zoo goedkoop als populariteit. En - wat Bar-Abbas' geval betrof - een *oproer* was immers altijd, hoe het dan ook ontstaan mocht zijn, een revolutie tegen het romeinsch gezag? De naamloozen, die er in betrokken waren, vonden, althans voor een deel, daarin altijd gelegenheid, hun haat te koelen tegen dat verwenschte imperium van Rome. Voeg daarbij, dat in elk

geval ieder de Romeinen haatte, en dat het achter slot en grendel zetten van een zoon van Abraham door Rome, de onderworpenheid van Abrahams kinderen hen aan den lijve voelen deed; denk daarbij ook aan den Paaschroes van vandaag, die *bij voorbaat* den man, die straks de gevangenis zal uitkomen, in breede wierookwalmen van Israëls zelfaanbidding plaatsen zal: - en gij begrijpt wel, dat Bar-Abbas, wie hij verder ook wezen moge, op dit moment zoo al niet als persoon, dan toch zéker als *symbool*, in zijn candidatuur voor de vrijlating, de sympathie heeft.

Daar komt nog iets bij.

Hij heet: Bar-Abbas.

Letterlijk beteekent dat nu: zoon des vaders. Het spreekt haast vanzelf, dat dit geen gewone familienaam is geweest, omdat ieder mensch zoon van zijn vader is. Daar is reden om te vermoeden, gelijk sommigen willen, dat die ‘abbas’, d.w.z. die *vader,* een *rabbi* is geweest; Bar-Abbas zou dan uit een rabbijnen-familie zijn gesproten. Rabbi's, volksleeraren, heeten immers officieel: *vader*. Treft deze onderstelling de waarheid, dan is Bar-Abbas iemand van niet onaanzienlijke afkomst. Dan is, bovendien, bij zijn inhechtenis-neming een bekende rabbijnsche familie betrokken. Dan beteekent zijn geval dus niet maar een ordinaire strafexercitie tegen een of anderen straatschender, maar dan wordt het te meer waarschijnlijk, dat achter zijn verzet tegen Rome de rabbijnsche trots, de joodsche theologie, de voorvaderlijke traditie te zoeken is. Wij denken hier zelfs aan Judas Iskarioth, die immers ook aan de rabbijnen hart en hand gegeven had, en *daarom* Jezus ook niet meer verdragen kon[1)]. Ook al zou Bar-Abbas om een reden, die met het joodsche nationaliteitsgevoel niets te maken had, gevangen zijn genomen, ook dan wordt *vandaag*, zoodra maar éven zijn naam genoemd is als candidaat voor amnestie, deze rabbijnenzoon een volksheld: hij was trouwens ‘welbekend’. Men behoeft maar even de kromme lijn van de volkslogica en de kromme wegen van de volksgunst zich in te denken, en men is er volmaakt zeker

1) Zie deel I, bladz. 162 v.

van, ook al durft men geen enkele bizonderheid omtrent Bar-Abbas' zondenregister als historisch betrouwbaar erkennen.

Om al deze redenen nu is het niet gewaagd, in het tweetal: 'Bar-Abbas-Jezus' een tegenstelling te zien tusschen de *vàlsche vrijheid, die Israël zocht*, en de *wáre vrijheid*, *die Christus beloofde*. Denkt gij, dat Jezus alleen maar door Judas verraden is, en dat de dertig zilverlingen alleen tusschen hem en de priesters gewisseld zijn? Wel neen, dit ware voor den Christus exlex te geringe schande. Toen Judas Hem verried, toen zagen wij, dat uit Zijn *twaalftal* er één uitviel[1)]. Eén uit *twaalf*, - dat is 'niet veel', Maar vandaag overkomt Christus iets, dat, numeriek gesproken, erger is. Zij zullen Hem *állen* verraden. Het protest, dat Judas tegen Jezus uitgebracht heeft, neemt tastbare vormen aan in het tweetal Bar-Abbas-Jezus. De naam van Bar-Abbas wordt vandaag een leuze, een partijprogram. Hij wordt voor de hittige volksfantasie de drager van de zuiver-joodsche gedachte. En hij wint het dan onmiddellijk van Jezus van Nazareth. Want Bar-Abbas bevecht de vrijheid zoo *dadelijk* maar. Jezus van Nazareth, ach, die is de pionier van een vrijheid, die àl maar wissels uitreikt op - de *toekomst*, op morgen. En morgen, nu ja, - dat komt nooit. Bar-Abbas verlost Israël uit de boeien van *Rome*, en dat is vrij wat nuchterder, dan het werk van *Jezus*, die telkens spreekt over vrijmaking uit de slavernij der *zonde*. Bar-Abbas, ook al weet hij er zelf misschien niet van, wordt geannexeerd door den joodschen vrijheidswaan, en *láát* zich annexeeren, vooral omdat hij nog zoo veilig achter de gevangenisdeur zit, en dus zich zoo gemakkelijk kneden laat, zoo als elk ideaal, welks drager geen mond heeft om te spreken en - tegen te spreken. Maar Jezus heeft altijd afgestooten. Hem was het nooit goed. Hij heeft de koningskroon zelfs eenmaal rondweg geweigerd. Bar-Abbas, dat is revolutie, Jezus, dat is evangelie; Bar-Abbas is vleeschelijk, Jezus is geestelijk; Bar-Abbas loopt in de lijn van Lamech-Kaïn, Jezus in de lijn van Seth-Abel; Bar-Abbas

1) Zie deel I, bladz. 396 v., Hoofdstuk XXIII.

wil veroveren, Jezus wil verdienen; Bar-Abbas laat het zwaard niet verroesten, maar Jezus geeft het zwaard geen werk te doen. Bar-Abbas is de held, maar Jezus een worm, waarop men wel trappen moet, al loopt men nog zoo omzichtig: ecce homo, zou men van hem willen zeggen, - maar van Bar-Abbas spreekt men anders.

Misschien valt hier nòg een bizonderheid te noteeren. Daar zijn n.l. verscheidene handschriften, en dat zijn lang geen onbetrouwbare tekst-getuigen, die Bar-Abbas den naam geven van: *Jezus*.

Wij zullen ons niet vermoeien met de tekst-critische vraag, welke lezing in de onderscheiden handschriften de voorkeur verdient, die mèt, of die zónder den naam Jezus. Genoeg zij, dat er inderdaad veel pleit vóór de opvatting, dat Bar-Abbas óók heeft geheeten *Jezus*, of Josua.

Is deze opvatting juist, dan zijn hier twee Josua's, twee Jezus-sen, op het tweetal geplaatst: Josua-Bar-Abbas, en Josua van Nazareth.

En is ook dit dan niet geweest een samenschikking, die geen speling van het lot, maar een openbaring is van God?

Twee Jezussen: - maar daar ligt het heele probleem van de vleeschwording des Woords.

Wij doelen op het volgende.

De vleeschwording des Woords, dat is immers *verberging* van God, en van Gods majesteit, achter de schamele menschelijkheid van Christus. In haar gaat de Logos schuil achter de bedekselen van de vernederde menschelijke natuur.

Deze vleeschwording des Woords nu, heeft haar goddelijken stijl consequent doorgevoerd ook in den *naam*, dien Christus aannam; want Hij is genaamd *Jezus*, Josua.

Die naam Josua of Jezus, is hierom zoo bizonder, omdat hij volstrekt niet bizonder is. Er waren in die dagen duizenden, die denzelfden naam droegen. En vandaag zijn zij er nog. Daar staan Josua's, d.w.z. Jezussen, op de markt van elke groote stad, en van elk groezelig dorpje onder kramers en veekoopers. Het is dus wèl een alledaagsche naam.

Maar juist die *alledaagsche* naam behóórde bij het vleesch-

geworden Woord. Indien Jezus een naam had *moeten* ontvangen, (stel, dat het kon) die Zijn wezen volkomen uitdrukte, dan zou God *uit geen enkel menschelijk namenregister* een keus hebben kunnen doen. Want Jezus is de gansch bizondere; zóó als Hij, is er niet één in gansch het heelal. Een naam, die Zijn wezen volkomen uitdrukte, of aan die volkómen uitdrukking zoo dicht mogelijk toekwam, zou dus door niemand zijn begrepen, niet alleen, maar ook geen handvat zijn geweest, waaraan men Gods vleeschgeworden Zoon kon vastgrijpen. En daarom moest het vleeschgeworden Woord een naam voeren, die zich *aanpast* bij Zijn missie, en haar doel. Een naam, waaraan de menschen Hem kunnen grijpen, een naam, waarin de openbaring *klaarblijkelijk* blijft. De *openbaringsnaam* van Jezus Christus *moest* wezen: alledaagsch. Ook Christus is in alle opzichten ons gelijk, uitgenomen de zonde; daarom komt Hij niet met een meer dan aristocratischen naam, dien niemand verder in de wereld dragen kon, doch met een naam, dien de man van de straat ook dragen kan. Dat hoort bij Zijn vernedering, bij Zijn gemeenzaamheid. Ook hierin zijn Gods gedachten anders dan die der menschen. Joodsche schrijvers pleegden voor den Messias blinkende *uitzonderings*-namen te fantaseeren[1)], maar God gaf Hem den alledaagschen naam van Josua, even gewoon als in onze taal Jan of Piet. Maar de keus van dezen naam was op zaligheid en op oordeel gericht. Immers, de naam van Josua beteekent: *de Heere redt*. De rijke zin van dezen naam mocht al ontgaan aan de aandacht van de ontelbare Josua's, die de markt onveilig maakten,

1) Enkele joodsche fantasieën dachten den Messias volgende namen toe: Sjalôm (vrede); Chadrakh (scherp en mild, n.l. scherp tegen de volkeren der wereld, en mild tegen Israël); Risjôn (de eerste); Jinnôn (omdat hij van eeuwigheid is of de dooden laat opstaan); Chanina (‘genade’); Menachem ben Chisqijja (trooster, zoon van Hiskia); Chiwwará debê Rabbi (de witte, d, w.z. de melaatsche, van het huis van den Rabbi, vergel. Jesaja 53:4); Jahwe; Tsèmach (spruite); Natrona of Netirutha (de wachter of wachtende); Menachem (trooster); Bar-Naphlê (zoon der vervallene vergel. Amos 9:11); Nehora (licht); Anani (die met de wolken komt); Efraïm (misschien uit Jeremia 31:9 en 20 te verklaren); Menachem ben Ammiël (trooster, zoon van Ammiël). Al zijn dit natuurlijk geen eigennamen, die de Joden aan den Messias toedachten, zij zijn toch in zooverre typeerend, omdat zij heel ver afstaan van de bijbelsche openbaringsgedachte, volgens welke Jezus een alledaagschen naam draagt, wijl dit behoorde bij Zijn vernedering in haar consequenties. Zie voor deze namen zelf Strack-Billerbeck, Kommentaar Matthéüs, bladz. 64-67.

maar in Jezus van Nazareth *wordt die naam volkomen vervuld*. Men mag Hem op Zijn naam onderzoeken, en men zal zien dat die naam Hem waarlijk past, Hem alleen past, Hem volkomen past. Dus was de naam, dien Jezus droeg, een openbaringsmiddel. Ook deze openbaring was wel niet adaequaat, maar toch zuiver. Wie *geloofde,* en met den naam Josua *worstelde*, zou in Jezus van Nazareth eindelijk de *vervulling* vinden van die geopenbaarde waarheid (dat Jahwe behoudt), die hij bij niemand anders kon vervuld zien. En wie *niet* gelooft, - die moet 'hoorende niet hooren'

Keeren wij nu terug tot Pilatus' tweetal.

Dan zien we dit: is het waar, dat *ook Bar-Abbas* den naam Josua gedragen heeft, dan krijgt de naamgeving, zoowel van hèm als van den Zoon van Maria en van David, nog een bizondere beteekenis, die pas in dit uur voor Pilatus' stoel ontdekt wordt. Die *ééne* naam *Josua* wordt nu in deze beide 'candidaten' *naar twee kanten uitgewerkt*. Jezus van Nazareth verlost van de *zonde*, en verlost door *recht*, en verlost door rechtsworsteling bij God; en Jezus-Bar-Abbas verlost van wereldlijke *tirannie*, verlost door *overmacht* (oproer), en verlost zonder aan eenige vraag van verdienste of van voldoening bij God te denken. Jezus van Nazareth verlost éérst geestelijk, en dringt pas daarna met Zijn vernieuwende kracht in de zichtbare wereld door, maar Bar-Abbas' 'verlossing' is enkel maar een pragmatisch gebeuren naar de wet van het vleesch.

En als nu vandaag deze twee Jezussen op het 'tweetal' staan, dàn is nú de groote *verberging* van het Woord Gods volkomen geweest: men kan den wáren Jezus eerst onderscheiden door *geloof,* en naar het Woord. Josua - Bar-Abbas en Josua van Nazareth op een tweetal: maar dan staan zelfverlossing door eigen kracht èn verlossing door genade op één tweetal; dan staan verlossing zonder vernedering en verlossing in den weg van vernedering op één tweetal. Bar-Abbas offert anderen, de Nazarener zichzelf. De één werkt in het zichtbare, de andere in het onzichtbare. Revolutie bij den één, satisfactie bij den ander. Náár het hart de één, ergernis voor het hart de ander. En dit alles zet het hart van Pilatus en van al wat mensch is, nu op één tweetal.

Wien ze nu straks zullen kiezen?

Mensch, *het doet er nu niet meer toe:* de zijnen hebben Hem niet aangenomen. *Al stemmen ze ook vóór Hem*, *één voor één*, *ze hebben Hem toch verloochend. De fout zit in het tal zelf*.

Sta nu straks niet bij Jezus te schreien, wanneer de volksstemming in Zijn nadeel uitvalt; want het *tweetal zelf* is reeds Messiasvervloeking.

Groet liever den Borg van uw ziel, om den arbeid, dien Hij verdragen heeft. Stom en zwijgend liet Hij dit tweetal passeeren. En dit was iets groots. Voor die joelende bende daar moge de naam Josua-Jezus elken bepaalden inhoud verlóren hebben, doch Jezus van Nazareth heeft achter Zijn naam de stem van Zijn God vernomen; voor Hem waren de enkele letters van Zijn naam, ook toen Hij op het tweetal stond, zoo zwaar als de eeuwigheid. Hij heeft den inhoud van Zijn naam overwogen in de tegenwoordigheid van Bar-Abbas en van Zijn hemelschen Vader; de karikatuur - Bar-Abbas - heeft Hem niet aan zichzelf doen ontvallen.

Toen dacht Josua van Nazareth bij zichzelven: laat hen maar gaan; mijn roeping is: Josua te zijn. Laat hen hun tweetal formeeren.

En zij hebben dat geformeerd.

En toen Jezus de logica der zonde zich dienstbaar zag stellen aan de keuze van het vleesch tégen den Geest, toen had Hij er alles van begrepen. Het *begon* zóó: Jezus *bóven* Bar-Abbas: ik vind geen schuld in Hem. Het *vervolg* was: Jezus *náást* Bar-Abbas: zie daar een tweetal. Het *eindigde* met: Jezus *ónder* Bar-Abbas: kruis Hem, en geef Bar-Abbas hier. Ja, Hij had er alles van verstaan, en verwrikte niet van Zijn plaats. Hij vond, dat Zijn taak nog altijd even simpel was als Zijn duizendmaal vernoemde naam, want Hij had tevoren het dragen van Zijn naam zóó zwaar gevonden als heden *zwáár* Zijn taak was in dit verschrikkelijke uur.

Jezus op het tweetal.

Wie huivert niet bij de gedachte, dat hij zelf niet beter is dan Bar-Abbas, en dat *daarom* de heele wereld, en óók zijn eigen vleesch, zou stemmen *tegen* Jezus en *vóór* hemzelf? Wie huivert niet bij de

gedachte, dat hij nog altijd precies zooals Bar-Abbas, op de kieslijst van ‘het vleesch’ *met God zelf op een tweetal staat?* Wie dáár mee te doen krijgt, die bidt: Heere help mij, want ik word krankzinnig, tenzij Gij mij den waren zin ontdekt van Johannes I: in den beginne was het Woord, en het Woord was bij God, en het Woord was God. En het Woord is vleesch geworden, en heeft onder ons gewoond, en wij hebben Zijne heerlijkheid gezien, *ook toen Hij op het tweetal kwam,* een heerlijkheid als des Eeniggeborenen van den Vader, vol van genade en waarheid.

Het tweetal van Pilatus: moriae encomium, de lof der zotheid.

Maar de vlucht uit dat tweetal, en de toevlucht in Jezus' armen: de lof der Godheid.

Komt, engelen, zingt Hem een lied toe. *Hij* mag het wel niet hóóren nog vandaag, maar zingt het zoo maar voor uzelf: *bij wien dan zult gij Hem vergelijken, dien Hij gelijk zij, zegt de Heere de Almachtige?*

Maar engelen, houdt uw gelaat nog tegen Hem strak.

Want God gaat Hem nu verlaten.

God *héέft* Hem al verlaten, toen dat sinistere tweetal opgesteld werd, zonder dat de wolken scheurden, of de hemel brak, of de zon verduisterd werd. Jezus, Borg, waaróm hebt Gij ook den alledaagschen naam van den marktjood, en van mij verdragen? Heere help mij, want ik weet het zeker: ook ik zou niet op U gestemd hebben.

Stil maar, zegt Hij nu tegen mij, dat is het juist, gij moet ook Mij niet ‘stemmen’, Ik en de Vader moeten *uw* naam hebben gekozen door de e-lectie, door souvereine verkiezing tot zaligheid. Daar is, zegt Hij, - een tweetal geweest voor de aandacht Gods. De één, die er op stond, was de oude mensch der zonde, de zoon der verderfenis; bestaande in de werkelijkheid. De ander was de nieuwe mensch der verkiezing, zuiver naar de idée. Toen hebben Vader en Zoon dien laatste gekozen, en hem zéér begeerd. Zij hebben naar welbehagen gekozen. En daarom kan ik leven en niet vergaan; en daarom ga ik uit de gevangenis van zonde en van Satan, door Hem, door Hem alleen, om 't eeuwig welbehagen.

Bar-Abbas gaat de gevangenis wel uit, maar laat de gevangenis staan, maar Jezus gaat de hel nu in; doch: de kerker wordt Uw buit, o Heer; Gij ziet Uw strijd bekronen met gaven, tot der menschen troost, opdat zelfs 't wederhoorig kroost, altijd bij U zou wonen.

Hij heeft de keuze van de aarde verdragen, om de keuze van Gods welbehagen te rechtvaardigen in Zijn dood, Zijn verberging, Zijn volmaakt verderf. En ik verneem daarvan in 't heilig Evangelie. Wat moet ik doen?

> ‘Wat moet ik doen, Heer, zeg mij: wat?’
>
> ‘Geef mij mijn kruis, uw kruis, uw hart, Uw liefde, uw berouw; en ga Met mij den kruisweg op naar Golgotha.’[1)]

1) J.H. de Groot, Sprongen.

Hoofdstuk XXV.
Christus voorgesproken en misduid.

> *En als hij op den rechterstoel zat*, *zoo heeft zijne huisvrouw tot hem gezonden*, *zeggende: heb toch niet te doen met dien rechtvaardige, want ik heb heden veel geleden in den droom om Zijnentwil.*
> MATTHEUS 27:19.

HET leven van den Zoon des menschen, dien waker tot God, is rondom afgezet met *droomen*.

De droom is er aan het *begin*, de droom is er ook aan het *eind* van Zijn leven hier op aarde.

De droom is er bij Jozef, den man van de vrouw, die Hem het leven *in*leidt; de droom is er óók bij de vrouw van den man, die Hem het leven *uit*leidt. Als Jezus nog in de kribbe gelegd moet worden, dan zegt de engel in den droom tot Jozef: neem Hem aan, Hij zal rechtvaardig zijn. En als Hij bijna naar het kruis gevoerd wordt, dan zeggen de geesten, dan zegt God, wederom in den droom, tot de vrouw van Pilatus: laat Hem gaan, Hij is rechtvaardig. En zoo is het leven van Christus tusschen de droomen gevat. Het bewuste en het onbewuste leven, de dag en de nacht, de wake en de droom - àlles moet aan Christus getuigenis geven, en alles moet Hem wijzen als den Rechtvaardige, met wien de wereld alles te doen heeft, al zegt zij 't ook zoo niet.

Dat was toch wel een eigenaardig intermezzo, zoo met dien droom van de vrouw van Pilatus. Het doet wel wat vreemd aan, te midden van dat straatrumoer en al die drukte van het proces,

de zwakke stem van een vrouw te hooren. Maar ze komt slechts even om een hoek gluren; ze laat zich niet eens zien; ze stuurt alleen een bode.

Toch is er iets bizonders met die vrouw.

De boodschap, die ze aan Pilatus door laat geven, valt midden onder het rumoer, dat losgebroken is, toen dat tweetal was vernomen: Jezus van Nazareth, of Bar-Abbas. Men zal dus moeten beraadslagen over de keus. Van alle kanten wordt het volk bewerkt: elke stem is er weer één. Het uur is toch wel ongeschikt voor een vrouw, die even de attentie van haar man vragen wil. Maar juist in dit oogenblik werkt de boodschap van die vrouw als een rem op Pilatus' driften. Zij werpt dan toch maar een blok voor het wiel van den wagen, waarin Pilatus zich stort in het ongeluk. Want zij zegt hem, dat hij zijn handen afhouden moet van dien rechtvaardige. En waarom dan? Wel, zij heeft vannacht een benauwden droom gehad. Zij heeft gedroomd over ‘dien rechtvaardige’; en die droom is haar motief genoeg, om tot haar man te zeggen: houd uw handen thuis, raak hèm daar niet aan, want ik ben bang voor de gevolgen.

Die vrouw van Pilatus is in de historie langzamerhand beroemd geworden. Reeds vroeg heeft zij de aandacht getrokken. De overlevering noemt zelfs duidelijk haar naam; ze zou geheeten hebben: Claudia Procula, ook wel verkort tot Procla. Deze vrouw, die wij nu vervolgens maar Claudia zullen noemen - zonder dat wij daarmee instemmen met degenen, die de historische betrouwbaarheid van de overlevering van dien naam als zeker aannemen, want hij blijft min of meer legendarisch - deze vrouw, zeggen wij, heeft in de geschiedenis een onuitwischbaren indruk gemaakt. Zij is zelfs door de grieksche kerk tot een heilige verklaard, en de 27e October is op den griekschen heiligen-kalender aan haar gewijd. Anderen - b.v. het apocriefe evangelie van Nicodemus - hebben gezegd, dat zij een proseliete is geworden van het Christendom, en dat zij later onder de belijders van den Christus een bekende en eervolle plaats heeft ingenomen. Zóó sterk heeft ze de aandacht

geboeid, dat zelfs een heele verhandeling over haar geschreven is[1)], en ten onzent heeft Frederik van Eeden over Pilatus en zijn vrouw geschreven; naar hij zelf zegt, deed hij het in gelijken geest als Anna Katharine Emmerich. Hij laat ook Claudia zich tot Jezus bekeeren, en zelfs Jezus optreden, om een verzoening tusschen Pilatus en diens vrouw te bewerken.[2)]

Het zal wel altijd moeilijk blijven tusschen fantasie en waarheid te schiften. Wij zullen dan ook niet trachten, een poging daartoe te ondernemen. Veel verder gaan dan hetgeen officieel vaststaat, kunnen wij niet; en dit weinige beperkt zich vrijwel tot de mededeeling, dat Claudia den Joden niet ongezind was, en b.v. voor den bouw van scholen zich heeft geinteresseerd. Voorts blijve zij als persoon vrijelijk in het schemerduister staan, waarin de Geest haar gelaten heeft.

Want voor ons is het niet de vraag, wie Claudia is, noch ook, wat ze nu wel precies in den droom gezien heeft[3)], maar wat die droom van Claudia moet *in het verhaal van Christus' lijden*. Wij hebben geen behoefte, alle finesses te weten omtrent het leven van Claudia, maar zoeken de verhouding tusschen haar droom en het lijden van den Man van Smarten.

Nu is een van de eerste vragen, die hier aan de orde moet komen, deze: of de droom van Claudia te ‘verklaren’ is langs de wegen der natuur, dan wel een bovennatuurlijke, door God gewerkte droom is.

Zooals het meer gaat, kruisen ook hier elkaar de meeningen.

Sommigen zeggen, dat die droom van Claudia alleszins natuurlijker-wijze te verklaren blijft. En wie zal dat tegenspreken? Jezus was algemeen bekend; de laatste dagen hadden veel van Hem doen spreken. Hij zelf had de verbeelding, niet het minst van de vrouw, sterk toegesproken. Het romantisch gekleurd verhaal van Zijn intocht in Jeruzalem zal ook Claudia wel niet onbekend ge-

1) G.P. Kits van Heyningen, Claudia Procula.
2) Frederik van Eeden, Uit Jezus' Oopenbaar Leeven, hoofdstuk 98, bl. 194, v.g.l. H. Padberg S.J.: Frederik van Eeden 1925, bl. 220 (onjuiste litteratuuropgave aldaar.)
3) Zie over de voorstelling, die Gustave Doré over den inhoud van den droom geeft: Dr J.C. de Moor. Genade voor Genade, Kampen J.H. Kok. (Preek over Claudia).

bleven zijn. Bovendien *wist* Pilatus (blijkens het voorgaande vers) reeds sedert eenigen tijd, dat tusschen de Joden en Jezus een conflict bestond, dat echter van de zijde der Joden uit nijd te verklaren viel. Voeg daarbij, dat het proces van Jezus reeds vroeg in den morgen Pilatus uit zijn bed geroepen had, dat de onrust, die de zaak van den Nazarener op straat verwekt had, dus ook al in de slaapkamer van Pilatus doorgedrongen was, denk dan verder aan het geschuifel, het rumoer, en het heen en weer trekken van de bende tusschen Pilatus' en Herodes' huis, en inderdaad, dan is de droom van Pilatus' vrouw langs natuurlijke wegen best te verklaren.

Wanneer dan ook *anderen* meenen, dat zij den *duivel* voor dien droom aansprakelijk moeten stellen, en hem alleen, dan lijkt ons dat een te gewaagde onderneming. Allereerst: de duivel is geen deus ex machina, met wiens naam het laatste woord gesproken heeten mag. Bovendien vervalt deze 'verklaringswijze' zoo licht in het zoeken naar allegorieën, of parallellen, die onwezenlijk zijn. De één zegt dan: evenals de duivel in het paradijs eerst tot de vrouw kwam, om door haar den *dood* in de wereld te *brengen,* zóó komt nu de duivel het eerst tot een vrouw, om den dood van Christus te verhinderen, dat wil dus zeggen: om de verlossing in den weg te gaan staan, om het *leven* te *verhinderen*. Hier wordt dus de daad van Claudia enkel en alleen gezien van de dónkere zijde: ze is dan een sta-in-den-weg, een verhindering, voor de verlossing, die in Christus' dood gelegen was. Hoe willekeurig evenwel dit alles is, blijkt dan weer hier uit, dat er weer ánderen zijn, die in de voorspraak van deze *vrouw,* Claudia Procula, een soort compensatie zien voor hetgeen de *vrouw* in het paradijs bedórven heeft. Want, zoo redeneeren ze dan, in het paradijs heeft een vróuw tegenover den eersten Adam kwade getuigenis gegeven, maar nu, in het uur van den tweeden Adam, geeft wederom de vrouw een goede getuigenis: zij teekent protest aan tegen al die booze woorden van al die slechte mannen: en is ook daarin weer de eerste.

Men voelt wel: hier hokt wat. Neen, zeggen wij, men moet niet

den *duivel* aansprakelijk stellen voor alles, wat men niet zoo dadelijk begrijpen kan, alsof dan daarmee de zaak beslist is. Ook de duivel is gebonden aan de machten, die in het natuurlijk leven optreden kunnen.

Nog een *derde* meening is er intusschen. Deze schrijft den droom van Claudia aan een directe werking van *God* toe. Volgens de voorstanders van deze opinie is de droom van Claudia dus een soort van *openbaringsdroom,*[1] 'een waarschuwing Gods aan Pilatus'.

Zij, die zóó spreken, meenen dan, dat God zelf op de ziel van Claudia opzettelijk ingewerkt heeft, teneinde Pilatus te waarschuwen, of ook teneinde anderszins door dien droom op bepaalde manier op Christus' lijden in te grijpen.

Wat zullen wij zeggen? Moeten wij kiezen tusschen de meeningen?

Zooals het meer gaat, zoo ook hier: het is volstrekt *overbodig,* tusschen deze meeningen partij te kiezen; alsof de ééne opinie de andere *geheel en al* moest buiten sluiten. Is niet de heele wereldhistorie, is ook vooral niet het proces van Christus, een *samen*-treffen van *drieërlei* werking: een goddelijke, een duivelsche, en een bloot natuurlijke (zooals men tenminste dat - ten onrechte - gelieft te noemen)? Maar waarom zou dan hier, nu het over dien droom gaat, het ééne van het andere moeten *gescheiden* zijn? God heeft zich wel meer bediend van *natuurlijke* factoren; maar dan is het ook altijd waar geweest, dat deze niet Zijn werk verklaren, doch, omgekeerd: uit Zijn plan verklaard *wórden*. En de Satan dan? Och, maar die is er immers ook dadelijk en overal bij, om hetgeen God ten goede keert, ten kwade te wenden, zoo het mogelijk is? De droom van Pilatus' vrouw is werkelijk niet alleen in den hemel voorgenomen, en evenmin alleen langs psychische wegen opgekomen; hij is óók in de hel geregistreerd. Wie hier de verscheiden opinies *uit elkaar* zou willen houden, die zou heel het probleem van de voorzienigheid Gods, en van de wijze van Zijn regeering, en eigenlijk

1) Grosheide, Komm. Mt. bladz. 344.

heel de dogmatiek, anders moeten opzetten dan de belijdenis der kerk tot nu toe heeft gedaan.

Wij gaan dan ook ten volle mee met hen, die dit merkwaardig intermezzo - zoo lijkt het tenminste - niet onttrekken aan den wellust van den booze; maar eveneens weigeren wij elke voorstelling, die dezen merkwaardigen droom zoo maar in het verhaal laat ploffen als een merkwaardig wonder, waaraan alle natuurlijkheid vreemd zou zijn; en vooral: wij mogen dit 'incident' geen oogenblik plaatsen *buiten* heel het samenstel van *Gods* bepaalden raad en voorzienigheid.

Houden wij hieraan vast, dan kan Claudia op haar gewone niveau blijven staan, waarop zij met alle andere menschen staat. Die droom van haar is voor haar leven *niet typeerend*. Een proseliete wordt ze er niet door; en eenige bizondere geestesadel kan er niet uit bewezen worden. Zoo men dit unieke droom-gegeven verklaren wil, en uitwerken in bepaalde richting, dan is het verhaal eerder een pleit vóór hen, die aan Claudia *bijgeloof* verwijten, dan voor hen, die haar om haar *geloof* zouden willen prijzen. Zelfs zullen wij straks zien, dat de droom van Claudia, waarin God toch in elk geval een heilige bedoeling heeft, door haar aanstonds wordt uitgelegd op zulk een wijze, dat het vlakste *egoïsme* met de interpretatie van haar droom, en de daaruit getrokken 'toepassing,' bestaanbaar is.

Dit wat de *natuurlijke* oorzaken betreft; wie het gewichtig zeggen wil, spreke van den '*menschelijken* factor' in den droom.

Wat vervolgens dien *Satan* aangaat, - de andere verklaringsmethode, - wij sluiten hem niet uit. Wij gelooven ook, dat in het duister spel van zijne helsche zonde óók deze droom is opgenomen. Want hoezeer ook Satan dorsf naar het *bloed*, den *dood*, van den tweeden Adam, daar zou toch ook een zekere triumf voor de hel in liggen, indien Christus in de wereld vrijgelaten werd, louter uit bijgeloof (vrees voor een droom) en uit utiliteitsoverwegingen (benauwdheid voor de kwade gevolgen van een veroordeeling van den onschuldigen Jezus). Indien Christus door

Pilatus vrijgegeven zou zijn, overeenkomstig de bizarre logica, of de vage intuïtie, van Claudia, als een 'rechtvaardige',[1)] wiens dood door God of goden - *niet door Hem zelf* - wel eens gewroken worden kon, dan is Hij voorts niet langer *als Messias* in de wereld aangekondigd. Een eventueele vrijlating van Jezus door Pilatus, volgens advies van Claudia, zou in dit tijdsgewricht, nu Christus toch eenmaal als exlex was uitgeroepen, Hem het odium van Zijn volk niet hebben afgenomen. We denken hier onwillekeurig aan die slavin daar in Philippi, die - later - aan de gezanten van Christus een eere-diploma uitreikte, door hen aan te kondigen als menschen van goede boodschap, als verkondigers van een deugdelijken naam. Ook *daarin* werkte toen de Satan. Die slavin riep óók wel: vergrijp u niet aan Jezus Christus, want ik heb in mijn droomen veel te doen met dien rechtvaardige, - maar niettemin onderkent Paulus in haar hysterisch roepen een diabolische werking: indien Jezus *op gezag van deze vrouw* in Philippi het recht van vrije passage krijgt, dan zal Hij in Philippi binnen-komen, *niet* als de eenige Messias, die alle andere godenzonen van grieksche fantasie verdringt, en die alle menschen en liturgen van Philippi gevangen neemt, doch als *één onder zooveel anderen,* die, naar menschenmaatstaf, óók wel 'goede en aangename' woorden weten te spreken. Zoo zou ook Jezus, *als* Hij door Claudia was vrijgevochten uit de handen van Pilatus en van die leelijke Joden, wel in Jeruzalem vrije passage gekregen hebben, maar niettemin was Hij dan voor altijd beschadigd, en onttroond. Claudia *kán* het evangelie nu eenmaal niet anders dan *kwade* diensten bewijzen.... Zeg nu maar eens, dat Satan hier niet achter zit. Weten wij alles van zijn duister bedrijf? Is het niet bestaanbaar met den hartstocht van zijn gánsch in zonde gedrénkte wezen, dat *èlke* 'opvatting' van de beteekenis en de plaats van den Nazarener in de wereld, welke aan den Christus *onrecht* doet, den Satan welgevallig is? Ook hier achten wij de werking van den Booze aanwezig, om dadelijk beslag te

1) Deze qualificatie van Jezus als *rechtvaardige*, moet natuurlijk niet al te zwaar worden aangeslagen. Ze reikt niet verder, dan de bewering, dat Jezus niet zoo slecht is als de aanklagers zeggen. Strack-Billerbeck, op Mt. bladz. 1032, geeft een analogie.

leggen op élke beweging in de geestelijke wereld. Want op iedere golf, die God uitzendt in de wereld der onzichtbare dingen, wil Satan storend inwerken. Of, - kan hij het niet, dan tracht hij voor het minst in het zendgebied van Gods golven *zijn* heesche luidsprekers te zetten, opdat ze maar het zuivere geluid van God op valsche wijze door zouden geven.

Dit dan wat den *duivel* betreft; wie het gewichtig zeggen wil, spreke van den *'diabolischen'* factor in den droom.

Maar nu verder.

Boven dit alles staat toch voor ons vàst, dat in den droom van Claudia *God zelf* van Zijn geestelijke wereld uit op Christus' proces heeft ingegrepen.

En dat met een bizondere bedoeling.

Wie zich daarover verwonderen mocht, dat God een *openbaringsdroom* geeft aan een heidin, heeft toch in zijn bijbel wel voorbeelden van dezelfde openbaringswerking over het hoofd gezien. We behoeven slechts de namen te noemen van Achimelech, Farao, Nebukadnezar e.a. om te bewijzen, dat God meer dan eens tot heidenen in den droom een bepaalde openbaringswerking heeft uit doen gaan. Ook Claudia is in die rij opgenomen. In het proces van Christus staat trouwens *niets* buiten de werking van God en heeft alles een bizondere bedoeling.

Gods gedachten zijn daarbij zóó gecompliceerd[1)], dat niemand het recht heeft, ze naar één kant uit te werken.

Dat God Pilatus heeft willen *waarschuwen,* en dan wel in diens *eigen* taal, dat is voorzeker óók een element, waarin Gods bedoeling met den droom van Claudia te vatten is, achteraf. Gods bedoeling moge daarin niet ópgaan, we willen dit element niet verwaarloozen. Daar was niet veel meer, dat Pilatus nog remmen kon; hij was eigenlijk al verkocht aan de Joden. Misschien gaat hij voor een droom opzij. Hij heeft wel gezegd: *wat is waarheid?;* maar - wie aan het geloof ontzonken is, vervalt licht aan

1) Voor òns gebroken denken; overigens is er van Gods zijde - de eenheid Gods, ook in 't decreet. Van *Zijn* kant gezien is 't woord 'gecompliceerd' hier pure dwaasheid.

het bijgeloof. Dan, voor hoeveel mannen is de stem van de vrouw, de emotioneele, toch een aandacht-dwingend geluid? Men kent het ietwat sinistere woord: cherchez la femme; dat dit woord bij Pilatus vandaag niet alles verklaren kan, dat ligt voorzeker aan Pilatus niet. Waren de Joden niet zoo ellendig lastig geweest, dan zou - hier voelen wij reeds, hoe ook de Satan in deze dingen niet afwezig is - dan zou Jezus wel vrijgelaten zijn geweest. Maar alle Joden en alle charlatans, en alle historici, en ook uw en mijn onverschilligheid zouden hebben kunnen meesmuilen: nu ja, hij is vrij, maar enfin, cherchez la femme. Om kort te gaan - de droom van Pilatus' vrouw *is* een waarschuwing: God spreekt Pilatus toe in diens *eigen taal*. En zullen wij dat zoo vreemd vinden, van dien God, die eenmaal Saul gewaarschuwd heeft, in zijn *eigen* taal, toen, in den nacht van Endor, God Samuël hem aan liet spreken? Zullen wij dat zoo vreemd vinden van dien God, die op hetzelfde oogenblik, waarin Pilatus' vrouw haar droomen droomt, gereed staat, om de zielen uit den hemel weg te zenden naar de aarde, de zielen, die straks, als Christus den geest geeft, in het lichaam varen zullen, om na Zijn opstanding aan velen te verschijnen in de heilige stad? Och, wie zich eenmaal went aan het klimaat van het wonder, - voor zoover dit tenminste mogelijk is - die verbaast zich daarover niet. Integendeel, hij herinnert zich te rechter tijd, dat God, óók door die vrouw, en door haar droom, Pilatus' *verantwoordelijkheidsbesef* sterk heeft geprikkeld. Een droom geeft nimmer dispensatie van den arbeid der verantwoordelijkheid. Zoodra de droom voorbij is, komt de vraag: *wat wil hij zeggen, wat is de exegese van den droom?* En dan moet ieder weer op *eigen* wieken drijven, en zoeken naar een exegese van den droom; en ieder zoekt en peinst, al naar zijn leven is, en zijn gezindheid. De droom heft de verantwoordelijkheid niet op, *maar prikkelt ze juist;* aan het bewustzijn geeft de droom een nieuwe taak; een taak, waarvan datzelfde waakbewustzijn zich vóór den droom heeft willen ontdoen, of waaraan het voorbij gegaan is. Dus kan men vrijelijk zeggen, dat God ook Pilatus' verantwoordelijkheidsbesef heeft geprikkeld tot het uiterste. Wij *danken* voor dien droom, want hij is oorzaak, dat eenmaal in

den jongsten dag, als Jezus, van aangeklaagde, rechter is geworden, rechter óók over Pilatus, deze laatste niet kan zeggen: ik heb het niet geweten, of: gij hebt mij *in mijn taal* niet laten toespreken.

Niettemin, het zou een totale verloochening zijn van heel het bewuste vóóroordeel, waarvan dit boek uitgaat, wanneer wij hier onze beschouwing *af zouden breken*. Dit is ons vóóroordeel: dat elke bizonderheid in het lijdens-evangelie, een *bepaalde beteekenis hebben moet voor Christus Jezus zèlf*. Alles werkt op de ziel van Christus in; en elk nieuw ding brengt Hem dieper in den afgrond. Want dit is nu Zijn uur, en de macht der duisternis; en pauzes geeft God vandaag aan Zijnen Zoon nu eenmaal niet.

Zoeken wij nu naar de beteekenis, die de droom van Claudia, en haar rapport, en de toepassing, die ze er op maakte, voor de ziel van *Christus* heeft gehad, dan vinden wij toch meer dan één ding.

Wij zouden het zóó kunnen zeggen: in heel dat proces van Christus is de poging van Claudia, die een hand uitsteekt om den Nazarener te ‘redden’, het nobelste gebaar. Niettemin: - zèlfs dat nobelste gebaar heeft Christus verloochend, gehoond, miskend, en Hem enkel kwaad gedaan.

Daar is, om te beginnen, de toepassing, die Claudia op den droom maakt: *heb toch niets te doen met dien rechtvaardige*. Hoort Gij het, Jezus? In het zelfde uur, waarin alle engelen, en alle duivelen, waarin God zelf, en Uw eigen Geest, de gánsche wereld bezwéren: heb toch alles te doen met Christus Jezus, daar spreekt de eenige stem, die nog in deze wereld een goed woord voor U over heeft: heb toch niets te doen met hem, laat hem toch los, ontdoe u van zijn molest. Doet dat niet pijn, Profeet van God? Ach, kwam dit woord nu maar uit schorre kelen van verhitte Joden, of, was het maar conclusie van de fijne diplomatie van den romeinschen zaakgelastigde, dat zou zoo erg niet zijn. Maar het komt uit den mond van iemand, die zooeven in de onzienlijke wereld is geweest, niet zonder de werking van God. Zooeven zong in Jezus' ziel Zijn

eigen tekst: ik moet verhoogd worden aan het kruis[1)], want ik ga de heele wereld aan; àllen hebben met mij àlles te doen. Maar hier is nu een boodschap uit de onzienlijke wereld: heb toch met dien man *niets* te doen. Maar is dat geen vernedering? Alweer negatie? Eerst van Pilatus, nu van zijn vrouw?

Ach ja, het '*nobele* gebaar' van Claudia kan Jezus enkel maar beschadigen. *Zij* zegt op *háár* manier, wat later Gamaliël zal spreken in den raad der Joden: laat het nazareensche geval maar buiten beschouwing, ge kondt uw vingers eens daaraan branden. Maar men *móet* immers zijn vingers aan Christus branden? Kwam Hij niet om vuur op aarde te werpen? Evenwel, Claudia zegt: blijf uit de buurt. Hier wordt de Heiland wederom geisoleerd. En dat door haar, die nog het nobelste gebaar doet in heel den goddeloozen handel. Ja, Claudia, gij hebt Hem enkel maar beleedigd. Gij protesteert wel tegen uw man, maar in den wortel zijt gij met hem één: ook gij verklaart dezen Rechtvaardige tot een *exlex*. Indien de Nazarener rechten heeft bij de wet, dan *mòet* Pilatus met Hem àlles hebben te doen.

Wie spreekt hier nog van het *nobele* gebaar?

Maar hoort gij niet de *zelfzucht* roepen hier? *Wien wil Claudia nu eigenlijk redden? Den Nazarener?* Ach neen: *Pilatus!* De wraak mocht hem eens op de hielen straks gaan zitten.... Doet dat niet zeer, Jezus? Uw leven wordt beschermd, maar dan op zulk een wijze, dat Gij niet meer gezien wordt als de mobiele wreker Gods, maar als de exlex, dien men enkel niet durft aanraken, omdat men bang is voor de Nemesis,[2)] waarvan Pilatus' vrouw wel eens gehoord heeft; men kan niet weten immers, wat er van die oude dingen aan is.... En ik denk aan Henoch. Die heeft eens bezworen aan Noachs tijdgenooten: de Heere komt, en is dan *offensief,* Hij komt met myriaden heiligen, Hij komt met engelen van wraak, de duizenden verdubbeld. Welnu: in 't uur van Christus' dood *is* inderdaad des Heeren offensief gekomen, het wordt pas rècht geopend, heden, want de Eéne Heilige ontbindt

1) Zie hoofdstuk XV, bladz. 278, 279 en bladz. 283 v.v.
2) De (grieksche) wraakgodin.

de myriaden achter zich. Maar *juist* op dezen dag zegt iemand: pas op, de goden van Rome en van Griekenland, de schikgodinnen, de wraakgodinnen, mochten eens komen met een prikkel des doods en met een angel van verderf. Negatie! Andermaal: negatie! Christus is gekomen, om àlle goden van Grieken en Romeinen te verjagen; heel den Olympus komt Hij schoonblazen straks met Zijnen Pinksterwind. Maar het had toch maar een haar gescheeld, of Jezus was geprotegeerd door de goden van Griekenland, dezelfden, die Hij kwam verjagen, en *voor wier nederlaag Hij reeds bij voorbaat den Vader had gedankt* (Joh. 12:21, 23).

Ook dit was: *lijden*. En *verzoeking*. Het was den Zoon niet onverschillig, hoe Hij 't leven inkwam; het is Hem precies even gewichtig, hoe Hij er *door* of er *uit* komt. Waarom zou een doxologie van engelen voor *Hém* meer te zeggen hebben dan een voorslag van Pilatus' vrouw? Hij 'rekent' niet als wij! Want Hij is zuiver mensch. Wel hijgt Zijn ziel naar leven en naar licht, maar zij *móet* protesteeren tegen dit 'nobel' gebaar, het *eenige,* dat Hem voor de rechtbank nog wil troosten. Hij heeft onder al die menschen niet één, die vóór Hem spreekt, behalve dan die ééne vrouw.... maar heel Zijn ziel moet smeeken, roepen, zwéren: luister naar haar niet!

En waarom niet?

Indien Hij ware vrijgelaten, op voorspraak van *deze* advocate, dan zou de Hoogste Profeet van Israël geleefd hebben bij de gratie van verlepte griekengoden; dan zou de Opperste Wijsheid de poort der vrijgelatenen doorgetrokken zijn bij de gratie van het bijgeloof, d.i. de uiterste dwaasheid. Dan had elke zonsopgang daarna den lof der zotheid aangeheven om dit bizarre ding: een Opperste Wijsheid, levende bij de gratie van de uiterste dwaasheid, en een paaschmemorie (de amnestie), beschikt in naam van de resten van den Olympus der Grieken: waaraan Claudia den droom toeschrijft. Tegen zùlk een paaschmemorie zouden reeds Makkabeërs protesteeren; hoeveel te meer dan Jezus Christus!

Ja, het is wel vernederend. De *hoogste* openbaring, die God in de wereld gegeven heeft (Hebreën 1:1) beloopt hier het gevaar, dat zij haar *eigen* opvatting omtrent haar gangen en

wegen zou laten afteekenen door een *verkeerde* opvatting van den *laagsten* openbaringsvorm, dien God in de wereld gebruiken kan: den *droom*. God immers sprak tot Claudia wel zuiver, doch heidensch bijgeloof gaf er een verkeerde uitlegging van. ‘God, voortijds door de profeten gesproken hebbende, heeft nu die spraak vervuld in den Zoon.’ Maar het leven en het recht van profetie - want wee Hem, als Hij 't zóó begeeren zou! - van dien Zoon hangt aan een zijden draad, gesponnen door de kranke verbeelding van een geboren egoïste, die even iets geroken heeft van zwavel en van sulfer, ontstoken op den neveltop van den Olympus.

Wij denken hier aan den Dooper. Vlak vóór zijn dood was er de gril van een vrouw, Herodias, en de zwakheid van een man, Herodes; en die twee sloegen het hoofd af van Johannes. *Hier* is wéér de gril van een vrouw, en de zwakheid van een man; en deze twee zijn *héden* wel geneigd, om het hoofd van Jezus te sparen. Maar als Hij zóó gespaard wordt, is Hij voor altijd vernederd. Dan ware de Dooper terecht gekomen, maar Jezus grondig mislukt; wij spreken naar den mensch. Het is voor den Auteur der bergrede een verschrikkelijk lot, te hooren zeggen: heb toch met hem maar niets te doen; want ook de haren van Zijn hoofd en van Pilatus' hoofd zijn alle geteld. Zoo *voelt* het Jezus.

Nu kan het ons tenslotte niet meer interesseeren, wat er van Claudia geworden is, en van haar zielsconflicten, noch zelfs, hoe God Pilatus in de toekomst heeft laten lijden om den Nazarener. Men zegt ons, dat Pilatus in duisternis gestorven is, en zeker is, dat zijn leven na dien tijd onrustig is gebleven. Hij zal nog vaak zich hebben herinnerd, wat zijn vrouw hem eens heeft laten zeggen.

Maar wat doen wij met zulke verhalen?

Voor ons heeft slechts beteekenis de bittere vernedering, die Christus als drager van Gods hoogste openbaring machteloos sloeg; die Hem deed gevoelen, scherp als de dood, dat Zijn leven afhankelijk was gesteld van het bijgeloof van een heidin. De drager van de hoogste openbaring Gods, die moet hier *zwijgen;* en een voorbijfladderende ontvangster van den laagsten openbaringsvorm - den

droom - die in een dikken nevel zich maar vaag herkennen laat, *die* mag spreken. En Jezus Christus moet maar wachten, wat de *spraak* is, en het *effect* van dezen openbaringsdroom. Toen Claudia vertelde van haar Gods-ontmoeting, toen voelde Jezus zich óók van God verlaten. Alle hemelen zwegen tot *Hém*.

Hoe groot is echter Christus weder in Zijn volmaakte gehoorzaamheid. Hoezeer Hij naar het leven haakt, - Hij wil het zóó *niet* hebben. Dus heeft Hij rechts noch links gedwaald. Het mag Hem zeer doen, dat de droomen van Achimelech en van Farao en van Nebukadnezar voor Abraham en voor Izaäk en voor Daniël meer effect verkregen, dan de droom van Claudia voor Hém thans doet - want Pilatus is op zijn schreden *niet* teruggekeerd - maar ook in dezen geeft Hij zich gewillig aan den raad van God, en zwijgt, en zwijgt, en laat het recht geschieden, zonder zich te klemmen aan het reddingstouw, dat *bijgeloof* den Man van smarten heeft toegeworpen, toen Hij in den stroom, den donkeren stroom van Gods recht en vloek, moest ondergaan. Ja, Hij zuchtte wel: *al* Uw golven en *al* Uw baren gaan over mij heen; en toen wierp Satan Hem wel een reddingstouw toe, en zeide: grijp dan toch, - maar *óók aan deze verzoeking* is de Christus ontkomen. Hij heeft - *ook na het woord van Claudia*[1] - hoezeer het Hem als mensch tot spreken scheen te nopen - tegenover Pilatus al Zijn raadselspreuken onverklaard gelaten, en niet, met een gretig gebruikmaken van Claudia's mysteriën, Zijn *eigen* groote mysterie ontheiligd of besmet. Het troebele water van Claudia heeft Hij met de zuivere beken onzer wellusten niet vermengd. De fonteinen Gods - Hij heeft ze wèl bewaard. Groot zijt Gij, Heer, en zeer te prijzen. Gij handhaaft al de heiligheden van Gods openbaring, ook ondanks het ademtochtje van hoop en leven, dat uit de bovenluchten van het heidendom, schijnbaar nog U ten goede, even over Uw hoofd streek.

Wij loven U, o God, want Uw naam is nabij. Men vertelt Uwe wonderen, ook al wil een decadente dochter van Zeus ze met den mantel van grieksche goden gaan bedekken. Gij zijt niet bezweken,

1) Het staat er nòg eens: Jezus antwoordde niet - ook na dit intermezzo.

Heiland, nòch toen in de woestijn de naakte Satan kwam, noch toen hij hier U *verzocht* heeft door den droom. Want *verzocht* heeft Satan U, en *beproefd* zijt Gij door God. En nu Gij, onze Heiland, tegen de vage droomreflexen van een onzekere heidin, den *naam* Uws *Góds* beleden hebt, nu hebt Gij het recht verworven, om Uw *eigen* jongelingen gezichten te doen zien, en om Uw *eigen* ouden droomen te doen droomen. Uw Pinkstergeest treedt op Zijn hoogten, Christus. Gij hebt de droomen, de open-baringsdroomen, die Uw God aan Zijn verkorenen beschikt, nu vrijgehouden van de bedding en de verzande stroomen van het heidendom. Háást was de openbaring van Uw God, die zuiver uitgaat uit den Geest, gesmoord in het zand en in den modder van heidensch bijgeloof en laat-romeinsch défaitisme. Indien de Christus zich dáárin had vastgewerkt, *om dan toch maar te léven,* dan was *met Zijn goedvinden* de openbaringsdroom van God eerst afgeleid naar, en daarna gesmoord in, het heidendom, en in het bijgeloof. Het *Woord* stond op het spel, en de nieuwtestamentische openbaring, en heel de Schrift. Want een Christus, die de Openbaring Gods zou laten besmetten, door zich vast te klemmen, *niet* aan Gods zuiver gesproken Woord, doch aan Claudia's onzuiver vertolkend *bijgeloof*, zulk een Christus zou onze hoogste Profeet niet hebben kunnen blijven. Het *Woord* staat op het spel: Christus moet de openbaringswegen zuiver houden, en ze niet laten afbuigen naar het heidendom van Claudia toe. Juist het feit, *dát God* in haar droom aanwezig was, beteekende voor Christus een ontzaglijke *verzoeking*; want ook de geringste actie van God, en die bij den verst van Hem verwijderden mensch, vraagt en eischt een volledige, zuivere, afgeronde responsie van den Drager van Gods hoogste openbaring. Maar let nu sterk op Hem: Hij heeft de openbaringsdaad - in dezen droom - van God, die *zuiver* van Hem *uitging,* die daarna *vertroebeld* werd in haar *ontvángst* door de heidin, in Zijn eigen ziel *weer zuiver ontvangen*. Hij heeft op de golvingen, die de Geest in de geestelijke wereld uitgezonden heeft, geen inbreuk gemaakt door een falset-geluid daar doorheen te doen klinken, en, voorzoover Hij luidspreker wezen moest

van God, gaf Hij op volkomen zuivere wijze weer de stem van Zijnen God.

Kom Pinkstergeest, laat nu Zijn *eigen* volk des Heeren droomen droomen, en laat het nu bij dagen en bij nachten wáken tot Hem.

Kom Pinkstergeest, vaar in, en drijf den openbaringsstroom nu in zijn *eigen* bedding: Hij heeft er recht op, sedert zelfs deze droom Zijn ziel niet heeft beschadigd, noch haar bezwijken zag in het uur der hevige verzoeking.

En Gij, mijn Heiland, heb geduld, en duur Uw uur.

Want haast komt Gij op Patmos, op het gebied van Rome's keizer, Pilatus' heer.

En Gij laat daar *Johannes* droomen.

Gij laat hem droomen, altijd weer, van Uw *geweld*. En met den laatsten openbaringsdroom, dien Gij in Johannes' geest verwekt straks in de Openbaring van Johannes, laat Gij *Uw 'oude'* droomen droomen, komt Gij de Schrift vervullen, geeft Gij het bijbelboek zijn slotgetuigenis, en gaat Uw stem door zijnen droom de heele wereld nu bezwéren: heb toch alles te doen met Mij, dien rechtvaardige, die zelf geleden heeft, niet in een droom, maar in de volle werkelijkheid, den ganschen toorn van God.

Dit is de triumf van Christus over Nemesis; van het Woord over de valsche gedachte, van Christus over Claudia. Want God héέft *ten laátste* gesproken door Zijnen Zoon. De droomen, die Hij wekt in den bereiden geest van Zijn volk, ze zijn wel bitter, duizend maal bitterder dan de droom van Claudia, maar ze zijn toch ook weer zoet, want ze teekenen de gangen af van het *Evangelie*. God kwam van Teman aangeschreden, en het Woord trad op Zijn hoogten, en Christus is vernederd en verhoogd, ook in het land der droomen. Dies zal mijn ziel Hem wáken dag en nacht; zelfs bij nacht onderwijst Hij mijn nieren. Dit komt niet van Claudia's vertroebelden droom, maar van Zijn pure reactie op dien droom. Want wanneer is Hij niet de Heiland? Hij verblijdt zich, dat Hem de droomgeesten onderworpen zijn: - want nu is Hij er zeker van, dat daar vele namen door Zijn wake geschreven zijn in de hemelen. -

Hoofdstuk XXVI. Christus' bloed beneden Abels bloed veracht.

> *En de stadhouder, antwoordende, zeide tot hen: Welken van deze twee wilt gij, dat ik u zal loslaten? En zij zeiden: Bar-Abbas. Pilatus zeide tot hen: Wat zal ik dan doen met Jezus, die genaamd wordt Christus? Zij zeiden allen tot hem: laat hem gekruisigd worden! Doch de stadhouder zeide: Wat heeft hij dan kwaads gedaan? En zij riepen te meer, zeggende: Laat hem gekruisigd worden! Als nu Pilatus zag, dat hij niets vorderde, maar veel meer, dat er oproer werd, nam hij water en wiesch de handen vóór de schare, zeggende: Ik ben onschuldig aan het bloed dezes rechtvaardigen; gijlieden moogt toezien. En al het volk antwoordende, zeide: Zijn bloed kome over ons en over onze kinderen! Toen liet hij hun Bar-Abbas los.*
> MATTH. 27:21-26*a*.

JEZUS BAR-ABBAS - en Jezus Christus -, we hoorden het tweetal stellen, en afroepen.

De ééne was van Kaïn; de ander behoorde aan Abel.

Van Kaïn de eene - hij is de moordenaar, de bloed-slurper; de usurpator van het vleesch.

Voor Abel de ander - Hij is het zaad der vrouw, Hij geeft Zijn bloed, Hij is geweest in 't diepe martelarendal.

Trek nu de lijn maar verder: wie eenmaal Kaïn en Abel op een tweetal stelt - die moet tenslotte Abel vermoorden. Want hij heeft Abels bestaansrecht ontkend: Abel mag slechts in de wereld wezen, als hij zaad der vrouw is, en dus met Kaïn nimmer te vergelijken.

Zou dan de Christus niet onder Abel moeten wegzinken?

Maar och - dat kan niet anders.

Zijn bloed moet worden genegeerd; - zoo zinkt Hij onder Abel weg. Dies komt Pilatus op - en zegt: dit bloed heeft geen stem tegen mij, die roepen kan tegen den hemel. Dies komen de Joden op en zeggen: dit bloed heeft geen stem, die roepen kan, ons ten kwade, tegen den hemel.

Wat Kaïn niet geloofde van Abels bloed, - want hij *geloofde* nog, dat het adversatief kon roepen tegen den hemel - dat gelooft 'Kaïn' - in zijn geslacht - wèl van den Meerdere van Abel.

En waar de Christus de meerdere is van Abel, daar *moet* Hij óok diens mindere worden. Wij zagen immers niet voor niets, dat hoogtepunten dieptepunten zijn voor Hem?

Hoe dát nu zoo gekomen is, dat Christus' bloed *beneden* Abels bloed gesteld is, dáárvan gaat ons de bijbel *nu* verhalen. Hoor, en zie toe.

In het voorgaande hoofdstuk hoorden wij de stem van de *vrouw*. Zij wilde het hart van haar man raken, en Pilatus door het *angstmotief* afhouden van den gerechtelijken moord.

De stem der vrouw verklonk echter in het stormgehuil, dat over Pilatus' huis en over Davids daken heen gevlogen is op den dag van Christus' dood. Het onheil was niet meer te keeren: wie stuit de zonde in haar loop? *'Snelle* afloop als der wateren.' -

Pilatus heeft dan ook het roer niet meer in handen. Hij heeft aangehoord, wat zijn vrouw hem te zeggen heeft; maar hij denkt - officieele menschen denken dat zoo nog al eens - hij overlegt zoo bij zichzelf: zij heeft goed praten; maar ik, ik *zit* maar met de moeilijkheid. De botsing tusschen zijn begeerte om Jezus los te laten, én zijn vrees om in te roeien tegen den stroom, brengt hem nu tot zijn zóóveelste vertwijfelde poging.

Hij gaat weer uit naar de volksmassa, vraagt haar nadrukkelijk, wien ze van het tweetal nu toch definitief wil kiezen, en stelt haar, wanneer de keus nog altijd op Bar-Abbas valt, nadrukkelijk voor de vraag, wat er dan toch met Jezus moet gebeuren, met Jezus die genaamd wordt: Messias.

Deze laatste toevoeging zal wel niet bedoeld zijn als een hoon,

doch als een nadrukkelijke vooropstelling van het *belang* van de zaak van Jezus, *ook volgens de eigen logica der Joden*. Pilatus wil maar zeggen: daar zijn er toch wel velen onder u, die hém daar voor een hooger wezen houden, en die in hem iets zien, dat zeer verheven is, en uit den hemel. Pilatus wil maar zeggen: ik moet als rechter officieel rekenen met de mogelijkheid, dat er een niet zoo heel onbeteekenende groep is onder uw eigen volk, die dan toch maar in dezen mensch een zekere bevrediging vindt van haar religieuze verlangens, een vervulling van uw eigen joodsch-religieuze verwachtingen. Hoe komt die man ánders aan dien messias-naam? Zeg nu maar eens, wat ik met hem doen moet. Bar-Abbas loslaten, - dat is gauw gedaan. Maar de zaak van dezen mensch afhandelen, dat is moeilijker, te meer, omdat hij voor uw eigen volk een probleem blijkt te zijn. Pilatus wil, door den *messias-titel* naar voren te schuiven, de Joden overtuigen, dat hij een humaan mensch is, die terdege verkiest te rekenen met alle partijen, die in de natie leven. Misschien is Jezus' aanhang wel niet hier officieel vertegenwoordigd, zijn volgelingen nemen tenminste het woord niet, maar *ze moeten dan toch wel ergens zitten*. En zij zijn het dan toch maar, die in Jezus van Nazareth een openbaring zien van hemelsche krachten. Wat moet een humaan mensch als Pilatus doen? Er is toch zoo iets als evenredige vertegenwoordiging? En zoo iets als welwillende neutraliteit?

Zonder aarzelen antwoordt echter de *heele* massa menschen: wat Jezus betreft: *laat hém gekruisigd worden*.

Sommigen hebben gemeend, dat Pilatus de bedoeling had, Bar-Abbas niet *alléén* vrij te laten, doch *naast* Bar-Abbas óók nog Jezus vrij te geven; zoodat *dit* paaschfeest dan in bizonderen zin gevierd zou kunnen worden met een *dubbele* amnestie.

Volkomen zekerheid hebben wij hieromtrent niet.

Het is zelfs zeer onwaarschijnlijk, dat Pilatus een afgerond plan in zijn gedachten had.

Maar wat de Joden betreft: ze weten *wèl,* waarheen zij willen sturen: zij verlangen het *kruis* voor Jezus.

In dezen eisch, om Jezus den kruisdood op te leggen, behoeven wij niet, gelijk sommigen willen, een poging van de schare te zien,

om te verhinderen, dat Pilatus zou zeggen: laat hem dan maar op joodsche manier *gesteenigd* worden. Want Pilatus plaatste hen *niet* voor het dilémma: kruisigen of steenigen, doch voor het andere: veroordeelen of vrijlaten. *Zou* Jezus inderdaad veroordeeld worden tot den dood, dan was bij *dezen* stand van zaken, *na* afwijzing van Pilatus' *eersten* voorslag (zie bladz. 283) de kruisdood vanzelf aangewezen. Nu weten wij, dat de joodsche volksleiders zelf reeds hadden uitgemaakt voor zich, dat zij Jezus *niet* volgens joodsche zede wilden steenigen. Zij rekenden óók met de niet onbelangrijke volksgroep, die Jezus waarlijk eerde als Messias, of althans hem voor een *mogelijken* Messias hield. Daarom hebben zij dan ook het volk opgeruid, en den menschen in het oor geblazen, den kruisdood te eischen voor Jezus. Dit lag in de lijn van den gang van zaken. Bar-Abbas liep óók gevaar, *gekruisigd* te worden. Werd *hij* nu vrij gelaten, dan kon Jezus in zijn plaats komen. Door nu het volk ook déze richting uit te drijven, hébben zij hun reeds eerder besproken tactiek (bladz. 281) consequent doorgevoerd; en het volk heeft, zonder nog alles er van te begrijpen, zich daaraan dienstbaar gesteld.

Maar al heeft dus het volk niet bewust de mogelijkheid van *steeniging* tegenover die van een *kruisiging* gesteld in zijn overwegingen, het heeft dan toch den kruisdood voor Jezus *nadrukkelijk geëischt*.

En daarom is dit moment weer een insnijding in het verhaal.

Wat dan wel het nieuwe moment hier is?

Ons dunkt: het is *dit*.

De zaak van Christus wordt op dit oogenblik tot de zaak van het *gansche volk* gemaakt.

Dat wàs zij reeds wel; want het Sanhedrin heeft tot nu geheel gehandeld overeenkomstig den zin en de meening van dit verdwaasde volk. *Maar* nú wordt *ook naar buiten gedemonstreerd*, dat het *volk* instemt met den opzet van het Sanhedrin. ‘Zij zeiden ALLEN tot Pilatus: laat hem gekruisigd worden.’ *Allen*, - dat wil zeggen: niet alleen de overpriesters, maar ook het volk; niet alleen de farizeërs, maar ook de man van de straat; niet alleen de ver-

woede vijanden, maar ook de bedeesde toeschouwers. Over de heele massa slaat de brand van de hel, en een wilde kreet davert over het plein: *Hij* moet nu naar het kruis!

Toch tracht Pilatus nog, met een formeele vraag, de zaak te redden.

Hij legt de massa de vraag voor: *wat heeft hij dan kwaads gedaan?* De rechter wil dus van al de *algemeen* gehouden beschuldigingen tot een concrete aanklacht hen laten komen: ze moeten *feiten* noemen, officieel te constateeren *feiten*.

Maar de vraag blijft onbeantwoord; de stem van dezen zwakkeling waait weg. En te meer zweept de leiding de massa op; en te hittiger klinkt de roep uit schorre kelen: Hij moet naar het kruis, het heeft nu lang genoeg geduurd.

Toen begreep Pilatus, dat met dit volk niet meer te handelen viel. En wist, dat hij stond tusschen dit volk en zijn 'goden'. Hij mocht aan hen misschien niet gelooven, maar nu ja - die vrouw had daar pas weer zooiets gezegd. Het is een lastige positie tusschen goden en menschen, als die twee kanten uit willen. Wie dan tégen de bovenwereld kiest en vóór de benedenwereld, die moet toch wel wat dóen. Dus laat Pilatus zich een bekken brengen, met wat water erin, en *wascht zich de handen* voor de oogen van het volk. Een symbolische handeling, waardoor hij zijn *onschuld betuigen* wil: hij is de man, die door een onafwendbaar noodlot in een impasse geraakt is, waar hij niet uit kan komen; hij is door de omstandigheden gedwóngen tot een daad, welke hem zelf niet goed dunkt. Ten aanschouwe van de menschen, en opziende naar den open hemel, vraagt Pilatus officieel de aandacht voor zijn onschuld: *hij* kan er niets aan doen.

Heeft Pilatus, in deze ceremonie, een *romeinsche* gewoonte gevolgd?

Sommigen zeggen: ja.

Anderen vermoeden, dat hij zich heeft aangesloten bij een gebruik, dat onder *Israël* in zwang was.

Het is evenwel niet noodig, deze meeningen *tegenover* elkaar te plaatsen; want het blijkt, dat de *Joden* den zin der symbolische

handeling wel verstaan hebben, - anders ware het gebaar van Pilatus nutteloos geweest - en de *Romein* van zijn kant blijkt die gewoonte te kennen. Ze schijnt wel een officieel gebruik te zijn geweest, dat ook buiten den kring der Joden bekend was.

Hoe dit zij, - door op *dit* oogenblik en op *déze* plaats *deze* ceremonie te volgen, sluit Pilatus zich aan bij een gebruik, dat onder Israël *zelfs in de wet* omschreven was. Terecht wijzen de verschillende kommentaren ons op Deuteronomium 21:6-9. Daar is bepaald, dat de oudsten van een stad, welke grenst aan de plaats, waar iemand vermoord gevonden is, voor het geval men *niet weet,* wie den moord bedreven heeft, en ook geen enkele mededeeling dienomtrent kan doen, hun handen moeten wasschen, met inachtneming van een zekere offer-ceremonie, om te betuigen tegenover den Heere en de menschen, dat zij onschuldig zijn aan dit uitgegoten bloed. Een herinnering aan deze ceremonie schijnt te liggen in psalm 26:6: Ik wasch mijne handen in onschuld en ik ga rondom Uw altaar, o Heere. Evenzoo in psalm 73:13: Immers heb ik tevergeefs mijn hart gezuiverd, en mijne handen in onschuld gewasschen.

Wanneer nu Pilatus deze ceremonie tot de zijne maakt, en dat doet voor de oogen van het joodsche volk, dan wil hij daarmee dus te kennen geven, - en de Joden, door dit gebaar te aanvaarden, sluiten zich straks daarbij aan - dat hij zich onschuldig verklaart tegenover het bloed van Jezus, hij kan er niet aan ontkomen: de nood is hem opgelegd. Dit bloed kan tegen *hém* althans niet protesteeren tegen den hemel. Claudia, wees maar niet bang.

Zoo vervalt Pilatus, die tot nu toe eerder zwakheid aan den dag gelegd heeft dan bepaalde huichelarij, hier toch wel tot een hypocrieten-gebaar. Hij is *niet* onschuldig: hoeveel zwaarden en stokken beschermen zijn hoofd niet? En, al had hij alleen móeten staan, zijn ambt mag door hem niet verloochend worden.

Intusschen, Pilatus' symbolische daad wordt nog begeleid door een woord: hij spreekt tot het volk: *gijlieden moogt toezien*. Zichzelf ontdoende van de verantwoordelijkheid, wentelt hij deze af op de Joden.

Wie denkt hier niet dadelijk terug, aan wat in vers 4 gezegd is van dit zelfde hoofdstuk? Toen Judas voor de vergieting van Jezus' bloed niet langer verantwoordelijk wilde wezen, en het verradersloon aan de overpriesters had terug gegeven, hadden dézen tot hèm gezegd: *gij moogt toezien*. Ditzelfde hóoren deze menschen thans zich toevoegen van Pilatus' zijde.

Zoo schuift de één de verantwoordelijkheid van zich af, - en de ànder óók.

Maar zóó kan het proces niet blijven steken.

Dus komt de *schare* over de brug heen. Zij hakt wel vaker knoopen door. Zij neemt dan maar de verantwoordelijkheid voor zich. Dat kan de schare trouwens altijd makkelijk doen. Want zij is maar de massa, de verzameling der anoniemen. Zij heeft de pragmatische fictie uitgevonden van gedeelde verantwoordelijkheid in het kwade, en tracht daarmee den gevraagden cirkel van persoonlijke onverantwoordelijkheid te construeeren. Dus wil en kan ze altijd makkelijk zeggen: wij, wij! Wij! Wij!

Ook hier roept haar parmantigheid: *Zijn bloed kome over ons en over onze kinderen*.

Deze hartstochtelijke kreet is aan den éénen kant een aanvaarding van Pilatus' symbolisch gebaar van daareven voor wat den rechter zelf betreft, en anderzijds een *overnemen* van zijn gebaar voor wat de *Joden* aangaat, en tenslotte in die beide gevallen een verloochening van den ganschen Christus, niet slechts in de werkelijkheid, maar ook in de idée.

Wat het eerste betreft: Pilatus heeft zijn handen in onschuld gewasschen. En Israël aanvaardt dat. Het heeft dien rechter zelf geprest tot de overgave van den Nazarener. En daarom acht het hem ontslagen van alle rechtsvervolging uit de andere wereld.

Maar nu vervolgens: de Joden *nemen* Pilatus' gebaar *over*. Zij zeggen ook van zichzelf: wij zijn onschuldig: *dit bloed zal ons niet achtervolgen* uit de andere wereld.

Het verwondert niet, dat de Joden hun onschuld *in andere vormen* betuigen dan Pilatus. *Zij* hebben zoo hun theologisch instinct. En

dit leert hen, dat, in het algemeen gesproken, *bloed* een *stem* heeft. Dat bloed pleegt te 'komen', wanneer het tegen recht en rede is verdaan. Trouwens, de ceremonie van de handwassching, gelijk ze omschreven wordt in Deuteronomium 21 - zie boven - *gaat juist uit van de algemeene grondstelling,* dat de stem van het onschuldig vergeten bloed in de wereld *nooit te smoren valt. Bloed roept altijd*. Gelijk het eerste bloed, dat in de wereld uitgegoten werd, het bloed van Abel, 'riep' tot den hemel, en maar niet zwijgen kon, zóó heeft alle bloed een roepende stem, en die stem kan niet zwijgen: zij vindt, om met Job te spreken, geen plaats (Job 16:18). Deze om erkenning van de rechtspersoonlijkheid roepende stem, deze bloedstem, is aan het bloed inhaerent.[1)] Vandaar dan ook, dat àlle bloed van menschen erkenning vraagt, en, waar het uitgedreven is, niet rusten kan. Zijn onrust is zóó hevig, zijn roep zóó krachtig, dat zelfs wie part noch deel eraan heeft, zich van die stem des bloeds niet mag ontdoen. Men denke aan de oudsten van de stad, van wie daar straks gesproken is.

Daarom erkennen de Joden: zeker, indien het nazareensche bloed onschuldig wezen zou, dan wordt zijn roep niet meer gesmoord; dan zál het komen over elk, die daar aan schuldig staat.

Maar - aldus troosten zij: - *maar*: dit bloed *is* niet onschuldig. Het heeft geen recht van aanklacht tegen ons, die 't heden nemen willen. Effusie van dit bloed, dat is geen zonde tegen den hemel. Wij zijn niet bang: Zijn bloed kome over ons en over onze kinderen!

Zoo heeft het messiaansche volk in dezen roep zich losgemaakt van Jezus' bloed.

Of liever: die moeite nam men niet eens.

Men dorst de verantwoordelijkheid voor den dood van Christus wel aan.

En hierin stemt samen heel dit volk, d.w.z. (blijkens het woord in den grondtekst): heel de verbonds-gemeenschap. Op dit oogen-

1) Vergelijk deel I, bladz. 351.

blik heeft dan ook *Israël* zich van zijn Messias in het openbaar losgemaakt. De woorden van het volk - die bloedkreet - ze zijn in den hemel aangeteekend; ze zullen straks vermeld worden, en vooropgesteld in de apologie, die de Geest van het Pinksterfeest welhaast gaat schrijven. Waarom schrijven? Omdat de Pinkstergeest den Messias aan de *heidenen* zal brengen. Maar vooraf roept God dan tot getuige, beide den hemel en de aarde, dat eerst *heel Israël* den Messias van zich heeft gestooten.

Voor Christus is dan ook deze verstooting uit Zijn eigen erf en uit Zijn eigen huis een groote smart. In Christus' bloed geen enkele kracht zien van verderf, - dat is Hem *loochenen als Messias - zelfs naar de idee*. 'Wij durven hem wel aan, wij durven dat bloed wel aan,' zoo zeggen ze. 'God laat hem verzinken dieper dan Job; deze laatste riep: o aarde, bedek mijn bloed niet, en voor mijn geroep zij geen plaats, hij riep om *rechtspersoonlijkheid*, en hij werd wèl verhoord. Maar wat zal deze Nazarener? Zijn bloed heeft, noch ontvangt, een testimonium onder den open hemel. God zelf bemoeit er zich niet mee; onder de vingers van Zijn paupers laat Hij dit bloed wegsijpelen, en verroert zich niet. *Dit* bloed "zal wezen als water, dat, ter aarde uitgestort zijnde, niet verzameld wordt." Bloed van dien exlex, zou dat nog kwaad doen in de wereld? Het wordt in den hemel, en door God, den Patroon zelfs der onnoozelen, als bagatel gerekend. Wij durven!'

Zoo is de Christus door Zijn volk zelfs naar de *idée* van Zijn drievoudige ambtsbediening genegeerd.

Als *Profeet* overkwam Hem dit.

Want Hij heeft als *Profeet* de zónde gepredikt, en gezegd, dat de gerechtigheid van God in alle dingen is. Hij heeft geleerd - dit was de bergrede - dat *àlle* bloed in de wereld tenslotte een eeuwigheidskwestie is. Niet slechts Zijn eigen bloed, maar ook het bloed van een slaaf, en van Bar-Abbas, en van iedereen in deze wereld.[1)]

1) Zie hierover het volgende hoofdstuk.

Geen droppel bloeds staat buiten het eeuwig recht. Want God, die is in Christus als God gehandhaafd in de wereld. En daarom zijn er geen ‘kleinigheden’. Het begrip ‘kleinigheid’ is een pragmatische fictie van de zonde; en daartegen heeft Christus in de bergrede getoornd, d.w.z. God gehandhaafd als God. Maar de *auteur van de bergrede,* die het *begrip* ‘bagatel’ in den ban gedaan heeft, wordt hier *zélf voor bagatel verklaard*. Zijn volk - vergeet dat niet - is het antwoord schuldig gebleven op de definitieve vraag: *wat heeft hij dan kwaads gedaan?* (vers 23). *Daarná* riep men ‘te meer’: laat hem gekruisigd worden. En terwijl dus officieel is geconstateerd, dat deze duizend-koppige menigte niet met een eed durft zweren, dat God dáár- en dáárom het bloed van Jezus uitdrijft, met geweld van *récht,* daar heeft ze toch zich over het vraagstuk *heengezet,* en de wrake van dit bloed afgeroepen over zich en over het nakroost. Een gebaar, dat gedragen werd door de gedachte: in dit bloed ziet God niets anders dan een ijdelheid. Zoo is de Christus, die als Profeet gezegd heeft, dat, bij doorwerkend openbaringslicht, het terrein der z.g. ‘middelmatige dingen’ (d.w.z. die dingen, waarover geen bepaald gebod te zien valt) *inkrimpt,* en ten slotte *verdwijnt, zèlf* met Zijn eigen bloed, met Zijn leven, met den roep van Zijn ziel, en met Zijn rechtspersoonlijkheid geproclameerd tot het bij uitstek ‘middelmatige’ ding in de wereld. Zoo heeft dan heel het volk Zijn *profetie* naar de idée volkomen genegeerd. En naar haar axioma tevens.

Maar Hij is *Koning* eveneens.

Ook Zijn *koningschap* wordt naar de idée door heel Zijn volk thans genegeerd. Een goed koning vraagt gezag, een verdorven koning beroert de aarde. Corruptio optimi pessima: een koning, al is hij des doods schuldig, is ook daarin een ontzaglijk teeken. Wie durft zijn vonnis *slordig* afdoen? Maar Israël laat in het proces tegen zijn Koning allerlei *hiaten* zitten; de bewijsvoering is van lacunes vol. Het neemt niet eens de moeite, om *definitief* de vraag te beantwoorden: wat hij dan voor kwaads gedaan heeft, (vs. 23), en noemt Zijn dood een bagatel. Zoo is Christus' koningschap, zelfs naar de idée, genegeerd. Toen *Davids* despotisme over

het volk het oordeel der pestilentie losriep, toen bleef hij daarin *koning*: hij bleef iets groots. Maar de groote Zoon van David, die is een bagatel. Zijn volk gelooft niet, dat er pest kan uitbreken om eenig ding, dat aan den Nazarener al of niet gedaan wordt. 'Om drie dingen ontroert zich de aarde, ja om vier, die zij niet dragen kan,' - maar hij daar is vast de vijfde niet!

Ten slotte, ook als *Priester* wordt Christus, zelfs naar de idée, door Zijn vervolgers volmaakt voorbij gezien. Zij erkennen, *dat er samenhang is tusschen henzelf en hunne kinderen*. En, zoo gaan ze dan verder, - INDIEN het nazareensche bloed nog eenig *effect* zou hebben, dan zou het de kinderen laten boeten om en met de hier presente vaderen. *Meer weten zij niet; andere mogelijkheden* zien zij niet. De eenige mogelijkheid, die nog in *overweging* is te nemen, zou deze zijn, dat dit bloed zijn satisfactie zocht van *wraak. Als* het nog wat deed, dan zou het enkel zich *wreken*.

Zoo handhaaft Israël de idée, en de wet der satisfactie, maar snijdt daar het element van *genade* uit, zelfs naar de idée. Zoo handhaaft Israël, dat er - in het algemeen gesproken - zonder voldoening geen verzoening is, maar wil de voldoening aan het recht van *dit* vergoten bloed, *indien* deze ooit nog noodig blijken mocht, dan wel zelf bezorgen; en de verzoening door eigen verdienste bewerkstelligen. Hier handhaaft zich bij voorbaat de *eigen*gerechtigheid tegen de *geloofs*gerechtigheid, de eigen kracht tegen de kracht van Jezus' bloed. Hier wordt het bloed van Israël en van zijn kinderen vruchtbaar geacht om te wreken de eventueele zonde. Hun *eigen* bloed heet expiatorisch. Daar is een volmaakte negatie van Christus' priesterlijken kamp tot voldoening en verzoening. Zijn bloed wil *komen* tot verzoening over ons en onze kinderen. Maar Zijn volk zegt: *indien* het kwam, dan zou het enkel komen om de *wraak* te oefenen over ons en onze kinderen. Zelfs de idée der priesterlijke barmhartigheid wordt hier op zij gezet. Wij spraken van een vergeten *hoofdstuk*. Het wordt hier erger: zelfs de *idée* is vergeten.

En waar de dingen zóó staan, houdt niemand meer den loop der zonde tegen. Het duurt nog maar een oogenblik, en Bar-Abbas

wordt vrijgelaten: de candidaat van het vleesch is begeerd tegenover den Vol-drager van den geest!

Nu zijn er nog altijd schrijvers en sprekers, die er behoefte aan blijken te hebben, dit tafereel voor de verbeelding van den lezer rondom af te zetten met *kruisen*. Met huivering in de stem vertellen ze van de kruisen, waaraan later, toen Jeruzalem verwoest is, de Joden zijn gehangen. En - zoo roepen zij dan uit: Zijn bloed *is* dus gekomen over hen, en hunne kinderen! Maar moet men daarmee eindigen? Zeker, zeker, daar *zijn* later kruisen geplant in menigte om Jeruzalem heen, en aan die kruisen hingen inderdaad de kinderen van deze menschen. Zeker, zeker, de Jood *is* een wandelaar, een zwerver. Maar zullen wij het plein van het praetorium afzetten met *kruisen* van Joden? En de verhandeling over den bloedkreet van dit verloren volk opsieren met een vignet van de lompen, de versleten sandalen, den krommen stok van den *wandelenden Jood?*

Laat ons wat beters zien.

Hier is Christus. Hij is al aan het kruis geslagen, Hij is verloochend naar de idée. En weet ge, wie daaraan meedoen? Weet ge, wie ook Zijn bloed over zich en hun kinderen inroepen? En over wie het zoo ook komt? Dat zijn zij, die zich van de bergrede ontdoen. Die zich bedwelmen door de inventie van het begrip ‘kleinigheid.’ Die zich *troosten* in het opsporen van een ‘middelmatig ding.’ *Die* allen mogen toezien. Want zij zeggen tot God: zijn bloed kome over mij en over mijne kinderen.

Laat hen de bergrede lezen, en vreezen voor den Profeet, die, om Zijn bergrede te handhaven, en vruchtbaar te stellen, den priesterlijken dood ervoor over heeft gehad.

Laat hen begrijpen, dat Christus' bloed in de wereld altijd *komt*. Het komt, - ja, daar valt al weer iemand in de rede. Ik hoor hem zeggen: het komt in de kruisen van de leelijke Joden, bij de verwoesting van Jeruzalem. Maar wij kunnen dichter bij huis blijven: het komt over dien man, die vrouw, die misschien zou flauw gevallen zijn op Gabbatha, en tenminste vóór Golgotha, doch

die voorts, o zoo humaan, den Christus, zelfs naar de idée, negeert. Zóó iemand bagatelliseert den Christus. En in Hem God.

Hij heeft dan ook gestreden tegen den hemel.

Wij hebben in dit hoofdstuk even herinnerd[1] aan dat hoofdstuk in ons *eerste* deel, waarin wij Christus zagen in Gethsémané, versterkt door een engel. Hij *had* dien engel daar *gezien*, en begreep toen, dat *Zijn bloed* door den hemel *niet* werd gebagatelliseerd. Het bleef daarboven in gedachtenis; het zou de gansche wereld bewegen. God *handhaafde de bergrede* over haar eigen Auteur. Hij was een *worm;* en iemand[2] zei: dus was Hij een bagatel; wie zich tot worm maakt, moet niet boos worden, als een ander op hem trapt: zijn bloed 'komt niet' - wat is een worm? - Maar God sprak Christus aan, en zeide door dien engel: zijt Gij een worm - nochtans gaat gij met uw geplaagde, uitgedreven bloed, de gansche wereld aan. Uw bloed is nooit het bloed van eenen exlex: de gansche wet, - die is in ied'ren druppel openbaar.

Ik denk aan dien engel, en ik zeg: ze spreken den engel tegen. Ze kunnen ook nooit tot dien engel zeggen: ik heb me vergist, en daarmee uit.[3]

Ze weerspreken den engel! Wie? De aanstaande kruiselingen van Jeruzalem? Mensch, houd op: gij, ik.

O, Jezus, als uw bloed dan altijd kómt, komt, kòmt, laat het dan komen in genade, en - om haar te behouden - in wrake tevens. Wij loven U, o Heere, omdat Uw bloed nabij is. Men verzwijgt zijn wonderen. Neen, wij willen uw bloed, het bloed, dat spreekt, niet van ons weg-bidden,[4] doch het over ons afbidden. Kain, wees niet dwaas, tuimel niet over de beschermende teekenen heen in den dollen roes, die zegt: Abels bloed - ik hoor het niet meer roepen, goddank, 't is stom, 't is eindelijk stom geworden. Het bloed van Abel-Christus spreekt, Kain hoor toe. Het spreekt van recht en van genade. Het spreekt over de uiterste kinderen. Het

1) Toen wij n.l. op bladz. 477/8 herinnerden aan den tekst Job 16:18, en bij deze herinnering verwezen naar deel I, bl. 351.
2) Nietzsche.
3) Vgl. Prediker 5:5.
4) Par-aiteisthai, Hebr. 12:25.

wreekt zich allerchristelijkst: het wreekt zich, door zich weg te schenken in liefde, en door weg te stormen, wie de liefde niet verdragen wil. Luistert goed, verloren Jodenzonen: niemand zal door het bloed achtervolgd worden tot den dood, *alleen maar*, omdat het is uitgedreven, doch tenslotte omdat het niet mocht komen over u en uw kinderen tot vrede.

Kain, hoor toe: gij hebt uw Kains-teeken gekregen, niet om Abels bloed te vergeten, doch om het bloed, dat betere dingen spreekt dan Abel, nog te kunnen inroepen tot zaligheid. Gij moet eerst bij Abels Meerdere definitief beslissen: of gij den moord zult overdoen, dan wel de stem des bloeds zult hooren roepen tot uw vrede.

> Deez' aarde dronk eens bloed en riep om wrake,
> En Abels bloed, vier duizend jaar, had wrake,
> Deez' aarde dronk weer bloed en riep om wrake,
> Doch Christus' bloed, dat is en blijft: genade.[1)]

Hoor: Hij leeft altijd om voor ons te bidden. Want zóó komt Zijn bloed over ons en onze kinderen, mits wij den naam des Heeren en het bloed des Heeren niet ‘opheffen tot ijdelheid.’

1) Naar Guido Gezelle.

Hoofdstuk XXVII. Christus' bloed voor 't eerst door menschen uitgedreven.

Toen nam Pilatus dan Jezus en geeselde Hem.
Jezus gegeeseld hebbende, gaf hij Hem over, om gekruisigd te worden.

JOH. 19 1; MATTH. 27*:*26*b*.

Thans zijn wij toegekomen aan de *bloedstorting*, zonder welke, naar bijbelsch getuigenis, geen vergeving kan geschieden.

Het verhaal van Christus' lijden voor den rechter, haast zich naar een einde. Daarna volgt het derde deel van dit boek: waarin Zijn *bloed* zal wegloopen in de aarde.

Doch, - reeds vóórdat dit derde deel een aanvang neemt wordt Christus' bloed al *uitgedreven*.

Uitgedreven door de *menschen*.

Dit is van beteekenis.

Want, gelijk men weet, onderscheidt dit boek in den lijdensgang van Christus *drie* deelen.

Het *eerste* deel toont Christus aan den *ingang* van Zijn lijden. Wij zien Hem daar *nog ongebonden*, onder de menschen op en neer gaande volgens *eigen* wil, en nog niet in de handen van Zijn rechters uitgeleverd.

Het *tweede* deel beziet Hem thans, in den *doorgang* van Zijn lijden, zóó als Hij voor de rechtbank staat: wij letten op den gebonden Christus, over wiens lijden door den menschelijken wil, den rechts-wil van de overheid, moet worden beslist.

En het *derde* deel wil handelen straks over Christus, gelijk Hij

bij den *uitgang* van Zijn lijden de gevolgen op zich neemt van het over Hem uitgesproken vonnis, en den lijdenskelk ledigt tot in den dood.

Nu is het opmerkelijk, dat in elk van die drie deelen, het *bloed van Jezus Christus* uitgedreven wordt:

In het *eerste* deel is Zijn bloed naar buiten geperst: Hij zweette bloed in Gethsémané.

Ook nu in het *tweede* deel wordt Zijn bloed uitgedreven: want de geeseling, waarvan wij straks zullen zien, gevolgd nog door de bespotting met een doornenkroon, heeft wederom Zijn bloed genomen, en het uit doen stroomen over hoofd en lichaam.

En straks, in ons *derde* deel, zal andermaal Zijn bloed uitgedreven worden, en uit Zijn handen en Zijn voeten spatten, en uit Zijn wonden vloeien, en uit Zijn zijde eindelijk wegstroomen.

Dat dit geen toeval is, of speling van het lot, behoeft voor ons wel geen betoog. Wij willen daarom trachten, den zin te grijpen van deze drie momenten in de uitdrijving van het bloed van Christus.

Vóór dat wij echter daartoe komen kúnnen, moeten wij eerst nagaan, hoe zich de dingen verder ontwikkeld hebben.

Wij weten, uit hetgeen reeds meegedeeld werd, dat Pilatus Bar-Abbas heeft vrijgegeven, en in dezen dus den wil der Joden heeft volbracht. Hiermee was officieel de Christus - om een dwazen term te gebruiken, maar die toch pijnlijk juist is - van het gestelde en afgeroepen tweetal afgevallen.

Formeel was Jezus weer op het doode punt terug gebracht. We hebben immers gezien, dat Pilatus den voorslag van de amnestie gedaan heeft, om uit de onzekerheid te komen. Nog steeds wilde hij zich redden uit de moordende omstrengeling van den haat en den nijd der Joden. Nu dus deze voorslag niet aanvaard is, is hij, strikt genomen, door de omstandigheden weer teruggebracht naar zijn geopperd plan: Jezus kastijden en loslaten. Of liever, dat was geen plan, het was óók al weer een *voorstel*.

Uit het geroep der menigte, die brutaal-weg had gevorderd, dat de Nazarener zou gekruisigd worden, is Pilatus wel gebleken, dat

zonder meer ook dat eerste voorstel (kastijden en loslaten) geen instemming vinden zou. Daarom stelt hij zijn vraag niet meer in den scherpen vorm van dit dilemma, want hij vindt dáárvoor toch geen gehoor. Bovendien: dilemma's zijn gevaarlijk voor karakterlooze slappelingen. Toch zal hij nog een laatste poging wagen. Hij geeft bevel, dat men Jezus *geeselen* zal.

Nu is de moeilijkheid bij de verwerking van de verscheidene bijbelsche gegevens, dat men niet zeker weet, welke chronologische orde er aangewezen wordt in het verhaal, zooals b.v. Mattheüs dat geeft. Deze immers schrijft, dat Pilatus Jezus na de geeseling overgaf tot den kruisdood, en verbindt die twee aan elkander: geeseling en veroordeeling tot het kruis. Is dit nu de vormelijke veroordeeling geweest, die dus reeds definitief besliste, dat Jezus aan 't kruis zou sterven? Indien het zóó door Pilatus bedoeld is, dan is het toch wel eigenaardig, dat Johannes 19 ons duidelijk laat zien, dat Pilatus na de geeseling van Christus nog een poging gewaagd heeft, om den Heiland vrij te krijgen. Na deze geeseling is er nog een vrij breedsprakige onderhandeling gevoerd tusschen Pilatus en de Joden.

De variatie in de mededeelingen schijnt erop te wijzen, dat de overgave van Christus aan den kruisdood, zooals die in Mattheüs thans wordt meegedeeld, nog *niet* bedoeld is als de *definitieve*, in wettigen vorm officieel gestelde, veroordeeling van Jezus tot den kruisdood, maar als een *voorloopig* vonnis, dat, *indien* aan de kruisiging niet meer te ontkomen zou blijken, daaraan reeds een begin van uitvoering gaf door de geeseling, maar dat toch nog altijd kon gewijzigd worden en door een zachteren maatregel vervangen.

In overeenstemming met de gedachte van vele anderen, meenen wij dan ook de gegevens van den bijbel zóó te moeten verstaan, dat Pilatus inderdaad slechts min of meer *officieus* Jezus na Bar-Abbas' vrijlating heeft verwezen tot den kruisdood. De geeseling paste in dat raam heel goed, want de Romeinen pleegden de kruisiging te laten voorafgaan door geeseling. Deze bloedige inleiding van de kruisstraf heet dan ook bij een bepaalden schrijver:

praeparatio ad crucem en ook media mors of medium supplicium[1] d.w.z. de formeele voorbereiding voor de kruisstraf, en de overgangsfase in een doodelijk afloopend proces. Het is evenwel daarbij zeer waarschijnlijk, dat de rechter, die door een geeseling van Jezus de opgewonden gemoederen alvast tot bedaren wilde brengen, nog heimelijk gehoopt heeft, straks te kunnen terugkomen op zijn eerst geopperde denkbeeld, om Jezus na een harde 'kastijding' - die dan nu geeseling geworden was - nog weer vrij te laten. Vandaar dan ook, dat hij straks, als Jezus in diepe ellende, gebroken onder de geeselslagen, vóór hem staat, met dien deerniswaardige naar buiten gaat en tracht, op de gemoederen te werken met zijn bekende: zie, de mensch. En eerst, toen zelfs dát uiterste beroep op de 'humaniteit' niemand tot medelijden had kunnen brengen, is dan de formeele, en nu *definitieve*, officieel geregistreerde, overgave tot den kruisdood gevolgd. Wie de historische volgorde van de verschillende feiten zich in dezer voege voor den geest stelt, ziet er een ongedwongen verwerking van de bijbelsche gegevens, alle te zamen, in.

Zoo is dan Jezus aan de geeseling toegekomen.

Deze geeseling was op zichzelf reeds een verschrikkelijk lijden. De Romeinen hadden deze straf voor vele gevallen vast gesteld, maar vonden ze zelf zóó afschuwelijk, dat zij niet dan in uitzonderings-gevallen mocht worden toegepast op romeinsche staatsburgers.

De wijze, waarop deze straf werd toegepast, is niet genoeg bekend. Wel mogen we aannemen, dat Jezus niet op joodsche wijze gegeeseld is (hierbij lag de gestrafte voorover op den grond, Deuteronomium 25:2), doch op romeinsche wijze. Volgens de beschrijving, die in vele boeken gegeven wordt, werd bij de geeseling het lichaam in veel gevallen ontbloot tot aan de lendenen toe, en werd de delinquent aan een paal of zuil vastgebonden, maar dan zóó, dat hij met gekromden rug en met het hoofd naar den grond gebogen staan

1) Titus Livius 33, 36, aangehaald in Groenen, a.w. 372.

moest. ‘Op die wijze moest bij den eersten slag reeds de huid gescheurd worden en het bloed eruit springen. Zoo wordt het ook begrijpelijk, dat men in enkele beschrijvingen van geeselingen vindt medegedeeld, dat door de geeselslagen somtijds het lichaam zóó ontvleesd werd, dat men het gebeente kon zien.... Om de uitwerking nog pijnlijker te maken, vlocht men in de geeselzweep prikkels of stukken been of knoopen, terwijl in latere tijden, o.a. gedurende de Christen-vervolgingen, looden kogels aan die zweepen werden bevestigd’.[1)] Wij weten niet, in hoeverre deze bizonderheden al of niet in de bepaalde geeseling van den *Heiland* aanwezig zijn geweest. De Schrift spreekt zoo sóber over al die dingen. Niet door een beschrijving van détails in Jezus' lichaamslijden, doch door een voorop-stelling van de majesteit, de liefde, den borgtochtelijken wil, van den Christus Gods, tracht de bijbel ons den Christus te teekenen; en ook zoo leidt hij ons van het uiterlijke, dat men zien kan, naar het geestelijke terug.

Geestelijk nu gesproken, valt *dit* moment te accentueeren, dat het bloed van Christus hier voor 't eerst *door de menschen uitgedreven* wordt. Dat dierbaar bloed wordt nu genómen door de *menschen,* nadat het eerst in Gethsémané genomen was door *God*.

Nu wij hier over het bloed van Christus spreken, moge in het algemeen een enkel woord hier plaats vinden over de wijze, waarop in de kerk het *bloed van Christus* vaak ter sprake wordt gebracht.

Daar zijn er, die over het bloed van Christus meestentijds zoo spreken, dat men den indruk krijgt, dat vrijwel heel het lijden van Christus voor hun begrip òpgaat in *bloedstorting*. Voor den geestelijken strijd, voor de levenslange ambtsbediening van den Christus, voor Zijn zielsconflicten, voor de spanning van Zijn dadelijke en lijdelijke gehoorzaamheid, ook waar deze nog niet eenig *lichamelijk* letsel Hem doet, hebben zij doorgaans geen oog. Ze spreken àl maar weer over het *bloed,* het kostelijke bloed, het dierbare bloed.

1) Groenen, a.w. 375.

En al die ándere dingen, nu ja, die zijn wel als memorie-posten uitgetrokken op de begrooting van de christelijke dogmatiek, maar hun mystieke verzinning, hun meditatie, en hun tentatie, heeft dáármee doorgaans niet te doen.

Maar dit is toch een gruwelijk te kort. Deels is het te verklaren uit algemeene geestestraagheid, die meer oog heeft voor het zichtbare dan voor het onzichtbare, deels ook uit de diepe doorwerking van den roomschen zuurdeesem in den na-reformatorischen tijd. De eeuw, waarin wij leven, doet ook geen goed; want terwijl aan den éénen kant de *kerk* verslapt in haar dogmatisch denken, daar slaat aan den anderen kant een golf van 'mystische' vervoering over dichters, kunstenaars, die - eerst met vergunning, straks op verzoek - hun aesthetische toonbrooden leggen op de tafel, de wijtafel, van de vele godshuizen, die buitenkerkelijke relige heeft gesticht. In al deze kringen werkt een zekere, zoogenaamde geestelijke erotiek, die - dat ligt nu eenmaal in haar lijn - het *bloed* van Jezus liever naar voren brengt dan Zijn ziel, en Zijn ziel liever dan Zijn geest, en de menschheid van *Jezus* in haar smarten liever dan de verborgen krachten, die Hij als *Christus* in zich bergt. Dat dit een ziekte is (wij durven zelfs het woord *zonde* wel aan), en dat hier *bederf* is van gedachten, behoeft voor ons geen betoog.[1)]

Wanneer wij dan ook hier met nadruk op het *bloed van Jezus Christus* wijzen, dan hopen wij ons daarmee niet op den weg te zetten van de zooeven afgewezen eenzijdigheid. Trouwens, als wij dien kant uit wilden, dan zou heel de gedachtengang, waaruit tot nog toe dit boek geschreven is, door ons zelf verloochend zijn. Wij willen blijven volhouden, dat de arbeid van het *bloed* van Christus niets meer beteekent dan de persing van Zijn *ziel;* - voor den bijbel zijn die twee trouwens niet gescheiden. De erkenning van de *gelijkwaardigheid* van Christus' lijdelijke èn dadelijke gehoorzaamheid brengt ons zelfs tot de kras lijkende uitspraak - maar die toch voor ons, christenen, zoo nuchter mogelijk moest klinken - dat voor onze zaligheid een *preek* van Jezus niet minder

1) Vergelijk mijn opstel: Eros of Christus, opgenomen in: Christelijk letterkundige studiën, deel II, U.-M. Holland, Amsterdam.

waard is dan een doorboorde hand van Jezus, en een *genezings*-wonder een even sterke messiaansche verlossingsdaad is als het bloed zweeten, en verliezen, in Gethsémané en op Golgotha. Om bij het proces te blijven; het *zwijgen* van Jezus, tot drie maal toe, is niet minder krachtig tot verlossing en niet minder werkzaam als middelaarsdaad, dan hier het ondergaan van die verschrikkelijke geeseling. Wij moeten niet gaan scheiden wat God vereenigd heeft: geloof en erotiek mogen geen moment verbonden worden.

Wanneer wij niettemin toch met nadruk aandacht vragen voor het moment van de eerste *gewelddadige* uitdrijving van Christus' bloed, dan heeft dit toch een goede reden, dan is dat o.i. gehoor geven aan een eisch der Schrift.

Wij mogen immers Christus nooit los maken van de plaats, en den tijd, en den stand der openbarings-historie, waarin Hij opgetreden is als onze Middelaar. God heeft Christus niet maar op een willekeurigen *tijd* in de wereld gezonden, doch op den tijd, door Hem te voren *bepaald*. God heeft dus alle tijden op Jezus aan doen loopen, en alle voorgaande eeuwen gemaakt tot voorbereidingseeuwen voor den Christus. Zóó ook heeft God Jezus niet uitgezonden naar een willekeurig *plekje* in de wereld, doch Hem geopenbaard in *Israël;* ook dat volk is in de wereld uitgestooten door God met de bedoeling, dat zijn leven en zijn land een schouwtooneel zou zijn van messiaansche wonderen, en dat de Christus onder en uit dat volk openbaar zou worden.

Onder dit licht gezien, is heel Israëls eeredienst een schaduwdienst. Israëls religie moest naar Christus wijzen. Daarom is ze ook vol van het *offer*. Want de offer-idée, de idée der bloedstorting, is een afzonderlijk moment in Israëls liturgie, en wordt dan ook sterk geaccentueerd. Men kan geen oogenblik verstaan, welke zin er ligt in heel dien donkeren bloedstroom, die vele eeuwen lang den weg, waar Israël langs trad, achter dat volk heeft rood geverfd, en den bodem waar dit volk op tieren moest, heeft gedrenkt, wanneer men niet erkent, dat al dit bloed op Christus heeft gewezen. *Zijn* bloed moest vloeien, want: *zonder bloedstorting,* zegt de Schrift,

geschiedt er geen vergeving. Zijn bloed moest vloeien, want: *in het bloed,* zegt de Schrift, *is de ziel*. Het bloed van den tweeden Adam moest vloeien, want het bloed van den eersten Adam, zegt de Schrift, dat is gaan stroomen tegelijk met den intocht van de *ziel* in het uit leem gevormde menschenlijf. Toen op den zesden dag het menschelijk lichaam geschapen was, en God de ziel daarin geblazen had, toen is het bloed gaan stroomen in het oogenblik van de levendmaking - de 'bezieling' - van het uit stof gevormde lichaam. En evenals bij elke geboorte het bloed begint te stroomen, zóó, als het vóór dien tijd nog niet gecirculeerd heeft, aldus is ook in Genesis I het *laatste* moment van de scheppingsacte van God geweest de aanvang van den cirkelgang van het *bloed* der menschheid in de levendmaking van den eersten Adam, deze 'levende ziel'.

Evenwel - *bloed kan niet eeuwig stroomen*.

De ommegang van het bloed is in het paradijs begonnen, maar *moet eenmaal een einde nemen*.

Dit is een onveranderlijk decreet. Indien de mensch, in het paradijs geschapen, zijn wegen van de zonde vrij zal houden, dan moet hij komen tot een anderen *lévensvorm.* Aan het eind der wegen Gods staat een mensch, die naar lichaam en geest *volgroeid* is: de hemelsche mensch, de volmaakte, die niet meer *wordt,* maar *is*. Deze hemelsche mensch zal eenmaal moeten zijn *zónder* den ommegang, den aardschen cirkelgang, van zijn geschapen en gedreven bloed. Hij is mensch der toekomst. En deze mensch der toekomst, die paradijsmensch van voleinde dingen, zal niet meer *trouwen,* niet meer *eten*, zijn gansche lichaamsvorm, heel zijn bestaanswet, zal een ándere zijn dan die van dezen *tijd*. En daarom zal de bloedstroom in den hemel niet meer zijn. De gang des bloeds behoort wel bij den *aanvang* van den mensch, maar *niet* bij zijn voltooiing.

Was nu de mensch gehoorzaam blijven staan, dan zou, langs wegen van *ontwikkeling,* die God ons niet geopenbaard heeft, en waarnaar wij dus ook niet gissen willen, de bloedstroom opgehouden zijn te vloeien. Dan zou op een manier, die God alleen bekend is,

de ommegang van het bloed geleidelijk zijn opgehouden, en zou de mensch zijn opgeklommen tot dien geconsummeerden levensvorm, waarin noch sexueele drang, noch prikkel van vegetatie, noch polsslag van bloed, het leven drijven. De bloed-slag, de hartslag, hoort alléén thuis in een wereld van den klok-slag. Een wereld, die geen uurwerk meer heeft: tik-tak, kent óók geen hartslag meer: tik-tak.

Zoo is dus Gods ideaal de *bloedlooze* mensch. De bloedlooze mensch, o zeker, die is, *zoolang de wereld nog niet af is,* de *àrme* mensch, de bleeke, die *ónder* het gewone levenspeil is weggezonken. Maar de bloedlooze mensch, die *bóven* het bloed is *uit*gekomen, *die* is de vólle, de *rijke,* de *volmaakte* mensch, de *gezónde*. En bleef de mensch nu staan, dan zou God vaderlijk over hem komen, God zou straks komen op Zijn tijd, om de onrust van de bloedjacht te stillen, en den mensch over te leiden naar een onveranderlijk *zijn*. Zijn lichaam zou dan den cirkelgang niet meer noodig hebben; het zou er *boven uit*gekomen wezen.

Echter, - de mensch *is in zonde gevallen*.

En daardoor is de normale stop-zetting en stil-zetting van den ommegang des bloeds gestuit. De intredende zonde heeft den mensch verhinderd, vanzelf op te groeien tot den bloedloozen staat van een eeuwige jeugd.

De zonde wreekt zich dan zeer gevoelig in des menschen bloed. Want ná de zonde heeft God den mensch gezegd, dat hij den dood zal sterven: God sprak de scheiding tusschen ziel en lichaam uit; de lichamelijke dood werd ingesteld. Maar hierin werkte reeds de evangelische wil Gods tot genade. Want God stelde den lichamelijken dood in, God schoof hem als het ware in, tusschen de eerste zonde en de verdiende straf, teneinde zoo een plaats te krijgen voor een *historie van vele eeuwen,* een historie van den cirkelgang, van 's levens ommegang, den ommegang van bloed en bloeders. En die historie is van den aanvang af *op Christus gericht*. En dus op *Christus' bloed en geest* gericht. Want in die historie moet nu Christus optreden, om eenerzijds te sterven ‘naar den bloede’, en anderzijds uit te komen boven het bloed. Om in het bloed de straf

te lijden, en over het bloed uit te roepen zijn victorie. Om eenerzijds de *bloedlooze* te worden in den zin der volstrekte *armoedigheid,* dat wil dus zeggen: om den *nood* des bloeds te lijden tot in de oneindigheid toe, doch om anderzijds de *bloedlooze* te worden in dien ánderen zin, de bloedlooze in den *rijken* zin van het woord: een tweede Adam, die niet meer is een *'levende ziel',* maar die wordt tot een *'levendmakenden geest'*.

Met dat laatste woord bedoelt de bijbel onder meer, dat bij Hem, die de tweede Adam heet, het lichamelijke, het stoffelijke, het tijdelijke, al wat beweeg'lijk, jagend, wordend is, geheel en al zal onderwórpen zijn aan den sterken *wil* van den volmaakten geest.

Dus is de instelling van den lichamelijken dood na den zondeval een geweldige greep van God. Want daardoor wordt de bloedstroom, de ommegang des bloeds, die aanvankelijk had moeten stilgezet worden in het *bóven*-bloeds-bestaan van de zaligheid der schepping, in het werkverbond, *nu* in andere richting afgeleid en heengewrongen naar den *dood*. God heeft - dit was Zijn genadewil - het bloed van Adam en van Eva niet dadelijk laten verschroeien door den brand der helsche straf, maar Hij heeft den gang van het bloed van Adam en Eva na den zondeval besloten in den cirkelgang, den 'vicieuzen cirkelgang', waarover het boek 'De Prediker' zoo uitermate heeft geklaagd, en waarover wij hier nu al zoo dikwijls hebben gesproken.[1)] Wij mogen en moeten dan ook àlles, wat van dien vicieuzen cirkelgang in de voorgaande hoofdstukken van dit boek is opgemerkt, toepassen óók op den bloedslag, den pols-slag, den cirkelgang des bloeds, in mensch en menschheid.

Geheel en al mogen wij *daarop* de leer van den vicieuzen cirkelgang van toepassing achten.

Niet alleen is in den cirkelgang des bloeds de *droefheid* van den vicieuzen cirkel: omdat hij uitstel is van de eeuwige jeugd en van de volkomen zaligheid.

Maar óók is daarin de *blijdschap*, en de *genade,* van den vicieuzen

1) Vgl. bladz. 42 v.v., en 60 v.v., en 119 v.v.

cirkel: omdat hij uitstel is van den volkomen dood en van het helsch bestaan.

Zoo kunnen wij dus veilig zeggen, dat de bloedwet, die allen levensgang van het lichaamsleven hier op aarde beheerscht en stuwt, christologisch is, messiaansch, onderworpen aan de wet van het evangelie, dat Christus in de wereld zenden komt.

Want alle bloedbeweging is van nu af aan op Christus aangelegd. En wordt eerst door Hem uitgelegd. En alle bloedstorting is van nu af aan op Christus aangelegd. En wordt alweder eerst door Hem volkomen uitgelegd. En heel de weg, de lange weg des bloeds, is dus de heirweg van mijn Heere Christus, komende in de wereld.

Want, toen God na den val den lichamelijken dood instelde (het *wederkeeren* tot het stof, en niet het triumfeerend opklimmen, *óók* mèt de stof, tot het volkomen zalige leven, zooals dat in het werkverbond beloofd was), was dat wel straf - omdat het gevolg was van de zonde - doch het was *ook genade*. Het was *om Christus*' wil geschied. De scheiding van ziel en lichaam trad - dit was de straf - in plaats van de eerst beloofde *verandering* van ziel en lichaam, de *verheerlijking,* de *wedergeboorte* en *vernieuwing* van die beide, door den Geest. Maar *hierin* ligt dan weer het element van genade: God stelt dat *wederkeeren* tot het stof voor vele eeuwen vast, opdat Hij zoo voor *Christus* in de wereld plaats kon maken. *En waarom voor den Christus*? Opdat straks *Hij* den *ganschen* dood in *Zijn bloed* ondergaan zou; opdat Hij in zichzelf den weg des bloeds zou laten afteekenen, *eerst* door de wet der straf, doch om *daarna,* als Paaschvorst, als tweede Adam, mèt het 'bloed' (nu genomen als drijvende macht van ons lichamelijk leven) òp te klimmen tot victorie, en zoo de *bloedlooze* mensch te worden van de eeuwige *jeugd,* van de oneindige *kracht,* en van de volkomen *gave* menschelijkheid. De *bóven*-bloed-sche mensch der zaligheid! -

Dus is *dáárom* het *bloed van Christus* van zooveel beteekenis.

Want in Zijn bloedstorting en in de offerande van Zijn bloed wordt de weg van dood en leven volmaakt afgeteekend.

Het is niet zóó, dat Christus in Zijn lijden twee 'deelen' heeft:

een lichamelijk - bloedig - deel, en een geestelijk - onbloedig - deel; want de weg van Christus' 'bloed' is volmaakt beheerscht door den wil van Zijn 'geest'. 'Bloedig' en 'onbloedig' zijn keerzijden van één zaak. *In het bloed is de* ZIEL, - zoo zegt de aanschouwelijke uitdrukkingswijze, de beeldende taal van het Oude Testament, in de offerwet. *In het bloed opereert de* GEEST, - ziedaar de volkomenheid van Christus, als Hij de offerwet in zichzelf *vervult*, en den dienst der schaduwen door Zijn bloed tot rust komt brengen.

Hier vloeit uit voort, dat daarom Christus' bloed wel moet gezien worden *in aansluiting* aan de spraak van het Oude Testament, en in overeenstemming met de taal van al die bloedige offeranden, die het Oude Verbond eischte, maar dat toch Christus' bloed een sprake heeft, *die bóven de teekenen der offeranden zéér vèr uitgaat*. De *wérkelijkheid* van Christus reikt *hóóger* en *vérder* dan de *schaduw* van het Oude Verbond. De schaduwen zijn altijd armer dan de werkelijkheid, die er door afgebeeld is.

Hierom *móest* de Christus Zijn *bloed* geven, persoonlijk, bewust, geestelijk, als Middelaar. Oók daarin behoort Hij den arbeid te voldragen, die Hem als *tweeden Adam* op de hand gezet is. Die arbeid was: den bloedstroom weer te onderwerpen aan den wil Gods, om met Gods menschen - nu begrepen in den tweeden Adam - te komen tot de eeuwige jeugd, door de kracht en de voldoening van Christus Jezus.

Zóó blijft de onrust in het *bloed* van Christus een afzonderlijk element in het lijden, mits zij maar nooit gescheiden wordt van den arbeid van Zijn *geest*.

Bloed èn geest. Die *beide*.

In 't *bloed* moet Jezus de offerwet geheel vervullen; de ommegang des bloeds, die moet bij *Hém* tot in den dood toe worden afgeleid en smoren in de grondelooze diepte van den volslagen dood. Hij moet *óók met het bloed* nederdalen ter helle. Inzóóverre is Zijn bloedstorting lijdelijkheid, offer, schuldbetaling.

Maar omdat óók in Zijn bloedstorting de kracht zich spannen moet van Zijn eeuwigen geest, daarom moet het dogma van Zijn

lijdelijke gehoorzaamheid in de bloedstorting ook altijd weer verbónden blijven met het dogma van Zijn *dadelijke* gehoorzaamheid. Zijn bloed werd *genomen*, o zeker, maar Hij zelf *geeft* het ook, *stort* het uit, *drijft* het uit. Hij doet dat door Zijn *wil*, door Zijn persoonlijken, welbewusten, *wil*. Hij werkt zichzelf nu, met Zijn bloed, dat wil zeggen: met het bloed van den tweeden Adam, dus met het bloed van heel Zijn kerk, met de beweging van het leven van al de Zijnen, óp, naar de hoogte van de eeuwige jeugd, en van de eeuwige kracht, de hoogte van den bloedloozen, wijl bóven het bloed uitgaanden, hemel. Dat is óók de zin, dien Paulus grijpt in den geweldigen term: de tweede Adam is de *levendmakende geest*.

Hierom *willen* wij het moment van Christus' eerste bloedsuitdrijving onder de geeselslagen van Pilatus, den wereldlijken rechter, niet verdoezelen. Pilatus geeselt, maar - *Gód* geeselt. Pilatus neemt het bloed, maar - *Gód* neemt in en door Pilatus Jezus' bloed. God vraagt naar het bloed van den *tweeden Adam*. En als de eerste bloeddroppels spatten uit den geploegden en geplaagden rug van mijnen Heere Jezus, dan worstelt de tijd naar de eeuwigheid, dan wringt en perst het Paaschleven zich reeds door de nauwe engten van den dood, die te woelen slaat door Jezus' gezwollen aderen. Dan komt op Jezus af de verschrikkelijke realiteit van dat lijden, dat Hem teekent niet alleen als *offer*, niet alleen als *Priester*, maar *óók als tempel*. Want, naar het teekenende en wèl gedachte woord van iemand,[1)] is de offerwet en haar idée in Christus, om zoo te zeggen, volkomen gecomprimeerd. De offeridée is bij Hem zóó gecomprimeerd, omdat Christus niet alleen offer is, en ook niet alleen offeraar, en ook niet alleen het tempelhuis, waarin offer en offeraar samenkomen, doch *deze drie tegelijkertijd* in zich besluit. *Offer* is Hij - want Zijn bloed moet in den dood. *Offeraar* is Hij, want Hijzelf moet Zijn bloed in den dood jagen. *Tempel* is Hij, want Hij heeft den Geest niet met mate, en moet daarom door den eeuwigen Geest - gelijk de bijbel zelf ook zegt - zichzelf aan God onstraffelijk opofferen.

1) Zie: Dr A. Kuyper, Van de Voleinding, deel I bladz. 47.

Dit laatste nu, dat n.l. Christus óók de *tempel* is, daarin predikt de Schrift ons de gedachte, die boven uitgesproken werd, toen wij zeiden, dat Christus' bloedvraagstuk niet gesepareerd mag worden van het vraagstuk van Zijn geestesstrijd, maar dat in Zijn bloed de heele worsteling van Zijn geest aanwezig is. Daar zijn twee manieren om den heiligen tempel hier te schenden. De eerste hebben wij reeds aangewezen: dat is de wijze van hen, die *alleen* maar spreken over Christus' bloed, en niet, of minder bewust, spreken van Zijn geest, die worstelt in en door het bloed. Maar de tweede manier, - die zouden wij zelf vertoonen, indien wij, wijzende op Christus' geestelijke worsteling - denk aan den exlex, de negatie, den hoon op den ambtsberg, den vicieuzen cirkel en Zijn braak, den masjaal, het zwijgen - Zijn *bloed* niet zouden vloeien zien. Neem Christus' geest niet uit Zijn bloed, doch Christus' bloed niet uit Zijn geest. Geef aan die *beide* steeds uw *vòlle* aandacht.

En laat ons nu terugkeeren naar het begin.

Wij wezen erop, dat in de *drie* perioden van Christus' lijden (den ingang, den doorgang, den uitgang) het *bloed* telkens naar voren komt.

Waarom?

En - is er verschil?

Ja - er is verschil, en is er ook een groote oorzaak.

De groote oorzaak is - dat geen enkele acte van Christus' lijdensgang mag wezen zonder geestesstrijd en zonder bloed-verlies. Zoolang Christus nog *ongebonden* is, en Hij dus op en neer kan gaan onder Gods menschen en over Gods wijde wereld en in Davids stad - moet Hij het lijden volbrengen in geest en in bloed. Daarom *moest* in het eerste deel de gansche lijdens-worsteling geestelijk zijn, en óók bloedig. Dies perst God, en God *alleen*[1)] dat bloed uit Christus. En thans is Christus *gebonden*, en voor den *rechter* gebracht. Weer wordt Zijn bloed van Hem genomen - nadat Hij eerst den strijd volbracht heeft naar den geest. En straks zal Hij gekruisigd zijn. En ook dat kruis - denk aan Zijn zeven woorden,

1) Zie deel I bladz. 369.

Zijn grooten nood van ziel en geest om de verlatenheid - ook dat kruis is een geestelijke worsteling, die daarna uitloopt in de offerande van het bloed. De harmonie is telkens wel volkomen: geest en bloed, onzichtbare en zichtbare offerande, alles, àlles. - De *gansche* Christus.

En wat nu dat *verschil* betreft:

In Gethsemané offert Christus bloed alleen maar door een gezicht op de *mogelijkheid* van het kruis.

Op Golgotha offert Hij bloed in de bittere *werkelijkheid* van het kruis.

Tusschen die beide in[1)] staat hier de geeseling: waarin de kruisdood tusschen *mogelijkheid* en *werkelijkheid* schijnt te zweven.

Want we zagen het reeds: Pilatus gaf den indruk, dat hij door de geeseling een *aanvang* maakte met de executie, en heeft toch ook - zoowel in zijn eersten voorslag[2)] als ook in het vervolg - de geeseling gewild als een middel tot *afwending* van den kruisdood: het kruis bleef nog maar *mogelijkheid*. Christus' bloed - en Hij weet dat - valt hier op de grensscheiding tusschen leven en dood, tusschen terugkeer naar het leven of heenleiding tot den dood.

Dies heeft de Christus ten *bloede* toe gestreden, ook, om uit de *mogelijkheden* - en dan staande op haar grens-scheiding - de goede keus te doen, de keus der gehoorzaamheid aan God, der trouwe liefde voor Zijn volk.

Is dat dan ook niet groot geweest?

O, een goede keus te doen onder het besef: het *kan* niet anders, - dat is wel moeilijk, maar het is het zwaarste niet.

Zóó was het in Gethsemané: Hij zag daar Gods *geweld*, en werd verpletterd; Hij *móest*, *móest*. Zoo was het op Golgotha. Hij zag daar het geweld van stieren en bokken, een gansch groot muitgespan, en werd verbrijzeld: Hij *mòest*, *móest*.

Maar nu voor die soldaten.... Hij *kán terug*. Hij heeft in Pilatus' oog de onzekerheid gelezen; Hij kan dien man nog wel vermurwen.

1) Daarom is in deel I, bladz. 368, ook Golgotha gesteld tegenover Gethsemane. De geeseling staat *tusschen* die beide in, vormt den *overgang*.

2) Kastijden en loslaten, bladz. 403, v. van deel II.

Hij kan 't nu *vóelen,* wat het is: bloed kwijtraken aan - menschen, honden. Christus wilt Gij nog terug? Het moeten en het nog-niet-moeten liggen naast elkaar: wilt Gij Pilatus nog bewegen? Christus, mensch, het uur valt mee. Gij hebt eens gezegd: de *geeseling* is vast en zeker het *begin*, de inzet van de kruisiging (Matth. 20:19), maar nu blijkt het, dat de geeseling misschien nog blijken kan, eerst uitstel, daarna afstel van het kruis! Valt het niet mee, Christus? Ach, ééne profetie, die onvervuld is, wordt wel gauw vergeten, en voorts: te leven is wel zoet. Gij hebt in de oogen van Pilatus wel gelezen? Hij zàl een poging nog wel wagen - let maar op - om u te redden. Hij zal zeggen tot de Joden: kom aan, daar is een wet, die zegt: pars pro toto;[1] hier is een *deel* van zijn bloed, kijk 't ligt al op zijn huid, geronnen - laat ons nu maar tevreden zijn; neem 't deel voor alles aan: ecce homo - en laat hem nu maar gaan, schenk hem de rest zijns bloeds. Pilatus aarzelt nog, o Jezus - maar hij wil, ik meen: *God* wil u op de grens van *moeten* en van *nog-niet-moeten* laten staan. Eén woord, één inbreuk op Pilatus ziel, en - de wereld draait weer om een heelen slag!

Toen floot de zweep door de lucht. Het lichaam perste. Bloed en bloed en gereten vleesch.

Maar Jezus heeft *óók op de grens van 't land van vrijheid en van dwang*, *óók op het grensgebied van 't kùnnen wederkeeren èn van 't mòeten dóórgaan, ten bloede toe*, *en naar den Geest*, *gestreden*. En Hij heeft ènkel *ja* gezegd, *ja* tot Zijn God, en tot de ziel der schapen.

En nu Hij, staande voor de *mogelijkheden* - die altijd prikkelen zijn voor menschen-fantasie - ook uit die *mogelijkheden* de eenig goede keuze doet, met *bewuste* persing van Zijn bloed, Zijn eigen bloed, het bloed van allen, die gelooven, nu is Hij groot en wonderbaarlijk. Uit mogelijkheden scheppen Gods werkelijkheden, uit fantasiebeelden kiezen met behoud van Gods Recht en met aanvaarding van Gods wil - dat is als mensch Zijne volkomene gehdorzaamheid. Temidden van de mogelijkheden máken Gods werkelijkheden - maar wat is dat anders dan Gods Zoon te zijn,

1) Een deel in plaats van het geheel.

het eeuwig scheppend Woord? Het wordt hier warm op 't binnenplein - de lucht gaat openstaan, ik weet, dat ik hier sta dicht bij mijn Heer en God. Het knalt - hier wordt *geschapen*. Hij spreekt en het is er, Hij gebiedt en het staat er. Daar *staat* zóó maar een *kruis*. De mogelijkheid van Zijn van eeuwigheid bedachte kruis *maakt* Hij tot werkelijkheid; het eerste bijbelwoord is overtroffen. Wat zal een geeselslag Hem doen? Hij maakt Zijn engelen vlammen vuurs en ze rijden op vliegende paarden en over een geeselzweep. Berg mij - hier wordt geschapen. De hel beplakt haar poorten met stellingen over: de *mogelijkheid,* en over: Pontius Pilatus cunctator.[1)] God zij gevreesd: noch de *poorten,* noch de *ideeën* der hel hebben Hem ooit overweldigd. *Ook de ideeën* niet; want *Hij vond ze even zwaar als poorten*. Als ik het goed begrijp, is dàt ook in mijn God geweest, toen Hij de wereld schiep. Ideeën waren zóó concreet, zóó vast, zoo reëel als poorten. Een idée kan Christus niet verschalken, een mogelijkheid Hem niet afleiden van de werkelijkheid - Hij heeft ze beide in Zijn geest versmolten, want Hij heeft ze als Schepper uit elkander losgemaakt. Pilatus, wat hebt gij aan Hem een moeite. De duivel zit in uw vrouw, of is 't een demon? Het tocht vandaag in uw paleis - er waait een wind, het is de wind van den oer-dag, meen ik. Anders heb ik geen geloof meer, geloof ik, als ik het zóó niet zeg.... Maar ga nu maar weg, Pilatus, en Claudia, en alle duivels - Hij is volmaakt in schepperskracht als God. En ook in levens-kunst, dat is de uitwerking van Zijn God-zijn in Zijn mensch-zijn. Levenskunst - dus is er stervenskunst. Sterven wordt straks scheppen: de wereld tolt, maar de Logos werd dan ook vleesch. Augustinus en de profetenschaar en een kleine catechismus en de theologie - ergernis en dwaasheid, kracht en wijsheid.

Weest nu maar allen stil: noch de poorten, noch de ideeën van den *hemel* hebben Hem ooit *niet* overweldigd - Hij is gegrepen van *zichzelf* en van Zijn eigen ideeën. Dáárom houdt Hij zoo hardnekkig vol: de Zoon des menschen *moet* den heidenen overgeleverd worden

1) Zinspeling op ‘Fabius cunctator’, Fabius, den *draler,* die niet goed weet, welken kant hij uit moet.

en gegeeseld en dan gekruisigd worden (Matth. 20:19). Pilatus - probeer maar niet meer: gij kunt tegen God niet op. Gij hebt vandaag nu eenmaal geen levende ziel maar den levendmakenden geest onder uw handen. Levenskunst! - nu ja: schepperskracht!

Schepperskracht. En de Schepper houdt Zijn ideeën vast; Hij zal Zijn eer geen anderen geven, noch Zijn lof den gesneden beelden, want dat zijn maar ficties, die van Zijn ideeën wijken. Ik geloof, dat ik nu weet, wat een *paradox* is: als deze Christus God is, Schepper, handhaver van eigen ideeën, wel, dan wordt de zin: *ik zal mijn eer geen ander geven,* vandaag getrouw vertaald in dezen zin: ik zal mijn schande aan geen ander geven, noch mijn kruis aan Claudia's gesneden beelden. Ik geloof, dat ik nu begrijp, waarom Hij de tanden zoo op elkaar zet: ik heb den *Wil* zien werken. In den beginne schiep Deze hemel en aarde. De dag is woest en ledig, maar er komt nog wel wat. Het verhaal is nog niet uit.

Hoofdstuk XXVIII. Christus in de wereldkarikatuur.

> *Toen namen de krijgsknechten des stadhouders Jezus met zich in het rechthuis, en vergaderden over Hem de gansche bende. En als zij Hem ontkleed hadden, deden zij Hem een purperen mantel om; en eene kroon van doornen gevlochten hebbende, zetten zij die op Zijn hoofd, en een rietstok in Zijne rechterhand, en vallende op hun knieën voor Hem, bespotten zij Hem, zeggende: wees gegroet, gij koning der Joden. En op Hem gespuwd hebbende, namen zij den rietstok en sloegen op Zijn hoofd*.
>
> MATTHEUS 27:27-30.

ONS vorig hoofdstuk hebben wij besloten met een heenwijzing naar den Christus als den getrouwen *uitwerker van Zijn eigen ideeën*.

Welaan: omdat dit zoo heel ernstig is, reeds om het te *zeggen,* en omdat het nog meer ernstig was voor Christus, om het te *voelen* - het kostte geeselslagen en het riep een kruis uit den grond - omdat het zoo heel ernstig is, daarom wordt die groote ernst zoo dadelijk geprofaneerd door den ruwen spot: - Christus komt in de *karikatuur*.

Vermijd dit woord maar niet, zoo zou ik ook tot mijzelf willen zeggen. Vleeschwording des Woords, verberging Gods, - dat zijn nu eenmaal dingen met *uiterste* consequenties. Karikatuur - misschien denkt iemand aan wat wij daaronder plegen te verstaan. We denken aan platen, schotschriften, en wat dies meer zij, en we zeggen: neen, dat woord niet. Maar vergeet niet, dat de eeuw van Augustus en van Tiberius wemelde van karikaturisten, en

knappe ook. En al wàs het zoo niet eens geweest: de eeuw, waarin Christus geboren is, gebruikte haar *eigen* vormen, om Hem te werpen in haar spel van spot en hoon. Wie dat 'op *zich* betrekken' wil, die is daarom verplicht, zich de grondgedachten van de vijandschap in te denken, zoo, als ze zouden worden uitgedrukt in de vormen *van zijn eigen tijd*. Daarom denk ik, als ik wat soldaten van Pilatus om den Heiland bezig zie, aan mijn eigen wereld, en aan haar drukpers, en aan haar notenkrakers, en aan haar simplicissimi: tegenover iemand, die spreekt over den *Eeuwige*-in-verberging is het wetenschappelijk verwijt van een 'ana-*chroni*sme' zeer on-wetenschappelijk, wil ik maar zeggen.

Zoodat *vandaag* dit oude spel van de soldaten met Jezus zich afspelen zou in de pers, en op het tooneel, en in de revue.

Alzoo: de Werker van Zijn eigen ideeën komt in de karikatuur.

Dit moet de grootste pijn wel zijn voor Zijnen geest. Want de karikatuur, gelijk ze door vijandigheid zich op en in laat blazen, die is een uitwerking van valsche ideeën, en de verminking van de ideeën van haar lijdend voorwerp.

Dus gaat de majesteit, waarmee ons vorig hoofdstuk Christus Jezus onder de roede zag doorgaan, wederom schuil achter die karikatuurvormen. *Ook dit is borgtocht;* ook hierin strijdt het Woord tegen het valsche woord; en wordt Gods uitgedrukte Beeld bedolven onder karikatuurbeelden. Borg-tocht, dien houdt men buiten *geen ènkelen* levensvorm; anders is het geen borg-tocht.

Zegt iemand: maar dat is toch al eerder gebeurd, dat Jezus kwam in de karikatuur? Hij heeft gelijk. Het is gebeurd in het *Sanhedrin:* daar werd de Christus als *profeet* gebracht in karikatuur. Maar het Sanhedrin is slechts een landelijke aangelegenheid; het heeft zoo geen internationale verbinding. Het Sanhedrin, dat is nog minder dan particulier; het werd vandaag, precies gesproken, particularistisch. *Dáár* komt Christus niet in de *wéreld*-karikatuur. Dan wil iemand spreken over *Herodes-Ezau?* Zeker, ook door *hèm* is Christus gekarikaturiseerd. Maar ook Ezau bestrijkt de *wéreld* niet: zijn blinkend kleed komt niet op de wéreld-tentoonstelling, tenzij....

Ja, tenzij, het door Rome wordt doorgezonden naar zijn wereld-

tooneel. Want Rome is het *wereldrijk*; wij spraken daar eerder over.[1)]

En let nu op: dit gaat zoo dadelijk gebeuren.

Christus wordt door de soldaten van Pontius Pilatus in karikatuurkleed gestoken. Misschien hebben zij wel overgenomen het kleed van Herodes; en àf-gekeken hebben zij het van hèm zéker. Als dus Christus in het binnenhuis van den officieelen vertegenwoordiger van de wéreld-macht en het wéreldrijk op deze wijs bespot wordt, dan komt Hij in de *wéreld*-karikatuur. Dit is natuurlijk onzin voor wie zegt: een soldaat is maar een soldaat. Maar wie de *profetie* ziet werken in den lijdensgang van Christus, die spreekt anders.

Welaan: de Heiland komt dan in de wereld-karikatuur: Rome vertegenwoordigt de *wereld*.

En dit gebeurt Hem nu in 't uur van den volkomen *ernst*.

Den *ernst*.

Want, wat dien *ernst* betreft: het bloed van Christus - dat werd, gelijk wij zagen, heden uitgeperst. Eerst in Gethsémané, - thans hier. Daar in den hof van Gethsémané heeft *God het bloed* van Jezus uitgeperst in volkomen *ernst*, in verschrikkelijke spanning van oordeel; en alle engelen zwegen toen, en bedekten het gelaat. De groote heilige ernst! - Maar nu het bloed van Christus door de *menschen* wordt genomen en uitgedreven, - vervolg van wat in den hof begon - nu klinkt er hoongelach. Duivelsche spot, ruwe soldatenscherts, hoont den volmaakten Exlex.

Dus is het bloed van Christus *éérst* geplaatst onder den druk van *God; tháns* wordt het opgebracht aan de tafel van Satan; men drinkt elkander er mee toe. En inmiddels komt Hij, die *tweede Adam* heet, naar Zijn kruis toe, waar Hij Zijn bloed zal geven aan God en menschen, en het leggen zal voor *Satans* oogen in de offerschaal van *Gód*.

De bijbel verhaalt ons, wat er na de geeseling gebeurd is.

Toen Christus door Pilatus was overgegeven voor de geeseling,

1) Zie bladz. 209 v.v., 284 v.v., 404 v.v.

en de ‘straf’ voltrokken was, wilden de soldaten nog wel eens hun leut hebben aan dezen gevangene. Uit het feit van den dag is nog wel een grap te halen. Verachting, zoowel van de Joden in het algemeen, als van dezen bepaalden Jood, staat op hun gezicht te lezen, wanneer zij een scène arrangeeren, waarin de spotternij aan dezen *gewaanden koning* zich verzadigt. Ze roepen bijeen de ‘heele bende’, d.i. niet de cohorte, of de manipel, maar het totaal getal van de toevallig op dat oogenblik ter plaatse aanwezige soldaten. En het gezelschap is vindingrijk genoeg. Men zal van den gewaanden koning nu eens een karikatuur gaan maken; karikaturen zijn niet duur. Het plan is opgeworpen, den nazareenschen kroonpretendent als *koning* uit te rusten. En waarom juist als *koning?* Wel, omdat men in het proces daarvan telkens iets gehoord heeft. De onderhandeling met Pilatus, de aanklacht van de Joden, de apologie van Christus, alles heeft het *koningsambt* van Christus telkens weer naar voren gebracht. En is dat geen mooi gegeven: een gevangene, die koning had willen zijn, en kijk, hij is een brok ellende? Ze weten er alles van.

Kijk, daar komt er al één aandragen met een rooden mantel, een soldatenmantel. En dan niet ‘een nieuwe, frischgeverfde mantel’[1], maar waarschijnlijk ‘een afgedragen, door de zon verschoten en vuil geworden mantel’, waarvan de kleur - purperachtig of scharlakenrood - zoo niet meer te herkennen viel[2]. Dit ruwe soldatenkleed is dan alvast een aardige imitatie van een koningsgewaad: met wat fantasie kan men daar best een purperen koningskleed van maken.

Maar, 't is waar ook, een koning moet ook een *kroon* hebben. Hoe komt de koning nu aan een kroon? Wel, dat is zoo moeilijk niet. Daar groeiden - waarschijnlijk op het plein, en in elk geval in de buurt - wel van die struiken met distels, die men voor het doel gebruiken kon. Niet onwaarschijnlijk is het, dat men zich bediend heeft van ‘een laag, van doornen voorzien, struikgewas, hetwelk op ons heidekruid gelijkt, en wat in zulk een menigte op

1) Groenen, a.w. 382.
2) l.l.

den onbebouwden bodem van Palestina groeit, dat men het thans en vroeger als brandstof gebruikt. Op deze wijze wordt wel duidelijk gemaakt, hoe de soldaten die doorntakken onder hun bereik hadden'[1]. Van deze struiken nu vlecht iemand - voorzichtig, man, het mocht de hand eens pijn doen - vlecht iemand, zeg ik, een kroontje. En dat wordt dan op Jezus' hoofd gezet. De bedoeling is daarbij niet allereerst, 'Jezus pijn te doen, maar om Hem te hoonen door deze weergave van de koningskroon'[2].

Maar de koning is nog niet compleet. Bij den koning hoort een scepter. Anders zou het beeld niet lijken. Dus: ook die scepter nagebootst. Ze drukken Jezus een riet in de hand: een nette koningsscepter! Sommigen meenen, dat dit riet juist door zijn *slapheid* de bespotting vervolmaakte: een heusche scepter was juist altijd stevig. Anderen echter denken, dat een soort van zeeriet gebruikt is, dat juist zeer stevig is, - in tegenstelling met het ons bekende moerasriet. Het feit, dat later de soldaten Jezus met dat riet hebben *geslagen,* maakt deze laatste onderstelling wel waarschijnlijker.

Zoo is de karikatuurkoning fluks 'afgewerkt'. En nu is de actie verder aan de soldaten: kijk, zij staan al in de houding, défileeren op commando voor Jezus, buigen het hoofd, als zij voorbij Hem komen, brengen den militairen groet, en zeggen, met wee vertoon van eerbied in de stem: wees gegroet, gij koning van de Joden.

Dit is, Joden, allereerst voor *u* een nederlaag. Nauwelijks hebt gij het spel 'gewonnen', of de vreugde haalt haar zweep over uw gezicht: die soldaten hoonen wel den Nazarener, maar in Hem uw volk. Uw verstootene wordt er toch maar bij-gerekend.

Doch *Christus,* - hoe vindt Hij Zijn Vader onder deze moordenaren? Hoe zal Zijn hand naar het altaar tasten, wanneer Zijn hoofd door doornen wordt gewond, en in Zijn hand een rietstok is gedrukt?

Daar is wel eens gezegd, dat Christus den rietstok niet vastgehouden heeft, immers 'alleen Mattheüs deelt mede, dat men Jesus het riet als

1) a.w. 383.
2) Grosheide, a.w. 347, die verwijst naar Dalman, Orte u. Wege, 210.

scepter in de hand gaf, terwijl Marcus slechts van een riet spreekt, waarmede men den Heer slaat. Ook hierin behoeft men geen zakelijk verschil tusschen beide voorstellingen te zien. Men zal getracht hebben den Heer dat riet in de hand te geven, maar Hij zal het niet hebben willen vasthouden, want *in geen enkel opzicht kon Hij actief deelnemen* in de bespotting Hem aangedaan.... De weigering des Heeren om dat riet vast te houden, zal dan de soldaten er toe gebracht hebben om Hem daarmede op Zijn hoofd te slaan'.[1)] Daar is inderdaad in deze voorstelling wel iets, dat aantrekt, te meer, waar ze ons laat zien, dat Christus' actieve gehoorzaamheid Hem dadelijk weer brengt tot de passieve, want als Hij het riet *niet* in de handen houdt, dàn wordt Hij ermee *geslagen*. -

In dit tafereel nu van Christus in de wereldkarikatuur komen eigenlijk alle draden van het proces samen.

Hier is - dit is een eerste verschijnsel: hier is Herodes weer: want de soldaten hebben het spel afgezien van Herodes. Daar zijn er natuurlijk een paar mee geweest, en er is genoeg oververteld aan de kameraden. Bovendien heeft Herodes Jezus laten gaan, terwijl het spotkleed nog om Hem heen hing. Zoo sluiten dus de soldaten van Rome zich aan bij den hoon van Herodes, en daarom komt in deze spotternij de 'vergadering' van Ezau mèt den vijand samen *tégen* Jacobs hoofd.

Een tweede ding: de idée van den Christus exlex wordt nu, nadat ze eerst door den *rechter*, gelijk wij zagen, *officieel* is uitgewerkt, thans overgenomen door de *soldaten*. Pilatus had dit nooit mogen toelaten; zijn discipline had de militairen in bedwang moeten houden. Maar de Christus is nu eenmaal buiten de wet gesteld, en de soldaten doen niet anders dan alle anderen. Zoo *begint* Christus' proces met den hoon van één bediende (van Annas), die Hem op de wangen slaat; maar aan het *eind* wordt die ééne bediende gemultipliceerd: en de slagen ook.

1) Groenen, a.w.

In de derde plaats: daar is weer dat *vergeten hoofdstuk,* waarover wij reeds spraken. De soldaten weten slechts te reppen van Christus' *koningschap. Konings*-kwesties liggen eerder in hun lijn dan *profeten*-woorden of *priester*-bemoeienissen. Zij hechten zich aan wat *voor oogen* is. Dus is de Christus voor hen enkel maar mislukte *koning*: meer hebben zij van Hem niet begrepen. Weer wordt van Christus' *drievoudig* ambt alleen maar 't koningschap genoemd. De probleemstelling van het Sanhedrin, dat de messiaansche kwestie heeft uitgewerkt in politieken zin, heeft wel haar funeste gevolgen, want van de drie ambten van Christus wordt nu alleen het koningsambt behouden. Maar dat is: Hem uiteen rukken, Hem geeselen naar de ziel.

Hiermee hangt dan ook weer een vierde gedachte samen: in den spot der soldaten wordt de *universeele* Christus in de *sectarischen* hoek gedreven. Wie is het, die hier de slagen opvangt? Een tweede Abraham? Een tweede Jacob? Een tweede David? Een tweede Melchizedek? Een tweede Jozua? Neen, neen - Hij is de tweede *Adam. Universeeler* kan het niet, en meer kosmisch ook niet. Hij wil tweede *Adam* zijn: stichter van de nieuwe menschheid, koning, niet van een groepje, niet van een secte, niet van een club, maar van de *wereld*, koning van de nieuwe *menschheid*. Maar dit alles kan toch niet beletten, dat Hij zèlfs in de *wereld*-karikatuur voorkomt enkel maar als koning van de *Joden*. Hier is de wil van Christus tot het universeele koninkrijk belachelijk gemaakt, door wie Hem degradeeren tot een mislukten potentaat over een groepje Joden, dat in de wereld toch reeds niets meer te zeggen had. O, zóó het Pinksterfeest vast te houden, en zijn breed-uitziende afscheidsredenen!

Dan, in de vijfde plaats: hier is Christus' eerste bloeds-uitdrijving. En in ons voorgaande hoofdstuk noemden wij die eerste uitdrijving van het *bloed* van Christus aanvang van die goddelijke overweldigingsdaad, die den gang des bloeds zal omzetten en terugleiden van dood naar leven. Het bloed van 't Lam begint te vloeien; - dit is het knooppunt aller tijden - het keerpunt aller eeuwen. Maar in dit knooppunt der tijden, en in dit kruispunt aller wegen,

zoowel van natuur als van geest, vindt Christus het gezelschap van psalm 35: dronkaards, spotters. Toen dit bloed *begon* te stroomen, toen waren daar de wijzen, de herders, een ster. Nu zijn er van rondom slechts duivelen; er wordt gegrinnikt; de God van sterren zwijgt. Welaan, waar is uw God? Daar is gezegd: 'de geeselslagen onteeren Jezus, ze drijven Jezus ook uit de gemeenschap der menschen. Onwillekeurig denken we *aan den engel, die Adam en Eva uit het paradijs joeg*'[1]. Maar, als Adam *hier* geweest was, dan zou hij tot den tweeden Adam gezegd hebben: *het is beter, in de handen Gods te vallen*, *dan in die der menschen*. Toen Adam door een engel uit het paradijs verjaagd werd, toen spotte er niet één; grimmige ernst lag op het gelaat van hemel en aarde; de wolken schreven een geheimschrift: mene, mene, tekel, ufarsin: gewogen, geteld, te licht bevonden: de scheur, de breuk. Maar vandaag, nu de tweede Adam uit het paradijs, ja, *zelfs uit de woestijn*, opgejaagd wordt, nu Hem zelfs in het huis der gemeene gratie de deur wordt gewezen, en nu Hij dus nog veel dieper wordt vernederd dan de eerste Adam, - nu dreigt de hemel niet, en de wolken jagen niet; wel neen: de zon schijnt op haar best, ze is vroolijk om het pad te loopen, en het is vandaag nog Paschen bovendien. De *ernst*, waarmee de eerste Adam weggezonden wordt, doet weldadig aan bij het spel van zotternij, waarmee de tweede Adam begeleid wordt bij zijn uitvaart naar den dorren dood. Zeker, die geesel is verlengstuk van het uitgetrokken zwaard, dat de poort van het Paradijs verdedigt. Maar dit verlengstuk is in het gif gedoopt van Satan en van Kaïn.

En nu moet Jezus in dien geesel het zwaard van *God* ontdekken. Hier op die binnenplaats, waar men Hem heen gebracht heeft, moet Hij zichzelf belijden als den grooten Simson, worstelend tegen den engel en het uitgetrokken zwaard, en Zijn hand leggend aan de poort van het Paradijs. Hier in de binnenplaats moet Hem de levensboom wenken: Hij moet erheen als tweede Adam, om te eten en te geven van Zijn vrucht.

1) Grosheide, a.w. 346.

Dus is voor Christus het *geloof* nu noodig, ook om zich te belijden als Middelaar, als tweeden Adam. O, ja *dàt* te gelooven, *niet* als daar een Dooper is, die zegt: ik durf niet doopen; *niet*, als er een woestijn is, waar de Satan zegt: wij moeten eens ernstig praten; niet, waar de engelen en de dieren komen om Hem te dienen; niet, waar Simon Petrus satanische interrupties plaatst, niet, waar Mozes en Elia op den berg verschijnen, *maar* te gelooven, dat Hij is de tweede Adam, de centrale mensch, het wereldteeken, de meerdere van Abel, en het pleroma van al wat wezenlijk is geweest in al de eeuwen, die voorafgegaan zijn, - dat is oneindig zwaar, wanneer er alleen maar is een karikatuur; en wanneer alle profeten-, priesters- en koningsbergen en alle vervloekte en verdorde vijgeboomen wijken uit het gezicht. Dat Jezus Christus het geloof aan Zijn eigen importantie, en aan de geweldigheid van het kruis, heeft moeten *losvechten* van deze knappe karikaturisten, dat is óók smartelijke arbeid geweest: dadelijke gehoorzaamheid onder lijdelijke.

Maar daarom zeggen wij ook van dezen Borg en Middelaar: ‘ecce Deus’. Want waarlijk, Hij heeft God gezien, en de engelen, en het paradijs, en de vlakke velden, de bergen en dalen van Genesis I en III, toen Hij daar op een binnenpleintje door wat soldaten werd bespot. Ik kan dat niet bewijzen, gelukkig niet, ik kan het enkel maar gelooven. Want Hij spreekt en zwijgt, hetgeen Hij heeft *gezien* en *gehoord*, Hij is mijn God (Joh. 3).

En ik kan slechts *gelooven*, dat Hij zichzelf gezien heeft in Zijn geestelijke ontkleeding. Hij heeft zichzelf als God geloofd, toen Hij daar door Pilatus' soldaten minder werd gemaakt dan Abel. Het was Hem trouwens allang aangezegd, dat Zijn bloed minder wezen zou dan Abels bloed. Hij wist dat wel, en ongemerkt knikte Hij met het hoofd: Hij was ook minder nog dan Abel nu geworden. Om Abels bloed heeft God zoo nog bemoeienissen, wel, wel, daar kan nog een *theofanie* van komen. - Rijke Abel, gunsteling van God, prachtige doode. Abel, Abel, een mooie begrafenis, een lijkrede

van den hemel en stramme ernst. Maar nu hier voor Jezus? Stilte van rondom, attentie voor de karikaturisten. Mijn God, mijn God, waarom verlaat Gij mij? Stil, zeg het nog niet: ‘mijn mond zal ik niet open doen, terwijl de goddelooze tegenover mij is; maar een vuur ontsteekt dan ook in mijn binnenste, de smart wordt verzwaard.’

Toen ‘greep’ de Christus ‘eenen moed’: den moed van Zijn borgtochtelijk hart. Ik kan dat niet bewijzen, gelukkig niet, ik kan het enkel maar gelooven. Hij greep den moed van Zijn borgtochtelijke hart en stelde zich Zijn *volk* voor oogen. Hij wist, dat *slechts op voorwaarde, dat dit uur eens komen zou,* de gemeene gratie nog een dragelijk bed voor Adam had gespreid, en Hem niet op een bed van doornen had gelegd. Hij wist het wel ter dege. Toen droeg Hij Zijn doornen, en zweeg verschrikkelijk: Hij zou den *rechtsgrond* schuiven gaan onder het bestel van de gemeene gratie en het genadevuur stoken onder den vloer van het gemeene oordeel. Hij verdroeg het alles. Hij stond daar heel erg verlaten binnen het armzalig bestek van een pover binnenpleintje, waarop de zon te branden stond, - toen schreed Hij in den geest door heel de *wereld* en zag in Zijnen geest de groote separatie: de doornstruiken werden in zijn verren droom uit alle rozenbedden uitgetrokken; *dáár* bleven enkel rozen over. En zèlfs de klaprozen werden aan den anderen kant van 't wereldveld uitgetrokken uit ieder stoppelveld; *dáár* bleven enkel doornen en zoo over. Met grimmigen ernst joeg Christus een schisma door alle werelden heen; Hij deed het met Zijn wil en met Zijn Woord. Hij maakte van het gemengde gebied van gemeene gratie - dat taai volhardend spel van doornen en van rozen - een hel en ook een hemel, een onvermengde hel en ook een onvermengden hemel, plaatsen van louter distels en van louter rozen.

Toen had Hij grooten haast, om naar Zijn kruis te komen; Pilatus had Hij niets te zeggen meer. Hij voelde zich sterk. Want Hij had de zijnen gezien. Hij wist, dat zij spotkoningen waren: dwaze rebellen tegen God, karikatuur-objecten van den Satan. Hij zei het met het oog op hen:

Ja, gij kost mij die slagen,
die smarten en dien hoon.
Gij doet dat kleed mij dragen,
Dat riet, die doornenkroon.

Nu, ik *bén* het dan ook wezenlijk geweest, die Hem dit gekost heeft. Om mij is Hij gehoond; onze karikaturen, die heeft Hij verdragen.

Nu gaan de liefde en het geloof, en ook de hoop in de wolken het teeken schrijven van den Zoon des menschen. Dit is dat teeken: datzelfde hoofd, dat nù een doornenkroon, diezelfde rechterhand, die nù een rietstok draagt, zal eens een *gouden* kroon, Zijn hand een scherpe *sikkel* dragen (Openb. 14).

Tot zoo lang willen wij Hem in gedachtenis houden, Hem en Zijn doornenkroon, en schreien en lachen: Zijn spot geeft ons de eerekroon. Christus, wij zullen aan Uw doornenkroon, Uw karikatuur straks denken, als wij zingen: wij steken 't hoofd omhoog, en zullen d'eerkroon dragen, door U, door U alleen om 't eeuwig welbehagen. Wij willen lachen, niet met de soldaten, maar met den geloovigen Abraham; want

Terwijl Herodes Hof vast[1] juicht in lofgeruchten[2],
Daar zich een slaaf[3] in gout en vorstlijk purper vleit[4],
Wiens grootheit in 't gewicht van zijne zonden leit,
Die een verrotte dood beruikt met amberluchten[5]:

Gaat mijne ootmoedigheit[6] rondom het wachthuis[7] zuchten,
Daar een baldadig rot, o schrikk'lijk onbescheit![8]
Den vrijen, den Gezalfde, en God der eeuwigheit
Met zulk een toestel[9] hult, die d'armoe zou doen vluchten.

1) staag.
2) lofgeroep, lofgeklank.
3) nl. Herodes.
4) zich behagelijk dekt, kleedt met (wsch. bedoelt D.: vlijt).
5) d.i. die zijn gruwelijke verdorvenheid hult in de kostbaarste weelde (beruikt: parfumeert).
6) ga ik in diepen ootmoed.
7) wachtgebouw.
8) driestheid, uitspatting.
9) uitrusting, opschik.

Maar staf, maar purpre slet[1)], maar doornekroon, maar bloet,
Hoe kust U mijne liefde, en eert[2)] U mijn gemoed,
Schoon ik een wreed gespuis met U zoo boos zie leven!

De Heiland heeft die snoode[3)], als mij, niet ingestort[4)],
Dat hem de rijkste pracht geene achtbaarheid kan geven[5)],
En dat de nedrigheid[6)] door hem aanzienlijk wordt.

1) lomp, vod.
2) ziet U met eerbied.
3) dien booswichten.
4) door genade de kennis verleend.
5) geen aanzien kan toebrengen.
6) de onaanzienlijkheid, het geringste, het laagste, als rietstok, afgedragen soldatenmantel en doornenkroon.
Dit vers is afgedrukt in Dr J. Wille: Heiman Dullaart, Zeist, Ruys 1926, bladz. 182. De verklarende noten zijn alle van Dr Wille.

Hoofdstuk XXIX. Christus verdoemd.

Pilatus dan kwam wederom uit, en zeide tot hen: Zie, ik breng hem tot ulieden uit, opdat gij weet, dat ik in hem geene schuld vind. Jezus dan kwam uit, dragende de doornenkroon en het purperen kleed. En Pilatus zeide tot hen: 'Zie, de mensch.' Als Hem dan de overpriesters en de dienaars zagen, riepen zij, zeggende: kruis hem, kruis hem! Pilatus zeide tot hen: Neemt gijlieden hem en kruist hem; want ik vind in hem geene schuld. De Joden antwoordden hem: Wij hebben eene wet, en naar onze wet moet hij sterven, want hij heeft zichzelven Gods Zoon gemaakt. Toen Pilatus dan dit woord hoorde, werd hij meer bevreesd, en ging wederom in het rechthuis, en zeide tot Jezus: Vanwaar zijt gij? Maar Jezus gaf hem geen antwoord. Pilatus dan zeide tot hem: Spreekt gij tot mij niet? Weet gij niet, dat ik macht heb, u te kruisigen, en macht heb, u los te laten? Jezus antwoordde: Gij zoudt geene macht hebben tegen mij, indien het u niet van boven gegeven ware; daarom, die mij aan u heeft overgeleverd, heeft grooter zonde. Van toen af zocht Pilatus Hem los te laten; maar de Joden riepen, zeggende: Indien gij dezen loslaat, zoo zijt gij des keizers vriend niet; een iegelijk, die zichzelven koning maakt, wederspreekt den keizer. Als Pilatus dan dit woord hoorde, bracht hij Jezus uit, en zat neder op den rechterstoel, in de plaats genaamd Lithostrotos, en in het Hebreeuwsch Gabbatha. En het was de voorbereiding van het Pascha en omtrent de zesde ure; en hij zeide tot de Joden: Zie, uw koning. Maar zij riepen: Neem weg, neem weg, kruis hem! Pilatus zeide tot hen: Zal ik uwen koning kruisigen? De overpriesters antwoordden: Wij hebben geenen koning dan den keizer.

Toen gaf hij Hem hun over, opdat Hij gekruisigd zou worden.
JOHANNES 19:4-16*a*.

HET drama loopt nu op een einde. Ons tweede deel is nu welhaast geschreven.

De laatste handeling van het rechtsgeding, dat het Lam Gods als onrein heeft vervloekt, en dat nog wel in hetzelfde uur, waarin de paaschlammeren in den tempel Gode werden opgedragen, is thans nabij gekomen.

En evenals wij in ons voorgaand hoofdstuk hebben opgemerkt, dat in het spottooneel van die soldaten, vrijwel alle leidende gedachten, die 't rechtsgeding beheerschten, tegelijkertijd terug te vinden waren, zoo is het nu ook in ons laatste hoofdstuk. Er is een recapitulatie: de hoofdsom van de dingen, waarvan wij spraken, wordt in het laatste bedrijf nog eenmaal gelezen. Voor de soldaten eerst; voor den rechter in 't laatst.

Ja, zeker, recapitulatie - voor den rechter.

En dit doet zeer. Dat die rechter, in zijn laatste officieele handeling, nog eens heel den vermoeienden lijdensgang scherp en duidelijk recapituleert, is voor den Christus een *verzoeking*. Hij is zeer uitgeput; Zijn bloed is nu reeds uitgedreven; Zijn ziel zoekt tastend naar een steunpunt, - en vindt het slechts in *God,* die zich van Hem onthoudt. Toch moet Hij álles nòg weer eens doorleven. Het wordt, om zoo te zeggen, alles nog eenmaal óvergedaan. Is hier de Satan, die verzoeker, niet? En is hier God niet, die Beproever? Zij hebben wel hun reden voor verzoeking en beproeving van den Christus. Er zijn in de wereld altijd menschen, die wel in *eerster* instantie een verzoeking van Satan, een beproeving van God, weten te doorstaan, maar die het moeten opgeven, en dan bezwijken, als de pijniging herhaling vindt. Wie een krachtmensch bréken wil, die recapituleere. Die houde vol. Die geve na de eerste ronde een tweede, na de tweede een derde. Indien de Christus mensch geweest was van *eindige* kracht, dan zou Hij, ook nadat Hij in eerster instantie had doorstaan den aanval van hel en duivel, toch nu, waar alles nog gerecapituleerd wordt, voorzeker zijn bezweken.

Maar, wij zullen Hém zien: tot het laatste onbewogen. De recapitulatie van God en van den Satan zal Hem niet beschadigen.

Pilatus heeft zich teruggetrokken in zijn paleis, en in dien tusschentijd Jezus maar overgelaten aan het spel van de soldaten. Maar of hij 't rustig had? Misschien heeft zijn vrouw nog nader met hem gesproken over dien droom. Ook sloeg hem zijn geweten. En dan - wij zeiden het reeds - het is ook mogelijk, dat hij het plan overwoog, om na de geeseling nog éénmaal op de zaak terug te komen, en een laatste poging te wagen om den Nazarener te redden.

Daarom komt straks de stadhouder terug, en grijpt zijn laatste kans. De Joden zijn gebleven om den afloop te zien; ze waren nog onzeker, en wilden niet gelooven, dat hun toeleg was gelùkt, eer zij het met hun oogen zouden hebben gezien.

Nu, het zag er al dadelijk verdacht uit. In den regel toch werd iemand, die gegeeseld was, dadelijk daarna naar het kruis gebracht, en weggeleid.

Maar in dit geval blijkt het anders te gaan. De Nazarener wordt opnieuw naar buiten geleid. Nog is Pilatus niet van plan, Hem mee te geven met de beulen.

Wat wil de man?

Ach ja, het is al gauw te zien: hij is nog steeds niet murw geslagen. Hij komt met Jezus naar buiten toe, en stelt Hem daar ten toon in Zijn ellende. Hij laat Jezus de kleeren, die de soldaten Hem aangetrokken hebben, aanhouden, en zòò als Pilatus Hem daar vond, neemt hij Hem mee naar buiten.

Daar komt de Heiland: het spotkleed om het lichaam, de doornenkroon nog op Zijn hoofd, geheel gebroken onder de geeselslagen. Waarom Pilatus die spotkleedij niet eerst heeft laten afnemen, - hoewel daardoor vanzelf bekend werd, dat in het rechthuis de grofste willekeur van de soldaten officieel geduld werd? Wel, Pilatus hoopt nog voordeel te kunnen behalen uit een onbevangen prijsgeving van dezen ellendige aan de blikken van de menigte. Hij wil Jezus in al Zijn naaktheid vertoonen, en zegt daarom tot de Joden het bekende woord: ecce homo, zie, daar is nu de mensch.

Waarom spreekt Pilatus zoo?

De één zegt: hij wil het *medelijden* wekken; publieke vertooning van den gebroken man zal olie op de golven werpen....

Anderen denken minder mooi over Pilatus. *Zij* meenen, dat hij *alléén dáárom* Christus in het openbaar tentoonstelt, om den Joden te verzekeren, dat zij van dezen mensch *toch nooit meer moeite hebben zullen*. Iemand, die zóó toegetakeld is - zoo luidt de terminologie van Pilatus zelf - en die zóó ellendig er aan toe is, die zal zijn leven lang toch niet meer indruk maken: wat wil men nu nog meer? Het moet dan nu toch maar eens uit zijn, is het niet?

Wij behoeven tusschen deze twee meeningen alweer geen partij te kiezen.

Natuurlijk niet: het eene sluit het andere niet uit. Pilatus heeft die *beide* elementen in zijn gebaar willen leggen. Zelf wilde hij zoo graag den dans ontspringen; daarom is ieder middel, dat hem van de zaak afhelpt, welkom.

Maar dan verder: heeft Pilatus 'succes'? *Hèlpt* hem zijn: ecce homo?

Tegenover hen, die meenen, dat Pilatus zich heeft *vergist* in de uitwerking van zijn woorden, meenen wij, dat aanvankelijk wel degelijk zijn woorden de verwachte uitwerking bleken te hebben. Immers, hoofdstuk 19 vers 6 van Johannes' evangelie teekent precies aan, *wie* het waren, die zich aanstonds schrap zetten tegen Pilatus' oproep tot medelijden. Het waren de *hoogepriesters* en de *raadsdienaars*. Deze nauwkeurige aanduiding van het onderwerp van den zin, luidt anders, dan die wij gelezen hebben in hoofdstuk 18:40. Daar is met nadruk gezegd: zij riepen *allen* wederom: niet dezen, maar Bar-Abbas.[1)] *Toen* was het dus het *volk*, dat, mét zijn leiders, Jezus wilde prijsgeven. Maar *nù* schijnt het volk te zwijgen, men gevoelt zich wat onzeker; en met te meer haast grijpen daarom de *leiders* naar het woord; hoogepriesters en raadsdienaars. Het volk vertoont een zwakke neiging tot zwenken; hier en daar golft een vlaag van

1) Wij sluiten ons aan bij de meening van hen, die in Joh. 18:40 het woord: *allen,* dat in bepaalde handschriften te lezen staat, meenen te moeten handhaven. Argumenten o.a. Zahn, Das Ev. des Joh.^{3,4}, 1912, S. 636.

medelijden door de menschen heen, de veranderde stemming teekent zich af op de gezichten. En de leiders, bang genoeg voor een zwenking in de volksopinie, reageeren dadelijk: zij roepen te heftiger: kruis hem, kruis hem.[1] Maar Pilatus laat zóó gauw de kansen niet glippen. Niet zonder pathos - want het *volk* is er *nu* bij, en wie dat vervoeren wil, heeft met wat pathos en wat sentiment al veel gewonnen - niet zonder pathos verklaart hij nog eens met nadruk, dat hij in Jezus geen schuld vindt. Waarom wil men hem toch met alle geweld persen naar een veroordeelend vonnis? Laat de leiders dan liever zelf het werk doen. Indien zij willen, welnu, laat hèn Jezus kruisigen. Natuurlijk wil Pilatus daarmee niet zeggen, dat de Joden op eigen autoriteit Jezus wel kruisigen moeten of mogen (de kruisiging was geen joodsche straf), doch *hij* wil de verantwoordelijkheid niet dragen, waarvoor zij zelf schijnen terug te deinzen. Hierop reageeren de joodsche priesters en sanhedristen dan ook onmiddellijk, door te zeggen: maar wij aanvaarden wel degelijk de verantwoordelijkheid. Al mogen wij hem niet kruisigen, toch heeft hij iets gedaan, dat *naar onze wet* de doodstraf verdient: hij heeft zichzelf Gods Zoon gemaakt.

Hier heeft de waarheid een triumf. Wij zagen bij den aanvang der onderhandelingen tusschen de Joden en Pilatus, dat de Joden tegenover den stadhouder hebben gezwegen over de aanklacht van *blasphémie,* waartoe in de vergadering van het Sanhedrin aanvankelijk was geconcludeerd. *Tóen* hebben zij, het is bekend, de zaak dadelijk over den *politieken* boeg geleid; en het messiasschap van Jezus van de *eerste* naar de *tweede* tafel der wet verlegd: de *degradatie* van den Heiland.[2] Maar nu Pilatus nog een laatste poging waagt, wordt eindelijk uit hun mond dan ook hun laatste woord gesproken, en verschieten ze hun laatste pijl. Thans heet het eindelijk officieel: nu ja, hij *is* dan ook volgens onze wet schuldig aan blasphémie, en dat heet bij ons: doodzonde.

Dit is triumf der waarheid; inderdaad. Eer Jezus wordt verdoemd

1) Vergel. vers 15, waar de *hoogepriesters* het laatste woord hebben, en niet het volk.
2) Vergel. in dit deel bladz. 304.

door de overheid, wordt Hij toch weer *vàn* de *tweede* tafel *náár* de *eerste* tafel van Gods wet teruggebracht. Ook voor het tribunaal van Pilatus komt op het laatste oogenblik de erkenning, dat Jezus van Nazareth niet maar *keizer*-kwesties opwerpt, doch den naam en de zaak en de eer en de openbaring van den levenden *God* rechtstreeks aangaat. En dat is ongetwijfeld een blijdschap geweest voor Christus, hoewel dan een blijdschap met beving; want zij drijft Hem zoo dadelijk in den dood.

Dat blijkt dan ook aanstonds. Want: *toen Pilatus dit woord hoorde, vreesde hij des te meer*. Waarom vreest hij? Uit zeker bijgeloof? Is hij nog eenigszins in zijn geweten gebonden aan het romeinsche heidendom, dat nog aan goden en aan godenzonen geloofde? Lijkt hij soms op den hoofdman over honderd, die straks zal zeggen van Jezus: waarlijk deze mensch was een godenzoon[1)]? Of is het enkel maar vrees voor de *gevolgen*, en begrijpt hij, dat, als *dit* element in het geding komt, het fanatisme van de Joden heelemaal niet meer te breken wezen zal?

Wij wagen het niet tusschen deze mogelijkheden een beslissing te nemen; de ziel van Pilatus laat haar schuilhoeken niet belichten.

Wij vinden het ook al weer niet noodig; want óók nu zeggen wij: het ééne sluit het andere niet uit.

Let liever op de gevolgen, die Pilatus' geprikkelde belangstelling en versterkte vrees hebben. Hij gaat naar Jezus toe, en vraagt Hem: vanwaar zijt gij? Die vraag is niet geboren uit oprechte belangstelling, en nog minder een poging om voor zijn eigen persoon *Jezus* te begrijpen en te aanvaarden. Neen, Pilatus wil enkel maar den achtergrond verstaan van het *conflict*, dat tusschen Jezus en de Joden hangt. Zij noemen hem Gods Zoon; hij zelf schijnt evenzoo te doen; en nu wil Pilatus daarvan het zijne weten. Hoe krijgt die man zijn invloed? Wat geeft hem zijn ‘succes’?

Maar Jezus geeft hem geen antwoord.

En juist uit dat *zwijgen* van Jezus weten wij, dat de vraag van

1) Zie Marc. 15:39, vgl.: Matt. 27:54; de vertaling *godenzoon* is juister dan die van de Statenvertaling: *Gods Zoon*. Hierover later in het derde deel.

Pilatus: vanwaar zijt gij, *niet* is geweest de vraag van een heilbegeerig hart - want dat komt nooit bij God te laat - doch een verkenningsvraag van den rechter, die het bestaande conflict nog eenmaal in zijn achtergrond tracht te doorzien. Maar die vraag *komt nu te laat*. Een rechter, die Jezus eerst liet geeselen, en tot een exlex heeft gemaakt, moet nu niet achteraf nog eens een *vraag* gaan stellen: onderzoekt men *na* de straf?

Dus zwijgt de Heiland.

En als Pilatus, verwonderd zich afvragend, waarom Jezus niet op zijn vragen antwoord geeft, Hem erop wijst, dat zwijgen gevaarlijk is, omdat de rechter dan toch maar de bevoegdheid heeft, Hem de vrijheid te hergeven, òf Hem te verwijzen naar den dood, dan spreekt Jezus Zijn laatste woord. En hoor: dat laatste woord, dat Jezus spreekt in Zijn geding, is een *verwijzing naar boven*. 'Gij zoudt geen macht hebben tegen mij, gij *hebt* zelfs, direct gesproken, geen enkele macht of bevoegdheid tegen mij, tenzij dan door de macht van God.' Christus wijst hier *God*[1)] aan boven de overheid. De overheid geeft Hij een plaats als dienares van God. Hij ziet de *eerste* oorzaak werken in en door de *tweede. En aanvaardt de consequenties van dit geloofsgezicht op God*.

Daarom is dit *laatste woord* van Christus tijdens het geding, dit laatste woord vóór Zijn verdoemenis, van groote, verlossende beteekenis. Dit woord over God - is het *steunpunt* voor de bevende gedachten van Christus, den gegeeselde. In de verwijzing naar boven ligt Zijn gansche ziel en geest nu open en bloot. Dit concludeerend woord van Christus is het groote lichtpunt, de fakkel van gerechtigheid, in dezen duisteren nacht van kromme zonden.

En daar is weer een schoone harmonie in al wat Christus doet, te midden van het disharmonisch doen der menschen.

Want in ons *eerste* deel - Gethsémané - hebben wij Christus zien worstelen om het groote *gezicht op God*. Zoodra Hij in Gethsémané weer den boog had kunnen trekken vàn de menschen tòt

1) Van boven: niet van 's keizerswege, doch: bij de gratie Gods.

Zijn God, was het met Hem goed, berustte Hij, vond Hij als mensch Zijn steunpunt.[1)] Het was zooveel als: Vader, in Uwe handen beveel ik mijnen geest, aan den *ingang* van mijn lijden.

Thans in ons *tweede* deel - het proces - zien wij den Christus wederom wòrstelen om het groote *gezicht op God*. Na heel den krommen gang van Annas naar Kajàfas, en van Kajàfas naar Pilatus, en van Pilatus naar Herodes, en van Herodes naar Pilatus, en van Pilatus naar het volk, en van het volk weer naar Pilatus, en van Pilatus naar de soldaten, en van de soldaten weer naar Pilatus, en van Pilatus weer naar het volk, en van het volk daar buiten weer naar Pilatus hier binnen - gij wordt toch niet ongeduldig, het is toch uw bruidegom? - na al die kronkelwegen, zeg ik, *besluit* nu Christus heel de behandeling, en verklaart zichzelf en ons Zijn geduld, Zijn spreken en zwijgen, in dit laatste woord, waarin Hij den boog trekt van de menschen naar Zijn God. Nu is het goed, nu kan Hij wéér berusten, nu vindt Hij als mensch Zijn steunpunt in Zijn God. Het is zooveel als: Vader, in Uwe handen beveel ik mijnen geest, nu, in den *doorgang* van mijn lijden.

Straks zullen wij ons derde deel vervolgen - het kruis. Ook daar zullen wij Christus zien worstelen, lijden, zoeken, Zijn hoofd zien wroeten tegen den donkeren nacht van verlatenheid en oordeel. Maar ook dan zal Hij ten slotte weer steunpunt vinden in Zijn God, en roepen, met luider stem: Vader, in Uwe handen beveel ik mijnen geest, thans in den *uitgang* van mijn lijden: want hoor: het is volbracht. O groote genade: de stijl van Jezus Christus heeft Hem niet verlaten: de tempel van heiligheid en recht staat geestelijk opgericht en breekt dwars door den krommen handel van de wereld heen.

Zoo heeft Pilatus Christus *rustig* tegenover zich gezien: hem is zooeven *God* gepredikt. De rust van Jezus kwélt hem. Pilatus heeft met zijn: *ecce homo,* zie, de mensch, op de *schare* ingewerkt, maar Jezus heeft met Zijn: *ecce deus*, zie, uw God, op *Pilatus* ingewerkt.

1) Zie deel I, bladz. 323, v.v., 384, v.v.

Dus zoekt Pilatus - nu voor 't laatst - nog Jezus los te laten.

Maar hij kan niet meer. Zoodra de Joden zijn aarzeling bemerken, stellen zij hun laatste geschut op, en zeggen ronduit: wanneer gij dezen loslaat, zijt gij de vriend van den keizer niet meer. De *vriend van den keizer:* dat was in die dagen een gebruikelijke titel. De Joden willen zeggen: wanneer gij dezen man, die, behalve den naam van onzen God, óók den naam van uw keizerlijken god heeft aangetast, nù vrij geeft, dan toont gij daarmede niet meer een oprecht keizer-vriend te zijn, maar onverschillig voor den keizer aller Romeinen. Gij moet het dan maar weten: de gevolgen zullen niet uitblijven.

Hier wordt Pilatus dus formeel bedreigd: men zal een eventueele vrijlating van den Nazarener niet laten passeeren, maar ze tegen hem uitspelen.

En hiervoor zwicht Pilatus. Bang voor een officieel onderzoek - hij had zooveel gedaan, dat eigenlijk niet er door kon - besluit hij, dan maar dezen éénen Galileër te wagen aan zijn eigen toekomst en promotieplannen. De tanden op elkaar geklemd, besluit hij, eindelijk, aan dezen dag een eind te maken.

Nu gaat het gebeuren, menschen, Jezus, wereld, God. Nu gaat het gebeuren. De rechter, dat is de overheid, dat is Rome, dat is de wereld, dat is God, gaat nu voor goed, definitief, ten aanzien van tijd en eeuwigheid, zeggen: ik verdoem Jezus Christus. Nu gaat het gebeuren, engelen: de rechter, God, zij vervloeken Hem. Mijn rechtvaardigmaking zal nu zoo dadelijk zijn uitgesproken. Het gaat gebeuren, apostelen, patriarchen en alle Te-Deum-zingers, het gaat nu gebeuren: de rechtvaardige wordt als onrechtvaardige bejegend en veroordeeld, opdat de onrechtvaardige, en gansch verlorene, zou treden in de vierschaar Gods als vrije, verloste, tegen wien de wet niets meer te eischen heeft.

Het gaat gebeuren.

Plechtstatig neemt Pilatus zijn rechterstoel, zijn tribunaal, en laat hem brengen naar buiten. Mozes, Mozes, gij zijt een respectabel mensch nog in de wereld: Pilatus wil den Joden gunst bewijzen, en laat daarom zijn rechterstoel naar buiten brengen, omdat de

Joden, vanwege Mozes' feesten, niet naar binnen mogen komen naar het huis van den heiden. Mozes, *gij* wordt ontzien, maar Jezus Christus niet. Verschik uw stoel maar niet, Mozes, daar boven in den hemel, want alzoo betaamt het ulieden, alle gerechtigheid te vervullen. Hebt gij het zelf alzóó Hem niet gezegd, op den hoogen berg der metamorfose? En bovendien, het lied van Mozes moet vandaag immers gevolgd worden, of liever, *ver*volgd, door het lied van het *Lam?* Dus, Mozes, verdraag uw onverdraag'lijken voorrang: wij willen niet zingen het lied van Mozes en den *leeuw (dàn* kondt gij u ergeren aan het oogenblik, waarin Pilatus voor Mozes zijn stoel naar buiten brengen laat, en *daarop* Jezus uit respect voor Mozes gaat verdoemen,) doch wij willen zingen het lied van Mozes en het *Lam*. Moet het Lam soms *niet* geslacht worden? Ach neen, het Lam moet in de wereld zonder gratie zijn. Voor Mozes een plaats, voor het Lam geen andere plaats, dan zijn eigen plaats: het altaar van den *dood*.

Nu komt er over de schrijvende hand van Johannes een zekere statigheid. Het is het groote uur. De man, die indertijd zorgvuldig aangaf, op welk bepaalde uur Jezus voor het eerst ontmoet is door een paar verlegen zielen,[1)] teekent nu ook aan, op welke plaats, en op welk uur, de Heiland is ter dood verwezen. Het is gebeurd op de officieele plek, die in het grieksch heet Lithostrotos - waarschijnlijk zoo genoemd naar een mozaïekvloer, die vóór het paleis gelegd was - en die in het arameesch heet Gabbatha, d.w.z. volgens sommigen: ‘hoogte’ en volgens anderen nog weer iets anders. En daar is toen de Heiland aan den dood prijs gegeven. Zoo tegen twaalf uur des middags, op een bepaalden datum; sommigen zeggen, dat het is geweest 18 Maart 29; en als dat waar is, dan is het dus in het jaar, waarin dit boek geschreven is,[2)] juist negentien eeuwen geleden geweest. Maar, niemand heeft gevraagd om twee minuten stilte. Gelukkig had God er ook niet om gevraagd. Die vordert ‘slechts’ levenslange stilte. En - daar op Lithostrotos, heeft Pilatus, hoewel reeds vast besloten tot den

1) ‘En het was de tiende ure,’ Joh. 1:40.
2) 1929.

dood van Jezus, voor het laatst de Joden aangesproken. Al zijn gekrenkte trots, heel zijn besef van nederlaag, zijn opgekropte woede, de diepe verachting, waarmee hij de Joden met hun messias ten slotte verdoemt, ligt opgehoopt, hoewel ook verbórgen, in het: *zie, uw koning*. Nieuw geloei van de Joden beantwoordt hij met de vraag: moet ik nu waarachtig uw eigen koning kruisigen? En als daarna de hoogepriesters - want God laat *hún* (dat is hun vreeselijk privilege) het laatste woord - als dan de hoogepriesters ten slotte officieel den knieval doen voor den keizer, en daarmee het toekomstbeeld van Zacharia (den priester-koning) prijs geven voor den keizer-priester, dan zwicht Pilatus. Een achteloos gebaar, - een officieel besluit: de Heiland is gegeven om gekruisigd te worden.

Nu treed toe. En bid.

Hebt gij de klare *onderscheiding* opgemerkt, waartoe de geslagen Heiland nog bekwaam is? Staande voor een rechter, voor een college zelfs van rechters, die geen van allen den wil tot klare onderscheiding hebben, heeft *Hij* voor zich nauwkeurig onderscheiden, wat te onderscheiden viel. Hij heeft tot Pilatus gezegd: Ik stel u wel aansprakelijk, maar die mij aan u heeft overgeleverd, die heeft *grooter zonde*. Hij onderscheidt heel scherp: God zij geloofd. Een rechter moet kunnen onderscheiden, maar, doet *hij* het niet, dan blijft de priester over. En nu de Christus Priester-Koning is, en onder de furies, naar wier naam ik zelf genoemd ben, nu *troost* mij zijn volkomen onderscheidingsgave. Hij stelt Pilatus' verantwoordelijkheid tegenover die der Joden in het rechte licht; Hij *kàn* geen oogenblik verzuimen, de terreinen der openbaring - algemeene of bizondere - uit elkaar te houden. Hij is zeer vreeselijk: het gruwelijkste kwaad kan Hem Zijn pijnigende onderscheidingsgave niet verliezen doen. Heere, Gij doorgrondt mij, en Gij kent mijn hart, en Gij weet, dat wat ik denk, niet is tot Uw eer. Ik heb U noodig Heere: ontzondig mij, mij onderscheidenlijk, met hysop. Gij weet, hoe sterk de zon op mij geschenen heeft.

Hij onderscheidt.

Dus neemt Hij waar in 't eind de ronding van den vicieuzen cirkel, van Annas, en Kajàfas, en Pilatus, en nu ook van 't plebs, dat naar mijn naam genoemd is. Pilatus heeft hun *medelijden* willen wekken, - och arme: hij heeft het lijden, dat in 't *middelpunt* der wereld-historie staat, willen cureeren met mede-lijden, dat daar ergens de zonde-lijn van den *omtrek* van den cirkel vervaagt, en onzeker maakt. Hij heeft gezegd: ecce homo, want hij wilde alweer den tijd saneeren door den tijd, en hetgeen voor oogen was door hetgeen voor oogen was, en het hart door het hart. Ecce homo, Heiland, Meester, vergeef het hem, hij wist niet, wat hij zei. Ik wil maar zeggen, Heiland, vergeef het mij, ik weet niet, wat ik zeg. Want, ecce homo, dat is, *van bóven* af-geroepen, de opperste rechtzinnigheid; maar, van *beneden* af-geroepen, de grootste hoon: het werpt u in den vicieuzen cirkel, en zie gij hàdt hem reeds verwonnen door het Woord[1)]. Hoort gij het, Heiland? daar zegt een sater: ecce homo; en hij kommentarieert: wees maar niet bang voor hém daar: van nu aan zult gij zien den verloren zoon des menschen nedervaren, in de zwakheid van zijn vleesch, tot in de helleput der levende verdoemden. In dit woord: ecce homo, heeft men het medelijden met U willen wekken, Jezus. Maar ach, dat was het evangelie onderst-boven. Gij wilt geen *voorwerp* zijn van mijn compassie, - maar Gij wilt benauwd zijn in *mijn* benauwdheid; de engel mijns aangezichts mag U niet vertroosten. Daarom is ook dat hinderlijk woord: ecce homo, negatie van Uw priesterschap. En dat Gij dit gedragen hebt, en toen Pilatus hebt gezegd: wat gij doet, doe het haastiglijk, want Ik zie *Gód* hier staan, dat is, mijn Heiland, mijn behoudenis: Gij hebt Uw bloed in 's Vaders offerschaal gelegd.

Bewaar mijn tong nu, dat ze niet te spoedig dapper psalmen leze uit een gebonden boekje. Ik zou zoo graag wel willen zingen van Uwe gouden kroon, en van Uw scherpe sikkel, en ik zou zoo graag op rijm zetten den wraakzang van Paulus, die mij geleerd heeft, dat - op den Vrijdag van het Paaschfeest, den Paaschvrijdag

1) Zie hoofdstuk VII.

- Jezus wel in het openbaar tentoongesteld is door den Satan, maar dat op even denzelfden dag Jezus den Satan en zijn broed in het openbaar tentoongesteld[1)] heeft: de wrake in het heelal. Meester, bind nu mijn tong, want ik moet *eerst* belijden, dat *ik* U in het openbaar tentoongesteld heb, dat *ik* Pilatus ben, en die hoogepriester, en zoo'n raadsknecht, en het schuim, en ook Bar-Abbas. *Ik* heb gezegd van *U:* hém durf ik wel verdoemen. Ik ben niet beter dan Pilatus, Heer. Hij heeft U opgeofferd, om zichzelf te beschermen; en nog vandaag zou ook mijn *vleesch* niet anders doen.

Heere mijn God, Gij kunt niet meer verzocht worden, en ook het *medelijden* van de menschen, dat Pilatus en zijn aesthetische familie nog heden opwekt, kán U niet meer verzoeken. Maar laat het dan in mij *niet* zijn, om U te beleedigen. Vreeselijke dag: ik mag niet eens met Jezus medelijden hebben. Want dat noemt Hij negatie, dat noemt Hij: *ecce homo* zeggen, - maar van den verkeerden kant. *Ecce homo* zeggen - met de intonatie van Pilatus, op of onder den kansel, - maar dàt is: Hem voorbij zien in Zijn rechts-triumf. Dat is Hem tegenstaan zelfs in de idée. En daarom moet ik zwijgen voor de menschen, en een loflied en de liefde in mijn hart opwekken in de mogendheid des Heeren. Ach ja, daar is ook *almacht* noodig - mogendheid des Heeren, wat een groote woorden - daar is ook álmacht noodig, om mij het loflied *hier* te leeren. Ik hoor een goede boodschap: er komt een stem uit Dordrecht, en die antwoordt mij, nu ik hier sta op Gabbatha, en maar niet zingen kan en toch tot zingen word gesommeerd. Die stem komt mij vertroosten: de *almacht* werkt; er is een *wedergeboorte,* een *almachtige,* een *onweerstandelijke* daad van Christus' Heiligen Geest. Veni, creator spiritus, en leer mij nu Zijn lied. Hij heeft mij noodig, zou ik zeggen, Hij heeft een troostend lied wel noodig. Maar Hij schudt aldoor met Zijn hoofd. Hij wil ook van mij nu wel verlaten zijn; Hij heeft geen troost meer noodig, na die verzoeking van daareven. -

Toch wil ik zeggen, wat ik in Hem zie, eer Hij mijn oog met

1) Colossenzen 2:15.

tranen vult, als Hij strompelt naar het kruishout. Ik wil Hem zeggen, dat ik Hem zie, zóó groot als in de woestijn.

Dáár is Hij eerst verzocht geweest, verzocht van Satan. En Satan wilde Hem den lijdensweg voorbij doen gaan, en Hem Zijn glorie doen bereiken, zonder den *omweg,* nu ja, den ómweg van vandaag. -

Vandaag is Hij - menschen, weest toch stil, gaat dan in vredesnaam maar *kijken* - vandaag is Hij nu weer *verzócht*. Op het laatste oogenblik verzocht, heftig verzocht. Verzocht in het oogenblik van de generale repetitie, van de pijnlijke recapitulatie, waarvan boven sprake viel. En toen Pilatus met zijn weeke stem zoo heel aandoenlijk *ecce homo* zei, en toen er een paar vrouwen al *ja* knikten, en toen enkele menschen zich al schamen gingen, en toen de schare zei: laat ons nog eens zien, toen heeft de Satan Jezus ingefluisterd: grijp nu nog het laatste uur, het wordt nu nog wel goed. Pilatus gaf Hem nog discours, en Jezus kon gesproken hebben. Zelfs Pilatus zou bij een lang verhaal tot tranen zijn bewogen.

Doch Jezus zweeg stil.

Hij antwoordde niet. Hij profiteerde niet. Hij werd alleen maar tot profijt gemaakt, en ook tot zonde; en Zijn laatste woord was: *Ik zie God staan*.

Jezus, nu weet ik het, Gij hebt de verzoeking, ook in het laatste oogenblik, toen Gij nog iets kondt *doen,* weerstaan.

Ze loopen allen weg, Heiland, ze gaan het zien, ze gaan het zien, ze vertellen het elkaar, dat het nog vandaag gebeuren zal. Ik sta alleen hier op het plein, en Gij, Gij ziet niet eens naar mij. Gij denkt misschien: hij zou geen goed woord voor mij hebben, als het hem niet van boven was gegeven. En waar zou Simon zijn? Ik zie hem nergens, om mij te helpen, ik bedoel maar, dat hij U niet helpt, hij laat U ook alleen. Ik denk, dat Simon net als ik is: hij durft geen medelijden toonen; hij schaamt zich weg en is ook bang voor uwe oogen, denk ik; ik heb ze wel gezien, toen bij dat *ecce homo*. Maar ik dwaal af: dit wilde ik maar zeggen, Meester, dat, toen Gij in de woestijn verzocht geweest zijt, de engelen U kwamen dienen, en de beesten U kwamen groeten, en er was een paradijs, een heel klein paradijs, maar 't was een heel groote belofte. Nú zijt Gij

andermaal verzocht, en hebt opnieuw getriumfeerd; maar alle engelen blijven weg, en de wilde dieren zouden hier niet kunnen komen, die hebben veel te trouwe oogen voor de menschen en veel te schuwe voor U. En het paradijs, nu ja, wat zal men zeggen, wat doet men met dat mooie woord? Hier komt een kruis.

Gij gaat alleen, Jezus! Zou ik durven meegaan? Maar wat zal *ik* nu doen? Ben *ik* soms remplaçant van engelen of beesten? Wat zal *ik* nu achter U doen: de wilde beesten hebben trouwe oogen, maar *ik* heb U zoo pas verdoemd. Heere behoud Hem, Hij vergaat. Heere behoud mij, ik verga. Gij hebt vandaag tot mij gesproken, Heere God: die den goddelooze rechtvaardigt en den rechtvaardige verdoemt, die is den Heere een *gruwel. Hij* kent dien tekst ook al. O wonderlijke zaak: Hij zei hem op, en zocht mij met Zijn oogen. Zijn oogen stonden zacht. Ik kan er niet meer tegen; ik ga naar buiten, naar buiten. - -

De zon bleef schijnen. Het was heel warm. Zooeven schoof er een Jood voorbij, die tusschen de tanden vloekte. 't Was warm op den middag: hij zweette. De soldaten vonden den weg wel wat moeilijk; ze zeiden elkaar, hoe lang het was en hoe ver.